नालन्दा-देवनागरी-पालि-गन्थमालाय

सुत्तपिटके

अङ्गुत्तरनिकायपालि

(नवक-दसक-एकादसकनिपाता)

पधानसंसोधको

भिक्खु जगदीसकस्सपो

बिहारराजकीयेन पालिपकासनमण्डलेन

पकासिता

बु०२५०४ वि०२०१७

१९६०

Nālandā-Devanāgarī-Pāli-Series

THE
AṄGUTTARA NIKĀYA

NAVAKANIPĀTA, DASAKANIPĀTA
&
EKĀDASAKANIPĀTA

General Editor

BHIKKHU J. KASHYAP

PĀLI PUBLICATION BOARD
(BIHAR GOVERNMENT)

B. E. 2504 V. E. 2017

1960

GENERAL PREFACE

The teaching of the prophets is generally distorted by the beliefs of the world and the interpretations of the priests. If we wish to ascertain what the founders of great religions taught, we have to get back to the original sources.

Buddhism in all its forms goes back to the life and teaching of the Buddha. While the austerities practised by him till he attained enlightenment appeal to the Hīnayāna, the Pāli, or the Southern school, his life of service and compassion for 45 years after the attainment of enlightenment is the authority for the Mahāyāna, the Sanskrit or the Northern school.

The religious quest springs from the consciousness of the imperfection and suffering of the world. The questions which worried Tolstoy in the fiftieth year of his life disturb all thinking men. "What is life ? Why should I live ? Why should I do anything ? Is there any meaning in life that can overcome inevitable death ?" Nijinzky summed up the whole problem in his *Diary* when he wrote : "The whole life of my wife and of all mankind is death." How can we be saved from the body of this death ? This is the problem of religion.

The Buddha traces suffering to selfish desire. Suffering is the result of tension between a living creature's essential impulse to try to make itself into the centre of the universe and its essential dependence on the rest of creation. Craving is that which binds the individual to the creative process. The individual with selfish desire becomes the slave of the universe. We can overcome suffering only if we get rid of tṛṣṇā or taṇhā. To attempt to get rid of suffering through the various devices of self-deception is not to cease to suffer but to suffer in a different way.

The Buddha formulates the eight-fold path of morality which helps us to eliminate selfish desire and overcome suffer-

ing. When the Upaniṣads declare, "That thou art", *tat tvam asi*, it is not a mere statement of fact. It is a call to action. Make thyself that which thou know thou canst be. Whereas the Hindu mind believes in a permanent element in the individual which can stand firm and unshaken in the midst of change, the Buddhist stresses the dynamic character of the self No change is possible with an unchanging consciousness. We can achieve the possibilities in us by the exertion of the will rather than by the play of the intellect. Religion is not a creed, but a vital process. It is no use railing against God or destiny when we are ourselves the authors of our disgrace If few are chosen, it is because few choose to be chosen The Buddha laid stress on the creative freedom of man. The Buddha did not encourage dependence on the supernatural. He could not conceive of a being capable of creating a world for the express purpose of its creatures praising him The ten veramaṇīs or prohibitions or abstinences called *daśaśīla* or *daśaśikṣāpada* which the novices in the path of Buddhism utter are given in these words : "I take upon myself the abstinence, (1) from destroying life, (2) from taking what is not given, (3) from leading an unchaste life, (4) from speaking untruth, (5) from giving myself to intoxicating drugs, (6) from eating at irregular hours, (7) from seeing musical and dancing performances and other shows and pageants, (8) from wearing garlands, perfumes, unguents and other bodily decorations, (9) from using high couches and seats, (10) from accepting gifts of gold and silver." The first five are the Buddhist *pañcaśīla*.

> Pāṇātipātā veramaṇī sikkhāpadaṁ samādiyāmi
> Adinnādānā veramaṇī sikkhāpadaṁ samādiyāmi
> Kāmesu micchācārā veramaṇī sikkhāpadaṁ samādiyāmi
> Musāvādā veramaṇī sikkhāpadaṁ samādiyāmi
> Surā-merayamajja-pamādaṭṭhānā
> veramaṇī sikkhāpadaṁ samādiyāmi

Conflicts in the world are conflicts in the human soul enlarged. If men were at peace within themselves, the outer conflicts between nations would inevitably cease. By practising the Buddha's pañcaśīla we will develop patience, courage, love

and unselfishness The Buddha teaches us that even in an age of anxiety and violence, it is possible to gain and maintain inner harmony, which is not at the mercy of outward circumstance.

Nirvāṇaṁ paramaṁ sukhaṁ : Nirvāṇa is the highest bliss. It is not a negative state of annihilation but a positive state of joy, consciousness grown from an unhappy to a beatific one. The Buddha does not tell us that man is but a bubble on the turbulent surface of nature and that he has no destiny save to undergo dissolution. The Hindu affirms that man can realise his identity with Brahman, the ground of all being; the Buddhist says that man can live in a transfigured world where *saṁsāra* and *nirvāṇa* are one. In *Mahā-saccaka Sutta,* the Buddha himself is reported to have described the supreme triumph of reaching the goal of his quest as follows :

> "When this knowledge, this insight had arisen within me, my heart was set free from intoxication of lusts, set free from the intoxication of becomings, set free from the intoxication of ignorance. In me, thus emancipated, there arose the certainty of that emancipation. And I came to know : "Rebirth is at an end. The higher life has been fulfilled. What had to be done has been accomplished. After this present life there is no further for this or that. This last insight did I attain to in the last watch of the night. Ignorance was beaten down, insight arose, darkness was destroyed, the light came, inasmuch as I was there strenuous, earnest, master of myself." Thus ended the struggle of six long years.

The Buddha is said to be a physician. Even as the physician strives to restore to health a sick man, the Buddha tries to restore us to our normal condition. If our leaders become normal, we may be able to replace the present social order in which division, falsehood and violence prevail, by a new one in which humanity, truth and brotherhood will reign.

On the occasion of the 2,5ooth anniversary of the Buddha's parinirvāṇa, the Government of India decided to publish

standard versons in Devanāgarī script of the complete Pāli and the Sanskrit texts of the two schools, Southern and Northern, in the hope that some of the readers of these books may be impelled to love the good, to practise altruism and hold their spirit aloof from the desires and ambitions of the world.

S. Radhakrishnan

General Editor's Preface

In this Volume we are publishing the *Navaka-nipāta, Dasaka-nipāta* and *Ekādasaka-nipāta* of the Aṅguttara Nikāya. As we have already given an introduction to it in the first Volume of the book, it is not necessary to write any thing more at this place.

The present edition has been prepared co-ordinating the following versions of the text:—Burmese—Chaṭṭha-Saṅgāyana publication, 1955; Siamese—Mahāmakuṭa Government publication, 1926, Sinhalese—Siri Devamitta Mahānāyaka Thera, 1915; Roman—edited by Prof. E. Hardy (P. T. S. 1899, 1900).

** ** **

The press copy has been finally revised and seen through the press by our learned Editor, Shri Birbal sharma, M. A. and his assistants.

Varanasi
25.6.60

Bhikkhu J. Kashyap

सम्पादकीय

इस भाग में अङ्गुत्तरनिकाय के अन्तिम तीन निपात – नवक निपात, दसक निपात तथा एकादसक निपात – प्रकाशित किये जा रहे हैं। क्योंकि इनका परिचय पहले भाग की भूमिका में ही आ गया है, उनके विषय में यहाँ कुछ लिखना आवश्यक नहीं समझा।

यह सस्करण निम्नलिखित ग्रन्थों के आधार पर तैयार किया गया है :—बर्मी-सस्करण, छट्ठ-सङ्गायन प्रकाशन (१९५५); स्यामी-संस्करण, महामकुट राजकीय प्रकाशन (१९२६), सिंहली-संस्करण, सिरि देवमित्त महानायक थेर द्वारा सम्पादित (१९१५); रोमन-संस्करण, प्रो० इ० हार्डी द्वारा सम्पादित (पालि टेक्स्ट सोसाइटी १८९९, १९००)।

** ** **

हमारे विद्वान् सम्पादक, श्री बीरबल शर्मा, एम० ए० ने अपने योग्य सहयोगियों के साथ ग्रन्थ की पाण्डुलिपि का अन्तिम रूप तैयार कर मुद्रण का कार्य सम्पन्न किया।

वाराणसी
२५-६-६०

भिक्षु जगदीश काश्यप

THE PĀLI ALPHABET IN DEVANĀGARĪ AND ROMAN CHARACTERS

VOWELS

अ a आ ā इ i ई ī उ u ऊ ū ए e ओ o

CONSONANTS WITH VOWEL "A"

क ka	ख kha	ग ga	घ gha	ङ ṅa
च ca	छ cha	ज ja	झ, भ jha	ञ ña
ट ṭa	ठ ṭha	ड ḍa	ढ ḍha	ण ṇa
त ta	थ tha	द da	ध dha	न na
प pa	फ pha	ब ba	भ bha	म ma
य ya	र ra	ल la	व va	स sa
		ह ha	ळ ḷa	अं aṁ

VOWELS IN COMBINATION

क ka का kā कि ki की kī कु ku कू kū के ke को ko

ख kha खा khā खि khi खी khī खु khu खू khū खे khe खो kho

CONJUNCT—CONSONANTS

क्क kka	ञ्च ñca	द्व dva	म्ब mba
क्ख kkha	ञ्छ ñcha	ध्य dhya	म्भ mbha
क्य kya	ञ्ज ñja	ध्व dhva	म्म mma
क्रि kri	ञ्झ, ञ्‍झ ñjha	न्त nta	म्य mya
क्ल kla	ट्ट, ट्‌ट ṭṭa	न्त्व ntva	म्ह mha
क्व kva	ट्ठ, ट्‌ठ ṭṭha	न्थ ntha	य्य yya
ख्य khya	ड्ड, ड्‌ड ḍḍa	न्द nda	य्ह yha
ख्व khva	ड्ढ, ड्‌ढ ḍḍha	न्द्र ndra	ल्ल lla
ग्ग gga	ण्ट ṇṭa	न्ध ndha	ल्य lya
ग्घ ggha	ण्ठ ṇṭha	न्न, न्न nna	ल्ह lha
ग्य gya	ण्ड ṇḍa	न्य nya	व्ह vha
ग्र gra	ण्ण ṇṇa	न्ह nha	स्त sta
ङ्क ṅka	ण्ह nha	प्प ppa	स्त्र stra
ङ्ख ṅkha	त्त tta	प्फ ppha	स्न sna
ङ्ग, ङग ṅga	त्थ ttha	प्य pya	स्य sya
ङ्घ, ङघ ṅgha	त्व tva	प्ल pla	स्स ssa
च्च cca	त्य tya	ब्ब bba	स्म sma
च्छ ccha	त्र tra	ब्भ bbha	स्व sva
ज्ज jja	द्द, द्‌द dda	ब्य bya	ह्म hma
ज्झ, ज्‍झ jjha	द्ध ddha	ब्र bra	ह्व hva
ञ्ञ ñña	द्य dya	म्प mpa	ळ्ह ḷha
ञ्ह ñha	द्र dra	म्फ mpha	

ा=ā; ि=i; ी=ī; ु=u, ू=ū; े=e; ो=o

१	२	३	४	५	६	७	८	९	०
1	2	3	4	5	6	7	8	9	0

——:o:——

अङ्गुत्तरनिकायपालि

(नवक-दसक-एकादसकनिपाता)

सूची

१०. दसकनिपातो

—— :o:

सुत्तपिटके

अङ्गुत्तरनिकायो

(नवक-दसक-एकादसकनिपाता)

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स

अङ्गुत्तरनिकायपालि

९. नवकनिपातो

१. सम्बोधिवग्गो

१. सम्बोधिसुत्तं

१. एवं मे सुतं। एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे। तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि – B.vol.III,163, R.vol.IV,351

"सचे, भिक्खवे, अञ्ञतित्थिया परिब्बाजका एवं पुच्छेय्युं – 'सम्बोधिपक्खिकानं[1] आवुसो, धम्मानं का उपनिसा भावनाया' ति, एवं पुट्ठा तुम्हे, भिक्खवे, तेसं अञ्ञतित्थियानं परिब्बाजकानं किन्ति 5 ब्याकरेय्याथा" ति ?

"भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा ...पे०... भगवतो सुत्वा भिक्खू धारेस्सन्ती" ति।

"तेन हि, भिक्खवे, सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी" ति। 10

"एवं, भन्ते" ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं। भगवा एतदवोच –

२. "सचे, भिक्खवे, अञ्ञतित्थिया परिब्बाजका एवं पुच्छेय्युं– 'सम्बोधिपक्खिकानं, आवुसो, धम्मानं का उपनिसा भावनाया' ति, एवं पुट्ठा तुम्हे, भिक्खवे, तेसं अञ्ञतित्थियानं परिब्बाजकानं एवं 15 B. 164 ब्याकरेय्याथ – 'इधावुसो, भिक्खु कल्याणमित्तो होति कल्याणसहायो कल्याणसम्पवङ्को। सम्बोधिपक्खिकानं, आवुसो, धम्मानं अयं पठमा R. 352 उपनिसा भावनाय।

'पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सीलवा होति, पातिमोक्खसंवरसंवुतो विहरति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी, 20

---

१. सम्बोधपक्खिकानं – सी०, स्या०, रो०।

समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु । सम्बोधिपक्खिकानं, आवुसो, धम्मानं अयं दुतिया उपनिसा भावनाय ।

'पुन च परं, आवुसो, भिक्खु यायं कथा अभिसल्लेखिका चेतोविवरणसप्पाया, सेय्यथीदं – अप्पिच्छकथा सन्तुट्ठिकथा पविवेककथा 5 असंसग्गकथा विरियारम्भकथा सीलकथा समाधिकथा पञ्ञाकथा विमुत्तिकथा विमुत्तिञाणदस्सनकथा, एवरूपिया कथाय निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी । सम्बोधिपक्खिकानं, आवुसो, धम्मानं अयं ततिया उपनिसा भावनाय ।

'पुन च परं, आवुसो, भिक्खु आरद्धविरियो विहरति अकुसलानं 10 धम्मानं पहानाय, कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, थामवा दळ्हपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु । सम्बोधिपक्खिकानं, आवुसो, धम्मानं अयं चतुत्थी[1] उपनिसा भावनाय ।

'पुन च परं, आवुसो, भिक्खु पञ्ञवा होति उदयत्थगामिनिया पञ्ञाय समन्नागतो अरियाय निब्बेधिकाय[2] सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया । 15 सम्बोधिपक्खिकानं, आवुसो, धम्मानं अयं पञ्चमी उपनिसा भावनाय' ।

३. "कल्याणमित्तस्सेतं, भिक्खवे, भिक्खुनो पाटिकङ्खं कल्याणसहायस्स कल्याणसम्पवङ्कस्स – सीलवा भविस्सति, पातिमोक्खसंवरसंवुतो विहरिस्सति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी, समादाय सिक्खिस्सति[3] सिक्खापदेसु ।

20 ४. "कल्याणमित्तस्सेतं, भिक्खवे, भिक्खुनो पाटिकङ्खं कल्याणसहायस्स कल्याणसम्पवङ्कस्स – यायं कथा अभिसल्लेखिका चेतोविवरणसप्पाया, सेय्यथीदं – अप्पिच्छकथा सन्तुट्ठिकथा पविवेककथा असंसग्गकथा विरियारम्भकथा सीलकथा समाधिकथा पञ्ञाकथा विमुत्तिकथा विमुत्तिञाणदस्सनकथा, एवरूपिया कथाय निकामलाभी भविस्सति 25 अकिच्छलाभी अकसिरलाभी । B. 165

५. "कल्याणमित्तस्सेतं, भिक्खवे, भिक्खुनो पाटिकङ्खं कल्याणसहायस्स कल्याणसम्पवङ्कस्स – आरद्धविरियो विहरिस्सति अकुसलानं धम्मानं पहानाय, कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, थामवा दळ्हपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु । R 353

१. चतुत्था – सी०, स्या०, रो० २. निब्बेधिकाय – स्या० । ३. सिक्खति – सी० ।

६. "कल्याणमित्तस्सेतं, भिक्खवे, भिक्खुनो पाटिकङ्खं कल्याण-
सहायस्स कल्याणसम्पवङ्कस्स – पञ्ञवा भविस्सति उदयत्थगामिनिया
पञ्ञाय समन्नागतो अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया ।

७. "तेन च पन, भिक्खवे, भिक्खुना इमेसु पञ्चसु धम्मेसु
पतिट्ठाय चत्तारो धम्मा उत्तरि[1] भावेतब्बा – असुभा भावेतब्बा रागस्स 5
पहानाय, मेत्ता भावेतब्बा ब्यापादस्स पहानाय, आनापानस्सति[2]
भावेतब्बा वितक्कुपच्छेदाय, अनिच्चसञ्ञा भावेतब्बा अस्मिमान-
समुग्घाताय । अनिच्चसञ्ञिनो, भिक्खवे[3], अनत्तसञ्ञा सण्ठाति ।
अनत्तसञ्ञी अस्मिमानसमुग्घातं पापुणाति दिट्ठेव धम्मे निब्बानं" ति ।

२. निस्सयसुत्तं

१. अथ खो अञ्ञतरो भिक्खु येन भगवा तेनुपसङ्कमि; 10
उपसङ्कमित्वा भगवन्तं ... पे० . एकमन्तं निसिन्नो खो सो भिक्खु भगवन्तं
एतदवोच – "'निस्सयसम्पन्नो निस्सयसम्पन्नो' ति, भन्ते, वुच्चति ।
कित्तावता नु खो, भन्ते, भिक्खु निस्सयसम्पन्नो होती" ति ?

"सद्धं चे, भिक्खु, भिक्खु[4] निस्साय अकुसलं पजहति कुसलं
भावेति, पहीनमेवस्स तं अकुसलं होति । हिरिं चे, भिक्खु, भिक्खु निस्साय 15
... पे०... ओत्तप्पं चे, भिक्खु, भिक्खु निस्साय ... पे०... विरियं चे,
भिक्खु, भिक्खु निस्साय . . पे०... पञ्ञं चे, भिक्खु, भिक्खु निस्साय
अकुसलं पजहति कुसलं भावेति, पहीनमेवस्स तं अकुसलं होति । तं R. 354
हिस्स भिक्खुनो अकुसलं पहीनं होति सुप्पहीनं, यं[5] अरियाय पञ्ञाय
दिस्वा पहीनं । 20

२. "तेन च पन, भिक्खु, भिक्खुना इमेसु पञ्चसु धम्मेसु B. 166
पतिट्ठाय चत्तारो[6] उपनिस्साय विहातब्बा[7] । कतमे चत्तारो ? इध,
भिक्खु, भिक्खु सङ्खायेकं पटिसेवति, सङ्खायेकं अधिवासेति, सङ्खायेकं
परिवज्जेति[8], सङ्खायेकं विनोदेति । एवं खो, भिक्खु, भिक्खु निस्सय-
सम्पन्नो होती" ति । 25

---

१. उत्तरिं – सी०, स्या०, रो० । २ आनापानसति – सी०; आनापानसति – रो० । ३. भिक्खवे भिक्खुनो – सी०, स्या०, रो० । ४. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ५. यं स – सी०, रो०; यस्स – स्या० । ६ चत्तारो धम्मा – सी०, रो० । ७. विहरितब्बा – स्या० । ८. परिवज्जति – सी० ।

३. मेघियसुत्तं

१. एकं समयं भगवा चालिकायं विहरति चालिकापब्बते[1]। तेन खो पन समयेन आयस्मा मेघियो भगवतो उपट्ठाको होति। अथ खो आयस्मा मेघियो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि। एकमन्तं ठितो खो आयस्मा मेघियो
5 भगवन्तं एतदवोच – "इच्छामहं, भन्ते, जन्तुगामं पिण्डाय पविसितुं" ति।

"यस्स दानि त्वं, मेघिय, कालं मञ्ञसी" ति।

२. अथ खो आयस्मा मेघियो पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय जन्तुगामं पिण्डाय पाविसि। जन्तुगामे पिण्डाय चरित्वा पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्तो येन किमिकाळाय[2] नदिया तीरं तेनुप-
10 सङ्कमि। अद्दसा खो आयस्मा मेघियो किमिकाळाय नदिया तीरे जङ्घा-
R. 355 विहारं[3] अनुचङ्कममानो अनुविचरमानो अम्बवनं पासादिकं रमणीयं। दिस्वानस्स एतदहोसि – "पासादिकं वतिदं अम्बवनं रमणीयं, अलं वतिदं कुलपुत्तस्स पधानत्थिकस्स पधानाय। सचे मं भगवा अनुजानेय्य, आगच्छेय्याहं इमं अम्बवनं पधानाया" ति।

15 ३. अथ खो आयस्मा मेघियो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा मेघियो भगवन्तं एतदवोच – "इधाहं, भन्ते, पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय जन्तुगामं पिण्डाय पाविसि। जन्तुगामे पिण्डाय चरित्वा पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्तो येन किमि-
20 काळाय नदिया तीरं तेनुपसङ्कमिं। अद्दसं[4] खो अहं, भन्ते, किमिकाळाय नदिया तीरे जङ्घाविहारं अनुचङ्कममानो अनुविचरमानो अम्बवनं पासादिकं रमणीयं। दिस्वान मे एतदहोसि – 'पासादिकं वतिदं अम्बवनं
B. 167 रमणीयं। अलं वतिदं कुलपुत्तस्स पधानत्थिकस्स पधानाय। सचे मं भगवा अनुजानेय्य, आगच्छेय्याहं इमं अम्बवनं पधानाया' ति। सचे
25 मं भगवा अनुजानेय्य, गच्छेय्याहं तं अम्बवनं पधानाया" ति।

"आगमेहि ताव, मेघिय! एककम्हि[5] ताव याव अञ्ञो पि कोचि भिक्खु आगच्छती[6]" ति।

---

१. चालिकाय पब्बते – मी०; चालिकपब्बते – स्या०। २. किमिकालाय – सी०, रो०। ३. जङ्घविहार – स्या०। ४ अद्दसा – सी०। ५. एककम्हा – सी०, रो०। ६. दिस्सतू – सी०, स्या०, रो०।

४. दुतियं पि खो आयस्मा मेघियो भगवन्तं एतदवोच – "भगवतो, भन्ते, नत्थि किञ्चि उत्तरि करणीयं, नत्थि कतस्स पटिचयो[1]। मय्हं खो पन, भन्ते, अत्थि उत्तरि करणीयं, अत्थि कतस्स पटिचयो। सचे मं भगवा अनुजानेय्य, गच्छेय्याहं तं अम्बवनं पधानाया" ति।

"आगमेहि ताव, मेघिय, एककम्हि ताव याव अञ्ञो पि कोचि भिक्खु आगच्छती" ति। 5

५. ततियं पि खो आयस्मा मेघियो भगवन्तं एतदवोच – R. 356 "भगवतो, भन्ते, नत्थि किञ्चि उत्तरि करणीयं, नत्थि कतस्स पटिचयो। मय्हं खो पन, भन्ते, अत्थि उत्तरि करणीयं, अत्थि कतस्स पटिचयो। सचे मं भगवा अनुजानेय्य, गच्छेय्याहं तं अम्बवनं पधानाया" ति। 10

"पधानं ति खो, मेघिय, वदमानं किन्ति वदेय्याम! यस्स दानि त्वं, मेघिय, कालं मञ्ञसी" ति।

६. अथ खो आयस्मा मेघियो उट्ठायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा येन तं अम्बवनं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा तं अम्बवनं अज्झोगाहेत्वा[2] अञ्ञतरस्मिं रुक्खमूले दिवाविहारं निसीदि। अथ 15 खो आयस्मतो मेघियस्स तस्मिं अम्बवने विहरन्तस्स येभुय्येन तयो पापका अकुसला वितक्का समुदाचरन्ति, सेय्यथीदं – कामवितक्को, ब्यापादवितक्को, विहिंसावितक्को। अथ खो आयस्मतो मेघियस्स एतदहोसि – "अच्छरियं वत भो, अब्भुतं वत भो! सद्धाय च वतम्हा[3] अगारस्मा अनगारियं पब्बजिता[4]; अथ च पनिमेहि तीहि पापकेहि 20 अकुसलेहि वितक्केहि अन्वासत्ता[5] – कामवितक्केन, ब्यापादवितक्केन, विहिंसावितक्केना" ति।

७. अथ खो आयस्मा मेघियो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा मेघियो भगवन्तं एतदवोच – 25

"इध मय्हं, भन्ते, तस्मिं अम्बवने विहरन्तस्स येभुय्येन तयो B. 168 पापका अकुसला वितक्का समुदाचरन्ति, सेय्यथीदं – कामवितक्को, ब्यापादवितक्को, विहिंसावितक्को। तस्स मय्हं, भन्ते, एतदहोसि –

१. पतिचयो – सी०। २. अज्झोगहेत्वा – सी०। ३. वतञ्चम्हि – सी०, रो०; वम्हा – स्या०। ४. पब्बजितो – सी०, रो०। ५. अन्वासत्तो – सी०, रो०।

'अच्छरियं वत भो, अब्भुतं वत भो ! सद्धाय च वतम्हा अगारस्मा
R. 357 अनगारियं पब्बजिता; अथ च पनिमेहि तीहि पापकेहि अकुसलेहि
वितक्केहि अन्वासत्ता – कामवितक्केन, ब्यापादवितक्केन, विहिंसा-
वितक्केना ति'" ।

5 ८. "अपरिपक्काय, मेघिय, चेतोविमुत्तिया पञ्च धम्मा परि-
पक्काय संवत्तन्ति । कतमे पञ्च ? इध, मेघिय, भिक्खु कल्याणमित्तो
होति कल्याणसहायो कल्याणसम्पवङ्को । अपरिपक्काय, मेघिय, चेतो-
विमुत्तिया अयं पठमो धम्मो परिपक्काय संवत्तति ।

९. "पुन च परं, मेघिय, भिक्खु सीलवा होति, पातिमोक्ख-
10 संवरसंवुतो विहरति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी,
समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु । अपरिपक्काय, मेघिय, चेतोविमुत्तिया
अयं दुतियो धम्मो परिपक्काय संवत्तति ।

१०. "पुन च परं, मेघिय[1], यायं कथा अभिसल्लेखिका चेतो-
विवरणसप्पाया, सेय्यथीदं – अप्पिच्छकथा सन्तुट्ठिकथा पविवेककथा
15 असंसग्गकथा विरियारम्भकथा सीलकथा समाधिकथा पञ्ञाकथा
विमुत्तिकथा विमुत्तिञाणदस्सनकथा, एवरूपिया कथाय निकामलाभी
होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी । अपरिपक्काय, मेघिय, चेतो-
विमुत्तिया अयं ततियो धम्मो परिपक्काय संवत्तति ।

११. "पुन च परं, मेघिय, भिक्खु आरद्धविरियो विहरति
20 अकुसलानं धम्मानं पहानाय, कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, थामवा
दळ्हपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु । अपरिपक्काय, मेघिय,
चेतोविमुत्तिया अयं चतुत्थो धम्मो परिपक्काय संवत्तति ।

१२. "पुन च परं, मेघिय, भिक्खु पञ्ञवा होति उदयत्थ-
गामिनिया पञ्ञाय समन्नागतो अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्ख-
25 क्खयगामिनिया । अपरिपक्काय, मेघिय, चेतोविमुत्तिया अयं पञ्चमो
धम्मो परिपक्काय संवत्तति ।

B. 169 १३. "कल्याणमित्तस्सेतं, मेघिय, भिक्खुनो पाटिकङ्खं कल्याण-
R. 358 सहायस्स कल्याणसम्पवङ्कस्स – 'सीलवा भविस्सति ... पे०... समादाय
सिक्खिस्सति सिक्खापदेसु' ।

१. मेघिय भिक्खु – सी०, स्या०, रो० ।

१४. "कल्याणमित्तस्सेतं, मेघिय, भिक्खुनो पाटिकङ्खं कल्याण-सहायस्स कल्याणसम्पवङ्कस्स – 'यायं कथा अभिसल्लेखिका चेतो-विवरणसप्पाया, सेय्यथीदं – अप्पिच्छकथा ...पे०... विमुत्तिञाण-दस्सनकथा, एवरूपिया कथाय निकामलाभी भविस्सति अकिच्छ-लाभी अकसिरलाभी'। 5

१५. "कल्याणमित्तस्सेतं, मेघिय, भिक्खुनो पाटिकङ्खं कल्याण-सहायस्स कल्याणसम्पवङ्कस्स – 'आरद्धविरियो विहरिस्सति ... पे०... अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु'।

१६. "कल्याणमित्तस्सेतं, मेघिय, भिक्खुनो पाटिकङ्खं कल्याण-सहायस्स कल्याणसम्पवङ्कस्स – 'पञ्ञवा भविस्सति ...पे०... सम्मा- 10 दुक्खक्खयगामिनिया'।

१७. "तेन च पन, मेघिय, भिक्खुना इमेसु पञ्चसु धम्मेसु पतिट्ठाय चत्तारो धम्मा उत्तरि भावेतब्बा – असुभा भावेतब्बा रागस्स पहानाय, मेत्ता भावेतब्बा ब्यापादस्स पहानाय, आनापानस्सति भावेतब्बा वितक्कुपच्छेदाय, अनिच्चसञ्ञा भावेतब्बा अस्मिमान- 15 समुग्घाताय। अनिच्चसञ्ञिनो, मेघिय, अनत्तसञ्ञा सण्ठाति। अनत्तसञ्ञी अस्मिमानसमुग्घातं पापुणाति दिट्ठेव धम्मे निब्बानं[1]" ति।

---

४. नन्दकसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथ-पिण्डिकस्स आरामे। तेन खो पन समयेन आयस्मा नन्दको उपट्ठान-सालायं भिक्खू धम्मिया कथाय सन्दस्सेति समादपेति समुत्तेजेति सम्प- 20 हंसेति। अथ खो भगवा सायन्हसमयं पटिसल्लाना वुट्ठितो येनुपट्ठानसाला तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा बहिद्वारकोट्ठके अट्ठासि कथापरियोसानं आगमयमानो। अथ खो भगवा कथापरियोसानं विदित्वा उक्कासेत्वा[2] अग्गळं[3] आकोटेसि। विवरिंसु खो ते भिक्खू भगवतो द्वारं। R. 359

२. अथ खो भगवा उपट्ठानसालं पविसित्वा पञ्ञत्तासने[4] 25 B. 170 निसीदि। निसज्ज खो भगवा आयस्मन्तं नन्दकं एतदवोच – "दीघो

१. निब्बाणं – सी०। २. उक्कासित्वा – सी०, रो०। ३. अग्गलं – सी०। ४. पञ्ञत्ते आसने – सी०, स्या०, रो०।

खो त्यायं, नन्दक, धम्मपरियायो भिक्खूनं पटिभासि । अपि[1] मे पिट्ठि आगिलायति[2] बहिद्वारकोट्ठके ठितस्स कथापरियोसानं आगमयमानस्सा" ति ।

३. एवं वुत्ते आयस्मा नन्दको सारज्जमानरूपो भगवन्तं[3] एतद-
5 वोच – "न खो पन मयं, भन्ते, जानाम 'भगवा बहिद्वारकोट्ठके ठितो' ति । सचे हि मयं, भन्ते, जानेय्याम 'भगवा बहिद्वारकोट्ठके ठितो' ति, एत्तकं पि धम्मं[4] नो नप्पटिभासेय्या" ति ।

४. अथ खो भगवा आयस्मन्तं नन्दकं सारज्जमानरूपं विदित्वा आयस्मन्तं नन्दकं एतदवोच – "साधु, साधु, नन्दक ! एतं खो, नन्दक,
10 तुम्हाकं पतिरूपं कुलपुत्तानं सद्धाय अगारस्मा अनगारियं पब्बजितानं, यं तुम्हे धम्मिया कथाय सन्निसीदेय्याथ । सन्निपतितानं वो, नन्दक, द्वयं करणीयं – धम्मी वा कथा अरियो वा तुण्हीभावो । सद्धो च, नन्दक, भिक्खु होति, नो च सीलवा । एवं सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन
R. 360 तं अङ्गं परिपूरेतब्बं – 'किन्ताहं[5] सद्धो च अस्सं सीलवा चा' ति ।
15 यतो च खो, नन्दक, भिक्खु सद्धो च होति सीलवा च, एवं सो तेनङ्गेन परिपूरो होति ।

५. "सद्धो च, नन्दक, भिक्खु होति सीलवा च, नो च लाभी अज्झत्तं चेतोसमाधिस्स[6] । एवं सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन तं अङ्गं परिपूरेतब्बं – 'किन्ताहं सद्धो च अस्सं सीलवा च लाभी च अज्झत्तं
20 चेतोसमाधिस्सा' ति । यतो च खो, नन्दक, भिक्खु सद्धो च होति सीलवा च लाभी च अज्झत्तं चेतोसमाधिस्स, एवं सो तेनङ्गेन परिपूरो होति ।

६. "सद्धो च, नन्दक, भिक्खु होति सीलवा च लाभी च अज्झत्तं चेतोसमाधिस्स, न लाभी अधिपञ्ञाधम्मविपस्सनाय । एवं सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । सेय्यथापि, नन्दक, पाणको चतुप्पादको अस्स ।
25 तस्स एको पादो ओमको लामको । एवं सो तेनङ्गेन अपरिपूरो अस्स । एवमेव खो, नन्दक, भिक्खु सद्धो च होति सीलवा च लाभी च अज्झत्तं
B. 171 चेतोसमाधिस्स, न लाभी अधिपञ्ञाधम्मविपस्सनाय । एवं सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन तं अङ्गं परिपूरेतब्बं – 'किन्ताहं सद्धो

१. अपि च – सी० । २. अगिलायति – सी० । ३. ओत्तप्पमानो भगवन्तं – स्या० । ४. सी०, स्या, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ५. किन्नाहं – स्या० । ६. चेतोसमथस्स – सी०, रो० ।

च अस्सं सीलवा च लाभी च अज्झत्तं चेतोसमाधिस्स लाभी च अधिपञ्ञाधम्मविपस्सनाया' ति ।

७. "यतो च खो, नन्दक, भिक्खु सद्धो च होति सीलवा च लाभी च अज्झत्तं चेतोसमाधिस्स लाभी च अधिपञ्ञाधम्मविपस्सनाय, एवं सो तेनङ्गेन परिपूरो होती" ति । 5

८. इदमवोच भगवा । इदं वत्वान सुगतो उट्ठायासना विहारं पाविसि । अथ खो आयस्मा नन्दको अचिरपक्कन्तस्स भगवतो भिक्खू आमन्तेसि – "इदानि, आवुसो, भगवा चतूहि पदेहि केवलपरि-पुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेत्वा उट्ठायासना विहारं पविट्ठो – R. 361 'सद्धो च, नन्दक, भिक्खु होति, नो च सीलवा । एवं सो तेनङ्गेन अपरि- 10 पूरो होति । तेन तं अङ्गं परिपूरेतब्बं – किन्ताहं सद्धो च अस्सं सीलवा चा ति ...पे०... अज्झत्तं चेतोसमाधिस्स लाभी च अधिपञ्ञाधम्म-विपस्सनाय, एवं सो तेनङ्गेन परिपूरो होती' ति ।

९. "पञ्चिमे, आवुसो, आनिसंसा कालेन धम्मस्सवने कालेन धम्मसाकच्छाय । कतमे पञ्च ? इधावुसो, भिक्खु भिक्खूनं धम्मं 15 देसेति आदिकल्याणं मज्झेकल्याणं परियोसानकल्याणं सात्थं सब्यञ्जनं, केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेति । यथा यथा, आवुसो, भिक्खु भिक्खूनं धम्मं देसेति आदिकल्याणं मज्झेकल्याणं परियो-सानकल्याणं सात्थं सब्यञ्जनं, केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेति, तथा तथा[1] सो[1] सत्थु[2] पियो च होति मनापो च गरु च 20 B. 172 भावनीयो च । अयं, आवुसो, पठमो आनिसंसो कालेन धम्मस्सवने कालेन धम्मसाकच्छाय ।

१०. "पुन च परं, आवुसो, भिक्खु भिक्खूनं धम्मं देसेति आदि-कल्याणं मज्झेकल्याणं परियोसानकल्याणं सात्थं सब्यञ्जनं, केवलपरि-पुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेति । यथा यथा, आवुसो, भिक्खु भिक्खूनं 25 धम्मं देसेति आदिकल्याणं ... पे०... ब्रह्मचरियं पकासेति, तथा तथा सो तस्मिं धम्मे अत्थप्पटिसंवेदी च होति धम्मप्पटिसंवेदी च । अयं, आवुसो, दुतियो आनिसंसो कालेन धम्मस्सवने कालेन धम्मसाकच्छाय ।

१-१. तथा तस्स तस्स – स्या०; तथास्स – सी०, रो० । २. सत्था च – सी०; सत्थाव – रो० ।

११. "पुन च परं, आवुसो, भिक्खु भिक्खूनं धम्मं देसेति आदिकल्याणं मज्झेकल्याणं परियोसानकल्याणं सात्थं सब्यञ्जनं, केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेति। यथा यथा, आवुसो, भिक्खु भिक्खूनं R. 362 धम्मं देसेति आदिकल्याणं ...पे०... ब्रह्मचरियं पकासेति, तथा तथा 5 सो तस्मिं धम्मे गम्भीरं अत्थपदं पञ्ञाय अभिविज्झ[1] पस्सति। अयं, आवुसो, ततियो आनिसंसो कालेन धम्मस्सवने कालेन धम्मसाकच्छाय।

१२. "पुन च परं, आवुसो, भिक्खु भिक्खूनं धम्मं देसेति आदिकल्याणं ...पे०... ब्रह्मचरियं पकासेति। यथा यथा, आवुसो, भिक्खु भिक्खूनं धम्मं देसेति आदिकल्याणं ...पे०... ब्रह्मचरियं पकासेति, तथा 10 तथा नं सब्रह्मचारी उत्तरि सम्भावेन्ति – 'अद्धा अयमायस्मा पत्तो वा पज्जति वा'। अयं, आवुसो, चतुत्थो आनिसंसो कालेन धम्मस्सवने कालेन धम्मसाकच्छाय।

१३. "पुन च परं, आवुसो, भिक्खु भिक्खूनं धम्मं देसेति आदिकल्याणं मज्झेकल्याणं परियोसानकल्याणं सात्थं सब्यञ्जनं, केवलपरि- 15 पुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेति। यथा यथा, आवुसो, भिक्खु भिक्खूनं धम्मं देसेति आदिकल्याणं मज्झेकल्याणं परियोसानकल्याणं सात्थं सब्यञ्जनं, केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेति, तत्थ[2] ये खो भिक्खू सेखा अप्पत्तमानसा अनुत्तरं योगक्खेमं पत्थयमाना विह- B. 173 रन्ति, ते तं धम्मं सुत्वा विरियं आरभन्ति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधि- 20 गतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय। ये पन तत्थ भिक्खू अरहन्तो खीणासवा वुसितवन्तो कतकरणीया ओहितभारा अनुप्पत्तसदत्था परिक्खीणभवसंयोजना सम्मदञ्ञाविमुत्ता, ते तं धम्मं सुत्वा R. 363 दिट्ठधम्मसुखविहारंयेव अनुयुत्ता विहरन्ति। अयं, आवुसो, पञ्चमो आनिसंसो कालेन धम्मस्सवने कालेन धम्मसाकच्छाय। इमे खो, 25 आवुसो, पञ्च आनिसंसा कालेन धम्मस्सवने कालेन धम्मसाकच्छाया"ति।

---

५. बलसुत्तं

१. "चत्तारिमानि, भिक्खवे, बलानि। कतमानि चत्तारि? पञ्ञाबलं, विरियबलं, अनवज्जबलं, सङ्गाहबलं। कतमं च, भिक्खवे,

१. पटिविज्झं – स्या०; पटिविज्झ – रो०। २. तत्थ तत्थ – सी०, रो०।

पञ्ञाबलं ? ये धम्मा कुसला कुसलसङ्खाता ये धम्मा अकुसला अकुसलसङ्खाता ये धम्मा सावज्जा सावज्जसङ्खाता ये धम्मा अनवज्जा अनवज्जसङ्खाता ये धम्मा कण्हा कण्हसङ्खाता ये धम्मा सुक्का सुक्कसङ्खाता ये धम्मा सेवितब्बा सेवितब्बसङ्खाता ये धम्मा असेवितब्बा असेवितब्बसङ्खाता ये धम्मा नालमरिया नालमरियसङ्खाता ये धम्मा 5 अलमरिया अलमरियसङ्खाता, त्यास्स[1] धम्मा पञ्ञाय वोदिट्ठा होन्ति वोचरिता । इदं, वुच्चति, भिक्खवे, पञ्ञाबलं ।

२. "कतमं च, भिक्खवे, विरियबलं ? ये धम्मा अकुसला अकुसलसङ्खाता ये धम्मा सावज्जा सावज्जसङ्खाता ये धम्मा कण्हा कण्हसङ्खाता ये धम्मा असेवितब्बा असेवितब्बसङ्खाता ये धम्मा नाल- 10 मरिया नालमरियसङ्खाता, तेसं धम्मानं पहानाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति । ये धम्मा कुसला कुसलसङ्खाता ये धम्मा अनवज्जा अनवज्जसङ्खाता ये धम्मा सुक्का सुक्कसङ्खाता ये धम्मा सेवितब्बा सेवितब्बसङ्खाता ये धम्मा अलमरिया R. 364 अलमरियसङ्खाता, तेसं धम्मानं पटिलाभाय छन्दं जनेति वायमति विरियं 15 आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति । इदं वुच्चति, भिक्खवे, विरियबलं ।

३. "कतमं च, भिक्खवे, अनवज्जबलं ? इध, भिक्खवे, अरियसावको अनवज्जेन कायकम्मेन समन्नागतो होति, अनवज्जेन वचीकम्मेन समन्नागतो होति, अनवज्जेन मनोकम्मेन समन्नागतो होति । इदं वुच्चति, भिक्खवे, अनवज्जबलं । 20

४. "कतमं च, भिक्खवे, सङ्गाहबलं ? चत्तारिमानि, B. 174 भिक्खवे, सङ्गहवत्थूनि – दानं, पेय्यवज्जं, अत्थचरिया, समानत्तता । एतदग्गं, भिक्खवे, दानानं यदिदं धम्मदानं । एतदग्गं, भिक्खवे, पेय्यवज्जानं यदिदं अत्थिकस्स ओहितसोतस्स पुनप्पुनं धम्मं देसेति । एतदग्गं, भिक्खवे, अत्थचरियानं यदिदं अस्सद्धं सद्धासम्पदाय समादपेति 25 निवेसेति पतिट्ठापेति, दुस्सीलं सीलसम्पदाय ... मच्छरिं चागसम्पदाय ... दुप्पञ्ञं पञ्ञासम्पदाय समादपेति निवेसेति पतिट्ठापेति । एतदग्गं, भिक्खवे, समानत्ततानं यदिदं सोतापन्नो सोतापन्नस्स समानत्तो, सकदागामी सकदागामिस्स समानत्तो, अनागामी अनागामिस्स समानत्तो;

---

१. त्यस्सु – स्या० ।

अरहा अरहतो समानत्तो। इदं वुच्चति, भिक्खवे, सङ्गाहबलं। इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि बलानि।

५. "इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि बलेहि समन्नागतो अरियसावको पञ्च भयानि समतिक्कन्तो होति। कतमानि पञ्च? आ-
R. 365 5 जीविकभयं[1], असिलोकभयं, परिससारज्जभयं, मरणभयं, दुग्गतिभयं। स खो सो, भिक्खवे, अरियसावको इति पटिसञ्चिक्खति – 'नाहं आजीविकभयस्स भायामि। किस्साहं आजीविकभयस्स भायिस्सामि? अत्थि मे चत्तारि बलानि – पञ्ञाबलं, विरियबलं, अनवज्जबलं, सङ्गाहबलं। दुप्पञ्ञो खो आजीविकभयस्स भायेय्य। कुसीतो आजीविक-
10 भयस्स भायेय्य। सावज्जकायकम्मन्तवचीकम्मन्तमनोकम्मन्तो[2] आजीविकभयस्स[2] भायेय्य। असङ्गाहको आजीविकभयस्स भायेय्य। नाहं असिलोकभयस्स भायामि ...पे०... नाहं परिससारज्जभयस्स भायामि ... नाहं मरणभयस्स भायामि ...पे०... नाहं दुग्गतिभयस्स भायामि। किस्साहं दुग्गतिभयस्स भायिस्सामि? अत्थि मे चत्तारि बलानि –
15 पञ्ञाबलं, विरियबलं, अनवज्जबलं, सङ्गाहबलं[3]। दुप्पञ्ञो खो दुग्गतिभयस्स भायेय्य। कुसीतो दुग्गतिभयस्स भायेय्य। सावज्जकायकम्मन्तवचीकम्मन्तमनोकम्मन्तो दुग्गतिभयस्स भायेय्य। असङ्गाहको दुग्गतिभयस्स भायेय्य। इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि बलेहि समन्नागतो अरियसावको इमानि पञ्च भयानि समतिक्कन्तो होती" ति।

६. सेवनासुत्तं

20 १. तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि ...पे०... आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच –

B. 175 २. "पुग्गलो पि, आवुसो, दुविधेन वेदितब्बो – सेवितब्बो पि असेवितब्बो पि। चीवरं पि, आवुसो, दुविधेन वेदितब्बं – सेवितब्बं पि असेवितब्बं पि। पिण्डपातो पि, आवुसो, दुविधेन वेदितब्बो –
25 सेवितब्बो पि असेवितब्बो पि। सेनासनं पि, आवुसो, दुविधेन वेदितब्बं – सेवितब्बं पि असेवितब्बं पि। गामनिगमो पि, आवुसो,

१. आजीवितभयं – स्या०। २-२. ० कम्मन्तो ० कम्मन्तो ० कम्मन्तो ० – सी०; ० कम्मन्तआजीविकभयस्स – स्या०। ३. सङ्गहबलं – सी०, स्या०, रो०।

दुविधेन वेदितब्बो – सेवितब्बो पि असेवितब्बो पि । जनपदपदेसो पि R. 366
आवुसो, दुविधेन वेदितब्बो – सेवितब्बो पि असेवितब्बो पि ।

३. "'पुग्गलो पि, आवुसो, दुविधेन वेदितब्बो – सेवितब्बो पि असवितब्बो पी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? तत्थ यं जञ्ञा पुग्गलं – 'इमं खो मे पुग्गलं सेवतो अकुसला धम्मा अभि- 5 वड्ढन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ति; ये च खो मे पब्बजितेन जीवित-परिक्खारा समुदानेतब्बा[1] चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्ज-परिक्खारा ते च कसिरेन समुदागच्छन्ति[2]; यस्स चम्हि अत्थाय अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो सो च मे सामञ्ञत्थो न भावनापारिपूरिं गच्छती' ति, तेनावुसो, पुग्गलेन सो पुग्गलो रत्तिभागं वा दिवसभागं वा सङ्खा पि 10 अनापुच्छा पक्कमितब्बं नानुबन्धितब्बो ।

"तत्थ यं जञ्ञा पुग्गलं – 'इमं खो मे पुग्गलं सेवतो अकुसला धम्मा अभिवड्ढन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ति; ये च खो मे पब्बजितेन जीवितपरिक्खारा समुदानेतब्बा चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चय-भेसज्जपरिक्खारा ते च अप्पकसिरेन समुदागच्छन्ति; यस्स चम्हि 15 अत्थाय अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो सो च मे सामञ्ञत्थो न भावनापारिपूरिं गच्छती' ति, तेनावुसो, पुग्गलेन सो पुग्गलो सङ्खा पि अनापुच्छा[3] पक्कमितब्बं नानुबन्धितब्बो[3] ।

"तत्थ यं जञ्ञा पुग्गलं – 'इमं खो मे पुग्गलं सेवतो अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवड्ढन्ति; ये च खो मे 20 R. 367 पब्बजितेन जीवितपरिक्खारा समुदानेतब्बा चीवरपिण्डपातसेनासन-गिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारा ते च कसिरेन[4] समुदागच्छन्ति; यस्स चम्हि अत्थाय अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो सो च मे सामञ्ञत्थो भावनापारिपूरिं गच्छती' ति, तेनावसो, पुग्गलेन सो पुग्गलो सङ्खा पि अनुबन्धितब्बो न पक्कमितब्बं । 25

"तत्थ यं जञ्ञा पुग्गलं – 'इमं खो मे पुग्गलं सेवतो B. 176 अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवड्ढन्ति; ये च खो मे पब्बजितेन जीवितपरिक्खारा समुदानेतब्बा चीवरपिण्डपातसेनासन-

१. समुदानेतब्बं – सी० । २. समुदाहरन्ति – स्या० । ३–३. यावजीवं अनुबन्धितब्बो न पक्कमितब्बो – स्या०; आपुच्छा० – रो० । ४. अप्पकसिरेन – सी०, स्या०, रो० ।

गिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारा ते च अप्पकसिरेन समुदागच्छन्ति; यस्स चम्हि अत्थाय अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो सो च मे साम-ञ्ञत्थो भावनापारिपूरिं गच्छती' ति, तेनावुसो, पुग्गलेन सो पुग्गलो यावजीवं अनुबन्धितब्बो न पक्कमितब्बं अपि पनुज्जमानेन। 'पुग्गलो 5 पि, आवुसो, दुविधेन वेदितब्बो – सेवितब्बो पि असेवितब्बो पी' ति, इति यं त वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं।

४. "'चीवरं पि, आवुसो, दुविधेन वेदितब्बं – सेवितब्बं पि असेवितब्बं पी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं। किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं? तत्थ यं जञ्ञा चीवरं – 'इदं खो मे चीवरं सेवतो अकुसला धम्मा अभि-10 वड्ढन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ती' ति, एवरूपं चीवरं न सेवितब्बं। तत्थ यं जञ्ञा चीवरं – 'इदं खो मे चीवरं सेवतो अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवड्ढन्ती' ति, एवरूपं चीवरं सेवितब्बं। R. 368 'चीवरं पि, आवुसो, दुविधेन वेदितब्बं – सेवितब्बं पि असेवितब्बं पी' ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं।

15 ५. "'पिण्डपातो पि, आवुसो, दुविधेन वेदितब्बो – सेवितब्बो पि असेवितब्बो पी' ति, इति खो पनेत वुत्तं। किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं? तत्थ यं जञ्ञा पिण्डपातं – 'इमं खो मे पिण्डपातं सेवतो अकुसला धम्मा अभिवड्ढन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ती' ति, एवरूपो पिण्डपातो न सेवितब्बो। तत्थ यं जञ्ञा पिण्डपातं – 'इमं खो मे पिण्डपातं सेवतो 20 अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवड्ढन्ती' ति, एवरूपो पिण्डपातो सेवितब्बो। 'पिण्डपातो पि, आवुसो, दुविधेन वेदितब्बो – सेवितब्बो पि असेवितब्बो पी' ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं।

६. "'सेनासनं पि, आवुसो, दुविधेन वेदितब्बं – सेवितब्बं पि असेवितब्बं पी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं। किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं? 25 तत्थ यं जञ्ञा सेनासनं – 'इदं खो मे सेनासनं सेवतो अकुसला धम्मा अभिवड्ढन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ती' ति, एवरूपं सेनासनं न सेवि-तब्बं। तत्थ यं जञ्ञा सेनासनं – 'इदं खो मे सेनासनं सेवतो अकुसला B. 177 धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवड्ढन्ती' ति, एवरूपं सेनासनं सेवितब्बं। 'सेनासनं पि, आवुसो, दुविधेन वेदितब्बं – सेवितब्बं पि 30 असेवितब्बं पी' ति, इति यं तं वुतं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं।

७. "'गामनिगमो पि, आवुसो, दुविधेन वेदितब्बो – सेवितब्बो पि असेवितब्बो पी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? तत्थ यं जञ्ञा गामनिगमं – 'इमं खो मे गामनिगमं सेवतो अकुसला धम्मा अभिवड्ढन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ती' ति, एवरूपो गामनिगमो न सेवितब्बो । तत्थ यं जञ्ञा गामनिगमं – 'इमं खो, 5 मे गामनिगमं सेवतो अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा R. 369 अभिवड्ढन्ती' ति, एवरूपो गामनिगमो सेवितब्बो । 'गामनिगमो पि, आवुसो, दुविधेन वेदितब्बो – सेवितब्बो पि असेवितब्बो पी' ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

८. "'जनपदपदेसो पि, आवुसो, दुविधेन वेदितब्बो – सेवि- 10 तब्बो पि असेवितब्बो पी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? तत्थ यं जञ्ञा जनपदपदेसं – 'इमं खो मे जनपदपदेसं सेवतो अकुसला धम्मा अभिवड्ढन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ती' ति, एवरूपो जनपदपदेसो न सेवितब्बो । तत्थ यं जञ्ञा जनपदपदेसं – 'इमं खो मे जनपदपदेसं सेवतो अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभि- 15 वड्ढन्ती' ति, एवरूपो जनपदपदेसो सेवितब्बो । 'जनपदपदेसो पि, आवुसो, दुविधेन वेदितब्बो – सेवितब्बो पि असेवितब्बो पी' ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं" ति ।

---

७. सुतवासुत्तं

१. एकं समयं भगवा राजगहे विहरति गिज्झकूटे पब्बते । अथ खो सुतवा परिब्बाजको येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा 20 भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सुतवा परिब्बाजको भगवन्तं एतदवोच –

२. "एकमिदाहं[1], भन्ते, समयं भगवा इधेव राजगहे विहरामि[2] गिरिब्बजे । तत्र मे, भन्ते, भगवतो सम्मुखा सुतं सम्मुखा पटिग्गहितं – 25 'यो सो, सुतवा[3], भिक्खु अरहं खीणासवो वुसितवा कतकरणीयो B. 178 ओहितभारो अनुप्पत्तसदत्थो परिक्खीणभवसंयोजनो सम्मदञ्ञा- R. 370

---

१. एकमिदं – सी०, रो० । २. विहरति – सी०, रो० । ३. सुतव – स्या० ।

विमुत्तो, अभब्बो सो पञ्च ठानानि अज्झाचरितुं – अभब्बो खीणासवो भिक्खु सञ्चिच्च पाणं जीविता वोरोपेतुं, अभब्बो खीणासवो भिक्खु अदिन्नं थेय्यसङ्खातं आदातुं, अभब्बो खीणासवो भिक्खु मेथुनं धम्मं पटिसेवितुं, अभब्बो खीणासवो भिक्खु सम्पजानमुसा भासितुं, अभब्बो
5 खीणासवो भिक्खु सन्निधिकारकं[1] कामे परिभुञ्जितुं सेय्यथापि पुब्बे अगारियभूतो[2]' ति। कच्चि मेतं, भन्ते, भगवतो सुस्सुतं सुग्गहितं सुमनसिकतं सूपधारितं" ति ?

३. "तग्घ ते एतं[3], सुतवा, सुस्सुतं सुग्गहितं सुमनसिकतं सूपधारितं। पुब्बे चाहं, सुतवा, एतरहि च एवं वदामि – 'यो सो भिक्खु
10 अरहं खीणासवो वुसितवा कतकरणीयो ओहितभारो अनुप्पत्तसदत्थो परिक्खीणभवसंयोजनो सम्मदञ्ञाविमुत्तो, अभब्बो सो नव ठानानि अज्झाचरितुं – अभब्बो खीणासवो भिक्खु सञ्चिच्च पाणं जीविता वोरोपेतुं, अभब्बो खीणासवो भिक्खु अदिन्नं थेय्यसङ्खातं आदातुं, अभब्बो खीणासवो भिक्खु मेथुनं धम्मं पटिसेवितुं, अभब्बो खीणासवो भिक्खु
15 सम्पजानमुसा भासितुं, अभब्बो खीणासवो भिक्खु सन्निधिकारकं कामे परिभुञ्जितुं सेय्यथापि पुब्बे अगारियभूतो, अभब्बो खीणासवो भिक्खु छन्दागतिं गन्तुं, अभब्बो खीणासवो भिक्खु दोसागतिं गन्तुं, अभब्बो
R. 371 खीणासवो भिक्खु मोहागतिं गन्तुं, अभब्बो खीणासवो भिक्खु भयागतिं गन्तुं'। पुब्बे चाहं, सुतवा, एतरहि च एवं वदामि – 'यो सो भिक्खु
20 अरहं खीणासवो वुसितवा कतकरणीयो ओहितभारो अनुप्पत्तसदत्थो परिक्खीणभवसंयोजनो सम्मदञ्ञाविमुत्तो, अभब्बो सो इमानि नव ठानानि अज्झाचरितुं'" ति।

---

८. सज्झसुत्तं

१. एकं समयं भगवा राजगहे विहरति गिज्झकूटे पब्बते। अथ खो सज्झो परिब्बाजको येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवता
B. 179 25 सद्धिं सम्मोदि। सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नो खो सज्झो परिब्बाजको भगवन्तं एतदवोच –

---

१. सन्निधिकारकं – सी०, रो०। २. अगारिकभूतो – सी०। ३. त – सी०, रो०।

२. "एकमिदाहं, भन्ते, समयं भगवा इधेव राजगहे विहरामि गिरिब्बजे। तत्र मे, भन्ते, भगवतो सम्मुखा सुतं सम्मुखा पटिग्गहितं – 'यो[1] सो, सज्ज, भिक्खु अरहं खीणासवो वुसितवा कतकरणीयो ओहितभारो अनुप्पत्तसदत्थो परिक्खीणभवसंयोजनो सम्मदञ्ञाविमुत्तो, अभब्बो सो पञ्च ठानानि अज्झाचरितुं – अभब्बो खीणासवो भिक्खु 5 सञ्चिच्च पाणं जीविता वोरोपेतुं, अभब्बो खीणासवो भिक्खु अदिन्नं थेय्यसङ्खातं आदातुं, अभब्बो खीणासवो भिक्खु मेथुनं धम्मं पटिसेवितुं, अभब्बो खीणासवो भिक्खु सम्पजानमुसा भासितुं, अभब्बो खीणासवो भिक्खु सन्निधिकारकं कामे परिभुञ्जितुं सेय्यथापि पुब्बे अगारियभूतो' ति। कच्चि मेतं, भन्ते, भगवतो सुस्सुतं सुग्गहितं सुमनसिकतं सूप- 10 धारितं" ति?

३. "तग्घ ते एतं, सज्ज, सुस्सुतं सुग्गहितं सुमनसिकतं सूप- R 372 धारितं। पुब्बे चाहं, सज्ज, एतरहि च एवं वदामि – 'यो सो भिक्खु अरहं खीणासवो वुसितवा कतकरणीयो ओहितभारो अनुप्पत्तसदत्थो परिक्खीणभवसंयोजनो सम्मदञ्ञाविमुत्तो, अभब्बो सो नव ठानानि 15 अज्झाचरितुं – अभब्बो खीणासवो भिक्खु सञ्चिच्च पाणं जीविता वोरोपेतुं ...पे०... अभब्बो खीणासवो भिक्खु सन्निधिकारकं कामे परिभुञ्जितुं सेय्यथापि पुब्बे अगारियभूतो, अभब्बो खीणासवो भिक्खु बुद्धं पच्चक्खातुं, अभब्बो खीणासवो भिक्खु धम्मं पच्चक्खातुं, अभब्बो खीणासवो भिक्खु सङ्घं पच्चक्खातुं, अभब्बो खीणासवो भिक्खु सिक्खं 20 पच्चक्खातुं'। पुब्बे चाहं, सज्ज, एतरहि च एवं वदामि – 'यो सो भिक्खु अरहं खीणासवो वुसितवा कतकरणीयो ओहितभारो अनुप्पत्तसदत्थो परिक्खीणभवसंयोजनो सम्मदञ्ञाविमुत्तो, अभब्बो सो इमानि नव ठानानि अज्झाचरितुं'" ति।

---

९. पुग्गलसुत्तं

१. "नवयिमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं। 25 कतमे नव? अरहा, अरहत्ताय पटिपन्नो, अनागामी, अनागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो, सकदागामी, सकदागामिफलसच्छिकिरियाय

---

१. ये – सी०।

B. 180 पटिपन्नो, सोतापन्नो, सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो, पुथुज्जनो – इमे खो, भिक्खवे, नव पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं" ति ।

---

१०. आहुनेय्यसुत्तं

R. 373 १. "नवयिमे, भिक्खवे, पुग्गला आहुनेय्या पाहुनेय्या दक्खिनेय्या अञ्जलिकरणीया अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्स । कतमे नव ?
5 अरहा, अरहत्ताय पटिपन्नो, अनागामी, अनागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो, सकदागामी, सकदागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो, सोतापन्नो, सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो, गोत्रभू – इमे खो, भिक्खवे, नव पुग्गला आहुनेय्या ...पे०... अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्सा" ति ।

सम्बोधिवग्गो पठमो ।

तस्सुद्दानं

10 सम्बोधि निस्सयो चेव, मेघिय[1] नन्दकं बलं ।
सेवना सुतवा सज्झो, पुग्गलो आहुनेय्येन[2] चा ति ॥

---

२. सीहनादवग्गो

१. सीहनादसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
15 निसिन्नो खो आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्तं एतदवोच – "वुत्थो[3] मे, भन्ते, सावत्थियं वस्सावासो । इच्छामहं, भन्ते, जनपदचारिकं पक्कमितुं" ति ।

"यस्सदानि त्वं, सारिपुत्त, कालं मञ्ञसी" ति ।

२. अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो उट्ठायासना भगवन्तं अभि-
R. 374 20 वादेत्वा पदक्खिणं कत्वा पक्कामि । अथ खो अञ्ञतरो भिक्खु अचिर-

१. मेघिय – सी०, स्या०, रो० । २. आहुणेय्यो – सी०; आहुनेय्यो – स्या०, रो० ।
३. वुट्ठो – स्या० ।

पक्कन्ते आयस्मन्ते सारिपुत्ते भगवन्तं एतदवोच – "आयस्मा मं, भन्ते, सारिपुत्तो आसज्ज[1] अप्पटिनिस्सज्ज चारिकं पक्कन्तो" ति । अथ खो भगवा अञ्ञतरं भिक्खुं आमन्तेसि – "एहि त्वं, भिक्खु, मम B. 181 वचनेन सारिपुत्तं आमन्तेहि – 'सत्था तं, आवुसो सारिपुत्त, आमन्तेती'" ति । "एवं, भन्ते" ति खो सो भिक्खु भगवतो पटिस्सुत्वा येनायस्मा 5 सारिपुत्तो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं सारिपुत्तं एतदवोच – "सत्था तं, आवुसो सारिपुत्त, आमन्तेती" ति । "एवमावुसो" ति खो आयस्मा सारिपुत्तो तस्स भिक्खुनो पच्चस्सोसि ।

३. तेन खो पन समयेन आयस्मा च महामोग्गल्लानो आयस्मा च आनन्दो अवापुरणं[2] आदाय विहारे[3] आहिण्डन्ति[3] – "अभिक्कमथा- 10 यस्मन्तो[4], अभिक्कमथायस्मन्तो ! इदानायस्मा सारिपुत्तो भगवतो सम्मुखा सीहनादं नदिस्सती" ति । अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो आयस्मन्तं सारिपुत्तं भगवा एतदवोच– "इध ते, सारिपुत्त, अञ्ञतरो सब्रह्मचारी खीयनधम्मं[5] आपन्नो – 15 'आयस्मा मं, भन्ते, सारिपुत्तो आसज्ज अप्पटिनिस्सज्जचारिकं पक्कन्तो'" ति ।

४. "यस्स नून, भन्ते, काये कायगतासति अनुपट्ठिता अस्स, सो इध अञ्ञतरं सब्रह्मचारिं आसज्ज अप्पटिनिस्सज्ज चारिकं पक्क- मेय्य । 20

५. "सेय्यथापि, भन्ते, पथवियं सुचिं पि निक्खिपन्ति असुचिं पि निक्खिपन्ति गूथगतं पि निक्खिपन्ति मुत्तगतं पि निक्खिपन्ति खेळगतं[6] पि निक्खिपन्ति पुब्बगतं पि निक्खिपन्ति लोहितगतं पि निक्खि- पन्ति, न च तेन पथवी अट्टीयति[7] वा हरायति वा जिगुच्छति वा; एवमेव खो अहं, भन्ते, पथवीसमेन चेतसा विहरामि विपुलेन महग्गतेन 25 R. 375 अप्पमाणेन अवेरेन अब्यापज्झेन । यस्स नून, भन्ते, काये कायगतासति अनुपट्ठिता अस्स, सो इध अञ्ञतरं सब्रह्मचारिं आसज्ज अप्पटिनिस्सज्ज चारिकं पक्कमेय्य ।

---

१. आपज्ज – स्या० । २. अवापूरणं – सी०; अपापुरणं – स्या० । ३–३. विहारं० – स्या०; विहारेन विहारं अन्वाहिद्धन्ति – सी०; विहारेन विहारं अन्वाहिण्डन्ति – रो० । ४. अभिक्खमथायस्मन्तो – सी०, स्या०, रो० । ५. खीयधम्मं – स्या०, रो० । ६. खेलगतं – सी० । ७. अट्टियति – सी०, स्या०, रो० ।

६. "सेय्यथापि, भन्ते, आपस्मि सुचिं पि धोवन्ति असुचिं पि धोवन्ति गूथगतं पि ... मुत्तगतं पि ... खेळगतं पि ... पुब्बगतं पि ... लोहितगतं पि धोवन्ति, न च तेन आपो अट्टीयति वा हरायति वा जिगुच्छति वा; एवमेव खो अहं, भन्ते, आपोसमेन चेतसा विहरामि विपुलेन महग्गतेन B. 182 5 अप्पमाणेन अवेरेन अब्यापज्झेन। यस्स नून, भन्ते, काये कायगतासति अनुपट्ठिता अस्स, सो इध अञ्ञतरं सब्रह्मचारिं आसज्ज अप्पटिनिस्सज्ज चारिकं पक्कमेय्य।

७. "सेय्यथापि, भन्ते, तेजो सुचिं पि डहति असुचिं पि डहति गूथगतं पि ... मुत्तगतं पि ... खेळगतं पि ... पुब्बगतं पि ... लोहितगतं 10 पि डहति, न च तेन तेजो अट्टीयति वा हरायति वा जिगुच्छति वा; एवमेव खो अहं, भन्ते, तेजोसमेन चेतसा विहरामि विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवेरेन अब्यापज्झेन। यस्स नून, भन्ते, काये कायगतासति अनुपट्ठिता अस्स, सो इध अञ्ञतरं सब्रह्मचारिं आसज्ज अप्पटिनिस्सज्ज चारिकं पक्कमेय्य।

15 ८. "सेय्यथापि, भन्ते, वायो सुचिं पि उपवायति असुचिं पि उपवायति गूथगतं पि ... मुत्तगतं पि ... खेळगतं पि ... पुब्बगतं पि ... लोहितगतं पि उपवायति, न च तेन वायो अट्टीयति वा हरायति वा जिगुच्छति वा; एवमेव खो अहं, भन्ते, वायोसमेन चेतसा विहरामि विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवेरेन अब्यापज्झेन। यस्स नून, भन्ते, 20 काये कायगतासति अनुपट्ठिता अस्स, सो इध अञ्ञतरं सब्रह्मचारिं आसज्ज अप्पटिनिस्सज्ज चारिकं पक्कमेय्य।

R. 376 ९. "सेय्यथापि, भन्ते, रजोहरणं सुचिं पि पुञ्छति[1] असुचिं पि पुञ्छति गूथगतं पि ... मुत्तगतं पि ... खेळगतं पि ... पुब्बगतं पि ... लोहितगतं पि पुञ्छति, न च तेन रजोहरणं अट्टीयति वा हरायति वा 25 जिगुच्छति वा; एवमेव खो अहं, भन्ते, रजोहरणसमेन चेतसा विहरामि विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवेरेन अब्यापज्झेन। यस्स नून, भन्ते, काये कायगतासति अनुपट्ठिता अस्स, सो इध अञ्ञतरं सब्रह्मचारिं आसज्ज अप्पटिनिस्सज्ज चारिकं पक्कमेय्य।

१०. "सेय्यथापि, भन्ते, चण्डालकुमारको वा चण्डालकुमारिका

---

१. मुञ्चति – स्या०।

वा कळोपिहत्थो[1] नन्तकवासी[2] गामं वा निगमं वा पविसन्तो नीच-
चित्तंयेव उपट्ठपेत्वा पविसति; एवमेव खो अहं, भन्ते, चण्डालकुमारक-
चण्डालकुमारिकासमेन चेतसा विहरामि विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन
अवेरेन अब्यापज्झेन । यस्स नून, भन्ते, काये कायगतासति अनुपट्ठिता B. 183
अस्स, सो इध अञ्ञतरं सब्रह्मचारिं आसज्ज अप्पटिनिस्सज्ज चारिकं 5
पक्कमेय्य ।

११. "सेय्यथापि, भन्ते, उसभो छिन्नविसाणो सूरतो[3] सुदन्तो
सुविनीतो[4] रथियाय रथियं सिङ्घाटकेन सिङ्घाटकं अन्वाहिण्डन्तो न
किञ्चि हिंसति पादेन वा विसाणेन वा; एवमेव खो अहं, भन्ते, उसभ-
छिन्नविसाणसमेन[5] चेतसा विहरामि विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन 10
अवेरेन अब्यापज्झेन । यस्स नून, भन्ते, काये कायगतासति अनुपट्ठिता
अस्स, सो इध अञ्ञतरं सब्रह्मचारिं आसज्ज अप्पटिनिस्सज्ज चारिकं
पक्कमेय्य ।

१२. "सेय्यथापि, भन्ते, इत्थी वा पुरिसो वा दहरो युवा[6] मण्डनक-
जातिको सीसंनहातो अहिकुणपेन वा कुक्कुरकुणपेन वा मनुस्सकुणपेन वा 15 R. 377
कण्ठे आसत्तेन[7] अट्टीयेय्य हरायेय्य जिगुच्छेय्य; एवमेव खो अहं, भन्ते,
इमिना पूतिकायेन अट्टीयामि हरायामि जिगुच्छामि । यस्स नून, भन्ते,
काये कायगतासति अनुपट्ठिता अस्स, सो इध अञ्ञतरं सब्रह्मचारिं
आसज्ज अप्पटिनिस्सज्ज चारिकं पक्कमेय्य ।

१३. "सेय्यथापि, भन्ते, पुरिसो मेदकथालिकं परिहरेय्य छिद्दाव- 20
छिद्दं[8] उग्घरन्तं पग्घरन्तं; एवमेव खो अहं, भन्ते, इमं कायं परिहरामि
छिद्दावछिद्दं उग्घरन्तं पग्घरन्तं । यस्स नून, भन्ते, काये कायगतासति
अनुपट्ठिता अस्स, सो इध अञ्ञतरं सब्रह्मचारिं आसज्ज अप्पटिनिस्सज्ज
चारिकं पक्कमेय्या" ति ।

१४. अथ खो सो भिक्खु उट्ठायासना एकंसं उत्तरासङ्गं करित्वा 25
भगवतो पादेसु सिरसा निपतित्वा भगवन्तं एतदवोच – "अच्चयो मं,
भन्ते, अच्चगमा यथाबालं यथामूळ्हं यथाअकुसलं, यो अहं आयस्मन्तं

१. कलोपिहत्थो – सी० । २. नन्तिकवासी – स्या०, रो० । ३. सोरतो – सी०, रो०; सुरतो – स्या० । ४. सुसिक्खितो – स्या० । ५. उसभच्छिन्न ० – सी० । ६. वा युवा वा – सी०, रो०; वा युवा – स्या० । ७. आलग्गेन – स्या० । ८. छिद्दं विच्छिद्दं – सी०, रो० ।

सारिपुत्तं असता तुच्छा मुसा अभूतेन अब्भाचिक्खि। तस्स मे, भन्ते, भगवा अच्चयं अच्चयतो पटिग्गण्हतु आयतिं संवराया" ति।

"तग्घ तं[1], भिक्खु, अच्चयो अच्चगमा यथाबालं यथामूळ्हं यथाअकुसलं, यो त्वं सारिपुत्तं[2] असता तुच्छा मुसा अभूतेन अब्भाचिक्खि। B. 184 5 यतो च खो त्वं, भिक्खु, अच्चयं अच्चयतो दिस्वा यथाधम्मं पटिकरोसि, तं[3] ते[3] मयं पटिग्गण्हाम[4]। वुड्ढि हेसा[5], भिक्खु, अरियस्स विनये यो अच्चयं अच्चयतो दिस्वा यथाधम्मं पटिकरोति आयतिं संवरं आपज्जती" ति।

R. 378 १५. अथ खो भगवा आयस्मन्तं सारिपुत्तं आमन्तेसि – "खम, 10 सारिपुत्त, इमस्स मोघपुरिसस्स। पुरा[6] तस्स तत्थेव[6] सत्तधा मुद्धा फलती[7]" ति।

"खमामहं, भन्ते, तस्स आयस्मतो सचे मं सो आयस्मा एवमाह – 'खमतु च मे सो आयस्मा'" ति।

२. सउपादिसेससुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डि- 15 कस्स आरामे। अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय सावत्थिं पिण्डाय पाविसि। अथ खो आयस्मतो सारिपुत्तस्स एतदहोसि – "अतिप्पगो खो ताव सावत्थियं पिण्डाय चरितुं, यन्नूनाहं येन अञ्ञतित्थियानं परिब्बाजकानं आरामो तेनुपसङ्कमेय्यं" ति। अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो येन अञ्ञतित्थियानं परिब्बाजकानं 20 आरामो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा तेहि अञ्ञतित्थियेहि परिब्बाजकेहि सद्धिं सम्मोदि। सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि।

२. तेन खो पन समयेन तेसं अञ्ञतित्थियानं परिब्बाजकानं सन्निसिन्नानं सन्निपतितानं अयमन्तराकथा उदपादि – "यो हि कोचि, 25 आवुसो, सउपादिसेसो कालं करोति, सब्बो सो अपरिमुत्तो निरया अपरि-

१. त्व – सी०, रो०। २ सारिपुत्त – सी०। ३–३. तन्तं – स्या०; तन्ते – रो०। ४. पतिगण्हाम – सी०। ५. एसा – सी०। ६–६. पुरास्स एत्थेव – सी०; पुनायं तत्थेव – स्या०; पुरास्स तत्थेव – रो०। ७. फलिस्सती – सी०, स्या०, रो०।

मुत्तो तिरच्छानयोनिया अपरिमुत्तो पेत्तिविसया[1] अपरिमुत्तो अपाय-
दुग्गतिविनिपाता" ति । अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो तेसं अञ्ञ-
तित्थियानं परिब्बाजकानं भासितं नेव अभिनन्दि नप्पटिक्कोसि । अनभि-
नन्दित्वा अप्पटिक्कोसित्वा उट्ठायासना पक्कामि – "भगवतो सन्तिके
एतस्स भासितस्स अत्थं आजानिस्सामी" ति । अथ खो आयस्मा सारि- 5
पुत्तो सावत्थियं पिण्डाय चरित्वा पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्तो येन R. 37
भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं B. 185
निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्त एतदवोच –

३. "इधाहं, भन्ते, पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय
सावत्थिं पिण्डाय पाविसिं । तस्स मय्हं, भन्ते, एतदहोसि – 'अतिप्पगो 10
खो ताव सावत्थियं पिण्डाय चरितुं, यन्नूनाहं येन अञ्ञतित्थियानं
परिब्बाजकानं आरामो तेनुपसङ्कमेय्यं' ति । अथ खो अहं, भन्ते, येन
अञ्ञतित्थियानं परिब्बाजकानं आरामो तेनुपसङ्कमिं, उपसङ्कमित्वा
तेहि अञ्ञतित्थियेहि परिब्बाजकेहि सद्धिं सम्मोदिं । सम्मोदनीयं
कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदिं । तेन खो पन समयेन तेसं 15
अञ्ञतित्थियानं परिब्बाजकानं सन्निसिन्नानं सन्निपतितानं अयमन्तराकथा
उदपादि – 'यो हि कोचि, आवुसो, सउपादिसेसो कालं करोति, सब्बो
सो अपरिमुत्तो निरया अपरिमुत्तो तिरच्छानयोनिया अपरिमुत्तो पेत्ति-
विसया अपरिमुत्तो अपायदुग्गतिविनिपाता' ति । अथ खो अहं, भन्ते, तेसं
अञ्ञतित्थियानं परिब्बाजकानं भासितं नेव अभिनन्दिं नप्पटिक्कोसिं । 20
अनभिनन्दित्वा अप्पटिक्कोसित्वा उट्ठायासना पक्कमिं – 'भगवतो
सन्तिके एतस्स भासितस्स अत्थं आजानिस्सामी'" ति ।

४. "के[2] च[2], सारिपुत्त, अञ्ञतित्थिया परिब्बाजका बाला
अब्यत्ता, के च सउपादिसेसं वा 'सउपादिसेसो' ति जानिस्सन्ति,
अनुपादिसेसं वा 'अनुपादिसेसो' ति जानिस्सन्ति ! 25

५. "नवयिमे, सारिपुत्त, पुग्गला सउपादिसेसा कालं कुरुमाना
परिमुत्ता निरया परिमुत्ता तिरच्छानयोनिया परिमुत्ता पेत्तिविसया
परिमुत्ता अपायदुग्गतिविनिपाता । कतमे नव ? इध, सारिपुत्त, R. 380
एकच्चो पुग्गलो सीलेसु परिपूरकारी[3] होति, समाधिस्मिं परिपूरकारी,

१. पित्तिविसया – स्या०, रो० । २–२. केचि – स्या०, रो० । ३. परिपूरीकारी –
स्या० ।

पञ्ञाय मत्तसो[1] कारी[1]। सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया अन्तरापरिनिब्बायी होति । अयं, सारिपुत्त, पठमो पुग्गलो
B. 186 सउपादिसेसो कालं कुरुमानो परिमुत्तो निरया परिमुत्तो तिरच्छानयोनिया परिमुत्तो पेत्तिविसया परिमुत्तो अपायदुग्गतिविनिपाता ।

5 ६. "पुन च परं, सारिपुत्त, इधेकच्चो पुग्गलो सीलेसु परिपूरकारी होति, समाधिस्मिं परिपूरकारी, पञ्ञाय मत्तसो कारी । सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया उपहच्चपरिनिब्बायी होति ...पे०... असङ्खारपरिनिब्बायी होति .. पे० .. ससङ्खारपरिनिब्बायी होति ... पे०... उद्धंसोतो होति अकनिट्ठगामी । अय, सारिपुत्त,
10 पञ्चमो पुग्गलो सउपादिसेसो काल कुरुमानो परिमुत्तो निरया परिमुत्तो तिरच्छानयोनिया परिमुत्तो पेत्तिविसया परिमुत्तो अपायदुग्गतिविनिपाता ।

७. "पुन च परं, सारिपुत्त, इधेकच्चो पुग्गलो सीलेसु परिपूरकारी होति, समाधिस्मिं मत्तसो कारी, पञ्ञाय मत्तसो कारी ।
15 सो तिण्णं संयोजनानं परिक्खया रागदोसमोहानं तनुत्ता सकदागामी होति, सकिदेव इमं लोकं आगन्त्वा दुक्खस्सन्त करोति । अय, सारिपुत्त, छट्ठो पुग्गलो सउपादिसेसो कालं कुरुमानो परिमुत्तो निरया ... पे०... परिमुत्तो अपायदुग्गतिविनिपाता ।

८. "पुन च परं, सारिपुत्त, इधेकच्चो पुग्गलो सीलेसु परिपूर-
20 कारी होति, समाधिस्मिं मत्तसो कारी, पञ्ञाय मत्तसो कारी । सो तिण्णं संयोजनानं परिक्खया एकबीजी होति, एकंयेव मानुसकं भवं निब्बत्तेत्वा दुक्खस्सन्तं करोति । अय, सारिपुत्त, सत्तमो पुग्गलो सउपादि-
R. 381 सेसो कालं कुरुमानो परिमुत्तो निरया ... पे० .. परिमुत्तो अपायदुग्गतिविनिपाता ।

25 ९. "पुन च परं, सारिपुत्त, इधेकच्चो पुग्गलो सीलेसु परिपूरकारी होति, समाधिस्मिं मत्तसो कारी, पञ्ञाय मत्तसो कारी । सो तिण्णं संयोजनानं परिक्खया कोलंकोलो होति, द्वे वा तीणि वा कुलानि सन्धावित्वा संसरित्वा दुक्खस्सन्तं करोति । अयं, सारिपुत्त, अट्ठमो

१-१ न परिपूरकारी – सी०, रो० ।

पुग्गलो सउपादिसेसो कालं कुरुमानो परिमुत्तो निरया ...पे०... परिमुत्तो अपायदुग्गतिविनिपाता ।

१०. "पुन च परं, सारिपुत्त, इधेकच्चो पुग्गलो सीलेसु परिपूरकारी होति, समाधिस्मिं मत्तसो कारी, पञ्ञाय मत्तसो कारी । सो तिण्णं संयोजनानं परिक्खया सत्तक्खत्तुपरमो होति, सत्तक्खत्तु- 5 B. 187
परमं देवे च मनुस्से च सन्धावित्वा संसरित्वा दुक्खस्सन्तं करोति । अयं, सारिपुत्त, नवमो पुग्गलो सउपादिसेसो कालं कुरुमानो परिमुत्तो निरया परिमुत्तो तिरच्छानयोनिया परिमुत्तो पेत्तिविसया परिमुत्तो अपायदुग्गतिविनिपाता ।

११. "के च, सारिपुत्त, अञ्ञतित्थिया परिब्बाजका बाला 10
अब्यत्ता, के च सउपादिसेसं वा 'सउपादिसेसो' ति जानिस्सन्ति, अनुपादिसेसं वा 'अनुपादिसेसो' ति जानिस्सन्ति ! इमे खो, सारिपुत्त, नव पुग्गला सउपादिसेसा कालं कुरुमाना परिमुत्ता निरया परिमुत्ता तिरच्छानयोनिया परिमुत्ता पेत्तिविसया परिमुत्ता अपायदुग्गतिविनिपाता । न तावायं, सारिपुत्त, धम्मपरियायो पटिभासि भिक्खूनं भिक्खुनीनं 15
उपासकानं उपासिकानं । तं किस्स हेतु ? मायिमं धम्मपरियायं सुत्वा पमादं आहरिंसू ति । अपि च मया, सारिपुत्त, धम्मपरियायो पञ्हा- R 382
धिप्पायेन भासितो" ति ।

---

३. कोट्ठिकसुत्तं

१. अथ खो आयस्मा महाकोट्ठिको[1] येनायस्मा सारिपुत्तो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मता सारिपुत्तेन सद्धिं सम्मोदि । 20
सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा महाकोट्ठिको आयस्मन्तं सारिपुत्तं एतदवोच – "किं नु खो, आवुसो सारिपुत्त, 'यं कम्मं दिट्ठधम्मवेदनीयं, तं मे कम्मं सम्परायवेदनीयं होतू' ति, एतस्स अत्थाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती" ति ? 25

"नो हिदं, आवुसो" ।

---

१. महाकोट्ठितो – सी०, स्या०, रो० ।

२. "किं पनावुसो सारिपुत्त, 'यं कम्मं सम्परायवेदनीयं, तं मे कम्म दिट्ठधम्मवेदनीयं होतू' ति, एतस्स अत्थाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती" ति ?

"नो हिदं, आवसो" ।

5 ३. "किं नु खो, आवुसो सारिपुत्त, 'यं कम्मं सुखवेदनियं, तं मे कम्मं दुक्खवेदनियं[1] होतू' ति, एतस्स अत्थाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती" ति ?

"नो हिदं आवुसो" ।

B. 188 ४. "किं पनावुसो, सारिपुत्त, 'यं कम्मं दुक्खवेदनियं[2], तं मे 10 कम्मं सुखवेदनियं होतू' ति, एतस्स अत्थाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती" ति ?

"नो हिदं, आवसो" ।

५. "किं नु खो, आवुसो सारिपुत्त, 'य कम्मं परिपक्कवेदनीयं[3], तं मे कम्मं अपरिपक्कवेदनीयं होतू' ति, एतस्स अत्थाय भगवति 15 ब्रह्मचरियं वुस्सती" ति ?

"नो हिदं, आवुसो" ।

६. "किं पनावसो सारिपुत्त, 'यं कम्म अपरिपक्कवेदनीयं, तं मे कम्मं परिपक्कवेदनीयं होतू' ति, एतस्स अत्थाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती" ति ?

20 "नो हिदं, आवुसो" ।

७. "किं नु खो, आवुसो सारिपुत्त, 'यं कम्मं बहुवेदनीयं, तं मे कम्मं अप्पवेदनीयं होतू' ति, एतस्स अत्थाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती" ति ?

"नो हिदं, आवुसो" ।

R. 383 25 ८. "किं पनावुसो सारिपुत्त, 'यं कम्मं अप्पवेदनीयं, तं मे कम्मं बहुवेदनीयं होतू' ति, एतस्स अत्थाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती" ति ?

"नो हिदं, आवुसो" ।

---

१. दुक्खवेदनीयं – स्या० । २ दुक्खवेदनीय – सी० । ३. परिपक्कवेदनियं – स्या०, रो० ।

९. "किं नु खो, आवुसो सारिपुत्त, 'यं कम्मं वेदनीयं, तं मे कम्मं अवेदनीयं होतू' ति, एतस्स अत्थाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती" ति ?

"नो हिदं, आवुसो" ।

१०. "किं पनावुसो सारिपुत्त, 'यं कम्मं अवेदनीयं, तं मे कम्मं वेदनीयं होतू' ति, एतस्स अत्थाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती" ति ? 5

"नो हिदं, आवुसो" ।

११. "'किं नु खो, आवुसो सारिपुत्त, यं कम्मं दिट्ठधम्मवेदनीयं तं मे कम्मं सम्परायवेदनीयं होतू ति, एतस्स अत्थाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती' ति, इति पुट्ठो समानो 'नो हिदं, आवुसो' ति वदेसि । 'किं पनावुसो सारिपुत्त, यं कम्मं सम्परायवेदनीयं तं मे कम्मं दिट्ठधम्मवेदनीयं 10 होतू ति, एतस्स अत्थाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती' ति, इति पुट्ठो समानो 'नो हिदं, आवुसो' ति वदेसि । 'किं नु खो, आवुसो सारिपुत्त, यं कम्मं B. 189 सुखवेदनियं तं मे कम्मं दुक्खवेदनिय होतू ति, एतस्स अत्थाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती' ति, इति पुट्ठो समानो 'नो हिदं, आवुसो' ति वदेसि । 'किं पनावुसो सारिपुत्त, यं कम्मं दुक्खवेदनियं त मे कम्मं सुखवेदनिय 15 होतू ति, एतस्स अत्थाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती' ति, इति पुट्ठो समानो 'नो हिदं, आवुसो' ति वदेसि । 'किं नु खो, आवुसो सारिपुत्त, यं कम्मं परिपक्कवेदनीय तं मे कम्मं अपरिपक्कवेदनीयं होतू ति, एतस्स अत्थाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती' ति, इति पुट्ठो समानो 'नो हिदं, आवुसो' ति वदेसि । 'किं पनावुसो सारिपुत्त, यं कम्मं अपरिपक्कवेदनीयं तं मे 20 कम्मं परिपक्कवेदनीयं होतू ति, एतस्स अत्थाय भगवति ब्रह्मचरियं R. 384 वुस्सती' ति, इति पुट्ठो समानो 'नो हिदं, आवुसो' ति वदेसि । 'किं नु खो, आवुसो सारिपुत्त, यं कम्मं बहुवेदनीयं तं मे कम्मं अप्पवेदनीयं होतू ति, एतस्स अत्थाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती' ति, इति पुट्ठो समानो 'नो हिदं, आवुसो' ति वदेसि । 'किं पनावुसो सारिपुत्त, यं कम्मं 25 अप्पवेदनीयं तं मे कम्मं बहुवेदनीयं होतू ति, एतस्स अत्थाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती' ति, इति पुट्ठो समानो 'नो हिदं, आवुसो' ति वदेसि । 'किं नु खो, आवुसो सारिपुत्तं, यं कम्मं वेदनीयं तं मे कम्मं अवेदनीयं होतू ति, एतस्स अत्थाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती' ति, इति पुट्ठो समानो 'नो हिदं, आवुसो' ति वदेसि । 'किं पनावुसो सारिपुत्त, यं कम्मं 30 अवेदनीयं तं मे कम्मं वेदनीयं होतू ति, एतस्स अत्थाय भगवति ब्रह्मचरियं

वुस्सती' ति, इति पुट्ठो समानो 'नो हिदं, आवुसो' ति वदेसि । अथ किमत्थं चरहावुसो[1], भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती" ति ?

१२. "यं ख्वस्स[2], आवुसो, अञ्ञातं अदिट्ठं अप्पत्तं असच्छिकतं अनभिसमेतं, तस्स ञाणाय दस्सनाय पत्तिया सच्छिकिरियाय अभि-
5 समयाय[3] भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती" ति ।

B 190　"किं* पनस्सावुसो, अञ्ञातं अदिट्ठं[4] अप्पत्तं असच्छिकतं अनभिसमेतं, यस्स ञाणाय दस्सनाय पत्तिया सच्छिकिरियाय अभिसमयाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती" ति* ?

"'इदं दुक्खं' ति ख्वस्स, आवुसो, अञ्ञातं अदिट्ठं अप्पत्तं
10 असच्छिकतं अनभिसमेतं । तस्स ञाणाय दस्सनाय पत्तिया सच्छि-
R.385 किरियाय अभिसमयाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सति । अयं 'दुक्खसमुदयो' ति ख्वस्स आवुसो ...पे०.. 'अयं दुक्खनिरोधो' ति ख्वस्स आवुसो ...पे० . 'अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा' ति ख्वस्स आवुसो अञ्ञातं अदिट्ठं अप्पत्तं असच्छिकतं अनभिसमेतं । तस्स ञाणाय
15 दस्सनाय पत्तिया सच्छिकिरियाय अभिसमयाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सति । इदं ख्वस्स आवुसो अञ्ञातं अदिट्ठं अप्पत्तं असच्छिकतं अनभिसमेतं । तस्स ञाणाय दस्सनाय पत्तिया सच्छिकिरियाय अभिसमयाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती" ति ।

४. समिद्धिसुत्तं

१. अथ खो आयस्मा समिद्धि येनायस्मा सारिपुत्तो तेनुपसङ्कमि;
20 उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं सारिपुत्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो आयस्मन्तं समिद्धि आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच – "किमारम्मणा, समिद्धि, पुरिसस्स सङ्कप्पवितक्का उप्पज्जन्ती" ति ?

"नामरूपारम्मणा, भन्ते" ति ।

२. "ते पन, समिद्धि, क्व नानत्तं गच्छन्ती" ति ?

25 "धातूसु, भन्ते" ति ।

३. "ते पन, समिद्धि, किंसमुदया" ति ?

"फस्ससमुदया, भन्ते" ति ।

---

१ चरतावुसो – स्या० । २. खवस्स – सी०, खोस्स – स्या० । ३. अभिसमाय – सी० । ४. अधिट्ठं – सी० । *–* स्या० पोत्थके नत्थि ।

४. "ते पन, समिद्धि, किंसमोसरणा" ति ?
"वेदनासमोसरणा, भन्ते" ति ।

५. "ते पन, समिद्धि, किंपमुखा" ति ?
"समाधिप्पमुखा, भन्ते" ति ।

६. "ते पन, समिद्धि, किंअधिपतेय्या[1]" ति ?　　5
"सताधिपतेय्या, भन्ते" ति ।

७. "ते पन, समिद्धि, किंउत्तरा" ति ?
"पञ्ञुत्तरा, भन्ते" ति ।

८. "ते पन, समिद्धि, किंसारा" ति ?
"विमुत्तिसारा, भन्ते" ति ।　　10

९. "ते पन, समिद्धि, किंओगधा" ति ?
"अमतोगधा, भन्ते" ति ।

१०. "'किमारम्मणा, समिद्धि, पुरिसस्स सङ्कप्पवितक्का उप्पज्जन्ती' ति, इति पुट्ठो समानो 'नामरूपारम्मणा, भन्ते' ति वदेसि । 'ते पन, समिद्धि, क्व नानत्तं गच्छन्ती' ति, इति पुट्ठो समानो 'धातूसु,　15　R. 386 भन्ते' ति वदेसि । 'ते पन, समिद्धि, किंसमुदया' ति, इति पुट्ठो समानो 'फस्ससमुदया, भन्ते' ति वदेसि । 'ते पन, समिद्धि, किंसमोसरणा'　B. 191 ति, इति पुट्ठो समानो 'वेदनासमोसरणा, भन्ते' ति वदेसि । 'ते पन, समिद्धि, किंपमुखा' ति, इति पुट्ठो समानो 'समाधिप्पमुखा, भन्ते' ति वदेसि । 'ते पन, समिद्धि, किंअधिपतेय्या' ति, इति पुट्ठो समानो　20 'सताधिपतेय्या, भन्ते' ति वदेसि । 'ते पन, समिद्धि, किंउत्तरा' ति, इति पुट्ठो समानो 'पञ्ञुत्तरा, भन्ते' ति वदेसि । 'ते पन, समिद्धि, किंसारा' ति, इति पुट्ठो समानो 'विमुत्तिसारा, भन्ते' ति वदेसि । 'ते पन, समिद्धि, किंओगधा' ति, इति पुट्ठो समानो 'अमतोगधा, भन्ते' ति वदेसि । साधु साधु, समिद्धि ! साधु खो त्वं, समिद्धि, पुट्ठो[2] पुट्ठो　25 विस्सज्जेसि, तेन च[3] मा मञ्ञी" ति ।

---

१. किमाधिपतेय्या – सी०, स्या० । २ पञ्ह – सी०, स्या०, रो० । ३ वा – स्या० ।

५. गण्डसुत्तं

१. "सेय्यथापि, भिक्खवे, गण्डो अनेकवस्सगणिको । तस्सस्सु गण्डस्स[1] नव वणमुखानि नव अभेदनमुखानि । ततो यं किञ्चि पग्घरेय्य – असुचियेव पग्घरेय्य, दुग्गन्धंयेव पग्घरेय्य, जेगुच्छियंयेव पग्घरेय्य; यं किञ्चि पसवेय्य – असुचियेव पसवेय्य, दुग्गन्धंयेव पसवेय्य,
5 जेगुच्छियंयेव पसवेय्य ।

२. "गण्डो ति खो, भिक्खवे, इमस्सेतं चातुमहाभूतिकस्स[2] कायस्स अधिवचनं मातापेत्तिकसम्भवस्स ओदनकुम्मासूपचयस्स अनिच्चुच्छादनपरिमद्दनभेदनविद्धंसनधम्मस्स । तस्सस्सु गण्डस्स नव वणमुखानि नव अभेदनमुखानि । ततो य किञ्चि पग्घरति – असुचियेव
R 387 10 पग्घरति, दुग्गन्धंयेव पग्घरति, जेगुच्छियंयेव पग्घरति, य किञ्चि पसवति – असुचियेव पसवति, दुग्गन्धंयेव पसवति, जेगुच्छियंयेव पसवति । तस्मातिह, भिक्खवे, इमस्मि काये निब्बिन्दथा" ति ।

---

६. सञ्ञासुत्तं

१. "नवयिमा, भिक्खवे, सञ्ञा भाविता बहुलीकता मह-
B. 192 प्फला होन्ति महानिससा अमतोगधा अमतपरियोसाना । कतमा नव ?
15 असुभसञ्ञा, मरणसञ्ञा, आहारे पटिकूलसञ्ञा[3], सब्बलोके अनभिरतिसञ्ञा[4], अनिच्चसञ्ञा, अनिच्चे दुक्खसञ्ञा, दुक्खे अनत्तसञ्ञा, पहानसञ्ञा, विरागसञ्ञा – इमा खो, भिक्खवे, नव सञ्ञा, भाविता बहुलीकता महप्फला होन्ति महानिससा अमतोगधा अमतपरियोसाना" ति ।

---

७. कुलसुत्तं

20 १. "नवहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतं कुलं अनुपगन्त्वा वा नालं उपगन्तु, उपगन्त्वा वा नालं निसीदितुं[5] । कतमेहि नवहि ? न मनापेन पच्चुट्ठेन्ति, न मनापेन अभिवादेन्ति, न मनापेन आसनं देन्ति, सन्तमस्स परिगुहन्ति[6], बहुकं पि थोकं देन्ति, पणीतं पि लूखं देन्ति,

---

१ सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २. चातुम्महाभूतिकस्स – सी०, स्या०, रो० । ३ पटिक्कूलसञ्ञा – सी०, स्या०, रो० । ४ अनभिरतसञ्ञा – सी०, स्या०, रो० । ५. उपनिसीदितु – सी० । ६ पतिगूहन्ति – सी०, परिगुय्हन्ति – स्या०, परिगूहन्ति – रो० ।

असक्कच्चं देन्ति नो सक्कच्चं, न उपनिसीदन्ति धम्मस्सवनाय[1], भासित-मस्स[1] न सुस्सूसन्ति[2]। इमेहि खो, भिक्खवे, नवहङ्गेहि समन्नागतं कुलं अनुपगन्त्वा वा नालं उपगन्तु उपगन्त्वा वा नालं निसीदितुं।

२. "नवहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतं कुलं अनुपगन्त्वा वा अलं उपगन्तुं, उपगन्त्वा वा अलं निसीदितुं। कतमेहि नवहि? मनापेन 5 पच्चुट्ठेन्ति, मनापेन अभिवादेन्ति, मनापेन आसनं देन्ति, सन्तमस्स न परिगुहन्ति, बहुकं पि बहुकं देन्ति, पणीतं पि पणीतं देन्ति, सक्कच्चं R. 388 देन्ति नो असक्कच्चं, उपनिसीदन्ति धम्मस्सवनाय, भासितमस्स सुस्सू-सन्ति। इमेहि खो, भिक्खवे, नवहङ्गेहि समन्नागतं कुलं अनुपगन्त्वा वा अलं उपगन्तुं, उपगन्त्वा वा अलं निसीदितुं" ति। 10

---

८. नवङ्गुपोसथसुत्तं

१. "नवहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो उपोसथो उपवुत्थो महप्फलो होति महानिसंसो महाजुतिको महाविप्फारो। कथं उपवुत्थो च, भिक्खवे, नवहङ्गेहि समन्नागतो उपोसथो महप्फलो होति महानिसंसो महाजुतिको महाविप्फारो? इध, भिक्खवे, अरियसावको इति पटि-सञ्चिक्खति – 'यावजीवं अरहन्तो पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता 15 पटिविरता निहितदण्डा निहितसत्था लज्जी दयापन्ना सब्बपाणभूत- B. 193 हितानुकम्पिनो[3] विहरन्ति; अहम्पज्ज इमं च रत्ति इमं च दिवसं पाणाति-पातं पहाय पाणातिपाता पटिविरतो निहितदण्डो निहितसत्थो लज्जी दयापन्नो सब्बपाणभूतहितानुकम्पी विहरामि। इमिनापङ्गेन अरहत अनुकरोमि; उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति। इमिना पठमेन 20 अङ्गेन समन्नागतो होति ... पे०...। 'यावजीवं अरहन्तो उच्चासयनमहा- R 389 सयनं पहाय उच्चासयनमहासयना पटिविरता नीचसेय्यं कप्पेन्ति – R. 390 मञ्चके वा तिणसन्थारके[4] वा; अहम्पज्ज इमं च रत्ति इमं च दिवसं उच्चासयनमहासयनं पहाय उच्चासयनमहासयना पटिविरतो नीचसेय्यं कप्पेमि – मञ्चके वा तिणसन्थारके वा। इमिनापङ्गेन अरहतं अनु- 25 करोमि; उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति। इमिना अट्ठमेन अङ्गेन समन्नागतो होति।

१-१. धम्मसवनाय भासितस्स – सी०, रो०। २ रसीयन्ति – सी०, रो०; रमिस्सन्ति – स्या०। ३. ० हितानुकम्पी – सी०, रो०। ४. तिणसन्थरके – स्या०।

२. "मेत्तासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहरति, तथा दुतियं तथा ततियं तथा चतुत्थं। इति उद्धमधो तिरियं सब्बधि सब्बत्तताय सब्बावन्तं लोकं मेत्तासहगतेन चेतसा विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवेरेन अब्यापज्झेन फरित्वा विहरति। इमिना[1] नवमेन अङ्गेन[1]
5 समन्नागतो होति। एवं उपवुत्थो खो, भिक्खवे, नवहङ्गेहि[2] समन्नागतो[2] उपोसथो महप्फलो होति महानिसंसो महाजुतिको महाविप्फारो" ति।

---

९. देवतासुत्तं

१. "इमं च, भिक्खवे, रत्ति सम्बहुला देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा केवलकप्प जेतवनं ओभासेत्वा येनाहं तेनुपसङ्कमिंसु; उपसङ्कमित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठंसु। एकमन्त
10 ठिता खो, भिक्खवे, ता देवता[3] मं एतदवोचु – 'उपसङ्कमिंसु नो, भन्ते, पुब्बे मनुस्सभूतानं पब्बजिता अगारानि। ते[4] मय, भन्ते, पच्चुट्ठिम्ह, नो च खो अभिवादिम्ह। ता मयं, भन्ते, अपरिपुण्णकम्मन्ता विप्पटिसारिनियो पच्चानुतापिनियो[5] हीन काय उपपन्ना' ति।

B. 194, R 391

२. "अपरा पि म, भिक्खवे, सम्बहुला देवता उपसङ्कमित्वा
15 एतदवोचु – 'उपसङ्कमिंसु नो, भन्ते, पुब्बे मनुस्सभूतानं पब्बजिता अगारानि। ते मयं, भन्ते, पच्चुट्ठिम्ह अभिवादिम्ह[6], नो च तेसं[7] आसनं अदम्ह[8]। ता मयं, भन्ते, अपरिपुण्णकम्मन्ता विप्पटिसारिनियो पच्चानुतापिनियो हीन कायं उपपन्ना' ति।

३. "अपरा पि म, भिक्खवे, सम्बहुला देवता उपसङ्कमित्वा
20 एतदवोचुं – 'उपसङ्कमिंसु नो, भन्ते, पुब्बे मनुस्सभूतानं पब्बजिता अगारानि। ते मयं, भन्ते, पच्चुट्ठिम्ह अभिवादिम्ह आसनं[9] अदम्ह, नो च खो यथासत्ति[10] यथाबल संविभजिम्ह ... पे०... यथासत्ति यथाबलं संविभजिम्ह, नो च खो उपनिसीदिम्ह धम्मस्सवनाय ... पे०... उपनिसीदिम्ह धम्मस्सवनाय, नो च खो ओहितसोता धम्मं सुणिम्ह ... पे०...
25 ओहितसोता च धम्मं सुणिम्ह, नो च खो सुत्वा धम्मं धारयिम्ह ... पे०...

१-१. इति इमिना नवमेन च अङ्गेन – स्या०। २-२ नवङ्गसमन्नागतो – सी०, स्या०, रो०। ३. स्या० पोत्थके नत्थि। ४. ता – सी०, रो०। ५ पच्छानुतापिनियो – सी०, स्या०, रो०। ६ च अभिवादिम्ह च – स्या०। ७. खो – सी०, स्या०, रो०। ८. अदिम्ह – स्या०। ९. च आसन च – स्या०, रो०। १०. यथासत्ति – रो०।

सुत्वा च धम्मं धारयिम्ह, नो च खो धातानं धम्मानं अत्थं उपपरिक्खिम्ह ..पे०... धातानं च धम्मानं अत्थं उपपरिक्खिम्ह, नो च खो अत्थमञ्ञाय धम्ममञ्ञाय धम्मानुधम्मं पटिपज्जिम्ह । ता मयं, भन्ते, अपरिपुण्ण-कम्मन्ता विप्पटिसारिनियो पच्छानुतापिनियो हीनं कायं उपपन्ना' ति ।

४. "अपरा पि मं, भिक्खवे, सम्बहुला देवता उपसङ्कमित्वा 5 एतदवोचुं – 'उपसङ्कमिसु नो, भन्ते, पुब्बे मनुस्सभूतानं पब्बजिता अगारानि । ते मयं, भन्ते, पच्चुट्ठिम्ह अभिवादिम्ह, आसनं अदम्ह, यथासत्ति यथाबलं संविभजिम्ह, उपनिसीदिम्ह धम्मस्सवनाय, ओहित- R 392 सोता च धम्मं सुणिम्ह, सुत्वा च धम्मं धारयिम्ह, धातानं च धम्मानं अत्थं उपपरिक्खिम्ह, अत्थमञ्ञाय धम्ममञ्ञाय धम्मानुधम्मं पटि- 10 पज्जिम्ह । ता मयं, भन्ते, परिपुण्णकम्मन्ता अविप्पटिसारिनियो अपच्छानुतापिनियो पणीतं कायं उपपन्ना' ति । एतानि, भिक्खवे, रुक्खमूलानि एतानि सुञ्ञागारानि । झायथ, भिक्खवे, मा पमादत्थ, मा पच्छा विप्पटिसारिनो अहुवत्थ सेय्यथापि ता पुरिमिका देवता" ति ।

---

१०. वेलामसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डि- 15 B 195 कस्स आरामे । अथ खो अनाथपिण्डिको गहपति येन भगवा तेनुप-सङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो अनाथपिण्डिकं गहपतिं भगवा एतदवोच –

२. "अपि नु ते, गहपति, कुले दानं दीयती[1]" ति ?

"दीयति मे, भन्ते, कुले दानं; तं च खो लूखं कणाजकं 20 बिळङ्गदुतियं" ति ।

"लूखं चे[2] पि, गहपति, दानं देति पणीतं वा; तं च असक्कच्चं देति, अचित्तीकत्वा[3] देति, असहत्था देति, अपविद्धं[4] देति, अनागमनदिट्ठिको देति । यत्थ यत्थ तस्स तस्स दानस्स विपाको निब्ब-त्तति, न उळाराय भत्तभोगाय चित्तं नमति, न उळाराय वत्थभोगाय 25 चित्तं नमति, न उळाराय यानभोगाय चित्तं नमति, न उळारेसु पञ्चसु कामगुणेसु भोगाय चित्तं नमति । ये पिस्स ते होन्ति पुत्ता ति वा दारा R. 393

---

१. दिय्यती – स्या०, रो० । २. वा – स्या० । ३. अपचित्तिं कत्वा – स्या०; अचित्ति-कत्वा – रो० । ४. अपविट्ठं – स्या० ।

ति वा दासा ति वा पेस्सा ति वा कम्मकरा ति वा, ते पि न सुस्सूसन्ति न सोतं ओदहन्ति न अञ्ञा चित्तं उपट्ठपेन्ति । तं किस्स हेतु ? एवं हेतं[1], गहपति, होति असक्कच्चं कतानं कम्मानं विपाको ।

३. "लूखं चे पि, गहपति, दानं देति पणीतं वा; तं च सक्कच्च
5 देति, चित्तीकत्वा देति, सहत्था देति, अनपविद्धं[2] देति, आगमनदिट्ठिको देति । यत्थ यत्थ तस्स तस्स दानस्स विपाको निब्बत्तति, उळाराय भत्तभोगाय चित्तं नमति, उळाराय वत्थभोगाय चित्तं नमति, उळाराय यानभोगाय चित्तं नमति, उळारेसु पञ्चसु कामगुणेसु भोगाय चित्तं नमति । ये पिस्स ते होन्ति पुत्ता ति वा दारा ति वा दासा ति वा पेस्सा
10 ति वा कम्मकरा ति वा, ते पि सुस्सूसन्ति सोतं ओदहन्ति अञ्ञा चित्तं उपट्ठपेन्ति । तं किस्स हेतु ? एवं हेतं, गहपति, होति सक्कच्चं कतानं कम्मानं विपाको ।

४. "भूतपुब्बं, गहपति, वेलामो नाम ब्राह्मणो अहोसि । सो एवरूपं दानं अदासि महादानं – चतुरासीति सुवण्णपातिसहस्सानि
B. 196 15 अदासि रूपियपूरानि, चतुरासीति रूपियपातिसहस्सानि अदासि सुवण्णपूरानि, चतुरासीति कंसपातिसहस्सानि अदासि हिरञ्ञपूराणि, चतुरासीति हत्थिसहस्सानि अदासि सोवण्णालङ्कारानि सोवण्णधजानि[3] हेमजालप्पटिच्छन्नानि[4], चतुरासीति रथसहस्सानि अदासि सीहचम्मपरिवारानि ब्यग्घचम्मपरिवारानि दीपिचम्मपरिवारानि पण्डुकम्बल-
20 परिवारानि सोवण्णालङ्कारानि सोवण्णधजानि हेमजालप्पटिच्छन्नानि, चतुरासीति धेनुसहस्सानि अदासि दुकूलसन्धनानि[5] कंसूपधारणानि, चतुरासीति कञ्ञासहस्सानि अदासि आमुत्तमणिकुण्डलायो, चतुरा-
R. 394 सीति पल्लङ्कसहस्सानि अदासि गोनकत्थतानि पटिकत्थतानि पटलिकत्थतानि कदलिमिगपवरपच्चत्थरणानि[6] सउत्तरच्छदानि उभतोलोहित-
25 कूपधानानि, चतुरासीति वत्थकोटिसहस्सानि अदासि खोमसुखुमानं कोसेय्यसुखुमानं कम्बलसुखुमानं कप्पासिकसुखुमानं, को पन वादो अन्नस्स पानस्स खज्जस्स भोजस्स[7] लेय्यस्स पेय्यस्स[7], नज्जो मञ्ञे विस्सन्दन्ति[8] ।

१. चेतं – स्या० । २ अनुपविट्ठं – स्या० । ३. सोवण्णद्धजानि – स्या० । ४. हेमजालसंछन्नानि – सी०, रो०; हेमजालपटिच्छन्नानि – स्या० । ५ दुकूलसन्दस्सनानि – सी०; दुकूलसण्ठनानि – स्या०; दुकूलसन्थनानि – रो० । ६. कादलि ० – सी० । ७–७ भोजनस्स लेपनस्स सेय्यस्स – स्या० । ८. विस्सन्दति – सी०, रो० ।

५. "सिया खो पन ते, गहपति, एवमस्स – 'अञ्ञो नून तेन समयेन वेलामो ब्राह्मणो अहोसि, सो तं दानं अदासि महादानं' ति। न खो पनेतं, गहपति, एवं दट्ठब्बं। अहं तेन समयेन वेलामो ब्राह्मणो अहोसिं। अहं तं दानं अदासिं महादानं। तस्मिं खो पन, गहपति, दाने न कोचि दक्खिणेय्यो अहोसि, न तं कोचि दक्खिणं विसोधेति। 5

"यं, गहपति, वेलामो ब्राह्मणो दानं अदासि महादानं, यो चेकं दिट्ठिसम्पन्नं भोजेय्य, इदं ततो महप्फलतरं*।

"यो च सतं दिट्ठिसम्पन्नानं भोजेय्य, यो चेकं सकदागामिं भोजेय्य, इदं ततो महप्फलतरं*।

"यो च सतं सकदागामीनं भोजेय्य, यो चेकं अनागामिं भोजेय्य 10 ...पे०... यो च सतं अनागामीनं भोजेय्य, यो चेकं अरहन्तं भोजेय्य B. 197 ...पे०... यो च सतं अरहन्तानं भोजेय्य, यो चेकं पच्चेकबुद्धं भोजेय्य R. 395 ...पे०... यो च सतं पच्चेकबुद्धानं भोजेय्य, यो च तथागतं अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं भोजेय्य ...पे०... यो च बुद्धप्पमुखं भिक्खुसङ्घं भोजेय्य ...पे०... यो च चातुद्दिसं सङ्घं उद्दिस्स विहारं कारापेय्य ...पे०... यो 15 च पसन्नचित्तो बुद्धं च धम्मं च सङ्घं च सरणं गच्छेय्य ...पे०... यो च पसन्नचित्तो सिक्खापदानि समादियेय्य – पाणातिपाता वेरमणिं[1], अदिन्नादाना वेरमणिं, कामेसुमिच्छाचारा वेरमणिं, मुसावादा वेरमणिं, सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना वेरमणिं, यो च अन्तमसो गन्धोहनमत्तं[2] पि मेत्तचित्तं भावेय्य, इदं ततो महप्फलतरं। 20

"यं च, गहपति, वेलामो ब्राह्मणो दानं अदासि महादानं, यो चेकं दिट्ठिसम्पन्नं भोजेय्य ... यो च सतं दिट्ठिसम्पन्नानं भोजेय्य, यो चेकं सकदागामिं भोजेय्य ... यो च सतं सकदागामीनं भोजेय्य, यो चेकं अनागामिं भोजेय्य ... यो च सतं अनागामीनं भोजेय्य, यो चेकं अरहन्तं भोजेय्य ... यो च सतं अरहन्तानं भोजेय्य, यो चेकं पच्चेकबुद्धं भोजेय्य ... यो च 25 सतं पच्चेकबुद्धानं भोजेय्य, यो च तथागतं अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं भोजेय्य ... यो च बुद्धप्पमुखं[3] भिक्खुसङ्घं भोजेय्य, यो च चातुद्दिसं सङ्घं उद्दिस्स विहारं कारापेय्य ... यो च पसन्नचित्तो बुद्धं च धम्मं च सङ्घं च सरणं गच्छेय्य, यो च पसन्नचित्तो सिक्खापदानि समादियेय्य – पाणाति-

* एत्थ सी०, रो० पोत्थकेसु 'यं च गहपति वेलामो ब्राह्मणो दानं अदासि महादानं' इति अधिको पाठो दिस्सति। १. वेरमणि – स्या०। २. गन्धूहनमत्तं – सी०, गद्दूहनमत्तं – स्या०, रो०। ३. सतं बुद्धप्पमुखं – स्या०।

पाता वेरमणि ...पे०... सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना वेरमणि, यो च
R. 396 अन्तमसो गन्धोहनमत्तं पि मेत्तचित्तं भावेय्य, यो च अच्छरासङ्घातमत्तं
पि अनिच्चसञ्ञं भावेय्य, इदं ततो महप्फलतरं" ति ।

सीहनादवग्गो दुतियो ।

तस्सुद्दानं

नादो[1] सउपादिसेसो[1] च, कोट्ठिकेन[2] समिद्धिना ।
5 गण्डसञ्ञा कुलं[3] मेत्ता[3], देवता वेलामेन चा ति ।।

—— ० ——

३. सत्तावासवग्गो

१. तिठानसुत्तं

B 198 १. "तीहि, भिक्खवे, ठानेहि उत्तरकुरुका मनुस्सा देवे च तावतिंसे अधिग्गण्हन्ति जम्बुदीपके च मनुस्से । कतमेहि तीहि ? अममा, अपरिग्गहा, नियतायुका, विसेसगुणा[4] – इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि ठानेहि उत्तरकुरुका मनुस्सा देवे च तावतिंसे अधिग्गण्हन्ति जम्बु-
10 दीपके च मनुस्से ।

२. "तीहि, भिक्खवे, ठानेहि देवा तावतिंसा उत्तरकुरुके च मनुस्से अधिग्गण्हन्ति जम्बुदीपके च मनुस्से । कतमेहि तीहि ? दिब्बेन आयुना, दिब्बेन वण्णेन, दिब्बेन सुखेन – इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि ठानेहि देवा तावतिंसा उत्तरकुरुके च मनुस्से अधिग्गण्हन्ति जम्बुदीपके
15 च मनुस्से ।

३. "तीहि, भिक्खवे, ठानेहि जम्बुदीपका मनुस्सा उत्तरकुरुके च मनुस्से अधिग्गण्हन्ति देवे च तावतिंसे । कतमेहि तीहि ? सूरा, सतिमन्तो, इध ब्रह्मचरियवासो – इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि ठानेहि जम्बुदीपका मनुस्सा उत्तरकुरुके च मनुस्से अधिग्गण्हन्ति देवे च ताव-
20 तिंसे" ति ।

— —

१–१. उत्थो सउपादिसेसो – सी०, वत्थो सअपादिसेसो – स्या०; वुत्थो स-उपादिसेसो – रो० । २. कोट्ठितेन – स्या०, रो० । ३–३. कुले मेत्ता – सी०, रो०; कुले सत्ता – स्या० । ४. विसेसभुनो – सी०, स्या०, रो० ।

२. अस्सखळुङ्कसुत्तं

१. "तयो च, भिक्खवे, अस्सखळुङ्के देसेस्सामि तयो च पुरिसखळुङ्के तयो च अस्सपरस्से[1] तयो च पुरिसपरस्से[2] तयो च भद्दे अस्साजानीये तयो च भद्दे पुरिसाजानीये । तं सुणाथ ... पे०. . । R. 397

२. "कतमे च, भिक्खवे, तयो अस्सखळुङ्का ? इध, भिक्खवे, एकच्चो अस्सखळुङ्को जवसम्पन्नो होति, न वण्णसम्पन्नो, न आरोह- 5 परिणाहसम्पन्नो[3] । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो अस्सखळुङ्को जवसम्पन्नो च होति वण्णसम्पन्नो च, न आरोहपरिणाहसम्पन्नो । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो अस्सखळुङ्को जवसम्पन्नो च होति वण्णसम्पन्नो च आरोह-परिणाहसम्पन्नो च । इमे खो, भिक्खवे, तयो अस्सखळुङ्का ।

३ "कतमे च, भिक्खवे, तयो पुरिसखळुङ्का ? इध, भिक्खवे, 10 B 199 एकच्चो पुरिसखळुङ्को जवसम्पन्नो होति, न वण्णसम्पन्नो, न आरोह-परिणाहसम्पन्नो । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुरिसखळुङ्को जव-सम्पन्नो च होति वण्णसम्पन्नो च, न आरोहपरिणाहसम्पन्नो । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुरिसखळुङ्को जवसम्पन्नो च होति वण्णसम्पन्नो च आरोहपरिणाहसम्पन्नो च । 15

४. "कथं च, भिक्खवे, पुरिसखळुङ्को जवसम्पन्नो होति, न वण्णसम्पन्नो न आरोहपरिणाहसम्पन्नो ? इध[4], भिक्खवे, भिक्खु 'इदं दुक्खं' ति यथाभूतं पजानाति, 'अयं दुक्खसमुदयो' ति यथाभूतं पजानाति, 'अयं दुक्खनिरोधो' ति यथाभूतं पजानाति, 'अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा' ति यथाभूतं पजानाति । इदमस्स जवस्मिं वदामि । अभि- 20 R 398 धम्मे खो पन अभिविनये पञ्हं पुट्ठो संसादेति[5], नो विस्सज्जेति । इदमस्स न वण्णस्मिं वदामि । न खो पन लाभी होति चीवरपिण्डपात-सेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारानं । इदमस्स न आरोहपरि-णाहस्मिं वदामि । एवं खो, भिक्खवे, पुरिसखळुङ्को जवसम्पन्नो होति, न वण्णसम्पन्नो न आरोहपरिणाहसम्पन्नो । 25

५. "कथं च, भिक्खवे, पुरिसखळुङ्को जवसम्पन्नो च होति वण्णसम्पन्नो च, न आरोहपरिणाहसम्पन्नो ? इध, भिक्खवे, भिक्खु

---

१. अस्ससदस्से – सी०, स्या०, रो० । २. पुरिससदस्से – सी०, स्या०, रो० । ३ आरोह-परिनाहसम्पन्नो – सी० । ४. इध पन – स्या० । ५. सम्पादेति – स्या० ।

'इदं दुक्खं' ति यथाभूतं पजानाति ...पे०... 'अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा' ति यथाभूतं पजानाति । इदमस्स जवस्मिं वदामि । अभिधम्मे खो पन अभिविनये पञ्हं पुट्ठो विस्सज्जेति, नो संसादेति । इदमस्स वण्णस्मिं वदामि । न खो पन लाभी होति चीवरपिण्डपात-
5 सेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारानं । इदमस्स न आरोहपरिणाहस्मिं वदामि । एवं खो, भिक्खवे, पुरिसखळुङ्को जवसम्पन्नो च होति वण्णसम्पन्नो च, न आरोहपरिणाहसम्पन्नो ।

६. "कथं च, भिक्खवे, पुरिसखळुङ्को जवसम्पन्नो च होति वण्णसम्पन्नो च आरोहपरिणाहसम्पन्नो च ? इध, भिक्खवे, भिक्खु
10 'इदं दुक्खं' ति यथाभूतं पजानाति ...पे०... 'अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा' ति यथाभूतं पजानाति । इदमस्स जवस्मिं वदामि । अभिधम्मे खो पन अभिविनये पञ्हं पुट्ठो विस्सज्जेति, नो संसादेति । इदमस्स वण्णस्मिं वदामि । लाभी खो पन होति चीवर- (B. 200, R 399)
पिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारानं । इदमस्स आरोह-
15 परिणाहस्मिं वदामि । एवं खो, भिक्खवे, पुरिसखळुङ्को जवसम्पन्नो च होति वण्णसम्पन्नो च आरोहपरिणाहसम्पन्नो च । इमे खो, भिक्खवे, तयो पुरिसखळुङ्का ।

७. "कतमे च, भिक्खवे, तयो अस्सपरस्सा ? इध, भिक्खवे, एकच्चो अस्सपरस्सो ...पे०... जवसम्पन्नो च होति वण्णसम्पन्नो च
20 आरोहपरिणाहसम्पन्नो च । इमे खो, भिक्खवे, तयो अस्सपरस्सा ।

८. "कतमे च, भिक्खवे, तयो पुरिसपरस्सा ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुरिसपरस्सो ...पे०... जवसम्पन्नो च होति वण्णसम्पन्नो च आरोहपरिणाहसम्पन्नो च ।

९. "कथं च, भिक्खवे, पुरिसपरस्सो ...पे०... जवसम्पन्नो
25 च होति वण्णसम्पन्नो च आरोहपरिणाहसम्पन्नो च ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया ओपपातिको होति, तत्थ परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका । इदमस्स जवस्मिं वदामि । अभिधम्मे खो पन अभिविनये पञ्हं पुट्ठो विस्सज्जेति, नो संसादेति । इदमस्स वण्णस्मिं वदामि । लाभी खो पन होति
30 चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारानं । इदमस्स

आरोहपरिणाहस्मिं वदामि । एवं खो, भिक्खवे, पुरिसपरस्सो जव-सम्पन्नो च होति वण्णसम्पन्नो च आरोहपरिणाहसम्पन्नो च । इमे खो, भिक्खवे, तयो पुरिसपरस्सा ।

१०. "कतमे च, भिक्खवे, तयो भद्दा अस्साजानीया ? इध, भिक्खवे, एकच्चो भद्दो अस्साजानीयो ...पे०... जवसम्पन्नो च होति 5 वण्णसम्पन्नो च आरोहपरिणाहसम्पन्नो च । इमे खो, भिक्खवे, तयो R. 400 भद्दा अस्साजानीया ।

११. "कतमे च, भिक्खवे, तयो भद्दा पुरिसाजानीया ? इध, भिक्खवे, एकच्चो भद्दो पुरिसाजानीयो ...पे०... जवसम्पन्नो च होति वण्णसम्पन्नो च आरोहपरिणाहसम्पन्नो च । 10

१२. "कथं च, भिक्खवे, भद्दो पुरिसाजानीयो ...पे०... जव-सम्पन्नो च होति वण्णसम्पन्नो च आरोहपरिणाहसम्पन्नो च ? इध, भिक्खवे, भिक्खु आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । इदमस्स B. 201 जवस्मिं वदामि । अभिधम्मे खो पन अभिविनये पञ्हं पुट्ठो विस्सज्जेति, 15 नो संसादेति । इदमस्स वण्णस्मिं वदामि । लाभी खो पन होति चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारानं । इदमस्स आरोहपरिणाहस्मिं वदामि । एवं खो, भिक्खवे, भद्दो पुरिसाजानीयो जवसम्पन्नो च होति वण्णसम्पन्नो च आरोहपरिणाहसम्पन्नो च । इमे खो, भिक्खवे, तयो भद्दा पुरिसाजानीया" ति । 20

---

३. तण्हामूलकसुत्तं

१. "नव, भिक्खवे, तण्हामूलके धम्मे देसेस्सामि, तं सुणाथ ... कतमे च, भिक्खवे, नव तण्हामूलका धम्मा ? तण्हं पटिच्च परियेसना, परियेसनं पटिच्च लाभो, लाभं पटिच्च विनिच्छयो, विनिच्छयं पटिच्च छन्दरागो, छन्दरागं पटिच्च अज्झोसानं, अज्झोसानं पटिच्च परिग्गहो, परिग्गहं पटिच्च मच्छरियं, मच्छरियं पटिच्च आरक्खो, आरक्खाधिकरणं 25 दण्डादानं[1] सत्थादानं[1] कलहविग्गहविवाद-तुवंतुवं-पेसुञ्ञ-मुसावादा[2] R. 401

---

१. दण्डादानसत्थादान ० – सी०, स्या०, रो० । २. ० विवादा० – सी०, स्या०, रो० ।

अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति । इमे खो, भिक्खवे, नव तण्हामूलका धम्मा" ति ।

---

४. सत्तावाससुत्तं

१. "नवयिमे, भिक्खवे, सत्तावासा । कतमे नव ? सन्ति, भिक्खवे, सत्ता नानत्तकाया नानत्तसञ्ञिनो, सेय्यथापि मनुस्सा, एकच्चे 5 च देवा, एकच्चे च विनिपातिका । अयं पठमो सत्तावासो ।

२. "सन्ति, भिक्खवे, सत्ता नानत्तकाया एकत्तसञ्ञिनो, सेय्यथापि देवा ब्रह्मकायिका पठमाभिनिब्बत्ता । अयं दुतियो सत्तावासो ।

३. "सन्ति, भिक्खवे, सत्ता एकत्तकाया नानत्तसञ्ञिनो, 10 सेय्यथापि देवा आभस्सरा । अय ततियो सत्तावासो ।

४. "सन्ति, भिक्खवे, सत्ता एकत्तकाया एकत्तसञ्ञिनो, सेय्यथापि देवा सुभकिण्हा । अयं चतुत्थो सत्तावासो ।

५. "सन्ति, भिक्खवे, सत्ता असञ्ञिनो अप्पटिसवेदिनो, सेय्यथापि देवा असञ्ञसत्ता[1] । अयं पञ्चमो सत्तावासो ।

B. 202 15 ६. "सन्ति, भिक्खवे, सत्ता सब्बसो रूपसञ्ञान समतिक्कमा पटिघसञ्ञानं[2] अत्थङ्गमा नानत्तसञ्ञान अमनसिकारा 'अनन्तो आकासो' ति आकासानञ्चायतनूपगा । अयं छट्ठो सत्तावासो ।

७. "सन्ति, भिक्खवे, सत्ता सब्बसो आकासानञ्चायतनं समतिक्कम्म 'अनन्तं विञ्ञाणं' ति विञ्ञाणञ्चायतनूपगा । अय सत्तमो 20 सत्तावासो ।

८. "सन्ति, भिक्खवे, सत्ता सब्बसो विञ्ञाणञ्चायतनं समतिक्कम्म 'नत्थि किञ्ची' ति आकिञ्चञ्ञायतनूपगा । अयं अट्ठमो सत्तावासो ।

९. "सन्ति, भिक्खवे, सत्ता सब्बसो आकिञ्चञ्ञायतनं 25 समतिक्कम्म नेवसञ्ञानासञ्ञायतनूपगा । अयं नवमो सत्तावासो । इमे खो, भिक्खवे, नव सत्तावासा" ति ।

---

१ असञ्ञिसत्ता – स्या० । २ पटिघसञ्ञाणं – सी० ।

५. पञ्ञासुत्तं

१. "यतो खो, भिक्खवे, भिक्खु नो पञ्ञाय चित्तं सुपरिचितं होति, तस्सेतं, भिक्खवे, भिक्खुनो कल्लं वचनाय – 'खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी'[1]" ति । R. 402

२. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खुनो पञ्ञाय चित्तं सुपरिचितं होति ? 'वीतरागं मे चित्तं' ति पञ्ञाय चित्तं सुपरिचितं होति; 'वीतदोसं मे चित्तं' ति पञ्ञाय चित्त सुपरिचितं होति; 'वीतमोहं मे चित्तं' ति पञ्ञाय चित्तं सुपरिचित होति; 'असरागधम्मं[2] मे चित्तं' ति पञ्ञाय चित्तं सुपरिचितं होति, 'असदोसधम्मं[3] मे चित्तं' ति पञ्ञाय चित्तं सुपरिचितं होति; 'असमोहधम्मं[4] मे चित्तं' ति पञ्ञाय चित्तं सुपरिचितं होति; 'अनावत्तिधम्मं मे चित्तं कामभवाया[5]' ति पञ्ञाय चित्तं सुपरिचितं होति; 'अनावत्तिधम्मं मे चित्तं रूपभवाया' ति पञ्ञाय चित्तं सुपरिचितं होति; 'अनावत्तिधम्मं मे चित्तं अरूपभवाया' ति पञ्ञाय चित्तं सुपरिचितं होति । यतो खो, भिक्खवे, भिक्खुनो पञ्ञाय चित्तं सुपरिचितं होति, तस्सेतं, भिक्खवे, भिक्खुनो कल्लं वचनाय – 'खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी'" ति ।

---

६. सिलायूपसुत्तं

१. एकं समयं आयस्मा च सारिपुत्तो आयस्मा च चन्दिकापुत्तो राजगहे विहरन्ति[6] वेळुवने कलन्दकनिवापे । तत्र खो आयस्मा चन्दिकापुत्तो भिक्खू आमन्तेसि[7] – "देवदत्तो, आवुसो, भिक्खूनं एवं धम्मं देसेति – 'यतो खो, आवुसो, भिक्खुनो चेतसा चितं[8] होति[8], तस्सेतं भिक्खुनो कल्लं वेय्याकरणाय – 'खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी'" ति । B. 203 R. 403

२. एवं[9] वुत्ते[9] आयस्मा सारिपुत्तो आयस्मन्तं चन्दिकापुत्तं एतदवोच – "न खो, आवुसो चन्दिकापुत्त, देवदत्तो भिक्खूनं एवं धम्मं देसेति

---

१. पजानाती – स्या० । २. असारागधम्म – सी० । ३. असन्दोसधम्मं – सी० । ४. असम्मोहधम्मं – सी० । ५. कामरागाया – स्या० । ६. विहरति – म० । ७. एत्थ 'आवुसो ... पे०... एतदवोच' सी० पोत्थके अधिको पाठो दिस्सति । ८–८. चित्तं सुपरिचितं होति – सी०, स्या०, रो० । ९–९. अथ खो – सी० ।

– 'यतो खो, आवुसो, भिक्खुनो चेतसा चितं होति, तस्सेतं भिक्खुनो कल्लं वेय्याकरणाय – खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी' ति । एवं च खो, आवुसो, चन्दिकापुत्त, देवदत्तो भिक्खूनं धम्मं देसेति – 'यतो खो, आवुसो, भिक्खुनो चेतसा
5 चित्तं सुपरिचितं होति, तस्सेतं भिक्खुनो कल्लं वेय्याकरणाय – खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी'" ति ।

३. दुतियं पि खो आयस्मा चन्दिकापुत्तो भिक्खू आमन्तेसि – "देवदत्तो, आवुसो, भिक्खूनं एवं धम्मं देसेति – 'यतो खो, आवुसो,
10 भिक्खुनो चेतसा चितं होति, तस्सेत भिक्खुनो कल्लं वेय्याकरणाय – खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी'" ति ।

दुतियं पि खो आयस्मा सारिपुत्तो आयस्मन्तं चन्दिकापुत्तं एतदवोच – "न खो, आवुसो, चन्दिकापुत्त, देवदत्तो भिक्खूनं एवं धम्मं
15 देसेति – 'यतो खो, आवुसो, भिक्खुनो चेतसा चितं होति, तस्सेतं भिक्खुनो कल्लं वेय्याकरणाय – खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी' ति । एव च खो, आवुसो, चन्दिकापुत्त, देवदत्तो भिक्खूनं धम्मं देसेति – 'यतो खो, आवुसो, भिक्खुनो चेतसा चित्तं सुपरिचितं होति, तस्सेतं भिक्खुनो कल्लं वेय्याकरणाय – खीणा
20 जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी'" ति ।

B. 204 ४. ततियं पि खो आयस्मा चन्दिकापुत्तो भिक्खू आमन्तेसि – "देवदत्तो, आवुसो, भिक्खूनं एवं धम्मं देसेति – 'यतो खो, आवुसो, भिक्खुनो चेतसा चितं होति, तस्सेतं भिक्खुनो कल्लं वेय्याकरणाय –
25 'खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी'" ति ।

ततियं पि खो आयस्मा सारिपुत्तो आयस्मन्तं चन्दिकापुत्तं एतदवोच – "न खो, आवुसो चन्दिकापुत्त, देवदत्तो भिक्खूनं एवं धम्मं देसेति – 'यतो खो, आवुसो, भिक्खुनो चेतसा चितं होति, तस्सेतं भिक्खुनो
30 कल्लं वेय्याकरणाय – खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं,

नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी' ति । एवं च खो, आवुसो चन्दिकापुत्त, देवदत्तो भिक्खूनं धम्मं देसेति – 'यतो खो, आवुसो, भिक्खुनो चेतसा चित्तं सुपरिचितं होति, तस्सेतं भिक्खुनो कल्लं वेय्याकरणाय – खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी' ति । 5

५. "कथं च, आवुसो, भिक्खुनो चेतसा चित्तं सुपरिचितं होति ? 'वीतरागं मे चित्तं' ति चेतसा चित्तं सुपरिचितं होति; R.404 'वीतदोसं मे चित्तं' ति चेतसा चित्तं सुपरिचितं होति; 'वीतमोहं मे चित्तं' ति चेतसा चित्तं सुपरिचितं होति; 'असरागधम्म मे चित्तं' ति चेतसा चित्तं सुपरिचितं होति; 'असदोसधम्मं मे चित्तं' ति चेतसा चित्तं 10 सुपरिचितं होति; 'असमोहधम्मं मे चित्तं' ति चेतसा चित्तं सुपरिचितं होति; 'अनावत्तिधम्मं मे चित्तं कामभवाया' ति चेतसा चित्तं सुपरिचितं होति; 'अनावत्तिधम्मं मे चित्तं रूपभवाया' ति चेतसा चित्तं सुपरिचितं होति, 'अनावत्तिधम्मं मे चित्तं अरूपभवाया' ति चेतसा चित्तं सुपरिचितं होनि । एवं सम्मा विमुत्तचित्तस्स खो, आवुसो, भिक्खुनो भुसा चे पि 15 चक्खुविञ्ञेय्या रूपा चक्खुस्स आपाथं आगच्छन्ति, नेवस्स चित्तं परियादियन्ति; अमिस्सीकतमेवस्स चित्तं होति ठितं आनेञ्जप्पत्तं[1], वयं चस्सानुपस्सति ।

"सेय्यथापि, आवुसो, सिलायूपो सोळसकुक्कुको[2] । तस्सस्सु[3] अट्ठ कुक्कू हेट्ठा नेमङ्गमा[4], अट्ठ कुक्कू उपरि नेमस्स । अथ 20 पुरत्थिमाय चे पि दिसाय आगच्छेय्य भुसा वातवुट्ठि, नेव नं[5] सङ्कम्पेय्य[5] R.405 न सम्पवेधेय्य; अथ पच्छिमाय ... अथ उत्तराय ... अथ दक्खिणाय चे पि दिसाय आगच्छेय्य भुसा वातवुट्ठि, नेव नं सङ्कम्पेय्य न सम्प- B.205 वेधेय्य । तं किस्स हेतु ? गम्भीरत्ता, आवुसो, नेमस्स, सुनिखातत्ता सिलायूपस्स । एवमेव खो, आवुसो, सम्मा[6] विमुत्तचित्तस्स भिक्खुनो 25 भुसा चे पि चक्खुविञ्ञेय्या रूपा चक्खुस्स आपाथं आगच्छन्ति, नेवस्स चित्तं परियादियन्ति; अमिस्सीकतमेवस्स चित्तं होति ठितं आनेञ्जप्पत्तं, वयं चस्सानुपस्सति ।

---

१. आनेज्जप्पत्त – सी०, रो० । २. सोलसकुक्कुको – सी०; सोळसकुक्कु– स्या० । ३. तस्स – स्या० । ४. नेमस्स – सी०, रो० । ५–५. नं कम्पेय्य न सङ्कम्पेय्य – सी०, रो०; सङ्कम्पेय्य न सम्पकम्पेय्य – स्या० । ६. एवं सम्मा – सी०, स्या०, रो० ।

"भुसा चे पि सोतविञ्ञेय्या सद्दा ... घानविञ्ञेय्या गन्धा ... जिव्हाविञ्ञेय्या रसा ... कायविञ्ञेय्या फोट्ठब्बा ... मनोविञ्ञेय्या धम्मा मनस्स आपाथं आगच्छन्ति, नेवस्स चित्तं परियादियन्ति; अमिस्सीकतमेवस्स चित्त होति ठितं आनेञ्जप्पत्तं, वयं चस्सानु-
5 पस्सती" ति ।

---

७. पठमवेरसुत्तं

१ अथ खो अनाथपिण्डिको गहपति येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो अनाथपिण्डिकं गहपतिं भगवा एतदवोच –

२. "यतो खो, गहपति, अरियसावकस्स पञ्च भयानि वेरानि
10 वूपसन्तानि होन्ति, चतूहि च सोतापत्तियङ्गेहि समन्नागतो होति, सो आकङ्खमानो अत्तना व अत्तानं ब्याकरेय्य – 'खीणनिरयोम्हि खीणतिरच्छानयोनि[1] खीणपेत्तिविसयो खीणापायदुग्गतिविनिपातो, सोतापन्नोहमस्मि अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायणो' ति ।

R 406 ३. "कतमानि पञ्च भयानि वेरानि वूपसन्तानि होन्ति ?
15 यं, गहपति, पाणातिपाती पाणातिपातपच्चया दिट्ठधम्मिकं पि भयं वेरं पसवति, सम्परायिकं पि भयं वेरं पसवति, चेतसिक पि दुक्खं दोमनस्सं पटिसंवेदेति, पाणातिपाता पटिविरतो नेव दिट्ठधम्मिकं पि भय वेर पसवति, न सम्परायिकं पि भय वेरं पसवति, न चेतसिकं पि दुक्खं दोमनस्सं पटिसवेदेति । पाणातिपाता पटिविरतस्स एवं तं भयं वेरं
20 वूपसन्तं होति ।

४. "यं, गहपति, अदिन्नादायी ... पे०... कामेसुमिच्छाचारी ... मुसावादी ... सुरामेरयमज्जपमादट्ठायी सुरामेरयमज्जपमादट्ठानपच्चया दिट्ठधम्मिकं पि भयं वेरं पसवति, सम्परायिकं पि भयं वेरं पसवति,
B. 206 चेतसिकं पि दुक्खं दोमनस्सं पटिसंवेदेति, सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना
25 पटिविरतो नेव दिट्ठधम्मिकं पि भयं वेरं पसवति, न सम्परायिकं पि भयं वेरं पसवति, न चेतसिकं पि दुक्खं दोमनस्सं पटिसंवेदेति । सुरा-

---

१ ० योनियो – सी०, स्या० ।

मेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतस्स एवं तं भयं वेरं वूपसन्तं होति । इमानि पञ्च भयानि वेरानि वूपसन्तानि होन्ति ।

५. "कतमेहि चतूहि सोतापत्तियङ्गेहि समन्नागतो होति ? इध, गहपति, अरियसावको बुद्धे अवेच्चप्पसादेन समन्नागतो होति – 'इति पि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो 5 लोकविदू अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा' ति । धम्मे अवेच्चप्पसादेन समन्नागतो होति – 'स्वाक्खातो भगवता धम्मो सन्दिट्ठिको अकालिको एहिपस्सिको ओपनेय्यिको[1] पच्चत्तं वेदितब्बो विञ्ञूही' ति । सङ्घे अवेच्चप्पसादेन समन्नागतो होति – 'सुप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो उजुप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो 10 ञायप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो सामीचिप्पटिन्नो भगवतो सावकसङ्घो; यदिदं चत्तारि पुरिसयुगानि अट्ठ पुरिसपुग्गला एस भगवतो R. 407 सावकसङ्घो आहुनेय्यो पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्सा' ति । अरियकन्तेहि सीलेहि समन्नागतो होति अखण्डेहि अच्छिद्देहि असबलेहि अकम्मासेहि भुजिस्सेहि विञ्ञुप्पसत्थेहि 15 अपरामट्ठेहि समाधिसंवत्तनिकेहि । इमेहि चतूहि सोतापत्तियङ्गेहि समन्नागतो होति ।

६. "यतो खो, गहपति, अरियसावकस्स इमानि पञ्च भयानि वेरानि वूपसन्तानि होन्ति, इमेहि च चतूहि सोतापत्तियङ्गेहि समन्नागतो होति, सो आकङ्खमानो अत्तना व अत्तानं ब्याकरेय्य – 'खीणनिरयोम्हि 20 खीणतिरच्छानयोनि खीणपेत्तिविसयो खीणापायदुग्गतिविनिपातो; सोतापन्नोहमस्मि अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायणो[2]'" ति ।

८. दुतियवेरसुत्तं

१. "यतो खो, भिक्खवे, अरियसावकस्स पञ्च भयानि B 207 वेरानि वूपसन्तानि होन्ति, चतूहि च सोतापत्तियङ्गेहि समन्नागतो होति, सो आकङ्खमानो अत्तना व अत्तानं ब्याकरेय्य – 'खीणनिरयोम्हि खीण- 25 तिरच्छानयोनि खीणपेत्तिविसयो खीणापायदुग्गतिविनिपातो; सोतापन्नोहमस्मि अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायणो' ति ।

१. ओपनयिको – सी०, स्या०, रो० । २. सम्बोधिपरायनो – सी०, स्या०, रो० ।

२. "कतमानि पञ्च भयानि वेरानि वूपसन्तानि होन्ति ? यं, भिक्खवे, पाणातिपाती पाणातिपातपच्चया दिट्ठधम्मिकं पि भयं वेरं पसवति, सम्परायिकं पि भयं वेरं पसवति, चेतसिकं पि दुक्खं दोमनस्सं पटिसंवेदेति, पाणातिपाता पटिविरतो ... पे० ... एवं तं भयं वेरं वूपसन्तं 5 होति ।

३. "यं, भिक्खवे, अदिन्नादायी ... पे० ... सुरामेरयमज्जपमाद-ट्ठायी सुरामेरयमज्जपमादट्ठानपच्चया दिट्ठधम्मिकं पि भयं वेरं पसवति, सम्परायिकं पि भयं वेरं पसवति, चेतसिकं पि दुक्खं दोमनस्सं पटि-संवेदेति, सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो नेव दिट्ठधम्मिकं पि भयं 10 वेरं पसवति, न सम्परायिक पि भयं वेरं पसवति, न चेतसिकं पि दुक्ख दोमनस्सं पटिसंवेदेति । सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतस्स एवं तं भयं वेरं वूपसन्त होति । इमानि पञ्च भयानि वेरानि वूपसन्तानि होन्ति ।

४. "कतमेहि चतूहि सोतापत्तियङ्गेहि समन्नागतो होति ? 15 इध, भिक्खवे, अरियसावको बुद्धे अवेच्चप्पसादेन समन्नागतो होति – 'इति पि सो भगवा ... पे० ... सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा' ति । धम्मे ... पे० ... सङ्घे ... अरियकन्तेहि सीलेहि समन्नागतो होति अखण्डेहि अछिद्देहि असबलेहि अकम्मासेहि भुजिस्सेहि विञ्ञुप्पसत्थेहि अपरामट्ठेहि समाधिसंवत्तनिकेहि । इमेहि चतूहि सोतापत्तियङ्गेहि 20 समन्नागतो होति ।

R 408 ५. "यतो खो, भिक्खवे, अरियसावकस्स इमानि पञ्च भयानि वेरानि वूपसन्तानि होन्ति, इमेहि च चतूहि सोतापत्तियङ्गेहि समन्नागतो होति, सो आकङ्खमानो अत्तना व अत्तानं ब्याकरेय्य – 'खीणनिरयोम्हि B 208 खीणतिरच्छानयोनि खीणपेत्तिविसयो खीणापायदुग्गतिविनिपातो; 25 सोतापन्नोहमस्मि अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायणो'" ति ।

---

९. आघातवत्थुसुत्तं

१. "नवयिमानि, भिक्खवे, आघातवत्थूनि । कतमानि नव ? 'अनत्थं मे अचरी' ति आघातं बन्धति; 'अनत्थं मे चरती' ति आघातं बन्धति; 'अनत्थं मे चरिस्सती' ति आघातं बन्धति; 'पियस्स मे मनापस्स

अनत्थं अचरी' ति ... पे०... 'अनत्थं चरती' ति ... पे०... 'अनत्थं चरि-स्सती' ति आघातं बन्धति; 'अप्पियस्स मे अमनापस्स अत्थं अचरी' ति ... पे०... 'अत्थं चरती' ति ... पे०... 'अत्थं चरिस्सती' ति आघातं बन्धति । इमानि खो, भिक्खवे, नव आघातवत्थूनी'' ति ।

---

१०. आघातपटिविनयसुत्तं

१. "नवयिमे, भिक्खवे, आघातपटिविनया । कतमे नव ? 5 'अनत्थं मे अचरि', तं कुतेत्थ लब्भा' ति आघातं पटिविनेति; 'अनत्थं मे चरति, तं कुतेत्थ लब्भा' ति आघातं पटिविनेति; 'अनत्थं मे चरिस्सति, तं कुतेत्थ लब्भा' ति आघातं पटिविनेति; पियस्स मे मनापस्स अनत्थं अचरि ... पे०... अनत्थं चरति ... पे०... 'अनत्थं चरिस्सति, तं कुतेत्थ R. 409 लब्भा' ति आघातं पटिविनेति; अप्पियस्स मे अमनापस्स अत्थं अचरि 10 ... पे०... अत्थं चरति ... पे०... 'अत्थं चरिस्सति, तं कुतेत्थ लब्भा' ति आघातं पटिविनेति । इमे खो, भिक्खवे, नव आघातपटिविनया" ति ।

---

११. अनुपुब्बनिरोधसुत्तं

१. "नवयिमे, भिक्खवे, अनुपुब्बनिरोधा । कतमे नव ? पठमं[2] झानं[2] समापन्नस्स कामसञ्ञा[3] निरुद्धा होति; दुतियं झानं समापन्नस्स 15 वितक्कविचारा निरुद्धा होन्ति; ततियं झानं समापन्नस्स पीति निरुद्धा होति; चतुत्थं झानं समापन्नस्स अस्सासपस्सासा निरुद्धा होन्ति; आकासा-नञ्चायतनं समापपन्नस्स रूपसञ्ञा निरुद्धा होति; विञ्ञाणञ्चा-यतनं समापन्नस्स आकासानञ्चायतनसञ्ञा निरुद्धा होति; आकिञ्च-ञ्ञायतनं समापन्नस्स विञ्ञाणञ्चायतनसञ्ञा निरुद्धा होति; नेव 20 B. 209 सञ्ञानासञ्ञायतनं समापन्नस्स आकिञ्चञ्ञायतनसञ्ञा निरुद्धा होति; सञ्ञावेदयितनिरोधं समापन्नस्स सञ्ञा च वेदना च निरुद्धा होन्ति । इमे खो, भिक्खवे, नव अनुपुब्बनिरोधा" ति ।

सत्तावासवग्गो ततियो ।

---

१. अचरी ति – स्या० । २–२. पठमज्झानं – सी०, स्या० । ३. आमिस्ससञ्ञा – स्या० ।

तस्सुद्दानं

तिठानं[1] खळुङ्को[1] तण्हा, सत्तपञ्ञा[2] सिलायुपो[2] ।
द्वे वेरा[3] द्वे आघातानि, अनुपुब्बनिरोधेन चा ति ॥

—— o ——

४. महावग्गो

१. अनुपुब्बविहारसुत्तं

R. 410 १. "नवयिमे, भिक्खवे, अनुपुब्बविहारा । कतमे नव ? पठमं झानं, दुतियं झानं, ततियं झानं, चतुत्थं झानं, आकासानञ्चायतनं, 5 विञ्ञाणञ्चायतनं, आकिञ्चञ्ञायतनं, नेवसञ्ञानासञ्ञायतनं, सञ्ञावेदयितनिरोधो – इमे खो, भिक्खवे, नव अनुपुब्बविहारा" ति ।

---

२. अनुपुब्बविहारसमापत्तिसुत्तं

१. "नवयिमा, भिक्खवे, अनुपुब्बविहारसमापत्तियो देसेस्सामि, तं सुणाथ ... पे०... कतमा च, भिक्खवे, नव अनुपुब्बविहारसमापत्तियो ? यत्थ कामा निरुज्झन्ति, ये च कामे निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति, R 411 10 'अद्धा ते आयस्मन्तो निच्छाता निब्बुता तिण्णा पारङ्गता[5] तदङ्गेना' ति वदामि । 'कत्थ कामा निरुज्झन्ति, के च कामे निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति – अहमेतं न जानामि अहमेतं न पस्सामी' ति, इति यो एवं वदेय्य, सो एवमस्स वचनीयो – 'इधावुसो, भिक्खु विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्कं सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं झानं B 210 15 उपसम्पज्ज विहरति । एत्थ कामा निरुज्झन्ति, ते च कामे निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ती' ति । अद्धा, भिक्खवे, असठो अमायावी 'साधू' ति भासितं अभिनन्देय्य अनुमोदेय्य; 'साधू' ति भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा नमस्समानो पञ्जलिको पयिरुपासेय्य ।

२. "यत्थ वितक्कविचारा निरुज्झन्ति, ये च वितक्कविचारे 20 निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति, 'अद्धा ते आयस्मन्तो निच्छाता निब्बुता

१–१. ठानकलुङ्को – सी०, ठानखळुङ्गो – स्या०; ठानखळुङ्को – रो० । २–२. सत्तसञ्ञा सिलायूपो – सी०, रो०; ववत्थसञ्ञा सिलायूपो – स्या० । ३. थेरा – स्या० । ४. एत्थ सी०, रो० पोत्थकेसु 'इध भिक्खवे भिक्खु विविच्चेव कामेही' ति आदिना वित्थारेन पाठो दिस्सति । ५. पारगता – सी०, स्या०, रो० ।

तिण्णा पारङ्गता तदङ्गेना' ति वदामि। 'कत्थ वितक्कविचारा निरुज्झन्ति, के च वितक्कविचारे निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति – अहमेतं न जानामि अहमेतं न पस्सामी' ति, इति यो एवं वदेय्य, सो एवमस्स वचनीयो – 'इधावुसो, भिक्खु वितक्कविचारानं वूपसमा ...पे०... दुतियं झानं उपसम्पज्ज विहरति; एत्थ वितक्कविचारा 5 निरुज्झन्ति, ते च वितक्कविचारे निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ती' ति। अद्धा, भिक्खवे, असठो अमायावी 'साधू' ति भासितं अभिनन्देय्य अनुमोदेय्य; 'साधू' ति भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा नमस्समानो पञ्जलिको पयिरुपासेय्य।

३. "यत्थ पीति निरुज्झति, ये च पीतिं निरोधेत्वा निरोधेत्वा 10 विहरन्ति, 'अद्धा ते आयस्मन्तो निच्छाता निब्बुता तिण्णा पारङ्गता तदङ्गेना' ति वदामि। 'कत्थ पीति निरुज्झति, के च पीतिं निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति – अहमेतं न जानामि अहमेतं न पस्सामी' ति, इति यो एवं वदेय्य, सो एवमस्स वचनीयो – 'इधावुसो, भिक्खु पीतिया च विरागा ...पे०... ततियं झानं उपसम्पज्ज विहरति; एत्थ पीति 15 निरुज्झति, ते च पीतिं निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ती' ति। अद्धा, R. 412 भिक्खवे, असठो अमायावी 'साधू' ति भासितं अभिनन्देय्य अनुमोदेय्य; 'साधू' ति भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा नमस्समानो पञ्जलिको पयिरुपासेय्य।

४. "यत्थ उपेक्खासुखं[1] निरुज्झति, ये च उपेक्खासुखं निरो- 20 धेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति, 'अद्धा ते आयस्मन्तो निच्छाता निब्बुता तिण्णा पारङ्गता तदङ्गेना' ति वदामि। 'कत्थ उपेक्खासुखं निरुज्झति, के च उपेक्खासुखं निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति – अहमेतं न जानामि अहमेतं न पस्सामी' ति, इति यो एवं वदेय्य, सो एवमस्स वचनीयो – 'इधावुसो, भिक्खु सुखस्स च पहाना ...पे०... चतुत्थं झानं 25 उपसम्पज्ज विहरति; एत्थ उपेक्खासुखं निरुज्झति, ते च उपेक्खासुखं निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ती' ति। अद्धा, भिक्खवे, असठो अमायावी 'साधू' ति भासितं अभिनन्देय्य अनुमोदेय्य; 'साधू' ति भासितं B. 211 अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा नमस्समानो पञ्जलिको पयिरुपासेय्य।

१. उपेक्खासुखा – सी०; उपेक्खासुखं – रो०।

५. "यत्थ रूपसञ्ञा निरुज्झति[1], ये च रूपसञ्ञं[1] निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति, 'अद्धा ते आयस्मन्तो निच्छाता निब्बुता तिण्णा पारङ्गता तदङ्गेना' ति वदामि। 'कत्थ रूपसञ्ञा निरुज्झति, के च रूपसञ्ञं निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति – अहमेतं न जानामि
5 अहमेतं न पस्सामी' ति, इति यो एवं वदेय्य, सो एवमस्स वचनीयो – 'इधावुसो, भिक्खु सब्बसो रूपसञ्ञानं समतिक्कमा पटिघसञ्ञानं अत्थङ्गमा नानत्तसञ्ञानं अमनसिकारा अनन्तो आकासो ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति। एत्थ रूपसञ्ञा निरुज्झति, ते च रूपसञ्ञं निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ती' ति। अद्धा, भिक्खवे,
10 असठो अमायावी 'साधू' ति भासितं अभिनन्देय्य अनुमोदेय्य; 'साधू' ति भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा नमस्समानो पञ्जलिको पयिरुपासेय्य।

R. 413 ६. "यत्थ आकासानञ्चायतनसञ्ञा निरुज्झति, ये च आकासानञ्चायतनसञ्ञं निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति, 'अद्धा
15 ते आयस्मन्तो निच्छाता निब्बुता तिण्णा पारङ्गता तदङ्गेना' ति वदामि। 'कत्थ आकासानञ्चायतनसञ्ञा निरुज्झति, के च आकासानञ्चायतनसञ्ञं निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति – अहमेतं न जानामि अहमेतं न पस्सामी' ति, इति यो एवं वदेय्य, सो एवमस्स वचनीयो – 'इधावुसो, भिक्खु सब्बसो आकासानञ्चायतनं समतिक्कम्म अनन्तं
20 विञ्ञाणं ति विञ्ञाणञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति। एत्थ आकासानञ्चायतनसञ्ञा निरुज्झति, ते च आकासानञ्चायतनसञ्ञं निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ती' ति। अद्धा, भिक्खवे, असठो अमायावी 'साधू' ति भासितं अभिनन्देय्य अनुमोदेय्य; 'साधू' ति भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा नमस्समानो पञ्जलिको पयिरुपासेय्य।

25 ७. "यत्थ विञ्ञाणञ्चायतनसञ्ञा निरुज्झति, ये च विञ्ञाणञ्चायतनसञ्ञं निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति, 'अद्धा
B. 212 ते आयस्मन्तो निच्छाता निब्बुता तिण्णा पारङ्गता तदङ्गेना' ति वदामि। 'कत्थ विञ्ञाणञ्चायतनसञ्ञा निरुज्झति, के च विञ्ञाणञ्चायतनसञ्ञं निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति – अहमेतं न

१-१ निरुज्झन्ति ये च रूपसञ्ञा – सी०, स्या०, रो०।

जानामि अहमेतं न पस्सामी' ति, इति यो एवं वदेय्य, सो एवमस्स वचनीयो – 'इधावुसो, भिक्खु सब्बसो विञ्ञाणञ्चायतनं समतिक्कम्म नत्थि किञ्ची ति आकिञ्चञ्ञायतनं उपसम्पज्ज विहरति । एत्थ विञ्ञाणञ्चायतनसञ्ञा निरुज्झति, ते च विञ्ञाणञ्चायतनसञ्ञं निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ती' ति । अद्धा, भिक्खवे, असठो अमायावी 5 'साधू' ति भासितं अभिनन्देय्य अनुमोदेय्य; 'साधू' ति भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा नमस्समानो पञ्जलिको पयिरुपासेय्य ।

८. "यत्थ आकिञ्चञ्ञायतनसञ्ञा निरुज्झति, ये च आकिञ्चञ्ञायतनसञ्ञं निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति, 'अद्धा ते आयस्मन्तो निच्छाता निब्बुता तिण्णा पारङ्गता तदङ्गेना' ति वदामि । 10 'कत्थ आकिञ्चञ्ञायतनसञ्ञा निरुज्झति, के च आकिञ्चञ्ञायतनसञ्ञं निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति – अहमेतं न जानामि R. 414 अहमेतं न पस्सामी' ति, इति यो एव वदेय्य, सो एवमस्स वचनीयो – 'इधावुसो, भिक्खु सब्बसो आकिञ्चञ्ञायतनं समतिक्कम्म नेवसञ्ञानासञ्ञायतनं उपसम्पज्ज विहरति । एत्थ आकिञ्चञ्ञायतन- 15 सञ्ञा निरुज्झति, ते च आकिञ्चञ्ञायतनसञ्ञं निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ती' ति । अद्धा, भिक्खवे, असठो अमायावी 'साधू' ति भासितं अभिनन्देय्य अनुमोदेय्य; 'साधू' ति भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा नमस्समानो पञ्जलिको पयिरुपासेय्य ।

९. "यत्थ नेवसञ्ञानासञ्ञायतनसञ्ञा निरुज्झति, ये च 20 नेवसञ्ञानासञ्ञायतनसञ्ञं निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति, 'अद्धा ते आयस्मन्तो निच्छाता निब्बुता तिण्णा पारङ्गता तदङ्गेना' ति वदामि । 'कत्थ नेवसञ्ञानासञ्ञायतनसञ्ञा निरुज्झति, के च नेवसञ्ञानासञ्ञायतनसञ्ञं निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति – अहमेतं न जानामि अहमेतं न पस्सामी' ति, इति यो एवं वदेय्य, सो एवमस्स 25 वचनीयो – 'इधावुसो, भिक्खु सब्बसो नेवसञ्ञानासञ्ञायतनं समतिक्कम्म सञ्ञावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति । एत्थ नेवसञ्ञानासञ्ञायतनसञ्ञा निरुज्झति, ते च नेवसञ्ञानासञ्ञायतनसञ्ञं निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ती' ति । अद्धा, भिक्खवे, असठो B. 213 अमायावी 'साधू' ति भासितं अभिनन्देय्य अनुमोदेय्य; 'साधू' ति भासितं 30

अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा नमस्समानो पञ्जलिको पयिरुपासेय्य । इमा खो, भिक्खवे, नव अनुपुब्बविहारसमापत्तियो" ति ।

---

३. निब्बानसुखसुत्तं

१. एकं समयं आयस्मा सारिपुत्तो राजगहे विहरति वेळुवने कलन्दकनिवापे । तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि – 5 "सुखमिदं, आवुसो, निब्बानं । सुखमिदं, आवुसो, निब्बानं" ति । R. 415 एवं वुत्ते आयस्मा उदायी[1] आयस्मन्तं सारिपुत्तं एतदवोच – "किं पनेत्थ, आवुसो सारिपुत्त, सुखं यदेत्थ नत्थि वेदयितं" ति ?

२. "एतदेव ख्वेत्थ[2], आवुसो, सुखं यदेत्थ नत्थि वेदयितं । पञ्चिमे, आवुसो, कामगुणा । कतमे पञ्च ? चक्खुविञ्ञेय्या रूपा 10 इट्ठा कन्ता मनापा पियरूपा कामूपसंहिता रजनीया, सोतविञ्ञेय्या सद्दा ...पे०... घानविञ्ञेय्या गन्धा ... जिव्हाविञ्ञेय्या रसा ... कायविञ्ञेय्या फोट्ठब्बा इट्ठा कन्ता मनापा पियरूपा कामूपसंहिता रजनीया – इमे खो, आवुसो, पञ्च कामगुणा । यं खो, आवुसो, इमे पञ्च कामगुणे पटिच्च उप्पज्जति सुखं सोमनस्सं, इदं वुच्चतावुसो, 15 कामसुखं ।

३. "इधावुसो, भिक्खु विविच्चेव कामेहि ...पे०... पठमं झानं उपसम्पज्ज विहरति । तस्स चे, आवुसो, भिक्खुनो इमिना विहारेन विहरतो कामसहगता सञ्ञामनसिकारा समुदाचरन्ति, स्वास्स होति आबाधो । सेय्यथापि, आवुसो, सुखिनो दुक्खं उप्पज्जेय्य यावदेव 20 आबाधाय; एवमेवस्स ते कामसहगता सञ्ञामनसिकारा समुदाचरन्ति । स्वास्स होति आबाधो । यो खो पनावुसो, आबाधो दुक्खमेतं वुत्तं भगवता । इमिना पि खो एतं , आवुसो, परियायेन वेदितब्बं यथा सुखं निब्बानं ।

४. "पुन च परं, आवुसो, भिक्खु वितक्कविचारानं वूपसमा 25 ...पे०... दुतियं झानं उपसम्पज्ज विहरति । तस्स चे, आवुसो, भिक्खुनो इमिना विहारेन विहरतो वितक्कसहगता सञ्ञामनसिकारा समुदाचरन्ति, स्वास्स होति आबाधो । सेय्यथापि, आवुसो, सुखिनो दुक्खं

---

१. उदायि – सी०, स्या०, रो० । २. ख्वत्थ – सी० ।

उप्पज्जेय्य यावदेव आबाधाय; एवमेवस्स ते वितक्कसहगता सञ्ञा- R.416
मनसिकारा समुदाचरन्ति। स्वास्स होति आबाधो। यो खो पना- B.214
वुसो, आबाधो दुक्खमेतं वुत्तं भगवता। इमिना पि खो एतं, आवुसो,
परियायेन वेदितब्बं यथा सुखं निब्बानं।

५. "पुन च परं, आवुसो, भिक्खु पीतिया च विरागा ... पे॰... 5
ततियं झानं उपसम्पज्ज विहरति। तस्स चे, आवुसो, भिक्खुनो इमिना
विहारेन विहरतो पीतिसहगता सञ्ञामनसिकारा समुदाचरन्ति, स्वास्स
होति आबाधो। सेय्यथापि, आवुसो, सुखिनो दुक्खं उप्पज्जेय्य यावदेव
आबाधाय; एवमेवस्स ते पीतिसहगता सञ्ञामनसिकारा समुदा-
चरन्ति। स्वास्स होति आबाधो। यो खो पनावुसो, आबाधो दुक्खमेतं 10
वुत्तं भगवता। इमिना पि खो एतं, आवुसो, परियायेन वेदितब्बं यथा
सुखं निब्बानं।

६. "पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सुखस्स च पहाना ... पे॰...
चतुत्थं झानं उपसम्पज्ज विहरति। तस्स चे, आवुसो, भिक्खुनो इमिना
विहारेन विहरतो उपेक्खासहगता सञ्ञामनसिकारा समुदाचरन्ति, 15
स्वास्स होति आबाधो। सेय्यथापि, आवुसो, सुखिनो दुक्खं उप्पज्जेय्य
यावदेव आबाधाय; एवमेवस्स ते उपेक्खासहगता सञ्ञामनसिकारा
समुदाचरन्ति। स्वास्स होति आबाधो। यो खो पनावुसो, आबाधो
दुक्खमेतं वुत्तं भगवता। इमिना पि खो एतं, आवुसो, परियायेन वेदि-
तब्बं यथा सुखं निब्बानं। 20

७. "पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो रूपसञ्ञानं समति-
क्कमा पटिघसञ्ञानं अत्थङ्गमा नानत्तसञ्ञानं अमनसिकारा अनन्तो
आकासो ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति। तस्स चे,
आवुसो, भिक्खुनो इमिना विहारेन विहरतो रूपसहगता सञ्ञा-
मनसिकारा समुदाचरन्ति, स्वास्स होति आबाधो। सेय्यथापि, आवुसो, 25
सुखिनो दुक्खं उप्पज्जेय्य यावदेव आबाधाय; एवमेवस्स ते रूपसहगता R.417
सञ्ञामनसिकारा समुदाचरन्ति। स्वास्स होति आबाधो। यो खो
पनावुसो, आबाधो दुक्खमेतं वुत्तं भगवता। इमिना पि खो एतं, आवुसो,
परियायेन वेदितब्बं यथा सुखं निब्बानं।

८. "पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो आकासानञ्चायतनं 30
समतिक्कम्म अनन्तं विञ्ञाणं ति विञ्ञाणञ्चायतनं उपसम्पज्ज

B. 215 विहरति। तस्स चे, आवुसो, भिक्खुनो इमिना विहारेन विहरतो आकासानञ्चायतनसहगता सञ्ञामनसिकारा समुदाचरन्ति, स्वास्स होति आबाधो। सेय्यथापि, आवुसो, सुखिनो दुक्खं उप्पज्जेय्य याव-देव आबाधाय; एवमेवस्स ते आकासानञ्चायतनसहगता सञ्ञामनसि-
5 कारा समुदाचरन्ति। स्वास्स होति आबाधो। यो खो पनावुसो, आबाधो दुक्खमेतं वुत्तं भगवता। इमिना पि खो एतं, आवुसो, परियायेन वेदितब्बं यथा सुखं निब्बान।

९. "पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो विञ्ञाणञ्चायतनं समतिक्कम्म, नत्थि किञ्ची ति आकिञ्चञ्ञायतनं उपसम्पज्ज
10 विहरति। तस्स चे, आवुसो, भिक्खुनो इमिना विहारेन विहरतो विञ्ञाणञ्चायतनसहगता सञ्ञामनसिकारा समुदाचरन्ति, स्वास्स होति आबाधो। सेय्यथापि, आवुसो, सुखिनो दुक्खं उप्पज्जेय्य यावदेव आबाधाय; एवमेवस्स ते विञ्ञाणञ्चायतनसहगता सञ्ञामनसिकारा समुदाचरन्ति। स्वास्स होति आबाधो। यो खो पनावुसो, आबाधो
15 दुक्खमेतं वुत्तं भगवता। इमिना पि खो एतं, आवुसो, परियायेन वेदितब्बं यथा सुखं निब्बानं।

१०. "पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो आकिञ्चञ्ञायतनं समतिक्कम्म नेवसञ्ञानासञ्ञायतन उपसम्पज्ज विहरति। तस्स चे, आवुसो, भिक्खुनो इमिना विहारेन विहरतो आकिञ्चञ्ञायतन-
20 सहगता सञ्ञामनसिकारा समुदाचरन्ति, स्वास्स होति आबाधो। सेय्यथापि, आवुसो, सुखिनो दुक्खं उप्पज्जेय्य यावदेव आबाधाय; एव-मेवस्स ते आकिञ्चञ्ञायतनसहगता सञ्ञामनसिकारा समुदाचरन्ति। स्वास्स होति आबाधो। यो खो पनावुसो, आबाधो दुक्खमेतं वुत्तं भगवता। इमिना पि खो एतं, आवुसो, परियायेन वेदितब्बं यथा सुखं
25 निब्बानं।

R. 418 ११. "पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो नेवसञ्ञा-नासञ्ञायतन समतिक्कम्म सञ्ञावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति, पञ्ञाय चस्स[1] दिस्वा आसवा परिक्खीणा होन्ति। इमिना पि खो एत, आवुसो, परियायेन वेदितब्बं यथा सुखं निब्बानं" ति।

------

१. चस्स – स्या०।

४. गावीउपमासुत्तं

B. 216

१. "सेय्यथापि, भिक्खवे, गावी पब्बतेय्या बाला अब्यत्ता अखेत्तञ्ञू अकुसला विसमे पब्बते चरितुं । तस्सा एवमस्स – 'यन्नूनाहं अगतपुब्बं चेव दिसं गच्छेय्यं, अखादितपुब्बानि च तिणानि खादेय्यं, अपीतपुब्बानि च पानीयानि पिवेय्यं' ति । सा पुरिमं पादं न सुप्पतिट्ठितं पतिट्ठापेत्वा पच्छिमं पादं उद्धरेय्य । सा न चेव अगतपुब्बं दिसं गच्छेय्य, न च अखादितपुब्बानि तिणानि खादेय्य, न च अपीतपुब्बानि पानीयानि पिवेय्य; यस्मिं चस्सा[1] पदेसे[1] ठिताय एवमस्स – 'यन्नूनाहं अगतपुब्बं चेव दिसं गच्छेय्य, अखादितपुब्बानि च तिणानि खादेय्यं, अपीतपुब्बानि च पानीयानि पिवेय्यं' ति तं च पदेसं न सोत्थिना पच्चागच्छेय्य । तं किस्स हेतु ? तथा हि सा, भिक्खवे, गावी पब्बतेय्या बाला अब्यत्ता अखेत्तञ्ञू अकुसला विसमे पब्बते चरितुं । एवमेव खो, भिक्खवे, इधेकच्चो भिक्खु बालो अब्यत्तो अखेत्तञ्ञू अकुसलो विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्कं सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं झानं उपसम्पज्ज विहरति[2]; सो तं निमित्तं न आसेवति न भावेति न बहुलीकरोति न स्वाधिट्ठितं अधिट्ठाति ।

R.4[1]

२. "तस्स एवं होति – 'यन्नूनाह वितक्कविचारानं वूपसमा अज्झत्तं सम्पसादनं चेतसो एकोदिभावं अवितक्कं अविचारं समाधिजं पीतिसुखं दुतियं झानं उपमम्पज्ज विहरेय्यं' ति । सो न सक्कोति वितक्कविचारानं वूपसमा ... पे०.. दुतिय झान उपसम्पज्ज विहरितु । तस्स एवं होति – 'यन्नूनाहं विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्कं सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं झानं उपसम्पज्ज विहरेय्यं' ति । सो न सक्कोति विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं झानं उपसम्पज्ज विहरितुं । अयं वुच्चति, भिक्खवे, 'भिक्खु उभतो भट्ठो उभतो परिहीनो, सेय्यथापि सा गावी पब्बतेय्या बाला अब्यत्ता अखेत्तञ्ञू अकुसला विसमे पब्बते चरितुं' ।

३. "सेय्यथापि, भिक्खवे, गावी पब्बतेय्या पण्डिता ब्यत्ता[3] खेत्तञ्ञू कुसला विसमे पब्बते चरितुं । तस्सा एवमस्स – 'यन्नूनाहं अगतपुब्बं चेव दिसं गच्छेय्यं, अखादितपुब्बानि च तिणानि खादेय्यं,

१–१. चस्सा पदे – सी०, पस्सा देसे – स्या०; चस्सा पादे – रो० । २. विहरितु – सी०, स्या०, रो० । ३. ब्यत्ता – सी०, रो० ।

अपीतपुब्बानि च पानीयानि पिवेय्यं' ति । सा पुरिमं पादं सुप्पतिट्ठितं पतिट्ठापेत्वा पच्छिमं पादं उद्धरेय्य । सा अगतपुब्बं चेव दिसं गच्छेय्य,
B. 217 अखादितपुब्बानि च तिणानि खादेय्य, अपीतपुब्बानि च पानीयानि पिवेय्य । यस्मिं चस्सा पदेसे ठिताय एवमस्स – 'यन्नूनाहं अगतपुब्बं
5 चेव दिसं गच्छेय्यं, अखादितपुब्बानि च तिणानि खादेय्य, अपीतपुब्बानि च पानीयानि पिवेय्यं' ति तं च पदेसं सोत्थिना पच्चागच्छेय्य । तं किस्स हेतु ? तथा हि सा, भिक्खवे, गावी पब्बतेय्या पण्डिता ब्यत्ता खेत्तञ्ञू कुसला विसमे पब्बते चरितुं । एवमेव खो, भिक्खवे, इधेकच्चो भिक्खु पण्डितो ब्यत्तो खेत्तञ्ञू कुसलो विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि
10 धम्मेहि सवितक्कं सविचारं विवेकजं पीतिसुख पठमं झानं उपसम्पज्ज विहरति । सो तं निमित्तं आसेवति भावेति बहुलीकरोति स्वाधिट्ठितं अधिट्ठाति ।

४. "तस्स एवं होति – 'यन्नूनाहं वितक्कविचारानं वूपसमा अज्झत्तं सम्पसादनं चेतसो एकोदिभाव अवितक्कं अविचार समाधिजं
15 पीतिसुखं दुतियं झानं उपसम्पज्ज विहरेय्यं' ति । सो दुतियं झानं अनभिहिंसमानो[1] वितक्कविचारानं वूपसमा दुतिय झान उपसम्पज्ज विहरति । सो तं निमित्तं आसेवति भावेति बहुलीकरोति स्वाधिट्ठितं अधिट्ठाति ।

R. 420 ५. "तस्स एवं होति – 'यन्नूनाहं पीतिया च विरागा उपेक्खको च विहरेय्यं सतो च सम्पजानो, सुखं च कायेन पटिसंवेदेय्यं यं तं अरिया
20 आचिक्खन्ति – उपेक्खको सतिमा सुखविहारी ति ततियं झानं उपसम्पज्ज विहरेय्य' ति । सो ततियं झानं अनभिहिंसमानो पीतिया च विरागा ततियं झानं उपसम्पज्ज विहरति । सो त निमित्तं आसेवति भावेति बहुलीकरोति स्वाधिट्ठितं अधिट्ठाति ।

६. "तस्स एवं होति – 'यन्नूनाहं सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च
25 पहाना पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सानं अत्थङ्गमा अदुक्खमसुखं उपेक्खासतिपारिसुद्धिं चतुत्थं झानं उपसम्पज्ज विहरेय्यं' ति । सो चतुत्थं झानं अनभिहिंसमानो सुखस्स च पहाना ...पे०... चतुत्थं झानं उपसम्पज्ज विहरति । सो तं निमित्तं आसेवति भावेति बहुलीकरोति स्वाधिट्ठितं अधिट्ठाति ।

---

१. अनभिहिंसमानो – स्या० ।

७. "तस्स एवं होति – 'यन्नूनाहं सब्बसो रूपसञ्ञानं समतिक्कमा पटिघसञ्ञानं अत्थङ्गमा नानत्तसञ्ञानं अमनसिकारा अनन्तो आकासो ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरेय्यं' ति। सो आकासानञ्चायतनं अनभिहिंसमानो सब्बसो रूपसञ्ञानं समति- B. 218
क्कमा ...पे०... आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति। सो तं 5
निमित्तं आसेवति भावेति बहुलीकरोति स्वाधिट्ठितं अधिट्ठाति।

८. "तस्स एवं होति – 'यन्नूनाहं सब्बसो आकासानञ्चायतनं समतिक्कम्म अनन्तं विञ्ञाणं ति विञ्ञाणञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरेय्यं' ति। सो विञ्ञाणञ्चायतनं अनभिहिंसमानो सब्बसो आकासानञ्चायतनं समतिक्कम्म 'अनन्तं विञ्ञाणं' ति विञ्ञाण- 10
ञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति। सो तं निमित्तं आसेवति भावेति बहुलीकरोति स्वाधिट्ठितं अधिट्ठाति।

९. "तस्स एवं होति – 'यन्नूनाहं सब्बसो विञ्ञाणञ्चायतनं समतिक्कम्म नत्थि किञ्ची ति आकिञ्चञ्ञायतन उपसम्पज्ज विहरेय्यं' ति। सो आकिञ्चञ्ञायतनं अनभिहिसमानो सब्बसो विञ्ञाण- 15
ञ्चायतनं समतिक्कम्म 'नत्थि किञ्ची' ति आकिञ्चञ्ञायतनं उपसम्पज्ज विहरति। सो तं निमित्तं आसेवति भावेति बहुलीकरोति स्वाधिट्ठितं अधिट्ठाति।

१०. "तस्स एवं होति – 'यन्नूनाहं सब्बसो आकिञ्चञ्ञायतनं समतिक्कम्म नेवसञ्ञानासञ्ञायतनं उपसम्पज्ज विहरेय्यं' ति। 20
सो नेवसञ्ञानासञ्ञायतनं अनभिहिसमानो सब्बसो आकिञ्चञ्ञायतनं समतिक्कम्म नेवसञ्ञानासञ्ञायतनं उपसम्पज्ज विहरति। सो तं निमित्तं आसेवति भावेति बहुलीकरोति स्वाधिट्ठितं अधिट्ठाति। R 421

११. "तस्स एवं होति – 'यन्नूनाहं सब्बसो नेवसञ्ञानासञ्ञायतनं समतिक्कम्म सञ्ञावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरेय्यं' ति। 25
सो सञ्ञावेदयितनिरोधं अनभिहिंसमानो सब्बसो नेवसञ्ञानासञ्ञायतनं समतिक्कम्म सञ्ञावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति।

१२. "यतो खो, भिक्खवे, भिक्खु तं तदेव समापत्तिं समापज्जति पि वुट्ठाति पि, तस्स मुदु चित्तं होति कम्मञ्ञं। मुदुना कम्मञ्ञेन चित्तेन अप्पमाणो समाधि होति सुभावितो। सो अप्पमाणेन समाधिना 30

B. 219 सुभावितेन यस्स[1] यस्स[1] अभिञ्ञासच्छिकरणीयस्स धम्मस्स चित्तं अभिनिन्नामेति अभिञ्ञासच्छिकिरियाय तत्र तत्रेव सक्खिभब्बतं पापुणाति सति सति आयतने ।

१३. "सो सचे आकङ्खति – 'अनेकविहितं इद्धिविधं पच्चनु-
5 भवेय्यं, एको पि हुत्वा बहुधा अस्सं, बहुधा पि हुत्वा एको अस्सं ... पे०... याव ब्रह्मलोका पि कायेन वसं वत्तेय्यं' ति, तत्र तत्रेव सक्खिभब्बतं पापुणाति सति सति आयतने ।

१४. "सो सचे आकङ्खति – दिब्बाय सोतधातुया ... पे०... सति सति आयतने ।

10 १५. "सो सचे आकङ्खति – 'परसत्तान परपुग्गलानं चेतसा चेतो परिच्च पजानेय्यं, सरागं वा चित्त सरागं चित्त ति पजानेय्यं, वीत-रागं वा चित्तं वीतरागं चित्तं ति पजानेय्यं, सदोसं वा चित्त सदोसं चित्तं ति पजानेय्यं, वीतदोसं वा चित्तं वीतदोसं चित्तं ति पजानेय्यं, समोहं वा चित्तं समोहं चित्तं ति पजानेय्यं, वीतमोहं वा चित्तं ... सङ्खित्तं वा
15 चित्तं .. विक्खित्तं वा चित्तं ... महग्गतं वा चित्त ... अमहग्गत वा चित्तं .. सउत्तरं वा चित्तं .. अनुत्तरं वा चित्त समाहितं वा चित्तं ... असमाहितं वा चित्तं . विमुत्तं वा चित्त .. अविमुत्त वा चित्तं अविमुत्तं चित्तं ति पजानेय्यं' ति, तत्र तत्रेव सक्खिभब्बत पापुणाति सति सति आयतने ।

20 १६. "सो सचे आकङ्खति – 'अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्स-रेय्यं, सेय्यथीदं – एकं पि जातिं द्वे पि जातियो ... पे०... इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरेय्यं' ति, तत्र तत्रेव सक्खिभब्बतं पापुणाति सति सति आयतने ।

R 422 १७. "सो सचे आकङ्खति – 'दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन
25 अतिक्कन्तमानुसकेन ... पे०... यथाकम्मूपगे सत्ते पजानेय्यं' ति, तत्र तत्रेव सक्खिभब्बतं पापुणाति सति सति आयतने ।

१८. "सो सचे आकङ्खति – 'आसवानं खया अनासवं चेतो-विमुत्ति पञ्ञाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उप-

१–१. यं यस्सेव – स्या० ।

सम्पज्ज विहरेय्यं' ति, तत्र तत्रेव सक्खिभब्बतं पापुणाति सति सति आयतने" ति ।

---

५. झानसुत्तं

B. 220

१. "पठमं पाहं[1], भिक्खवे, झानं निस्साय आसवानं खयं वदामि; दुतियं पाहं, भिक्खवे, झानं निस्साय आसवानं खयं वदामि; ततियं पाहं, भिक्खवे, झानं निस्साय आसवानं खयं वदामि; चतुत्थं 5 पाहं, भिक्खवे, झानं निस्साय आसवानं खयं वदामि; आकासानञ्चायतनं पाहं, भिक्खवे, निस्साय आसवानं खयं वदामि, विञ्ञाणञ्चायतनं पाहं, भिक्खवे, निस्साय आसवानं खयं वदामि; आकिञ्चञ्ञायतनं पाहं, भिक्खवे, निस्साय आसवानं खयं वदामि; नेवसञ्ञानासञ्ञायतनं पाहं, भिक्खवे, निस्साय आसवानं खयं वदामि; सञ्ञा- 10 वेदयितनिरोधं[2] पाहं, भिक्खवे, निस्साय आसवानं खयं वदामि[2] ।

२. "'पठमं पाहं, भिक्खवे, झानं निस्साय आसवानं खयं वदामी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? इध, भिक्खवे, भिक्खु विविच्चेव कामेहि ..पे०... पठमं झानं उपसम्पज्ज विहरति । सो यदेव तत्थ होति रूपगतं वेदनागतं सञ्ञागतं सङ्खारगतं 15 विञ्ञाणगतं, ते धम्मे अनिच्चतो दुक्खतो रोगतो गण्डतो सल्लतो अघतो आबाधतो परतो पलोकतो सुञ्ञतो अनत्ततो समनुपस्सति । सो तेहि धम्मेहि चित्तं पटिवापेति[3] । सो तेहि धम्मेहि चित्तं पटिवापेत्वा अमताय धातुया चित्तं उपसंहरति – 'एतं सन्तं एतं पणीतं यदिदं सब्बसङ्खारसमथो सब्बूपधिपटिनिस्सग्गो तण्हाक्खयो[4] विरागो निरोधो निब्बानं' 20 ति । सो तत्थ ठितो आसवानं खयं पापुणाति । नो चे आसवानं खयं पापुणाति, तेनेव धम्मरागेन ताय धम्मनन्दिया पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया ओपपातिको होति तत्थ परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका ।

R. 423

"सेय्यथापि, भिक्खवे, इस्सासो वा इस्सासन्तेवासी वा तिण- 25 पुरिसरूपके[5] वा मत्तिकापुञ्जे वा योग्गं करित्वा, सो अपरेन समयेन

---

१. पहं – सी०, रो० । २–२. अयं पाठो सी०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ३. पतिट्ठापेति – स्या० । ४. तण्हक्खयो – सी०, स्या०, रो० । ५. तिणपुरिसके – सी०, रो० ।

दूरेपाती च होति अक्खणवेधी च महतो च कायस्स पदालिता[1]; एवमेव
B. 221 खो, भिक्खवे, भिक्खु विविच्चेव कामेहि ...पे०... पठमं झानं उप-
सम्पज्ज विहरति । सो यदेव तत्थ होति रूपगतं वेदनागतं सञ्ञागतं
सङ्खारगतं विञ्ञाणगतं, ते धम्मे अनिच्चतो दुक्खतो रोगतो गण्डतो
5 सल्लतो अघतो आबाधतो परतो पलोकतो सुञ्ञतो अनत्ततो समनु-
पस्सति । सो तेहि धम्मेहि चित्तं पटिवापेति । सो तेहि धम्मेहि
चित्तं पटिवापेत्वा अमताय धातुया चित्तं उपसंहरति – 'एतं सन्तं एतं
पणीतं यदिदं सब्बसङ्खारसमथो सब्बूपधिपटिनिस्सग्गो तण्हाक्खयो
विरागो निरोधो निब्बानं' ति । सो तत्थ ठितो आसवानं खयं पापुणाति ।
10 नो चे आसवानं खयं पापुणाति, तेनेव धम्मरागेन ताय धम्मनन्दिया
पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया ओपपातिको होति तत्थ
R.424 परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका । 'पठमं पाहं, भिक्खवे,
झानं निस्साय आसवानं खयं वदामी' ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च
वुत्तं ।

15 ३. "दुतियं पाहं, भिक्खवे, झानं निस्साय ...पे०... ततियं पाहं,
भिक्खवे, झानं निस्साय ...पे०... 'चतुत्थं पाहं, भिक्खवे, झानं निस्साय
आसवानं खयं वदामी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च
वुत्तं ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना
पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सानं अत्थङ्गमा अदुक्खमसुखं उपेक्खासति-
20 पारिसुद्धिं चतुत्थं झानं उपसम्पज्ज विहरति । सो यदेव तत्थ होति
रूपगतं वेदनागतं सञ्ञागतं सङ्खारगतं विञ्ञाणगतं, ते धम्मे अनिच्चतो
दुक्खतो रोगतो गण्डतो सल्लतो अघतो आबाधतो परतो पलोकतो
सुञ्ञतो अनत्ततो समनुपस्सति । सो तेहि धम्मेहि चित्तं पटिवापेति ।
सो तेहि धम्मेहि चित्तं पटिवापेत्वा अमताय धातुया चित्तं उपसंहरति –
25 'एतं सन्तं एतं पणीतं यदिदं सब्बसङ्खारसमथो सब्बूपधिपटिनिस्सग्गो
तण्हाक्खयो विरागो निरोधो निब्बानं' ति । सो तत्थ ठितो आसवानं
खयं पापुणाति । नो चे आसवानं खयं पापुणाति, तेनेव धम्मरागेन
ताय धम्मनन्दिया पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया ओप-
पातिको होति तत्थ परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका ।
30 "सेय्यथापि, भिक्खवे, इस्सासो वा इस्सासन्तेवासी वा तिण-

१. पदालेता – सी०, रो० ।

पुरिसरूपके वा मत्तिकापुञ्जे वा योग्गं करित्वा, सो अपरेन समयेन दूरेपाती[1] च होति अक्खणवेधी च महतो च कायस्स पदालिता; एवमेव B 222 खो, भिक्खवे, भिक्खु सुखस्स च पहाना ... पे०... चतुत्थं झानं उपसम्पज्ज विहरति । सो यदेव तत्थ होति रूपगतं वेदनागतं ... पे०... अनावत्ति-धम्मो तस्मा लोका । 'चतुत्थं पाहं, भिक्खवे, झानं निस्साय आसवानं 5 R.425 खयं वदामी' ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

४. "'आकासानञ्चायतनं पाहं, भिक्खवे, झानं निस्साय आस-वानं खयं वदामी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सब्बसो रूपसञ्ञानं समतिक्कमा पटिघसञ्ञानं अत्थङ्गमा नानत्तसञ्ञानं अमनसिकारा 'अनन्तो आकासो' ति आकासा- 10 नञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । सो यदेव तत्थ होति वेदनागतं सञ्ञागतं सङ्खारगतं विञ्ञाणगतं, ते धम्मे अनिच्चतो दुक्खतो रोगतो गण्डतो सल्लतो अघतो आबाधतो परतो पलोकतो सुञ्ञतो अनत्ततो समनुपस्सति । सो तेहि धम्मेहि चित्तं पटिवापेति । सो तेहि धम्मेहि चित्तं पटिवापेत्वा अमताय धातुया चित्तं उपसंहरति – 'एतं सन्तं एतं 15 पणीतं यदिदं सब्बसङ्खारसमथो सब्बूपधिपटिनिस्सग्गो तण्हाक्खयो विरागो निरोधो निब्बानं' ति । सो तत्थ ठितो आसवानं खयं पापु-णाति । नो चे आसवानं खयं पापुणाति, तेनेव धम्मरागेन ताय धम्म-नन्दिया पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया ओपपातिको होति तत्थ परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका । 20

"सेय्यथापि, भिक्खवे, इस्सासो वा इस्सासन्तेवासी वा तिण-पुरिसरूपके वा मत्तिकापुञ्जे वा योग्गं करित्वा, सो अपरेन समयेन दूरेपाती च होति अक्खणवेधी च महतो च कायस्स पदालिता; एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु सब्बसो रूपसञ्ञानं समतिक्कमा पटिघसञ्ञानं अत्थङ्गमा नानत्तसञ्ञानं अमनसिकारा 'अनन्तो आकासो' ति 25 आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । सो यदेव तत्थ होति वेदनागतं सञ्ञागतं ... पे०... अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका । 'आकासानञ्चाय-तनं पाहं, भिक्खवे, निस्साय आसवानं खयं वदामी' ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

---

१. दूरे पाति – स्या०, रो० ।

५. "'विञ्ञाणञ्चायतनं पाहं, भिक्खवे, निस्साय ...पे०... आकिञ्चञ्ञायतनं पाहं, भिक्खवे, निस्साय आसवानं खयं वदामी'

R. 426 ति, इति खो पनेतं वुत्तं। किञ्चेत पटिच्च वुत्तं ? इध, भिक्खवे,

B. 223 भिक्खु सब्बसो विञ्ञाणञ्चायतनं समतिक्कम्म 'नत्थि किञ्ची' ति

5 आकिञ्चञ्ञायतन उपसम्पज्ज विहरति। सो यदेव तत्थ होति वेदनागतं सञ्ञागतं सङ्खारगतं विञ्ञाणगत, ते धम्मे अनिच्चतो दुक्खतो रोगतो गण्डतो सल्लतो अघतो आबाधतो परतो पलोकतो सुञ्ञतो अनत्ततो समनुपस्सति। सो तेहि धम्मेहि चित्तं पटिवापेति। सो तेहि धम्मेहि चित्तं पटिवापेत्वा अमताय धातुया चित्तं उपसंहरति –

10 'एतं सन्तं एतं पणीतं यदिदं सब्बसङ्खारसमथो सब्बूपधिपटिनिस्सग्गो तण्हाक्खयो विरागो निरोधो निब्बानं' ति। सो तत्थ ठितो आसवानं खयं पापुणाति। नो चे आसवानं खयं पापुणाति, तेनेव धम्मरागेन ताय धम्मनन्दिया पञ्चन्नं ओरम्भागियानं सयोजनान परिक्खया ओपपातिको होति तत्थ परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका।

15 "सेय्यथापि, भिक्खवे, इस्सासो वा इस्सासन्तेवासी वा तिणपुरिसरूपके वा मत्तिकापुञ्जे वा योग्गं करित्वा, सो अपरेन समयेन दूरेपाती च होति अक्खणवेधी च महतो च कायस्स पदालिता; एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु सब्बसो विञ्ञाणञ्चायतन समतिक्कम्म 'नत्थि किञ्ची' ति आकिञ्चञ्ञायतनं उपसम्पज्ज विहरति। सो यदेव

20 तत्थ होति वेदनागतं सञ्ञागतं सङ्खारगत विञ्ञाणगतं, ते धम्मे अनिच्चतो दुक्खतो रोगतो गण्डतो सल्लतो अघतो आबाधतो परतो पलोकतो सुञ्ञतो अनत्ततो समनुपस्सति। सो तेहि धम्मेहि चित्तं पटिवापेति। सो तेहि धम्मेहि चित्त पटिवापेत्वा अमताय धातुया चित्तं उपसंहरति – 'एतं सन्तं एतं पणीतं यदिदं सब्बसङ्खारसमथो

25 सब्बूपधिपटिनिस्सग्गो तण्हाक्खयो विरागो निरोधो निब्बानं' ति। सो तत्थ ठितो आसवानं खयं पापुणाति। नो चे आसवानं खयं पापुणाति, तेनेव धम्मरागेन ताय धम्मनन्दिया पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया ओपपातिको होति तत्थ परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका। 'आकिञ्चञ्ञायतनं पाहं, निस्साय

30 आसवानं खयं वदामी' ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं।

६. "इति खो, भिक्खवे, यावता सञ्ञासमापत्ति तावता

अञ्ञापटिवेधो । यानि च खो इमानि, भिक्खवे, निस्साय[1] द्वे[1] आयतनानि – नेवसञ्ञानासञ्ञायतनसमापत्ति च सञ्ञावेदयित-निरोधो च, झायीहेते[2], भिक्खवे, भिक्खूहि[3] समापत्तिकुसलेहि समापत्तिवुट्ठानकुसलेहि समापज्जित्वा वुट्ठहित्वा सम्मा[4] अक्खातब्बानी[4] ति वदामी" ति ।

B. 224 5

---

६. आनन्दसुत्तं

१. एकं समयं आयस्मा आनन्दो कोसम्बियं विहरति घोसिता-रामे । तत्र खो आयस्मा आनन्दो भिक्खू आमन्तेसि – "आवुसो भिक्खवे[5]" ति । "आवुसो" ति खो ते भिक्खू आयस्मतो आनन्दस्स पच्चस्सोसुं । आयस्मा आनन्दो एतदवोच –

२. "अच्छरियं, आवुसो, अब्भुत, आवुसो ! यावञ्चिद तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन सम्बाधे ओकासाधि-गमो अनुबुद्धो सत्तान विसुद्धिया सोकपरिदेवानं समतिक्कमाय दुक्खदोमनस्सानं अत्थङ्गमाय ञायस्स अधिगमाय निब्बानस्स सच्छि-किरियाय । तदेव नाम चक्खुं[6] भविस्सति ते रूपा तं चायतनं नो पटिसंवेदिस्सति । तदेव नाम सोतं भविस्सति ते सद्दा तं चायतनं नो पटिसंवेदिस्सति । तदेव नाम घानं[7] भविस्सति ते गन्धा तं चायतनं नो पटिसंवेदिस्सति । सा व नाम जिव्हा भविस्सति ते रसा तं चायतनं नो पटिसंवेदिस्सति । सो व नाम कायो भविस्सति ते फोट्ठब्बा तं चायतनं नो पटिसंवेदिस्सती" ति ।

10 R.427 15

३. एवं वुत्ते आयस्मा उदायी आयस्मन्त आनन्दं एतदवोच – "सञ्ञीमेव नु खो, आवुसो आनन्द, तदायतनं नो पटिसंवेदेति उदाहु असञ्ञी" ति ?

20

"सञ्ञीमेव खो, आवुसो, तदायतनं नो पटिसंवेदेति, नो असञ्ञी" ति ।

"किंसञ्ञी पनावुसो, तदायतनं नो पटिसंवेदेती" ति ?

25

१–१ सी०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २. झायी सो ते – स्या० । ३. म० पोत्थके नत्थि । ४–४. सम्मदक्खातब्बानी – स्या० । ५. भिक्खवो – सी०, रो० । ६. चक्खु – सी० । ७. घाणं – सी० ।

४. "इधावुसो, भिक्खु, सब्बसो रूपसञ्ञानं समतिक्कमा पटिघसञ्ञानं[1] अत्थङ्गमा नानत्तसञ्ञानं अमनसिकारा 'अनन्तो आकासो' ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति। एवंसञ्ञी पि खो, आवुसो, तदायतनं नो पटिसंवेदेति।

B. 225 5 ५. "पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो आकासानञ्चायतनं समतिक्कम्म[2] 'अनन्तं विञ्ञाणं' ति विञ्ञाणञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति। एवंसञ्ञी पि खो, आवुसो, तदायतनं नो पटिसंवेदेति।

६. "पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो विञ्ञाणञ्चायतनं समतिक्कम्म 'नत्थि किञ्ची' ति आकिञ्चञ्ञायतनं उपसम्पज्ज 10 विहरति। एवंसञ्ञी पि खो, आवुसो, तदायतनं नो पटिसवेदेती" ति।

७. "एकमिदाहं, आवुसो, समयं साकेते विहरामि अञ्जनवने R. 428 मिगदाये। अथ खो, आवुसो, जटिलवासिका[3] भिक्खुनी येनाहं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि। एकमन्तं ठिता खो, आवुसो, जटिलवासिका भिक्खुनी मं एतदवोच – 15 'यायं, भन्ते आनन्द, समाधि न चाभिनतो न चापनतो न च ससङ्खारनिग्गय्हवारितगतो[4], विमुत्तत्ता ठितो, ठितत्ता सन्तुसितो, सन्तुसितत्ता नो परितस्सति। अयं, भन्ते आनन्द, समाधि किम्फलो वुत्तो भगवता' ति?

"एवं वुत्ते, सोहं[5], आवुसो, जटिलवासिकं भिक्खुनिं एतद-20 वोचं – 'यायं, भगिनि, समाधि न चाभिनतो न चापनतो न च ससङ्खारनिग्गय्हवारितगतो, विमुत्तत्ता ठितो, ठितत्ता सन्तुसितो, सन्तुसितत्ता नो परितस्सति। अयं, भगिनि, समाधि अञ्ञाफलो[6] वुत्तो भगवता' ति। एवंसञ्ञी पि खो, आवुसो, तदायतनं नो पटिसंवेदेती" ति।

---

७. लोकायतिकसुत्तं

१. अथ खो द्वे लोकायतिका ब्राह्मणा येन भगवा तेनुपसङ्क-25 मिंसु; उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदिंसु। सम्मोदनीयं कथं

---

१. ०सञ्ञाणं – सी०। २. समतिक्कमा – सी०। ३. जटिलागाहिया – सी०, रो०; जटिलभागिका – स्या०। ४. ० वारितवतो – सी०, स्या०, रो०। ५. अहं – सी०, रो०; ताहं – स्या०। ६. अञ्ञो फलो – स्या०।

सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदिंसु । एकमन्तं निसिन्ना खो ते ब्राह्मणा भगवन्तं एतदवोचुं –

२. "पूरणो, भो गोतम, कस्सपो सब्बञ्ञू सब्बदस्सावी अपरिसेसं ञाणदस्सनं पटिजानाति – 'चरतो च मे तिट्ठतो च सुत्तस्स च जागरस्स च सततं समितं ञाणदस्सनं पच्चुपट्ठितं' ति । सो 5 B. 226 एवमाह – 'अहं अनन्तेन ञाणेन अनन्तं[1] लोकं जानं पस्सं विहरामी' ति । अयं पि[2], भो गोतम, निगण्ठो नाटपुत्तो[3] सब्बञ्ञू सब्ब- R. 429 दस्सावी अपरिसेसं ञाणदस्सनं पटिजानाति – 'चरतो च मे तिट्ठतो च सुत्तस्स च जागरस्स च सततं समितं ञाणदस्सनं पच्चुपट्ठितं' ति । सो एवमाह – 'अहं अनन्तेन ञाणेन अनन्तं लोकं जानं पस्सं विहरामी' 10 ति । इमेसं, भो गोतम, उभिन्नं ञाणवादानं उभिन्नं अञ्ञमञ्ञं विपच्चनीकवादानं को सच्चं आह[4] को मुसा" ति ?

३. "अलं, ब्राह्मणा ! तिट्ठतेतं – 'इमेसं उभिन्नं ञाण-वादानं उभिन्नं अञ्ञमञ्ञं विपच्चनीकवादानं को सच्चं आह को मुसा' ति । धम्मं वो, ब्राह्मणा, देसेस्सामि[5], तं सुणाथ, साधुकं मनसि- 15 करोथ; भासिस्सामी" ति । "एवं, भो" ति खो ते ब्राह्मणा भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच –

४. "सेय्यथापि, ब्राह्मणा, चत्तारो पुरिसा चतुद्दिसा ठिता परमेन[6] जवेन च समन्नागता परमेन च पदवीतिहारेन । ते एवरूपेन जवेन समन्नागता अस्सु, सेय्यथापि नाम दळ्हधम्मा[7] धनुग्गहो सिक्खितो 20 कतहत्थो कतूपासनो लहुकेन असनेन अप्पकसिरेन तिरियं तालच्छायं[8] अतिपातेय्य; एवरूपेन च पदवीतिहारेन, सेय्यथापि नाम पुरत्थिमा समुद्दा पच्छिमो समुद्दो अथ पुरत्थिमाय दिसाय ठितो पुरिसो एवं वदेय्य – 'अहं गमनेन लोकस्स अन्तं पापुणिस्सामी' ति । सो अञ्ञत्रेव असितपीतखायितसायिता[9] अञ्ञत्र[10] उच्चारपस्सावकम्मा अञ्ञत्र 25 निद्दाकिलमथपटिविनोदना वस्ससतायुको वस्ससतजीवी वस्ससतं गन्त्वा अप्पत्वा व लोकस्स अन्तं अन्तरा कालं करेय्य । अथ पच्छिमाय R 430

१. अन्तवन्तं – सी० । २ हि – सी०; पि हि – स्या० । ३ नाथपुत्तो – सी० । ४ स्या० पोत्थके नत्थि । ५ देसिस्सामि – सी०, स्या०, रो० । ६. परमाय गतिया च – सी०, रो०; पुरिसगतिया च – स्या० । ७ दळ्हधम्मो – सी०, स्या०, रो० । ८. ताल-च्छातिं – सी०, स्या०, रो० । ९. असितखायितसायिता – स्या० । १०. अञ्ञत्रेव – सी० ।

दिसाय ...पे०... अथ उत्तराय दिसाय ... अथ दक्खिणाय दिसाय ठितो पुरिसो एवं वदेय्य – 'अहं गमनेन लोकस्स अन्तं पापुणिस्सामी' ति। सो अञ्ञत्रेव असितपीतखायितसायिता अञ्ञत्र उच्चार- B. 227 पस्सावकम्मा अञ्ञत्र निद्दाकिलमथपटिविनोदना वस्ससतायुको 5 वस्ससतजीवी वस्ससतं गन्त्वा अप्पत्वा व लोकस्स अन्तं अन्तरा कालं करेय्य। तं किस्स हेतु ? नाहं, ब्राह्मणा, एवरूपाय सन्धावनिकाय लोकस्स अन्तं ञातेय्यं दट्ठेय्य[1] पत्तेय्य[2] ति वदामि। न चाहं, ब्राह्मणा, अप्पत्वा व लोकस्स अन्तं दुक्खस्स अन्तकिरिय वदामि।

५. "पञ्चिमे, ब्राह्मणा, कामगुणा अरियस्स विनये लोको 10 ति वुच्चति। कतमे पञ्च ? चक्खुविञ्ञेय्या रूपा इट्ठा कन्ता मनापा पियरूपा कामूपसहिता रजनीया, सोतविञ्ञेय्या सद्दा ..पे०.. घानविञ्ञेय्या गन्धा ... जिव्हाविञ्ञेय्या रसा ... कायविञ्ञेय्या फोट्ठब्बा इट्ठा कन्ता मनापा पियरूपा कामूपसहिता रजनीया; इमे खो, ब्राह्मणा, पञ्च कामगुणा अरियस्स विनये लोको ति वुच्चति।

15 ६. "इध, ब्राह्मणा, भिक्खु विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्कं सविचार विवेकजं पीतिसुखं पठमं झानं उपसम्पज्ज विहरति। अयं वुच्चति, ब्राह्मणा, 'भिक्खु लोकस्स अन्तमागम्म[3], लोकस्स अन्ते विहरति'। तमञ्ञे एवमाहंसु – 'अयं पि लोकपरियापन्नो, अयं पि अनिस्सटो लोकम्हा' ति। अहं पि हि[4], 20 ब्राह्मणा, एवं वदामि – 'अयं पि लोकपरियापन्नो, अयं पि अनिस्सटो लोकम्हा' ति।

R. 431 ७. "पुन च परं, ब्राह्मणा, भिक्खु वितक्कविचारानं वूपसमा ...पे०... दुतियं झानं ... ततियं झानं ... चतुत्थं झानं उपसम्पज्ज विहरति। अयं वुच्चति, ब्राह्मणा, 'भिक्खु लोकस्स अन्तमागम्म 25 लोकस्स अन्ते विहरति'। तमञ्ञे एवमाहंसु – 'अयं पि लोक- परियापन्नो, अयं पि अनिस्सटो लोकम्हा' ति। अहं पि हि, ब्राह्मणा, एवं वदामि – 'अयं पि लोकपरियापन्नो, अयं पि अनिस्सटो लोकम्हा' ति।

---

१. दट्ठुय्यं – सी०, रो०; दिट्ठेय्यं – स्या०। २. पत्तय्यं – सी०, रो०। ३. अन्तमगमा – स्या०। ४. सी०, रो० पोत्थकेसु नत्थि।

८. "पुन च परं, ब्राह्मणा, भिक्खु सब्बसो रूपसञ्ञानं समतिक्कमा पटिघसञ्ञानं अत्थङ्गमा नानत्तसञ्ञानं अमनसिकारा 'अनन्तो आकासो' ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति। अयं वुच्चति, ब्राह्मणा, 'भिक्खु लोकस्स अन्तमागम्म लोकस्स अन्ते विहरति'। तमञ्ञे एवमाहंसु – 'अयं पि लोकपरियापन्नो, अय पि अनिस्सटो लोकम्हा' ति। अहं पि हि, ब्राह्मणा, एवं वदामि – 'अयं पि लोकपरियापन्नो, अयं पि अनिस्सटो लोकम्हा' ति। 5 B. 228

९. "पुन च परं, ब्राह्मणा, भिक्खु सब्बसो आकासानञ्चायतनं समतिक्कम्म 'अनन्तं विञ्ञाणं' ति विञ्ञाणञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति .. पे०.. सब्बसो विञ्ञाणञ्चायतनं समतिक्कम्म 'नत्थि किञ्ची' ति आकिञ्चञ्ञायतनं उपसम्पज्ज विहरति .. पे०.. सब्बसो आकिञ्चञ्ञायतनं समतिक्कम्म नेवसञ्ञानासञ्ञायतनं उपसम्पज्ज विहरति। अयं वुच्चति, ब्राह्मणा, 'भिक्खु लोकस्स अन्तमागम्म लोकस्स अन्ते विहरति'। तमञ्ञे एवमाहंसु – 'अयं पि लोकपरियापन्नो, अयं पि अनिस्सटो लोकम्हा' ति। अहं पि हि, ब्राह्मणा, एवं वदामि – 'अयं पि लोकपरियापन्नो, अयं पि अनिस्सटो लोकम्हा' ति। 10 15

१० "पुन च परं, ब्राह्मणा, भिक्खु सब्बसो नेवसञ्ञानासञ्ञायतनं समतिक्कम्म सञ्ञावेदयितनिरोध उपसम्पज्ज विहरति, पञ्ञाय चस्स दिस्वा आसवा परिक्खीणा होन्ति। अयं वुच्चति, ब्राह्मणा, 'भिक्खु लोकस्स अन्तमागम्म लोकस्स अन्ते विहरति तिण्णो लोके विसत्तिकं'" ति। 20 R. 432

---

८. देवासुरसङ्गामसुत्तं

१. "भूतपुब्बं, भिक्खवे, देवासुरसङ्गामो समुपब्यूळ्हो[1] अहोसि। तस्मिं खो पन, भिक्खवे, सङ्गामे असुरा जिनिंसु, देवा पराजयिंसु[2]। पराजिता च, भिक्खवे, देवा अपयिंसुयेव[3] उत्तरेनाभिमुखा[4], अभियिंसु[5] असुरा। अथ खो, भिक्खवे, देवानं एतदहोसि – 25

१ समुपब्बुळ्हो – सी०; समुपब्बूळ्हो – रो०। २ पराजियिंसु – सी०, स्या०, रो०। ३. अपयस्वेव – सी०; अपयिंस्वेव – रो०; अपस्सिस्वेव – स्या०। ४. उत्तरेन मुखा – सी०, उत्तराभिमुखा – स्या०। ५. अभियसु – सी०; अभिभयिंसु – स्या०।

'अभियन्तेव' खो असुरा । यन्नून मयं दुतियं पि असुरेहि सङ्गामेय्यामा' ति । दुतियं पि खो, भिक्खवे, देवा असुरेहि सङ्गामेसुं । दुतियं पि खो, भिक्खवे, असुरा व जिनिंसु, देवा पराजयिंसु । पराजिता च, भिक्खवे, देवा अपयिंसुयेव उत्तरेनाभिमुखा, अभियिंसु असुरा ।
5 अथ खो, भिक्खवे, देवानं एतदहोसि – 'अभियन्तेव खो असुरा । यन्नून
B. 229 मयं ततियं पि असुरेहि सङ्गामेय्यामा' ति । ततियं पि खो, भिक्खवे, देवा असुरेहि सङ्गामेसुं । ततियं पि खो, भिक्खवे, असुरा व जिनिंसु, देवा पराजयिंसु । पराजिता च, भिक्खवे, देवा भीता देवपुरंयेव[1] पविसिंसु । देवपुरगतानं च पन, भिक्खवे, देवानं एतदहोसि –
R. 433 10 'भीरुत्तानगतेन[3] खो दानि मयं एतरहि अत्तना विहराम अकरणीया असुरेही' ति । असुरानं पि, भिक्खवे, एतदहोसि – 'भीरुत्तानगतेन खो दानि देवा एतरहि अत्तना विहरन्ति अकरणीया[4] अम्हेही' ति ।

२ "भूतपुब्बं, भिक्खवे, देवासुरसङ्गामो समुपब्यूळ्हो अहोसि । तस्मिं खो पन, भिक्खवे, सङ्गामे देवा जिनिंसु, असुरा
15 पराजयिंसु । पराजिता च, भिक्खवे, असुरा अपयिंसुयेव दक्खिणेनाभिमुखा, अभियिंसु देवा । अथ खो, भिक्खवे, असुरानं एतदहोसि – 'अभियन्तेव खो देवा । यन्नून मयं दुतियं पि देवेहि सङ्गामेय्यामा' ति । दुतिय पि खो, भिक्खवे, असुरा देवेहि सङ्गामेसुं । दुतियं पि खो, भिक्खवे, देवा जिनिंसु, असुरा पराजयिंसु । पराजिता च, भिक्खवे,
20 असुरा अपयिंसुयेव दक्खिणेनाभिमुखा, अभियिंसु देवा । अथ खो, भिक्खवे, असुरानं एतदहोसि – 'अभियन्तेव खो देवा । यन्नून मयं ततियं पि देवेहि सङ्गामेय्यामा' ति । ततिय पि खो, भिक्खवे, असुरा देवेहि सङ्गामेसु । ततियं पि खो, भिक्खवे, देवा जिनिंसु, असुरा पराजयिंसु । पराजिता च, भिक्खवे, असुरा भीता असुरपुरंयेव
25 पविसिंसु । असुरपुरगतानं च पन, भिक्खवे, असुरानं एतदहोसि – 'भीरुत्तानगतेन खो दानि मयं एतरहि अत्तना विहराम अकरणीया देवेही' ति । देवानं पि, भिक्खवे, एतदहोसि – 'भीरुत्तानगतेन खो दानि असुरा एतरहि अत्तना विहरन्ति अकरणीया अम्हेही' ति ।

३. "एवमेव खो, भिक्खवे, यस्मिं समये भिक्खु विविच्चेव

१. अभियन्ते च – सी० । २ देवपुरेयेव – स्या० । ३. भीरुत्ताणगतेन – स्या० । ४. अकरणीयं – सी० ।

कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्कं सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं झानं उपसम्पज्ज विहरति, तस्मि, भिक्खवे, समये भिक्खुस्स एवं होति – 'भीरुत्तानगतेन खो दानाहं एतरहि अत्तना विहरामि अकरणीयो मारस्सा' ति । मारस्सा पि, भिक्खवे, पापिमतो एवं होति – 'भीरुत्तानगतेन खो दानि भिक्खु एतरहि अत्तना विहरति अकरणीयो मय्हं' ति । B. 230, R 434 5

४. "यस्मि, भिक्खवे, समये भिक्खु वितक्कविचारानं वूपसमा ... पे० .. दुतियं झानं ... ततियं झानं ... चतुत्थं झानं उपसम्पज्ज विहरति, तस्मि, भिक्खवे, समये भिक्खुस्स एव होति – 'भीरुत्तानगतेन खो दानाह एतरहि अत्तना विहरामि अकरणीयो मारस्सा' ति । 10 मारस्सा पि, भिक्खवे, पापिमतो एवं होति – 'भीरुत्तानगतेन खो दानि भिक्खु एतरहि अत्तना विहरति, अकरणीयो मय्हं' ति ।

५. "यस्मिं, भिक्खवे, समये भिक्खु सब्बसो रूपसञ्ञान समतिक्कमा पटिघसञ्ञानं[1] अत्थङ्गमा नानत्तसञ्ञानं अमनसिकारा 'अनन्तो आकासो' ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । अय 15 वुच्चति, भिक्खवे, 'भिक्खु अन्तमकासि मारं, अपदं वधित्वा[2] मारचक्खु अदस्सनं गतो पापिमतो तिण्णो[3] लोके विसत्तिकं' ति[3] ।

६. "यस्मिं, भिक्खवे, समये भिक्खु सब्बसो आकासानञ्चायतनं समतिक्कम्म 'अनन्तं विञ्ञाणं' ति विञ्ञाणञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति ... सब्बसो विञ्ञाणञ्चायतनं समतिक्कम्मं 'नत्थि 20 किञ्ची' ति आकिञ्चञ्ञायतनं उपसम्पज्ज विहरति ... सब्बसो आकिञ्चञ्ञायतनं समतिक्कम्म नेवसञ्ञानासञ्ञायतनं उपसम्पज्ज विहरति ... सब्बसो नेवसञ्ञानासञ्ञायतनं समतिक्कम्म सञ्ञावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति, पञ्ञाय चस्स दिस्वा आसवा परिक्खीणा होन्ति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, 'भिक्खु अन्तम- 25 कासि मारं, अपदं वधित्वा मारचक्खुं अदस्सनं गतो पापिमतो तिण्णो लोके विसत्तिकं'" ति ।

---

१. पटिघसञ्ञाना – सी० । २ बन्धित्वा – स्या० । ३–३. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

९. नागसुत्तं

१. "यस्मिं, भिक्खवे, समये आरञ्ञकस्स नागस्स गोचरपसुतस्स हत्थी पि हत्थिनियो पि हत्थिकलभा[1] पि हत्थिच्छापा पि पुरतो पुरतो गन्त्वा तिणग्गानि छिन्दन्ति, तेन, भिक्खवे, आरञ्ञको नागो अट्टीयति[2] हरायति जिगुच्छति। यस्मिं, भिक्खवे, समये आरञ्ञकस्स नागस्स गोचरपसुतस्स हत्थी पि हत्थिनियो पि हत्थिकलभा पि हत्थिच्छापा पि ओभग्गोभग्ग साखाभङ्गं खादन्ति, तेन, भिक्खवे, आरञ्ञको नागो अट्टीयति हरायति जिगुच्छति। यस्मिं, भिक्खवे, समये आरञ्ञकस्स नागस्स ओगाह ओतिण्णस्स हत्थी पि हत्थिनियो पि हत्थिकलभा पि हत्थिच्छापा पि पुरतो पुरतो गन्त्वा सोण्डाय उदक आलोळेन्ति[3], तेन, भिक्खवे, आरञ्ञको नागो अट्टीयति हरायति जिगुच्छति। यस्मिं, भिक्खवे, समये आरञ्ञकस्स नागस्स ओगाहा[4] उत्तिण्णस्स[4] हत्थिनियो कायं उपनिघंसन्तियो[5] गच्छन्ति, तेन, भिक्खवे, आरञ्ञको नागो अट्टीयति हरायति जिगुच्छति।

२. "तस्मिं, भिक्खवे, समये आरञ्ञकस्स नागस्स एवं होति – 'अहं खो एतरहि आकिण्णो विहरामि हत्थीहि हत्थिनीहि हत्थिकलभेहि हत्थिच्छापेहि। छिन्नग्गानि चेव तिणानि खादामि, ओभग्गोभग्गं च मे साखाभङ्गं खादन्ति[6], आविलानि च पानीयानि पिवामि, ओगाहा[7] च मे उत्तिण्णस्स हत्थिनियो कायं उपनिघंसन्तियो गच्छन्ति। यन्नूनाहं एको गणस्मा वूपकट्ठो विहरेय्यं' ति। सो अपरेन समयेन एको गणस्मा वूपकट्ठो विहरति, अच्छिन्नग्गानि चेव तिणानि खादति, ओभग्गोभग्गं[8] चस्स[8] साखाभङ्गं[9] न[10] खादन्ति[10], अनाविलानि च पानीयानि पिवति, ओगाहा चस्स उत्तिण्णस्स न हत्थिनियो कायं उपनिघंसन्तियो गच्छन्ति। तस्मिं, भिक्खवे, समये आरञ्ञकस्स नागस्स एवं होति– 'अहं खो पुब्बे आकिण्णो विहासिं हत्थीहि हत्थिनीहि हत्थिकलभेहि हत्थिच्छापेहि, छिन्नग्गानि चेव तिणानि खादिं, ओभग्गोभग्गं च मे साखाभङ्गं खादिंसु[11], आविलानि च पानीयानि अपायिं[12], ओगाहा

१. हत्थिकुळभा – स्या०। २. अट्टियति – स्या०। ३. आलोलेन्ति – सी०। ४–४. ओगाहं ओतिण्णस्स – सी०, स्या०, रो०। ५. उपघंसन्तियो – स्या०। ६. खादितं – स्या०। ७. ओगाहं – सी०, रो०; ओगाहा पि – स्या०। ८–८. न ओभग्गोभग्गं च – स्या०। ९. साखभङ्गं – सी०। १०–१०. खादति – स्या०। ११. खादित – स्या०। १२. अपासिं – स्या०।

च मे उत्तिण्णस्स हत्थिनियो कायं उपनिघंसन्तियो अगमंसु । सोहं एतरहि एको गणस्मा वूपकट्ठो विहरामि, अच्छिन्नग्गानि चेव तिणानि खादामि, ओभग्गोभग्गं च मे साखाभङ्गं न खादन्ति, अनाविलानि च पानीयानि पिवामि, ओगाहा च मे उत्तिण्णस्स न हत्थिनियो कायं उपनिघंसन्तियो गच्छन्ती' ति । सो सोण्डाय साखाभङ्गं भञ्जित्वा 5 साखाभङ्गेन कायं परिमज्जित्वा[1] अत्तमनो सोण्डं[2] संहरति[2] ।

३. "एवमेव खो, भिक्खवे, यस्मिं समये भिक्खु आकिण्णो विहरति भिक्खूहि भिक्खुनीहि उपासकेहि उपासिकाहि रञ्ञा राजमहामत्तेहि तित्थियेहि तित्थियसावकेहि, तस्मिं, भिक्खवे, समये B. 232 भिक्खुस्स एवं होति – 'अहं खो एतरहि आकिण्णो विहरामि भिक्खूहि 10 भिक्खुनीहि उपासकेहि उपासिकाहि रञ्ञा राजमहामत्तेहि तित्थियेहि तित्थियसावकेहि । यन्नूनाहं एको गणस्मा वूपकट्ठो विहरेय्यं' ति । सो विवित्तं सेनासनं भजति अरञ्ञं रुक्खमूलं पब्बतं कन्दरं गिरिगुहं R. 437 सुसानं वनपत्थं अब्भोकासं पलालपुञ्जं । सो अरञ्ञगतो वा रुक्खमूलगतो वा सुञ्ञागारगतो वा निसीदति पल्लङ्कं आभुजित्वा 15 उजुं कायं पणिधाय परिमुखं सतिं उपट्ठपेत्वा । सो अभिज्झं लोके पहाय विगताभिज्झेन चेतसा विहरति, अभिज्झाय चित्तं परिसोधेति; ब्यापादपदोसं पहाय अब्यापन्नचित्तो विहरति सब्बपाणभूतहितानुकम्पी, ब्यापादपदोसा चित्तं परिसोधेति; थीनमिद्धं[3] पहाय विगतथीनमिद्धो विहरति आलोकसञ्ञी सतो सम्पजानो, थीनमिद्धा चित्तं परिसोधेति; 20 उद्धच्चकुक्कुच्चं पहाय अनुद्धतो विहरति अज्झत्तं वूपसन्तचित्तो, उद्धच्चकुक्कुच्चा चित्तं परिसोधेति; विचिकिच्छं पहाय तिण्णविचिकिच्छो विहरति अकथङ्कथी कुसलेसु धम्मेसु, विचिकिच्छाय चित्तं परिसोधेति । सो इमे पञ्च नीवरणे पहाय चेतसो[4] उपक्किलेसे पञ्ञाय दुब्बलीकरणे विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्कं सविचारं 25 विवेकजं पीतिसुखं पठमं झानं उपसम्पज्ज विहरति । सो अत्तमनो सोण्डं संहरति । वितक्कविचारानं वूपसमा ...पे०... दुतियं झानं ... ततियं झानं ... चतुत्थं झानं उपसम्पज्ज विहरति । सो अत्तमनो सोण्डं संहरति । सब्बसो रूपसञ्ञानं समतिक्कमा[5] पटिघसञ्ञानं अत्थङ्गमा

१. परिमद्दित्वा – सी०, रो० । २–२. कण्डुं संहन्ति – सी०, रो०; कण्डुं संहनति – स्या० । ३. थिनिमिद्धं – म० । ४. चेतसा – सी०, स्या० । ५. समतिक्कम्म – सी० ।

नामत्तसञ्ञानं अमनसिकारा 'अनन्तो आकासो' ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति। सो अत्तमनो सोण्डं संहरति। सब्बसो आकासानञ्चायतनं समतिक्कम्म 'अनन्तं विञ्ञाणं' ति विञ्ञाणञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति ... सब्बसो विञ्ञाणञ्चायतनं समतिक्कम्म 'नत्थि किञ्ची' ति आकिञ्चञ्ञायतनं उपसम्पज्ज विहरति ... सब्बसो आकिञ्चञ्ञायतनं समतिक्कम्म नेवसञ्ञानासञ्ञायतनं उपसम्पज्ज विहरति ... सब्बसो नेवसञ्ञानासञ्ञायतनं समतिक्कम्म सञ्ञावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति, पञ्ञाय चस्स दिस्वा आसवा परिक्खीणा होन्ति। सो अत्तमनो सोण्डं संहरती" ति।

B. 233, R. 438

---

१०. तपुस्ससुत्तं

१. एकं समयं भगवा मल्लेसु[1] विहरति उरुवेलकप्पं नाम मल्लानं निगमो। अथ खो भगवा पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय उरुवेलकप्पं पिण्डाय पाविसि। उरुवेलकप्पे पिण्डाय चरित्वा पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्तो आयस्मन्तं आनन्दं आमन्तेसि – "इधेव ताव त्वं, आनन्द, होहि, यावाहं महावनं अज्झोगाहामि दिवाविहाराया" ति। "एवं, भन्ते" ति खो आयस्मा आनन्दो भगवतो पच्चस्सोसि। अथ खो भगवा महावनं अज्झोगाहेत्वा अञ्ञतरस्मिं रुक्खमूले दिवाविहारं निसीदि।

२. अथ खो तपुस्सो गहपति येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं आनन्दं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नो खो तपुस्सो गहपति आयस्मन्तं आनन्दं एतदवोच –

"मयं, भन्ते आनन्द, गिही कामभोगिनो[2] कामारामा कामरता कामसम्मुदिता। तेसं नो, भन्ते, अम्हाकं गिहीनं कामभोगीनं कामारामानं कामरतानं कामसम्मुदितानं पपातो विय खायति, यदिदं नेक्खम्मं। सुतं मेतं, भन्ते, 'इमस्मिं धम्मविनये दहरानं दहरानं भिक्खूनं नेक्खम्मे चित्तं पक्खन्दति पसीदति सन्तिट्ठति विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो'। तयिदं, भन्ते, इमस्मिं धम्मविनये भिक्खूनं बहुना जनेन विसभागो, यदिदं नेक्खम्मं" ति।

---

१. मलतेसु – सी०; मल्लकेसु – स्या०। २. कामभोगी – सी०, रो०।

३. "अत्थि खो एतं, गहपति, कथापाभतं भगवन्तं दस्सनाय । R. 439
आयाम, गहपति, येन भगवा तेनुपसङ्कमिस्साम; उपसङ्कमित्वा भगवतो
एतमत्थं आरोचेस्साम । यथा नो भगवा ब्याकरिस्सति तथा नं[1]
धारेस्सामा[2]" ति ।

"एवं, भन्ते" ति खो तपुस्सो गहपति आयस्मतो आनन्दस्स 5
पच्चस्सोसि ।

४. अथ खो आयस्मा आनन्दो तपुस्सेन गहपतिना सद्धिं येन B. 234
भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं
निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच –

"अयं, भन्ते, तपुस्सो गहपति एवमाह – 'मयं, भन्ते आनन्द, 10
गिही कामभोगिनो ... तयिदं, भन्ते, इमस्मिं धम्मविनये भिक्खूनं
बहुना जनेन विसभागो यदिदं नेक्खम्मं'" ति ।

५. "एवमेतं, आनन्द, एवमेतं, आनन्द ! मय्हं पि खो, आनन्द,
पुब्बेव सम्बोधा अनभिसम्बुद्धस्स बोधिसत्तस्सेव सतो एतदहोसि – 'साधु
नेक्खम्मं, साधु पविवेको' ति । तस्स मय्हं, आनन्द, नेक्खम्मे चित्तं 15
न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो ।
तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि – 'को नु खो हेतु को पच्चयो, येन मे
नेक्खम्मे चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति
एतं सन्तं ति पस्सतो' ? तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि – 'कामेसु खो
मे आदीनवो अदिट्ठो, सो च मे अबहुलीकतो, नेक्खम्मे च आनिसंसो 20
अनधिगतो, सो च मे अनासेवितो । तस्मा मे नेक्खम्मे चित्तं न पक्खन्दति R. 440
नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो' । तस्स
मय्हं, आनन्द, एतदहोसि – 'सचे खो अहं कामेसु आदीनवं दिस्वा तं
बहुलं[3] करेय्यं[3], नेक्खम्मे आनिसंसं अधिगम्म तमासेवेय्यं, ठानं खो
पनेतं विज्जति यं मे नेक्खम्मे चित्तं पक्खन्देय्य पसीदेय्य सन्तिट्ठेय्य 25
विमुच्चेय्य एतं सन्तं ति पस्सतो' । सो खो अहं, आनन्द, अपरेन समयेन
कामेसु आदीनवं दिस्वा तं बहुलमकासिं, नेक्खम्मे आनिसंसं अधिगम्म
तमासेविं । तस्स मय्हं, आनन्द, नेक्खम्मे चित्तं पक्खन्दति पसीदति
सन्तिट्ठति विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो । सो खो अहं, आनन्द,

---

१. तं – रो० । २. तथा करिस्सामा – स्या० । ३–३. बहुली० – सी०, स्या०, रो० ।

विविच्चेव[1] कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्कं सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं झानं उपसम्पज्ज विहरामि । तस्स मय्हं, आनन्द, इमिना विहारेन विहरतो कामसहगता सञ्ञामनसिकारा B. 235 समुदाचरन्ति । स्वास्स मे होति आबाधो । सेय्यथापि, आनन्द, 5 सुखिनो दुक्खं उप्पज्जेय्य यावदेव आबाधाय; एवमेवस्स[2] मे कामसहगता सञ्ञामनसिकारा समुदाचरन्ति । स्वास्स मे होति आबाधो ।

६. "तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि – 'यन्नूनाहं वितक्कविचारानं वूपसमा ...पे०... दुतियं झानं उपसम्पज्ज विहरेय्यं' ति । तस्स मय्हं, आनन्द, अवितक्के चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न 10 सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो । तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि – 'को नु खो हेतु को पच्चयो, येन मे अवितक्के चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो'? तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि – 'वितक्केसु खो मे आदीनवो अदिट्ठो, R. 441 सो च मे अबहुलीकतो, अवितक्के च आनिसंसो अनधिगतो, सो च 15 मे अनासेवितो[3] । तस्मा मे अवितक्के चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो' । तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि – 'सचे खो अहं वितक्केसु आदीनवं दिस्वा तं बहुलं करेय्यं, अवितक्के आनिसंसं अधिगम्म तमासेवेय्यं, ठानं खो पनेतं विज्जति यं मे अवितक्के चित्तं पक्खन्देय्य पसीदेय्य सन्तिट्ठेय्य 20 विमुच्चेय्य एतं सन्तं ति पस्सतो' । सो खो अहं, आनन्द, अपरेन समयेन वितक्केसु आदीनवं दिस्वा तं बहुलमकासिं, अवितक्के आनिसंसं अधिगम्म तमासेविं । तस्स मय्हं, आनन्द, अवितक्के चित्तं पक्खन्दति पसीदति सन्तिट्ठति विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो । सो खो अहं, आनन्द, वितक्कविचारानं वूपसमा ...पे०... दुतियं झानं 25 उपसम्पज्ज विहरामि । तस्स मय्हं, आनन्द, इमिना विहारेन विहरतो वितक्कसहगता सञ्ञामनसिकारा समुदाचरन्ति । स्वास्स मे होति आबाधो । सेय्यथापि, आनन्द, सुखिनो दुक्खं उप्पज्जेय्य यावदेव आबाधाय; एवमेवस्स मे वितक्कसहगता सञ्ञामनसिकारा समुदाचरन्ति । स्वास्स मे होति आबाधो ।

१. अपरेन समयेन विविच्चेव – सी०, रो० । २. एवमस्स – स्या० । ३ अनासेविता – सी० ।

७. "तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि – 'यन्नूनाहं पीतिया च विरागा उपेक्खको च विहरेय्यं सतो च सम्पजानो सुखं च कायेन पटिसंवेदेय्यं यं तं अरिया आचिक्खन्ति – उपेक्खको सतिमा सुखविहारी ति ततियं झानं उपसम्पज्ज विहरेय्यं' ति । तस्स मय्हं, आनन्द, निप्पीतिके चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न 5 विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो । तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि – 'को नु खो हेतु को पच्चयो, येन मे निप्पीतिके चित्तं न पक्खन्दति B. 236 नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो' ? तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि – 'पीतिया खो मे आदीनवो अदिट्ठो, सो च मे अबहुलीकतो, निप्पीतिके च आनिसंसो अनधिगतो, सो च मे अना- 10 सेवितो । तस्मा मे निप्पीतिके चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो' । तस्स मय्हं, आनन्द, R. 442 एतदहोसि – 'सचे खो अहं पीतिया आदीनवं दिस्वा तं बहुलं करेय्यं, निप्पीतिके आनिसंसं अधिगम्म तमासेवेय्यं[1], ठानं खो पनेतं विज्जति यं मे निप्पीतिके चित्तं पक्खन्देय्य पसीदेय्य सन्तिट्ठेय्य विमुच्चेय्य 15 एतं सन्तं ति पस्सतो' । सो खो अहं, आनन्द, अपरेन समयेन पीतिया आदीनवं दिस्वा तं बहुलमकासिं, निप्पीतिके आनिसंसं अधिगम्म तमासेविं । तस्स मय्हं, आनन्द, निप्पीतिके चित्तं पक्खन्दति पसीदति सन्तिट्ठति विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो । सो खो अहं, आनन्द, पीतिया च विरागा ...पे०... ततियं झानं उपसम्पज्ज विहरामि । 20 तस्स मय्हं, आनन्द, इमिना विहारेन विहरतो पीतिसहगता सञ्ञामनसिकारा समुदाचरन्ति । स्वास्स मे होति आबाधो । सेय्यथापि, आनन्द, सुखिनो दुक्खं उप्पज्जेय्य यावदेव आबाधाय; एवमेवस्स मे पीतिसहगता सञ्ञामनसिकारा समुदाचरन्ति । स्वास्स मे होति आबाधो । 25

८. "तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि – 'यन्नूनाहं सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सानं अत्थङ्गमा अदुक्खमसुखं उपेक्खासतिपारिसुद्धिं चतुत्थं झानं उपसम्पज्ज विहरेय्यं' ति । तस्स मय्हं, आनन्द, अदुक्खमसुखे चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो । तस्स 30

१. तस्मा सेवेय्यं – सी० ।

मय्हं, आनन्द, एतदहोसि – 'को नु खो हेतु को पच्चयो, येन मे अदुक्खमसुखे चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो' ? तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि – 'उपेक्खासुखे खो मे आदीनवो अदिट्ठो, सो च मे अबहुलीकतो, अदुक्खमसुखे
5 च आनिसंसो अनधिगतो, सो च मे अनासेवितो । तस्मा मे अदुक्खमसुखे चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो' । तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि – 'सचे खो अहं
R. 443 उपेक्खासुखे आदीनवं दिस्वा तं बहुलं करेय्यं, अदुक्खमसुखे आनिसंसं
B. 237 अधिगम्म तमासेवेय्यं, ठानं खो पनेतं विज्जति यं मे अदुक्खमसुखे
10 चित्तं पक्खन्देय्य पसीदेय्य सन्तिट्ठेय्य विमुच्चेय्य एतं सन्तं ति पस्सतो' । सो खो अहं, आनन्द, अपरेन समयेन उपेक्खासुखे आदीनवं दिस्वा तं बहुलमकासि अदुक्खमसुखे आनिसंसं अधिगम्म तमासेविं । तस्स मय्हं, आनन्द, अदुक्खमसुखे चित्तं पक्खन्दति पसीदति सन्तिट्ठति विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो । सो खो अहं, आनन्द, सुखस्स च
15 पहाना ...पे०.. चतुत्थं झानं उपसम्पज्ज विहरामि । तस्स मय्हं, आनन्द, इमिना विहारेन विहरतो उपेक्खासहगता[1] सञ्ञामनसिकारा समुदाचरन्ति । स्वास्स मे होति आबाधो । सेय्यथापि, आनन्द, सुखिनो दुक्खं उप्पज्जेय्य यावदेव आबाधाय, एवमेवस्स मे उपेक्खासहगता सञ्ञामनसिकारा समुदाचरन्ति । स्वास्स मे होति आबाधो ।

20 ९. "तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि – 'यन्नूनाहं सब्बसो रूपसञ्ञानं समतिक्कमा पटिघसञ्ञानं अत्थङ्गमा नानत्तसञ्ञानं अमनसिकारा 'अनन्तो आकासो' ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरेय्यं' ति । तस्स मय्हं, आनन्द, आकासानञ्चायतने चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो ।
25 तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि – 'को नु खो हेतु को पच्चयो, येन मे आकासानञ्चायतने चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो' ? तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि – 'रूपेसु खो मे आदीनवो अदिट्ठो, सो च[2] अबहुलीकतो, आकासानञ्चायतने च आनिसंसो अनधिगतो, सो च मे अनासेवितो । तस्मा
30 मे आकासानञ्चायतने चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति

१. उपेक्खासुखसहगता – सी० । २. च मे – सी०, स्या०, रो० ।

न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो'। तस्स मय्हं, आनन्द, एतद- R 444
होसि – 'सचे खो अहं रूपेसु आदीनवं दिस्वा तं बहुलं करेय्यं, आकासा-
नञ्चायतने आनिसंसं अधिगम्म तमासेवेय्यं, ठानं खो पनेतं विज्जति
यं मे आकासानञ्चायतने चित्तं पक्खन्देय्य पसीदेय्य सन्तिट्ठेय्य
विमुच्चेय्य एतं सन्तं ति पस्सतो'। सो खो अहं, आनन्द, अपरेन 5
समयेन रूपेसु आदीनवं दिस्वा तं बहुलमकासिं, आकासानञ्चायतने
आनिसंसं अधिगम्म तमासेविं। तस्स मय्हं, आनन्द, आकासानञ्चा-
यतने चित्तं पक्खन्दति पसीदति सन्तिट्ठति विमुच्चति एतं सन्तं ति
पस्सतो। सो खो अहं, आनन्द, सब्बसो रूपसञ्ञानं समतिक्कमा B. 238
पटिघसञ्ञानं अत्थङ्गमा नानत्तसञ्ञानं अमनसिकारा 'अनन्तो 10
आकासो' ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरामि। तस्स मय्हं,
आनन्द, इमिना विहारेन विहरतो रूपसहगता सञ्ञामनसिकारा
समुदाचरन्ति। स्वास्स मे होति आबाधो। सेय्यथापि, आनन्द, सुखिनो
दुक्खं उप्पज्जेय्य यावदेव आबाधाय; एवमेवस्स मे रूपसहगता सञ्ञा-
मनसिकारा समुदाचरन्ति। स्वास्स मे होति आबाधो। 15

१०. "तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि – 'यन्नूनाहं सब्बसो
आकासानञ्चायतनं समतिक्कम्म 'अनन्तं विञ्ञाणं' ति विञ्ञाण-
ञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरेय्यं' ति। तस्स मय्हं, आनन्द, विञ्ञाण-
ञ्चायतने चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति
एतं सन्तं ति पस्सतो। तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि – 'को नु खो 20
हेतु को पच्चयो, येन मे विञ्ञाणञ्चायतने चित्तं न पक्खन्दति नप्प-
सीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो'? तस्स मय्हं,
आनन्द, एतदहोसि – 'आकासानञ्चायतने खो मे आदीनवो अदिट्ठो,
सो च अबहुलीकतो, विञ्ञाणञ्चायतने च आनिसंसो अनधिगतो,
सो च मे अनासेवितो। तस्मा मे विञ्ञाणञ्चायतने चित्तं न पक्खन्दति 25
नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो'। तस्स
मय्हं, आनन्द, एतदहोसि – 'सचे खो अहं आकासानञ्चायतने आदीनवं
दिस्वा तं बहुलं करेय्यं, विञ्ञाणञ्चायतने आनिसंसं अधिगम्म R. 445
तमासेवेय्यं, ठानं खो पनेतं विज्जति यं मे विञ्ञाणञ्चायतने चित्तं
पक्खन्देय्य पसीदेय्य सन्तिट्ठेय्य विमुच्चेय्य एतं सन्तं ति पस्सतो'। 30
सो खो अहं, आनन्द, अपरेन समयेन आकासानञ्चायतने आदीनवं

दिस्वा तं बहुलमकासिं, विञ्ञाणञ्चायतने आनिसंसं अधिगम्म तमासेविं। तस्स मय्हं, आनन्द, विञ्ञाणञ्चायतने चित्तं पक्खन्दति पसीदति सन्तिट्ठति विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो। सो खो अहं, आनन्द, सब्बसो आकासानञ्चायतनं समतिक्कम्म 'अनन्तं विञ्ञाणं' ति विञ्ञाणञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरामि। तस्स मय्हं, आनन्द, इमिना विहारेन विहरतो आकासानञ्चायतनसहगता सञ्ञामनसिकारा समुदाचरन्ति। स्वास्स मे होति आबाधो। सेय्यथापि, आनन्द, सुखिनो दुक्खं उप्पज्जेय्य यावदेव आबाधाय; एवमेवस्स मे आकासानञ्चायतनसहगता सञ्ञामनसिकारा समुदाचरन्ति। स्वास्स मे होति आबाधो।

B. 239

११. "तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि – 'यन्नूनाहं सब्बसो विञ्ञाणञ्चायतनं समतिक्कम्म नत्थि किञ्ची ति आकिञ्चञ्ञायतनं उपसम्पज्ज विहरेय्यं' ति। तस्स मय्हं, आनन्द, आकिञ्चञ्ञायतने चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो। तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि – 'को नु खो हेतु को पच्चयो, येन मे आकिञ्चञ्ञायतने चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो'? तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि – 'विञ्ञाणञ्चायतने खो मे आदीनवो अदिट्ठो, सो च मे अबहुलीकतो, आकिञ्चञ्ञायतने च आनिसंसो अनधिगतो, सो च मे अनासेवितो। तस्मा मे आकिञ्चञ्ञायतने चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो'। तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि – 'सचे खो अहं विञ्ञाणञ्चायतने आदीनवं दिस्वा तं बहुलं करेय्यं, आकिञ्चञ्ञायतने आनिसंसं अधिगम्म तमासेवेय्यं, ठानं खो पनेतं विज्जति यं मे आकिञ्चञ्ञायतने चित्तं पक्खन्देय्य पसीदेय्य सन्तिट्ठेय्य विमुच्चेय्य एतं सन्तं ति पस्सतो'। सो खो अहं, आनन्द, अपरेन समयेन विञ्ञाणञ्चायतने आदीनवं दिस्वा तं बहुलमकासिं, आकिञ्चञ्ञायतने आनिसंसं अधिगम्म तमासेविं। तस्स मय्हं, आनन्द, आकिञ्चञ्ञायतने चित्तं पक्खन्दति पसीदति सन्तिट्ठति विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो। सो खो अहं, आनन्द, सब्बसो विञ्ञाणञ्चायतनं समतिक्कम्म 'नत्थि किञ्ची' ति आकिञ्चञ्ञायतनं उपसम्पज्ज विहरामि। तस्स मय्हं, आनन्द, इमिना

R. 446

विहारेन विहरतो विञ्ञाणञ्चायतनसहगता सञ्ञामनसिकारा समुदाचरन्ति । स्वास्स मे होति आबाधो । सेय्यथापि, आनन्द, सुखिनो दुक्खं उप्पज्जेय्य यावदेव आबाधाय; एवमेवस्स मे विञ्ञाणञ्चायतन-सहगता सञ्ञामनसिकारा समुदाचरन्ति । स्वास्स मे होति आबाधो ।

१२. "तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि – 'यन्नूनाहं सब्बसो आकिञ्चञ्ञायतनं समतिक्कम्म नेवसञ्ञानासञ्ञायतनं उपसम्पज्ज विहरेय्यं' ति । तस्स मय्हं, आनन्द, नेवसञ्ञानासञ्ञायतने चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो । तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि – 'को नु खो हेतु को पच्चयो, येन मे नेवसञ्ञानासञ्ञायतने चित्तं न पक्खन्दति नप्प-सीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो' ? तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि – 'आकिञ्चञ्ञायतने खो मे आदीनवो अदिट्ठो, सो च मे अबहुलीकतो, नेवसञ्ञानासञ्ञायतने च आनिसंसो अनधि-गतो, सो च मे अनासेवितो । तस्मा मे नेवसञ्ञानासञ्ञायतने चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो' । तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि – 'सचे खो अहं आकिञ्च-ञ्ञातने आदीनवं दिस्वा तं बहुलं करेय्यं, नेवसञ्ञानासञ्ञायतने आनिसंसं अधिगम्म तमासेवेय्यं, ठानं खो पनेतं विज्जति यं मे नेव-सञ्ञानासञ्ञायतने चित्तं पक्खन्देय्य पसीदेय्य सन्तिट्ठेय्य विमुच्चेय्य एतं सन्तं ति पस्सतो' । सो खो अहं, आनन्द, अपरेन समयेन आकिञ्चञ्ञायतने आदीनवं दिस्वा तं बहुलमकासिं, नेवसञ्ञा-नासञ्ञायतने आनिसंसं अधिगम्म तमासेविं । तस्स मय्हं, आनन्द, नेव-सञ्ञानासञ्ञायतने चित्तं पक्खन्दति पसीदति सन्तिट्ठति विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो । सो खो अहं, आनन्द, सब्बसो आकिञ्च-ञ्ञायतनं समतिक्कम्म नेवसञ्ञानासञ्ञायतनं उपसम्पज्ज विह-रामि । तस्स मय्हं, आनन्द, इमिना विहारेन विहरतो आकिञ्चञ्ञा-यतनसहगता सञ्ञामनसिकारा समुदाचरन्ति । स्वास्स मे होति आबाधो । सेय्यथापि, आनन्द, सुखिनो दुक्खं उप्पज्जेय्य यावदेव आबाधाय; एवमेवस्स मे आकिञ्चञ्ञायतनसहगता सञ्ञामनसि-कारा समुदाचरन्ति । स्वास्स मे होति आबाधो ।

(5, 10, 15, 20, 25, 30; B. 240; R. 447)

१३. "तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि – 'यन्नूनाहं नेव-

सञ्ञानासञ्ञायतनं समतिक्कम्म सञ्ञावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरेय्यं' ति । तस्स मय्हं, आनन्द, सञ्ञावेदयितनिरोधे चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो । तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि – 'को नु खो हेतु, को पच्चयो, येन मे सञ्ञावेदयितनिरोधे चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो' ? तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि – 'नेवसञ्ञानासञ्ञायतने खो मे आदीनवो अदिट्ठो, सो च मे अबहुलीकतो, सञ्ञावेदयितनिरोधे च आनिसंसो अनधिगतो, सो च मे अनासेवितो । तस्मा मे सञ्ञावेदयितनिरोधे चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो' । तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि – 'सचे खो अहं नेवसञ्ञानासञ्ञायतने आदीनवं दिस्वा तं बहुलं करेय्यं, सञ्ञावेदयितनिरोधे आनिसंसं अधिगम्म तमासेवेय्यं, ठानं खो पनेतं विज्जति यं मे सञ्ञावेदयितनिरोधे चित्तं पक्खन्देय्य पसीदेय्य सन्तिट्ठेय्य विमुच्चेय्य एतं सन्तं ति पस्सतो' । सो खो अहं, आनन्द, अपरेन समयेन नेवसञ्ञानासञ्ञायतने आदीनवं दिस्वा तं बहुलमकासिं, सञ्ञावेदयितनिरोधे आनिसंसं अधिगम्म तमासेविं । तस्स मय्हं, आनन्द, सञ्ञावेदयितनिरोधे चित्तं पक्खन्दति पसीदति सन्तिट्ठति विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो । सो खो अहं, आनन्द, सब्बसो नेवसञ्ञानासञ्ञायतनं समतिक्कम्म सञ्ञावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरामि, पञ्ञाय च मे दिस्वा आसवा परिक्खयं अगमंसु ।

१४. "यावकीवञ्चाहं, आनन्द, इमा नव अनुपुब्बविहारसमापत्तियो न एवं अनुलोमपटिलोमं समापज्जिं पि वुट्ठहिं पि, नेव तावाहं, आनन्द, सदेवके लोके समारके सब्रह्मके सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय 'अनुत्तरं सम्मासम्बोधिं अभिसम्बुद्धो' ति पच्चञ्ञासिं । यतो च खो अहं, आनन्द, इमा नव अनुपुब्बविहारसमापत्तियो एवं अनुलोमपटिलोमं समापज्जिं पि वुट्ठहिं पि, अथाहं, आनन्द, सदेवके लोके समारके सब्रह्मके सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय 'अनुत्तरं सम्मासम्बोधिं अभिसम्बुद्धो' ति पच्चञ्ञासिं । ञाणं च पन मे दस्सनं उदपादि – 'अकुप्पा मे चेतोविमुत्ति, अयमन्तिमा जाति, नत्थि दानि पुनब्भवो'" ति ।

महावग्गो चतुत्थो ।

तस्सुद्दानं

द्वे विहारा[1] च निब्बानं[2], गावी[3] झानेन पञ्चमं ।
आनन्दो ब्राह्मणा[4] देवो[4], नागेन तपुस्सेन चा ति ॥

———o———

५. सामञ्ञवग्गो[5]

१. सम्बाधसुत्तं

B. 242, R. 449

१. एकं समयं आयस्मा आनन्दो कोसम्बियं विहरति घोसितारामे । अथ खो आयस्मा उदायी येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मता आनन्देन सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा उदायी आयस्मन्तं आनन्दं एतदवोच –

२. "वुत्तमिदं, आवुसो, पञ्चालचण्डेन देवपुत्तेन –

'सम्बाधे गतं[6] ओकासं, अविद्वा[7] भूरिमेधसो ।
यो झानमबुज्झि[8] बुद्धो[8], पटिलीननिसभो[9] मुनी' ति ॥

"कतमो[10], आवुसो, सम्बाधो, कतमो सम्बाधे ओकासाधिगमो वुत्तो भगवता" ति ?

३. "पञ्चिमे, आवुसो, कामगुणा सम्बाधो वुत्तो भगवता । कतमे पञ्च ? चक्खुविञ्ञेय्या रूपा इट्ठा कन्ता मनापा पियरूपा कामूपसंहिता रजनीया, सोतविञ्ञेय्या सद्दा ...पे०... घानविञ्ञेय्या गन्धा ... जिव्हाविञ्ञेय्या रसा ... कायविञ्ञेय्या फोट्ठब्बा इट्ठा कन्ता मनापा पियरूपा कामूपसंहिता रजनीया । इमे खो, आवुसो, पञ्च कामगुणा सम्बाधो वुत्तो भगवता ।

४. "इधावुसो, भिक्खु विविच्चेव कामेहि ...पे०... पठमं झानं उपसम्पज्ज विहरति । एत्तावता पि खो, आवुसो, सम्बाधे ओकासाधिगमो वुत्तो भगवता परियायेन । तत्रापत्थि[11] सम्बाधो ।

---

१. विहारे – स्या० । २. निब्बाणं – सी० । ३. भावी – स्या० । ४–४. ब्राह्मणा देवा – सी०, रो०; ब्राह्मणो देवा – स्या० । ५. पञ्चालवग्गो – स्या० । ६. वत – सी० । ७. अविदा – सी०, स्या०, रो० । ८–८. झानमबुद्धा बुद्धो – सी०; झानमनुबुज्झि बुद्धो – स्या० । ९. पतिलीन ० – सी० । १०. कतमो नु खो – सी०, रो० । ११. तत्थ पत्थि – सी०, रो० ।

R.450 किञ्च तत्थ सम्बाधो ? यदेव तत्थ वितक्कविचारा अनिरुद्धा होन्ति, अयमेत्थ सम्बाधो ।

५. "पुन च परं, आवुसो, भिक्खु वितक्कविचारानं वूपसमा ...पे०... दुतियं झानं उपसम्पज्ज विहरति । एत्तावता पि खो, 5 आवुसो, सम्बाधे ओकासाधिगमो वुत्तो भगवता परियायेन । तत्रापत्थि सम्बाधो । किञ्च तत्थ सम्बाधो ? यदेव तत्थ पीति अनिरुद्धा होति, अयमेत्थ सम्बाधो ।

B 243 ६. "पुन च परं, आवुसो, भिक्खु पीतिया च विरागा ...पे०... ततियं झानं उपसम्पज्ज विहरति । एत्तावता पि खो, आवुसो, सम्बाधे 10 ओकासाधिगमो वुत्तो भगवता परियायेन । तत्रापत्थि सम्बाधो । किञ्च तत्थ सम्बाधो ? यदेव तत्थ उपेक्खासुखं अनिरुद्धं होति, अयमेत्थ सम्बाधो ।

७. "पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सुखस्स च पहाना ..पे०... चतुत्थं झानं उपसम्पज्ज विहरति । एत्तावता पि खो, आवुसो, सम्बाधे 15 ओकासाधिगमो वुत्तो भगवता परियायेन । तत्रापत्थि सम्बाधो । किञ्च तत्थ सम्बाधो ? यदेव तत्थ रूपसञ्ञा अनिरुद्धा होति, अयमेत्थ सम्बाधो ।

८. "पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो रूपसञ्ञानं समतिक्कमा पटिघसञ्ञानं अत्थङ्गमा नानत्तसञ्ञानं अमनसिकारा 'अनन्तो 20 आकासो' ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । एत्तावता पि खो, आवुसो, सम्बाधे ओकासाधिगमो वुत्तो भगवता परियायेन । तत्रापत्थि सम्बाधो । किञ्च तत्थ सम्बाधो ? यदेव तत्थ आकासानञ्चायतनसञ्ञा अनिरुद्धा होति, अयमेत्थ सम्बाधो ।

९. "पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो आकासानञ्चायतनं R.451 25 समतिक्कम्म 'अनन्तं विञ्ञाणं' ति विञ्ञाणञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । एत्तावता पि खो, आवुसो, सम्बाधे ओकासाधिगमो वुत्तो भगवता परियायेन । तत्रापत्थि सम्बाधो । किञ्च तत्थ सम्बाधो ? यदेव तत्थ विञ्ञाणञ्चायतनसञ्ञा अनिरुद्धा होति, अयमेत्थ सम्बाधो ।

30 १०. "पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो विञ्ञाणञ्चायतनं

समतिक्कम्म 'नत्थि किञ्ची' ति आकिञ्चञ्ञायतनं उपसम्पज्ज विहरति। एत्तावता पि खो, आवुसो, सम्बाधे ओकासाधिगमो वुत्तो भगवता परियायेन। तत्रापत्थि सम्बाधो। किञ्च तत्थ सम्बाधो? यदेव तत्थ आकिञ्चञ्ञायतनसञ्ञा अनिरुद्धा होति, अयमेत्थ सम्बाधो। 5

११. "पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो आकिञ्चञ्ञायतनं समतिक्कम्म नेवसञ्ञानासञ्ञायतनं उपसम्पज्ज विहरति। एत्तावता पि खो, आवुसो, सम्बाधे ओकासाधिगमो वुत्तो भगवता परियायेन। तत्रापत्थि सम्बाधो। किञ्च तत्थ सम्बाधो? यदेव तत्थ नेवसञ्ञानासञ्ञायतनसञ्ञा अनिरुद्धा होति, अयमेत्थ सम्बाधो। B. 244 10

१२. "पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो नेवसञ्ञानासञ्ञायतनं समतिक्कम्म सञ्ञावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति, पञ्ञाय चस्स दिस्वा आसवा परिक्खीणा होन्ति। एत्तावता पि खो, आवुसो, सम्बाधे ओकासाधिगमो वुत्तो भगवता निप्परियायेना" ति। 15

---

२. कायसक्खिसुत्तं

१. "'कायसक्खि कायसक्खी' ति, आवुसो, वुच्चति। कित्तावता नु खो, आवुसो, कायसक्खि वुत्तो भगवता" ति?

२. "इधावुसो, भिक्खु विविच्चेव कामेहि ...पे०... पठमं झानं उपसम्पज्ज विहरति। यथा यथा च तदायतनं तथा तथा नं कायेन फुसित्वा[1] विहरति। एत्तावता पि खो, आवुसो, कायसक्खि वुत्तो भगवता परियायेन। 20

३. "पुन च परं, आवुसो, भिक्खु वितक्कविचारानं वूपसमा ...पे०... दुतियं झानं ... ततियं झानं ... चतुत्थं झानं उपसम्पज्ज विहरति। यथा यथा च तदायतनं तथा तथा नं कायेन फुसित्वा विहरति। एत्तावता पि खो, आवुसो, कायसक्खि वुत्तो भगवता परियायेन। R. 452 25

४. "पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो रूपसञ्ञानं

---

१. फस्सित्वा – रो०।

समतिक्कमा पटिघसञ्ञानं अत्थङ्गमा नानत्तसञ्ञानं अमनसिकारा 'अनन्तो आकासो' ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति। यथा यथा च तदायतनं तथा तथा नं कायेन फुसित्वा विहरति। एत्तावता पि खो, आवुसो, कायसक्खि वुत्तो भगवता परियायेन ... पे०... ।

5 ५. "पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो नेवसञ्ञानासञ्ञायतनं समतिक्कम्म सञ्ञावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति, पञ्ञाय चस्स दिस्वा आसवा परिक्खीणा होन्ति। यथा यथा च तदायतनं तथा तथा नं कायेन फुसित्वा विहरति। एत्तावता पि खो, आवुसो, कायसक्खि वुत्तो भगवता निप्परियायेना" ति।

३. पञ्ञाविमुत्तसुत्तं

B 245 10 १. "'पञ्ञाविमुत्तो पञ्ञाविमुत्तो' ति, आवुसो, वुच्चति। कित्तावता नु खो, आवुसो, पञ्ञाविमुत्तो वुत्तो भगवता" ति ?

२. "इधावुसो, भिक्खु विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं झानं उपसम्पज्ज विहरति, पञ्ञाय च नं पजानाति। एत्तावता पि खो, आवुसो, पञ्ञाविमुत्तो वुत्तो भगवता परियायेन ... पे०... ।

R 453 15 ३. "पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो नेवसञ्ञानासञ्ञायतनं समतिक्कम्म सञ्ञावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति, पञ्ञाय चस्स दिस्वा आसवा परिक्खीणा होन्ति, पञ्ञाय च नं पजानाति। एत्तावता पि खो, आवुसो, पञ्ञाविमुत्तो वुत्तो भगवता निप्परियायेना" ति।

४. उभतोभागविमुत्तसुत्तं

20 १. "'उभतोभागविमुत्तो उभतोभागविमुत्तो' ति, आवुसो, वुच्चति। कित्तावता नु खो, आवुसो, उभतोभागविमुत्तो वुत्तो भगवता" ति ?

२. "इधावुसो, भिक्खु विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं झानं उपसम्पज्ज विहरति। यथा यथा च तदायतनं तथा तथा नं 25 कायेन फुसित्वा विहरति, पञ्ञाय च नं पजानाति। एत्तावता पि खो, आवुसो, उभतोभागविमुत्तो वुत्तो भगवता परियायेन ... पे०... ।

३. "पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो नेवसञ्ञानासञ्ञायतनं समतिक्कम्म सञ्ञावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति, पञ्ञाय चस्स दिस्वा आसवा परिक्खीणा होन्ति। यथा यथा च तदायतनं तथा तथा नं कायेन फुसित्वा विहरति, पञ्ञाय च नं पजानाति। एत्तावता पि खो, आवुसो, उभतोभागविमुत्तो वुत्तो 5 भगवता निप्परियायेना" ति।

५. सन्दिट्ठिकधम्मसुत्तं

१. "'सन्दिट्ठिको धम्मो सन्दिट्ठिको धम्मो' ति, आवुसो, वुच्चति। कित्तावता नु खो, आवुसो, सन्दिट्ठिको धम्मो वुत्तो भगवता" ति?

२. "इधावुसो, भिक्खु विविच्चेव कामेहि ..पे०... पठमं झानं 10 उपसम्पज्ज विहरति। एत्तावता पि खो, आवुसो, सन्दिट्ठिको धम्मो B. 246 वुत्तो भगवता परियायेन ...पे०...।

३. "पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो नेवसञ्ञानासञ्ञायतनं समतिक्कम्म सञ्ञावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति, पञ्ञाय चस्स दिस्वा आसवा परिक्खीणा होन्ति। एत्तावता पि खो, आवुसो, 15 सन्दिट्ठिको धम्मो वुत्तो भगवता निप्परियायेना" ति।

६. सन्दिट्ठिकनिब्बानसुत्तं

१. "'सन्दिट्ठिकं निब्बानं सन्दिट्ठिकं निब्बानं' ति, आवुसो, वुच्चति। कित्तावता नु खो, आवुसो, सन्दिट्ठिकं निब्बानं वुत्तं भगवता" ति?

२. "इधावुसो, भिक्खु विविच्चेव कामेहि ...पे०... पठमं झानं 20 उपसम्पज्ज विहरति। एत्तावता पि खो, आवुसो, सन्दिट्ठिकं निब्बानं वुत्तं भगवता परियायेन ...पे०...।

३. "पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो नेवसञ्ञानासञ्ञायतनं समतिक्कम्म सञ्ञावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति, पञ्ञाय चस्स दिस्वा आसवा परिक्खीणा होन्ति। एत्तावता पि खो, 25 आवुसो, सन्दिट्ठिकं निब्बानं वुत्तं भगवता निप्परियायेना" ति।

७. निब्बानसुत्तं

R 454 १. निब्बानं निब्बानं ति, आवुसो, वुच्चति ... पे० ... ।

८. परिनिब्बानसुत्तं

१. परिनिब्बानं परिनिब्बानं ति, आवुसो, वुच्चति ... पे० ... ।

९. तदङ्गनिब्बानसुत्तं

१. तदङ्गनिब्बानं तदङ्गनिब्बानं ति, आवुसो, वुच्चति ... पे० ... ।

१०. दिट्ठधम्मनिब्बानसुत्तं

5 १. "'दिट्ठधम्मनिब्बानं दिट्ठधम्मनिब्बानं' ति, आवुसो, वुच्चति । कित्तावता नु खो, आवुसो दिट्ठधम्मनिब्बानं वुत्तं भगवता" ति ?

B. 247 २. "इधावुसो, भिक्खु विविच्चेव कामेहि . पे०. पठमं झानं उपसम्पज्ज विहरति । एत्तावता पि खो, आवुसो, दिट्ठधम्मनिब्बानं 10 वुत्तं भगवता परियायेन ... पे० ... ।

३. "पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो नेवसञ्ञा-नासञ्ञायतनं समतिक्कम्म सञ्ञावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति, पञ्ञाय चस्स दिस्वा आसवा परिक्खीणा होन्ति । एत्तावता पि खो, आवुसो, दिट्ठधम्मनिब्बानं वुत्त भगवता निप्परियायेना" ति ।

सामञ्ञवग्गो[1] पञ्चमो ।

तस्सुद्दानं

R 455 15 सम्बाधो[2] कायसक्खि पञ्ञा[2], उभतोभागो[3] सन्दिट्ठिका द्वे[4] ।
निब्बानं परिनिब्बानं, तदङ्गदिट्ठधम्मिकेन[5] चा ति[5] ॥

पठमो पण्णासको समत्तो ।

---

१. पञ्चालवग्गो – सी०, स्या०, रो० । २–२ पञ्चालो कायसक्खि च – सी०, रो०; पञ्चालो कामहेसञ्च – स्या० । ३. उभो – सी०, स्या०, रो० । ४. दुवे – सी० । ५–५. ० धम्मिकेना ति – सी० ।

६. खेमवग्गो

१. खेमसुत्तं

१. "'खेमं खेमं' ति, आवुसो, वुच्चति। कित्तावता नु खो, आवुसो, खेमं वुत्तं भगवता" ति ? B 248

२. "इधावुसो, भिक्खु विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं झानं उपसम्पज्ज विहरति। एत्तावता पि खो, आवुसो, खेमं वुत्तं भगवता परियायेन ... पे०... । 5

३. "पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो नेवसञ्ञानासञ्ञायतनं समतिक्कम्म सञ्ञावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति, पञ्ञाय चस्स दिस्वा आसवा परिक्खीणा होन्ति। एत्तावता पि खो, आवुसो, खेमं वुत्तं भगवता निप्परियायेना" ति।

---

२. खेमप्पत्तसुत्तं

१. खेमप्पत्तो खेमप्पत्तो ति, आवुसो, वुच्चति ... पे०... । 10

---

३. अमतसुत्तं

१. अमतं अमतं ति, आवुसो, वुच्चति ... पे०... ।

---

४. अमतप्पत्तसुत्तं

१. अमतप्पत्तो अमतप्पत्तो ति, आवुसो, वुच्चति ... पे०... ।

---

५. अभयसुत्तं

१. अभयं अभयं ति, आवुसो, वुच्चति ... पे०... ।

---

६. अभयप्पत्तसुत्तं

१. अभयप्पत्तो अभयप्पत्तो ति, आवुसो, वुच्चति ... पे०... ।

---

७. पस्सद्धिसुत्तं

१. पस्सद्धि पस्सद्धी ति, आवुसो, वुच्चति ... पे०... । 15

नुपस्सी विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य लोके अभिज्झा-
दोमनस्सं । इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चन्नं नीवरणानं पहानाय इमे
चत्तारो सतिपट्ठाना भावेतब्बा" ति ।

---

३. कामगुणसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, कामगुणा । कतमे पञ्च ? चक्खु-
5 विञ्ञेय्या रूपा इट्ठा कन्ता मनापा पियरूपा कामूपसंहिता रजनीया,
सोतविञ्ञेय्या सद्दा ...पे०... घानविञ्ञेय्या गन्धा ... जिव्हा-
B. 251 विञ्ञेय्या रसा ... कायविञ्ञेय्या फोट्ठब्बा इट्ठा कन्ता मनापा
पियरूपा कामूपसंहिता रजनीया । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च काम-
गुणा ।

10 २. "इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चन्नं कामगुणानं पहानाय ...पे०...
इमे चत्तारो सतिपट्ठाना भावेतब्बा" ति ।

---

४. उपादानक्खन्धसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, उपादानक्खन्धा । कतमे पञ्च ?
रूपुपादानक्खन्धो, वेदनुपादानक्खन्धो, सञ्ञुपादानक्खन्धो, सङ्खारु-
R. 459 पादानक्खन्धो, विञ्ञाणुपादानक्खन्धो – इमे खो, भिक्खवे, पञ्चु-
15 पादानक्खन्धा ।

२. "इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चन्नं उपादानक्खन्धानं पहानाय
...पे०... इमे चत्तारो सतिपट्ठाना भावेतब्बा" ति ।

---

५. ओरम्भागियसुत्तं

१. "पञ्चिमानि, भिक्खवे, ओरम्भागियानि संयोजनानि ।
कतमानि पञ्च ? सक्कायदिट्ठि, विचिकिच्छा, सीलब्बतपरामासो,
20 कामच्छन्दो, ब्यापादो – इमानि खो, भिक्खवे, पञ्चोरम्भागियानि
संयोजनानि ।

२. "इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं
पहानाय ...पे०... इमे चत्तारो सतिपट्ठाना भावेतब्बा" ति ।

---

६. गतिसुत्तं

१. "पञ्चिमा, भिक्खवे, गतियो । कतमा पञ्च ? निरयो, तिरच्छानयोनि, पेत्तिविसयो, मनुस्सा, देवा – इमा खो, भिक्खवे, पञ्च गतियो ।

२. "इमासं खो, भिक्खवे, पञ्चन्नं गतीनं पहानाय ... पे०... इमे चत्तारो सतिपट्ठाना भावेतब्बा" ति । 5

---

७. मच्छरियसुत्तं

१. "पञ्चिमानि, भिक्खवे, मच्छरियानि । कतमानि पञ्च ? आवासमच्छरियं, कुलमच्छरियं, लाभमच्छरियं, वण्ण-मच्छरियं, धम्ममच्छरियं – इमानि खो, भिक्खवे, पञ्च मच्छरियानि ।

२. "इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चन्नं मच्छरियानं पहानाय ... पे०... इमे चत्तारो सतिपट्ठाना भावेतब्बा" ति । 10 B. 252

---

८. उद्धम्भागियसुत्तं

१. "पञ्चिमानि, भिक्खवे, उद्धम्भागियानि संयोजनानि । R. 460 कतमानि पञ्च ? रूपरागो, अरूपरागो, मानो, उद्धच्चं, अविज्जा – इमानि खो, भिक्खवे, पञ्चुद्धम्भागियानि संयोजनानि ।

२. "इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चन्नं उद्धम्भागियानं संयोजनानं पहानाय ... पे०... इमे चत्तारो सतिपट्ठाना भावेतब्बा" ति । 15

---

९. चेतोखीलसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, चेतोखीला । कतमे पञ्च ? इध भिक्खवे, भिक्खु सत्थरि कङ्खति विचिकिच्छति नाधिमुच्चति न सम्पसीदति । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु सत्थरि कङ्खति विचिकिच्छति नाधिमुच्चति न सम्पसीदति, तस्स चित्तं न नमति आतप्पाय अनु-योगाय सातच्चाय[1] पधानाय । यस्स चित्तं न नमति आतप्पाय अनुयोगाय 20 सातच्चाय पधानाय, अयं पठमो चेतोखीलो ।

---

१. सातच्छाय – सी०, स्या०, रो० ।

२. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु धम्मे कङ्खति ...पे०... सङ्घे कङ्खति ... सिक्खाय कङ्खति ... सब्रह्मचारीसु कुपितो होति अनत्तमनो आहतचित्तो खीलजातो । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु सब्रह्मचारीसु कुपितो होति अनत्तमनो आहतचित्तो खीलजातो, तस्स
5 चित्तं न नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय । यस्स चित्तं न नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय, अयं पञ्चमो चेतोखीलो । इमे[1] खो, भिक्खवे, पञ्च चेतोखीला[1] ।

३. "इमेसं, खो, भिक्खवे, पञ्चन्नं चेतोखीलानं पहानाय ...पे०... इमे चत्तारो सतिपट्ठाना भावेतब्बा" ति ।

---

१०. चेतसोविनिबन्धसुत्तं

R.461 10 १. "पञ्चिमे, भिक्खवे, चेतसोविनिबन्धा । कतमे पञ्च ? इध, भिक्खवे, भिक्खु कामेसु अवीतरागो होति अविगतच्छन्दो[2]
B.253 अविगतपेमो अविगतपिपासो अविगतपरिळाहो अविगततण्हो[2] । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु कामेसु अवीतरागो होति अविगतच्छन्दो अविगतपेमो अविगतपिपासो अविगतपरिळाहो अविगततण्हो, तस्स
15 चित्तं न नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय । यस्स चित्तं न नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय, अयं पठमो चेतसोविनिबन्धो ।

२. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु काये अवीतरागो होति ...पे०... रूपे अवीतरागो होति ... यावदत्थं उदरावदेहकं भुञ्जित्वा
20 सेय्यसुखं पस्ससुखं[3] मिद्धसुखं अनुयुत्तो विहरति ... अञ्ञतरं देवनिकायं पणिधाय ब्रह्मचरियं चरति – 'इमिनाहं सीलेन वा वतेन वा तपेन वा ब्रह्मचरियेन वा देवो वा भविस्सामि देवञ्ञतरो वा' ति । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु अञ्ञतरं देवनिकायं पणिधाय ब्रह्मचरियं चरति – 'इमिनाहं सीलेन वा वतेन वा तपेन वा ब्रह्मचरियेन वा देवो
25 वा भविस्सामि देवञ्ञतरो वा' ति, तस्स चित्तं न नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय । यस्स चित्तं न नमति आतप्पाय

१–१. स्या०, म० पोत्थकेसु नत्थि । २–२. अवीतच्छन्दो अवीतपेमो अवीत० अवीत० अवीततण्हो – स्या०, रो० । ३. फस्ससुखं – सी० ।

अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय, अयं पञ्चमो चेतसोविनिबन्धो । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च चेतसोविनिबन्धा ।

३. "इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चन्नं चेतसोविनिबन्धानं पहानाय चत्तारो सतिपट्ठाना भावेतब्बा । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, भिक्खु काये कायानुपस्सी विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य 5 लोके अभिज्झादोमनस्सं; वेदनासु ...पे०... चित्ते ... धम्मेसु धम्मानुपस्सी विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्सं । इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चन्नं चेतसोविनिबन्धानं पहानाय इमे चत्तारो सतिपट्ठाना भावेतब्बा" ति ।

सतिपट्ठानवग्गो सत्तमो ।

तस्सुद्दानं

सिक्खा नीवरणाकामा[1], खन्धा च ओरम्भागिया गति । 10 R.462
मच्छेरं[2] उद्धम्भागिया[3] अट्ठमं, चेतोखीला[4] विनिबन्धा[4] ति ॥

—— ० ——

८. सम्मप्पधानवग्गो

१. सिक्खसुत्तं

१. "पञ्चिमानि, भिक्खवे, सिक्खादुब्बल्यानि । कतमानि B.254 पञ्च ? पाणातिपातो ...पे०... सुरामेरयमज्जपमादट्ठानं – इमानि खो, भिक्खवे, पञ्च सिक्खादुब्बल्यानि ।

२. "इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चन्नं सिक्खादुब्बल्यानं पहानाय 15 चत्तारो सम्मप्पधाना भावेतब्बा । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अनुप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं अनुप्पादाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति; उप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहानाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति; अनुप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं उप्पादाय छन्दं 20 जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति; उप्पन्नानं

१. नीवारणा कामा – स्या० । २. मच्छेरं चेव – सी०, रो०; मच्छरियञ्चेव – स्या० । ३ उद्धम्भागियानं – स्या० । ४–४. चेतोखिल ० – सी०, रो०; चेतोखीलविनिबन्धो – स्या० ।

कुसलानं धम्मानं ठितिया असम्मोसाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति। इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चन्नं सिक्खादुब्बल्यानं पहानाय इमे चत्तारो सम्मप्पधाना भावेतब्बा'' ति।

(यथा सतिपट्ठानवग्गे तथा सम्मप्पधानवसेन वित्थारेतब्बा।)

---

१०. चेतसोविनिबन्धसुत्तं

R. 463 5 १. "पञ्चिमे, भिक्खवे, चेतसोविनिबन्धा। कतमे पञ्च? इध, भिक्खवे, भिक्खु कामेसु अवीतरागो होति ...पे०... इमे खो, भिक्खवे, पञ्च चेतसोविनिबन्धा।

२. "इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चन्नं चेतसोविनिबन्धानं पहानाय चत्तारो सम्मप्पधाना भावेतब्बा। कतमे चत्तारो? इध, भिक्खवे, 10 भिक्खु अनुप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं अनुप्पादाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति, उप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहानाय .. अनुप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं उप्पादाय .. उप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं ठितिया असम्मोसाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया छन्दं जनेति वायमति विरियं B. 255 15 आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति। इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चन्नं चेतसोविनिबन्धानं पहानाय इमे चत्तारो सम्मप्पधाना भावेतब्बा'' ति।

सम्मप्पधानवग्गो अट्ठमो।

---

९. इद्धिपादवग्गो

१. सिक्खसुत्तं

१ "पञ्चिमानि, भिक्खवे, सिक्खादुब्बल्यानि। कतमानि पञ्च? पाणातिपातो ...पे०... सुरामेरयमज्जपमादट्ठानं – इमानि खो, भिक्खवे, पञ्च सिक्खादुब्बल्यानि।

20 २. "इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चन्नं सिक्खादुब्बल्यानं पहानाय R. 464 चत्तारो इद्धिपादा भावेतब्बा। कतमे चत्तारो? इध, भिक्खवे, भिक्खु छन्दसमाधिपधानसङ्खारसमन्नागतं इद्धिपादं भावेति, विरिय-

समाधि ... चित्तसमाधि ... वीमंसासमाधिपधानसङ्खारसमन्नागतं इद्धि-
पादं भावेति । इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चन्नं सिक्खादुब्बल्यानं पहानाय
इमे चत्तारो इद्धिपादा भावेतब्बा" ति ।

(यथा सतिपट्ठानवग्गे तथा इद्धिपादवसेन वित्थारेतब्बा ।)

---

१०. चेतसोविनिबन्धसुत्तं

१. "पञ्चिमे, भिक्खवे, चेतसोविनिबन्धा । कतमे पञ्च ?
इध, भिक्खवे, भिक्खु कामेसु अवीतरागो होति ...पे०... इमे खो, 5
भिक्खवे, पञ्च चेतसोविनिबन्धा ।

२. "इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चन्नं चेतसोविनिबन्धानं पहानाय
इमे चत्तारो इद्धिपादा भावेतब्बा । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे,
भिक्खु छन्दसमाधिपधानसङ्खारसमन्नागतं इद्धिपादं भावेति, विरिय-
समाधि ... चित्तसमाधि ... वीमंसासमाधिपधानसङ्खारसमन्नागतं इद्धि- 10
पादं भावेति । इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चन्नं चेतसोविनिबन्धानं पहानाय
इमे चत्तारो इद्धिपादा भावेतब्बा" ति ।

इद्धिपादवग्गो नवमो ।

यथेव[1] सतिपट्ठाना, पधाना चतुरो पि[2] च[2] । B. 256
चत्तारो इद्धिपादा च[3], तथेव[4] सम्पयोजये[4] ति ।।

---

१०. रागपेय्यालं

१. "रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय नव धम्मा भावेतब्बा । 15 R. 465
कतमे नव ? असुभसञ्ञा, मरणसञ्ञा, आहारे पटिकूलसञ्ञा,
सब्बलोके अनभिरतिसञ्ञा, अनिच्चसञ्ञा, अनिच्चे दुक्खसञ्ञा,
दुक्खे अनत्तसञ्ञा, पहानसञ्ञा, विरागसञ्ञा – रागस्स, भिक्खवे
अभिञ्ञाय इमे नव धम्मा भावेतब्बा" ति ।

२. "रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय नव धम्मा भावेतब्बा । 20
कतमे नव ? पठमं झानं, दुतियं झानं, ततियं झानं, चतुत्थं झानं, आकासा-
नञ्चायतनं, विञ्ञाणञ्चायतनं, आकिञ्चञ्ञायतनं, नेवसञ्ञा-

---

१. चत्तारो – सी०, स्या० । २. पदे – सी०, स्या०, रो० । ३. पि – सी०, स्या०, रो० । ४. पुरिमेहि च योजये – सी०, रो०; पुरिमेहेतेहि योजये – स्या० ।

नासञ्ञायतनं, सञ्ञावेदयितनिरोधो – रागस्स, भिक्खवे, अभि-ञ्ञाय इमे नव धम्मा भावेतब्बा" ति ।

३–२०. "रागस्स भिक्खवे, परिञ्ञाय ...पे०... परिक्खयाय ...पे०... पहानाय ...पे०... खयाय ...पे०... वयाय ...पे०... विरागाय
5 ...पे०... निरोधाय ...पे०... चागाय ...पे०... पटिनिस्सग्गाय ...पे०... इमे नव धम्मा भावेतब्बा" ति ।

२१–३४०. "दोसस्स ...पे०... मोहस्स ... कोधस्स ... उपनाहस्स ... मक्खस्स ... पळासस्स ... इस्साय ... मच्छरियस्स ... मायाय ... साठेय्यस्स ... थम्भस्स . . सारम्भस्स ... मानस्स ... अतिमानस्स ...
10 मदस्स ... पमादस्स अभिञ्ञाय ...पे०... परिञ्ञाय ... परिक्खयाय ...
R. 466 पहानाय ... खयाय ... वयाय ... विरागाय ... निरोधाय ... चागाय ... पटिनिस्सग्गाय ...पे०... इमे नव धम्मा भावेतब्बा" ति ।

रागपेय्यालं निट्ठितं ।

नवकनिपातो निट्ठितो ।

–:o:–

१०. दसकनिपातो

१. आनिसंसवग्गो

१. किमत्थियसुत्तं

१. एवं मे सुतं। एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे। अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच – B. 257, R. vol. V, 1

२. "किमत्थियानि, भन्ते, कुसलानि सीलानि किमानिसंसानी" ति ? 5

"अविप्पटिसारत्थानि खो, आनन्द, कुसलानि सीलानि अविप्पटिसारानिसंसानी" ति।

३. "अविप्पटिसारो पन, भन्ते, किमत्थियो किमानिसंसो" ति ?

"अविप्पटिसारो खो, आनन्द, पामोज्जत्थो[1] पामोज्जानिसंसो[1]" ति। 10

४. "पामोज्जं पन, भन्ते, किमत्थियं किमानिसंसं" ति ?

"पामोज्जं खो, आनन्द, पीतत्थं पीतानिसंसं" ति।

५. "पीति पन, भन्ते, किमत्थिया किमानिसंसा" ति ?

"पीति खो, आनन्द, पस्सद्धत्था पस्सद्धानिसंसा" ति। 15

६. "पस्सद्धि पन, भन्ते, किमत्थिया किमानिसंसा" ति ? B. 258

"पस्सद्धि खो, आनन्द, सुखत्था सुखानिसंसा" ति।

७. "सुखं पन, भन्ते, किमत्थियं किमानिसंसं" ति ?

"सुखं खो, आनन्द, समाधत्थं समाधानिसंसं" ति। R. 2

८. "समाधि पन, भन्ते, किमत्थियो किमानिसंसो" ति ? 20

"समाधि खो, आनन्द, यथाभूतञाणदस्सनत्थो यथाभूतञाणदस्सनानिसंसो" ति।

९. "यथाभूतञाणदस्सनं पन, भन्ते, किमत्थियं किमानिसंसं" ति ?

१-१. पामुज्जत्थो पामुज्जानिसंसो – सी०, स्या०, रो०।

"यथाभूतञाणदस्सनं खो, आनन्द, निब्बिदाविरागत्थं निब्बिदाविरागानिसंसं" ति ।

१०. "निब्बिदाविरागो पन, भन्ते किमत्थियो किमानिसंसो" ति ?

"निब्बिदाविरागो खो, आनन्द, विमुत्तिञाणदस्सनत्थो विमुत्तिञाणदस्सनानिसंसो ।

११. "इति खो, आनन्द, कुसलानि सीलानि अविप्पटिसारत्थानि अविप्पटिसारानिसंसानि; अविप्पटिसारो पामोज्जत्थो पामोज्जानिसंसो; पामोज्जं पीतत्थं पीतानिसंसं; पीति पस्सद्धत्था पस्सद्धानिसंसा; पस्सद्धि सुखत्था सुखानिसंसा; सुखं समाधत्थं समाधानिसंसं; समाधि यथाभूतञाणदस्सनत्थो यथाभूतञाणदस्सनानिसंसो; यथाभूतञाणदस्सनं निब्बिदाविरागत्थं निब्बिदाविरागानिसंसं; निब्बिदाविरागो विमुत्तिञाणदस्सनत्थो विमुत्तिञाणदस्सनानिसंसो । इति खो, आनन्द, कुसलानि सीलानि अनुपुब्बेन अग्गाय[1] परेन्ती[1]" ति ।

२. चेतनाकरणीयसुत्तं

१. "सीलवतो, भिक्खवे, सीलसम्पन्नस्स न चेतनाय करणीयं – 'अविप्पटिसारो मे उप्पज्जतू' ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं सीलवतो सीलसम्पन्नस्स अविप्पटिसारो उप्पज्जति । अविप्पटिसारिस्स, भिक्खवे, न चेतनाय करणीयं – 'पामोज्जं मे उप्पज्जतू' ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं अविप्पटिसारिस्स पामोज्जं जायति[2] । पमुदितस्स, भिक्खवे, न चेतनाय करणीयं – 'पीति मे उप्पज्जतू' ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं पमुदितस्स पीति उप्पज्जति । पीतिमनस्स, भिक्खवे, न चेतनाय करणीयं – 'कायो मे पस्सम्भतू' ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, य पीतिमनस्स कायो पस्सम्भति । पस्सद्धकायस्स, भिक्खवे, न चेतनाय करणीयं – 'सुखं वेदियामी' ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं पस्सद्धकायो सुखं वेदियति । सुखिनो, भिक्खवे, न चेतनाय करणीयं – 'चित्तं मे समाधियतू' ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं सुखिनो चित्तं समाधियति । समाहितस्स, भिक्खवे, न चेतनाय करणीयं – 'यथा-

१–१. अरहत्ताय पूरेन्ती – स्या० । २ उप्पज्जति – सी०, स्या०, रो० ।

भूतं जानामि पस्सामी' ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं समाहितो
यथाभूतं जानाति पस्सति । यथाभूतं, भिक्खवे, जानतो पस्सतो न
चेतनाय करणीयं – 'निब्बिन्दामि विरज्जामी' ति । धम्मता एसा,
भिक्खवे, यं यथाभूतं जानं पस्सं निब्बिन्दति विरज्जति ।
निब्बिन्नस्स[1], भिक्खवे, विरत्तस्स न चेतनाय करणीयं – 'विमुत्तिञाण- 5
दस्सनं सच्छिकरोमी' ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं निब्बिन्नो विरत्तो
विमुत्तिञाणदस्सनं सच्छिकरोति ।

२. "इति खो, भिक्खवे, निब्बिदाविरागो विमुत्तिञाणदस्स-
नत्थो विमुत्तिञाणदस्सनानिसंसो; यथाभूतञाणदस्सनं निब्बिदा-
विरागत्थं निब्बिदाविरागानिसंसं; समाधि यथाभूतञाणदस्सनत्थो यथा- 10
भूतञाणदस्सनानिसंसो; सुखं समाधत्थं समाधानिसंसं; पस्सद्धि सुखत्था
सुखानिसंसा; पीति पस्सद्धत्था पस्सद्धानिसंसा; पामोज्जं पीतत्थं पीता-
निसंसं; अविप्पटिसारो पामोज्जत्थो पामोज्जानिसंसो; कुसलानि
सीलानि अविप्पटिसारत्थानि अविप्पटिसारानिसंसानि । इति खो,
भिक्खवे, धम्मा[2] धम्मे अभिसन्देन्ति, धम्मा धम्मे परिपूरेन्ति अपारा 15 R 4
पारं गमनाया" ति ।

---

३. पठमउपनिससुत्तं

१. "दुस्सीलस्स, भिक्खवे, सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति
अविप्पटिसारो; अविप्पटिसारे असति अविप्पटिसारविपन्नस्स हतूपनिसं
होति पामोज्जं; पामोज्जे असति पामोज्जविपन्नस्स हतूपनिसा होति
पीति; पीतिया असति पीतिविपन्नस्स हतूपनिसा होति पस्सद्धि; 20
पस्सद्धिया असति पस्सद्धिविपन्नस्स हतूपनिसं होति सुखं; सुखे असति
सुखविपन्नस्स हतूपनिसो होति सम्मासमाधि; सम्मासमाधिम्हि असति
सम्मासमाधिविपन्नस्स हतूपनिसं होति यथाभूतञाणदस्सनं; यथा-
भूतञाणदस्सने असति यथाभूतञाणदस्सनविपन्नस्स हतूपनिसो होति
निब्बिदाविरागो; निब्बिदाविरागे असति निब्बिदाविरागविपन्नस्स 25 B. 260
हतूपनिसं होति विमुत्तिञाणदस्सनं । सेय्यथापि, भिक्खवे, रुक्खो
साखापलासविपन्नो । तस्स पपटिका[3] पि न पारिपूरिं गच्छति, तचो

---

१. निब्बिन्दस्स – सी०, रो० । २. धम्माव – सी०, रो० । ३. पप्पटिका
– स्या० ।

पि ... फेग्गु पि ... सारो पि न पारिपूरिं गच्छति । एवमेव खो, भिक्खवे, दुस्सीलस्स सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति अविप्पटिसारो; अविप्पटिसारे असति अविप्पटिसारविपन्नस्स हतूपनिसं होति ... पे०... विमुत्तिञाणदस्सनं ।

5 २. "सीलवतो, भिक्खवे, सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति अविप्पटिसारो; अविप्पटिसारे सति अविप्पटिसारसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति पामोज्जं; पामोज्जे सति पामोज्जसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्ना होति पीति; पीतिया सति पीतिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्ना होति पस्सद्धि; पस्सद्धिया सति पस्सद्धिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति सुखं;

R. 5 10 सुखे सति सुखसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति सम्मासमाधि; सम्मासमाधिम्हि सति सम्मासमाधिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति यथाभूतञाणदस्सनं; यथाभूतञाणदस्सने सति यथाभूतञाणदस्सनसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति निब्बिदाविरागो, निब्बिदाविरागे सति निब्बिदाविरागसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्न होति विमुत्तिञाणदस्सनं । सेय्यथा-

15 पि, भिक्खवे, रुक्खो साखापलाससम्पन्नो । तस्स पपटिका पि पारिपूरिं गच्छति, तचो पि ... फेग्गु पि ... सारो पि पारिपूरि गच्छति । एवमेव खो, भिक्खवे, सीलवतो सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति अविप्पटिसारो; अविप्पटिसारे सति अविप्पटिसारसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति ... पे०... विमुत्तिञाणदस्सनं" ति ।

---

४. दुतियउपनिससुत्तं

20 १. तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि – "दुस्सीलस्स, आवुसो, सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति अविप्पटिसारो; अविप्पटिसारे असति अविप्पटिसारविपन्नस्स हतूपनिसं होति ... पे०... विमुत्तिञाणदस्सनं । सेय्यथापि, आवुसो, रुक्खो साखापलासविपन्नो । तस्स पपटिका पि न पारिपूरिं गच्छति, तचो पि ... फेग्गु पि ... सारो पि न

25 पारिपूरिं गच्छति । एवमेव खो, आवुसो, दुस्सीलस्स सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति अविप्पटिसारो; अविप्पटिसारे असति अविप्पटिसारविपन्नस्स हतूपनिसं होति ... पे०... विमुत्तिञाणदस्सनं ।

B. 261 २. "सीलवतो, आवुसो, सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति अविप्पटिसारो; अविप्पटिसारे सति अविप्पटिसारसम्पन्नस्स उपनिस-

सम्पन्नं होति ...पे०... विमुत्तिञाणदस्सनं। सेय्यथापि, आवुसो, रुक्खो साखापलाससम्पन्नो। तस्स पपटिका पि पारिपूरिं गच्छति, तचो पि ... फेग्गु पि ... सारो पि पारिपूरिं गच्छति। एवमेव खो, आवुसो, सीलवतो सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति अविप्पटिसारो; अविप्पटिसारे सति अविप्पटिसारसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति 5 ...पे०... विमुत्तिञाणदस्सनं" ति।

५. ततियउपनिससुत्तं

१. तत्र खो आयस्मा आनन्दो भिक्खू आमन्तेसि – "दुस्सीलस्स, आवुसो, सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति अविप्पटिसारो; अविप्पटिसारे असति अविप्पटिसारविपन्नस्स हतूपनिसं होति पामोज्जं; पामोज्जे असति पामोज्जविपन्नस्स हतूपनिसा होति पीति; पीतिया 10 असति पीतिविपन्नस्स हतूपनिसा होति पस्सद्धि; पस्सद्धिया असति पस्सद्धिविपन्नस्स हतूपनिसं होति सुखं; सुखे असति सुखविपन्नस्स हतूपनिसो होति सम्मासमाधि; सम्मासमाधिम्हि असति सम्मासमाधिविपन्नस्स हतूपनिसं होति यथाभूतञाणदस्सनं; यथाभूतञाणदस्सने असति यथाभूतञाणदस्सनविपन्नस्स हतूपनिसो होति निब्बिदाविरागो; 15 निब्बिदाविरागे असति निब्बिदाविरागविपन्नस्स हतूपनिसं होति विमुत्तिञाणदस्सनं। सेय्यथापि, आवुसो, रुक्खो साखापलासविपन्नो। तस्स पपटिका पि न पारिपूरिं गच्छति, तचो पि ... फेग्गु पि ... सारो पि न पारिपूरिं गच्छति। एवमेव खो, आवुसो, दुस्सीलस्स सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति अविप्पटिसारो; अविप्पटिसारे असति अविप्पटिसार- 20 विपन्नस्स हतूपनिसं होति ...पे०... विमुत्तिञाणदस्सनं।

२. "सीलवतो, आवुसो, सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति अविप्पटिसारो; अविप्पटिसारे सति अविप्पटिसारसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति पामोज्जं; पामोज्जे सति पामोज्जसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्ना होति पीति; पीतिया सति पीतिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्ना होति पस्सद्धि; 25 पस्सद्धिया सति पस्सद्धिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति सुखं; सुखे सति सुखसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति सम्मासमाधि; सम्मासमाधिम्हि सति सम्मासमाधिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति यथाभूतञाणदस्सनं; यथाभूतञाणदस्सने सति यथाभूतञाणदस्सनसम्पन्नस्स उपनिस-

R. 6

B. 262 सम्पन्नो होति निब्बिदाविरागो; निब्बिदाविरागे सति निब्बिदाविरागसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति विमुत्तिञाणदस्सनं। सेय्यथापि,
R. 7 आवुसो, रुक्खो साखापलाससम्पन्नो। तस्स पपटिका पि पारिपूरिं गच्छति, तचो पि ... फेग्गु पि ... सारो पि पारिपूरिं गच्छति। एवमेव
5 खो, आवुसो, सीलवतो सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति अविप्पटिसारो; अविप्पटिसारे सति अविप्पटिसारसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति ...पे०... विमुत्तिञाणदस्सनं" ति।

---

६. समाधिसुत्तं

१. अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि ...पे०... एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच –

10 २ "सिया नु खो, भन्ते, भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथविय[1] पथविसञ्ञी[2] अस्स, न आपस्मिं आपोसञ्ञी अस्स, न तेजस्मिं तेजोसञ्ञी अस्स, न वायस्मिं वायोसञ्ञी अस्स, न आकासानञ्चायतने आकासानञ्चायतनसञ्ञी अस्स, न विञ्ञाणञ्चायतने विञ्ञाणञ्चायतनसञ्ञी अस्स, न आकिञ्चञ्ञायतने आकिञ्च-
15 ञ्ञायतनसञ्ञी अस्स, न नेवसञ्ञानासञ्ञायतने नेवसञ्ञानासञ्ञायतनसञ्ञी अस्स, न इधलोके इधलोकसञ्ञी अस्स, न परलोके परलोकसञ्ञी अस्स; सञ्ञी च पन अस्सा" ति ?

"सिया, आनन्द, भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ञी अस्स, न आपस्मिं आपोसञ्ञी अस्स, न
20 तेजस्मिं तेजोसञ्ञी अस्स, न वायस्मिं वायोसञ्ञी अस्स, न आकासानञ्चायतने आकासानञ्चायतनसञ्ञी अस्स, न विञ्ञाणञ्चायतने विञ्ञाणञ्चायतनसञ्ञी अस्स, न आकिञ्चञ्ञायतने आकिञ्चञ्ञायतनसञ्ञी अस्स, न नेवसञ्ञानासञ्ञायतने नेवसञ्ञानासञ्ञायतनसञ्ञी अस्स, न इधलोके इधलोकसञ्ञी अस्स, न
25 परलोके परलोकसञ्ञी अस्स; सञ्ञी च पन अस्सा" ति।

३. "यथा कथं पन, भन्ते, सिया भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ञी अस्स, न आपस्मिं आपो-

---

१. पठवियं – सी०, स्या०, रो०। २ पठविसञ्ञी – सी०, रो०; पठवीसञ्ञी – स्या०।

सञ्ञी अस्स ... न परलोके परलोकसञ्ञी अस्स; सञ्ञी च पन अस्सा" ति ? R. 8, B. 263

"इधानन्द, भिक्खु एवंसञ्ञी होति – 'एतं सन्तं एतं पणीतं यदिदं सब्बसङ्खारसमथो सब्बूपधिपटिनिस्सग्गो तण्हाक्खयो विरागो निरोधो निब्बानं' ति । एवं खो, आनन्द, सिया भिक्खुनो तथा- 5 रूपो[1] समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ञी अस्स, न आपस्मिं आपोसञ्ञी अस्स, न तेजस्मिं तेजोसञ्ञी अस्स, न वायस्मिं वायोसञ्ञी अस्स, न आकासानञ्चायतने आकासानञ्चायतनसञ्ञी अस्स, न विञ्ञाणञ्चायतने विञ्ञाणञ्चायतनसञ्ञी अस्स, न आकिञ्चञ्ञायतने आकिञ्चञ्ञायतनसञ्ञी अस्स, न नेवसञ्ञा- 10 नासञ्ञायतने नेवसञ्ञानासञ्ञायतनसञ्ञी अस्स, न इधलोके इधलोकसञ्ञी अस्स, न परलोके परलोकसञ्ञी अस्स; सञ्ञी च पन अस्सा" ति ।

---

७. सारिपुत्तसुत्तं

१. अथ खो आयस्मा आनन्दो येनायस्मा सारिपुत्तो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मता सारिपुत्तेन सद्धिं सम्मोदि । सम्मोद- 15 नीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो आयस्मन्तं सारिपुत्तं एतदवोच –

२. "सिया नु खो, आवुसो सारिपुत्त, भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ञी अस्स, न आपस्मिं आपोसञ्ञी अस्स, न तेजस्मिं तेजोसञ्ञी अस्स, न वायस्मिं वायोसञ्ञी अस्स, 20 न आकासानञ्चायतने आकासानञ्चायतनसञ्ञी अस्स, न विञ्ञाण- R. 9 ञ्चायतने विञ्ञाणञ्चायतनसञ्ञी अस्स, न आकिञ्चञ्ञायतने आकिञ्चञ्ञायतनसञ्ञी अस्स, न नेवसञ्ञानासञ्ञायतने नेवसञ्ञानासञ्ञायतनसञ्ञी अस्स, न इधलोके इधलोकसञ्ञी अस्स, न परलोके परलोकसञ्ञी अस्स; सञ्ञी च पन अस्सा" ति ? 25

"सिया, आवुसो आनन्द, भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटि- B 264 लाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ञी अस्स ... पे० ... न परलोके परलोकसञ्ञी अस्स; सञ्ञी च पन अस्सा" ति ।

---

१. यथारूपो – रो० ।

३. "यथा कथं पन, आवुसो सारिपुत्त, सिया भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ञी अस्स ... पे०... सञ्ञी च पन अस्सा" ति ?

"एकमिदाहं, आवुसो आनन्द, समयं इधेव सावत्थियं विहरामि अन्धवनस्मिं । तत्थाहं तथारूपं समाधिं समापज्जिं यथा नेव पथवियं पथविसञ्ञी अहोसिं, न आपस्मिं आपोसञ्ञी अहोसिं, न तेजस्मिं तेजोसञ्ञी अहोसिं, न वायस्मिं वायोसञ्ञी अहोसिं, न आकासानञ्चायतने आकासानञ्चायतनसञ्ञी अहोसिं, न विञ्ञाणञ्चायतने विञ्ञाणञ्चायतनसञ्ञी अहोसिं, न आकिञ्चञ्ञायतने आकिञ्चञ्ञायतनसञ्ञी अहोसिं, न नेवसञ्ञानासञ्ञायतने नेवसञ्ञानासञ्ञायतनसञ्ञी अहोसिं, न इधलोके इधलोकसञ्ञी अहोसिं, न परलोके परलोकसञ्ञी अहोसिं; सञ्ञी च पन अहोसिं" ति ।

४. "किंसञ्ञी पनायस्मा सारिपुत्तो तस्मिं समये अहोसी" ति ?

"'भवनिरोधो निब्बानं भवनिरोधो निब्बानं' ति खो मे, आवुसो, अञ्ञा व सञ्ञा उप्पज्जति अञ्ञा व सञ्ञा निरुज्झति । सेय्यथापि, आवुसो, सकलिकग्गिस्स झायमानस्स अञ्ञा व अच्चि उप्पज्जति अञ्ञा व अच्चि निरुज्झति, एवमेव खो, आवुसो[1], 'भवनिरोधो निब्बानं भवनिरोधो निब्बानं' ति अञ्ञा व सञ्ञा उप्पज्जति अञ्ञा व सञ्ञा निरुज्झति । 'भवनिरोधो निब्बानं[2]' ति' सञ्ञी च पनाहं, आवुसो, तस्मिं समये अहोसिं" ति ।

---

८. झानसुत्तं

१. "सद्धो च[3], भिक्खवे, भिक्खु होति, नो च सीलवा; एवं सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन तं अङ्गं परिपूरेतब्बं – 'किन्ताहं सद्धो च अस्सं, सीलवा चा' ति ! यतो च खो, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो च होति सीलवा च, एवं सो तेनङ्गेन परिपूरो होति ।

२. "सद्धो च, भिक्खवे, भिक्खु होति सीलवा च, नो च बहुस्सुतो ... पे०... बहुस्सुतो च, नो च धम्मकथिको ... धम्मकथिको च,

१. मे आवुसो – स्या०, रो० । २–२. निब्बानं – सी०, रो० । ३. स्या० पोत्थके नत्थि ।

नो च परिसावचरो ... परिसावचरो च, नो च विसारदो परिसाय धम्मं देसेति ... विसारदो च परिसाय धम्मं देसेति, नो च विनयधरो ... विनयधरो च, नो च आरञ्ञको पन्तसेनासनो ... आरञ्ञको च पन्तसेनासनो, नो च चतुन्नं झानानं आभिचेतसिकानं[1] दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी ... चतुन्नं च झानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, नो च आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । एवं सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन तं अङ्गं परिपूरेतब्बं – 'किन्ताहं सद्धो च अस्सं, सीलवा च, बहुस्सुतो च, धम्मकथिको च, परिसावचरो च, विसारदो च परिसाय धम्मं देसेय्यं, विनयधरो च, आरञ्ञको च पन्तसेनासनो, चतुन्नं च झानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी अस्सं अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, आसवानं च खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरेय्यं' ति ।

३. "यतो च खो, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो च होति, सीलवा च, बहुस्सुतो च, धम्मकथिको च, परिसावचरो च, विसारदो च परिसाय धम्मं देसेति, विनयधरो च, आरञ्ञको च पन्तसेनासनो, चतुन्नं च झानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, आसवानं च खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति; एवं सो तेनङ्गेन परिपूरो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु समन्तपासादिको च होति सब्बाकारपरिपूरो चा" ति ।

९. सन्तविमोक्खसुत्तं

१. "सद्धो च, भिक्खवे, भिक्खु होति, नो च सीलवा ...पे०... सीलवा च, नो च बहुस्सुतो ... बहुस्सुतो च, नो च धम्मकथिको ... धम्मकथिको च, नो च परिसावचरो[2] ... परिसावचरो च, नो च विसारदो परिसाय धम्मं देसेति ... विसारदो च परिसाय धम्मं देसेति, नो च

१. अभिचेतसिकानं – सी०, रो० । २. परिसावचरे – सी० ।

विनयधरो ... विनयधरो च, नो च आरञ्ञको पन्तसेनासनो ... आरञ्ञको च पन्तसेनासनो, नो च ये ते सन्ता विमोक्खा[1] अतिक्कम्म रूपे आरुप्पा ते कायेन फुसित्वा[2] विहरति ... ये ते सन्ता विमोक्खा अतिक्कम्म R. 12 रूपे आरुप्पा ते च कायेन फुसित्वा विहरति, नो च आसवानं खया अना-5 सवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । एवं सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन तं अङ्गं परिपूरेतब्बं – 'किन्ताहं सद्धो च अस्सं, सीलवा च, बहुस्सुतो च, धम्मकथिको च, परिसावचरो च, विसारदो च परिसाय धम्मं देसेय्यं, विनयधरो च, आरञ्ञको च पन्तसेनासनो, ये ते सन्ता विमोक्खा अतिक्कम्म 10 रूपे आरुप्पा ते च कायेन फुसित्वा विहरेय्यं, आसवानं च खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरेय्यं' ति ।

२. "यतो च खो, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो च होति, सीलवा च, बहुस्सुतो च, धम्मकथिको च, परिसावचरो च, विसारदो च परिसाय 15 धम्मं देसेति, विनयधरो च, आरञ्ञको च पन्तसेनासनो, ये ते सन्ता विमोक्खा अतिक्कम्म रूपे आरुप्पा ते च कायेन फुसित्वा विहरति, आसवानं च खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति, एवं सो तेनङ्गेन परिपूरो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु समन्त-20 पासादिको च होति सब्बाकारपरिपूरो चा" ति ।

---

१०. विज्जासुत्तं

१. "सद्धो च, भिक्खवे, भिक्खु होति, नो च सीलवा । एवं सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन तं अङ्गं परिपूरेतब्बं – 'किन्ताहं R. 13 सद्धो च अस्सं सीलवा चा' ति । यतो च खो, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो च होति, सीलवा च, एवं सो तेनङ्गेन परिपूरो होति ।

25 २. "सद्धो च, भिक्खवे, भिक्खु होति सीलवा च, नो च बहुस्सुतो ... बहुस्सुतो च, नो च धम्मकथिको ... पे०... धम्मकथिको च, नो च परिसावचरो ... परिसावचरो च, नो च विसारदो परिसाय धम्मं देसेति B. 267 .. विसारदो च परिसाय धम्मं देसेति, नो च विनयधरो ... विनयधरो

१. विमोखा – सी०, रो० । २. फस्सित्वा – सी० ।

च, नो च अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति ... पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, नो च दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन ...पे०... यथा-कम्मूपगे सत्ते पजानाति दिब्बेन च चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन ...पे०... यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति, नो च आसवानं खया ...पे०... सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । एवं सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । 5 तेन तं अङ्गं परिपूरेतब्बं – 'किन्ताहं सद्धो च अस्सं, सीलवा च, बहुस्सुतो च, धम्मकथिको च, परिसावचरो च, विसारदो च परिसाय धम्मं देसेय्यं, विनयधरो च, अनेकविहितं च पुब्बेनिवासं अनुस्सरेय्यं ... यथाकम्मूपगे R. 14 सत्ते पजानेय्यं, आसवानं च खया ...पे०... सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरेय्यं' ति । 10

३. "यतो च खो, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो च होति, सीलवा च, बहुस्सुतो च, धम्मकथिको च, परिसावचरो च, विसारदो च परिसाय धम्मं देसेति, विनयधरो च, अनेकविहितं च पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, सेय्यथीदं – एकं पि जातिं द्वे पि जातियो ...पे०... इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, दिब्बेन च चक्खुना विसुद्धेन अति- 15 क्कन्तमानुसकेन ...पे०... यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति, आसवानं च खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । एवं सो तेनङ्गेन परिपूरो होति । इमेहि, खो, भिक्खवे, दसहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु समन्तपासादिको च होति सब्बाकारपरिपूरो चा" ति । 20

आनिसंसवग्गो पठमो

तस्सुद्दानं

किमत्थियं चेतना च[1], तयो[2] उपनिसा पि च[2] ।
समाधि सारिपुत्तो च, झानं[3] सन्तेन विज्जया ति ।।

---

२. नाथवग्गो

१. सेनासनसुत्तं

१. "पञ्चङ्गसमन्नागतो, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चङ्गसमन्नागतं B. 268, R. 15 सेनासनं सेवमानो भजमानो नचिरस्सेव आसवानं खया अनासवं चेतो-

१. सीलं – सी०, स्या०, रो० । २–२. उपनिसा आनन्द पञ्चमं – सी०, स्या०, रो० । ३. सद्धो – सी०, स्या०, रो० ।

विमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरेय्य ।

२. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चङ्गसमन्नागतो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो होति; सद्दहति तथागतस्स बोधिं – 'इति 5 पि सो भगवा ...पे०... भगवा' ति; अप्पाबाधो होति अप्पातङ्को, समवेपाकिनिया गहणिया समन्नागतो नातिसीताय नाच्चुण्हाय मज्झिमाय पधानक्खमाय; असठो होति अमायावी, यथाभूतं अत्तानं आविकत्ता सत्थरि वा विञ्ञूसु वा सब्रह्मचारीसु; आरद्धविरियो विहरति, अकुसलानं धम्मानं पहानाय, कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय; थामवा 10 दळ्हपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु; पञ्ञवा होति, उदयत्थगामिनिया पञ्ञाय समन्नागतो अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चङ्गसमन्नागतो होति ।

३. "कथं च, भिक्खवे, सेनासनं पञ्चङ्गसमन्नागतं होति ? इध, भिक्खवे, सेनासनं नातिदूरं होति नाच्चासन्नं गमनागमनसम्पन्नं 15 दिवा अप्पाकिण्णं[1] रत्तिं अप्पसद्दं अप्पनिग्घोसं अप्पडंसमकसवातातपसिरिंसपसम्फस्सं[2]; तस्मिं खो पन सेनासने विहरन्तस्स अप्पकसिरेन[3] उप्पज्जन्ति चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारा; तस्मिं खो पन सेनासने थेरा भिक्खू विहरन्ति बहुस्सुता आगतागमा R. 16 धम्मधरा विनयधरा मातिकाधरा; ते कालेन कालं उपसङ्कमित्वा 20 परिपुच्छति परिपञ्हति – 'इदं, भन्ते, कथं, इमस्स को अत्थो' ति; तस्स ते आयस्मन्तो अविवटं चेव विवरन्ति अनुत्तानीकतं च उत्तानिं करोन्ति अनेकविहितेसु च कङ्खाठानियेसु[4] धम्मेसु कङ्खं पटिविनोदेन्ति । एवं खो, भिक्खवे, सेनासनं पञ्चङ्गसमन्नागतं होति । पञ्चङ्गसमन्नागतो खो, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चङ्गसमन्नागतं सेनासनं सेवमानो भजमानो B. 269 25 नचिरस्सेव आसवानं खया ...पे०... सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरेय्या" ति ।

---

१. अप्पकिण्णं – स्या०, रो० । २. ० वातातपसरीसपसम्फस्सं – म० । ३. अप्पकसिरेनेव – स्या०, रो० । ४. कङ्खट्ठानियेसु – स्या०; कङ्खाट्ठानियेसु – रो० ।

२. पञ्चङ्गसुत्तं

१. "पञ्चङ्गविप्पहीनो, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चङ्गसमन्नागतो इमस्मिं धम्मविनये 'केवली वुसितवा उत्तमपुरिसो' ति वुच्चति । कथं च, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चङ्गविप्पहीनो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो कामच्छन्दो पहीनो होति, ब्यापादो पहीनो होति, थीनमिद्धं[1] पहीनं होति, उद्धच्चकुक्कुच्चं पहीनं होति, विचिकिच्छा पहीना होति । 5 एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चङ्गविप्पहीनो होति ।

२. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चङ्गसमन्नागतो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खू असेखेन सीलक्खन्धेन समन्नागतो होति, असेखेन समाधिक्खन्धेन समन्नागतो होति, असेखेन पञ्ञाक्खन्धेन समन्नागतो होति, असेखेन विमुत्तिक्खन्धेन समन्नागतो होति, असेखेन विमुत्ति- 10 ञाणदस्सनक्खन्धेन समन्नागतो होति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चङ्गसमन्नागतो होति ।

३. "पञ्चङ्गविप्पहीनो खो, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चङ्गसमन्नागतो इमस्मिं धम्मविनये 'केवली वुसितवा उत्तमपुरिसो' ति वुच्चति ।

"कामच्छन्दो च ब्यापादो, थीनमिद्धं च भिक्खुनो । 15
उद्धच्चं विचिकिच्छा च, सब्बसो व न विज्जति ।।
"असेखेन च सीलेन, असेखेन समाधिना । R. 17
विमुत्तिया च सम्पन्नो, ञाणेन च तथाविधो ।।
"स वे पञ्चङ्गसम्पन्नो, पञ्च[2] अङ्गे[2] विवज्जयं ।
इमस्मिं[3] धम्मविनये, केवली इति वुच्चती" ति ।। 20

---

३. संयोजनसुत्तं

१. "दसयिमानि, भिक्खवे, संयोजनानि । कतमानि दस ? पञ्चोरम्भागियानि संयोजनानि, पञ्चुद्धम्भागियानि संयोजनानि । कतमानि पञ्चोरम्भागियानि संयोजनानि ? सक्कायदिट्ठि, विचि- B. 270 किच्छा, सीलब्बतपरामासो, कामच्छन्दो, ब्यापादो – इमानि पञ्चो- रम्भागियानि संयोजनानि । 25

---

१. थिनमिद्धं – म० । २-२. पञ्चङ्गानि – स्या० । ३. सवे इमस्मिं – स्या० ।

२. "कतमानि पञ्चुद्धम्भागियानि संयोजनानि ? रूपरागो, अरूपरागो, मानो, उद्धच्चं, अविज्जा – इमानि पञ्चुद्धम्भागियानि संयोजनानि । इमानि खो, भिक्खवे, दस संयोजनानी" ति ।

---

४. चेतोखीलसुत्तं

१. "यस्स कस्सचि, भिक्खवे, भिक्खुस्स वा भिक्खुनिया वा
5 पञ्च चेतोखीला[1] अप्पहीना पञ्च चेतसोविनिबद्धा असमुच्छिन्ना, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति हानियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेसु नो वुद्धि[2] ।

२. "कतमस्स पञ्च चेतोखीला अप्पहीना होन्ति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सत्थरि कङ्खति विचिकिच्छति नाधिमुच्चति न सम्प-
10 सीदति । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु सत्थरि कङ्खति विचिकिच्छति नाधिमुच्चति न सम्पसीदति, तस्स चित्तं न नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय । यस्स चित्तं न नमति आतप्पाय
R. 18 अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय, एवमस्सायं पठमो चेतोखीलो अप्पहीनो होति ।

15 ३. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु धम्मे कङ्खति .. पे०... सङ्घे कङ्खति ... सिक्खाय कङ्खति ... सब्रह्मचारीसु कुपितो होति अनत्तमनो आहतचित्तो खीलजातो । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु सब्रह्मचारीसु कुपितो होति अनत्तमनो आहतचित्तो खीलजातो, तस्स चित्तं न नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय । यस्स चित्तं न नमति
20 आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय, एवमस्सायं पञ्चमो चेतोखीलो अप्पहीनो होति । इमस्स पञ्च चेतोखीला अप्पहीना होन्ति ।

४. "कतमस्स पञ्च चेतसोविनिबन्धा असमुच्छिन्ना होन्ति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु कामेसु अवीतरागो होति अविगतच्छन्दो अविगत-
25 पेमो अविगतपिपासो अविगतपरिळाहो अविगततण्हो । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु कामेसु अवीतरागो होति अविगतच्छन्दो अविगतपेमो अविगत-
B. 271 पिपासो अविगतपरिळाहो अविगततण्हो, तस्स चित्तं न नमति आतप्पाय

---

१. चेतोखिला – स्या०, रो० । २. वुड्ढि – स्या० ।

अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय । यस्स चित्तं न नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय, एवमस्सायं पठमो चेतसोविनिबन्धो असमुच्छिन्नो होति ।

५. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु कामे अवीतरागो होति ... पे०... रूपे अवीतरागो होति... पे०... यावदत्थं उदरावदेहकं भुञ्जित्वा सेय्यसुखं पस्ससुखं मिद्धसुखं अनुयुत्तो विहरति ... अञ्ञतरं देवनिकायं पणिधाय ब्रह्मचरियं चरति – 'इमिनाहं सीलेन वा वतेन वा तपेन वा ब्रह्मचरियेन वा देवो वा भविस्सामि देवञ्ञतरो वा' ति । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु अञ्ञतरं देवनिकायं पणिधाय ब्रह्मचरियं चरति – 'इमिनाहं सीलेन वा वतेन वा तपेन वा ब्रह्मचरियेन वा देवो वा भविस्सामि देवञ्ञतरो वा' ति, तस्स चित्तं न नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय । यस्स चित्तं न नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय, एवमस्सायं पञ्चमो चेतसोविनिबन्धो असमुच्छिन्नो होति । इमस्स पञ्च चेतसोविनिबन्धा असमुच्छिन्ना होन्ति ।

६. "यस्स कस्सचि, भिक्खवे, भिक्खुस्स वा भिक्खुनिया वा इमे पञ्च चेतोखीला अप्पहीना इमे पञ्च चेतसोविनिबन्धा असमुच्छिन्ना, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति हानियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेसु नो वुद्धि ।

"सेय्यथापि, भिक्खवे, काळपक्खे चन्दस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, हायतेव वण्णेन हायति मण्डलेन हायति आभाय हायति आरोहपरिणाहेन; एवमेव खो, भिक्खवे, यस्स कस्सचि भिक्खुस्स वा भिक्खुनिया वा इमे पञ्च चेतोखीला अप्पहीना इमे पञ्च चेतसोविनिबन्धा असमुच्छिन्ना, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति हानियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेसु नो वुद्धि ।

७. "यस्स कस्सचि, भिक्खवे, भिक्खुस्स वा भिक्खुनिया वा पञ्च चेतोखीला पहीना पञ्च चेतसोविनिबन्धा सुसमुच्छिन्ना[1], तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति वुद्धियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेसु नो परिहानि ।

८. "कतमस्स पञ्च चेतोखीला पहीना होन्ति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सत्थरि न कङ्खति न विचिकिच्छति, अधिमुच्चति

१. समुच्छिन्ना – स्या०, रो० ।

सम्पसीदति । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु सत्थरि न कङ्खति न विचिकिच्छति अधिमुच्चति सम्पसीदति, तस्स चित्तं नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय । यस्स चित्तं नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय, एवमस्सायं पठमो चेतोखीलो पहीनो होति ।

5 ९. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु धम्मे न कङ्खति ...पे०... सङ्घे न कङ्खति ... सिक्खाय न कङ्खति ... सब्रह्मचारीसु न कुपितो होति अत्तमनो न आहतचित्तो न खीलजातो । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु सब्रह्मचारीसु न कुपितो होति अत्तमनो न आहतचित्तो न खीलजातो, तस्स चित्तं नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय । यस्स 10 चित्तं नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय, एवमस्सायं पञ्चमो चेतोखीलो पहीनो होति । इमस्स पञ्च चेतोखीला पहीना होन्ति ।

R. 20

१०. "कतमस्स पञ्च चेतसोविनिबन्धा सुसमुच्छिन्ना होन्ति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु कामेसु वीतरागो होति विगतच्छन्दो विगतपेमो 15 विगतपिपासो विगतपरिळाहो विगततण्हो । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु कामेसु वीतरागो होति विगतच्छन्दो विगतपेमो विगतपिपासो विगतपरिळाहो विगततण्हो, तस्स चित्तं नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय । यस्स चित्तं नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय, एवमस्सायं पठमो चेतसोविनिबन्धो सुसमुच्छिन्नो होति ।

20 ११. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु काये वीतरागो होति ...पे०... रूपे वीतरागो होति ...पे०... न यावदत्थं उदरावदेहकं भुञ्जित्वा सेय्यसुखं पस्ससुखं मिद्धसुखं अनुयुत्तो विहरति, न अञ्ञतरं देवनिकायं पणिधाय ब्रह्मचरियं चरति – 'इमिनाहं सीलेन वा वतेन वा तपेन वा ब्रह्मचरियेन वा देवो वा भविस्सामि देवञ्ञतरो वा' ति । यो 25 सो, भिक्खवे, भिक्खु न अञ्ञतरं देवनिकायं पणिधाय ...पे०... देवञ्ञतरो वा ति, तस्स चित्तं नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय । यस्स चित्तं नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय, एवमस्सायं पञ्चमो चेतसोविनिबन्धो सुसमुच्छिन्नो होति । इमस्स पञ्च चेतसोविनिबन्धा सुसमुच्छिन्ना होन्ति ।

B. 273

30 १२. "यस्स कस्सचि, भिक्खवे, भिक्खुस्स वा भिक्खुनिया वा

इमे पञ्च चेतोखीला पहीना इमे पञ्च चेतसोविनिबन्धा सुसमुच्छिन्ना, तस्सा या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति वुद्धियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेसु नो परिहानि ।

"सेय्यथापि, भिक्खवे, जुण्हपक्खे चन्दस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, वड्डतेव वण्णेन वड्डति मण्डलेन वड्डति आभाय वड्डति आरोहपरिणाहेन; एवमेव खो, भिक्खवे, यस्स कस्सचि भिक्खुस्स वा भिक्खुनिया वा इमे पञ्च चेतोखीला पहीना इमे पञ्च चेतसोविनिबन्धा सुसमुच्छिन्ना, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति वुद्धियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेसु नो परिहानी" ति ।

---

५. अप्पमादसुत्तं

१. "यावता, भिक्खवे, सत्ता अपदा वा द्विपदा वा चतुप्पदा वा बहुप्पदा वा रूपिनो वा अरूपिनो वा सञ्ञिनो वा असञ्ञिनो वा नेवसञ्ञिनासञ्ञिनो वा, तथागतो तेसं अग्गमक्खायति अरहं सम्मासम्बुद्धो; एवमेव खो, भिक्खवे, ये केचि कुसला धम्मा, सब्बे ते अप्पमादमूलका अप्पमादसमोसरणा । अप्पमादो तेसं[1] अग्गमक्खायति ।

२. "सेय्यथापि, भिक्खवे, यानि कानिचि जङ्गलानं[2] पाणानं पदजातानि, सब्बानि तानि हत्थिपदे समोधानं गच्छन्ति, हत्थिपदं तेसं अग्गमक्खायति, यदिदं महन्तत्तेन; एवमेव खो, भिक्खवे, ये केचि कुसला धम्मा, सब्बे ते अप्पमादमूलका अप्पमादसमोसरणा । अप्पमादो तेसं अग्गमक्खायति ।

३. "सेय्यथापि, भिक्खवे, कूटागारस्स या काचि गोपानसियो सब्बा ता कूटङ्गमा कूटनिन्ना कूटसमोसरणा, कूटो[3] तासं अग्गमक्खायति; एवमेव खो, भिक्खवे, ये केचि कुसला धम्मा, सब्बे ते अप्पमादमूलका अप्पमादसमोसरणा । अप्पमादो तेसं अग्गमक्खायति ।

४. "सेय्यथापि, भिक्खवे, ये केचि मूलगन्धा, काळानुसारियं तेसं अग्गमक्खायति; एवमेव खो भिक्खवे ...पे०... अप्पमादो तेसं अग्गमक्खायति ।

---

१. तेसं धम्मानं – सी०, रो० । २. जङ्गमानं – सी० । ३. कूटं – स्या०, रो० ।

५. "सेय्यथापि, भिक्खवे, ये केचि सारगन्धा, लोहितचन्दनं तेसं अग्गमक्खायति; एवमेव खो भिक्खवे ...पे०... अप्पमादो तेसं अग्गमक्खायति ।

६. "सेय्यथापि, भिक्खवे, ये केचि पुप्फगन्धा, वस्सिकं तेसं अग्गमक्खायति; एवमेव खो भिक्खवे ...पे०... अप्पमादो तेसं अग्गमक्खायति ।

७. "सेय्यथापि, भिक्खवे, ये केचि खुद्दराजानो[1], सब्बे ते रञ्ञो चक्कवत्तिस्स अनुयन्ता भवन्ति[2], राजा तेसं चक्कवत्ती अग्गमक्खायति; एवमेव खो, भिक्खवे ...पे०... अप्पमादो तेसं अग्गमक्खायति ।

८. "सेय्यथापि, भिक्खवे, या काचि तारकरूपानं पभा, सब्बा ता चन्दप्पभाय कलं नाग्घन्ति सोळसिं, चन्दप्पभा तासं अग्गमक्खायति; एवमेव खो, भिक्खवे ...पे०... अप्पमादो तेसं अग्गमक्खायति ।

९. "सेय्यथापि, भिक्खवे, सरदसमये विद्धे विगतवलाहके देवे आदिच्चो नभं अब्भुस्सक्कमानो[3] सब्बं आकासगतं तमगतं अभिविहच्च भासते च तपते च विरोचति च; एवमेव खो, भिक्खवे ...पे०... अप्पमादो तेसं अग्गमक्खायति ।

१०. "सेय्यथापि, भिक्खवे, या काचि महानदियो, सेय्यथीदं – गङ्गा, यमुना, अचिरवती, सरभू, मही, सब्बा ता समुद्दङ्गमा समुद्दनिन्ना समुद्दपोणा समुद्दपब्भारा, महासमुद्दो तासं अग्गमक्खायति; एवमेव खो, भिक्खवे, ये केचि कुसला धम्मा, सब्बे ते अप्पमादमूलका अप्पमादसमोसरणा । अप्पमादो तेसं अग्गमक्खायती" ति ।

---

६. आहुनेय्यसुत्तं

R. 23 १. "दसयिमे, भिक्खवे, पुग्गला आहुनेय्या पाहुनेय्या दक्खिणेय्या अञ्जलिकरणीया अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्स । कतमे दस ? तथागतो अरहं सम्मासम्बुद्धो, पच्चेकबुद्धो[4], उभतोभागविमुत्तो, पञ्ञाविमुत्तो, कायसक्खि, दिट्ठिप्पत्तो, सद्धाविमुत्तो, सद्धानुसारी, धम्मानुसारी,

१. कुड्डराजानो – सी०, रो०; कुड्डराजा – स्या० । २. वत्तन्ति – स्या० । ३. अब्भुस्सुक्कमानो – सी०, रो० । ४. पच्चेकसम्बुद्धो – स्या०, रो० ।

गोत्रभू – इमे खो, भिक्खवे, दस पुग्गला आहुनेय्या ...पे०... अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्सा" ति ।

---

७. पठमनाथसुत्तं

१. "सनाथा, भिक्खवे, विहरथ, मा अनाथा । दुक्खं, भिक्खवे, अनाथो विहरति । दसयिमे, भिक्खवे, नाथकरणा धम्मा । कतमे दस ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति, पातिमोक्खसंवरसंवुतो विहरति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी, समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति ...पे०... समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु, अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

B. 275 — 5

२. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु बहुस्सुतो होति सुतधरो सुतसन्निचयो, ये ते धम्मा आदिकल्याणा मज्झेकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्थं[1] सब्यञ्जनं[1] केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभिवदन्ति, तथारूपास्स धम्मा बहुस्सुता होन्ति धाता[2] वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु बहुस्सुतो होति ...पे०... दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा, अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

10

३. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु कल्याणमित्तो होति कल्याणसहायो कल्याणसम्पवङ्को । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु कल्याणमित्तो होति कल्याणसहायो कल्याणसम्पवङ्को, अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

15 — R. 24

४. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु सुवचो होति सोवचस्सकरणेहि धम्मेहि समन्नागतो, खमो पदक्खिणग्गाही अनुसासनिं । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु सुवचो होति ...पे०... अनुसासनिं, अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

20

५. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु यानि तानि सब्रह्मचारीनं उच्चावचानि किङ्करणीयानि, तत्थ दक्खो होति अनलसो तत्रूपायाय वीमंसाय समन्नागतो, अलं कातुं अलं संविधातुं । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु यानि तानि सब्रह्मचारीनं ...पे०... अलं कातुं अलं संविधातुं, अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

25

६. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु धम्मकामो होति पियसमुदाहारो, अभिधम्मे अभिविनये उळारपामोज्जो[3] । यं पि, भिक्खवे,

---

१–१. सात्था सब्यञ्जना – सी० । २. धता – स्या०, रो० । ३. उळारपामुज्जो – स्या०, रो० ।

B. 276 भिक्खु धम्मकामो होति पियसमुदाहारो, अभिधम्मे अभिविनये उळार-
पामोज्जो, अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

७. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु आरद्धविरियो विहरति
अकुसलानं धम्मानं पहानाय, कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, थामवा
5 दळ्हपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु
आरद्धविरियो विहरति अकुसलानं धम्मानं पहानाय, कुसलानं धम्मानं
उपसम्पदाय, थामवा दळ्हपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु,
अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

R. 25 ८. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु सन्तुट्ठो होति इतरीतरचीवर-
10 पिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेन । यं पि, भिक्खवे,
भिक्खु सन्तुट्ठो होति इतरीतरचीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चय-
भेसज्जपरिक्खारेन, अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

९. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु सतिमा होति परमेन सति-
नेपक्केन समन्नागतो चिरकतं पि चिरभासितं पि सरिता अनुस्सरिता ।
15 यं पि, भिक्खवे, भिक्खु सतिमा होति परमेन सतिनेपक्केन समन्नागतो
चिरकतं पि चिरभासितं पि सरिता अनुस्सरिता, अयं पि धम्मो नाथ-
करणो ।

१०. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु पञ्ञवा होति उदयत्थ-
गामिनिया पञ्ञाय समन्नागतो अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्ख-
20 क्खयगामिनिया । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु पञ्ञवा होति उदयत्थ-
गामिनिया पञ्ञाय समन्नागतो अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्खक्खय-
गामिनिया, अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

"सनाथा, भिक्खवे, विहरथ, मा अनाथा । दुक्खं, भिक्खवे,
अनाथो विहरति । इमे खो, भिक्खवे, दस नाथकरणा धम्मा" ति ।

---

८. दुतियनाथसुत्तं

25 १. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने
अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि –
"भिक्खवो" ति । "भदन्ते" ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा
एतदवोच –

२. "सनाथा, भिक्खवे, विहरथ, मा अनाथा। दुक्खं, भिक्खवे, B. 277
अनाथो विहरति। दसयिमे, भिक्खवे, नाथकरणा धम्मा। कतमे दस?
इध, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति ...पे०... समादाय सिक्खति सिक्खा-
पदेसु। 'सीलवा वतायं भिक्खु पातिमोक्खसंवरसंवुतो विहरति आचार-
गोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी, समादाय सिक्खति सिक्खा- 5
पदेसू' ति थेरा पि नं भिक्खू वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्ञन्ति, R. 26
मज्झिमा पि भिक्खू ... नवा पि भिक्खू वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्ञन्ति।
तस्स थेरानुकम्पितस्स मज्झिमानुकम्पितस्स नवानुकम्पितस्स वुद्धियेव
पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेसु, नो परिहानि। अयं पि धम्मो नाथकरणो।

३. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु बहुस्सुतो होति ...पे०... 10
दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा। 'बहुस्सुतो वतायं भिक्खु सुतधरो सुतसन्निचयो,
ये ते धम्मा आदिकल्याणा मज्झेकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्थं
सब्यञ्जनं केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभिवदन्ति, तथारूपास्स
धम्मा बहुस्सुता होन्ति धाता वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया
सुप्पटिविद्धा' ति थरा पि नं भिक्खू वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्ञन्ति, 15
मज्झिमा पि भिक्खू ... नवा पि भिक्खू वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्ञन्ति।
तस्स थेरानुकम्पितस्स मज्झिमानुकम्पितस्स नवानुकम्पितस्स वुद्धियेव
पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेसु, नो परिहानि। अयं पि धम्मो
नाथकरणो।

४. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु कल्याणमित्तो होति कल्याण- 20
सहायो कल्याणसम्पवङ्को। 'कल्याणमित्तो वतायं भिक्खु कल्याण-
सहायो कल्याणसम्पवङ्को' ति थेरा पि नं भिक्खू वत्तब्बं अनुसासितब्बं
मञ्ञन्ति, मज्झिमा पि भिक्खू ... नवा पि भिक्खू वत्तब्बं अनुसासितब्बं
मञ्ञन्ति। तस्स थेरानुकम्पितस्स मज्झिमानुकम्पितस्स नवानुकम्पि-
तस्स वुद्धियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेसु, नो परिहानि। अयं पि धम्मो 25
नाथकरणो।

५. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु सुवचो होति सोवचस्सकरणेहि
धम्मेहि समन्नागतो, खमो पदक्खिणग्गाही अनुसासनिं। 'सुवचो वतायं
भिक्खु सोवचस्सकरणेहि धम्मेहि समन्नागतो, खमो पदक्खिणग्गाही
अनुसासनिं' ति थेरा पि नं भिक्खू वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्ञन्ति, 30 R. 27

मज्झिमा पि भिक्खू ... नवा पि भिक्खू वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्ञन्ति । तस्स थेरानुकम्पितस्स मज्झिमानुकम्पितस्स नवानुकम्पितस्स वुद्धियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेसु, नो परिहानि । अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

६. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु यानि तानि सब्रह्मचारीनं उच्चावचानि किङ्करणीयानि, तत्थ दक्खो होति अनलसो, तत्रूपायाय वीमंसाय समन्नागतो, अलं कातुं अलं संविधातुं । 'यानि तानि सब्रह्मचारीनं उच्चावचानि किङ्करणीयानि, तत्थ दक्खो वतायं भिक्खु अनलसो, तत्रूपायाय वीमंसाय समन्नागतो, अलं कातुं अलं संविधातुं' ति थेरा पि नं भिक्खू वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्ञन्ति, मज्झिमा पि भिक्खू ... नवा पि भिक्खू वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्ञन्ति । तस्स थेरानुकम्पितस्स मज्झिमानुकम्पितस्स नवानुकम्पितस्स वुद्धियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेसु, नो परिहानि । अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

७. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु धम्मकामो होति पियसमुदाहारो, अभिधम्मे अभिविनये उळारपामोज्जो । 'धम्मकामो वतायं भिक्खु पियसमुदाहारो, अभिधम्मे अभिविनये उळारपामोज्जो' ति थेरा पि नं भिक्खू वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्ञन्ति, मज्झिमा पि भिक्खू ... नवा पि भिक्खू वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्ञन्ति । तस्स थेरानुकम्पितस्स मज्झिमानुकम्पितस्स नवानुकम्पितस्स वुद्धियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेसु, नो परिहानि । अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

८. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु आरद्धविरियो विहरति अकुसलानं धम्मानं पहानाय, कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, थामवा दळ्हपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु 'आरद्धविरियो वतायं भिक्खु विहरति अकुसलानं धम्मानं पहानाय, कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, थामवा दळ्हपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसू' ति थेरा पि नं भिक्खू वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्ञन्ति, मज्झिमा पि भिक्खू ... नवा पि भिक्खू वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्ञन्ति । तस्स थेरानुकम्पितस्स मज्झिमानुकम्पितस्स नवानुकम्पितस्स वुद्धियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेसु, नो परिहानि । अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

९. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु सन्तुट्ठो होति इतरीतरचीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेन । 'सन्तुट्ठो वतायं

भिक्खु इतरीतरचीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेना' ति थेरा पि नं भिक्खू वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्ञन्ति, मज्झिमा पि भिक्खू ... नवा पि भिक्खू वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्ञन्ति । तस्स थेरानुकम्पितस्स मज्झिमानुकम्पितस्स नवानुकम्पितस्स वुद्धियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेसु, नो परिहानि । अयं पि धम्मो नाथकरणो ।   B. 279   5

१०. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु सतिमा होति परमेन सतिनेपक्केन समन्नागतो, चिरकतं पि चिरभासितं पि सरिता अनुस्सरिता । 'सतिमा वतायं भिक्खु परमेन सतिनेपक्केन समन्नागतो, चिरकतं पि चिरभासितं पि सरिता अनुस्सरिता' ति थेरा पि नं भिक्खू वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्ञन्ति, मज्झिमा पि भिक्खू ... नवा पि भिक्खू वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्ञन्ति । तस्स थेरानुकम्पितस्स मज्झिमानुकम्पितस्स नवानुकम्पितस्स वुद्धियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेसु, नो परिहानि । अयं पि धम्मो नाथकरणो ।   10

११. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु पञ्ञवा होति उदयत्थगामिनिया पञ्ञाय समन्नागतो अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया । 'पञ्ञवा वतायं भिक्खु उदयत्थगामिनिया पञ्ञाय समन्नागतो अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया' ति थेरा पि नं भिक्खू वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्ञन्ति, मज्झिमा पि भिक्खू ... नवा पि भिक्खू वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्ञन्ति । तस्स थेरानुकम्पितस्स ... पे० ... नो परिहानि । अयं पि धम्मो नाथकरणो ।   15   R. 29   20

१२. "सनाथा, भिक्खवे, विहरथ, मा अनाथा । दुक्खं, भिक्खवे, अनाथो विहरति । इमे खो, भिक्खवे, दस नाथकरणा धम्मा" ति ।

१३. इदमवोच भगवा । अत्तमना ते भिक्खू भगवतो भासितं अभिनन्दुं ति ।

---

९. पठमअरियावाससुत्तं

१. "दसयिमे, भिक्खवे, अरियावासा, ये अरिया आवसिंसु वा आवसन्ति वा आवसिस्सन्ति वा । कतमे दस ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चङ्गविप्पहीनो होति, छळङ्गसमन्नागतो, एकारक्खो, चतुरापस्सेनो, पनुण्णपच्चेकसच्चो, समवयसट्ठेसनो, अनाविलसङ्कप्पो, पस्सद्धकाय-   25

सङ्खारो, सुविमुत्तचित्तो, सुविमुत्तपञ्ञो । इमे खो, भिक्खवे, दस
B. 280 अरियावासा, ये अरिया आवसिंसु वा आवसन्ति वा आवसिस्सन्ति
वा" ति ।

---

१०. दुतियअरियावाससुत्तं

R. 30 १. एकं समयं भगवा कुरूसु विहरति कम्मासधम्मं नाम कुरूनं
5 निगमो । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि ... पे०... एतदवोच –

२. "दसयिमे, भिक्खवे, अरियावासा, ये अरिया आवसिंसु वा
आवसन्ति वा आवसिस्सन्ति वा । कतमे दस ? इध, भिक्खवे, भिक्खु
पञ्चङ्गविप्पहीनो होति, छळङ्गसमन्नागतो, एकारक्खो, चतुरापस्सेनो,
पनुण्णपच्चेकसच्चो, समवयसट्ठेसनो, अनाविलसङ्कप्पो, पस्सद्धकाय-
10 सङ्खारो, सुविमुत्तचित्तो, सुविमुत्तपञ्ञो ।

३. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चङ्गविप्पहीनो होति ?
इध, भिक्खवे, भिक्खुनो कामच्छन्दो पहीनो होति, ब्यापादो पहीनो होति,
थीनमिद्धं पहीनं होति, उद्धच्चकुक्कुच्चं पहीनं होति, विचिकिच्छा पहीना
होति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चङ्गविप्पहीनो होति ।

15 ४. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु छळङ्गसमन्नागतो होति ?
इध, भिक्खवे, भिक्खु चक्खुना रूपं दिस्वा नेव सुमनो होति न दुम्मनो,
उपेक्खको विहरति सतो सम्पजानो । सोतेन सद्दं सुत्वा ... पे०...
घानेन गन्धं घायित्वा ... जिव्हाय रसं सायित्वा ... कायेन फोट्ठब्बं
फुसित्वा ... मनसा धम्मं विञ्ञाय नेव सुमनो होति न दुम्मनो, उपेक्खको
20 विहरति सतो सम्पजानो । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु छळङ्गसमन्नागतो
होति ।

५. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु एकारक्खो होति ? इध, भिक्खवे,
भिक्खु सतारक्खेन चेतसा समन्नागतो होति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु
एकारक्खो होति ।

25 ६. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु चतुरापस्सेनो होति ? इध,
भिक्खवे, भिक्खु सङ्खायेकं पटिसेवति, सङ्खायेकं अधिवासेति, सङ्खायेकं
परिवज्जेति, सङ्खायेकं विनोदेति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु चतुरा-
पस्सेनो होति ।

७. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु पनुण्णपच्चेकसच्चो होति ? B. 281, R. 31
इध, भिक्खवे, भिक्खुनो यानि तानि पुथुसमणब्राह्मणानं पुथुपच्चेक-
सच्चानि, सेय्यथीदं – 'सस्सतो लोको' ति वा, 'असस्सतो लोको' ति वा,
'अन्तवा लोको' ति वा, 'अनन्तवा लोको' ति वा, 'तं जीवं तं सरीरं' ति
वा, 'अञ्ञं जीवं अञ्ञं सरीरं' ति वा, 'होति तथागतो परं मरणा' ति 5
वा, 'न होति तथागतो परं मरणा' ति वा, 'होति च न च होति तथागतो
परं मरणा' ति वा, 'नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा' ति वा,
सब्बानि तानि नुण्णानि होन्ति पनुण्णानि चत्तानि वन्तानि मुत्तानि पही-
नानि पटिनिस्सट्ठानि । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु पनुण्णपच्चेकसच्चो
होति । 10

८. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु समवयसट्ठेसनो होति ? इध,
भिक्खवे, भिक्खुनो कामेसना पहीना होति, भवेसना पहीना होति, ब्रह्म-
चरियेसना पटिप्पस्सद्धा । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु समवयसट्ठेसनो
होति ।

९. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु अनाविलसङ्कप्पो होति ? इध, 15
भिक्खवे, भिक्खुनो कामसङ्कप्पो पहीनो होति, ब्यापादसङ्कप्पो पहीनो
होति, विहिंसासङ्कप्पो पहीनो होति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु अना-
विलसङ्कप्पो होति ।

१०. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु पस्सद्धकायसङ्खारो होति ?
इध, भिक्खवे, भिक्खु सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना पुब्बेव 20
सोमनस्सदोमनस्सानं अत्थङ्गमा अदुक्खमसुखं उपेक्खासतिपारिसुद्धिं
चतुत्थं झानं उपसम्पज्ज विहरति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु
पस्सद्धकायसङ्खारो होति ।

११. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु सुविमुत्तचित्तो होति ? इध,
भिक्खवे, भिक्खुनो रागा चित्तं विमुत्तं होति, दोसा चित्तं विमुत्तं होति, 25
मोहा चित्तं विमुत्तं होति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु सुविमुत्तचित्तो
होति ।

१२. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु सुविमुत्तपञ्ञो होति ? इध, R. 32
भिक्खवे, भिक्खु 'रागो मे पहीनो उच्छिन्नमूलो तालावत्थुकतो अन-
भावङ्कतो आयतिं अनुप्पादधम्मो' ति पजानाति, दोसो मे पहीनो ...पे०... 30

B 282 'मोहो मे पहीनो उच्छिन्नमूलो तालावत्थुकतो अनभावङ्कतो आयतिं अनुप्पादधम्मो' ति पजानाति। एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु सुविमुत्त-पञ्ञो होति।

१३. "ये हि केचि, भिक्खवे, अतीतमद्धानं अरिया अरियावासे[1]
5 आवसिंसु, सब्बे ते इमेव दस अरियावासे आवसिंसु; ये हि केचि, भिक्खवे, अनागतमद्धानं अरिया अरियावासे आवसिस्सन्ति, सब्बे ते इमेव दस अरियावासे आवसिस्सन्ति; ये हि केचि, भिक्खवे, एतरहि अरिया अरियावासे आवसन्ति, सब्बे ते इमेव दस अरियावासे आवसन्ति। इमे खो, भिक्खवे, दस अरियावासा, ये अरिया आवसिंसु वा आवसन्ति वा
10 आवसिस्सन्ति वा" ति।

नाथवग्गो[2] दुतियो।

तस्सुद्दानं

सेनासनं[3] च पञ्चङ्गं[3], संयोजनाखिलेन च।
अप्पमादो आहुनेय्यो, द्वे नाथा द्वे अरियावासा[4] ति॥

---

३. महावग्गो

१. सीहनादसुत्तं

१. "सीहो, भिक्खवे, मिगराजा सायन्हसमयं आसया निक्खमति। आसया निक्खमित्वा विजम्भति। विजम्भित्वा समन्ता चतुद्दिसं[5]
R. 33 15 अनुविलोकेति। समन्ता चतुद्दिसं अनुविलोकेत्वा तिक्खत्तुं सीहनादं नदति। तिक्खत्तुं सीहनादं नदित्वा गोचराय पक्कमति। तं किस्स हेतु? 'माहं खुद्दके पाणे विसमगते सङ्घातं आपादेसिं' ति!

२. "'सीहो' ति, भिक्खवे, तथागतस्सेतं अधिवचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स। यं खो, भिक्खवे, तथागतो परिसाय धम्मं देसेति,
20 इदमस्स होति सीहनादस्मिं।

B. 283 ३. "दसयिमानि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलानि, येहि

---

१. अरियवासे – स्या०, रो०। २. नाथकरणवग्गो – स्या०। ३–३. सेनासना च अङ्गा च – स्या०; सेनासना च अङ्गानि – रो०। ४. वसेन चा – स्या०; अरियवासेन चा – रो०। ५. चतुद्दिसा – स्या०, रो०।

बलेहि समन्नागतो तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति । कतमानि दस ? इध, भिक्खवे, तथागतो ठानं च ठानतो अट्ठानं च अट्ठानतो यथाभूतं पजानाति । यं पि, भिक्खवे, तथागतो ठानं च ठानतो अट्ठानं च अट्ठानतो यथाभूतं पजानाति, इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलं होति, यं बलं आगम्म तथागतो आसभं 5 ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

४. "पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो अतीतानागतपच्चुप्पन्नानं कम्मसमादानानं ठानसो हेतुसो विपाकं यथाभूतं पजानाति । यं पि, भिक्खवे, तथागतो अतीतानागतपच्चुप्पन्नानं कम्मसमादानानं ठानसो हेतुसो विपाकं यथाभूतं पजानाति, इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलं 10 होति, यं बलं आगम्म तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

५. "पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो सब्बत्थगामिनिं[1] पटिपदं[1] यथाभूतं पजानाति । यं पि, भिक्खवे, तथागतो सब्बत्थगामिनिं पटिपदं यथाभूतं पजानाति, इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलं होति, यं 15 बलं आगम्म तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

६. "पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो अनेकधातुं[2] नानाधातुं लोकं[2] यथाभूतं पजानाति । यं पि, भिक्खवे, तथागतो अनेकधातुं नानाधातुं लोकं यथाभूतं पजानाति, इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलं होति 20 ...पे०... ब्रह्मचक्कं पवत्तेति । R 34

७. "पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो सत्तानं नानाधिमुत्तिकतं यथाभूतं पजानाति । यं पि, भिक्खवे, तथागतो सत्तानं नानाधिमुत्तिकतं यथाभूतं पजानाति, इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलं होति ...पे०... ब्रह्मचक्कं पवत्तेति । 25

८. "पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो परसत्तानं परपुग्गलानं इन्द्रियपरोपरियत्तं यथाभूतं पजानाति । यं पि, भिक्खवे, तथागतो परसत्तानं परपुग्गलानं इन्द्रियपरोपरियत्तं यथाभूतं पजानाति, इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलं होति ...पे०... ब्रह्मचक्कं पवत्तेति । B. 284

१–१. सब्बत्थगामिनि ० – सी०, रो० । २–२. अनेकधातु-नानाधातु-लोकं – सी०, रो० ।

९. "पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो झानविमोक्खसमाधिसमापत्तीनं सङ्किलेसं वोदानं वुट्ठानं यथाभूतं पजानाति । यं पि ...पे०... पजानाति, इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलं होति ...पे०... ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

5 १०. "पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, सेय्यथीदं – एकं पि जातिं द्वे पि जातियो तिस्सो पि जातियो चतस्सो पि जातियो पञ्च पि जातियो दस पि जातियो वीसं पि जातियो तिंसं पि जातियो चत्तालीसं[1] पि जातियो पञ्ञासं पि जातियो जातिसतं पि जातिसहस्सं पि जातिसतसहस्सं पि अनेके पि संवट्टकप्पे अनेके पि विवट्टकप्पे अनेके पि संवट्टविवट्टकप्पे, 'अमुत्रासिं एवंनामो एवंगोत्तो एवंवण्णो एवमाहारो एवंसुखदुक्खप्पटिसंवेदी एवमायुपरियन्तो, सो ततो चुतो अमुत्र उदपादिं; तत्रापासिं एवंनामो एवंगोत्तो एवंवण्णो एवमाहारो एवंसुखदुक्खप्पटिसंवेदी एवमायुपरियन्तो, सो ततो चुतो इधूपपन्नो[2]' ति, इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति । यं पि भिक्खवे, तथागतो अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, सेय्यथीदं – एकं पि जातिं द्वे पि जातियो ...पे०... इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलं होति, यं बलं आगम्म तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

R. 35 ... 10 ... 15

20 ११. "पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सति चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति – 'इमे वत भोन्तो सत्ता कायदुच्चरितेन समन्नागता वचीदुच्चरितेन समन्नागता मनोदुच्चरितेन समन्नागता अरियानं उपवादका मिच्छादिट्ठिका मिच्छादिट्ठिकम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपन्ना; इमे वा पन भोन्तो सत्ता कायसुचरितेन समन्नागता वचीसुचरितेन समन्नागता मनोसुचरितेन समन्नागता अरियानं अनुपवादका सम्मादिट्ठिका सम्मादिट्ठिकम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपन्ना' ति । इति दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन

25 B. 285

---

१. चत्तारिसं – सी०, रो०; चत्ताळीस – स्या० । २. इधुपपन्नो – स्या०, रो० ।

अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सति चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति । यं पि, R. 36 भिक्खवे, तथागतो दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन ... पे० ... यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति, इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलं होति, यं बलं आगम्म तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

१२. "पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । यं पि, भिक्खवे, तथागतो आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति, इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलं होति, यं बलं आगम्म तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

"इमानि खो, भिक्खवे, दस तथागतस्स तथागतबलानि, येहि बलेहि समन्नागतो तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेती" ति ।

---

२. अधिवुत्तिपदसुत्तं

१. अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो आयस्मन्तं आनन्दं भगवा एतदवोच –

"ये ते, आनन्द, धम्मा तेसं तेसं अधिवुत्तिपदानं[1] अभिञ्ञा सच्छिकिरियाय संवत्तन्ति, विसारदो अहं, आनन्द, तत्थ[2] पटिजानामि । 'तेसं तेसं तथा तथा धम्मं देसेतुं यथा यथा पटिपन्नो सन्तं वा अत्थी ति ञस्सति, असन्तं वा नत्थी ति ञस्सति, हीनं वा हीनं ति ञस्सति, B. 286 पणीतं वा पणीतं ति ञस्सति, सउत्तरं वा सउत्तरं ति ञस्सति, अनुत्तरं वा अनुत्तरं ति ञस्सति; यथा यथा वा पन तं ञातेय्यं[3] वा दट्ठेय्यं वा R. 37 सच्छिकरेय्यं[3] वा, तथा तथा ञस्सति वा दक्खति वा सच्छिकरिस्सति

---

१. अधिमुत्तिपदानं – स्या०, रो० । २. तत्र – सी० । ३–३. ० दट्ठुय्यं वा सच्छिकातय्यं – सी०; ञातय्यं वा दट्ठुय्यं वा सच्छिकतय्यं – स्या०; ० दिट्ठेय्यं वा सच्छिकातय्यं – रो० ।

वा' ति ठानमेतं विज्जति । एतदानुत्तरियं, आनन्द, ञाणानं यदिदं तत्थ तत्थ यथाभूतञाणं । एतस्मा चाहं[1], आनन्द, ञाणा अञ्ञं ञाणं उत्तरितरं वा पणीततरं वा नत्थी ति वदामि ।

२. "दसयिमानि, आनन्द, तथागतस्स तथागतबलानि, येहि 5 बलेहि समन्नागतो तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति । कतमानि दस ? इधानन्द, तथागतो ठानं च ठानतो अट्ठानं च अट्ठानतो यथाभूतं पजानाति । यम्पानन्द, तथागतो ठानं च ठानतो अट्ठानं च अट्ठानतो यथाभूतं पजानाति, इदम्पानन्द, तथागतस्स तथागतबलं होति, यं बलं आगम्म तथागतो आसभं ठानं 10 पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

३. "पुन च परं, आनन्द, तथागतो अतीतानागतपच्चुप्पन्नानं कम्मसमादानानं ठानसो हेतुसो विपाकं यथाभूतं पजानाति । यम्पानन्द ...पे०... इदम्पानन्द ...पे०... ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

४. "पुन च परं, आनन्द, तथागतो सब्बत्थगामिनिं पटिपदं 15 यथाभूतं पजानाति । यम्पानन्द ...पे०... इदम्पानन्द ...पे०... ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

५. "पुन च परं, आनन्द, तथागतो अनेकधातुं नानाधातुं लोकं यथाभूतं पजानाति । यम्पानन्द ...पे०... इदम्पानन्द ...पे०... ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

R. 38 20 ६. "पुन च परं, आनन्द, तथागतो सत्तानं नानाधिमुत्तिकतं यथाभूतं पजानाति । यम्पानन्द ...पे०... इदम्पानन्द ...पे०... ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

७. "पुन च परं, आनन्द, तथागतो परसत्तानं परपुग्गलानं इन्द्रियपरोपरियत्तं यथाभूतं पजानाति । यम्पानन्द ...पे०... इदम्पानन्द 25 ...पे०... ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

८. "पुन च परं, आनन्द, तथागतो झानविमोक्खसमाधिसमापत्तीनं सङ्किलेसं वोदानं वुट्ठानं यथाभूतं पजानाति । यम्पानन्द ...पे०... इदम्पानन्द ...पे०... ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

B. 287 ९. "पुन च परं, आनन्द, तथागतो अनेकविहितं पुब्बेनिवासं

१. वाहं – सी०, रो० ।

अनुस्सरति, सेय्यथीदं – एकं पि जातिं द्वे पि जातियो ...पे०... इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति । यम्पानन्द ...पे०... इदम्पानन्द ...पे०... ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

१०. "पुन च परं, आनन्द, तथागतो दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन ...पे०... यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति । यम्पानन्द 5 ...पे०... इदम्पानन्द ...पे०... ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

११. "पुन च परं, आनन्द, तथागतो आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । यम्पानन्द, तथागतो आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं ...पे०... सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । इदम्पानन्द, 10 तथागतस्स तथागतबलं होति, य बलं आगम्म तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

"इमानि खो, आनन्द, दस तथागतस्स तथागतबलानि, येहि बलेहि समन्नागतो तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेती" ति । 15

---

३. कायसुत्तं

१. "अत्थि, भिक्खवे, धम्मा कायेन पहातब्बा, नो वाचाय । R. 39 अत्थि, भिक्खवे, धम्मा वाचाय पहातब्बा, नो कायेन । अत्थि, भिक्खवे, धम्मा नेव कायेन पहातब्बा नो वाचाय, पञ्ञाय दिस्वा[1] पहातब्बा ।

२. "कतमे च, भिक्खवे, धम्मा कायेन पहातब्बा, नो वाचाय ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अकुसलं आपन्नो होति किञ्चि[2] देसं कायेन । 20 तमेनं अनुविच्च विञ्ञू सब्रह्मचारी एवमाहंसु – 'आयस्मा खो अकुसलं आपन्नो किञ्चि देसं कायेन । साधु वतायस्मा कायदुच्चरितं पहाय कायसुचरितं भावेतू' ति । सो अनुविच्च विञ्ञूहि सब्रह्मचारीहि वुच्चमानो कायदुच्चरितं पहाय कायसुचरितं भावेति । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, धम्मा कायेन पहातब्बा, नो वाचाय । 25

३. "कतमे च, भिक्खवे, धम्मा वाचाय पहातब्बा, नो कायेन ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अकुसलं आपन्नो होति किञ्चि देसं वाचाय । तमेनं B. 288

१. दिस्वा दिस्वा – सी०, स्या०, रो० । २. कंचिदेव – सी०, स्या०, रो० ।

अनुविच्च विञ्ञू सब्रह्मचारी एवमाहंसु – 'आयस्मा खो अकुसलं आपन्नो किञ्चि देसं वाचाय। साधु वतायस्मा वचीदुच्चरितं पहाय वचीसुचरितं भावेतू' ति। सो अनुविच्च विञ्ञूहि सब्रह्मचारीहि वुच्चमानो वचीदुच्चरितं पहाय वचीसुचरितं भावेति। इमे वुच्चन्ति,
5 भिक्खवे, धम्मा वाचाय पहातब्बा, नो कायेन।

४. "कतमे च, भिक्खवे, धम्मा नेव कायेन पहातब्बा नो वाचाय, पञ्ञाय दिस्वा पहातब्बा? लोभो, भिक्खवे, नेव कायेन पहातब्बो नो वाचाय, पञ्ञाय दिस्वा पहातब्बो। दोसो, भिक्खवे ...पे०...
R. 40 मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पळासो ... मच्छरियं, भिक्खवे,
10 नेव कायेन पहातब्बं नो वाचाय, पञ्ञाय दिस्वा पहातब्बं।

५. "पापिका, भिक्खवे, इस्सा नेव कायेन पहातब्बा नो वाचाय, पञ्ञाय दिस्वा पहातब्बा। कतमा च, भिक्खवे, पापिका इस्सा? इध, भिक्खवे, इज्झति गहपतिस्स वा गहपतिपुत्तस्स वा धनेन वा धञ्ञेन वा रजतेन वा जातरूपेन वा। तत्राञ्ञतरस्स[1] दासस्स वा उपवासस्स[2]
15 वा एवं होति – 'अहो वतिमस्स गहपतिस्स वा गहपतिपुत्तस्स वा न इज्झेय्य धनेन वा धञ्ञेन वा रजतेन वा जातरूपेन वा' ति। समणो वा पन ब्राह्मणो वा लाभी होति चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चय-भेसज्जपरिक्खारानं। तत्राञ्ञतरस्स समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा एवं होति – 'अहो वत अयमायस्मा न लाभी अस्स चीवरपिण्डपातसेनासन-
20 गिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारानं' ति। अयं वुच्चति, भिक्खवे, पापिका इस्सा[3]।

६. "पापिका, भिक्खवे, इच्छा नेव कायेन पहातब्बा नो वाचाय, पञ्ञाय दिस्वा पहातब्बा। कतमा च, भिक्खवे, पापिका इच्छा? इध, भिक्खवे, एकच्चो अस्सद्धो समानो 'सद्धो ति मं जानेय्युं'
25 ति इच्छति; दुस्सीलो समानो 'सीलवा ति मं जानेय्युं' ति इच्छति; अप्पस्सुतो समानो 'बहुस्सुतो ति मं जानेय्युं' ति इच्छति; सङ्गणिकारामो समानो 'पविवित्तो ति मं जानेय्युं' ति इच्छति; कुसीतो समानो 'आरद्ध-विरियो ति मं जानेय्युं' ति इच्छति; मुट्ठस्सति समानो 'उपट्ठितस्सती
B. 289 ति मं जानेय्युं' ति इच्छति; असमाहितो समानो 'समाहितो ति मं

१ तत्रञ्ञतरस्स – सी०, स्या०, रो०। २. ओपवासस्स – सी०। ३. एत्थ 'पापिका भिक्खवे इस्सा ... पहातब्बा' ति सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु अधिको पाठो दिस्सति।

जानेय्युं' ति इच्छति; दुप्पञ्ञो समानो 'पञ्ञवा ति मं जानेय्युं' ति
इच्छति; अखीणासवो समानो 'खीणासवो ति मं जानेय्युं' ति इच्छति ।
अयं वुच्चति, भिक्खवे, पापिका इच्छा । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, R. 41
धम्मा नेव कायेन पहातब्बा नो वाचाय, पञ्ञाय दिस्वा पहातब्बा ।

७. "तं चे, भिक्खवे, भिक्खुं लोभो अभिभुय्य इरियति[1], दोसो 5
... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो[2] ... मच्छरियं ...
पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा अभिभुय्य इरियति । सो एवमस्स
वेदितब्बो – 'नायमायस्मा तथा पजानाति यथा पजानतो लोभो न होति,
तथा हिमं आयस्मन्तं लोभो अभिभुय्य इरियति; नायमायस्मा तथा
पजानाति यथा पजानतो दोसो न होति ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो 10
... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा
न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं पापिका इच्छा अभिभुय्य इरियती' ति ।

८. "तं चे, भिक्खवे, भिक्खुं लोभो नाभिभुय्य इरियति, दोसो
... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ...
पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा नाभिभुय्य इरियति, सो एवमस्स 15
वेदितब्बो – 'तथा अयमायस्मा पजानाति यथा पजानतो लोभो न होति,
तथा हिमं आयस्मन्तं लोभो नाभिभुय्य इरियति; तथा अयमायस्मा
पजानाति यथा पजानतो दोसो न होति ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो
... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा
न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं पापिका इच्छा नाभिभुय्य इरियती'" ति । 20

---

४. महाचुन्दसुत्तं

१. एकं समयं आयस्मा महाचुन्दो चेतीसु विहरति सहजातियं ।
तत्र खो आयस्मा महाचुन्दो भिक्खू आमन्तेसि – "आवुसो भिक्खवे[3]"
ति । "आवुसो" ति खो ते भिक्खू आयस्मतो महाचुन्दस्स पच्च- R. 42
स्सोसुं । आयस्मा महाचुन्दो एतदवोच –

"ञाणवादं, आवुसो, भिक्खु वदमानो – 'जानामिमं धम्मं, 25
पस्सामिमं धम्मं' ति । तं चे, आवुसो, भिक्खुं लोभो अभिभुय्य तिट्ठति,

---

१. इरियिति – स्या० । २. पळासो – स्या०, रो० । ३. भिक्खवो – सी०, स्या०, रो० ।

B. 290 दोसो ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा अभिभुय्य तिट्ठति, सो एवमस्स वेदितब्बो – 'नायमायस्मा तथा पजानाति यथा पजानतो लोभो न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं लोभो अभिभुय्य तिट्ठति; नायमायस्मा तथा पजानाति यथा पजानतो दोसो न होति ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा न होति, तथा हिमं आयस्मन्त पापिका इच्छा अभिभुय्य तिट्ठती' ति ।

२. "भावनावादं, आवुसो, भिक्खु वदमानो – 'भावितकायोम्हि भावितसीलो भावितचित्तो भावितपञ्ञो' ति । तं चे, आवुसो, भिक्खुं लोभो अभिभुय्य तिट्ठति, दोसो ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरिय ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा अभिभुय्य तिट्ठति, सो एवमस्स वेदितब्बो – 'नायमायस्मा तथा पजानाति यथा पजानतो लोभो न होति, तथा हिमं आयस्मन्त लोभो अभिभुय्य तिट्ठति; नायमायस्मा तथा पजानाति यथा पजानतो दोसो न होति ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरिय ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं पापिका इच्छा अभिभुय्य तिट्ठती' ति ।

३. "ञाणवादं च, आवुसो, भिक्खु वदमानो भावनावादं च – 'जानामिमं धम्मं, पस्सामिमं धम्मं, भावितकायोम्हि भावितसीलो भावितचित्तो भावितपञ्ञो' ति । तं चे, आवुसो, भिक्खु लोभो अभिभुय्य तिट्ठति, दोसो ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो R. 43 ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा .. पापिका इच्छा अभिभुय्य तिट्ठति, सो एवमस्स वेदितब्बो – 'नायमायस्मा तथा पजानाति यथा पजानतो लोभो न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं लोभो अभिभुय्य तिट्ठति; नायमायस्मा तथा पजानाति यथा पजानतो दोसो न होति ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरिय ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं पापिका इच्छा अभिभुय्य तिट्ठती' ति ।

B. 291 ४. "सेय्यथापि, आवुसो, पुरिसो दलिद्दो व समानो अड्ढवादं वदेय्य, अधनो व समानो धनवावादं वदेय्य, अभोगो व समानो भोगवावादं वदेय्य । सो किस्मिञ्चिदेव धनकरणीये समुप्पन्ने न सक्कुणेय्य

उपनीहातुं धनं वा धञ्ञं वा रजतं वा जातरूपं वा । तमेनं एवं जानेय्युं – 'दलिद्दो व अयमायस्मा समानो अड्ढवादं वदेति, अधनो व अयमायस्मा समानो धनवावादं वदेति, अभोगवा व अयमायस्मा समानो भोगवावादं वदेति । तं किस्स हेतु ? तथा हि अयमायस्मा किस्मिञ्चिदेव धनकरणीये समुप्पन्ने न सक्कोति उपनीहातुं धनं वा धञ्ञं वा रजतं वा जातरूपं वा' ति । 5

"एवमेव खो, आवुसो, ञाणवादं च भिक्खु वदमानो भावनावादं च – 'जानामिमं धम्मं, पस्सामिमं धम्मं, भावितकायोम्हि भावितसीलो भावितचित्तो भावितपञ्ञो' ति । तं चे, आवुसो, भिक्खुं लोभो अभिभुय्य तिट्ठति, दोसो ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो 10 ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा अभिभुय्य तिट्ठति, सो एवमस्स वेदितब्बो – 'नायमायस्मा तथा पजानाति यथा पजानतो लोभो न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं लोभो अभिभुय्य तिट्ठति; नायमायस्मा तथा पजानाति यथा पजानतो दोसो न होति ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका 15 R. 44 इच्छा न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं पापिका इच्छा अभिभुय्य तिट्ठती' ति ।

५. "ञाणवादं, आवुसो, भिक्खु वदमानो – 'जानामिमं धम्मं, पस्सामिमं धम्मं' ति । तं चे, आवुसो, भिक्खुं लोभो नाभिभुय्य तिट्ठति, दोसो ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं 20 ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा नाभिभुय्य तिट्ठति, सो एवमस्स वेदितब्बो – 'अयमायस्मा तथा[1] पजानाति यथा पजानतो लोभो न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं लोभो नाभिभुय्य तिट्ठति; तथा अयमायस्मा पजानाति यथा पजानतो दोसो न होति ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ...पापिका इच्छा न 25 होति, तथा हिमं आयस्मन्तं पापिका इच्छा नाभिभुय्य तिट्ठती' ति ।

६. "भावनावादं, आवुसो, भिक्खु वदमानो – 'भावितकायोम्हि B. 292 भावितसीलो भावितचित्तो भावितपञ्ञो' ति । तं चे, आवुसो, भिक्खुं लोभो नाभिभुय्य तिट्ठति, दोसो ... मोहो ... कोधो ...

१. सी०, स्या० पोत्थकेसु नत्थि ।

उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा नाभिभुय्य तिट्ठति, सो एवमस्स वेदितब्बो – 'तथा अयमायस्मा पजानाति यथा पजानतो लोभो न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं लोभो नाभिभुय्य तिट्ठति; तथा अयमायस्मा पजानाति यथा पजानतो दोसो
5 न होति . . मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं पापिका इच्छा नाभिभुय्य तिट्ठती' ति ।

७. "ञाणवादं च, आवुसो, भिक्खु वदमानो भावनावादं च – 'जानामिमं धम्मं, पस्सामिमं धम्मं, भावितकायोम्हि भावितसीलो
10 भावितचित्तो भावितपञ्ञो' ति । तं चे, आवुसो, भिक्खुं लोभो नाभिभुय्य तिट्ठति, दोसो ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा नाभिभुय्य तिट्ठति, सो एवमस्स वेदितब्बो – 'तथा अयमायस्मा पजानाति यथा पजानतो लोभो
R. 45 न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं लोभो नाभिभुय्य तिट्ठति; तथा अयमा-
15 यस्मा पजानाति यथा पजानतो दोसो न होति ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं पापिका इच्छा नाभिभुय्य तिट्ठती' ति ।

८. "सेय्यथापि, आवुसो, पुरिसो अड्ढो व समानो अड्ढवादं
20 वदेय्य, धनवा व समानो धनवावादं वदेय्य, भोगवा व समानो भोगवावाद वदेय्य । सो किस्मिञ्चिदेव धनकरणीये समुप्पन्ने सक्कुणेय्य उपनीहातुं धनं वा धञ्ञं वा रजतं वा जातरूपं वा । तमेनं एवं जानेय्युं – 'अड्ढो व अयमायस्मा समानो अड्ढवादं वदेति, धनवा व अयमायस्मा समानो धनवावादं वदेति, भोगवा व अयमायस्मा समानो भोगवावादं वदेति ।
25 तं किस्स हेतु ? तथा हि अयमायस्मा किस्मिञ्चिदेव धनकरणीये
B. 293 समुप्पन्ने सक्कोति उपनीहातुं धनं वा धञ्ञं वा रजतं वा जातरूपं वा' ति; एवमेव खो, आवुसो, ञाणवादं च भिक्खु वदमानो भावनावादं च – 'जानामिमं धम्मं, पस्सामिमं धम्मं, भावितकायोम्हि भावितसीलो भावितचित्तो भावितपञ्ञो' ति । तं चे, आवुसो, भिक्खुं लोभो नाभिभुय्य
30 तिट्ठति, दोसो ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा नाभिभुय्य तिट्ठति, सो

एवमस्स वेदितब्बो – 'तथा अयमायस्मा पजानाति यथा पजानतो लोभो न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं लोभो नाभिभुय्य तिट्ठति; तथा अयमायस्मा पजानाति यथा पजानतो दोसो न होति ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं पापिका इच्छा नाभि- 5 भुय्य तिट्ठती'" ति ।

५. कसिणसुत्तं

१. "दसयिमानि, भिक्खवे, कसिणायतनानि । कतमानि दस ? R.46 पथवीकसिणमेको सञ्जानाति उद्धं अधो तिरियं अद्वयं अप्पमाणं; आपोकसिणमेको सञ्जानाति ...पे०... तेजोकसिणमेको सञ्जानाति ... वायोकसिणमेको सञ्जानाति ... नीलकसिणमेको सञ्जानाति ... 10 पीतकसिणमेको सञ्जानाति ... लोहितकसिणमेको सञ्जानाति ... ओदातकसिणमेको सञ्जानाति ... आकासकसिणमेको सञ्जानाति ... विञ्ञाणकसिणमेको सञ्जानाति उद्धं अधो तिरियं अद्वयं अप्पमाणं । इमानि खो, भिक्खवे, दस कसिणायतनानी" ति ।

६. काळीसुत्तं

१. एकं समयं आयस्मा महाकच्चानो अवन्तीसु विहरति 15 कुलघरे[1] पवत्ते पब्बते । अथ खो काळी उपासिका कुलघरिका येनायस्मा महाकच्चानो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं महाकच्चानं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्ना खो काळी उपासिका B. 294 कुलघरिका आयस्मन्तं महाकच्चानं एतदवोच –

२. "वुत्तमिदं, भन्ते, भगवता कुमारिपञ्हेसु – 20

'अत्थस्स पत्तिं[2] हदयस्स सन्तिं[2],
जेत्वान सेनं पियसातरूपं ।
एकोहं[3] झायं[3] सुखमनुबोधिं[4],
तस्मा जनेन न करोमि सक्खिं[5] ।
सखी[6] न सम्पज्जति केनचि मे' ति ।। 25

१. कुररघरे – सी०, स्या०, रो० । २–२. पत्ति हदयस्स सन्ति – स्या० । ३–३. एकोह झायी – स्या०; एकोहं झायी – रो० । ४. सुखमानुबोधिं – स्या० । ५. सक्खि – सी०, स्या०, रो० । ६. सक्खी – सी०, स्या०, रो० ।

R. 47 "इमस्स खो[1], भन्ते, भगवता सङ्खित्तेन भासितस्स कथं वित्थारेन अत्थो दट्ठब्बो" ति ?

३. "पथवीकसिणसमापत्तिपरमा खो, भगिनि, एके समणब्राह्मणा 'अत्थो[2]' ति अभिनिब्बत्तेसुं[2]। यावता खो, भगिनि, पथवीकसिण-
5 समापत्तिपरमता, तदभिञ्ञासि भगवा। तदभिञ्ञाय भगवा अस्सादमद्दस[3] आदीनवमद्दस निस्सरणमद्दस मग्गामग्गञाणदस्सनमद्दस। तस्स अस्साददस्सनहेतु[4] आदीनवदस्सनहेतु निस्सरणदस्सनहेतु मग्गामग्गञाणदस्सनहेतु अत्थस्स पत्ति हदयस्स सन्ति विदिता होति।

४. "आपोकसिणसमापत्तिपरमा खो, भगिनि ...पे०... तेजो-
10 कसिणसमापत्तिपरमा खो, भगिनि ... वायोकसिणसमापत्तिपरमा खो, भगिनि ... नीलकसिणसमापत्तिपरमा खो, भगिनि ... पीतकसिणसमापत्तिपरमा खो, भगिनि ... लोहितकसिणसमापत्तिपरमा खो, भगिनि ... ओदातकसिणसमापत्तिपरमा खो, भगिनि ... आकासकसिणसमापत्तिपरमा खो, भगिनि ... विञ्ञाणकसिणसमापत्तिपरमा खो, भगिनि,
15 एके समणब्राह्मणा 'अत्थो' ति अभिनिब्बत्तेसुं। यावता खो, भगिनि, विञ्ञाणकसिणसमापत्तिपरमता, तदभिञ्ञासि भगवा। तदभिञ्ञाय भगवा अस्सादमद्दस आदीनवमद्दस निस्सरणमद्दस मग्गामग्गञाणदस्सनमद्दस। तस्स अस्साददस्सनहेतु आदीनवदस्सनहेतु निस्सरणदस्सनहेतु मग्गामग्गञाणदस्सनहेतु अत्थस्स पत्ति हदयस्स सन्ति विदिता
20 होति। इति खो, भगिनि, यं तं वुत्तं भगवता कुमारिपञ्हेसु –

B. 295 'अत्थस्स पत्ति हदयस्स सन्ति,
जेत्वान सेनं पियसातरूपं।
एकोहं झायं सुखमनुबोधिं,
R. 48 तस्मा जनेन न करोमि सखिं।
25 सखी न सम्पज्जति केनचि मे' ति ॥

"इमस्स खो, भगिनि, भगवता सङ्खित्तेन भासितस्स एवं वित्थारेन अत्थो दट्ठब्बो" ति।

---

१. नु खो – सी०, स्या०, रो०। २–२. अत्थाभि० – सी०, स्या०, रो०। ३. आदिमद्दस्स – सी०, स्या०, रो०। ४ आदिदस्सनहेतु – सी०, स्या०, रो०।

७. पठममहापञ्हासुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । अथ खो सम्बहुला भिक्खू पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय सावत्थिं[1] पिण्डाय पविसिंसु[2] । अथ खो तेसं भिक्खूनं एतदहोसि – "अतिप्पगो खो ताव सावत्थियं पिण्डाय चरितुं; यन्नून मयं येन अञ्ञतित्थियानं परिब्बाजकानं आरामो तेनुपसङ्कमेय्यामा" 5 ति ।

२. अथ खो ते भिक्खू येन अञ्ञतित्थियानं परिब्बाजकानं आरामो तेनुपसङ्कमिंसु; उपसङ्कमित्वा तेहि अञ्ञतित्थियेहि परिब्बाजकेहि सद्धिं सम्मोदिंसु । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं[3] वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदिंसु । एकमन्तं निसिन्ने खो ते भिक्खू ते अञ्ञतित्थिया 10 परिब्बाजका एतदवोचुं –

३. "समणो, आवुसो, गोतमो सावकानं एवं धम्मं देसेति – 'एथ तुम्हे, भिक्खवे, सब्बं धम्मं अभिजानाथ, सब्बं धम्मं अभिञ्ञाय[4] विहरथा' ति; मयं पि खो, आवुसो, सावकानं एवं धम्मं देसेम – 'एथ तुम्हे, आवुसो, सब्बं धम्मं अभिजानाथ, सब्बं धम्मं अभिञ्ञाय 15 विहरथा' ति । इध नो, आवुसो, को विसेसो को अधिप्पयासो[5] किं नानाकरणं समणस्स वा गोतमस्स अम्हाकं वा, यदिदं धम्मदेसनाय वा R. 49 धम्मदेसनं अनुसासनिया वा अनुसासनिं" ति ?

४. अथ खो ते भिक्खू तेसं अञ्ञतित्थियानं परिब्बाजकानं भासितं नेव अभिनन्दिंसु नप्पटिक्कोसिंसु । अनभिनन्दित्वा अप्पटि- 20 क्कोसित्वा उट्ठायासना पक्कमिंसु – "भगवतो सन्तिके एतस्स भासितस्स B. 296 अत्थं आजानिस्सामा" ति ।

५. अथ खो ते भिक्खू सावत्थियं पिण्डाय चरित्वा पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्ता येन भगवा तेनुपसङ्कमिंसु; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिंसु । एकमन्तं निसिन्ना खो ते भिक्खू 25 भगवन्तं एतदवोचुं –

---

१. सावत्थियं – सी०, स्या०, रो० । २. पाविसिंसु – रो० । ३. साराणीयं – सी०, स्या०, रो० । ४. अभिञ्ञाय अभिञ्ञाय – सी०, स्या०, रो० । ५. अधिप्पायो – सी०; अधिप्पायसो – स्या०; अधिप्पायोसो – रो० ।

६. "इध मयं, भन्ते, पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय सावत्थिं पिण्डाय पविसिम्हा । तेसं नो, भन्ते, अम्हाकं एतदहोसि – 'अतिप्पगो खो ताव सावत्थियं पिण्डाय चरितुं; यन्नून मयं येन अञ्ञतित्थियानं परिब्बाजकानं आरामो तेनुपसङ्कमेय्यामा' ति । अथ खो
5 मयं, भन्ते, येन अञ्ञतित्थियानं परिब्बाजकानं आरामो तेनुपसङ्कमिम्हा; उपसङ्कमित्वा तेहि अञ्ञतित्थियेहि परिब्बाजकेहि सद्धिं सम्मोदिम्हा । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदिम्हा । एकमन्तं निसिन्ने खो, भन्ते, अञ्ञतित्थिया परिब्बाजका अम्हे एतदवोचुं – 'समणो, आवुसो, गोतमो सावकानं एवं धम्मं देसेति – एथ तुम्हे, भिक्खवे,
10 सब्बं धम्मं अभिजानाथ, सब्बं धम्मं अभिञ्ञाय विहरथा ति; मयं पि खो, आवुसो, सावकानं एवं धम्मं देसेम– एथ तुम्हे, आवुसो, सब्बं धम्मं अभिजानाथ, सब्बं धम्मं अभिञ्ञाय विहरथा ति । इध नो, आवुसो, को विसेसो को अधिप्पयासो किं नानाकरणं समणस्स वा गोतमस्स अम्हाकं वा, यदिदं धम्मदेसनाय वा धम्मदेसनं अनुसासनिया वा
15 अनुसासनिं' ति ?

R. 50 "अथ खो मयं, भन्ते, तेसं अञ्ञतित्थियानं परिब्बाजकानं भासितं नेव अभिनन्दिम्हा नप्पटिक्कोसिम्हा । अनभिनन्दित्वा अप्पटिक्कोसित्वा उट्ठायासना पक्कमिम्हा – 'भगवतो सन्तिके एतस्स भासितस्स अत्थं आजानिस्सामा''' ति ।

20 ७. "एवंवादिनो, भिक्खवे, अञ्ञतित्थिया परिब्बाजका एवमस्सु वचनीया – 'एको, आवुसो, पञ्हो एको उद्देसो एकं वेय्याकरणं, द्वे पञ्हा द्वे उद्देसा द्वे वेय्याकरणानि, तयो पञ्हा तयो उद्देसा तीणि वेय्याकरणानि, चत्तारो पञ्हा चत्तारो उद्देसा चत्तारि वेय्याकरणानि,
B. 297 पञ्च पञ्हा पञ्चुद्देसा पञ्च वेय्याकरणानि, छ पञ्हा छ उद्देसा छ
25 वेय्याकरणानि, सत्त पञ्हा सत्तुद्देसा सत्त वेय्याकरणानि, अट्ठ पञ्हा अट्ठुद्देसा अट्ठ वेय्याकरणानि, नव पञ्हा नवुद्देसा नव वेय्याकरणानि, दस पञ्हा दसुद्देसा दस वेय्याकरणानी' ति । एवं पुट्ठा, भिक्खवे, अञ्ञतित्थिया परिब्बाजका न[1] चेव[1] सम्पायिस्सन्ति, उत्तरि[2] च[2] विघातं आपज्जिस्सन्ति । तं किस्स हेतु ? यथा तं, भिक्खवे, अविसयस्मिं ।
30 नाहं तं, भिक्खवे, पस्सामि सदेवके लोके समारके सब्रह्मके सस्समण-

---

१-१. नेव – स्या० । २-२ उत्तरिं च – सी०, रो०; उत्तरिं पि – स्या० ।

ब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय यो इमेसं पञ्हानं वेय्याकरणेन चित्तं आराधेय्य, अञ्ञत्र तथागतेन वा तथागतसावकेन वा इतो वा पन सुत्वा ।

८. "'एको पञ्हो एको उद्देसो एकं वेय्याकरणं' ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? एकधम्मे, भिक्खवे, भिक्खु सम्मा 5 निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । कतमस्मि एकधम्मे ? 'सब्बे सत्ता आहारट्ठितिका' – इमस्मिं खो, R. 51 भिक्खवे, एकधम्मे भिक्खु सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव 10 धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । 'एको पञ्हो एको उद्देसो एकं वेय्याकरणं' ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

९. "'द्वे पञ्हा द्वे उद्देसा द्वे वेय्याकरणानी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? द्वीसु, भिक्खवे, धम्मेसु भिक्खु[1] सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परि- 15 यन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । कतमेसु द्वीसु ? नामे च रूपे च – इमेसु खो, भिक्खवे, द्वीसु धम्मेसु भिक्खु सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । 'द्वे पञ्हा द्वे उद्देसा द्वे वेय्याकरणानी' ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं 20 पटिच्च वुत्तं ।

१०. "'तयो पञ्हा तयो उद्देसा तीणि वेय्याकरणानी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? तीसु, भिक्खवे, धम्मेसु भिक्खु सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्त- 25 करो होति । कतमेसु तीसु ? तीसु वेदनासु – इमेसु खो, भिक्खवे, B. 298 तीसु धम्मेसु भिक्खु सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । 'तयो पञ्हा तयो उद्देसा तीणि वेय्या- करणानी' ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं । 30

१. स्या० पोत्थके नत्थि ।

११. "'चत्तारो पञ्हा चत्तारो उद्देसा चत्तारि वेय्याकरणानी'
R.52 ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? चतूसु, भिक्खवे,
धम्मेसु भिक्खु सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्च-
मानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्ख-
5 स्सन्तकरो होति । कतमेसु चतूसु ? चतूसु आहारेसु – इमेसु खो,
भिक्खवे, चतूसु धम्मेसु भिक्खु सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो
सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च
दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । 'चत्तारो पञ्हा चत्तारो उद्देसा
चत्तारि वेय्याकरणानी' ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

10 १२. "'पञ्च पञ्हा पञ्चुद्देसा पञ्च वेय्याकरणानी' ति, इति
खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? पञ्चसु, भिक्खवे, धम्मेसु
भिक्खु सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो
सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो
होति । कतमेसु पञ्चसु ? पञ्चसु उपादानक्खन्धेसु – इमेसु खो,
15 भिक्खवे, पञ्चसु धम्मेसु भिक्खु सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो
सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च
दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । 'पञ्च पञ्हा पञ्चुद्देसा पञ्च
वेय्याकरणानी' ति, इति यं तं वुत्तं इदमेत पटिच्च वुत्तं ।

१३. "'छ पञ्हा छ उद्देसा छ वेय्याकरणानी' ति, इति खो
20 पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? छसु, भिक्खवे, धम्मेसु भिक्खु
सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो सम्मा
परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो
होति । कतमेसु छसु ? छसु अज्झत्तिकेसु आयतनेसु – इमेसु खो,
भिक्खवे, छसु धम्मेसु भिक्खु सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो
25 सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव
R.53 धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । 'छ पञ्हा छ उद्देसा छ वेय्याकरणानी'
ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

B.299 १४. "'सत्त पञ्हा सत्तुद्देसा सत्त वेय्याकरणानी' ति, इति खो
पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? सत्तसु, भिक्खवे, धम्मेसु भिक्खु
30 सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो सम्मा

परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । कतमेसु सत्तसु ? सत्तसु विञ्ञाणट्ठितीसु – इमेसु खो, भिक्खवे, सत्तसु धम्मेसु भिक्खु सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । 'सत्त पञ्हा सत्तुद्देसा सत्त वेय्या- 5 करणानी' ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

१५. "'अट्ठ पञ्हा अट्ठुद्देसा अट्ठ वेय्याकरणानी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? अट्ठसु, भिक्खवे, धम्मेसु भिक्खु सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो 10 होति । कतमेसु अट्ठसु ? अट्ठसु लोकधम्मेसु – इमेसु खो, भिक्खवे, अट्ठसु धम्मेसु भिक्खु सम्मा निब्बिन्दमानो ...पे०... दुक्खस्सन्तकरो होति । 'अट्ठ पञ्हा अट्ठुद्देसा अट्ठ वेय्याकरणानी' ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

१६. "'नव पञ्हा नवुद्देसा नव वेय्याकरणानी' ति, इति खो 15 पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? नवसु ,भिक्खवे, धम्मेसु भिक्खु सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो सम्मा- परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । कतमेसु नवसु ? नवसु सत्तावासेसु – इमेसु खो, भिक्खवे, R. 54 नवसु धम्मेसु भिक्खु सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा 20 विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । 'नव पञ्हा नवुद्देसा नव वेय्याकरणानी' ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

१७. "'दस पञ्हा दसुद्देसा दस वेय्याकरणानी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? दससु, भिक्खवे, धम्मेसु भिक्खु 25 सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । कतमेसु दससु ? दससु अकुसलेसु कम्मपथेसु – इमेसु खो, भिक्खवे, दससु धम्मेसु भिक्खु सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च 30

B. 300 दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । 'दस पञ्हा दसुद्देसा दस वेय्याकरणानी' ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं" ति ।

---

८. दुतियमहापञ्हासुत्तं

१. एकं समयं भगवा कजङ्गलायं विहरति वेळुवने । अथ खो सम्बहुला कजङ्गलका[1] उपासका येन कजङ्गलिका भिक्खुनी तेनुपसङ्कमिंसु; उपसङ्कमित्वा कजङ्गलिकं भिक्खुनिं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिंसु । एकमन्तं निसिन्ना खो कजङ्गलका उपासका कजङ्गलिकं भिक्खुनिं एतदवोचुं –

२. "वुत्तमिदं, अय्ये, भगवता महापञ्हेसु – 'एको पञ्हो एको उद्देसो एकं वेय्याकरणं, द्वे पञ्हा द्वे उद्देसा द्वे वेय्याकरणानि, तयो पञ्हा R. 55 तयो उद्देसा तीणि वेय्याकरणानि, चत्तारो पञ्हा चत्तारो उद्देसा चत्तारि वेय्याकरणानि, पञ्च पञ्हा पञ्चुद्देसा पञ्च वेय्याकरणानि, छ पञ्हा छ उद्देसा छ वेय्याकरणानि, सत्त पञ्हा सत्तुद्देसा सत्त वेय्याकरणानि, अट्ठ पञ्हा अट्ठुद्देसा अट्ठ वेय्याकरणानि, नव पञ्हा नवुद्देसा नव वेय्याकरणानि, दस पञ्हा दसुद्देसा दस वेय्याकरणानी' ति । इमस्स नु खो, अय्ये, भगवता सङ्खित्तेन भासितस्स कथं वित्थारेन अत्थो दट्ठब्बो" ति ?

३. "न खो पनेतं, आवुसो, भगवतो सम्मुखा सुतं सम्मुखा पटिग्गहितं, न पि मनोभावनीयानं भिक्खूनं सम्मुखा सुतं सम्मुखा पटिग्गहितं; अपि च, यथा मेत्थ खायति तं सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ, भासिस्सामी" ति । "एवं, अय्ये" ति, खो कजङ्गलका उपासका कजङ्गलिकाय भिक्खुनिया पच्चस्सोसुं । कजङ्गलिका भिक्खुनी एतदवोच –

४. "'एको पञ्हो एको उद्देसो एकं वेय्याकरणं' ति, इति खो पनेतं वुत्तं भगवता । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? एकधम्मे, आवुसो, भिक्खु सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । कतमस्मि एकधम्मे ? सब्बे सत्ता आहारट्ठितिका – इमस्मि खो, आवुसो, एकधम्मे भिक्खु सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो

---

१. कजङ्गला – सी०, स्या०, रो० ।

सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति। 'एको पञ्हो एको उद्देसो एकं वेय्याकरणं' ति, इति यं तं वुत्तं भगवता इदमेतं पटिच्च वुत्तं। B. 301

५. "'द्वे पञ्हा द्वे उद्देसा द्वे वेय्याकरणानी' ति इति, खो पनेतं वुत्तं भगवता। किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं? द्वीसु, आवुसो, धम्मेसु भिक्खु 5 सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति। कतमेसु द्वीसु? नामे च रूपे च ...पे०... कतमेसु तीसु? तीसु वेदनासु – इमेसु खो, आवुसो, तीसु धम्मेसु भिक्खु सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी 10 सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति। 'तयो पञ्हा तयो उद्देसा तीणि वेय्याकरणानी' ति, इति यं तं वुत्तं भगवता इदमेतं पटिच्च वुत्तं। R. 56

६. "'चत्तारो पञ्हा चत्तारो उद्देसा चत्तारि वेय्याकरणानी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं भगवता। किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं? चतूसु, आवुसो, 15 धम्मेसु भिक्खु सम्मा सुभावितचित्तो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति। कतमेसु चतूसु? चतूसु सतिपट्ठानेसु – इमेसु खो, आवुसो, चतूसु धम्मेसु भिक्खु सम्मा सुभावितचित्तो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति। 'चत्तारो पञ्हा चत्तारो उद्देसा चत्तारि 20 वेय्याकरणानी' ति, इति यं तं वुत्तं भगवता इदमेतं पटिच्च वुत्तं।

७. "'पञ्च पञ्हा पञ्चुद्देसा पञ्च वेय्याकरणानी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं भगवता। किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं? पञ्चसु, आवुसो, धम्मेसु भिक्खु सम्मा सुभावितचित्तो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति। कतमेसु पञ्चसु? 25 पञ्चसु इन्द्रियेसु ...पे०... कतमेसु छसु? छसु निस्सरणीयासु धातूसु ...पे०... कतमेसु सत्तसु? सत्तसु बोज्झङ्गेसु ...पे०... कतमेसु अट्ठसु? अट्ठसु अरियअट्ठङ्गिकमग्गेसु[1] – इमेसु खो, आवुसो, अट्ठसु धम्मेसु भिक्खु सम्मा सुभावितचित्तो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं R. 57

१. अरिये अट्ठङ्गिके मग्गे – सी०, रो०; अरियेसु अट्ठङ्गिकेसु मग्गेसु – स्या०।

अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । 'अट्ठ पञ्हा अट्ठुद्देसा अट्ठ वेय्याकरणानी' ति, इति यं तं वुत्तं भगवता इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

B. 302 ८. "'नव पञ्हा नवुद्देसा नव वेय्याकरणानी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं भगवता । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? नवसु, आवुसो, धम्मेसु
5 भिक्खु सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । कतमेसु नवसु ? नवसु सत्तावासेसु – इमेसु खो, आवुसो, नवसु धम्मेसु भिक्खु सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे
10 दुक्खस्सन्तकरो होति । 'नव पञ्हा नवुद्देसा नव वेय्याकरणानी' ति, इति यं तं वुत्तं भगवता इदमेतं पटिच्च वुत्त ।

९. "'दस पञ्हा दसुद्देसा दस वेय्याकरणानी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं भगवता । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? दससु, आवुसो, धम्मेसु भिक्खु सम्मा सुभावितचित्तो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभि-
15 समेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । कतमेसु दससु ? दससु
R. 58 कुसलेसु कम्मपथेसु – इमेसु खो, आवुसो, दससु धम्मेसु भिक्खु सम्मा सुभावितचित्तो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । 'दस पञ्हा दसुद्देसा दस वेय्याकरणानी' ति, इति यं तं वुत्तं भगवता इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

20 १०. "इति खो, आवुसो, यं तं वुत्तं भगवता सङ्खित्तेन[1] भासितासु[1] महापञ्हासु – 'एको पञ्हो एको उद्देसो एकं वेय्याकरणं ... पे० ... दस पञ्हा दसुद्देसा दस वेय्याकरणानी' ति, इमस्स खो अहं, आवुसो, भगवता सङ्खित्तेन भासितस्स एवं वित्थारेन अत्थं आजानामि । आकङ्खमाना च पन तुम्हे, आवुसो, भगवन्तञ्ञेव उपसङ्कमित्वा एतमत्थं
25 पटिपुच्छेय्याथ[2] । यथा नो नं[3] भगवा ब्याकरोति तथा नं धारेय्याथा।" ति । "एवं, अय्ये" ति खो कजङ्गलका उपासका कजङ्गलिकाय खो भिक्खुनिया भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा उट्ठायासना कजङ्गलिकं भिक्खुनिं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा येन भगवा तेनुपसङ्कमिंसु; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिंसु । एकमन्तं

१–१. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २ पुच्छेय्याथ – मी०; परिपुच्छेय्याथ – स्या० । ३. सी० . स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

निसिन्ना खो कजङ्गलका उपासका यावतको अहोसि कजङ्गलिकाय भिक्खुनिया सद्धिं कथासल्लापो, तं सब्बं भगवतो आरोचेसुं ।

११. "साधु साधु, गहपतयो! पण्डिता, गहपतयो, कजङ्गलिका भिक्खुनी। महापञ्ञा, गहपतयो, कजङ्गलिका भिक्खुनी। मं[1] चे[1] पि तुम्हे, गहपतयो, उपसङ्कमित्वा[2] एतमत्थं पटिपुच्छेय्याथ, अहं पि चेतं एवमेव ब्याकरेय्यं यथा तं कजङ्गलिकाय भिक्खुनिया ब्याकतं। एसो चेव तस्स अत्थो। एवं च नं धारेय्याथा" ति।

B. 303　5　R. 59

---

६. पठमकोसलसुत्तं

१. "यावता, भिक्खवे, कासिकोसला, यावता रञ्ञो पसेनदिस्स कोसलस्स विजितं[3], राजा तत्थ पसेनदि कोसलो अग्गमक्खायति। रञ्ञो पि खो, भिक्खवे, पसेनदिस्स कोसलस्स अत्थेव अञ्ञथत्तं अत्थि विपरिणामो। एवं पस्सं, भिक्खवे, सुतवा अरियसावको तस्मिं पि निब्बिन्दति। तस्मिं निब्बिन्दन्तो अग्गे विरज्जति, पगेव हीनस्मिं।

२. "यावता, भिक्खवे, चन्दिमसुरिया परिहरन्ति दिसा भन्ति विरोचमाना[4], ताव सहस्सधा लोको। तस्मिं सहस्सधा लोके सहस्सं चन्दानं सहस्सं सुरियानं सहस्सं सिनेरुपब्बतराजानं सहस्सं जम्बुदीपानं सहस्सं अपरगोयानानं सहस्सं उत्तरकुरूनं सहस्सं पुब्बविदेहानं चत्तारि महासमुद्दसहस्सानि चत्तारि महाराजसहस्सानि सहस्सं चातुमहाराजिकानं सहस्सं तावतिंसानं सहस्सं यामानं सहस्सं तुसितानं सहस्सं निम्मानरतीनं[5] सहस्सं परनिम्मितवसवत्तीनं सहस्सं[5] ब्रह्मलोकानं। यावता, भिक्खवे, सहस्सी[6] लोकधातु[6], महाब्रह्मा तत्थ अग्गमक्खायति। महाब्रह्मुनो पि खो, भिक्खवे, अत्थेव अञ्ञथत्तं अत्थि विपरिणामो। एवं पस्सं, भिक्खवे, सुतवा अरियसावको तस्मिं पि निब्बिन्दति। तस्मिं निब्बिन्दन्तो अग्गे विरज्जति, पगेव हीनस्मिं।

10　15　20　R. 60

३. "होति सो, भिक्खवे, समयो यं अयं लोको संवट्टति। संवट्टमाने, भिक्खवे, लोके येभुय्येन सत्ता आभस्सरसंवत्तनिका[7] भवन्ति। 30

१-१. सचे – सी०, स्या०, रो०। २ मं० – सी०, स्या०, रो०। ३ विजिते – सी०।
४. विरोचना – सी०। ५-५. स्या० पोत्थके न दिस्सति। ६-६. सहस्स० – स्या०, रो०।
७. आभस्सरवत्तनिका – सी०, स्या०, रो०।

ते तत्थ होन्ति मनोमया पीतिभक्खा सयम्पभा अन्तलिक्खेचरा सुभट्ठायिनो
B. 304 चिरं दीघमद्धानं तिट्ठन्ति । संवट्टमाने, भिक्खवे, लोके आभस्सरा
देवा अग्गमक्खायन्ति । आभस्सरानं पि खो, भिक्खवे, देवानं अत्थेव
अञ्ञथत्तं अत्थि विपरिणामो । एवं पस्सं, भिक्खवे, सुतवा अरिय-
5 सावको तस्मि पि निब्बिन्दति । तस्मिं निब्बिन्दन्तो अग्गे विरज्जति,
पगेव हीनस्मिं ।

४. "दसयिमानि, भिक्खवे, कसिणायतनानि । कतमानि दस ?
पथवीकसिणमेको सञ्जानाति उद्धं अधो तिरियं अद्वयं अप्पमाणं; आपो-
कसिणमेको सञ्जानाति ..पे०... तेजोकसिणमेको सञ्जानाति ...
10 वायोकसिणमेको सञ्जानाति ... नीलकसिणमेको सञ्जानाति ...
पीतकसिणमेको सञ्जानाति ... लोहितकसिणमेको सञ्जानाति ...
ओदातकसिणमेको सञ्जानाति ... आकासकसिणमेको सञ्जानाति ...
विञ्ञाणकसिणमेको सञ्जानाति उद्धं अधो तिरियं अद्वयं अप्पमाणं ।
इमानि खो, भिक्खवे, दस कसिणायतनानि ।

15 "एतदग्ग, भिक्खवे, इमेसं दसन्नं कसिणायतनानं यदिदं विञ्ञाण-
कसिणं एको सञ्जानाति उद्ध अधो तिरियं अद्वयं अप्पमाणं । एवं-
सञ्ञिनो पि खो, भिक्खवे, सन्ति सत्ता । एवंसञ्ञीनं पि खो,
R. 61 भिक्खवे, सत्तानं अत्थेव अञ्ञथत्तं अत्थि विपरिणामो । एवं पस्सं,
भिक्खवे, सुतवा अरियसावको तस्मि पि निब्बिन्दति । तस्मि
20 निब्बिन्दन्तो अग्गे विरज्जति, पगेव हीनस्मि ।

५. "अट्ठिमानि, भिक्खवे, अभिभायतनानि । कतमानि अट्ठ ?
अज्झत्तं रूपसञ्ञी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति परित्तानि सुवण्ण-
दुब्बण्णानि; 'तानि अभिभुय्य जानामि पस्सामी' ति, एवसञ्ञी होति ।
इदं पठमं अभिभायतनं ।

25 "अज्झत्तं रूपसञ्ञी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति अप्पमाणानि
सुवण्णदुब्बण्णानि; 'तानि अभिभुय्य जानामि पस्सामी' ति, एवंसञ्ञी
होति । इदं दुतियं अभिभायतनं ।

"अज्झत्तं अरूपसञ्ञी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति परित्तानि
सुवण्णदुब्बण्णानि; 'तानि अभिभुय्य जानामि पस्सामी' ति, एवंसञ्ञी
30 होति । इदं ततियं अभिभायतनं ।

"अज्झत्तं अरूपसञ्ञी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति अप्पमाणानि सुवण्णदुब्बण्णानि; 'तानि अभिभुय्य जानामि पस्सामी' ति, एवंसञ्ञी होति । इदं चतुत्थं अभिभायतनं ।

"अज्झत्तं अरूपसञ्ञी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति नीलानि नीलवण्णानि नीलनिदस्सनानि नीलनिभासानि । सेय्यथापि नाम उमापुप्फं[1] नीलं नीलवण्णं नीलनिदस्सनं नीलनिभासं, सेय्यथा वा पन तं वत्थं बाराणसेय्यकं उभतोभागविमट्ठं नीलं नीलवण्णं नीलनिदस्सनं नीलनिभासं; एवमेव अज्झत्तं अरूपसञ्ञी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति नीलानि नीलवण्णानि नीलनिदस्सनानि नीलनिभासानि; 'तानि अभिभुय्य जानामि पस्सामी' ति, एवंसञ्ञी होति । इदं पञ्चमं अभिभायतनं ।

"अज्झत्तं अरूपसञ्ञी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति पीतानि पीतवण्णानि पीतनिदस्सनानि पीतनिभासानि । सेय्यथापि नाम कणिकारपुप्फं पीतं पीतवण्णं पीतनिदस्सनं पीतनिभासं, सेय्यथा वा पन तं वत्थं बाराणसेय्यकं उभतोभागविमट्ठं पीतं पीतवण्णं पीतनिदस्सनं पीतनिभासं; एवमेव अज्झत्तं अरूपसञ्ञी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति पीतानि पीतवण्णानि पीतनिदस्सनानि पीतनिभासानि; 'तानि अभिभुय्य जानामि पस्सामी' ति, एवंसञ्ञी होति । इदं छट्ठं अभिभायतनं ।

"अज्झत्तं अरूपसञ्ञी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति लोहितकानि लोहितकवण्णानि लोहितकनिदस्सनानि लोहितकनिभासानि । सेय्यथापि नाम बन्धुजीवकपुप्फं लोहितकं लोहितकवण्णं लोहितकनिदस्सनं लोहितकनिभासं, सेय्यथा वा पन तं वत्थं बाराणसेय्यकं उभतोभागविमट्ठं लोहितकं लोहितकवण्णं लोहितकनिदस्सनं लोहितकनिभासं; एवमेव[2] अज्झत्तं अरूपसञ्ञी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति लोहितकानि लोहितकवण्णानि लोहितकनिदस्सनानि लोहितकनिभासानि; 'तानि अभिभुय्य जानामि पस्सामी' ति, एवंसञ्ञी होति । इदं सत्तमं अभिभायतनं ।

"अज्झत्तं अरूपसञ्ञी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति ओदातानि ओदातवण्णानि ओदातनिदस्सनानि ओदातनिभासानि । सेय्यथापि नाम ओसधितारका ओदाता ओदातवण्णा ओदातनिदस्सना ओदात-

---

१. उम्मापुप्फं – सी०, रो०; उम्मारपुप्फं – स्या० । २. एवमेवं – सी०, स्या०, रो० ।

B. 306 निभासा, सेय्यथा वा पन तं वत्थं बाराणसेय्यकं उभतोभागविमट्ठं ओदातं ओदातवण्णं ओदातनिदस्सनं ओदातनिभासं; एवमेव अज्झत्तं अरूपसञ्ञी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति ओदातानि ओदातवण्णानि ओदातनिदस्सनानि ओदातनिभासानि; 'तानि अभिभुय्य जानामि 5 पस्सामी' ति, एवंसञ्ञी होति । इदं अट्ठमं अभिभायतनं । इमानि खो, भिक्खवे, अट्ठ अभिभायतनानि ।

"एतदग्गं, भिक्खवे, इमेसं अट्ठन्नं अभिभायतनानं यदिदं अज्झत्तं अरूपसञ्ञी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति ओदातानि ओदातवण्णानि ओदातनिदस्सनानि ओदातनिभासानि; 'तानि अभिभुय्य जानामि 10 पस्सामी' ति, एवंसञ्ञी होति । एवंसञ्ञिनो पि खो, भिक्खवे, सन्ति R. 63 सत्ता । एवंसञ्ञीनं पि खो, भिक्खवे, सत्तानं अत्थेव अञ्ञथत्तं अत्थि विपरिणामो । एवं पस्सं, भिक्खवे, सुतवा अरियसावको तस्मिं पि निब्बिन्दति । तस्मिं निब्बिन्दन्तो अग्गे विरज्जति, पगेव हीनस्मिं ।

६. "चतस्सो इमा, भिक्खवे, पटिपदा । कतमा चतस्सो ? 15 दुक्खा पटिपदा दन्धाभिञ्ञा, दुक्खा पटिपदा खिप्पाभिञ्ञा, सुखा पटिपदा दन्धाभिञ्ञा, सुखा पटिपदा खिप्पाभिञ्ञा – इमा खो, भिक्खवे, चतस्सो पटिपदा ।

"एतदग्गं, भिक्खवे, इमासं चतस्सन्नं पटिपदानं यदिदं सुखा पटिपदा खिप्पाभिञ्ञा । एवम्पटिपन्ना पि खो, भिक्खवे, सन्ति सत्ता । 20 एवम्पटिपन्नानं पि खो, भिक्खवे, सत्तानं अत्थेव अञ्ञथत्तं अत्थि विपरिणामो । एवं पस्सं, भिक्खवे, सुतवा अरियसावको तस्मिं पि निब्बिन्दति । तस्मिं निब्बिन्दन्तो अग्गे विरज्जति, पगेव हीनस्मिं ।

७. "चतस्सो इमा, भिक्खवे, सञ्ञा । कतमा चतस्सो ? परित्तमेको सञ्जानाति, महग्गतमेको सञ्जानाति, अप्पमाणमेको 25 सञ्जानाति, 'नत्थि किञ्ची' ति आकिञ्चञ्ञायतनमेको सञ्जानाति – इमा खो, भिक्खवे, चतस्सो सञ्ञा ।

"एतदग्गं, भिक्खवे, इमासं चतस्सन्नं सञ्ञानं यदिदं 'नत्थि किञ्ची' ति आकिञ्चञ्ञायतनमेको सञ्जानाति । एवंसञ्ञिनो पि खो, भिक्खवे, सन्ति सत्ता । एवंसञ्ञीनं पि खो, भिक्खवे, सत्तानं अत्थेव 30 अञ्ञथत्तं अत्थि विपरिणामो । एवं पस्सं, भिक्खवे, सुतवा अरिय-

सावको तस्मिं पि निब्बिन्दति । तस्मिं निब्बिन्दन्तो अग्गे विरज्जति, पगेव हीनस्मिं ।

B. 307

८. "एतदग्गं, भिक्खवे, बाहिरकानं दिट्ठिगतानं यदिदं 'नो चस्सं, नो च मे सिया, न भविस्सामि, न मे भविस्सती' ति । एवंदिट्ठिनो, भिक्खवे, एतं पाटिकङ्खं – 'या चायं भवे[1] अप्पटिकुल्यता, सा चस्स न भविस्सति; या चायं भवनिरोधे पाटिकुल्यता, सा चस्स न भविस्सती' ति । एवंदिट्ठिनो पि खो, भिक्खवे, सन्ति सत्ता । एवंदिट्ठीनं पि खो, भिक्खवे, सत्तानं अत्थेव अञ्ञथत्तं अत्थि विपरिणामो । एवं पस्सं, भिक्खवे, सुतवा अरियसावको तस्मिं पि निब्बिन्दति । तस्मिं निब्बिन्दन्तो अग्गे विरज्जति, पगेव हीनस्मिं ।

5 R. 64

10

९. "सन्ति, भिक्खवे, एके समणब्राह्मणा परमत्थविसुद्धिं[2] पञ्ञापेन्ति । एतदग्गं, भिक्खवे, परमत्थविसुद्धिं पञ्ञापेन्तानं यदिदं सब्बसो आकिञ्चञ्ञायतनं समतिक्कम्म नेवसञ्ञानासञ्ञायतनं उपसम्पज्ज विहरति । ते तदभिञ्ञाय तस्स सच्छिकिरियाय धम्मं देसेन्ति । एवंवादिनो पि खो, भिक्खवे, सन्ति सत्ता । एवंवादीनं पि खो, भिक्खवे, सत्तानं अत्थेव अञ्ञथत्तं अत्थि विपरिणामो । एवं पस्सं, भिक्खवे, सुतवा अरियसावको तस्मिं पि निब्बिन्दति । तस्मिं निब्बिन्दन्तो अग्गे विरज्जति, पगेव हीनस्मिं ।

15

१०. "सन्ति, भिक्खवे, एके समणब्राह्मणा परमदिट्ठधम्मनिब्बानं पञ्ञापेन्ति । एतदग्गं, भिक्खवे, परमदिट्ठधम्मनिब्बानं पञ्ञापेन्तानं यदिदं छन्नं फस्सायतनानं समुदयं च अत्थङ्गमं च अस्सादं च आदीनवं च निस्सरणं च यथाभूतं विदित्वा अनुपादाविमोक्खो । एवंवादिं खो मं, भिक्खवे, एवमक्खायिं एके समणब्राह्मणा असता तुच्छा मुसा अभूतेन अब्भाचिक्खन्ति – 'समणो गोतमो न कामानं परिञ्ञं पञ्ञापेति, न रूपानं परिञ्ञं पञ्ञापेति, न वेदनानं परिञ्ञं पञ्ञापेती' ति । कामानं चाहं, भिक्खवे, परिञ्ञं पञ्ञापेमि, रूपानं च परिञ्ञं पञ्ञापेमि, वेदनानं च परिञ्ञं पञ्ञापेमि, दिट्ठेव धम्मे निच्छातो निब्बुतो सीतिभूतो अनुपादापरिनिब्बानं पञ्ञापेमी" ति ।

20

25

R. 65

---

१. तस्स भवे – स्या० । २. परमयक्खविसुद्धिं – स्या० ।

१०. दुतियकोसलसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे। तेन खो पन समयेन राजा पसेनदि कोसलो उय्योधिका निवत्तो होति विजितसङ्गामो लद्धाधिप्पायो। अथ खो राजा पसेनदि कोसलो येन आरामो तेन पायासि। यावतिका यानस्स भूमि, यानेन 5 गन्त्वा याना पच्चोरोहित्वा पत्तिको व आरामं पाविसि। तेन खो पन B. 308 समयेन सम्बहुला भिक्खू अब्भोकासे चङ्कमन्ति। अथ खो राजा पसेनदि कोसलो येन ते भिक्खू तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा ते भिक्खू एतदवोच –

२. "कहं नु खो, भन्ते, भगवा एतरहि विहरति अरहं 10 सम्मासम्बुद्धो। दस्सनकामा हि मयं, भन्ते, त भगवन्तं अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं" ति।

"एसो, महाराज, विहारो संवुतद्वारो। तेन अप्पसद्दो उपसङ्कमित्वा अतरमानो आलिन्दं[1] पविसित्वा उक्कासित्वा अग्गळं आकोटेहि; विवरिस्सति ते भगवा द्वारं" ति।

15 ३. अथ खो राजा पसेनदि कोसलो येन सो विहारो संवुतद्वारो, तेन अप्पसद्दो उपसङ्कमित्वा अतरमानो आलिन्दं पविसित्वा उक्कासित्वा अग्गळं आकोटेसि। विवरि भगवा द्वारं। अथ खो राजा पसेनदि कोसलो विहारं पविसित्वा भगवतो पादेसु सिरसा निपतित्वा भगवतो पादानि मुखेन च परिचुम्बति पाणीहि च परिसम्बाहति नामं च सावेति –
R. 66 20 "राजाहं, भन्ते, पसेनदि कोसलो; राजाहं, भन्ते, पसेनदि कोसलो" ति।

४. "कं पन त्वं, महाराज, अत्थवसं सम्पस्समानो इमस्मिं सरीरे एवरूपं परमनिपच्चकारं[2] करोसि, मेत्तूपहारं उपदंसेसी" ति ?

५. "कतञ्ञुतं खो अहं, भन्ते, कतवेदित सम्पस्समानो भगवति एवरूपं परमनिपच्चकारं करोमि, मेत्तूपहारं उपदंसेमि। भगवा हि, 25 भन्ते, बहुजनहिताय पटिपन्नो बहुजनसुखाय बहुनो जनस्स अरिये ञाये पतिट्ठापिता यदिदं कल्याणधम्मताय कुसलधम्मताय। यं पि, भन्ते, भगवा बहुजनहिताय पटिपन्नो बहुजनसुखाय बहुनो जनस्स अरिये ञाये

१. आळिन्दं – स्या०। २. परमनिपच्चाकारं – सी०, रो०।

पतिट्ठापिता यदिदं कल्याणधम्मताय कुसलधम्मताय, इदं[1] पि खो अहं, भन्ते, अत्थवसं सम्पस्समानो भगवति एवरूपं परमनिपच्चकारं करोमि, मेत्तूपहारं उपदंसेमि।

६. "पुन च परं, भन्ते, भगवा सीलवा वुद्धसीलो[2] अरियसीलो कुसलसीलो कुसलसीलेन समन्नागतो। यं पि, भन्ते, भगवा सीलवा 5 वुद्धसीलो अरियसीलो कुसलसीलो कुसलसीलेन समन्नागतो,, इदं पि खो अहं, भन्ते, अत्थवसं सम्पस्समानो भगवति एवरूपं परमनिपच्चकारं करोमि, मेत्तूपहारं उपदंसेमि।

७. "पुन च परं, भन्ते, भगवा दीघरत्तं आरञ्ञको, अरञ्ञ- B. 309 वनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि पटिसेवति। यं पि, भन्ते, भगवा 10 दीघरत्तं आरञ्ञको, अरञ्ञवनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि पटि- R. 67 सेवति, इदं पि खो अहं, भन्ते, अत्थवसं सम्पस्समानो भगवति एवरूपं परमनिपच्चकारं करोमि, मेत्तूपहारं उपदंसेमि।

८. "पुन च परं, भन्ते, भगवा सन्तुट्ठो इतरीतरचीवरपिण्डपात-सेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेन। यं पि, भन्ते, भगवा सन्तुट्ठो 15 इतरीतरचीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेन, इदं पि खो अहं, भन्ते, अत्थवसं सम्पस्समानो भगवति एवरूपं परमनिपच्चकारं करोमि, मेत्तूपहारं उपदंसेमि।

९. "पुन च परं, भन्ते, भगवा आहुनेय्यो पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्स। यं पि, भन्ते, भगवा 20 आहुनेय्यो पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्स, इदं पि खो अहं, भन्ते, अत्थवसं सम्पस्समानो भगवति एवरूपं परमनिपच्चकारं करोमि, मेत्तूपहारं उपदंसेमि।

१०. "पुन च परं, भन्ते, भगवा यायं कथा अभिसल्लेखिका चेतोविवरणसप्पाया[3], सेय्यथीदं – अप्पिच्छकथा सन्तुट्ठिकथा पविवेक- 25 कथा असंसग्गकथा विरियारम्भकथा सीलकथा समाधिकथा पञ्ञाकथा विमुत्तिकथा विमुत्तिञाणदस्सनकथा, एवरूपाय[4] कथाय निकामलाभी अकिच्छलाभी अकसिरलाभी। यं पि, भन्ते, भगवा यायं कथा अभि-

१. इमं – रो०। २. बुद्धसीलो – स्या०, रो०। ३. चेतोविचरणसप्पाया – स्या०।
४. एवरूपिया – सी०, रो०।

सल्लेखिका चेतोविवरणसप्पाया, सेय्यथीदं – अप्पिच्छकथा ...पे०... विमुत्तिञाणदस्सनकथा, एवरूपाय कथाय निकामलाभी अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, इदं पि खो अहं, भन्ते, अत्थवसं सम्पस्समानो भगवति एवरूपं परमनिपच्चकारं करोमि, मेत्तूपहारं उपदंसेमि ।

5 ११. "पुन च परं, भन्ते, भगवा चतुन्नं झानानं[1] आभिचेतसिकानं[2] (R. 68) दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी अकिच्छलाभी अकसिरलाभी । यं पि, भन्ते, भगवा चतुन्नं झानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, इदं पि खो अहं, भन्ते, अत्थवसं सम्पस्समानो भगवति[3] एवरूपं परमनिपच्चकारं 10 करोमि, मेत्तूपहारं उपदंसेमि ।

(B. 310) १२. "पुन च परं, भन्ते, भगवा अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, सेय्यथीदं – एकं पि जातिं द्वे पि जातियो तिस्सो पि जातियो चतस्सो पि जातियो पञ्च पि जातियो दस पि जातियो वीसं पि जातियो तिंसं पि जातियो चत्तालीसं पि जातियो पञ्ञासं पि जातियो जातिसतं पि 15 जातिसहस्सं पि जातिसतसहस्सं पि अनेके पि संवट्टकप्पे अनेके पि विवट्टकप्पे अनेके पि संवट्टविवट्टकप्पे – 'अमुत्रासिं एवंनामो एवंगोत्तो एवंवण्णो एवमाहारो एवंसुखदुक्खप्पटिसंवेदी एवमायुपरियन्तो, सो ततो चुतो अमुत्र उदपादिं; तत्रापासिं एवंनामो एवंगोत्तो एवंवण्णो एवमाहारो एवंसुखदुक्खप्पटिसंवेदी एवमायुपरियन्तो, सो ततो चुतो इधूपपन्नो[4]' 20 ति । इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति । यं पि, भन्ते, भगवा अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, सेय्यथीदं – एकं पि जातिं द्वे पि जातियो ... पे०... इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, इदं पि खो अहं, भन्ते, अत्थवसं सम्पस्समानो भगवति एवरूपं परमनिपच्चकारं करोमि, मेत्तूपहारं उपदंसेमि ।

25 १३. "पुन च परं, भन्ते, भगवा दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सति चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति – 'इमे वत भोन्तो सत्ता कायदुच्चरितेन समन्नागता वचीदुच्चरितेन समन्नागता मनो-

---

१. स्या० पोत्थके नत्थि । २. अभिचेतसिकान – सी०, रो० । ३. भगवतो – स्या० । ४. इधुप्पन्नो – स्या०; इधुपपन्नो – रो० ।

दुच्चरितेन समन्नागता अरियानं उपवादका मिच्छादिट्ठिका मिच्छादिट्ठि- R.69
कम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं
निरयं उपपन्ना; इमे वा पन भोन्तो सत्ता कायसुचरितेन समन्नागता
वचीसुचरितेन समन्नागता मनोसुचरितेन समन्नागता अरियानं अनुप-
वादका सम्मादिट्ठिका सम्मादिट्ठिकम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा परं 5
मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपन्ना' ति, इति दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन
अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सति ... पे०... यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति ।
यं पि, भन्ते, भगवा दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन
... पे०... यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति, इदं पि खो अहं, भन्ते, अत्थवसं
सम्पस्समानो भगवति एवरूपं परमनिपच्चकारं करोमि, मेत्तूपहारं 10
उपदंसेमि ।

१४. "पुन च परं, भन्ते, भगवा आसवानं खया अनासवं B. 311
चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा
उपसम्पज्ज विहरति । यं पि, भन्ते, भगवा आसवानं खया अनासवं
चेतोविमुत्तिं ... पे०... सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति, इदं पि खो 15
अहं, भन्ते, अत्थवसं सम्पस्समानो भगवति एवरूपं परमनिपच्चकारं
करोमि, मेत्तूपहारं उपदंसेमि ।

१५. "हन्द च[1] दानि मयं, भन्ते, गच्छाम । बहुकिच्चा मयं
बहुकरणीया" ति ।

"यस्स दानि त्वं, महाराज, कालं मञ्ञसी" ति । 20

अथ खो राजा पसेनदि कोसलो उट्ठायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा
पदक्खिणं कत्वा पक्कामी ति ।

महावग्गो ततियो ।

तस्सुद्दानं

सीहाधिवुत्ति[2] कायेन[2], चुन्देन[3] कसिणेन च । R. 70
काळी[4] च[4] द्वे महापञ्हा, कोसलेहि परे दुवे ति ॥

---

१. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २-२. सीहाधिमुत्ति० – सी०. स्या०, रो० ।
३. चन्दो – स्या० । ४-४. कालि – सी०, रो०; काली – स्या० ।

४. उपालिवग्गो

१. उपालिसुत्तं

१. अथ खो आयस्मा उपालि येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा उपालि भगवन्तं एतदवोच –

२. "कति नु खो, भन्ते, अत्थवसे[1] पटिच्च तथागतेन सावकानं 5 सिक्खापदं पञ्ञत्तं, पातिमोक्खं उद्दिट्ठं" ति ?

३. "दस खो, उपालि, अत्थवसे पटिच्च तथागतेन सावकानं सिक्खापदं पञ्ञत्तं, पातिमोक्खं उद्दिट्ठं। कतमे दस ? सङ्घसुट्ठुताय, सङ्घफासुताय, दुम्मङ्कूनं पुग्गलानं निग्गहाय, पेसलानं भिक्खूनं फासुविहाराय, दिट्ठधम्मिकानं आसवानं संवराय, सम्परायिकानं आसवानं 10 पटिघाताय, अप्पसन्नानं पसादाय, पसन्नानं भिय्योभावाय, सद्धम्मट्ठितिया, विनयानुग्गहाय – इमे खो, उपालि, दस अत्थवसे पटिच्च तथागतेन सावकानं सिक्खापदं पञ्ञत्तं, पातिमोक्खं उद्दिट्ठं" ति।

---

२. पातिमोक्खट्ठपनासुत्तं

B. 312 १. "कति नु खो, भन्ते, पातिमोक्खट्ठपना" ति ?

२. "दस खो, उपालि, पातिमोक्खट्ठपना। कतमे दस ? 15 पाराजिको तस्सं परिसायं निसिन्नो होति, पाराजिककथा विप्पकता[2] होति, अनुपसम्पन्नो तस्सं परिसायं निसिन्नो होति, अनुपसम्पन्नकथा R. 71 विप्पकता होति, सिक्खं पच्चक्खातको तस्सं परिसायं निसिन्नो होति, सिक्खं पच्चक्खातककथा विप्पकता होति, पण्डको तस्सं परिसायं निसिन्नो होति, पण्डककता विप्पकता होति, भिक्खुनिदूसको तस्सं परिसायं 20 निसिन्नो होति, भिक्खुनिदूसककथा विप्पकता होति – इमे खो, उपालि, दस पातिमोक्खट्ठपना" ति।

---

३. उब्बाहिकासुत्तं

१. "कतीहि नु खो, भन्ते, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु उब्बाहिकाय सम्मन्नितब्बो" ति ?

---

१. अत्थवसेन – सी०। २. विप्पकथा – सी०।

२. "दसहि खो, उपालि, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु उब्बाहिकाय सम्मन्नितब्बो। कतमेहि दसहि? इधुपालि, भिक्खु सीलवा होति; पातिमोक्खसंवरसंवुतो विहरति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी, समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु; बहुस्सुतो होति सुतधरो सुतसन्निचयो, ये ते धम्मा आदिकल्याणा मज्झेकल्याणा परियो- 5 सानकल्याणा सात्थं सब्यञ्जनं केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभिवदन्ति, तथारूपास्स धम्मा बहुस्सुता होन्ति धाता वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा; उभयानि खो पनस्स पातिमोक्खानि वित्थारेन स्वागतानि होन्ति सुविभत्तानि सुप्पवत्तीनि सुविनिच्छितानि सुत्तसो अनुब्यञ्जनसो; विनये खो पन ठितो होति असंहीरो; 10 पटिबलो होति उभो अत्तपच्चत्थिके[1] सञ्ञापेतुं पञ्ञापेतुं निज्झापेतुं पेक्खेतुं पसादेतुं; अधिकरणसमुप्पादवूपसमकुसलो[2] होति – अधिकरणं R. 72 जानाति; अधिकरणसमुदयं जानाति; अधिकरणनिरोधं जानाति; अधिकरणनिरोधगामिनिं[3] पटिपदं[3] जानाति। इमेहि खो, उपालि, दसहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु उब्बाहिकाय सम्मन्नितब्बो" ति। 15

---

४. उपसम्पदासुत्तं

१. "कतीहि नु खो, भन्ते, धम्मेहि समन्नागतेन भिक्खुना B. 313 उपसम्पादेतब्बं" ति?

२. "दसहि खो, उपालि, धम्मेहि समन्नागतेन भिक्खुना उपसम्पादेतब्बं। कतमेहि दसहि? इधुपालि, भिक्खु सीलवा होति, पातिमोक्खसंवरसंवुतो विहरति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु 20 भयदस्सावी, समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु; बहुस्सुतो होति सुतधरो सुतसन्निचयो, ये ते धम्मा आदिकल्याणा मज्झेकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्थं सब्यञ्जनं केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभिवदन्ति, तथारूपास्स धम्मा बहुस्सुता होन्ति धाता[4] वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा; पातिमोक्खं खो पनस्स वित्थारेन 25 स्वागतं होति सुविभत्तं सुप्पवत्तं सुविनिच्छितं सुत्तसो अनुब्यञ्जनसो;

---

१. अत्थपच्चत्थिके – सी०, स्या०, रो०। २. ०समुप्पाद-वूपसम० – सी०। ३–३. ०गामिनीपटिपदं – स्या०। ४. धता – सी०, स्या०, रो०।

पटिबलो होति गिलानं उपट्ठातुं वा उपट्ठापेतुं वा; पटिबलो होति अनभि-
रतिं वूपकासेतुं वा वूपकासापेतुं वा; पटिबलो होति उप्पन्नं कुक्कुच्चं
धम्मतो विनोदेतुं; पटिबलो होति उप्पन्नं दिट्ठिगतं धम्मतो विवेचेतुं;
पटिबलो होति अधिसीले समादपेतुं; पटिबलो होति अधिचित्ते समादपेतुं;
5 पटिबलो होति अधिपञ्ञाय समादपेतुं। इमेहि खो, उपालि, दसहि
धम्मेहि समन्नागतेन भिक्खुना उपसम्पादेतब्बं" ति।

---

५. निस्सयसुत्तं

R. 73 १. "कतीहि नु खो, भन्ते, धम्मेहि समन्नागतेन भिक्खुना
निस्सयो दातब्बो" ति ?

२. "दसहि खो, उपालि, धम्मेहि समन्नागतेन भिक्खुना निस्सयो
10 दातब्बो। कतमेहि दसहि ? इधुपालि, भिक्खु सीलवा होति ...पे०...
समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु; बहुस्सुतो होति ...पे०... दिट्ठिया
सुप्पटिविद्धा; पातिमोक्खं खो पनस्स वित्थारेन स्वागतं होति सुविभत्तं
सुप्पवत्तं सुविनिच्छितं सुत्तसो अनुब्यञ्जनसो; पटिबलो होति गिलानं
उपट्ठातुं वा उपट्ठापेतुं वा; पटिबलो होति अनभिरतिं वूपकासेतुं वा
15 वूपकासापेतुं वा; पटिबलो होति उप्पन्नं कुक्कुच्चं धम्मतो विनोदेतुं;
पटिबलो होति उप्पन्नं दिट्ठिगतं धम्मतो विवेचेतुं; पटिबलो होति
अधिसीले ...पे०... अधिचित्ते ... अधिपञ्ञाय समादपेतुं। इमेहि खो,
उपालि, दसहि धम्मेहि समन्नागतेन भिक्खुना निस्सयो दातब्बो" ति।

---

६. सामणेरसुत्तं

B. 314 १. "कतीहि नु खो, भन्ते, धम्मेहि समन्नागतेन भिक्खुना
20 सामणेरो उपट्ठापेतब्बो" ति ?

२. "दसहि खो, उपालि, धम्मेहि समन्नागतेन भिक्खुना साम-
णेरो उपट्ठापेतब्बो। कतमेहि दसहि ? इधुपालि, भिक्खु सीलवा होति
...पे०... समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु; बहुस्सुतो होति ...पे०...
दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा; पातिमोक्खं खो पनस्स वित्थारेन स्वागतं होति
25 सुविभत्तं सुप्पवत्तं सुविनिच्छितं सुत्तसो अनुब्यञ्जनसो; पटिबलो
होति गिलानं उपट्ठातुं वा उपट्ठापेतुं वा; पटिबलो होति अनभिरतिं

वूपकासेतुं वा वूपकासापेतुं वा; पटिबलो होति उप्पन्नं कुक्कुच्चं धम्मतो विनोदेतुं; पटिबलो होति उप्पन्नं दिट्ठिगतं धम्मतो विवेचेतुं; पटिबलो होति अधिसीले समादपेतुं; पटिबलो होति अधिचित्ते समादपेतुं; पटिबलो होति अधिपञ्ञाय समादपेतुं। इमेहि खो, उपालि, दसहि धम्मेहि समन्नागतेन भिक्खुना सामणेरो उपट्ठापेतब्बो" ति। 5

७. सङ्घभेदसुत्तं

१. "'सङ्घभेदो सङ्घभेदो' ति, भन्ते, वुच्चति। कित्तावता नु खो, भन्ते, सङ्घो भिन्नो होती" ति ?

२. "इधुपालि, भिक्खू अधम्मं धम्मो ति दीपेन्ति, धम्मं अधम्मो ति दीपेन्ति, अविनयं विनयो ति दीपेन्ति, विनयं अविनयो ति दीपेन्ति, R. 74 अभासितं अलपितं तथागतेन भासितं लपितं तथागतेना ति दीपेन्ति, 10 भासितं लपितं तथागतेन अभासितं अलपितं तथागतेना ति दीपेन्ति, अनाचिण्णं तथागतेन आचिण्णं तथागतेना ति दीपेन्ति, आचिण्णं तथागतेन अनाचिण्णं तथागतेना ति दीपेन्ति, अपञ्ञत्तं तथागतेन पञ्ञत्तं तथागतेना ति दीपेन्ति, पञ्ञत्तं तथागतेन अपञ्ञत्तं तथागतेना ति दीपेन्ति। ते इमेहि दसहि वत्थूहि अवकस्सन्ति अपकस्सन्ति[1] आवेनि कम्मानि 15 करोन्ति आवेनि[2] पातिमोक्खं[2] उद्दिसन्ति। एत्तावता खो, उपालि, सङ्घो भिन्नो होती" ति।

८. सङ्घसामग्गीसुत्तं

१. "'सङ्घसामग्गी सङ्घसामग्गी' ति, भन्ते, वुच्चति। B. 315 कित्तावता नु खो, भन्ते, सङ्घो समग्गो होती" ति ?

२. "इधुपालि, भिक्खू अधम्मं अधम्मो ति दीपेन्ति, धम्मं धम्मो 20 ति दीपेन्ति, अविनयं अविनयो ति दीपेन्ति, विनयं विनयो ति दीपेन्ति, अभासितं अलपितं तथागतेन अभासितं अलपितं तथागतेना ति दीपेन्ति, भासितं लपितं तथागतेन भासितं लपितं तथागतेना ति दीपेन्ति, अनाचिण्णं तथागतेन अनाचिण्णं तथागतेना ति दीपेन्ति, आचिण्णं तथागतेन

---

१. ववकस्सन्ति – सी०, रो०; पवकस्सन्ति – स्या०। २–२. आवेनिकपातिमोक्खं – स्या०।

आचिण्णं तथागतेना ति दीपेन्ति, अपञ्ञत्तं तथागतेन अपञ्ञत्तं तथागतेना ति दीपेन्ति, पञ्ञत्तं तथागतेन पञ्ञत्तं तथागतेना ति दीपेन्ति। ते इमेहि दसहि वत्थूहि न अवकस्सन्ति न अपकस्सन्ति न आवेनि कम्मानि करोन्ति न आवेनि पातिमोक्खं उद्दिसन्ति। एत्तावता खो, उपालि, सङ्घो
5 समग्गो होती" ति।

---

९. पठमआनन्दसुत्तं

R. 75 १. अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच – "'सङ्घभेदो सङ्घभेदो' ति, भन्ते, वुच्चति। कित्तावता नु खो, भन्ते, सङ्घो भिन्नो
10 होती" ति ?

२. "इधानन्द, भिक्खू अधम्मं धम्मो ति दीपेन्ति, धम्मं अधम्मो ति दीपेन्ति, अविनयं विनयो ति दीपेन्ति ...पे०... पञ्ञत्तं तथागतेन अपञ्ञत्तं तथागतेना ति दीपेन्ति। ते इमेहि दसहि वत्थूहि अवकस्सन्ति अपकस्सन्ति आवेनि कम्मानि करोन्ति आवेनि पातिमोक्खं उद्दिसन्ति।
15 एत्तावता खो, आनन्द, सङ्घो भिन्नो होती" ति।

३. "समग्गं पन, भन्ते, सङ्घं भिन्दित्वा[1] किं सो पसवती" ति ?

"कप्पट्ठिकं[2], आनन्द, किब्बिसं पसवती" ति।

"किं पन, भन्ते, कप्पट्ठिकं किब्बिसं" ति ?

"कप्पं, आनन्द, निरयम्हि पच्चती ति –

R. 76 20 "आपायिको नेरयिको, कप्पट्ठो सङ्घभेदको।
वग्गरतो अधम्मट्ठो, योगक्खेमा[3] पधंसति[3]।
सङ्घं समग्गं भिन्दित्वा[4], कप्पं निरयम्हि पच्चती" ति॥

---

१०. दुतियआनन्दसुत्तं

B. 316 १. "'सङ्घसामग्गी सङ्घसामग्गी' ति, भन्ते, वुच्चति। कित्तावता नु खो, भन्ते, सङ्घो समग्गो होती" ति ?

---

१. भेत्वा – सी०, स्या०, रो०। २ कप्पट्ठियं – सी०, स्या०, रो०। ३–३. योगक्खेमतो धंसति – सी०, स्या०, रो०। ४. भेत्वान – सी०, स्या०, रो०।

२. "इधानन्द, भिक्खू अधम्मं अधम्मो ति दीपेन्ति, धम्मं धम्मो ति दीपेन्ति, अविनयं अविनयो ति दीपेन्ति, विनयं विनयो ति दीपेन्ति, अभासितं अलपितं तथागतेन अभासितं अलपितं तथागतेना ति दीपेन्ति, भासितं लपितं तथागतेन भासितं लपितं तथागतेना ति दीपेन्ति, अनाचिण्णं तथागतेन अनाचिण्णं तथागतेना ति दीपेन्ति, आचिण्णं तथागतेन 5 आचिण्णं तथागतेना ति दीपेन्ति, अपञ्ञत्तं तथागतेन अपञ्ञत्तं तथागतेना ति दीपेन्ति, पञ्ञत्तं तथागतेन पञ्ञत्तं तथागतेना ति दीपेन्ति। ते इमेहि दसहि वत्थूहि न अवकस्सन्ति न अपकस्सन्ति न आवेनि कम्मानि करोन्ति न आवेनि पातिमोक्खं उद्दिसन्ति। एत्तावता खो, आनन्द, सङ्घो समग्गो होती" ति। 10

३. "भिन्नं पन, भन्ते, सङ्घं समग्गं कत्वा किं सो पसवती" ति?

"ब्रह्मं, आनन्द, पुञ्ञं पसवती" ति।

"किं पन, भन्ते, ब्रह्मं पुञ्ञं" ति?

"कप्पं, आनन्द, सग्गम्हि मोदती ति –

"सुखा सङ्घस्स सामग्गी, समग्गानं च अनुग्गहो। 15 R. 77
समग्गरतो धम्मट्ठो, योगक्खेमा न धंसति।
सङ्घं समग्गं कत्वान, कप्पं सग्गम्हि मोदती" ति॥

उपालिवग्गो चतुत्थो।

तस्सुद्दानं

उपालि ठपना[1] उब्बाहो, उपसम्पदनिस्सया[2]।
सामणेरो च द्वे भेदा, आनन्देहि[3] परे[4] दुवे ति[4]॥

———o———

५. अक्कोसवग्गो

१. विवादसुत्तं

१. अथ खो आयस्मा उपालि येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उप- 20 सङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा उपालि भगवन्तं एतदवोच – B. 317

१. ठपन – सी०, रो०; पन – स्या०। २. ०निस्सयेन च – सी०, स्या०, रो०।
३. आनन्देन – सी०। ४–४. अपरे द्वेति – सी०, रो०; अपरे द्वे – स्या०।

२. "को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो, येन सङ्घे भण्डनकलह-विग्गहविवादा उप्पज्जन्ति, भिक्खू च न फासु विहरन्ती" ति ?

३. "इधुपालि, भिक्खू अधम्मं धम्मो ति दीपेन्ति, धम्मं अधम्मो ति दीपेन्ति, अविनयं विनयो ति दीपेन्ति, विनयं अविनयो ति दीपेन्ति, 5 अभासितं अलपितं तथागतेन भासितं लपितं तथागतेना ति दीपेन्ति, भासितं लपितं तथागतेन अभासितं अलपितं तथागतेना ति दीपेन्ति, अनाचिण्णं तथागतेन आचिण्णं तथागतेना ति दीपेन्ति, आचिण्णं तथा-गतेन अनाचिण्णं तथागतेना ति दीपेन्ति, अपञ्ञत्तं तथागतेन पञ्ञत्तं R. 78 तथागतेना ति दीपेन्ति, पञ्ञत्तं तथागतेन अपञ्ञत्तं तथागतेना ति 10 दीपेन्ति । अयं खो, उपालि, हेतु अयं पच्चयो, येन सङ्घे भण्डनकलह-विग्गहविवादा उप्पज्जन्ति, भिक्खू च न फासु विहरन्ती" ति ।

---

२. पठमविवादमूलसुत्तं

१. "कति नु खो, भन्ते, विवादमूलानी" ति ?

२. "दस खो, उपालि, विवादमूलानि । कतमानि दस ? इधुपालि, भिक्खू अधम्मं धम्मो ति दीपेन्ति, धम्मं अधम्मो ति दीपेन्ति, 15 अविनयं विनयो ति दीपेन्ति, विनयं अविनयो ति दीपेन्ति, अभासितं अलपितं तथागतेन भासितं लपितं तथागतेना ति दीपेन्ति, भासितं लपितं तथागतेन अभासितं अलपितं तथागतेना ति दीपेन्ति, अनाचिण्णं तथा-गतेन आचिण्णं तथागतेना ति दीपेन्ति, आचिण्णं तथागतेन अनाचिण्णं तथागतेना ति दीपेन्ति, अपञ्ञत्तं तथागतेन पञ्ञत्तं तथागतेना ति 20 दीपेन्ति, पञ्ञत्तं तथागतेन अपञ्ञत्तं तथागतेना ति दीपेन्ति । इमानि खो, उपालि, दस विवादमूलानी" ति ।

---

३. दुतियविवादमूलसुत्तं

१. "कति नु खो, भन्ते, विवादमूलानी" ति ?

२. "दस खो, उपालि, विवादमूलानि । कतमानि दस ? इधुपालि, भिक्खू अनापत्तिं आपत्ती ति दीपेन्ति, आपत्तिं अनापत्ती B. 318 25 ति दीपेन्ति, लहुकं आपत्तिं गरुकापत्ती ति दीपेन्ति, गरुकं आपत्तिं लहुकापत्ती ति दीपेन्ति, दुट्ठुल्लं आपत्तिं अदुट्ठुल्लापत्ती ति दीपेन्ति,

अदुट्ठुल्लं आपत्ति दुट्ठुल्लापत्ती ति दीपेन्ति, सावसेसं आपत्ति अनव-
सेसापत्ती ति दीपेन्ति, अनवसेसं आपत्ति सावसेसापत्ती ति दीपेन्ति, R. 79
सप्पटिकम्मं आपत्ति अप्पटिकम्मापत्ती ति दीपेन्ति, अप्पटिकम्मं आपत्ति
सप्पटिकम्मापत्ती ति दीपेन्ति। इमानि खो, उपालि, दस विवाद-
मूलानी" ति। 5

---

४. कुसिनारसुत्तं

१. एकं समयं भगवा कुसिनारायं विहरति बलिहरणे वनसण्डे।
तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि – "भिक्खवो" ति। "भदन्ते" ति ते
भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं। भगवा एतदवोच –

२. "चोदकेन, भिक्खवे, भिक्खुना परं चोदेतुकामेन पञ्च धम्मे
अज्झत्तं पच्चवेक्खित्वा पञ्च धम्मे अज्झत्तं उपट्ठापेत्वा परो चोदेतब्बो। 10
कतमे पञ्च धम्मा अज्झत्तं पच्चवेक्खितब्बा? चोदकेन, भिक्खवे,
भिक्खुना परं चोदेतुकामेन एवं पच्चवेक्खितब्बं – 'परिसुद्धकायसमाचारो
नु खोम्हि, परिसुद्धेनम्हि कायसमाचारेन समन्नागतो अच्छिद्देन अप्पटि-
मंसेन। संविज्जति नु खो मे एसो धम्मो उदाहु नो' ति? नो चे,
भिक्खवे, भिक्खु परिसुद्धकायसमाचारो होति परिसुद्धेन कायसमाचारेन 15
समन्नागतो अच्छिद्देन अप्पटिमंसेन, तस्स भवन्ति वत्तारो – 'इङ्घ ताव
आयस्मा कायिकं सिक्खस्सू' ति, इतिस्स भवन्ति वत्तारो।

३. "पुन च परं, भिक्खवे, चोदकेन भिक्खुना परं चोदेतुकामेन
एवं पच्चवेक्खितब्बं – 'परिसुद्धवचीसमाचारो नु खोम्हि, परिसुद्धेनम्हि
वचीसमाचारेन समन्नागतो अच्छिद्देन अप्पटिमंसेन। संविज्जति नु 20
खो मे एसो धम्मो उदाहु नो' ति? नो चे, भिक्खवे, भिक्खु परिसुद्ध-
वचीसमाचारो होति परिसुद्धेन वचीसमाचारेन समन्नागतो अच्छिद्देन
अप्पटिमंसेन, तस्स भवन्ति वत्तारो – 'इङ्घ ताव आयस्मा वाचसिकं
सिक्खस्सू' ति, इतिस्स भवन्ति वत्तारो।

४. "पुन च परं, भिक्खवे, चोदकेन भिक्खुना परं चोदेतुकामेन 25 R. 80
एवं पच्चवेक्खितब्बं – 'मेत्तं नु खो मे चित्तं पच्चुपट्ठितं सब्रह्मचारीसु
अनाघातं। संविज्जति नु खो मे एसो धम्मो उदाहु नो' ति? नो चे,
भिक्खवे, भिक्खुनो मेत्तं[1] चित्तं[1] पच्चुपट्ठितं होति सब्रह्मचारीसु अना- B. 319

१–१. मेत्तचित्तं – स्या०।

घातं, तस्स भवन्ति वत्तारो – 'इङ्घ ताव आयस्मा सब्रह्मचारीसु मेत्तं चित्तं उपट्ठापेही' ति, इतिस्स भवन्ति वत्तारो ।

५. "पुन च परं, भिक्खवे, चोदकेन भिक्खुना परं चोदेतुकामेन एवं पच्चवेक्खितब्बं – 'बहुस्सुतो नु खोम्हि सुतधरो सुतसन्निचयो, ये 5 ते धम्मा आदिकल्याणा मज्झेकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्थं सब्यञ्जनं केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभिवदन्ति, तथारूपा[1] मे धम्मा बहुस्सुता होन्ति धाता वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा । संविज्जति नु खो मे एसो धम्मो उदाहु नो' ति ? नो चे, भिक्खवे, भिक्खु बहुस्सुतो होति सुतधरो सुतसन्निचयो, ये ते धम्मा 10 आदिकल्याणा मज्झेकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्थं[2] सब्यञ्जनं केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभिवदन्ति, तथारूपास्स धम्मा बहुस्सुता होन्ति धाता वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा, तस्स भवन्ति वत्तारो – 'इङ्घ ताव आयस्मा आगमं परियापुणस्सू' ति, इतिस्स भवन्ति वत्तारो ।

15 ६. "पुन च परं, भिक्खवे, चोदकेन भिक्खुना परं चोदेतुकामेन एवं पच्चवेक्खितब्बं – 'उभयानि खो[3] पन[3] मे पातिमोक्खानि वित्थारेन स्वागतानि होन्ति सुविभत्तानि सुप्पवत्तीनि सुविनिच्छितानि सुत्तसो अनुब्यञ्जनसो । संविज्जति नु खो मे एसो धम्मो उदाहु नो' ति ? नो R. 81 चे, भिक्खवे, भिक्खुनो उभयानि पातिमोक्खानि वित्थारेन स्वागतानि 20 होन्ति सुविभत्तानि सुप्पवत्तीनि सुविनिच्छितानि सुत्तसो अनुब्यञ्जनसो, 'इदं पनायस्मा, कत्थ वुत्तं भगवता' ति, इति पुट्ठो न सम्पायिस्सति[4] । तस्स भवन्ति वत्तारो – 'इङ्घ ताव आयस्मा विनयं सिक्खस्सू' ति, इतिस्स भवन्ति वत्तारो । इमे पञ्च धम्मा अज्झत्तं पच्चवेक्खितब्बा ।

७. "कतमे पञ्च धम्मा अज्झत्तं उपट्ठापेतब्बा ? 'कालेन 25 वक्खामि, नो अकालेन; भूतेन वक्खामि, नो अभूतेन; सण्हेन वक्खामि, नो फरुसेन; अत्थसंहितेन वक्खामि, नो अनत्थसंहितेन; मेत्तचित्तो वक्खामि, नो दोसन्तरो' ति – इमे पञ्च धम्मा अज्झत्तं उपट्ठापेतब्बा । चोदकेन, भिक्खवे, भिक्खुना परं चोदेतुकामेन इमे पञ्च धम्मे

१. तथारूपास्स – स्या० । २. सात्था – मी० । ३–३. नु खो – सी०, रो०; खो – स्या० । ४. सम्पायति – सी०, स्या०, रो० ।

अज्झत्तं पच्चवेक्खित्वा इमे पञ्च धम्मे अज्झत्तं उपट्ठापेत्वा[1] परो चोदेतब्बो" ति ।

---

५. राजन्तेपुरप्पवेसनसुत्तं

१. "दसयिमे, भिक्खवे, आदीनवा राजन्तेपुरप्पवेसने । कतमे दस ? इध, भिक्खवे, राजा महेसिया सद्धिं निसिन्नो होति । तत्र भिक्खु पविसति । महेसी वा भिक्खुं दिस्वा सितं पातुकरोति, भिक्खु वा महेसिं दिस्वा सितं पातुकरोति । तत्थ रञ्ञो एवं होति – 'अद्धा इमेसं कतं वा करिस्सन्ति वा' ति ! अयं, भिक्खवे, पठमो आदीनवो राजन्तेपुरप्पवेसने ।

B.320 5

२. "पुन च परं, भिक्खवे, राजा बहुकिच्चो बहुकरणीयो अञ्ञतरं इत्थिं गन्त्वा न सरति – 'सा तेन गब्भं गण्हाति' । तत्थ रञ्ञो एवं होति – 'न खो इध अञ्ञो कोचि पविसति, अञ्ञत्र पब्बजितेन । सिया नु खो पब्बजितस्स कम्मं' ति । अयं, भिक्खवे, दुतियो आदीनवो राजन्तेपुरप्पवेसने ।

10 R.82

३. "पुन च परं, भिक्खवे, रञ्ञो अन्तेपुरे अञ्ञतरं रतनं नस्सति । तत्थ रञ्ञो एवं होति – 'न खो इध अञ्ञो कोचि पविसति, अञ्ञत्र पब्बजितेन । सिया नु खो पब्बजितस्स कम्मं' ति । अयं, भिक्खवे, ततियो आदीनवो राजन्तेपुरप्पवेसने ।

15

४. "पुन च परं, भिक्खवे, रञ्ञो अन्तेपुरे अब्भन्तरा गुय्हमन्ता बहिद्धा सम्भेदं गच्छन्ति । तत्थ रञ्ञो एवं होति – 'न खो इध अञ्ञो कोचि पविसति, अञ्ञत्र पब्बजितेन । सिया नु खो पब्बजितस्स कम्मं' ति । अयं, भिक्खवे, चतुत्थो आदीनवो राजन्तेपुरप्पवेसने ।

20

५. "पुन च परं, भिक्खवे, रञ्ञो अन्तेपुरे पिता वा पुत्तं पत्थेति पुत्तो वा पितरं पत्थेति । तेसं एवं होति – 'न खो इध अञ्ञो कोचि पविसति, अञ्ञत्र पब्बजितेन । सिया नु खो पब्बजितस्स कम्मं' ति । अयं, भिक्खवे, पञ्चमो आदीनवो राजन्तेपुरप्पवेसने ।

25

६. "पुन च परं, भिक्खवे, राजा नीचट्ठानियं उच्चे ठाने ठपेति । येसं तं अमनापं तेसं एवं होति – 'राजा खो पब्बजितेन संसट्ठो । सिया

---

१. उपट्ठपेत्वा – सी०, रो० ।

नु खो पब्बजितस्स कम्मं' ति । अयं, भिक्खवे, छट्ठो आदीनवो राजन्तेपुरप्पवेसने ।

B. 321 ७. "पुन च परं, भिक्खवे, राजा उच्चट्ठानियं नीचे ठाने ठपेति । येसं तं अमनापं तेसं एवं होति – 'राजा खो पब्बजितेन संसट्ठो । सिया नु खो पब्बजितस्स कम्मं' ति । अयं, भिक्खवे, सत्तमो आदीनवो राजन्तेपुरप्पवेसने ।

८. "पुन च परं, भिक्खवे, राजा अकाले सेनं उय्योजेति । येसं तं अमनापं तेसं एवं होति – 'राजा खो पब्बजितेन संसट्ठो । सिया नु खो पब्बजितस्स कम्मं' ति । अयं, भिक्खवे, अट्ठमो आदीनवो राजन्तेपुरप्पवेसने ।

९. "पुन च परं, भिक्खवे, राजा काले सेनं उय्योजेत्वा अन्तरामग्गतो निवत्तापेति । R. 83 येसं तं अमनापं तेसं एवं होति – 'राजा खो पब्बजितेन संसट्ठो । सिया नु खो पब्बजितस्स कम्मं' ति । अयं, भिक्खवे, नवमो आदीनवो राजन्तेपुरप्पवेसने ।

१०. "पुन च परं, भिक्खवे, रञ्ञो अन्तेपुरं हत्थिसम्मद्दं[1] अस्ससम्मद्दं रथसम्मद्दं[1] रजनीयानि रूपसद्दगन्धरसफोट्ठब्बानि, यानि न पब्बजितस्स[2] सारुप्पानि[2] । अयं, भिक्खवे, दसमो आदीनवो राजन्तेपुरप्पवेसने । इमे खो, भिक्खवे, दस आदीनवा राजन्तेपुरप्पवेसने" ति ।

६. सक्कसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सक्केसु विहरति कपिलवत्थुस्मिं निग्रोधारामे । अथ खो सम्बहुला सक्का[3] उपासका[3] तदहुपोसथे येन भगवा तेनुपसङ्कमिंसु; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिंसु । एकमन्तं निसिन्ने खो सक्के उपासके भगवा एतदवोच –

२. "अपि नु तुम्हे, सक्का, अट्ठङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसथा" ति ?

"अप्पेकदा मयं, भन्ते, अट्ठङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसाम, अप्पेकदा न उपवसामा" ति ।

१–१. हत्थिसम्मद ०सम्मदं ०सम्मद – सी०, रो०; हत्थिसम्बाधं ०सम्बाधं ०सम्बाधं – स्या० । २–२. पब्बजितसारुप्पानि – सी०, स्या०, रो० । ३–३. सक्यउपासका – सी० ।

"तेसं वो, सक्का, अलाभा तेसं दुल्लद्धं, ये तुम्हे एवं सोकसभये जीविते मरणसभये जीविते अप्पेकदा अट्ठङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसथ, अप्पेकदा न उपवसथ।

"तं किं मञ्ञथ, सक्का, इध पुरिसो येन केनचि[1] कम्मट्ठानेन अनापज्ज अकुसलं दिवसं अड्ढकहापणं[2] निब्बिसेय्य। दक्खो पुरिसो 5 R. 84
उट्ठानसम्पन्नो ति अलं वचनाया" ति?

"एवं, भन्ते"।

"तं किं मञ्ञथ, सक्का, इध पुरिसो येन केनचि कम्मट्ठानेन B. 322
अनापज्ज[3] अकुसलं दिवसं कहापणं निब्बिसेय्य। दक्खो पुरिसो उट्ठान-सम्पन्नो ति अलं वचनाया" ति? 10

"एवं, भन्ते"।

"तं किं, मञ्ञथ, सक्का, इध पुरिसो येन केनचि कम्मट्ठानेन अनापज्ज अकुसलं दिवसं द्वे कहापणे निब्बिसेय्य ... तयो कहापणे निब्बि-सेय्य ... चत्तारो कहापणे निब्बिसेय्य ... पञ्च कहापणे निब्बिसेय्य ... छ कहापणे निब्बिसेय्य ... सत्त कहापणे निब्बिसेय्य ... अट्ठ कहापणे 15
निब्बिसेय्य ... नव कहापणे निब्बिसेय्य ... दस कहापणे निब्बिसेय्य ... वीस[4] कहापणे निब्बिसेय्य ... तिंस[5] कहापणे निब्बिसेय्य ... चत्तारीसं[6] कहापणे निब्बिसेय्य ... पञ्ञासं कहापणे निब्बिसेय्य ... कहापणसतं निब्बिसेय्य। दक्खो पुरिसो उट्ठानसम्पन्नो ति अलं वचनाया" ति?

"एवं, भन्ते"। 20

"तं किं मञ्ञथ, सक्का, अपि नु सो पुरिसो दिवसे[7] दिवसे[7] कहापणसतं कहापणसहस्सं निब्बिसमानो लद्धं लद्धं निक्खिपन्तो वस्स-सतायुको[8] वस्ससतजीवी महन्तं भोगक्खन्धं अधिगच्छेय्या" ति?

"एवं, भन्ते"।

"तं किं मञ्ञथ, सक्का, अपि नु सो पुरिसो भोगहेतु भोगनिदानं 25
भोगाधिकरणं एकं वा रत्तिं एकं वा दिवसं उपड्ढं वा रत्तिं उपड्ढं वा दिवसं एकन्तसुखप्पटिसंवेदी[9] विहरेय्या" ति?

---

१. स्या० पोत्थके नत्थि। २. अड्ढकहापणे – सी०। ३. अनापज्जं – सी०। ४. वीसति – सी०; वीस – स्या०। ५. तिंसं – स्या०। ६. चत्ताळीसं – सी०, स्या०। ७–७. दिवसे – स्या०। ८. स्या० पोत्थके नत्थि। ९. एकन्तसुखपटिसंवेदी – सी०, स्या०, रो०।

"नो हेतं, भन्ते"।

"तं किस्स हेतु"?

"कामा हि, भन्ते, अनिच्चा तुच्छा मुसा मोसधम्मा" ति।

३. "इध पन वो, सक्का, मम सावको दस वस्सानि अप्पमत्तो
5 आतापी पहितत्तो विहरन्तो यथा मयानुसिट्ठं तथा पटिपज्जमानो सतं
R.85 पि वस्सानि सतं पि वस्ससतानि सतं पि वस्ससहस्सानि[1] एकन्तसुखप्पटि-
संवेदी विहरेय्य। सो च ख्वास्स सकदागामी वा अनागामी वा अपण्णकं
वा सोतापन्नो। तिट्ठन्तु, सक्का, दस वस्सानि। इध मम सावको नव
वस्सानि ... अट्ठ वस्सानि ... सत्त वस्सानि ... छ वस्सानि ... पञ्च वस्सानि
10 चत्तारि वस्सानि ... तीणि वस्सानि ... द्वे वस्सानि ... एकं वस्सं अप्पमत्तो
आतापी पहितत्तो विहरन्तो यथा मयानुसिट्ठं तथा पटिपज्जमानो सतं
पि वस्सानि सतं पि वस्ससतानि सतं पि वस्ससहस्सानि एकन्तसुखप्पटि-
B.323 संवेदी विहरेय्य, सो च ख्वास्स सकदागामी वा अनागामी वा अपण्णकं
वा सोतापन्नो। तिट्ठतु, सक्का, एकं वस्सं। इध मम सावको दस
15 मासे अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो विहरन्तो यथा मयानुसिट्ठं तथा पटि-
पज्जमानो सतं पि वस्सानि सतं पि वस्ससतानि सतं पि वस्ससहस्सानि
एकन्तसुखप्पटिसंवेदी विहरेय्य, सो च ख्वास्स सकदागामी वा अनागामी
वा अपण्णकं वा सोतापन्नो। तिट्ठन्तु, सक्का, दस मासा। इध मम
सावको नव मासे ... अट्ठ मासे ... सत्त मासे ... छ मासे ... पञ्च मासे
20 चत्तारो मासे ... तयो मासे ... द्वे मासे ... एकं मासं ... अड्ढमासं अप्पमत्तो
आतापी पहितत्तो विहरन्तो यथा मयानुसिट्ठं तथा पटिपज्जमानो सतं
पि वस्सानि सतं पि वस्ससतानि सतं पि वस्ससहस्सानि एकन्त-
सुखप्पटिसंवेदी विहरेय्य, सो च ख्वास्स सकदागामी वा अनागामी वा
अपण्णकं सोतापन्नो। तिट्ठतु, सक्का, अड्ढमासो। इध मम सावको
25 दस रत्तिन्दिवे अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो विहरन्तो यथा मयानुसिट्ठं
तथा पटिपज्जमानो सतं पि वस्सानि सतं पि वस्ससतानि सतं पि
वस्ससहस्सानि एकन्तसुखप्पटिसंवेदी विहरेय्य, सो च ख्वास्स
सकदागामी वा अनागामी वा अपण्णकं वा सोतापन्नो। तिट्ठन्तु,
सक्का, दस रत्तिन्दिवा। इध मम सावको नव रत्तिन्दिवे ... अट्ठ
R.86 30 रत्तिन्दिवे ... सत्त रत्तिन्दिवे ... छ रत्तिन्दिवे ... पञ्च रत्तिन्दिवे ...

१. ०सतं पि वस्ससतसहस्सानि – सी०, रो०।

चत्तारो रत्तिन्दिवे ... तयो रत्तिन्दिवे ... द्वे रत्तिन्दिवे ... एकं रत्तिन्दिवं अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो विहरन्तो यथा मयानुसिट्ठं तथा पटिपज्ज-मानो सतं पि वस्सानि सतं पि वस्ससतानि सतं पि वस्ससहस्सानि एकन्त-सुखप्पटिसंवेदी विहरेय्य, सो च स्वास्स सकदागामी वा अनागामी वा अपण्णकं वा सोतापन्नो । तेसं वो, सक्का, अलाभा तेसं दुल्लद्धं, ये तुम्हे 5 एवं सोकसभये जीविते मरणसभये जीविते अप्पेकदा अट्ठङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसथ, अप्पेकदा न उपवसथा'' ति ।

"एते मयं, भन्ते, अज्जतग्गे अट्ठङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसिस्सामा'' ति ।

---

७. महालिसुत्तं

१. एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति महावने कूटागार- 10 B. 324 सालायं । अथ खो महालि लिच्छवि येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो महालि लिच्छवि भगवन्तं एतदवोच –

२. "को नु खो, भन्ते हेतु, को पच्चयो पापस्स कम्मस्स किरियाय पापस्स कम्मस्स पवत्तिया'' ति ? 15

"लोभो खो, महालि, हेतु, लोभो पच्चयो पापस्स कम्मस्स किरियाय पापस्स कम्मस्स पवत्तिया । दोसो खो, महालि, हेतु, दोसो पच्चयो पापस्स कम्मस्स किरियाय पापस्स कम्मस्स पवत्तिया । मोहो खो, महालि, हेतु, मोहो पच्चयो पापस्स कम्मस्स किरियाय पापस्स कम्मस्स पवत्तिया । अयोनिसो मनसिकारो खो, महालि, हेतु, अयोनिसो 20 मनसिकारो पच्चयो पापस्स कम्मस्स किरियाय पापस्स कम्मस्स R. 87 पवत्तिया । मिच्छापणिहितं खो, महालि, चित्तं हेतु, मिच्छापणिहितं चित्तं पच्चयो पापस्स कम्मस्स किरियाय पापस्स कम्मस्स पवत्तिया ति । अयं खो, महालि, हेतु, अयं पच्चयो पापस्स कम्मस्स किरियाय पापस्स कम्मस्स पवत्तिया'' ति । 25

३. "को पन, भन्ते, हेतु को पच्चयो कल्याणस्स कम्मस्स किरियाय कल्याणस्स कम्मस्स पवत्तिया'' ति ?

"अलोभो खो, महालि, हेतु, अलोभो पच्चयो कल्याणस्स कम्मस्स किरियाय कल्याणस्स कम्मस्स पवत्तिया । अदोसो खो, महालि, हेतु,

अदोसो पच्चयो कल्याणस्स कम्मस्स किरियाय कल्याणस्स कम्मस्स पवत्तिया । अमोहो खो, महालि, हेतु, अमोहो पच्चयो कल्याणस्स कम्मस्स किरियाय कल्याणस्स कम्मस्स पवत्तिया । योनिसो मनसिकारो खो, महालि, हेतु, योनिसो मनसिकारो पच्चयो कल्याणस्स कम्मस्स किरियाय कल्याणस्स कम्मस्स पवत्तिया । सम्मापणिहितं खो, महालि, चित्तं हेतु, सम्मापणिहितं चित्तं पच्चयो कल्याणस्स कम्मस्स किरियाय कल्याणस्स कम्मस्स पवत्तिया । अयं खो, महालि, हेतु, अयं पच्चयो कल्याणस्स कम्मस्स किरियाय कल्याणस्स कम्मस्स पवत्तिया । इमे चे, महालि, दस धम्मा लोके न संविज्जेय्युं, नयिध[1] पञ्ञायेथ अधम्मचरिया विसमचरिया ति वा धम्मचरिया समचरिया ति वा । यस्मा च खो, महालि, इमे दस धम्मा लोके संविज्जन्ति, तस्मा पञ्ञायति अधम्मचरिया विसमचरिया ति वा धम्मचरिया समचरिया ति वा" ति ।

८. पब्बजितअभिण्हसुत्तं

१. "दसयिमे, भिक्खवे, धम्मा पब्बजितेन अभिण्हं पच्चवेक्खितब्बा । कतमे दस ? 'वेवण्णियम्हि अज्झूपगतो' ति पब्बजितेन अभिण्हं पच्चवेक्खितब्बं; 'परपटिबद्धा मे जीविका' ति पब्बजितेन अभिण्हं पच्चवेक्खितब्बं; 'अञ्ञो मे आकप्पो करणीयो' ति पब्बजितेन अभिण्हं पच्चवेक्खितब्बं; 'कच्चि नु खो मे अत्ता सीलतो न उपवदती' ति पब्बजितेन अभिण्हं पच्चवेक्खितब्बं; 'कच्चि नु खो मं अनुविच्च विञ्ञू सब्रह्मचारी सीलतो न उपवदन्ती' ति पब्बजितेन अभिण्हं पच्चवेक्खितब्बं; 'सब्बेहि मे पियेहि मनापेहि नानाभावो विनाभावो' ति पब्बजितेन अभिण्हं पच्चवेक्खितब्बं; 'कम्मस्सकोम्हि कम्मदायादो कम्मयोनि कम्मबन्धु कम्मपटिसरणो, यं कम्मं करिस्सामि कल्याणं वा पापकं वा तस्स दायादो भविस्सामी' ति पब्बजितेन अभिण्हं पच्चवेक्खितब्बं; 'कथंभूतस्स मे रत्तिन्दिवा वीतिवत्तन्ती' ति पब्बजितेन अभिण्हं पच्चवेक्खितब्बं; 'कच्चि नु खो अहं सुञ्ञागारे अभिरमामी' ति पब्बजितेन अभिण्हं पच्चवेक्खितब्बं; 'अत्थि नु खो मे उत्तरिमनुस्सधम्मो[2] अलमरियञाण-

---

१. नयिदं – सी० । २ ०मनुस्सधम्मा – सी०, स्या० रो० ।

दस्सनविसेसो अधिगतो, योहं[1] पच्छिमे काले सब्रह्मचारीहि पुट्ठो न मङ्कु भविस्सामी' ति पब्बजितेन अभिण्हं पच्चवेक्खितब्बं । इमे खो, भिक्खवे, दस धम्मा पब्बजितेन अभिण्हं पच्चवेक्खितब्बा" ति ।

---

९. सरीरट्ठधम्मसुत्तं

१. "दसयिमे, भिक्खवे, धम्मा सरीरट्ठा । कतमे दस ? सीतं, उण्हं, जिघच्छा, पिपासा, उच्चारो, पस्सावो, कायसंवरो, वचीसंवरो, 5 आजीवसंवरो, पोनोब्भविको[2] भवसङ्खारो – इमे खो, भिक्खवे, दस धम्मा सरीरट्ठा" ति ।

---

१०. भण्डनसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथ-पिण्डिकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन सम्बहुला भिक्खू पच्छाभत्तं R. 89 पिण्डपातपटिक्कन्ता उपट्ठानसालायं सन्निसिन्ना सन्निपतिता भण्डनजाता 10 B. 326 कलहजाता[3] विवादापन्ना अञ्ञमञ्ञं मुखसत्तीहि वितुदन्ता विहरन्ति ।

२. अथ खो भगवा सायन्हसमयं पटिसल्लाना वुट्ठितो येन उपट्ठानसाला तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा पञ्ञत्ते आसने निसीदि । निसज्ज खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि – "काय नुत्थ, भिक्खवे, एतरहि कथाय सन्निसिन्ना सन्निपतिता, का च पन वो अन्तराकथा 15 विप्पकता" ति ?

३. "इध मयं, भन्ते, पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्ता उपट्ठान-सालायं सन्निसिन्ना सन्निपतिता भण्डनजाता कलहजाता विवादापन्ना अञ्ञमञ्ञं मुखसत्तीहि वितुदन्ता विहरामा" ति ।

४. "न खो पनेतं, भिक्खवे, तुम्हाकं पतिरूपं कुलपुत्तानं सद्धाय[4] 20 अगारस्मा अनगारियं पब्बजितानं, यं तुम्हे भण्डनजाता कलहजाता विवादापन्ना अञ्ञमञ्ञं मुखसत्तीहि वितुदन्ता विहरेय्याथ ।

५. "दसयिमे, भिक्खवे, धम्मा सारणीया पियकरणा गरुकरणा सङ्गहाय अविवादाय सामग्गिया एकीभावाय संवत्तन्ति । कतमे दस ?.

१. सोहं – सी०, स्या०, रो० । २. पोनोभविको – सी०, रो० । ३. स्या० पोत्थके नत्थि । ४. सद्धा – सी०, स्या०, रो० ।

इध, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति, पातिमोक्खसंवरसंवुतो विहरति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी, समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति ... पे०... समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु, अयं पि धम्मो सारणीयो[1] पियकरणो गरुकरणो
5 सङ्गहाय अविवादाय सामग्गिया एकीभावाय संवत्तति ।

६. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु बहुस्सुतो होति सुतधरो सुतसन्निचयो, ये ते धम्मा आदिकल्याणा मज्झेकल्याणा परियोसान-कल्याणा सात्थं सब्यञ्जनं केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभि-
R. 90 वदन्ति, तथारूपास्स धम्मा बहुस्सुता होन्ति धाता वचसा परिचिता
10 मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु बहुस्सुतो होति ... पे०... दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा, अयं पि धम्मो सारणीयो पियकरणो गरुकरणो सङ्गहाय अविवादाय सामग्गिया एकीभावाय संवत्तति ।

B. 327 ७. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु कल्याणमित्तो होति कल्याण-सहायो कल्याणसम्पवङ्को । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु कल्याणमित्तो होति
15 कल्याणसहायो कल्याणसम्पवङ्को, अयं पि धम्मो सारणीयो पियकरणो गरुकरणो सङ्गहाय अविवादाय सामग्गिया एकीभावाय संवत्तति ।

८. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु सुवचो होति सोवचस्सकरणेहि धम्मेहि समन्नागतो खमो पदक्खिणग्गाही अनुसासनिं । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु सुवचो होति सोवचस्सकरणेहि धम्मेहि समन्नागतो खमो
20 पदक्खिणग्गाही अनुसासनिं, अयं पि धम्मो सारणीयो पियकरणो गरुकरणो सङ्गहाय अविवादाय सामग्गिया एकीभावाय संवत्तति ।

९. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु यानि तानि सब्रह्मचारीनं उच्चावचानि किङ्करणीयानि – तत्थ दक्खो होति अनलसो, तत्रूपायाय वीमंसाय समन्नागतो अलं कातुं अलं संविधातुं । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु
25 यानि तानि सब्रह्मचारीनं उच्चावचानि किङ्करणीयानि – तत्थ दक्खो होति अनलसो तत्रूपायाय वीमंसाय समन्नागतो अलं कातुं अलं संविधातुं, अयं पि धम्मो सारणीयो पियकरणो गरुकरणो सङ्गहाय अविवादाय सामग्गिया एकीभावाय संवत्तति ।

१०. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु धम्मकामो होति पिय-

---

१. साराणीयो – सी०, स्या०, रो० ।

समुदाहारो, अभिधम्मे अभिविनये उळारपामोज्जो[1] । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु धम्मकामो होति पियसमुदाहारो, अभिधम्मे अभिविनये उळारपामोज्जो, अयं पि धम्मो सारणीयो पियकरणो गरुकरणो सङ्गहाय अविवादाय सामग्गिया एकीभावाय संवत्तति । 5

११. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु आरद्धविरियो विहरति अकुसलानं धम्मानं पहानाय कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, थामवा दळ्हपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु आरद्धविरियो विहरति अकुसलानं धम्मानं पहानाय कुसलानं R. 91 धम्मानं उपसम्पदाय, थामवा दळ्हपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु, अयं पि धम्मो सारणीयो पियकरणो गरुकरणो सङ्गहाय 10 अविवादाय सामग्गिया एकीभावाय संवत्तति ।

१२. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु सन्तुट्ठो होति इतरीतर- B. 328 चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेन । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु सन्तुट्ठो होति इतरीतरचीवरपिण्डपातसेनासन-गिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेन, अयं पि धम्मो सारणीयो ...पे०... 15 संवत्तति ।

१३. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु सतिमा होति, परमेन सति-नेपक्केन समन्नागतो, चिरकतं पि चिरभासितं पि सरिता अनुस्सरिता । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु सतिमा होति, परमेन सतिनेपक्केन समन्नागतो, चिरकतं पि चिरभासितं पि सरिता अनुस्सरिता, अयं पि धम्मो 20 सारणीयो ...पे०... संवत्तति ।

१४. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु पञ्ञवा होति, उदयत्थ-गामिनिया पञ्ञाय समन्नागतो अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्खक्खय-गामिनिया । यं पि ,भिक्खवे, भिक्खु पञ्ञवा होति, उदयत्थगामिनिया पञ्ञाय समन्नागतो अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया, 25 अयं पि धम्मो सारणीयो ...पे०... संवत्तति । इमे खो, भिक्खवे, दस धम्मा सारणीया पियकरणा गरुकरणा सङ्गहाय अविवादाय सामग्गिया एकीभावाय संवत्तन्ती" ति ।

अक्कोसवग्गो पञ्चमो ।

---

१. उळारपामुज्जो – सी०, रो० ।

तस्सुद्दानं

R. 92 विवादा[1] द्वे च मूलानि[1], कुसिनारपवेसने[2] ।
सक्को[3] महालि अभिण्हं[3], सरीरट्ठा च भण्डना ति ॥

पठमो[4] पण्णासको समत्तो[4] ।

---

६. सचित्तवग्गो

१. सचित्तसुत्तं

B. 329 १. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथ-पिण्डिकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि – "भिक्खवो" 5 ति । "भदन्ते" ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच –

२. "नो चे, भिक्खवे, भिक्खु परचित्तपरियायकुसलो होति, अथ 'सचित्तपरियायकुसलो[5] भविस्सामी[5]' ति – एवं हि वो, भिक्खवे, सिक्खितब्बं ।

३. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु सचित्तपरियायकुसलो होति ? 10 सेय्यथापि, भिक्खवे, इत्थी वा पुरिसो वा दहरो युवा मण्डनकजातिको[6] आदासे वा परिसुद्धे परियोदाते अच्छे वा उदकपत्ते[7] सकं मुखनिमित्तं पच्चवेक्खमानो सचे तत्थ पस्सति रजं वा अङ्गणं वा, तस्सेव रजस्स वा अङ्गणस्स वा पहानाय वायमति । नो चे तत्थ पस्सति रजं वा अङ्गणं वा, तेनेवत्तमनो होति परिपुण्णसङ्कप्पो – 'लाभा वत मे, परिसुद्धं 15 वत मे' ति । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खुनो पच्चवेक्खणा बहुकारा R. 93 होति कुसलेसु धम्मेसु – 'अभिज्झालु नु खो बहुलं विहरामि, अनभिज्झालु नु खो बहुलं विहरामि, ब्यापन्नचित्तो नु खो बहुलं विहरामि, अब्यापन्नचित्तो नु खो बहुलं विहरामि, थीनमिद्धपरियुट्ठितो नु खो बहुलं विहरामि, विगतथीनमिद्धो नु खो बहुलं विहरामि, उद्धतो नु 20 खो बहुलं विहरामि, अनुद्धतो नु खो बहुलं विहरामि, विचिकिच्छो नु खो बहुलं विहरामि, तिण्णविचिकिच्छो[8] नु खो बहुलं विहरामि, कोधनो

१–१. विवादञ्चेव मूलानि – सी० । २. कुसिनारापवेसने – सी०, स्या०, रो० । ३–३ सक्का महालि धम्मा च – सी०, स्या०, रो० । ४–४. आनिससपण्णासको पठमो – सी०, स्या०, रो० । ५–५. ० कुसला भविस्सामा – स्या० । ६. मण्डणकजातियो – सी०; मण्डनकजातियो – रो० । ७ उदपत्ते – सी०, रो० । ८. ० वेचिकिच्छो – स्या० ।

नु खो बहुलं विहरामि, अक्कोधनो नु खो बहुलं विहरामि, सङ्किलिट्ठ-
चित्तो नु खो बहुलं विहरामि, असङ्किलिट्ठचित्तो नु खो बहुलं विह-
रामि, सारद्धकायो नु खो बहुलं विहरामि, असारद्धकायो नु खो बहुलं
विहरामि, कुसीतो नु खो बहुलं विहरामि, आरद्धविरियो नु खो बहुलं
विहरामि, असमाहितो नु खो बहुलं विहरामि, समाहितो नु खो बहुलं 5
विहरामी' ति ।

४. "सचे, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एवं जानाति – B. 330
'अभिज्झालु बहुलं विहरामि, ब्यापन्नचित्तो बहुलं विहरामि, थीनमिद्ध-
परियुट्ठितो बहुलं विहरामि, उद्धतो बहुलं विहरामि, विचिकिच्छो बहुलं
विहरामि, कोधनो बहुलं विहरामि, सङ्किलिट्ठचित्तो बहुलं विहरामि, 10
सारद्धकायो बहुलं विहरामि, कुसीतो बहुलं विहरामि, असमाहितो
बहुलं विहरामी' ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेसंयेव पापकानं अकुसलानं
धम्मानं पहानाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोळ्ही
च अप्पटिवानी च सति च सम्पजञ्ञं च करणीयं । सेय्यथापि,
भिक्खवे, आदित्तचेलो वा आदित्तसीसो वा । तस्सेव चेलस्स वा सीसस्स 15
वा निब्बापनाय अधिमत्तं छन्दं च वायामं च उस्साहं च उस्सोळ्हिं च
अप्पटिवानिं च सतिं च सम्पजञ्ञं च करेय्य । एवमेव खो तेन,
भिक्खवे, भिक्खुना तेसंयेव पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहानाय
अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोळ्ही च अप्पटिवानी
च सति च सम्पजञ्ञं च करणीयं । 20

५. "सचे पन, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एवं जानाति – R. 94
'अनभिज्झालु बहुलं विहरामि, अब्यापन्नचित्तो बहुलं विहरामि, विगत-
थीनमिद्धो बहुलं विहरामि, अनुद्धतो बहुलं विहरामि, तिण्णविचिकिच्छो
बहुलं विहरामि, अक्कोधनो बहुलं विहरामि, असङ्किलिट्ठचित्तो बहुलं
विहरामि, असारद्धकायो बहुलं विहरामि, आरद्धविरियो बहुलं 25
विहरामि, समाहितो बहुलं विहरामी' ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना
तेसुयेव कुसलेसु धम्मेसु पतिट्ठाय उत्तरि[1] आसवानं खयाय योगो
करणीयो" ति ।

---

१. उत्तरिं – सी०, स्या०, रो० ।

२. सारिपुत्तसुत्तं

१. तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि – "आवुसो भिक्खवे" ति । "आवुसो" ति खो ते भिक्खू आयस्मतो सारिपुत्तस्स पच्चस्सोसुं । आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच –

२. "नो चे, आवुसो, भिक्खु परचित्तपरियायकुसलो होति,
5 अथ 'सचित्तपरियायकुसलो भविस्सामी' ति – एवं हि वो, आवुसो, सिक्खितब्बं ।

B. 331 ३. "कथं च, आवुसो, भिक्खु सचित्तपरियायकुसलो होति ? सेय्यथापि, आवुसो, इत्थी वा पुरिसो वा दहरो युवा मण्डनकजातिको आदासे वा परिसुद्धे परियोदाते अच्छे वा उदपत्ते सकं मुखनिमित्तं पच्च-
10 वेक्खमानो सचे तत्थ पस्सति रजं वा अङ्गणं वा, तस्सेव रजस्स वा अङ्गणस्स वा पहानाय वायमति । नो चे तत्थ पस्सति रजं वा अङ्गणं वा, तेनेवत्तमनो होति परिपुण्णसङ्कप्पो – 'लाभा वत मे, परिसुद्धं वत मे' ति । एवमेव खो, आवुसो, भिक्खुनो पच्चवेक्खणा बहुकारा होति
R. 95 कुसलेसु धम्मेसु – 'अभिज्झालु नु खो बहुलं विहरामि, अनभिज्झालु
15 नु खो बहुलं विहरामि, ब्यापन्नचित्तो नु खो बहुलं विहरामि, अब्यापन्नचित्तो नु खो बहुलं विहरामि, थीनमिद्धपरियुट्ठितो नु खो बहुलं विहरामि, विगतथीनमिद्धो नु खो बहुलं विहरामि, उद्धतो नु खो बहुलं विहरामि, अनुद्धतो नु खो बहुलं विहरामि, विचिकिच्छो नु खो बहुलं विहरामि, तिण्णविचिकिच्छो नु खो बहुलं विहरामि, कोधनो नु खो बहुलं विहरामि,
20 अक्कोधनो नु खो बहुलं विहरामि, सङ्किलिट्ठचित्तो नु खो बहुलं विहरामि, असङ्किलिट्ठचित्तो नु खो बहुलं विहरामि, सारद्धकायो नु खो बहुलं विहरामि, असारद्धकायो नु खो बहुलं विहरामि, कुसीतो नु खो बहुलं विहरामि, आरद्धविरियो नु खो बहुलं विहरामि, समाहितो नु खो बहुलं विहरामि, असमाहितो नु खो बहुलं विहरामी' ति ।

25 ४. "सचे, आवुसो, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एवं जानाति – 'अभिज्झालु बहुलं विहरामि ...पे०... असमाहितो बहुलं विहरामी' ति, तेनावुसो, भिक्खुना तेसंयेव पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहानाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोळ्ही च अप्पटिवानी च सति च सम्पजञ्ञं च करणीयं । सेय्यथापि, आवुसो, आदित्तचेलो वा

आदित्तसीसो वा। तस्सेव चेलस्स वा सीसस्स वा निब्बापनाय अधिमत्तं छन्दं च वायामं च उस्साहं च उस्सोळ्हिं च अप्पटिवानिं च सतिं च सम्पजञ्ञं च करेय्य। एवमेव खो, आवुसो, तेन भिक्खुना तेसंयेव पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहानाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोळ्ही च अप्पटिवानी च सति च सम्पजञ्ञं च करणीयं। 5

५. "सचे पनावुसो, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एवं जानाति – 'अनभिज्झालु बहुलं विहरामि ...पे०... समाहितो बहुलं विहरामी' ति, तेनावुसो, भिक्खुना तेसुयेव कुसलेसु धम्मेसु पतिट्ठाय उत्तरि आसवानं खयाय योगो करणीयो" ति। B. 332

---

३. ठितिसुत्तं

१. "ठितिं पाहं[1], भिक्खवे, न वण्णयामि कुसलेसु धम्मेसु, पगेव परिहानिं। वुड्ढिं[2] च खो अहं, भिक्खवे, वण्णयामि[3] कुसलेसु धम्मेसु, नो ठितिं नो हानिं। 10 R. 96

२. "कथं च, भिक्खवे, हानि होति कुसलेसु धम्मेसु, नो ठिति नो वुड्ढि? इध, भिक्खवे, भिक्खु यत्तको होति सद्धाय सीलेन सुतेन चागेन पञ्ञाय पटिभानेन, तस्स ते धम्मा नेव तिट्ठन्ति नो वड्ढन्ति। 15 हानिमेतं, भिक्खवे, वदामि कुसलेसु धम्मेसु, नो ठितिं नो वुड्ढिं। एवं खो, भिक्खवे, हानि होति कुसलेसु धम्मेसु, नो ठिति नो वुड्ढि।

३. "कथं च, भिक्खवे ठिति होति कुसलेसु धम्मेसु, नो हानि नो वुड्ढि? इध, भिक्खवे, भिक्खु यत्तको होति सद्धाय सीलेन सुतेन चागेन पञ्ञाय पटिभानेन, तस्स ते धम्मा नेव हायन्ति नो वड्ढन्ति। 20 ठितिमेतं, भिक्खवे, वदामि कुसलेसु धम्मेसु, नो हानिं नो वुड्ढिं। एवं खो, भिक्खवे, ठिति होति कुसलेसु धम्मेसु, नो वुड्ढि नो हानि।

४. "कथं च, भिक्खवे, वुड्ढि होति कुसलेसु धम्मेसु, नो ठिति नो हानि? इध, भिक्खवे, भिक्खु यत्तको होति सद्धाय सीलेन सुतेन चागेन पञ्ञाय पटिभानेन, तस्स ते धम्मा नेव तिट्ठन्ति नो हायन्ति। वुड्ढिमेतं, 25 भिक्खवे, वदामि कुसलेसु धम्मेसु, नो ठितिं नो हानिं। एवं खो, भिक्खवे, वुड्ढि होति कुसलेसु धम्मेसु, नो ठिति नो हानि।

---

१. पहं – सी०, स्या०, रो०। २. वुद्धिं – सी०, रो०। ३. वण्णेमि – स्या०।

५. "नो चे, भिक्खवे, भिक्खु परचित्तपरियायकुसलो होति, अथ 'सचित्तपरियायकुसलो भविस्सामी' ति – एवं हि वो, भिक्खवे, सिक्खितब्बं ।

६. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु सचित्तपरियायकुसलो होति ? R. 97 5 सेय्यथापि, भिक्खवे, इत्थी वा पुरिसो वा दहरो युवा मण्डनकजातिको B. 333 आदासे वा परिसुद्धे परियोदाते अच्छे वा उदपत्ते सकं मुखनिमित्तं पच्चवेक्खमानो सचे तत्थ पस्सति रजं वा अङ्गणं वा, तस्सेव रजस्स वा अङ्गणस्स वा पहानाय वायमति । नो चे तत्थ पस्सति रजं वा अङ्गणं वा, तेनेवत्तमनो होति परिपुण्णसङ्कप्पो – 'लाभा वत मे, परिसुद्धं वत 10 मे' ति । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खुनो पच्चवेक्खणा बहुकारा होति कुसलेसु धम्मेसु – 'अभिज्झालु नु खो बहुलं विहरामि, अनभिज्झालु नु खो बहुलं विहरामि, ब्यापन्नचित्तो नु खो बहुलं विहरामि, अब्यापन्नचित्तो नु खो बहुलं विहरामि, थीनमिद्धपरियुट्ठितो नु खो बहुलं विहरामि, विगतथीनमिद्धो नु खो बहुलं विहरामि, उद्धतो नु खो बहुलं विहरामि, 15 अनुद्धतो नु खो बहुलं विहरामि, विचिकिच्छो नु खो बहुलं विहरामि, तिण्णविचिकिच्छो नु खो बहुलं विहरामि, कोधनो नु खो बहुलं विहरामि, अक्कोधनो नु खो बहुलं विहरामि, सङ्किलिट्ठचित्तो नु खो बहुलं विहरामि, असङ्किलिट्ठचित्तो नु खो बहुलं विहरामि, सारद्धकायो नु खो बहुलं विहरामि, असारद्धकायो नु खो बहुलं विहरामि, कुसीतो 20 नु खो बहुलं विहरामि, आरद्धविरियो नु खो बहुलं विहरामि, समाहितो नु खो बहुलं विहरामि, असमाहितो नु खो बहुलं विहरामी' ति ।

७. "सचे, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एवं जानाति – 'अभिज्झालु बहुलं विहरामि, ब्यापन्नचित्तो बहुलं विहरामि, थीनमिद्धपरियुट्ठितो बहुलं विहरामि, उद्धतो बहुलं विहरामि, विचिकिच्छो बहुलं 25 विहरामि, कोधनो बहुलं विहरामि, सङ्किलिट्ठचित्तो बहुलं विहरामि, सारद्धकायो बहुलं विहरामि, कुसीतो बहुलं विहरामि, असमाहितो बहुलं विहरामी' ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेसंयेव पापकानं अकुसलानं R. 98 धम्मानं पहानाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोळ्ही च अप्पटिवानी च सति च सम्पजञ्ञं च करणीयं । सेय्यथापि, भिक्खवे, 30 आदित्तचेलो वा आदित्तसीसो वा । तस्सेव चेलस्स वा सीसस्स वा निब्बापनाय अधिमत्तं छन्दं च वायामं च उस्साहं च उस्सोळ्हिं च

अप्पटिवानिं च सतिं च सम्पजञ्ञं च करेय्य; एवमेव खो, भिक्खवे, तेन भिक्खुना तेसंयेव पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहानाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोळ्ही च अप्पटिवानी च सति च सम्पजञ्ञं च करणीयं ।

८. "सचे पन, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एवं जानाति – 5 B.334 'अनभिज्झालु बहुलं विहरामि, अब्यापन्नचित्तो बहुलं विहरामि, विगतथीनमिद्धो बहुलं विहरामि, अनुद्धतो बहुलं विहरामि, तिण्णविचिकिच्छो बहुलं विहरामि, अक्कोधनो बहुलं विहरामि, असङ्किलिट्ठचित्तो बहुलं विहरामि, असारद्धकायो बहुलं विहरामि, आरद्धविरियो बहुलं विहरामि, समाहितो बहुलं विहरामी' ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेसुयेव कुसलेसु 10 धम्मेसु पतिट्ठाय उत्तरि आसवानं खयाय योगो करणीयो" ति ।

---

४. समथसुत्तं

१. "नो चे, भिक्खवे, भिक्खु परचित्तपरियायकुसलो होति, अथ 'सचित्तपरियायकुसलो भविस्सामी' ति – एवं हि वो, भिक्खवे, सिक्खितब्बं ।

२. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु सचित्तपरियायकुसलो होति ? 15 सेय्यथापि, भिक्खवे, इत्थी वा पुरिसो वा दहरो युवा मण्डनकजातिको आदासे वा परिसुद्धे परियोदाते अच्छे वा उदपत्ते सकं मुखनिमित्तं पच्चवेक्खमानो सचे तत्थ पस्सति रजं वा अङ्गणं वा, तस्सेव रजस्स वा अङ्गणस्स वा पहानाय वायमति । नो चे तत्थ पस्सति रजं वा अङ्गणं वा, तेनेवत्तमनो होति परिपुण्णसङ्कप्पो – 'लाभा वत मे, परिसुद्धं 20 R.99 वत मे' ति । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खुनो पच्चवेक्खणा बहुकारा होति कुसलेसु धम्मेसु – 'लाभी नु खोम्हि अज्झत्तं चेतोसमथस्स, न नु खोम्हि लाभी अज्झत्तं चेतोसमथस्स, लाभी नु खोम्हि अधिपञ्ञाधम्मविपस्सनाय, न नु खोम्हि लाभी अधिपञ्ञाधम्मविपस्सनाया' ति ।

३. "सचे, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एवं जानाति – 25 'लाभीम्हि अज्झत्तं चेतोसमथस्स, न लाभी अधिपञ्ञाधम्मविपस्सनाया' ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना अज्झत्तं चेतोसमथे पतिट्ठाय अधिपञ्ञाधम्मविपस्सनाय योगो करणीयो । सो अपरेन समयेन लाभी चेव होति अज्झत्तं चेतोसमथस्स लाभी च अधिपञ्ञाधम्मविपस्सनाय ।

४. "सचे पन, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एवं जानाति – 'लाभीम्हि'[1] अधिपञ्ञाधम्मविपस्सनाय, न लाभी अज्झत्तं चेतो-
B. 335 समथस्सा' ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना अधिपञ्ञाधम्मविपस्सनाय पतिट्ठाय अज्झत्तं चेतोसमथे योगो करणीयो । सो अपरेन समयेन लाभी
5 चेव होति अधिपञ्ञाधम्मविपस्सनाय लाभी च अज्झत्तं चेतोसमथस्स ।

५. "सचे, पन, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एवं जानाति – 'न लाभी अज्झत्तं चेतोसमथस्स, न लाभी अधिपञ्ञाधम्मविपस्सनाया' ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेसंयेव कुसलानं धम्मानं पटिलाभाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोळ्ही च अप्पटिवानी च सति
10 च सम्पजञ्ञं च करणीयं । सेय्यथापि, भिक्खवे, आदित्तचेलो वा आदित्तसीसो वा । तस्सेव चेलस्स वा सीसस्स वा निब्बापनाय अधिमत्तं छन्दं च वायामं च उस्साहं च उस्सोळ्हिं च अप्पटिवानिं च सतिं च सम्पजञ्ञं च करेय्य । एवमेव खो, भिक्खवे, तेन भिक्खुना तेसंयेव
R. 100 कुसलानं धम्मानं पटिलाभाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो
15 च उस्सोळ्ही च अप्पटिवानी च सति च सम्पजञ्ञं च करणीयं । सो अपरेन समयेन लाभी चेव होति अज्झत्तं चेतोसमथस्स लाभी च अधिपञ्ञाधम्मविपस्सनाय ।

६. "सचे पन, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एवं जानाति – 'लाभीम्हि अज्झत्तं चेतोसमथस्स, लाभी अधिपञ्ञाधम्मविपस्सनाया'
20 ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेसुयेव कुसलेसु धम्मेसु पतिट्ठाय उत्तरि आसवानं खयाय योगो करणीयो ।

७. "चीवरं पाहं, भिक्खवे, दुविधेन वदामि – सेवितब्बं पि असेवितब्बं पि । पिण्डपातं पाहं, भिक्खवे, दुविधेन वदामि – सेवितब्बं पि असेवितब्बं पि । सेनासनं पाहं, भिक्खवे, दुविधेन वदामि – सेवितब्बं
25 पि असेवितब्बं पि । गामनिगमं पाहं, भिक्खवे, दुविधेन वदामि – सेवितब्बं पि असेवितब्बं पि । जनपदपदेसं पाहं, भिक्खवे, दुविधेन वदामि – सेवितब्बं पि असेवितब्बं पि । पुग्गलं पाहं, भिक्खवे, दुविधेन वदामि – सेवितब्बं पि असेवितब्बं पि ।

८. "'चीवरं पाहं, भिक्खवे, दुविधेन वदामि – सेवितब्बं

१. लाभिम्हि – स्या०, रो० ।

पि असेवितब्बं पी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं। किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ?
तत्थ यं जञ्ञा चीवरं – 'इदं खो मे चीवरं सेवतो अकुसला धम्मा अभि-
वड्ढन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ती' ति, एवरूपं चीवरं न सेवितब्बं।
तत्थ यं जञ्ञा चीवरं – 'इदं खो मे चीवरं सेवतो अकुसला धम्मा B. 336
परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवड्ढन्ती' ति, एवरूपं चीवरं सेवितब्बं। 5
'चीवरं पाहं, भिक्खवे, दुविधेन वदामि – सेवितब्बं पि असेवितब्बं पी'
ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं।

९. "'पिण्डपातं पाहं, भिक्खवे, दुविधेन वदामि – सेवितब्बं पि
असेवितब्बं पी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं। किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ?
तत्थ यं जञ्ञा पिण्डपातं – 'इमं खो मे पिण्डपातं सेवतो अकुसला 10
धम्मा अभिवड्ढन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ती' ति, एवरूपो पिण्डपातो R. 101
न सेवितब्बो। तत्थ यं जञ्ञा पिण्डपातं – 'इमं खो मे पिण्डपातं सेवतो
अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवड्ढन्ती' ति, एवरूपो
पिण्डपातो सेवितब्बो। 'पिण्डपातं पाहं, भिक्खवे, दुविधेन वदामि –
सेविनब्बं, पि असेवितब्बं पी' ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं। 15

१०. "'सेनासनं पाहं, भिक्खवे, दुविधेन वदामि – सवितब्बं
पि असेवितब्बं पी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं। किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ?
तत्थ यं जञ्ञा सेनासनं – 'इदं खो मे सेनासनं सेवतो अकुसला धम्मा
अभिवड्ढन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ती' ति, एवरूपं सेनासनं न सेवि-
तब्बं। तत्थ यं जञ्ञा सेनासनं – 'इदं खो मे सेनासनं सेवतो अकुसला 20
धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवड्ढन्ती' ति, एवरूपं सेनासनं
सेवितब्बं। 'सेनासनं पाहं, भिक्खवे, दुविधेन वदामि – सेवितब्बं पि
असेवितब्बं पी' ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं।

११. "'गामनिगमं पाहं, भिक्खवे, दुविधेन वदामि – सेवि-
तब्बं पि असेवितब्बं पी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं। किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? 25
तत्थ यं जञ्ञा गामनिगमं – 'इमं[1] खो मे गामनिगमं सेवतो अकुसला
धम्मा अभिवड्ढन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ती' ति, एवरूपो गामनिगमो न
सेवितब्बो। तत्थ यं जञ्ञा गामनिगमं – 'इमं खो मे गामनिगमं सेवतो
अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवड्ढन्ती' ति, एवरूपो

१. इदं – सी०, स्या०।

गामनिगमो सेवितब्बो । 'गामनिगमं पाहं, भिक्खवे, दुविधेन वदामि – सेवितब्बं पि असेवितब्बं पी' ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

१२. "'जनपदपदेसं पाहं, भिक्खवे, दुविधेन वदामि – सेवितब्बं पि असेवितब्बं पी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च 5 वुत्तं ? तत्थ यं जञ्ञा जनपदपदेसं – 'इमं खो मे जनपदपदेसं सेवतो B. 337; R. 102 अकुसला धम्मा अभिवड्ढन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ती' ति, एवरूपो जनपदपदेसो न सेवितब्बो । तत्थ यं जञ्ञा जनपदपदेसं – 'इमं खो मे जनपदपदेसं सेवतो अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवड्ढन्ती' ति, एवरूपो जनपदपदेसो सेवितब्बो । 'जनपदपदेसं पाहं, 10 भिक्खवे, दुविधेन वदामि – सेवितब्बं पि असेवितब्बं पी' ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

१३. "'पुग्गलं पाहं, भिक्खवे, दुविधेन वदामि – सेवितब्बं पि असेवितब्बं पी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? तत्थ यं जञ्ञा पुग्गलं – 'इमं खो मे पुग्गलं सेवतो अकुसला धम्मा अभि- 15 वड्ढन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ती' ति, एवरूपो पुग्गलो न सेवितब्बो । तत्थ यं जञ्ञा पुग्गलं – 'इमं खो मे पुग्गलं सेवतो अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवड्ढन्ती' ति, एवरूपो पुग्गलो सेवितब्बो । 'पुग्गलं पाहं, भिक्खवे, दुविधेन वदामि – सेवितब्बं पि असेवितब्बं पी' ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं" ति ।

५. परिहानसुत्तं

20 १. तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि – "आवुसो भिक्खवे"[1] ति । "आवुसो" ति खो ते भिक्खू आयस्मतो सारिपुत्तस्स पच्चस्सोसुं । आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच –

२. "'परिहानधम्मो पुग्गलो, परिहानधम्मो पुग्गलो' ति, आवुसो, वुच्चति । 'अपरिहानधम्मो पुग्गलो, अपरिहानधम्मो पुग्गलो' 25 ति, आवुसो, वुच्चति । कित्तावता नु खो, आवुसो, परिहानधम्मो पुग्गलो वुत्तो भगवता, कित्तावता च पन अपरिहानधम्मो पुग्गलो वुत्तो भगवता" ति ?

---

१. भिक्खवो – सी०, स्या०, रो० ।

"दूरतो पि खो मयं, आवुसो, आगच्छाम[1] आयस्मतो सारिपुत्तस्स सन्तिके[2] एतस्स भासितस्स अत्थमञ्ञातुं। साधु वतायस्मन्तंयेव सारिपुत्तं पटिभातु एतस्स भासितस्स अत्थो। आयस्मतो सारिपुत्तस्स सुत्वा भिक्खू धारेस्सन्ती" ति। R. 103

३. "तेनहावुसो, सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी" ति। "एवमावुसो" ति खो ते भिक्खू आयस्मतो सारिपुत्तस्स पच्चस्सोसुं। आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच – 5 B. 338

४. "कित्तावता नु खो, आवुसो, परिहानधम्मो पुग्गलो वुत्तो भगवता? इधावुसो, भिक्खु अस्सुतं चेव धम्मं न सुणाति, सुता चस्स धम्मा सम्मोसं[3] गच्छन्ति, ये चस्स धम्मा पुब्बे चेतसो असम्फुट्ठपुब्बा ते 10 चस्स न समुदाचरन्ति, अविञ्ञातं चेव न विजानाति। एत्तावता खो, आवुसो, परिहानधम्मो पुग्गलो वुत्तो भगवता।

५. "कित्तावता च पनावुसो, अपरिहानधम्मो पुग्गलो वुत्तो भगवता? इधावुसो, भिक्खु अस्सुतं चेव धम्मं सुणाति, सुता चस्स धम्मा न सम्मोसं गच्छन्ति, ये चस्स धम्मा पुब्बे चेतसो असम्फुट्ठ- 15 पुब्बा ते चस्स समुदाचरन्ति, अविञ्ञातं चेव विजानाति। एत्तावता खो, आवुसो, अपरिहानधम्मो पुग्गलो वुत्तो भगवता।

६. "नो चे, आवुसो, भिक्खु परचित्तपरियायकुसलो होति, अथ 'सचित्तपरियायकुसलो भविस्सामी' ति – एवं हि वो, आवुसो, सिक्खितब्बं। 20

७. "कथं चावुसो, भिक्खु सचित्तपरियायकुसलो होति? सेय्यथापि, आवुसो, इत्थी वा पुरिसो वा दहरो युवा मण्डनकजातिको आदासे वा परिसुद्धे परियोदाते अच्छे वा उदपत्ते सकं मुखनिमित्तं पच्चवेक्खमानो सचे तत्थ पस्सति रजं वा अङ्गणं वा, तस्सेव रजस्स वा अङ्गणस्स वा पहानाय वायमति। नो चे तत्थ पस्सति रजं वा अङ्गणं वा, 25 तेनेवत्तमनो होति परिपुण्णसङ्कप्पो – 'लाभा वत मे, परिसुद्धं वत मे' ति। एवमेव खो, आवुसो, भिक्खुनो पच्चवेक्खणा बहुकारा होति कुसलेसु धम्मेसु – 'अनभिज्झालु नु खो बहुलं विहरामि, संविज्जति नु खो मे एसो धम्मो उदाहु नो, अब्यापन्नचित्तो नु खो बहुलं विहरामि, संविज्जति R. 104

१. आगच्छेय्याम – सी०, स्या०, रो०। २. सन्तिकं – सी०। ३. सम्मोहं – सी०, स्या०, रो०।

नु खो मे एसो धम्मो उदाहु नो, विगतथीनमिद्धो नु खो बहुलं विहरामि, संविज्जति नु खो मे एसो धम्मो उदाहु नो, अनुद्धतो नु खो बहुलं विहरामि, संविज्जति नु खो मे एसो धम्मो उदाहु नो, तिण्णविचिकिच्छो नु खो बहुलं विहरामि, संविज्जति नु खो मे एसो धम्मो उदाहु नो, अक्कोधनो
B 339 5 नु खो बहुलं विहरामि, संविज्जति नु खो मे एसो धम्मो उदाहु नो, असङ्किलिट्ठचित्तो नु खो बहुलं विहरामि, संविज्जति नु खो मे एसो धम्मो उदाहु नो, लाभी नु खोम्हि अज्झत्तं धम्मपामोज्जस्स, संविज्जति नु खो मे एसो धम्मो उदाहु नो, लाभी नु खोम्हि अज्झत्तं चेतोसमथस्स, संविज्जति नु खो मे एसो धम्मो उदाहु नो, लाभी नु खोम्हि अधिपञ्ञाधम्म-
10 विपस्सनाय, संविज्जति नु खो मे एसो धम्मो उदाहु नो' ति ।

८. "सचे पन, आवुसो, भिक्खु पच्चवेक्खमानो सब्बे पिमे कुसले धम्मे अत्तनि न समनुपस्सति, तेनावुसो, भिक्खुनो सब्बेसंयेव इमेसं कुसलानं धम्मानं पटिलाभाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोळ्ही च अप्पटिवानी च सति च सम्पजञ्ञं च करणीयं ।
15 सेय्यथापि, आवुसो, आदित्तचेलो वा आदित्तसीसो वा । तस्सेव चेलस्स वा सीसस्स वा निब्बापनाय अधिमत्तं छन्दं च वायामं च उस्साहं च उस्सोळ्हिं च अप्पटिवानिं च सतिं च सम्पजञ्ञं च करेय्य । एवमेव खो, आवुसो, तेन भिक्खुना सब्बेसंयेव कुसलानं धम्मानं पटिलाभाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोळ्ही च अप्पटिवानी
20 च सति च सम्पजञ्ञं च करणीयं ।

९. "सचे पन, आवुसो, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एकच्चे कुसले
R. 105 धम्मे अत्तनि समनुपस्सति, एकच्चे कुसले धम्मे अत्तनि न समनुपस्सति, तेनावुसो, भिक्खुना ये कुसले धम्मे अत्तनि समनुपस्सति तेसु कुसलेसु धम्मेसु पतिट्ठाय, ये कुसले धम्मे अत्तनि न समनुपस्सति तेसं कुसलानं
25 धम्मानं पटिलाभाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोळ्ही च अप्पटिवानी च सति च सम्पजञ्ञं च करणीयं । सेय्यथापि, आवुसो, आदित्तचेलो वा आदित्तसीसो वा । तस्सेव चेलस्स वा सीसस्स वा निब्बापनाय अधिमत्तं छन्दं च वायामं च उस्साहं च उस्सोळ्हिं च अप्पटिवानिं च सतिं च सम्पजञ्ञं च करेय्य । एवमेव खो, आवुसो, तेन भिक्खुना
30 ये कुसले धम्मे अत्तनि समनुपस्सति तेसु कुसलेसु धम्मेसु पतिट्ठाय, ये कुसले धम्मे अत्तनि न समनुपस्सति तेसं कुसलानं धम्मानं पटिलाभाय

अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोळ्ही च अप्पटिवानी च सति च सम्पजञ्ञं च करणीयं ।

१०. "सचे पनावुसो, भिक्खु पच्चवेक्खमानो सब्बे पिमे कुसले धम्मे अत्तनि समनुपस्सति, तेनावुसो, भिक्खुना सब्बेस्वेव इमेसु कुसलेसु धम्मेसु पतिट्ठाय, उत्तरि आसवानं खयाय योगो करणीयो" ति । B. 340 5

---

६. पठमसञ्ञासुत्तं

१. "दसयिमा, भिक्खवे, सञ्ञा भाविता बहुलीकता महप्फला होन्ति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना । कतमा दस ? असुभसञ्ञा, मरणसञ्ञा, आहारे पटिकूलसञ्ञा, सब्बलोके अनभिरतिसञ्ञा[1], अनिच्चसञ्ञा, अनिच्चे दुक्खसञ्ञा, दुक्खे अनत्तसञ्ञा, पहानसञ्ञा, विरागसञ्ञा, निरोधसञ्ञा – इमा खो, भिक्खवे, दस 10 सञ्ञा भाविता बहुलीकता महप्फला होन्ति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना" ति ।

---

७. दुतियसञ्ञासुत्तं

१. "दसयिमा, भिक्खवे, सञ्ञा भाविता बहुलीकता महप्फला R. 106 होन्ति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना । कतमा दस ? अनिच्चसञ्ञा, अनत्तसञ्ञा, मरणसञ्ञा, आहारे पटिकूलसञ्ञा, 15 सब्बलोके अनभिरतिसञ्ञा, अट्ठिकसञ्ञा, पुळुवकसञ्ञा[2], विनीलकसञ्ञा, विच्छिद्दकसञ्ञा, उद्धुमातकसञ्ञा – इमा खो, भिक्खवे, दस सञ्ञा भाविता बहुलीकता महप्फला होन्ति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना" ति ।

---

८. मूलकसुत्तं

१. "सचे, भिक्खवे, अञ्ञतित्थिया परिब्बाजका एवं पुच्छेय्युं – 20 'किंमूलका, आवुसो, सब्बे धम्मा, किंसम्भवा सब्बे धम्मा, किंसमुदया सब्बे धम्मा, किंसमोसरणा सब्बे धम्मा, किंपमुखा सब्बे धम्मा, किंअधि-

---

१. अनभिरतसञ्ञा – सी०, स्या०, रो० । २. पुलवकसञ्ञा – सी०; पुळवकसञ्ञा – रो० ।

पतेय्या सब्बे धम्मा, किंउत्तरा सब्बे धम्मा, किंसारा सब्बे धम्मा, किंओगधा सब्बे धम्मा, किंपरियोसाना सब्बे धम्मा' ति, एवं पुट्ठा तुम्हे, भिक्खवे, तेसं अञ्ञतित्थियानं परिब्बाजकानं किन्ति ब्याकरेय्याथा।" ति ?

"भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा भगवन्नेत्तिका भगवम्पटि-
5 सरणा। साधु वत, भन्ते, भगवन्तंयेव पटिभातु एतस्स भासितस्स अत्थो। भगवतो सुत्वा भिक्खू धारेस्सन्ती" ति।

B. 341 "तेन हि, भिक्खवे, सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी" ति।

"एवं, भन्ते" ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं। भगवा
10 एतदवोच –

२. "सचे, भिक्खवे, अञ्ञतित्थिया परिब्बाजका एवं पुच्छेय्युं– 'किंमूलका, आवुसो, सब्बे धम्मा, किंसम्भवा सब्बे धम्मा, किंसमुदया
R. 107 सब्बे धम्मा, किंसमोसरणा सब्बे धम्मा .. किंपरियोसाना सब्बे धम्मा' ति, एवं पुट्ठा तुम्हे, भिक्खवे, तेसं अञ्ञतित्थियानं परिब्बाजकानं एवं
15 ब्याकरेय्याथ – 'छन्दमूलका, आवुसो, सब्बे धम्मा, मनसिकारसम्भवा सब्बे धम्मा, फस्ससमुदया सब्बे धम्मा, वेदनासमोसरणा सब्बे धम्मा, समाधिप्पमुखा[1] सब्बे धम्मा, सताधिपतेय्या सब्बे धम्मा, पञ्ञुत्तरा सब्बे धम्मा, विमुत्तिसारा सब्बे धम्मा, अमतोगधा सब्बे धम्मा, निब्बानपरियोसाना सब्बे धम्मा' ति। एवं पुट्ठा तुम्हे, भिक्खवे, तेसं अञ्ञ-
20 तित्थियानं परिब्बाजकानं एवं ब्याकरेय्याथा" ति।

९. पब्बज्जासुत्तं

१. "तस्मातिह, भिक्खवे, एवं सिक्खितब्बं – 'यथापब्बज्जापरिचितं च नो चित्तं भविस्सति, न चुप्पन्ना पापका अकुसला धम्मा चित्तं परियादाय ठस्सन्ति; अनिच्चसञ्ञापरिचितं च नो चित्तं भविस्सति, अनत्तसञ्ञापरिचितं च नो चित्तं भविस्सति, असुभसञ्ञापरि-
25 चितं च नो चित्तं भविस्सति, आदीनवसञ्ञापरिचितं च नो चित्तं भविस्सति, लोकस्स समं च विसमं च ञत्वा तंसञ्ञापरिचितं च नो चित्तं भविस्सति, लोकस्स भवं[2] च विभवं च ञत्वा तंसञ्ञापरिचितं

१. समाधिपमुखा – सी०, स्या०, रो०। २. सम्भवं – सी०, स्या०, रो०।

च नो चित्तं भविस्सति, लोकस्स समुदयं च अत्थङ्गमं च ञत्वा तंसञ्ञा-
परिचितं च नो चित्तं भविस्सति, पहानसञ्ञापरिचितं च नो चित्तं
भविस्सति, विरागसञ्ञापरिचितं च नो चित्तं भविस्सति, निरोध-
सञ्ञापरिचितं च नो चित्तं भविस्सती' ति – एवं हि वो, भिक्खवे, R. 108
सिक्खितब्बं । 5

२. "यतो खो, भिक्खवे, भिक्खुनो यथापब्बज्जापरिचितं च B. 342
चित्तं होति न चुप्पन्ना पापका अकुसला धम्मा चित्तं परियादाय तिट्ठन्ति,
अनिच्चसञ्ञापरिचितं च चित्तं होति, अनत्तसञ्ञापरिचितं च चित्तं
होति, असुभसञ्ञापरिचितं च चित्तं होति, आदीनवसञ्ञापरिचितं
च चित्तं होति, लोकस्स समं च विसमं च ञत्वा तंसञ्ञापरिचितं च 10
चित्तं होति, लोकस्स भवं च विभवं च ञत्वा तंसञ्ञापरिचितं च
चित्तं होति, लोकस्स समुदयं च अत्थङ्गमं च ञत्वा तंसञ्ञापरिचितं च
चित्तं होति, पहानसञ्ञापरिचितं च चित्तं होति, विरागसञ्ञापरिचितं
च चित्तं होति, निरोधसञ्ञापरिचितं च चित्तं होति, तस्स द्विन्नं फलानं
अञ्ञतरं फलं पाटिकङ्खं – दिट्ठेव धम्मे अञ्ञा, सति वा उपादिसेसे 15
अनागामिता" ति ।

---

१०. गिरिमानन्दसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डि-
कस्स आरामे । तेन खो पन समयेन आयस्मा गिरिमानन्दो आबाधिको
होति दुक्खितो बाळ्हगिलानो । अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा
तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । 20
एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच –

२. "आयस्मा, भन्ते, गिरिमानन्दो आबाधिको होति दुक्खितो
बाळ्हगिलानो । साधु, भन्ते, भगवा येनायस्मा गिरिमानन्दो तेनुप-
सङ्कमतु अनुकम्पं उपादाया" ति ।

"सचे खो त्वं, आनन्द, गिरिमानन्दस्स भिक्खुनो[1] दस सञ्ञा 25
भासेय्यासि, ठानं खो पनेतं विज्जति यं गिरिमानन्दस्स भिक्खुनो दस
सञ्ञा सुत्वा सो आबाधो ठानसो पटिप्पस्सम्भेय्य ।

---

१. भिक्खुनो उपसङ्कमित्वा – सी०, स्या०, रो० ।

R. 109 ३. "कतमा दस ? अनिच्चसञ्ञा, अनत्तसञ्ञा, असुभसञ्ञा, आदीनवसञ्ञा, पहानसञ्ञा, विरागसञ्ञा, निरोधसञ्ञा, सब्बलोके अनभिरतिसञ्ञा, सब्बसङ्खारेसु अनिच्छासञ्ञा[1], आनापानस्सति[1]।

5 ४. "कतमा चानन्द, अनिच्चसञ्ञा ? इधानन्द, भिक्खु अरञ्ञगतो वा रुक्खमूलगतो वा सुञ्ञागारगतो वा इति पटिसञ्चिक्खति – 'रूपं अनिच्चं, वेदना अनिच्चा, सञ्ञा अनिच्चा, सङ्खारा B. 343 अनिच्चा, विञ्ञाणं अनिच्चं' ति। इति इमेसु पञ्चसु उपादानक्खन्धेसु अनिच्चानुपस्सी विहरति। अयं वुच्चतानन्द, अनिच्चसञ्ञा।

10 ५. "कतमा चानन्द, अनत्तसञ्ञा ? इधानन्द, भिक्खु अरञ्ञगतो वा रुक्खमूलगतो वा सुञ्ञागारगतो वा इति पटिसञ्चिक्खति – 'चक्खु[2] अनत्ता, रूपा अनत्ता, सोतं अनत्ता, सद्दा अनत्ता, घानं अनत्ता, गन्धा अनत्ता, जिव्हा अनत्ता, रसा अनत्ता, काया[3] अनत्ता, फोट्ठब्बा अनत्ता, मनो अनत्ता, धम्मा अनत्ता' ति। इति इमेसु छसु 15 अज्झत्तिकबाहिरेसु आयतनेसु अनत्तानुपस्सी विहरति। अयं वुच्चतानन्द, अनत्तसञ्ञा।

६. "कतमा चानन्द, असुभसञ्ञा ? इधानन्द, भिक्खु इममेव कायं उद्धं पादतला अधो केसमत्थका तचपरियन्तं पूरं नानाप्पकारस्स असुचिनो पच्चवेक्खति – 'अत्थि इमस्मिं काये केसा लोमा नखा दन्ता 20 तचो मंसं न्हारु अट्ठि अट्ठिमिञ्जं[4] वक्कं हदयं यकनं किलोमकं पिहकं पप्फासं अन्तं अन्तगुणं उदरियं करीसं पित्तं सेम्हं पुब्बो लोहितं सेदो मेदो अस्सु वसा खेळो सिङ्घाणिका लसिका मुत्तं' ति। इति इमस्मिं काये असुभानुपस्सी विहरति। अयं वुच्चतानन्द, असुभसञ्ञा।

७. "कतमा चानन्द, आदीनवसञ्ञा ? इधानन्द, भिक्खु 25 अरञ्ञगतो वा रुक्खमूलगतो वा सुञ्ञागारगतो वा इति पटिसञ्चिक्खति – 'बहुदुक्खो खो अयं कायो बहुआदीनवो' ति इमस्मिं काये R. 110 विविधा आबाधा उप्पज्जन्ति, सेय्यथीदं – चक्खुरोगो सोतरोगो घानरोगो जिव्हारोगो कायरोगो सीसरोगो कण्णरोगो मुखरोगो दन्तरोगो

१. अनिच्चसञ्ञा आनापानसति – सी०, स्या०, रो०। २. चक्खुं – सी०, स्या०, रो०। ३. कायो – सी०, स्या०, रो०। ४. अट्ठिमिञ्जा – सी०।

मोट्ठरोगो[1] कासो सासो पिनासो डाहो[2] जरो कुच्छिरोगो मुच्छा पक्खन्दिका सूला विसूचिका कुट्ठं गण्डो किलासो सोसो अपमारो दद्दु कण्डु कच्छु नखसा[3] वितच्छिका लोहितं[4] पित्तं[4] मधुमेहो अंसा पिळका भगन्दला पित्तसमुट्ठाना आबाधा सेम्हसमुट्ठाना आबाधा वातसमुट्ठाना आबाधा सन्निपातिका आबाधा उतुपरिणामजा आबाधा विसमपरिहारजा आबाधा ओपक्कमिका आबाधा कम्मविपाकजा आबाधा सीतं उण्हं जिघच्छा पिपासा उच्चारो पस्सावो' ति । इति इमस्मिं काये आदीनवानुपस्सी विहरति । अयं वुच्चतानन्द, आदीनवसञ्ञा । B. 344

८. "कतमा चानन्द, पहानसञ्ञा ? इधानन्द, भिक्खु उप्पन्नं कामवितक्कं नाधिवासेति, पजहति, विनोदेति, ब्यन्तीकरोति, अनभावं गमेति । उप्पन्नं ब्यापादवितक्कं नाधिवासेति, पजहति, विनोदेति, ब्यन्तीकरोति, अनभावं गमेति । उप्पन्नं विहिंसावितक्कं नाधिवासेति, पजहति, विनोदेति, ब्यन्तीकरोति, अनभावं गमेति । उप्पन्नुप्पन्ने पापके अकुसले धम्मे नाधिवासेति, पजहति, विनोदेति, ब्यन्तीकरोति, अनभावं गमेति । अयं वुच्चतानन्द, पहानसञ्ञा ।

९. "कतमा चानन्द, विरागसञ्ञा ? इधानन्द, भिक्खु अरञ्ञगतो वा रुक्खमूलगतो वा सुञ्ञागारगतो वा इति पटिसञ्चिक्खति – 'एतं सन्तं एतं पणीतं यदिदं सब्बसङ्खारसमथो सब्बूपधिप्पटिनिस्सग्गो तण्हाक्खयो विरागो निब्बानं' ति । अयं वुच्चतानन्द, विरागसञ्ञा ।

१०. "कतमा चानन्द, निरोधसञ्ञा ? इधानन्द, भिक्खु अरञ्ञगतो वा रुक्खमूलगतो वा सुञ्ञागारगतो वा इति पटिसञ्चिक्खति – 'एतं सन्तं एतं पणीतं यदिदं सब्बसङ्खारसमथो सब्बूपधिप्पटिनिस्सग्गो तण्हाक्खयो निरोधो निब्बानं' ति । अयं वुच्चतानन्द, निरोधसञ्ञा । R. 111

११. "कतमा चानन्द, सब्बलोके अनभिरतिसञ्ञा ? इधानन्द, भिक्खु ये लोके उपादाना[5] चेतसो अधिट्ठानाभिनिवेसानुसया, ते पजहन्तो विहरति[6] अनुपादियन्तो[6] । अयं वुच्चतानन्द, सब्बलोके अनभिरतिसञ्ञा ।

---

१. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २. डहो – सी०, स्या०, रो० । ३. रखसा – सी०, स्या०, रो० । ४–४. लोहितपित्तं – सी०, रो० । ५. उपायुपादाना – सी०, स्या०, रो० । ६–६. विरमति न उपादियन्तो – सी०, स्या०, रो० ।

१२. "कतमा चानन्द, सब्बसङ्खारेसु अनिच्छासञ्ञा ? इधानन्द, भिक्खु सब्बसङ्खारेसु[1] अट्टीयति हरायति जिगुच्छति । अयं वुच्चतानन्द, सब्बसङ्खारेसु अनिच्छासञ्ञा ।

१३. "कतमा चानन्द, आनापानस्सति ? इधानन्द, भिक्खु
5 अरञ्ञगतो वा रुक्खमूलगतो वा सुञ्ञागारगतो वा निसीदति पल्लङ्कं आभुजित्वा उजुं कायं पणिधाय परिमुखं सतिं उपट्ठपेत्वा । सो सतो व अस्ससति सतो व पस्ससति । दीघं वा अस्ससन्तो 'दीघं अस्ससामी' ति पजानाति । दीघं वा पस्ससन्तो 'दीघं पस्ससामी' ति पजानाति । रस्सं वा अस्ससन्तो 'रस्सं अस्ससामी' ति पजानाति । रस्सं वा पस्ससन्तो
B. 345 10 'रस्सं पस्ससामी' ति पजानाति । 'सब्बकायपटिसंवेदी अस्ससिस्सामी' ति सिक्खति । 'सब्बकायपटिसंवेदी पस्ससिस्सामी' ति सिक्खति । 'पस्सम्भयं कायसङ्खारं अस्ससिस्सामी' ति सिक्खति । 'पस्सम्भयं कायसङ्खारं पस्ससिस्सामी' ति सिक्खति । 'पीतिपटिसंवेदी अस्ससिस्सामी' ति सिक्खति । 'पीतिपटिसंवेदी पस्ससिस्सामी' ति सिक्खति । 'सुख-
15 पटिसंवेदी अस्ससिस्सामी' ति सिक्खति । 'सुखपटिसंवेदी पस्ससिस्सामी' ति सिक्खति । 'चित्तसङ्खारपटिसंवेदी अस्ससिस्सामी' ति सिक्खति । 'चित्तसङ्खारपटिसंवेदी पस्ससिस्सामी' ति सिक्खति । 'पस्सम्भयं चित्तसङ्खारं अस्ससिस्सामी' ति सिक्खति । 'पस्सम्भयं चित्तसङ्खारं पस्ससिस्सामी' ति सिक्खति । 'चित्तपटिसंवेदी अस्ससिस्सामी' ति सिक्खति ।
R. 112 20 'चित्तपटिसंवेदी पस्ससिस्सामी' ति सिक्खति । अभिप्पमोदयं चित्तं ...पे०... समादहं चित्तं ...पे०... विमोचयं चित्तं ...पे०... अनिच्चानुपस्सी ...पे०... विरागानुपस्सी ...पे०... निरोधानुपस्सी ...पे०... 'पटिनिस्सग्गानुपस्सी अस्ससिस्सामी' ति सिक्खति । 'पटिनिस्सग्गानुपस्सी पस्ससिस्सामी' ति सिक्खति । अयं वुच्चतानन्द, आनापानस्सति ।

25 १४. "सचे खो त्वं, आनन्द, गिरिमानन्दस्स भिक्खुनो इमा दस सञ्ञा भासेय्यासि, ठानं खो पनेतं विज्जति यं गिरिमानन्दस्स भिक्खुनो इमा दस सञ्ञा सुत्वा सो आबाधो ठानसो पटिप्पस्सम्भेय्या" ति ।

१५. अथ खो आयस्मा आनन्दो भगवतो सन्तिके इमा दस सञ्ञा उग्गहेत्वा येनायस्मा गिरिमानन्दो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा

१. सब्बसङ्खारेहि – सी०, स्या०, रो० ।

आयस्मतो गिरिमानन्दस्स इमा दस सञ्ञा अभासि । अथ खो आयस्मतो गिरिमानन्दस्स दस सञ्ञा सुत्वा सो आबाधो ठानसो पटिप्पस्सम्भि । वुट्ठहि चायस्मा गिरिमानन्दो तम्हा आबाधा । तथा पहीनो च पनायस्मतो गिरिमानन्दस्स सो आबाधो अहोसी" ति ।

सचित्तवग्गो छट्ठो ।

तस्सुद्दानं

सचित्तं[1] च सारिपुत्त[1], ठिति[2] च समथेन च[2] ।
परिहानो[3] च[3] द्वे सञ्ञा, मूला[4] पब्बजितं गिरी ति[4] ॥ 5

---

७. यमकवग्गो

१. अविज्जासुत्तं

१. "पुरिमा, भिक्खवे, कोटि न पञ्ञायति अविज्जाय – 'इतो पुब्बे अविज्जा नाहोसि, अथ पच्छा सम्भवी[5]' ति । एवञ्चेतं[6], भिक्खवे, वुच्चति, अथ च पन पञ्ञायति – 'इदप्पच्चया अविज्जा' ति । B. 346, R. 113

२. "अविज्जं पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । 10 को चाहारो अविज्जाय ? 'पञ्च नीवरणा' तिस्स वचनीयं । पञ्च पाहं, भिक्खवे, नीवरणे साहारे वदामि, नो अनाहारे । को चाहारो पञ्चन्नं नीवरणानं ? 'तीणि दुच्चरितानी' तिस्स वचनीयं । तीणि पाहं, भिक्खवे, दुच्चरितानि साहारानि वदामि, नो अनाहारानि । को चाहारो तिण्णं दुच्चरितानं ? 'इन्द्रियअसंवरो' तिस्स वचनीयं । इन्द्रिय- 15 असंवरं पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो इन्द्रियअसंवरस्स ? 'असतासम्पजञ्ञं' तिस्स वचनीयं । असतासम्पजञ्ञं पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो असतासम्पजञ्ञस्स ? 'अयोनिसो मनसिकारो' तिस्स वचनीयं । अयोनिसो मनसिकारं पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो 20

१–१. सचित्त-सारिपुत्ता च – सी०, स्या०, रो० । २–२. ठितिं च समथेन च – सी० । ३–३. परिहाना च – सी०, रो०; परिहाना – स्या० । ४–४. मूलापब्बजिता गिरी ति – सी०; मूला पब्बजिताबधो – स्या०; ० पब्बजिता ० – रो० । ५. समभवी – म० । ६. एवमेतं – सी० ।

अयोनिसो मनसिकारस्स ? 'अस्सद्धियं' तिस्स वचनीयं । अस्सद्धियं पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो अस्सद्धियस्स ? 'असद्धम्मस्सवनं' तिस्स वचनीयं । असद्धम्मस्सवनं पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो असद्धम्म-
5 स्सवनस्स ? 'असप्पुरिससंसेवो' तिस्स वचनीयं ।

३. "इति खो, भिक्खवे, असप्पुरिससंसेवो परिपूरो असद्धम्मस्सवनं परिपूरेति, असद्धम्मस्सवनं परिपूरं अस्सद्धियं परिपूरेति, अस्सद्धियं परिपूरं अयोनिसो मनसिकारं परिपूरेति, अयोनिसो मनसिकारो परिपूरो
R. 114 असतासम्पजञ्ञं परिपूरेति, असतासम्पजञ्ञं परिपूरं इन्द्रियअसंवरं
10 परिपूरेति, इन्द्रियअसंवरो परिपूरो तीणि दुच्चरितानि परिपूरेति, तीणि दुच्चरितानि परिपूरानि पञ्च नीवरणे परिपूरेन्ति, पञ्च नीवरणा परिपूरा अविज्जं परिपूरेन्ति । एवमेतिस्सा अविज्जाय आहारो होति, एवं च पारिपूरि ।

B. 347 ४. "सेय्यथापि, भिक्खवे, उपरिपब्बते थुल्लफुसितके देवे
15 वस्सन्ते[1] तं उदकं यथानिन्नं पवत्तमानं पब्बतकन्दरपदरसाखा परिपूरेति, पब्बतकन्दरपदरसाखा परिपूरा कुसोब्भे[2] परिपूरेन्ति । कुसोब्भा परिपूरा महासोब्भे परिपूरेन्ति, महासोब्भा परिपूरा कुन्नदियो परिपूरेन्ति, कुन्नदियो परिपूरा महानदियो परिपूरेन्ति, महानदियो परिपूरा महासमुद्दं सागरं परिपूरेन्ति; एवमेतस्स महासमुद्दस्स सागरस्स आहारो
20 होति, एवं च पारिपूरि ।

"एवमेव खो, भिक्खवे, असप्पुरिससंसेवो परिपूरो असद्धम्मस्सवनं परिपूरेति, असद्धम्मस्सवनं परिपूरं अस्सद्धियं परिपूरेति, अस्सद्धियं परिपूरं अयोनिसो मनसिकारं परिपूरेति, अयोनिसो मनसिकारो परिपूरो असतासम्पजञ्ञं परिपूरेति, असतासम्पजञ्ञं परिपूरं इन्द्रियअसंवरं
25 परिपूरेति, इन्द्रियअसंवरो परिपूरो तीणि दुच्चरितानि परिपूरेति, तीणि दुच्चरितानि परिपूरानि पञ्च नीवरणे परिपूरेन्ति, पञ्च नीवरणा परिपूरा अविज्जं परिपूरेन्ति; एवमेतिस्सा अविज्जाय आहारो होति, एवं च पारिपूरि ।

---

१. ० देवे गलगलायन्ते – सी०, रो०; ० देवे गळगळायन्ते – स्या० । २. कुस्सुब्भे – सी०, रो०; कुसुब्भे – स्या० ।

५. "विज्जाविमुत्तिं पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं। को चाहारो विज्जाविमुत्तिया ? 'सत्त बोज्झङ्गा' तिस्स वचनीयं। सत्त पाहं, भिक्खवे, बोज्झङ्गे साहारे वदामि, नो अनाहारे। को चाहारो सत्तन्नं बोज्झङ्गानं ? 'चत्तारो सतिपट्ठाना' तिस्स वचनीयं। चत्तारो पाहं, भिक्खवे, सतिपट्ठाने साहारे वदामि, नो अनाहारे। को 5 चाहारो चतुन्नं सतिपट्ठानानं ? 'तीणि सुचरितानी' तिस्स वचनीयं। R. 115 तीणि पाहं, भिक्खवे, सुचरितानि साहारानि वदामि, नो अनाहारानि। को चाहारो तिण्णं सुचरितानं ? 'इन्द्रियसंवरो' तिस्स वचनीयं। इन्द्रियसंवरं पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं। को चाहारो इन्द्रियसंवरस्स ? 'सतिसम्पजञ्ञं' तिस्स वचनीयं। सतिसम्पजञ्ञं 10 पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं। को चाहारो सतिसम्पजञ्ञस्स ? 'योनिसो मनसिकारो' तिस्स वचनीयं। योनिसो मनसिकारं पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं। को चाहारो योनिसो मनसिकारस्स ? 'सद्धा' तिस्स वचनीयं। सद्धं पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं। को चाहारो सद्धाय ? 'सद्धम्मस्सवनं' तिस्स 15 B. 348 वचनीयं। सद्धम्मस्सवनं पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं। को चाहारो सद्धम्मस्सवनस्स[1] ? 'सप्पुरिससंसेवो' तिस्स वचनीयं।

६. "इति खो, भिक्खवे, सप्पुरिससंसेवो परिपूरो सद्धम्मस्सवनं परिपूरेति, सद्धम्मस्सवनं परिपूरं सद्धं परिपूरेति, सद्धा परिपूरा योनिसो मनसिकारं परिपूरेति, योनिसो मनसिकारो परिपूरो सतिसम्पजञ्ञं 20 परिपूरेति, सतिसम्पजञ्ञं परिपूरं इन्द्रियसंवरं परिपूरेति, इन्द्रियसंवरो परिपूरो तीणि सुचरितानि परिपूरेति, तीणि सुचरितानि परिपूरानि चत्तारो सतिपट्ठाने परिपूरेन्ति, चत्तारो सतिपट्ठाना परिपूरा सत्त बोज्झङ्गे परिपूरेन्ति, सत्त बोज्झङ्गा परिपूरा विज्जाविमुत्तिं परिपूरेन्ति; एवमेतिस्सा विज्जाविमुत्तिया आहारो होति, एवं च[2] पारिपूरि। 25

७. "सेय्यथापि, भिक्खवे, उपरिपब्बते थुल्लफुसितके देवे वस्सन्ते तं उदकं यथानिन्नं पवत्तमानं पब्बतकन्दरपदरसाखा परिपूरेति, पब्बतकन्दरपदरसाखा परिपूरा कुसोब्भे परिपूरेन्ति, कुसोब्भा परिपूरा महासोब्भे परिपूरेन्ति, महासोब्भा परिपूरा कुन्नदियो परिपूरेन्ति,

१. सद्धम्मसवनस्स – रो०। २. च पन – सी०।

R. 116 कुन्नदियो परिपूरा महानदियो परिपूरेन्ति, महानदियो परिपूरा महासमुद्दं सागरं परिपूरेन्ति; एवमेतस्स महासमुद्दस्स सागरस्स आहारो होति, एवं च पारिपूरि ।

"एवमेव खो, भिक्खवे, सप्पुरिससंसेवो परिपूरो सद्धम्मस्सवनं 5 परिपूरेति, सद्धम्मस्सवनं परिपूरं सद्धं परिपूरेति, सद्धा परिपूरा योनिसो मनसिकारं परिपूरेति, योनिसो मनसिकारो परिपूरो सतिसम्पजञ्ञं परिपूरेति, सतिसम्पजञ्ञं परिपूरं इन्द्रियसंवरं परिपूरेति, इन्द्रियसंवरो परिपूरो तीणि सुचरितानि परिपूरेति, तीणि सुचरितानि परिपूरानि चत्तारो सतिपट्ठाने परिपूरेन्ति, चत्तारो सतिपट्ठाना परिपूरा सत्त बोज्झङ्गे 10 परिपूरेन्ति, सत्त बोज्झङ्गा परिपूरा विज्जाविमुत्तिं परिपूरेन्ति; एवमेतिस्सा विज्जाविमुत्तिया आहारो होति, एवं च पारिपूरी" ति ।

---

२. तण्हासुत्तं

१. "पुरिमा, भिक्खवे, कोटि न पञ्ञायति भवतण्हाय – 'इतो पुब्बे भवतण्हा नाहोसि, अथ पच्छा सम्भवी' ति । एवञ्चेतं, भिक्खवे, वुच्चति, अथ च पन पञ्ञायति – 'इदप्पच्चया भवतण्हा' ति ।

B. 349 15 २. "भवतण्हं पाहं[1], भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो भवतण्हाय ? 'अविज्जा' तिस्स वचनीयं । अविज्जं पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो अविज्जाय ? 'पञ्च नीवरणा' तिस्स वचनीयं । पञ्च नीवरणे पाहं, भिक्खवे, साहारे वदामि, नो अनाहारे । को चाहारो पञ्चन्नं नीवरणानं ? 'तीणि 20 दुच्चरितानी' तिस्स वचनीयं । तीणि पाहं, भिक्खवे, दुच्चरितानि साहारानि वदामि, नो अनाहारानि । को चाहारो तिण्णन्नं दुच्चरितानं ? 'इन्द्रियअसंवरो' तिस्स वचनीयं । इन्द्रियअसंवरं पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो इन्द्रियअसंवरस्स ? 'असतासम्पजञ्ञं' तिस्स वचनीयं । असतासम्पजञ्ञं पाहं, भिक्खवे, साहारं R. 117 25 वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो असतासम्पजञ्ञस्स ? 'अयोनिसो मनसिकारो' तिस्स वचनीयं । अयोनिसो मनसिकारं पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो अयोनिसो मनसिकारस्स ?

---

१. सी० पोत्थके नत्थि ।

'अस्सद्धियं' तिस्स वचनीयं । अस्सद्धियं पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो अस्सद्धियस्स ? 'अस्सद्धम्मस्सवनं' तिस्स वचनीयं । अस्सद्धम्मस्सवनं पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो अस्सद्धम्मस्सवनस्स ? 'असप्पुरिससंसेवो' तिस्स वचनीयं । 5

३. "इति खो, भिक्खवे, असप्पुरिससंसेवो परिपूरो अस्सद्धम्मस्सवनं परिपूरेति, अस्सद्धम्मस्सवनं परिपूरं अस्सद्धियं परिपूरेति, अस्सद्धियं परिपूरं अयोनिसो मनसिकारं परिपूरेति, अयोनिसो मनसिकारो परिपूरो असतासम्पजञ्ञं परिपूरेति, असतासम्पजञ्ञं परिपूरं इन्द्रियअसवरं परिपूरेति, इन्द्रियअसंवरो परिपूरो तीणि 10 दुच्चरितानि परिपूरेति, तीणि दुच्चरितानि परिपूरानि पञ्च नीवरणे परिपूरेन्ति, पञ्च नीवरणा परिपूरा अविज्जं परिपूरेन्ति, अविज्जा परिपूरा भवतण्हं परिपूरेति; एवमेतिस्सा भवतण्हाय आहारो होति, एवं च पारिपूरि ।

४. "सेय्यथापि, भिक्खवे, उपरिपब्बते थुल्लफुसितके देवे वस्सन्ते 15 तं उदकं यथानिन्नं पवत्तमानं पब्बतकन्दरपदरसाखा परिपूरेति, पब्बतकन्दरपदरसाखा परिपूरा कुसोब्भे परिपूरेन्ति, कुसोब्भा परिपूरा महासोब्भे परिपूरेन्ति, महासोब्भा परिपूरा कुन्नदियो परिपूरेन्ति, कुन्नदियो परिपूरा महानदियो परिपूरेन्ति, महानदियो परिपूरा महासमुद्दं सागरं B. 350 परिपूरेन्ति; एवमेतस्स महासमुद्दस्स सागरस्स आहारो होति, एवं 20 च पारिपूरि ।

"एवमेव खो, भिक्खवे, असप्पुरिससंसेवो परिपूरो अस्सद्धम्मस्सवनं परिपूरेति, अस्सद्धम्मस्सवनं परिपूरं अस्सद्धियं परिपूरेति, R. 118 अस्सद्धियं परिपूरं अयोनिसो मनसिकारं परिपूरेति, अयोनिसो मनसिकारो परिपूरो असतासम्पजञ्ञं परिपूरेति, असतासम्पजञ्ञं परिपूरं इन्द्रिय- 25 असंवरं परिपूरेति, इन्द्रियअसंवरो परिपूरो तीणि दुच्चरितानि परिपूरेति, तीणि दुच्चरितानि परिपूरानि पञ्च नीवरणे परिपूरेन्ति, पञ्च नीवरणा परिपूरा अविज्जं परिपूरेन्ति, अविज्जा परिपूरा भवतण्हं परिपूरेति; एवमेतिस्सा भवतण्हाय आहारो होति, एवं च पारिपूरि ।

५. "विज्जाविमुत्तिं पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो 30 अनाहारं । को चाहारो विज्जाविमुत्तिया ? 'सत्त बोज्झङ्गा' तिस्स

वचनीयं। सत्त पाहं, भिक्खवे, बोज्झङ्गे साहारे वदामि, नो अनाहारे। को चाहारो सत्तन्नं बोज्झङ्गानं? 'चत्तारो सतिपट्ठाना' तिस्स वचनीयं। चत्तारो पाहं, भिक्खवे, सतिपट्ठाने साहारे वदामि, नो अनाहारे। को चाहारो चतुन्नं सतिपट्ठानानं? 'तीणि सुचरितानी' तिस्स वचनीयं।
5 तीणि पाहं, भिक्खवे, सुचरितानि साहारानि वदामि, नो अनाहारानि। को चाहारो तिण्णन्नं[1] सुचरितानं? 'इन्द्रियसंवरो' तिस्स वचनीयं। इन्द्रियसंवरं पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं। को चाहारो इन्द्रियसंवरस्स? 'सतिसम्पजञ्ञं' तिस्स वचनीयं। सतिसम्पजञ्ञं पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं। को चाहारो
10 सतिसम्पजञ्ञस्स? 'योनिसो मनसिकारो' तिस्स वचनीयं। योनिसो मनसिकारं पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं। को चाहारो योनिसो मनसिकारस्स? 'सद्धा' तिस्स वचनीयं। सद्धं पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं। को चाहारो सद्धाय? 'सद्धम्मस्सवनं' तिस्स वचनीयं। सद्धम्मस्सवनं पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो
15 अनाहारं। को चाहारो सद्धम्मस्सवनस्स? 'सप्पुरिससंसेवो' तिस्स वचनीयं।

६. "इति खो, भिक्खवे, सप्पुरिससंसेवो परिपूरो सद्धम्मस्सवनं परिपूरेति, सद्धम्मस्सवनं परिपूरं सद्धं परिपूरेति, सद्धा परिपूरा योनिसो मनसिकारं परिपूरेति, योनिसो मनसिकारो परिपूरो सतिसम्पजञ्ञं
B. 351 20 परिपूरेति, सतिसम्पजञ्ञं परिपूरं इन्द्रियसंवरं परिपूरेति, इन्द्रियसंवरो परिपूरो तीणि सुचरितानि परिपूरेति, तीणि सुचरितानि परिपूरानि चत्तारो सतिपट्ठाने परिपूरेन्ति, चत्तारो सतिपट्ठाना परिपूरा सत्त
R. 119 बोज्झङ्गे परिपूरेन्ति, सत्त बोज्झङ्गा परिपूरा विज्जाविमुत्तिं परिपूरेन्ति; एवमेतिस्सा विज्जाविमुत्तिया आहारो होति, एवं च पारिपूरि।

25 ७. "सेय्यथापि, भिक्खवे, उपरिपब्बते थुल्लफुसितके देवे वस्सन्ते तं उदकं यथानिन्नं पवत्तमानं ... पे०... एवमेतस्स महासमुद्दस्स सागरस्स आहारो होति, एवं च पारिपूरि। एवमेव खो, भिक्खवे, सप्पुरिससंसेवो परिपूरो सद्धम्मस्सवनं परिपूरेति ... पे०... एवमेतिस्सा विज्जाविमुत्तिया आहारो होति, एवं च पारिपूरी" ति।

---

१. तिण्णं – स्या०, रो०।

३. निट्ठङ्गतसुत्तं

१. "ये केचि, भिक्खवे, मयि निट्ठं गता सब्बे ते दिट्ठिसम्पन्ना। तेसं दिट्ठिसम्पन्नानं पञ्चन्नं इध निट्ठा, पञ्चन्नं इध विहाय निट्ठा। कतमेसं पञ्चन्नं इध निट्ठा? सत्तक्खत्तुपरमस्स, कोलङ्कोलस्स, एक- R. 120 बीजिस्स, सकदागामिस्स, यो च दिट्ठेव धम्मे अरहा – इमेसं पञ्चन्नं इध निट्ठा। कतमेसं पञ्चन्नं इध विहाय निट्ठा? अन्तरापरिनिब्बा- 5 यिस्स, उपहच्चपरिनिब्बायिस्स, असङ्खारपरिनिब्बायिस्स, ससङ्खार- परिनिब्बायिस्स, उद्धंसोतस्स अकनिट्ठगामिनो – इमेसं पञ्चन्नं इध विहाय निट्ठा। ये केचि, भिक्खवे, मयि निट्ठं गता, सब्बे ते दिट्ठिसम्पन्ना। तेसं दिट्ठिसम्पन्नानं इमेसं पञ्चन्नं इध निट्ठा, इमेसं पञ्चन्नं इध विहाय निट्ठा" ति। 10

४. अवेच्चप्पसन्नसुत्तं

१. "ये केचि, भिक्खवे, मयि अवेच्चप्पसन्ना, सब्बे ते सोतापन्ना। तेसं सोतापन्नानं पञ्चन्नं इध निट्ठा, पञ्चन्नं इध विहाय निट्ठा। कतमेसं पञ्चन्नं इध निट्ठा? सत्तक्खत्तुपरमस्स[1], कोलङ्कोलस्स, एकबीजिस्स[2], सकदागामिस्स, यो च दिट्ठेव धम्मे अरहा – इमेसं पञ्चन्नं इध निट्ठा। कतमेसं पञ्चन्नं इध विहाय निट्ठा? अन्तरापरिनिब्बायिस्स, उपहच्च- 15 परिनिब्बायिस्स, असङ्खारपरिनिब्बायिस्स, ससङ्खारपरिनिब्बायिस्स, उद्धं- सोतस्स अकनिट्ठगामिनो – इमेसं पञ्चन्नं इध विहाय निट्ठा। ये केचि, भिक्खवे, मयि अवेच्चप्पसन्ना सब्बे ते सोतापन्ना। तेसं सोतापन्नानं B. 352 इमेसं पञ्चन्नं इध निट्ठा, इमेसं पञ्चन्नं इध विहाय निट्ठा" ति।

५. पठमसुखसुत्तं

१. एकं समयं आयस्मा सारिपुत्तो मगधेसु विहरति नालक- 20 गामके। अथ खो सामण्डकानि परिब्बाजको येनायस्मा सारिपुत्तो R. 121 तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मता सारिपुत्तेन सद्धिं सम्मोदि। सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नो खो सामण्डकानि परिब्बाजको आयस्मन्तं सारिपुत्तं एतदवोच –

१. सत्तक्खत्तुंपरमस्स – स्या०। २. एकबीजस्स – सी०।

२. "किं नु खो, आवुसो सारिपुत्त, सुखं, किं दुक्खं" ति ?

"अभिनिब्बत्ति खो, आवुसो, दुक्खा, अनभिनिब्बत्ति सुखा। अभिनिब्बत्तिया, आवुसो, सति इदं दुक्खं पाटिकङ्खं – सीतं उण्हं जिघच्छा पिपासा उच्चारो पस्सावो अग्गिसम्फस्सो दण्डसम्फस्सो सत्थसम्फस्सो 5 ञाती पि मित्ता पि सङ्गम्म समागम्म रोसेन्ति। अभिनिब्बत्तिया, आवुसो, सति इदं दुक्खं पाटिकङ्खं। अनभिनिब्बत्तिया, आवुसो, सति इदं सुखं पाटिकङ्खं – न सीतं न उण्हं न जिघच्छा न पिपासा न उच्चारो न पस्सावो न अग्गिसम्फस्सो न दण्डसम्फस्सो न सत्थसम्फस्सो ञाती पि मित्ता पि सङ्गम्म समागम्म न रोसेन्ति। अनभिनिब्बत्तिया, आवुसो, 10 सति इदं सुखं पाटिकङ्खं" ति।

---

६. दुतियसुखसुत्तं

१. एकं समयं आयस्मा सारिपुत्तो मगधेसु विहरति नालकगामके। अथ खो सामण्डकानि परिब्बाजको येनायस्मा सारिपुत्तो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मता सारिपुत्तेन सद्धिं सम्मोदि। सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं R. 122 15 निसिन्नो खो सामण्डकानि परिब्बाजको आयस्मन्तं सारिपुत्तं एतदवोच –

२. "किं नु खो, आवुसो, सारिपुत्त, इमस्मिं धम्मविनये सुखं, किं दुक्खं" ति ?

"अनभिरति खो, आवुसो, इमस्मिं धम्मविनये दुक्खा, अभिरति सुखा। अनभिरतिया, आवुसो, सति इदं दुक्खं पाटिकङ्खं – गच्छन्तो पि B. 353 20 सुखं सातं नाधिगच्छति, ठितो पि ... निसिन्नो पि ... सयानो पि ... गामगतो पि ... अरञ्ञगतो पि ... रुक्खमूलगतो पि ... सुञ्ञागारगतो पि ... अब्भोकासगतो पि ... भिक्खुमज्झगतो पि सुखं सातं नाधिगच्छति। अनभिरतिया, आवुसो, सति इदं दुक्खं पाटिकङ्खं।

३. "अभिरतिया, आवुसो, सति इदं सुखं पाटिकङ्खं – गच्छन्तो 25 पि सुखं सातं अधिगच्छति, ठितो पि ... निसिन्नो पि ... सयानो पि ... गामगतो पि ... अरञ्ञगतो पि ... रुक्खमूलगतो पि ... सुञ्ञागारगतो पि ... अब्भोकासगतो पि ... भिक्खुमज्झगतो पि सुखं सातं अधिगच्छति। अभिरतिया, आवुसो, सति इदं सुखं पाटिकङ्खं" ति।

---

७. पठमनळकपानसुत्तं

१. एकं समयं भगवा कोसलेसु चारिकं चरमानो महता भिक्खुसङ्घेन सद्धिं येन नळकपानं नाम कोसलानं निगमो तदवसरि। तत्र सुदं भगवा नळकपाने विहरति पलासवने। तेन खो पन समयेन भगवा तदहुपोसथे भिक्खुसङ्घपरिवुतो निसिन्नो होति। अथ खो भगवा बहुदेव रत्तिं भिक्खूनं[1] धम्मिया कथाय सन्दस्सेत्वा समादपेत्वा समुत्तेजेत्वा 5 सम्पहंसेत्वा तुण्हीभूतं तुण्हीभूतं भिक्खुसङ्घं अनुविलोकेत्वा आयस्मन्तं सारिपुत्तं आमन्तेसि –

२. "विगतथीनमिद्धो[2] खो, सारिपुत्त, भिक्खुसङ्घो। पटिभातु तं, सारिपुत्त, भिक्खूनं धम्मी कथा। पिट्ठि मे आगिलायति; तमहं R. 123 आयमिस्सामी[3]" ति। "एवं, भन्ते" ति खो आयस्मा सारिपुत्तो भगवतो 10 पच्चस्सोसि।

३. अथ खो भगवा चतुग्गुणं[4] सङ्घाटिं पञ्ञापेत्वा दक्खिणेन पस्सेन सीहसेय्यं कप्पेसि पादे पादं अच्चाधाय सतो सम्पजानो उट्ठानसञ्ञं मनसि करित्वा। तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि – "आवुसो भिक्खवे" ति। "आवुसो" ति खो ते भिक्खू 15 आयस्मतो सारिपुत्तस्स पच्चस्सोसुं। आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच –

४. "यस्स कस्सचि, आवुसो, सद्धा नत्थि कुसलेसु धम्मेसु, B. 354 हिरी[5] नत्थि ... ओत्तप्पं नत्थि ... विरियं[6] नत्थि ... पञ्ञा नत्थि कुसलेसु धम्मेसु, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, हानियेव[7] पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेसु नो वुद्धि। सेय्यथापि, आवुसो, काळपक्खे चन्दस्स या 20 रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, हायतेव वण्णेन हायति मण्डलेन हायति आभाय हायति आरोहपरिणाहेन; एवमेव खो, आवुसो, यस्स कस्सचि सद्धा नत्थि कुसलेसु धम्मेसु, हिरी नत्थि ... ओत्तप्पं नत्थि ... विरियं नत्थि ... पञ्ञा नत्थि कुसलेसु धम्मेसु, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, हानियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेसु नो वुद्धि। 25

५. "'अस्सद्धो पुरिसपुग्गलो' ति, आवुसो, परिहानमेतं; 'अहिरिको पुरिसपुग्गलो' ति, आवुसो, परिहानमेतं; 'अनोत्तप्पी पुरिसपुग्गलो'

१. भिक्खू – सी०, स्या०, रो०। २. विगतथिनमिद्धो – म०। ३. आगमिस्सामी – सी०। ४. चतुगुणं – स्या०, रो०। ५. हिरि – सी०, स्या०, रो०। ६. वीरियं – म०। ७. पारिहानियेव – स्या०।

ति, आवुसो, परिहानमेतं; 'कुसीतो पुरिसपुग्गलो' ति, आवुसो, परिहानमेतं; 'दुप्पञ्ञो पुरिसपुग्गलो' ति, आवुसो, परिहानमेतं; 'कोधनो पुरिसपुग्गलो' ति, आवुसो, परिहानमेतं; 'उपनाही पुरिसपुग्गलो' ति, आवुसो, परिहानमेतं; 'पापिच्छो पुरिसपुग्गलो' ति, आवुसो, परिहानमेतं; 'पापमित्तो पुरिसपुग्गलो' ति, आवुसो, परिहानमेतं; 'मिच्छादिट्ठिको पुरिसपुग्गलो' ति, आवुसो, परिहानमेतं ।

६. "यस्स कस्सचि, आवुसो, सद्धा अत्थि कुसलेसु धम्मेसु, हिरी अत्थि ... ओत्तप्पं अत्थि ... विरियं[1] अत्थि[1] ... पञ्ञा अत्थि कुसलेसु धम्मेसु, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, वुड्ढियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेसु नो परिहानि । सेय्यथापि, आवुसो, जुण्हपक्खे चन्दस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, वड्ढतेव वण्णेन वड्ढति मण्डलेन वड्ढति आभाय वड्ढति आरोहपरिणाहेन; एवमेव खो, आवुसो, यस्स कस्सचि सद्धा अत्थि कुसलेसु धम्मेसु, हिरी अत्थि ... ओत्तप्पं अत्थि... विरियं अत्थि ... पञ्ञा अत्थि कुसलेसु धम्मेसु, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, वुड्ढियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेसु नो परिहानि ।

७. "'सद्धो पुरिसपुग्गलो' ति, आवुसो, अपरिहानमेतं; 'हिरीमा पुरिसपुग्गलो' ति, आवुसो, अपरिहानमेतं; 'ओत्तप्पी पुरिसपुग्गलो' ति, आवुसो, अपरिहानमेतं; 'आरद्धविरियो पुरिसपुग्गलो' ति, आवुसो, अपरिहानमेतं; 'पञ्ञवा पुरिसपुग्गलो' ति, आवुसो, अपरिहानमेतं; 'अक्कोधनो पुरिसपुग्गलो' ति, आवुसो, अपरिहानमेतं; 'अनुपनाही पुरिसपुग्गलो' ति, आवुसो, अपरिहानमेतं; 'अप्पिच्छो पुरिसपुग्गलो' ति, आवुसो, अपरिहानमेतं; 'कल्याणमित्तो पुरिसपुग्गलो' ति, आवुसो, अपरिहानमेतं; 'सम्मादिट्ठिको पुरिसपुग्गलो' ति, आवुसो, अपरिहानमेतं" ति ।

८. अथ खो भगवा पच्चुट्ठाय आयस्मन्तं सारिपुत्तं आमन्तेसि – "साधु साधु, सारिपुत्त ! यस्स कस्सचि, सारिपुत्त, सद्धा नत्थि कुसलेसु धम्मेसु, हिरी नत्थि ... ओत्तप्पं नत्थि ... विरियं नत्थि ... पञ्ञा नत्थि कुसलेसु धम्मेसु, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, हानियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेसु नो वुड्ढि । सेय्यथापि, सारिपुत्त, काळपक्खे चन्दस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, हायतेव वण्णेन हायति मण्डलेन हायति आभाय हायति आरोहपरिणाहेन; एवमेव खो,

१–१. म० पोत्थके नत्थि ।

सारिपुत्त, यस्स कस्सचि सद्धा नत्थि कुसलेसु धम्मेसु ... पे०... पञ्ञा नत्थि कुसलेसु धम्मेसु, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा ... पे०... नो वुद्धि । R. 125

९. "'अस्सद्धो पुरिसपुग्गलो' ति, सारिपुत्त, परिहानमेतं; अहिरिको ... अनोत्तप्पी ... कुसीतो ... दुप्पञ्ञो ... कोधनो ... उपनाही ... पापिच्छो ... पापमित्तो ... 'मिच्छादिट्ठिको पुरिसपुग्गलो' ति, सारिपुत्त, 5 परिहानमेतं ।

१०. "यस्स कस्सचि, सारिपुत्त, सद्धा अत्थि कुसलेसु धम्मेसु, हिरी अत्थि ... ओत्तप्पं अत्थि ... विरियं अत्थि ... पञ्ञा अत्थि कुसलेसु धम्मेसु, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, वुद्धियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेसु नो परिहानि । सेय्यथापि, सारिपुत्त, जुण्हपक्खे चन्दस्स या 10 रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, वड्ढतेव वण्णेन वड्ढति मण्डलेन वड्ढति आभाय वड्ढति आरोहपरिणाहेन; एवमेव खो, सारिपुत्त, यस्स कस्सचि सद्धा अत्थि कुसलेसु धम्मेसु, हिरी अत्थि ... ओत्तप्पं अत्थि ... विरियं अत्थि ... पञ्ञा अत्थि कुसलेसु धम्मेसु, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, वुद्धियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेसु नो परिहानि । 15

११. "'सद्धो पुरिसपुग्गलो' ति, सारिपुत्त, अपरिहानमेतं; B. 356 हिरीमा ... ओत्तप्पी ... आरद्धविरियो ... पञ्ञवा ... अक्कोधनो ... अनुपनाही ... अप्पिच्छो ... कल्याणमित्तो ... 'सम्मादिट्ठिको पुरिसपुग्गलो' ति, सारिपुत्त, अपरिहानमेतं" ति ।

---

८. दुतियनळकपानसुत्तं

१. एकं समयं भगवा नळकपाने विहरति पलासवने । तेन खो 20 पन समयेन भगवा तदहुपोसथे भिक्खुसङ्घपरिवुतो निसिन्नो होति । अथ खो भगवा बहुदेव रत्तिं भिक्खूनं धम्मिया कथाय सन्दस्सेत्वा समादपेत्वा समुत्तेजेत्वा सम्पहंसेत्वा तुण्हीभूतं तुण्हीभूतं भिक्खुसङ्घं अनुविलोकेत्वा आयस्मन्तं सारिपुत्तं आमन्तेसि –

२. "विगतथीनमिद्धो खो, सारिपुत्त, भिक्खुसङ्घो । पटिभातु 25 तं, सारिपुत्त, भिक्खूनं धम्मी कथा । पिट्ठि मे आगिलायति; तमहं R. 126 आयमिस्सामी" ति । "एवं, भन्ते" ति खो आयस्मा सारिपुत्तो भगवतो पच्चस्सोसि ।

३. अथ खो भगवा चतुग्गुणं सङ्घाटिं पञ्ञापेत्वा दक्खिणेन पस्सेन सीहसेय्यं कप्पेसि पादे पादं अच्चाधाय सतो सम्पजानो उट्ठान-सञ्ञं मनसि करित्वा। तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि – "आवुसो, भिक्खवे" ति! "आवुसो" ति खो ते भिक्खू आयस्मतो सारिपुत्तस्स पच्चस्सोसुं। आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच –

४. "यस्स कस्सचि, आवुसो, सद्धा नत्थि कुसलेसु धम्मेसु, हिरी नत्थि ... ओत्तप्पं नत्थि ... विरियं नत्थि ... पञ्ञा नत्थि ... सोतावधानं नत्थि ... धम्मधारणा नत्थि ... अत्थूपपरिक्खा नत्थि ... धम्मानुधम्म-प्पटिपत्ति नत्थि ... अप्पमादो नत्थि कुसलेसु धम्मेसु, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, हानियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेसु नो वुद्धि। सेय्यथापि, आवुसो,काळपक्खे चन्दस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, हायतेव वण्णेन हायति मण्डलेन हायति आभाय हायति आरोहपरि-णाहेन; एवमेव खो, आवुसो, यस्स कस्सचि सद्धा नत्थि कुसलेसु धम्मेसु, हिरी नत्थि ... ओत्तप्पं नत्थि ... विरिय नत्थि ... पञ्ञा नत्थि ... सोता-वधानं नत्थि ... धम्मधारणा नत्थि ... अत्थूपपरिक्खा नत्थि ... धम्मा-नुधम्मप्पटिपत्ति नत्थि ... अप्पमादो नत्थि कुसलेसु धम्मेसु, तस्स या B. 357 रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, हानियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेसु नो वुद्धि।

५. "यस्स कस्सचि, आवुसो, सद्धा अत्थि कुसलेसु धम्मेसु, हिरी अत्थि ... ओत्तप्पं अत्थि ... विरियं अत्थि ... पञ्ञा अत्थि ... सोतावधानं अत्थि ... धम्मधारणा[1] अत्थि ... अत्थूपपरिक्खा अत्थि ... धम्मानुधम्म-प्पटिपत्ति अत्थि ... अप्पमादो अत्थि कुसलेसु धम्मेसु, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, वुद्धियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेसु नो परि-R. 127 हानि। सेय्यथापि, आवुसो, जुण्हपक्खे चन्दस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, वड्ढतेव वण्णेन वड्ढति मण्डलेन वड्ढति आभाय वड्ढति आरोहपरिणाहेन; एवमेव खो, आवुसो, यस्स कस्सचि सद्धा अत्थि कुसलेसु धम्मेसु ... पे०... अप्पमादो अत्थि कुसलेसु धम्मेसु, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, वुद्धियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेसु नो परिहानी" ति।

---

१. धम्मधारणं – सी०।

६. अथ खो भगवा पच्चुट्ठाय आयस्मन्तं सारिपुत्तं आमन्तेसि – "साधु साधु, सारिपुत्त ! यस्स कस्सचि, सारिपुत्त, सद्धा नत्थि कुसलेसु धम्मेसु हिरी नत्थि ... ओत्तप्पं नत्थि ... पञ्ञा नत्थि ... विरियं नत्थि ... सोतावधानं नत्थि ... धम्मधारणा नत्थि ... अत्थूपपरिक्खा नत्थि ... धम्मानुधम्मप्पटिपत्ति नत्थि ... अप्पमादो नत्थि कुसलेसु धम्मेसु तस्स 5 या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, हानियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेसु नो वुद्धि । सेय्यथापि, सारिपुत्त, काळपक्खे चन्दस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, हायतेव वण्णेन हायति मण्डलेन हायति आभाय हायति आरोहपरिणाहेन; एवमेव खो, सारिपुत्त, यस्स कस्सचि सद्धा नत्थि कुसलेसु धम्मेसु ...पे०... अप्पमादो नत्थि कुसलेसु धम्मेसु, तस्स या 10 रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, हानियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेसु नो वुद्धि ।

७. "यस्स कस्सचि, सारिपुत्त, सद्धा अत्थि कुसलेसु धम्मेसु हिरी अत्थि ... ओत्तप्पं अत्थि ... विरियं अत्थि ... पञ्ञा अत्थि ... सोतावधानं अत्थि ... धम्मधारणा अत्थि ... अत्थूपपरिक्खा अत्थि ... धम्मानुधम्म- 15 प्पटिपत्ति अत्थि ... अप्पमादो अत्थि कुसलेसु धम्मेसु, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, वुद्धियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेसु नो परिहानि । सेय्यथापि, सारिपुत्त, जुण्हपक्खे चन्दस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, वड्ढतेव वण्णेन वड्ढति मण्डलेन वड्ढति आभाय वड्ढति आरोह- R. 128, B. 358 परिणाहेन; एवमेव खो, सारिपुत्त, यस्स कस्सचि सद्धा अत्थि कुसलेसु 20 धम्मेसु ...पे०... अप्पमादो अत्थि कुसलेसु धम्मेसु, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, वुद्धियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेसु नो परिहानी" ति ।

---

८. पठमकथावत्थुसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथ-पिण्डिकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन सम्बहुला भिक्खू पच्छाभत्तं 25 पिण्डपातपटिक्कन्ता उपट्ठानसालायं सन्निसिन्ना सन्निपतिता अनेकविहितं तिरच्छानकथं अनुयुत्ता विहरन्ति, सेय्यथीदं – राजकथं चोरकथं महा-मत्तकथं सेनाकथं भयकथं युद्धकथं अन्नकथं पानकथं वत्थकथं सयनकथं मालाकथं गन्धकथं ञातिकथं यानकथं गामकथं निगमकथं नगरकथं

जनपदकथं इत्थिकथं सूरकथं विसिखाकथं कुम्भट्ठानकथं पुब्बपेतकथं नानत्तकथं लोकक्खायिकं समुद्दक्खायिकं इतिभवाभवकथं इति वा ति ।

२. अथ खो भगवा सायन्हसमयं पटिसल्लाना वुट्ठितो येन उपट्ठानसाला तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा पञ्ञत्ते आसने निसीदि । 5 निसज्ज खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि – "काय नुत्थ, भिक्खवे, एतरहि कथाय सन्निसिन्ना सन्निपतिता, का च पन वो अन्तराकथा विप्पकता" ति ?

"इध मयं, भन्ते, पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्ता उपट्ठानसालायं सन्निसिन्ना सन्निपतिता अनेकविहितं तिरच्छानकथं अनुयुत्ता विहराम, सेय्यथीदं – राजकथं चोरकथं ... पे०... इतिभवाभवकथं इति वा" ति ।

R. 129 10 ३. "न खो पनेतं, भिक्खवे, तुम्हाकं पतिरूपं कुलपुत्तानं सद्धाय अगारस्मा अनगारियं पब्बजितानं, यं तुम्हे अनेकविहितं तिरच्छानकथं अनुयुत्ता विहरेय्याथ, सेय्यथीदं – राजकथं चोरकथं महामत्तकथं सेनाकथं भयकथं युद्धकथं अन्नकथं पानकथं वत्थकथं सयनकथं मालाकथं गन्धकथं जातिकथं यानकथं गामकथं निगमकथं नगरकथं जनपदकथं 15 इत्थिकथं सूरकथं विसिखाकथं कुम्भट्ठानकथं पुब्बपेतकथं नानत्तकथं लोकक्खायिकं समुद्दक्खायिकं इतिभवाभवकथं इति वा ति ।

B. 359 ४. "दसयिमानि, भिक्खवे, कथावत्थूनि । कतमानि दस ? अप्पिच्छकथा, सन्तुट्ठिकथा, पविवेककथा, असंसग्गकथा, विरियारम्भकथा, सीलकथा, समाधिकथा, पञ्ञाकथा, विमुत्तिकथा, विमुत्तिञाण20 दस्सनकथा ति – इमानि खो, भिक्खवे, दस कथावत्थूनि ।

"इमेसं चे तुम्हे, भिक्खवे, दसन्नं कथावत्थूनं उपादायुपादाय कथं कथेय्याथ, इमेसं पि चन्दिमसुरियानं एवंमहिद्धिकानं एवंमहानुभावानं तेजसा तेजं परियादियेय्याथ, को पन वादो अञ्ञतित्थियानं परिब्बाजकानं[1]" ति !

---

१०. दुतियकथावत्थुसुत्तं

25 १. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन सम्बहुला भिक्खू पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्ता उपट्ठानसालायं सन्निसिन्ना सन्निपतिता अनेकविहितं

---

१. समणब्राह्मणानं परिब्बाजकानं – सी० ।

तिरच्छानकथं अनुयुत्ता विहरन्ति, सेय्यथीदं – राजकथं चोरकथं महामत्तकथं ... पे०... इतिभवाभवकथं इति वा ति ।

२. "दसयिमानि, भिक्खवे, पासंसानि ठानानि । कतमानि दस ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अत्तना च अप्पिच्छो होति, अप्पिच्छकथं च भिक्खूनं कत्ता होति । 'अप्पिच्छो भिक्खु अप्पिच्छकथं च भिक्खूनं कत्ता' ति पासंसमेतं ठानं ।

R. 130

5

३. "अत्तना च सन्तुट्ठो होति, सन्तुट्ठिकथं च भिक्खूनं कत्ता होति । 'सन्तुट्ठो भिक्खु सन्तुट्ठिकथं च भिक्खूनं कत्ता' ति पासंसमेतं ठानं ।

४. "अत्तना च पविवित्तो होति, पविवेककथं च भिक्खूनं कत्ता होति । 'पविवित्तो भिक्खु पविवेककथं च भिक्खूनं कत्ता' ति पासंसमेतं ठानं ।

10

५. "अत्तना च असंसट्ठो होति, असंसट्ठकथं च भिक्खूनं कत्ता होति । 'असंसट्ठो भिक्खु असंसट्ठकथं च भिक्खूनं कत्ता' ति पासंसमेतं ठानं ।

15

६. "अत्तना च आरद्धविरियो होति, विरियारम्भकथं च भिक्खूनं कत्ता होति । 'आरद्धविरियो भिक्खु विरियारम्भकथं च भिक्खूनं कत्ता' ति पासंसमेतं ठानं ।

७. "अत्तना च सीलसम्पन्नो होति, सीलसम्पदाकथं च भिक्खूनं कत्ता होति । 'सीलसम्पन्नो भिक्खु सीलसम्पदाकथं च भिक्खूनं कत्ता' ति पासंसमेतं ठानं ।

B. 360

20

८. "अत्तना च समाधिसम्पन्नो होति, समाधिसम्पदाकथं च भिक्खूनं कत्ता होति । 'समाधिसम्पन्नो भिक्खु समाधिसम्पदाकथं च भिक्खूनं कत्ता' ति पासंसमेतं ठानं ।

९. "अत्तना च पञ्ञासम्पन्नो होति, पञ्ञासम्पदाकथं च भिक्खूनं कत्ता होति । 'पञ्ञासम्पन्नो भिक्खु पञ्ञासम्पदाकथं च भिक्खूनं कत्ता' ति पासंसमेतं ठानं ।

25

१०. "अत्तना च विमुत्तिसम्पन्नो होति, विमुत्तिसम्पदाकथं च भिक्खूनं कत्ता होति । 'विमुत्तिसम्पन्नो भिक्खु विमुत्तिसम्पदाकथं च भिक्खूनं कत्ता' ति पासंसमेतं ठानं ।

30

११. "अत्तना च विमुत्तिञाणदस्सनसम्पन्नो होति, विमुत्तिञाणदस्सनसम्पदाकथं च भिक्खूनं कत्ता होति । 'विमुत्तिञाणदस्सनसम्पन्नो भिक्खु विमुत्तिञाणदस्सनसम्पदाकथं च भिक्खूनं कत्ता' ति पासंसमेतं ठानं । इमानि खो, भिक्खवे, दस पासंसानि ठानानी" ति ।

यमकवग्गो सत्तमो ।

तस्सुद्दानं

R. 131 5 अविज्जा तण्हा निट्ठा च, अवेच्च द्वे सुखानि च ।
नळकपाने[1] द्वे वुत्ता, कथावत्थूपरे दुवे ति[1] ॥

---

८. आकङ्खवग्गो

१. आकङ्खसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि – "भिक्खवो" ति । "भदन्ते" ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच –

B. 361 10 २. "सम्पन्नसीला, भिक्खवे, विहरथ सम्पन्नपातिमोक्खा, पातिमोक्खसंवरसंवुता विहरथ आचारगोचरसम्पन्ना अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्साविनो, समादाय सिक्खथ सिक्खापदेसु ।

३. "आकङ्खेय्य चे, भिक्खवे, भिक्खु 'सब्रह्मचारीनं पियो चस्सं मनापो च गरु च भावनीयो चा' ति, सीलेस्वेवस्स परिपूरकारी अज्झत्तं 15 चेतोसमथमनुयुत्तो अनिराकतज्झानो विपस्सनाय समन्नागतो ब्रूहेता सुञ्ञागारानं ।

४. "आकङ्खेय्य चे, भिक्खवे, भिक्खु 'लाभी अस्सं चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारानं' ति, सीलेस्वेवस्स परिपूरकारी अज्झत्तं चेतोसमथमनुयुत्तो अनिराकतज्झानो विपस्सनाय 20 समन्नागतो ब्रूहेता सुञ्ञागारानं ।

५. "आकङ्खेय्य चे, भिक्खवे, भिक्खु 'येसाहं परिभुञ्जामि चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारानं तेसं ते कारा

१–१. नळकपानेन द्वे च वत्थुकथा अपरे द्वे – स्या० ।

महप्फला अस्सु महानिसंसा' ति, सीलेस्वेवस्स ...पे०... ब्रूहेता सुञ्ञागारानं।

६. "आकङ्खेय्य चे, भिक्खवे, भिक्खु 'ये मे पेता ञाती सालोहिता कालङ्कता[1] पसन्नचित्ता अनुस्सरन्ति तेसं तं महप्फलं अस्स महानिसंसं' ति, सीलेस्वेवस्स ...पे०... ब्रूहेता सुञ्ञागारानं। R. 132 5

७. "आकङ्खेय्य चे, भिक्खवे, भिक्खु 'सन्तुट्ठो अस्सं इतरीतरचीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेना' ति, सीलेस्वेवस्स ...पे०... ब्रूहेता सुञ्ञागारानं।

८. "आकङ्खेय्य चे, भिक्खवे, भिक्खु 'खमो अस्सं सीतस्स उण्हस्स जिघच्छाय पिपासाय डंसमकसवातातपसिरिंसपसम्फस्सानं, दुरुत्तानं दुरागतानं वचनपथानं उप्पन्नानं सारीरिकानं वेदनानं दुक्खानं तिब्बानं[2] खरानं[3] कटुकानं असातानं[3] अमनापानं पाणहरानं अधिवासकजातिको अस्सं' ति, सीलेस्वेवस्स ...पे०... ब्रूहेता सुञ्ञागारानं। 10

९. "आकङ्खेय्य चे, भिक्खवे, भिक्खु 'अरतिरतिसहो अस्सं, न च मं अरतिरति सहेय्य, उप्पन्नं अरतिरतिं अभिभुय्य अभिभुय्य विहरेय्यं' ति, सीलेस्वेवस्स ...पे०... ब्रूहेता सुञ्ञागारानं। 15

१०. "आकङ्खेय्य चे, भिक्खवे, भिक्खु 'भयभेरवसहो[4] अस्सं, न च मं भयभेरवो सहेय्य, उप्पन्नं भयभेरवं अभिभुय्य[5] अभिभुय्य[5] विहरेय्यं' ति, सीलेस्वेवस्स ...पे०... ब्रूहेता सुञ्ञागारानं। B. 362

११. "आकङ्खेय्य चे, भिक्खवे, भिक्खु 'चतुन्नं झानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी अस्सं अकिच्छलाभी अकसिरलाभी' ति, सीलेस्वेवस्स ...पे०... ब्रूहेता सुञ्ञागारानं। 20

१२. "आकङ्खेय्य चे, भिक्खवे, भिक्खु 'आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरेय्यं' ति, सीलेस्वेवस्स परिपूरकारी अज्झत्तं चेतोसमथमनुयुत्तो अनिराकतज्झानो विपस्सनाय समन्नागतो ब्रूहेता सुञ्ञागारानं। R. 133 25

१३. "'सम्पन्नसीला, भिक्खवे, विहरथ सम्पन्नपातिमोक्खा, पातिमोक्खसंवरसंवुता विहरथ आचारगोचरसम्पन्ना अणुमत्तेसु वज्जेसु

१. कालकता – सी०, स्या०, रो०। २. तिप्पानं – सी०, स्या०, रो०। ३–३. कटकानं सातानं – स्या०। ४. भयभेरवं सहो – स्या०। ५–५. अभिभुय्य – स्या०।

भयदस्साविनो, समादाय सिक्खथ सिक्खापदेसू' ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं" ति ।

---

२. कण्टकसुत्तं

१. एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति महावने कूटागारसालायं सम्बहुलेहि अभिञ्ञातेहि अभिञ्ञातेहि थेरेहि सावकेहि सद्धिं –
5 आयस्मता च चालेन[1], आयस्मता च उपचालेन[2], आयस्मता च कुक्कुटेन[3], आयस्मता च कळिम्भेन[4], आयस्मता च निकटेन[5], आयस्मता च कटिस्सहेन; अञ्ञेहि च अभिञ्ञातेहि अभिञ्ञातेहि थेरेहि सावकेहि सद्धिं ।

२. तेन खो पन समयेन सम्बहुला अभिञ्ञाता अभिञ्ञाता
10 लिच्छवी भद्रेहि[6] भद्रेहि[6] यानेहि परपुराय[7] उच्चासद्दा महासद्दा महावनं अज्झोगाहन्ति भगवन्तं दस्सनाय । अथ खो तेसं आयस्मन्तानं एतदहोसि – "इमे खो सम्बहुला अभिञ्ञाता अभिञ्ञाता लिच्छवी भद्रेहि भद्रेहि
B. 363 यानेहि परपुराय उच्चासद्दा महासद्दा महावनं अज्झोगाहन्ति भगवन्तं दस्सनाय । 'सद्दकण्टका खो पन झाना' वुत्ता भगवता । यन्नून मयं
R. 134 15 येन गोसिङ्गसालवनदायो तेनुपसङ्कमेय्याम । तत्थ मयं अप्पसद्दा अप्पाकिण्णा[8] फासुं[9] विहरेय्यामा" ति । अथ खो ते आयस्मन्तो येन गोसिङ्गसालवनदायो तेनुपसङ्कमिंसु; तत्थ ते आयस्मन्तो अप्पसद्दा अप्पाकिण्णा फासुं विहरन्ति ।

३. अथ खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि – "कहं नु खो, भिक्खवे,
20 चालो, कहं उपचालो, कहं कुक्कुटो, कहं कळिम्भो, कहं निकटो, कहं कटिस्सहो; कहं नु खो ते, भिक्खवे, थेरा सावका गता" ति ?

४. "इध, भन्ते, तेसं आयस्मन्तानं एतदहोसि – 'इमे खो सम्बहुला अभिञ्ञाता अभिञ्ञाता लिच्छवी भद्रेहि भद्रेहि यानेहि परपुराय उच्चासद्दा महासद्दा महावनं अज्झोगाहन्ति भगवन्तं दस्सनाय
25 ... अप्पसद्दा अप्पाकिण्णा फासुं विहरेय्यामा' ति । अथ खो ते, भन्ते,

---

१. पालेन – स्या० । २. उपपालेन – स्या० । ३. कक्कटेन – सी०, स्या०, रो० । ४. कविम्भेन – सी० । ५. कटेन – सी० । ६–६. भद्देहि – सी० । ७. वरपुराय – सी०, रो०; परं पराय – स्या० । ८. अप्पकिण्णा – सी०, स्या०, रो० । ९. फासु – स्या०, रो० ।

आयस्मन्तो येन गोसिङ्गसालवनदायो तेनुपसङ्कमिंसु । तत्थ ते आयस्मन्तो अप्पसद्दा अप्पाकिण्णा फासुं विहरन्ती" ति ।

५. "साधु साधु, भिक्खवे, यथा ते महासावका सम्मा ब्याकरमाना ब्याकरेय्युं, 'सद्दकण्टका हि, भिक्खवे, झाना' वुत्ता मया ।

६. "दसयिमे, भिक्खवे, कण्टका । कतमे दस ? पविवेका- 5 रामस्स सङ्गणिकारामता कण्टको, असुभनिमित्तानुयोगं अनुयुत्तस्स सुभ-निमित्तानुयोगो कण्टको, इन्द्रियेसु गुत्तद्वारस्स विसूकदस्सनं कण्टको, ब्रह्मचरियस्स मातुगामूपचारो[1] कण्टको, पठमस्स झानस्स सद्दो कण्टको, R. 135 दुतियस्स झानस्स वितक्कविचारा कण्टका, ततियस्स झानस्स पीति कण्टको, चतुत्थस्स झानस्स अस्सासपस्सासो कण्टको, सञ्ञावेदयित- 10 निरोधसमापत्तिया सञ्ञा च वेदना च कण्टको रागो कण्टको दोसो कण्टको मोहो कण्टको ।

७. "अकण्टका, भिक्खवे, विहरथ । निक्कण्टका, भिक्खवे, B. 364 विहरथ । अकण्टकनिक्कण्टका, भिक्खवे, विहरथ । अकण्टका, भिक्खवे, अरहन्तो; निक्कण्टका, भिक्खवे, अरहन्तो; अकण्टकनिक्कण्टका, 15 भिक्खवे, अरहन्तो" ति ।

---

३. इट्ठधम्मसुत्तं

१. "दसयिमे, भिक्खवे, धम्मा इट्ठा कन्ता मनापा दुल्लभा लोकस्मिं । कतमे दस ? भोगा इट्ठा कन्ता मनापा दुल्लभा लोकस्मिं; वण्णो इट्ठो कन्तो मनापो दुल्लभो लोकस्मिं; आरोग्यं इट्ठं कन्तं मनापं दुल्लभं लोकस्मिं; सीलं[2] इट्ठं कन्तं मनापं दुल्लभं लोकस्मिं; ब्रह्मचरियं 20 इट्ठं कन्तं मनापं दुल्लभं लोकस्मिं; मित्ता इट्ठा कन्ता मनापा दुल्लभा लोकस्मिं; बाहुसच्चं इट्ठं कन्तं मनापं दुल्लभं लोकस्मिं; पञ्ञा इट्ठा कन्ता मनापा दुल्लभा लोकस्मिं; धम्मा इट्ठा कन्ता मनापा दुल्लभा लोकस्मिं; सग्गा इट्ठा कन्ता मनापा दुल्लभा लोकस्मिं ।

२. "इमेसं[3] खो, भिक्खवे, दसन्नं धम्मानं इट्ठानं कन्तानं 25 R. 136 मनापानं दुल्लभानं लोकस्मिं दस धम्मा परिपन्था – आलस्यं[4] अनुट्ठानं

---

१. मातुगामोपविचारो – सी०, रो०; मातुगामुपचारो – स्या० । २. सीलानि – रो० । ३. इमे – सी०, रो० । ४. आलस्सं – सी०, स्या०, रो० ।

भोगानं परिपन्थो, अमण्डना अविभूसना वण्णस्स परिपन्थो, असप्पाय-
किरिया आरोग्यस्स परिपन्थो, पापमित्तता सीलानं परिपन्थो, इन्द्रिय-
असंवरो ब्रह्मचरियस्स परिपन्थो, विसंवादना मित्तानं परिपन्थो, असज्झाय-
किरिया बाहुसच्चस्स परिपन्थो, असुस्सूसा अपरिपुच्छा पञ्ञाय परि-
5 पन्थो, अननुयोगो अपच्चवेक्खणा धम्मानं परिपन्थो, मिच्छापटिपत्ति
सग्गानं परिपन्थो। इमेसं खो, भिक्खवे, दसन्नं इट्ठानं कन्तानं मनापानं
दुल्लभानं लोकस्मिं इमे दस धम्मा परिपन्था।

३. "इमेसं खो, भिक्खवे, दसन्नं धम्मानं इट्ठानं कन्तानं मनापानं
दुल्लभानं लोकस्मिं दस धम्मा आहारा – उट्ठानं अनालस्यं भोगानं
10 आहारो, मण्डना विभूसना वण्णस्स आहारो, सप्पायकिरिया आरो-
ग्यस्स आहारो, कल्याणमित्तता सीलानं आहारो, इन्द्रियसंवरो ब्रह्म-
चरियस्स आहारो, अविसंवादना मित्तानं आहारो, सज्झायकिरिया
बाहुसच्चस्स आहारो, सुस्सूसा[1] परिपुच्छा पञ्ञाय आहारो, अनुयोगो
B. 365 पच्चवेक्खना धम्मानं आहारो, सम्मापटिपत्ति सग्गानं आहारो।
15 इमेसं खो, भिक्खवे, दसन्नं धम्मानं इट्ठानं कन्तानं मनापानं दुल्लभानं
लोकस्मिं इमे दस धम्मा आहारा" ति।

---

४. वड्ढिसुत्तं

R. 137 १. "दसहि, भिक्खवे, वड्ढीहि वड्ढमानो अरियसावको अरि-
याय वड्ढिया वड्ढति, सारादायी च होति वरादायी[2] कायस्स। कतमेहि
दसहि? खेत्तवत्थूहि वड्ढति, धनधञ्ञेन वड्ढति, पुत्तदारेहि वड्ढति,
20 दासकम्मकरपोरिसेहि वड्ढति, चतुप्पदेहि वड्ढति, सद्धाय वड्ढति, सीलेन
वड्ढति, सुतेन वड्ढति, चागेन वड्ढति, पञ्ञाय वड्ढति – इमेहि खो, भिक्खवे,
दसहि वड्ढीहि वड्ढमानो अरियसावको अरियाय वड्ढिया वड्ढति, सारा-
दायी च होति वरादायी कायस्सा ति।

"धनेन धञ्ञेन च योध वड्ढति,
25 पुत्तेहि दारेहि चतुप्पदेहि च।
स भोगवा होति यसस्सि पूजितो,
ञातीहि मित्तेहि अथो पि राजुभि॥

---

१. सुस्सुसा – स्या०, रो०। २. वरदायी – सी०।

"सद्धाय सीलेन च योध वड्ढति,
पञ्ञाय चागेन सुतेन चूभयं।
सो तादिसो सप्पुरिसो विचक्खणो,
दिट्ठेव धम्मे उभयेन वड्ढती" ति ॥

---

५. मिगसालासुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथ- 5
पिण्डिकस्स आरामे। अथ खो आयस्मा आनन्दो पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा
पत्तचीवरमादाय येन मिगसालाय उपासिकाय निवेसनं तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा पञ्ञत्ते आसने निसीदि। अथ खो मिगसाला उपासिका
येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं आनन्दं
अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्ना खो मिगसाला 10
उपासिका आयस्मन्तं आनन्दं एतदवोच –

२. "कथं[1] कथं[1] नामायं, भन्ते आनन्द, भगवता धम्मो देसितो R. 138
अञ्ञेय्यो, यत्र हि नाम ब्रह्मचारी च अब्रह्मचारी च उभो समसमगतिका
भविस्सन्ति अभिसम्परायं। पिता मे, भन्ते, पुराणो ब्रह्मचारी होति[2] B. 366
आराचारी विरतो मेथुना गामधम्मा। सो कालङ्कतो भगवता ब्याकतो – 15
'सकदागामिपत्तो[3] तुसितं कायं उपपन्नो' ति। पितामहो[4] मे, भन्ते,
इसिदत्तो अब्रह्मचारी अहोसि सदारसन्तुट्ठो। सो पि कालङ्कतो भगवता
ब्याकतो – 'सकदागामिपत्तो तुसितं कायं उपपन्नो' ति।

"कथं कथं नामायं, भन्ते आनन्द, भगवता धम्मो देसितो
अञ्ञेय्यो, यत्र हि नाम ब्रह्मचारी च अब्रह्मचारी च उभो समसमगतिका 20
भविस्सन्ति अभिसम्परायं" ति?

"एवं खो पनेतं, भगिनि, भगवता ब्याकतं" ति।

३. अथ खो आयस्मा आनन्दो मिगसालाय उपासिकाय निवेसने
पिण्डपातं गहेत्वा उट्ठायासना पक्कामि। अथ खो आयस्मा आनन्दो
पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा 25
भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा
आनन्दो भगवन्तं एतदवोच –

---

१. कथंकथा – स्या०, रो०। २. अहोसि – सी०, स्या०, रो०। ३. सकदागामी सत्तो – सी०, स्या०, रो०। ४. पेत्ता पियो – सी०, रो०; पितु पियो – स्या०।

४. "इधाहं, भन्ते, पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय येन मिगसालाय उपासिकाय निवेसनं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा पञ्ञत्ते आसने निसीदिं। अथ खो, भन्ते, मिगसाला उपासिका येनाहं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं
5 निसिन्ना खो, भन्ते, मिगसाला उपासिका मं एतदवोच – 'कथं कथं
R. 139 नामायं, भन्ते आनन्द, भगवता धम्मो देसितो अञ्ञेय्यो, यत्र हि नाम ब्रह्मचारी च अब्रह्मचारी च उभो समसमगतिका भविस्सन्ति अभिसम्परायं। पिता मे, भन्ते, पुराणो ब्रह्मचारी अहोसि आराचारी विरतो मेथुना गामधम्मा। सो कालङ्कतो भगवता ब्याकतो
10 सकदागामिपत्तो तुसितं कायं उपपन्नो ति। पितामहो मे, भन्ते, इसिदत्तो अब्रह्मचारी अहोसि सदारसन्तुट्ठो। सो पि कालङ्कतो भगवता ब्याकतो
B. 367 – सकदागामिपत्तो तुसितं कायं उपपन्नो ति। कथं कथं नामायं, भन्ते आनन्द, भगवता धम्मो देसितो अञ्ञेय्यो, यत्र हि नाम ब्रह्मचारी च अब्रह्मचारी च उभो समसमगतिका भविस्सन्ति अभिसम्परायं' ति?
15 एवं वुत्ते अहं, भन्ते, मिगसालं उपासिकं एतदवोचं – 'एवं खो पनेतं, भगिनि, भगवता ब्याकतं'" ति।

५. "का चानन्द, मिगसाला उपासिका बाला अब्यत्ता अम्मका[1] अम्मकपञ्ञा[1], के च पुरिसपुग्गलपरोपरिये ञाणे?

"दसयिमे, आनन्द, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं।
20 कतमे दस? इधानन्द, एकच्चो पुग्गलो[2] दुस्सीलो होति। तं च चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं यथाभूतं नप्पजानाति, यत्थस्स तं दुस्सील्यं[3] अपरिसेसं निरुज्झति। तस्स सवनेन पि अकतं होति, बाहुसच्चेन पि अकतं होति, दिट्ठिया पि अप्पटिविद्धं होति, सामायिकं पि विमुत्तिं न लभति। सो कायस्स भेदा परं मरणा हानाय परेति, नो विसेसाय;
25 हानगामीयेव होति, नो विसेसगामी।

६. "इध पनानन्द, एकच्चो पुग्गलो दुस्सीलो होति। तं
R. 140 च चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं यथाभूतं पजानाति यत्थस्स तं दुस्सील्यं अपरिसेसं निरुज्झति। तस्स सवनेन पि कतं होति, बाहुसच्चेन पि

१–१. अम्बका अम्बकपञ्ञा – सी०, रो०; अन्धका अन्धकपञ्ञा – स्या०। २. म० पोत्थके नत्थि। ३. दुस्सिल्यं – म०।

कतं होति, दिट्ठिया पि पटिविद्धं[1] होति, सामायिकं पि विमुत्तिं लभति। सो कायस्स भेदा परं मरणा विसेसाय परेति, नो हानाय; विसेसगामी येव होति, नो हानगामी।

"तत्रानन्द, पमाणिका पमिणन्ति – 'इमस्स[2] पि तेव धम्मा, अपरस्स[3] पि तेव धम्मा। कस्मा नेसं एको हीनो एको पणीतो' ति ? 5 तं हि तेसं, आनन्द, होति दीघरत्तं अहिताय दुक्खाय।

"तत्रानन्द, य्वायं[4] पुग्गलो दुस्सीलो होति। तं च चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं यथाभूतं पजानाति यत्थस्स तं दुस्सील्यं अपरिसेसं निरुज्झति। तस्स सवनेन पि कतं होति, बाहुसच्चेन पि कतं होति, दिट्ठिया पि पटिविद्धं होति, सामायिकं पि विमुत्तिं लभति। अयं, आनन्द, 10 पुग्गलो अमुना पुरिमेन पुग्गलेन अभिक्कन्ततरो च पणीततरो च। तं किस्स हेतु ? इमं हानन्द, पुग्गलं धम्मसोतो निब्बहति। तदन्तरं को जानेय्य, अञ्ञत्र तथागतेन ! तस्मातिह, आनन्द, मा पुग्गलेसु पमाणिका अहुवत्थ, मा पुग्गलेसु पमाणं गण्हित्थ। खञ्ञति[5] हानन्द, B. 368 पुग्गलेसु[6] पमाणं गण्हन्तो। अहं[7] वा, आनन्द[7], पुग्गलेसु पमाणं गण्हेय्य 15 यो वा पनस्स मादिसो।

७. "इध पनानन्द, एकच्चो पुग्गलो सीलवा होति। तं R. 141 च चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं यथाभूतं नप्पजानाति यत्थस्स तं सीलं अपरिसेसं निरुज्झति। तस्स सवनेन पि अकतं होति, बाहुसच्चेन पि अकतं होति, दिट्ठिया पि अप्पटिविद्धं होति, सामायिकं पि विमुत्तिं न 20 लभति। सो कायस्स भेदा परं मरणा हानाय परेति, नो विसेसाय; हानगामीयेव होति, नो विसेसगामी।

८. "इध पनानन्द, एकच्चो पुग्गलो सीलवा होति। तं च चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं यथाभूतं पजानाति यत्थस्स तं सीलं अपरिसेसं निरुज्झति। तस्स सवनेन पि कतं होति, बाहुसच्चेन पि कतं होति, 25 दिट्ठिया पि पटिविद्धं होति, सामायिकं पि विमुत्तिं लभति। सो कायस्स भेदा परं मरणा विसेसाय परेति, नो हानाय; विसेसगामीयेव होति, नो हानगामी।

---

१. सुप्पटिविद्धं – स्या०, रो०। २. इमिस्सा – सी०; इमस्सा – स्या०, रो०। ३. अपरस्मा – सी०; अपरस्सा – स्या०, रो०। ४. स्वायं – सी०। ५. कहञ्चि – सी०; मञ्ञति – स्या०। ६. पुग्गलो पुग्गलेसु – सी०, स्या०, रो०। ७–७. अहञ्चानन्द – सी०, स्या०, रो०।

"तत्रानन्द, पमाणिका पमिणन्ति ...पे०... अहं वा, आनन्द, पुग्गलेसु पमाणं गण्हेय्यं यो वा पनस्स मादिसो ।

९. "इध पनानन्द, एकच्चो पुग्गलो तिब्बरागो होति । तं च चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं यथाभूतं नप्पजानाति यत्थस्स सो 5 रागो अपरिसेसो निरुज्झति । तस्स सवनेन पि अकतं होति, बाहुसच्चेन पि अकतं होति, दिट्ठिया पि अप्पटिविद्धं होति, सामायिकं पि विमुत्तिं न लभति । सो कायस्स भेदा परं मरणा हानाय परेति, नो विसेसाय; हानगामीयेव होति, नो विसेसगामी ।

१०. "इध पनानन्द, एकच्चो पुग्गलो तिब्बरागो होति । 10 तं च चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं यथाभूतं पजानाति यत्थस्स सो रागो अपरिसेसो निरुज्झति । तस्स सवनेन पि कतं होति, बाहुसच्चेन पि कतं होति, दिट्ठिया पि पटिविद्धं होति, सामायिकं पि विमुत्तिं लभति । सो R. 142 कायस्स भेदा परं मरणा विसेसाय परेति, नो हानाय; विसेसगामीयेव होति, नो हानगामी ।

B. 369 15 "तत्रानन्द, पमाणिका पमिणन्ति ...पे०... अहं वा, आनन्द, पुग्गलेसु पमाणं गण्हेय्यं यो वा पनस्स मादिसो ।

११. "इध पनानन्द, एकच्चो पुग्गलो कोधनो होति । तं च चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं यथाभूतं नप्पजानाति यत्थस्स सो कोधो अपरिसेसो निरुज्झति । तस्स सवनेन पि अकतं होति, बाहुसच्चेन पि 20 अकतं होति, दिट्ठिया पि अप्पटिविद्धं होति, सामायिकं पि विमुत्तिं न लभति । सो कायस्स भेदा परं मरणा हानाय परेति, नो विसेसाय; हानगामीयेव होति, नो विसेसगामी ।

१२. "इध पनानन्द, एकच्चो पुग्गलो कोधनो होति । तं च चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं यथाभूतं पजानाति यत्थस्स सो कोधो 25 अपरिसेसो निरुज्झति । तस्स सवनेन पि कतं होति, बाहुसच्चेन पि कतं होति, दिट्ठिया पि पटिविद्धं होति, सामायिकं पि विमुत्तिं लभति । सो कायस्स भेदा परं मरणा विसेसाय परेति, नो हानाय; विसेसगामीयेव होति, नो हानगामी ।

"तत्रानन्द, पमाणिका पमिणन्ति ...पे०... अहं वा, आनन्द, 30 पुग्गलेसु पमाणं गण्हेय्यं यो वा पनस्स मादिसो ।

१३. "इध पनानन्द, एकच्चो पुग्गलो उद्धतो होति । तं च चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं यथाभूतं नप्पजानाति यत्थस्स तं उद्धच्चं अपरिसेसं निरुज्झति । तस्स सवनेन पि अकतं होति, बाहुसच्चेन पि अकतं होति, दिट्ठिया पि अप्पटिविद्धं होति, सामायिकं पि विमुत्तिं न लभति । सो कायस्स भेदा परं मरणा हानाय परेति, नो विसेसाय; 5 हानगामीयेव होति, नो विसेसगामी ।

१४. "इध पनानन्द, एकच्चो पुग्गलो उद्धतो होति । तं च चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं यथाभूतं पजानाति यत्थस्स तं उद्धच्चं अपरिसेसं निरुज्झति । तस्स सवनेन पि कतं होति, बाहुसच्चेन पि कतं होति, दिट्ठिया पि पटिविद्धं होति, सामायिकं पि विमुत्तिं लभति । सो 10 R. 143 कायस्स भेदा परं मरणा विसेसाय परेति, नो हानाय; विसेसगामीयेव होति, नो हानगामी ।

"तत्रानन्द, पमाणिका पमिणन्ति – 'इमस्स पि तेव धम्मा, B. 370 अपरस्स पि तेव धम्मा । कस्मा नेसं एको हीनो एको पणीतो' ति ? तं हि तेसं, आनन्द, होति दीघरत्तं अहिताय दुक्खाय । 15

"तत्रानन्द, य्वायं पुग्गलो उद्धतो होति तं च चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं यथाभूतं पजानाति यत्थस्स तं उद्धच्चं अपरिसेसं निरुज्झति, तस्स सवनेन पि कतं होति, बाहुसच्चेन पि कतं होति, दिट्ठिया पि पटिविद्धं होति, सामायिकं पि विमुत्तिं लभति । अयं, आनन्द, पुग्गलो अमुना पुरिमेन पुग्गलेन अभिक्कन्ततरो च पणीततरो च । तं किस्स 20 हेतु ? इमं हानन्द, पुग्गलं धम्मसोतो निब्बहति । तदन्तरं को जानेय्य अञ्ञत्र तथागतेन ! तस्मातिह, आनन्द, मा पुग्गलेसु पमाणिका अहुवत्थ; मा पुग्गलेसु पमाणं गण्हित्थ । खञ्ञति हानन्द, पुग्गलेसु पमाणं गण्हन्तो । अहं वा, आनन्द, पुग्गलेसु पमाणं गण्हेय्यं यो वा पनस्स मादिसो । 25

"का चानन्द, मिगसाला उपासिका बाला अब्यत्ता अम्मका अम्मकपञ्ञा, के च पुरिसपुग्गलपरोपरियं ञाणे ! इमे खो, आनन्द, दस पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं ।

१५. "यथारूपेन, आनन्द, सीलेन पुराणो समन्नागतो अहोसि तथारूपेन सीलेन इसिदत्तो समन्नागतो अभविस्स, नयिध पुराणो इसि- 30

R. 144 दत्तस्स गतिं पि अञ्ञस्स। यथारूपाय चानन्द, पञ्ञाय इसिदत्तो समन्नागतो अहोसि तथारूपाय पञ्ञाय पुराणो समन्नागतो अभविस्स, नयिध इसिदत्तो पुराणस्स गतिं पि अञ्ञस्स। इति खो, आनन्द, इमे पुग्गला उभो[1] एकङ्गहीना[2]" ति।

---

६. तयोधम्मसुत्तं

5 १. "तयोमे[3], भिक्खवे, धम्मा लोके न संविज्जेय्युं, न तथागतो लोके उप्पज्जेय्य अरहं सम्मासम्बुद्धो, न तथागतप्पवेदितो धम्मविनयो लोके दिब्बेय्य[4]। कतमे तयो ? जाति च, जरा च, मरणं च – इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा लोके न संविज्जेय्युं, न तथागतो लोके उप्पज्जेय्य अरहं सम्मासम्बुद्धो, न तथागतप्पवेदितो धम्मविनयो लोके दिब्बेय्य। 10 यस्मा च खो, भिक्खवे, इमे तयो धम्मा लोके संविज्जन्ति तस्मा तथागतो लोके उप्पज्जति अरहं सम्मासम्बुद्धो, तस्मा तथागतप्पवेदितो धम्मविनयो लोके दिब्बति[5]।

B. 371 २. "तयोमे, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो जातिं पहातुं जरं पहातुं मरणं पहातुं। कतमे तयो ? रागं अप्पहाय, दोसं अप्पहाय, 15 मोहं अप्पहाय – इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे अप्पहाय अभब्बो जातिं पहातुं जरं पहातुं मरणं पहातुं।

३. "तयोमे भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो रागं पहातुं दोसं पहातुं मोहं पहातुं। कतमे तयो ? सक्कायदिट्ठिं अप्पहाय, विचिकिच्छं अप्पहाय, सीलब्बतपरामासं अप्पहाय – इमे खो, भिक्खवे, तयो 20 धम्मे अप्पहाय अभब्बो रागं पहातुं दोसं पहातुं मोहं पहातुं।

R. 145 ४. "तयोमे, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो सक्कायदिट्ठिं पहातुं विचिकिच्छं पहातुं सीलब्बतपरामासं पहातुं। कतमे तयो ? अयोनिसो मनसिकारं अप्पहाय, कुम्मग्गसेवनं अप्पहाय, चेतसो लीनत्तं अप्पहाय – इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे अप्पहाय अभब्बो सक्कायदिट्ठिं 25 पहातुं विचिकिच्छं पहातुं सीलब्बतपरामासं पहातुं।

५. "तयोमे, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो अयोनिसो मनसिकारं पहातुं कुम्मग्गसेवनं पहातुं चेतसो लीनत्तं पहातुं। कतमे तयो ?

---

१. उभतो – सी०, स्या०, रो०। २. एकन्तहीना – स्या०। ३. तयो – सी०, रो०। ४. दिप्पेय्य – सी०, रो०; दीपेय्य – स्या०। ५. दिप्पति – सी०, स्या०, रो०।

मुट्ठसच्चं अप्पहाय, असम्पजञ्ञं अप्पहाय, चेतसो विक्खेपं अप्पहाय – इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे अप्पहाय अभब्बो अयोनिसो मनसिकारं पहातुं कुम्मग्गसेवनं पहातुं चेतसो लीनत्तं पहातुं।

६. "तयोमे, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो मुट्ठसच्चं पहातुं असम्पजञ्ञं पहातुं चेतसो विक्खेपं पहातुं। कतमे तयो? अरियानं 5 अदस्सनकम्यतं अप्पहाय, अरियधम्मस्स[1] असोतुकम्यतं अप्पहाय, उपारम्भचित्ततं अप्पहाय – इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे अप्पहाय अभब्बो मुट्ठसच्चं पहातुं असम्पजञ्ञं पहातुं चेतसो विक्खेपं पहातुं।

७. "तयोमे, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो अरियानं अदस्सनकम्यतं[2] पहातुं अरियधम्मस्स असोतुकम्यतं पहातुं उपारम्भचित्ततं पहातुं। 10 कतमे तयो? उद्धच्चं अप्पहाय, असंवरं अप्पहाय, दुस्सील्यं अप्पहाय – B. 372 इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे अप्पहाय अभब्बो अरियानं अदस्सनकम्यतं पहातुं अरियधम्मस्स असोतुकम्यतं पहातुं उपारम्भचित्ततं पहातुं।

८. "तयोमे, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो उद्धच्चं पहातुं R. 146 असंवरं पहातुं दुस्सील्यं पहातुं। कतमे तयो? अस्सद्धियं अप्पहाय, 15 अवदञ्ञुतं अप्पहाय, कोसज्जं अप्पहाय – इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे अप्पहाय अभब्बो उद्धच्चं पहातुं असंवरं पहातुं दुस्सील्यं पहातुं।

९. "तयोमे, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो अस्सद्धियं पहातुं अवदञ्ञुतं पहातुं कोसज्जं पहातुं। कतमे तयो? अनादरियं अप्पहाय, दोवचस्सतं अप्पहाय, पापमित्ततं अप्पहाय – इमे खो, भिक्खवे, 20 तयो धम्मे अप्पहाय अभब्बो अस्सद्धियं पहातुं अवदञ्ञुतं पहातुं कोसज्जं पहातुं।

१०. "तयोमे, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो अनादरियं पहातुं दोवचस्सतं पहातुं पापमित्ततं पहातुं। कतमे तयो? अहिरिकं अप्पहाय, अनोत्तप्पं अप्पहाय, पमादं अप्पहाय – इमे खो, भिक्खवे, 25 तयो धम्मे अप्पहाय अभब्बो अनादरियं पहातुं दोवचस्सतं पहातुं पापमित्ततं पहातुं।

११. "अहिरिकोयं, भिक्खवे, अनोत्तापी[3] पमत्तो होति। सो पमत्तो समानो अभब्बो अनादरियं पहातुं दोवचस्सतं पहातुं पापमित्ततं

१. अरियधम्मं – स्या०, रो०। २. अद्दस्सनकम्यतं – रो०। ३. अनोत्तप्पी – सी०, स्या०, रो०।

पहातुं । सो पापमित्तो समानो अभब्बो अस्सद्धियं पहातुं अवदञ्ञुतं पहातुं कोसज्जं पहातुं । सो कुसीतो समानो अभब्बो उद्धच्चं पहातुं असंवरं पहातुं दुस्सील्यं पहातुं । सो दुस्सीलो समानो अभब्बो अरियानं अदस्सनकम्यतं पहातुं अरियधम्मस्स असोतुकम्यतं पहातुं उपारम्भचित्ततं 5 पहातुं । सो उपारम्भचित्तो समानो अभब्बो मुट्ठसच्चं पहातुं असम्पजञ्ञं R. 147 पहातुं चेतसो विक्खेपं पहातुं । सो विक्खित्तचित्तो समानो अभब्बो अयोनिसो मनसिकारं पहातुं कुम्मग्गसेवनं पहातुं चेतसो लीनत्तं पहातुं । सो लीनचित्तो समानो अभब्बो सक्कायदिट्ठि पहातुं विचिकिच्छं पहातुं सीलब्बतपरामासं पहातुं । सो विचिकिच्छो[1] समानो अभब्बो रागं B. 373 10 पहातुं दोसं पहातुं मोहं पहातुं । सो रागं अप्पहाय दोसं अप्पहाय मोहं अप्पहाय अभब्बो जातिं पहातुं जरं पहातुं मरणं पहातुं ।

१२. "तयोमे, भिक्खवे, धम्मे पहाय भब्बो जातिं पहातुं जरं पहातुं मरणं पहातुं । कतमे तयो ? रागं पहाय, दोसं पहाय, मोहं पहाय – इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे पहाय भब्बो जातिं पहातुं जरं 15 पहातुं मरणं पहातुं ।

१३. "तयोमे, भिक्खवे, धम्मे पहाय भब्बो रागं पहातुं दोसं पहातुं मोहं पहातुं । कतमे तयो ? सक्कायदिट्ठि पहाय, विचिकिच्छं पहाय, सीलब्बतपरामासं पहाय – इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे पहाय भब्बो रागं पहातुं दोसं पहातुं मोहं पहातुं ।

20 १४. "तयोमे, भिक्खवे, धम्मे पहाय भब्बो सक्कायदिट्ठि पहातुं विचिकिच्छं पहातुं सीलब्बतपरामासं पहातुं । कतमे तयो ? अयोनिसो मनसिकारं पहाय, कुम्मग्गसेवनं पहाय, चेतसो लीनत्तं पहाय – इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे पहाय भब्बो सक्कायदिट्ठि पहातुं विचिकिच्छं पहातुं सीलब्बतपरामासं पहातुं ।

25 १५. "तयोमे, भिक्खवे, धम्मे पहाय भब्बो अयोनिसो मनसिकारं पहातुं कुम्मग्गसेवनं पहातुं चेतसो लीनत्तं पहातुं । कतमे तयो ? मुट्ठसच्चं पहाय, असम्पजञ्ञं पहाय, चेतसो विक्खेपं पहाय – इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे पहाय भब्बो अयोनिसो मनसिकारं पहातुं कुम्मग्गसेवनं पहातुं चेतसो लीनत्तं पहातुं ।

---

१. वेचिकिच्छी – स्या० ।

१६. "तयोमे, भिक्खवे, धम्मे पहाय भब्बो मुट्ठसच्चं पहातुं असम्पजञ्ञं पहातुं चेतसो विक्खेपं पहातुं। कतमे तयो? अरियानं अदस्सनकम्यतं पहाय, अरियधम्मस्स असोतुकम्यतं पहाय, उपारम्भचित्ततं पहाय – इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे पहाय भब्बो मुट्ठसच्चं पहातुं असम्पजञ्ञं पहातुं चेतसो विक्खेपं पहातुं। R. 148 5

१७. "तयोमे, भिक्खवे, धम्मे पहाय भब्बो अरियानं अदस्सनकम्यतं पहातुं अरियधम्मस्स असोतुकम्यतं पहातुं उपारम्भचित्ततं पहातुं। कतमे तयो? उद्धच्चं पहाय, असंवरं पहाय, दुस्सील्यं पहाय – इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे पहाय भब्बो अरियानं अदस्सनकम्यतं पहातुं अरियधम्मस्स असोतुकम्यतं पहातुं उपारम्भचित्ततं पहातुं। B. 374 10

१८. "तयोमे, भिक्खवे, धम्मे पहाय भब्बो उद्धच्चं पहातुं असंवरं पहातुं दुस्सील्यं पहातुं। कतमे तयो? अस्सद्धियं पहाय, अवदञ्ञुतं पहाय, कोसज्जं पहाय – इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे पहाय भब्बो उद्धच्चं पहातुं असंवरं पहातुं दुस्सील्यं पहातुं।

१९. "तयोमे, भिक्खवे, धम्मे पहाय भब्बो अस्सद्धियं पहातुं अवदञ्ञुतं पहातुं कोसज्जं पहातुं। कतमे तयो? अनादरियं पहाय, दोवचस्सतं पहाय, पापमित्ततं पहाय – इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे पहाय भब्बो अस्सद्धियं पहातुं अवदञ्ञुतं पहातुं कोसज्जं पहातुं। 15

२०. "तयोमे, भिक्खवे, धम्मे पहाय भब्बो अनादरियं पहातुं दोवचस्सतं पहातुं पापमित्ततं पहातुं। कतमे तयो? अहिरिकं पहाय, अनोत्तप्पं पहाय, पमादं पहाय – इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे पहाय भब्बो अनादरियं पहातुं दोवचस्सतं पहातुं पापमित्ततं पहातुं। 20

२१. "हिरीमायं[1], भिक्खवे, ओत्तापी अप्पमत्तो होति। सो अप्पमत्तो समानो भब्बो अनादरियं पहातुं दोवचस्सतं पहातुं पापमित्ततं पहातुं। सो कल्याणमित्तो समानो भब्बो अस्सद्धियं पहातुं अवदञ्ञुतं पहातुं कोसज्जं पहातुं। सो आरद्धविरियो समानो भब्बो उद्धच्चं पहातुं असंवरं पहातुं दुस्सील्यं पहातुं। सो सीलवा समानो भब्बो अरियानं अदस्सनकम्यतं पहातुं अरियधम्मस्स असोतुकम्यतं पहातुं उपारम्भचित्ततं पहातुं। सो अनुपारम्भचित्तो समानो भब्बो मुट्ठसच्चं पहातुं 25 R. 149

१. हिरिमायं – सी०, स्या०, रो०।

असम्पजञ्ञं पहातुं चेतसो विक्खेपं पहातुं। सो अविक्खित्तचित्तो समानो भब्बो अयोनिसो मनसिकारं पहातुं कुम्मग्गसेवनं पहातुं चेतसो लीनत्तं पहातुं। सो अलीनचित्तो समानो भब्बो सक्कायदिट्ठिं पहातुं विचिकिच्छं पहातुं सीलब्बतपरामासं पहातुं। सो अविचिकिच्छो समानो
B. 375 5 भब्बो रागं पहातुं दोसं पहातुं मोहं पहातुं। सो रागं पहाय दोसं पहाय मोहं पहाय भब्बो जातिं पहातुं जरं पहातुं मरणं पहातुं" ति।

७. काकसुत्तं

१. "दसहि, भिक्खवे, असद्धम्मेहि समन्नागतो काको। कतमेहि दसहि? धंसी च, पगब्भो च, तिन्तिणो[1] च, महग्घसो च, लुद्धो च, अकारुणिको च, दुब्बलो च, ओरविता[2] च, मुट्ठस्सति च, नेचयिको[3] च –
10 इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि असद्धम्मेहि समन्नागतो काको। एवमेव खो, भिक्खवे, दसहि असद्धम्मेहि समन्नागतो पापभिक्खु। कतमेहि दसहि? धंसी च, पगब्भो च, तिन्तिणो च, महग्घसो च, लुद्धो च, अकारुणिको[4] च, दुब्बलो च, ओरविता च, मुट्ठस्सति च, नेचयिको च – इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि असद्धम्मेहि समन्नागतो पापभिक्खू" ति।

८. निगण्ठसुत्तं

R. 150 15 १. "दसहि, भिक्खवे, असद्धम्मेहि समन्नागता निगण्ठा। कतमेहि दसहि? अस्सद्धा, भिक्खवे, निगण्ठा; दुस्सीला, भिक्खवे, निगण्ठा; अहिरिका, भिक्खवे, निगण्ठा; अनोत्तप्पिनो, भिक्खवे, निगण्ठा; असप्पुरिससम्भत्तिनो, भिक्खवे, निगण्ठा; अत्तुक्कंसकपरवम्भका, भिक्खवे, निगण्ठा; सन्दिट्ठिपरामासा[5] आधानग्गाही[6] दुप्पटिनिस्सग्गिनो,
20 भिक्खवे, निगण्ठा; कुहका, भिक्खवे, निगण्ठा; पापिच्छा, भिक्खवे, निगण्ठा; पापमित्ता[7], भिक्खवे, निगण्ठा – इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि असद्धम्मेहि समन्नागता निगण्ठा" ति।

१ तिन्तिनो – सी०। २. ओरवी – स्या०। ३. नेरयिको – सी०। ४. अका अकारुणिको – सी०। ५. ०परामासि – स्या०। ६. अधानगाहि – स्या०; आधानगाहि – रो०। ७. मिच्छादिट्ठिका – सी०, स्या०, रो०।

९. आघातवत्थुसुत्तं

१. "दसयिमानि, भिक्खवे, आघातवत्थूनि । कतमानि दस ? 'अनत्थं मे अचरी' ति आघातं बन्धति; 'अनत्थं मे चरती' ति आघातं बन्धति; 'अनत्थं मे चरिस्सती' ति आघातं बन्धति; 'पियस्स मे मनापस्स अनत्थं अचरी' ति ...पे०... अनत्थं चरती ति ...पे०... अनत्थं चरिस्सती ति आघातं बन्धति, 'अप्पियस्स मे अमनापस्स अत्थं अचरी' ति ...पे०... 5
अत्थं चरती ति ... पे०... अत्थं चरिस्सती ति आघातं बन्धति; अट्ठाने B. 376
च कुप्पति – इमानि खो, भिक्खवे, दस आघातवत्थूनी" ति ।

---

१०. आघातपटिविनयसुत्तं

१. "दसयिमे, भिक्खवे, आघातपटिविनया । कतमे दस ? 'अनत्थं मे अचरि, तं कुतेत्थ लब्भा' ति आघातं पटिविनेति, 'अनत्थं R. 151
मे चरति, तं कुतेत्थ लब्भा' ति आघातं पटिविनेति, 'अनत्थं मे चरिस्सति, 10
तं कुतेत्थ लब्भा' ति आघातं पटिविनेति, पियस्स मे मनापस्स अनत्थं अचरि ...पे०... चरति ...पे०... चरिस्सति, तं कुतेत्थ लब्भा ति आघातं पटिविनेति, अप्पियस्स मे अमनापस्स अत्थं अचरि ... पे०... अत्थं चरति ...पे०... अत्थं चरिस्सति, तं कुतेत्थ लब्भा ति आघातं पटिविनेति, अट्ठाने
च न कुप्पति – इमे खो, भिक्खवे, दस आघातपटिविनया" ति । 15

आकङ्खवग्गो अट्ठमो ।

तस्सुद्दानं

आकङ्खो कण्टको इट्ठा, वड्ढि च मिगसालाय[1] ।
तयो[2] धम्मा च[2] काको च, निगण्ठा[3] द्वे च आघाता ति[3] ॥

—o—

९. थेरवग्गो

१. वाहनसुत्तं

१. एकं समयं भगवा चम्पायं विहरति गग्गराय पोक्खरणिया तीरे । अथ खो आयस्मा वाहनो[4] येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्क-

---

१. मिगसालया – सी०; मिगसालय – स्या०, रो० । २–२. अभब्बो चेव – सी०, स्या०, रो० । ३–३. ० द्वेवत्थुनी ति – सी०; निगन्था दस वत्थुनि – स्या०; ० द्वे च वत्थुनी ति – रो० । ४. बाहुनो – सी०, रो०; बाहुनो – स्या० ।

मित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा वाहनो भगवन्तं एतदवोच –

२. "कतीहि नु खो, भन्ते, धम्मेहि तथागतो निस्सटो विसंयुत्तो विप्पमुत्तो विमरियादीकतेन[1] चेतसा विहरती" ति ?

३. "दसहि खो, वाहन, धम्मेहि तथागतो निस्सटो[2] विसंयुत्तो विप्पमुत्तो विमरियादीकतेन चेतसा विहरति । कतमेहि दसहि ? रूपेन खो, वाहन, तथागतो निस्सटो विसंयुत्तो विप्पमुत्तो विमरियादीकतेन चेतसा विहरति, वेदनाय खो, वाहन ... पे० ... सञ्ञाय खो, वाहन, ... सङ्खारेहि खो, वाहन ... विञ्ञाणेन खो, वाहन ... जातिया खो, वाहन ... जराय खो, वाहन ... मरणेन खो, वाहन ... दुक्खेहि खो, वाहन ... किलेसेहि खो, वाहन, तथागतो निस्सटो विसंयुत्तो विप्पमुत्तो विमरियादीकतेन चेतसा विहरति । सेय्यथापि, वाहन, उप्पलं वा पदुमं वा पुण्डरीकं वा उदके जातं उदके संवड्ढं उदका पच्चुग्गम्म[3] ठितं[3] अनुपलित्तं उदकेन; एवमेव खो, वाहन, इमेहि दसहि धम्मेहि तथागतो निस्सटो विसंयुत्तो विप्पमुत्तो विमरियादीकतेन चेतसा विहरती" ति ।

---

२. आनन्दसुत्तं

१. अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं[4] खो आयस्मन्तं आनन्दं भगवा एतदवोच –

२. "सो वतानन्द, भिक्खु 'अस्सद्धो समानो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरूळ्हिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति ।

३. "सो वतानन्द, भिक्खु 'दुस्सीलो समानो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरूळ्हिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति ।

४. "सो वतानन्द, भिक्खु 'अप्पस्सुतो समानो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरूळ्हिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति ।

५. "सो वतानन्द, भिक्खु 'दुब्बचो[5] समानो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरूळ्हिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति ।

---

१. विमरियादिकतेन – सी०, स्या०, रो० । २. निस्सट्ठो – सी० । ३–३. अब्भुग्गम्म तिट्ठति – सी०, स्या०, रो० । ४. निसिन्नो – रो० । ५. दुब्बच्चो – स्या०, रो० ।

६. "सो वतानन्द, भिक्खु 'पापमित्तो समानो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरूळ्हिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति ।

७. "सो वतानन्द, भिक्खु 'कुसीतो समानो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरूळ्हिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति ।

८. "सो वतानन्द, भिक्खु 'मुट्ठस्सति समानो इमस्मिं धम्मविनये 5 वुद्धिं विरूळ्हिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति ।

९. "सो वतानन्द, भिक्खु 'असन्तुट्ठो समानो इमस्मिं धम्म- B. 378 विनये वुद्धिं विरूळ्हिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति ।

१०. "सो वतानन्द, भिक्खु 'पापिच्छो समानो इमस्मिं धम्म-विनये वुद्धिं विरूळ्हिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति । 10

११. "सो वतानन्द, भिक्खु 'मिच्छादिट्ठिको समानो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरूळ्हिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति ।

"सो वतानन्द, भिक्खु 'इमेहि दसहि धम्मेहि समन्नागतो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरूळ्हिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति ।

१२. "सो वतानन्द, भिक्खु 'सद्धो समानो इमस्मिं धम्मविनये 15 वुद्धिं विरूळ्हिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती' ति ठानमेतं विज्जति ।

१३. "सो वतानन्द, भिक्खु 'सीलवा समानो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरूळ्हिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती' ति ठानमेतं विज्जति ।

१४. "सो वतानन्द, भिक्खु 'बहुस्सुतो सुतधरो समानो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरूळ्हिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती' ति ठानमेतं विज्जति । 20

१५. "सो वतानन्द, भिक्खु 'सुवचो समानो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरूळ्हिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती' ति ठानमेतं विज्जति ।

१६. "सो वतानन्द, भिक्खु 'कल्याणमित्तो समानो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरूळ्हिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती' ति ठानमेतं विज्जति ।

१७. "सो वतानन्द, भिक्खु 'आरद्धविरियो समानो इमस्मिं 25 धम्मविनये वुद्धिं विरूळ्हिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती' ति ठानमेतं विज्जति ।

१८. "सो वतानन्द, भिक्खु 'उपट्ठितस्सति[1] समानो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरूळ्हिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती' ति ठानमेतं विज्जति । R. 154

---

१. उपट्ठितसति – सी०, स्या०, रो० ।

१९. "सो वतानन्द, भिक्खु 'सन्तुट्ठो समानो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरूळ्हिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती' ति ठानमेतं विज्जति ।

२०. "सो वतानन्द, भिक्खु 'अप्पिच्छो समानो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरूळ्हिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती' ति ठानमेतं विज्जति ।

B. 379 5 २१. "सो वतानन्द, भिक्खु 'सम्मादिट्ठिको समानो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरूळ्हिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती' ति ठानमेतं विज्जति ।

"सो वतानन्द, भिक्खु 'इमेहि दसहि धम्मेहि समन्नागतो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरूळ्हिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती' ति ठानमेतं विज्जती" ति ।

३. पुण्णियसुत्तं

10 १. अथ खो आयस्मा पुण्णियो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा पुण्णियो भगवन्तं एतदवोच –

२. "को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन अप्पेकदा तथागतं धम्मदेसना पटिभाति अप्पेकदा नप्पटिभाती" ति ?

15 ३. "सद्धो च, पुण्णिय, भिक्खु होति, नो च उपसङ्कमिता; नेव ताव तथागतं धम्मदेसना पटिभाति । यतो च खो, पुण्णिय, भिक्खु सद्धो च होति उपसङ्कमिता च, एवं तथागतं धम्मदेसना पटिभाति ।

४. "सद्धो च, पुण्णिय, भिक्खु होति उपसङ्कमिता च, नो च पयिरुपासिता ...पे०... पयिरुपासिता च, नो च परिपुच्छिता ... परि-
20 पुच्छिता च, नो च ओहितसोतो धम्मं सुणाति ... ओहितसोतो[1] च धम्मं सुणाति, नो च सुत्वा धम्मं धारेति ... सुत्वा च धम्मं धारेति, नो च धातानं धम्मानं अत्थं उपपरिक्खति ... धातानं च धम्मानं अत्थं उपपरिक्खति
R. 155 नो च अत्थमञ्ञाय धम्ममञ्ञाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति ... अत्थमञ्ञाय धम्ममञ्ञाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति, नो च
25 कल्याणवाचो होति कल्याणवाक्करणो पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेलगळाय[2] अत्थस्स विञ्ञापनिया ... कल्याणवाचो च होति कल्याणवाक्करणो पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय

१. अहितसोतो – सी०, रो० । २. अनेलगलाय – सी० ।

अनेलगळाय अत्थस्स विञ्ञापनिया, नो च सन्दस्सको होति समादपको समुत्तेजको सम्पहंसको सब्रह्मचारीनं, नेव ताव तथागतं धम्मदेसना पटिभाति ।

५. "यतो च खो, पुण्णिय, भिक्खु सद्धो च होति, उपसङ्कमिता च, पयिरुपासिता च, परिपुच्छिता च, ओहितसोतो च धम्मं सुणाति, 5 सुत्वा च धम्मं धारेति, धातानं च धम्मानं अत्थं उपपरिक्खति, अत्थमञ्ञाय धम्ममञ्ञाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति, कल्याणवाचो B. 380 च होति कल्याणवाक्करणो पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेलगळाय अत्थस्स विञ्ञापनिया, सन्दस्सको च होति समादपको समुत्तेजको सम्पहंसको सब्रह्मचारीनं – एवं तथागतं धम्मदेसना पटि- 10 भाति । इमेहि खो, पुण्णिय, दसहि धम्मेहि समन्नागता एकन्तपटिभाना[1] तथागतं धम्मदेसना होती[2]" ति ।

---

४. ब्याकरणसुत्तं

१. तत्र खो आयस्मा महामोग्गल्लानो भिक्खू आमन्तेसि – "आवुसो भिक्खवे" ति । "आवुसो" ति खो ते भिक्खू आयस्मतो महामोग्गल्लानस्स पच्चस्सोसुं । आयस्मा महामोग्गल्लानो एतदवोच – 15

२. "इधावुसो, भिक्खु अञ्ञं ब्याकरोति – 'खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी' ति । तमेनं तथागतो वा तथागतसावको वा झायी समापत्तिकुसलो परचित्त- R. 156 कुसलो परचित्तपरियायकुसलो समनुयुञ्जति समनुग्गाहति समनुभासति । सो तथागतेन वा तथागतसावकेन वा झायिना समापत्तिकुसलेन परचित्त- 20 कुसलेन परचित्तपरियायकुसलेन समनुयुञ्जियमानो समनुग्गाहियमानो समनुभासियमानो इरीणं[3] आपज्जति विचिनं[4] आपज्जति अनयं आपज्जति ब्यसनं[5] आपज्जति अनयब्यसनं[6] आपज्जति ।

३. "तमेनं तथागतो वा तथागतसावको वा झायी समापत्तिकुसलो परचित्तकुसलो परचित्तपरियायकुसलो एवं चेतसा चेतो परिच्च 25 मनसि करोति – 'किं नु खो अयमायस्मा अञ्ञं ब्याकरोति – खीणा

---

१. एकन्तपटिभानं – सी०; एकत्तं – स्या०; एकत्तं पटिभानं – रो० । २. पटिभाती – स्या० । ३. इरिनं – सी०; इरणं – स्या०; इरिणं – रो० । ४. विजिनं – सी०, रो० । ५. ब्यसनं – सी०, रो० । ६. अनयब्यसनं – सी०, रो० ।

जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी' ति ?

४. "तमेनं तथागतो वा तथागतसावको वा झायी समापत्तिकुसलो परचित्तकुसलो परचित्तपरियायकुसलो एवं चेतसा चेतो परिच्च B. 381 5 पजानाति – 'कोधनो खो अयमायस्मा[1]; कोधपरियुट्ठितेन चेतसा बहुलं विहरति । कोधपरियुट्ठानं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

'उपनाही खो पन अयमायस्मा; उपनाहपरियुट्ठितेन चेतसा बहुलं विहरति । उपनाहपरियुट्ठानं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये 10 परिहानमेतं ।

'मक्खी खो पन अयमायस्मा; मक्खपरियुट्ठितेन चेतसा बहुलं विहरति । मक्खपरियुट्ठानं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

'पळासी खो पन अयमायस्मा; पळासपरियुट्ठितेन चेतसा बहुलं 15 विहरति । पळासपरियुट्ठानं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

'इस्सुकी खो पन अयमायस्मा; इस्सापरियुट्ठितेन चेतसा बहुलं विहरति । इस्सापरियुट्ठानं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

20 'मच्छरी खो पन अयमायस्मा; मच्छेरपरियुट्ठितेन चेतसा R. 157 बहुलं विहरति । मच्छेरपरियुट्ठानं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

'सठो खो पन अयमायस्मा, साठेय्यपरियुट्ठितेन चेतसा बहुलं विहरति । साठेय्यपरियुट्ठानं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये 25 परिहानमेतं ।

'मायावी खो पन अयमायस्मा; मायापरियुट्ठितेन चेतसा बहुलं विहरति । मायापरियुट्ठानं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

'पापिच्छो खो पन अयमायस्मा; इच्छापरियुट्ठितेन चेतसा

१. पनायमायस्मा – सी०, स्या०; पनाय आयस्मा – रो०

बहुलं विहरति । इच्छापरियुट्ठानं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

'सति' खो पन अयमायस्मा उत्तरि करणीये ओरमत्तकेन विसेसाधिगमेन अन्तरा वोसानं आपन्नो । अन्तरा वोसानगमनं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं' ।

B. 382

5

५. "सो वतावुसो, भिक्खु 'इमे दस धम्मे अप्पहाय इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरूळ्हिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति । सो वतावुसो, भिक्खु 'इमे दस धम्मे पहाय इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरूळ्हिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती' ति ठानमेतं विज्जती" ति ।

---

५. कत्थीसुत्तं

१. एकं समयं आयस्मा महाचुन्दो चेतीसु विहरति सहजातियं । तत्र खो आयस्मा महाचुन्दो भिक्खू आमन्तेसि – "आवुसो भिक्खवे" ति । "आवुसो" ति खो ते भिक्खू आयस्मतो महाचुन्दस्स पच्चस्सोसुं । आयस्मा महाचुन्दो एतदवोच –

10

२. "इधावुसो, भिक्खु कत्थी होति विकत्थी अधिगमेसु – 'अहं पठमं झानं समापज्जामि पि वुट्ठहामि पि, अहं दुतियं झानं समापज्जामि पि वुट्ठहामि पि, अहं ततियं झानं समापज्जामि पि वुट्ठहामि पि, अहं चतुत्थं झानं समापज्जामि पि वुट्ठहामि पि, अहं आकासानञ्चायतनं समापज्जामि पि वुट्ठहामि पि, अहं विञ्ञाणञ्चायतनं समापज्जामि पि वुट्ठहामि पि, अहं आकिञ्चञ्ञायतनं समापज्जामि पि वुट्ठहामि पि, अहं नेवसञ्ञानासञ्ञायतनं समापज्जामि पि वुट्ठहामि पि, अहं सञ्ञावेदयितनिरोधं समापज्जामि पि वुट्ठहामि पी' ति ।

15

R. 158

20

३. "तमेनं तथागतो वा तथागतसावको वा झायी समापत्तिकुसलो परचित्तकुसलो परचित्तपरियायकुसलो समनुयुञ्जति समनुग्गाहति समनुभासति । सो तथागतेन वा तथागतसावकेन वा झायिना समापत्तिकुसलेन परचित्तकुसलेन परचित्तपरियायकुसलेन समनुयुञ्जियमानो समनुग्गाहियमानो समनुभासियमानो इरीणं आपज्जति विचिनं[2] आपज्जति अनयं आपज्जति ब्यसनं आपज्जति अनयब्यसनं आपज्जति ।

25

१. मुट्ठस्सति – सी०, स्या०, रो० । २. विजिनं – सी०, रो० ।

B. 383 ४. "तमेनं तथागतो वा तथागतसावको वा झायी समापत्ति-
कुसलो परचित्तकुसलो परचित्तपरियायकुसलो एवं चेतसा चेतो परिच्च
मनसि करोति – 'किं नु खो अयमायस्मा कत्थी होति विकत्थी अधि-
गमेसु – अहं पठमं झानं समापज्जामि पि वुट्ठहामि पि ...पे०... अहं
5 सञ्ञावेदयितनिरोधं समापज्जामि पि वुट्ठहामि पी' ति ।

५. "तमेनं तथागतो वा तथागतसावको वा झायी समापत्ति-
कुसलो परचित्तकुसलो परचित्तपरियायकुसलो एवं चेतसा चेतो परिच्च
पजानाति – 'दीघरत्तं खो अयमायस्मा खण्डकारी छिद्दकारी सबलकारी
कम्मासकारी न सन्ततकारी[1] न सन्ततवुत्ति सीलेसु । दुस्सीलो खो
10 अयमायस्मा । दुस्सील्यं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परिहान-
मेतं ।

'अस्सद्धो खो पन अयमायस्मा; अस्सद्धियं खो पन तथागत-
प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

'अप्पस्सुतो खो पन अयमायस्मा अनाचारो; अप्पसच्चं खो
R. 159 15 पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

'दुब्बचो[2] खो पन अयमायस्मा; दोवचस्सता खो पन तथागत-
प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

'पापमित्तो खो पन अयमायस्मा; पापमित्तता खो पन तथा-
गतप्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

20 'कुसीतो खो पन अयमायस्मा; कोसज्जं खो पन तथागत-
प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

'मुट्ठस्सति खो पन अयमायस्मा; मुट्ठसच्चं खो पन तथागत-
प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

'कुहको खो पन अयमायस्मा; कोहञ्ञं खो पन तथागत-
25 प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

'दुब्भरो खो पन अयमायस्मा; दुब्भरता खो पन तथागत-
प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

B. 384 'दुप्पञ्ञो खो पन अयमायस्मा; दुपञ्ञता खो पन तथागत-
प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं' ।

30 ६. "सेय्यथापि, आवुसो, सहायको सहायकं एवं वदय्य – 'यदा

१. सततकारी – स्या० । २ दुब्बच्चो – स्या० ।

ते, सम्म, धनेन धनकरणीयं अस्स, याचेय्यासि[1] मं धनं । दस्सामि ते धनं' ति । सो किञ्चिदेव[2] धनकरणीये समुप्पन्ने सहायको सहायकं एवं वदेय्य – 'अत्थो मे, सम्म, धनेन । देहि मे धनं' ति । सो एवं वदेय्य – 'तेन हि, सम्म, इध खनाही' ति । सो तत्र खनन्तो नाधिगच्छेय्य । सो एवं वदेय्य – 'अलिकं मं, सम्म, अवच; तुच्छकं मं, सम्म, अवच – 5 इध खनाही' ति । सो एवं वदेय्य – 'नाहं तं, सम्म, अलिकं अवचं, तुच्छकं[3] अवचं । तेन हि, सम्म, इध खनाही' ति । सो तत्र पि खनन्तो नाधिगच्छेय्य । सो एवं वदेय्य – 'अलिकं मं, सम्म, अवच, तुच्छकं मं, सम्म, अवच – इध खनाही' ति । सो एवं वदेय्य – 'नाहं तं, सम्म, अलिकं अवचं, तुच्छकं अवचं । तेन हि, सम्म, इध खनाही' ति । सो तत्र 10 R. 160 पि खनन्तो नाधिगच्छेय्य । सो एवं वदेय्य – 'अलिकं मं, सम्म, अवच, तुच्छकं मं, सम्म, अवच – इध खनाही' ति । सो एवं वदेय्य – 'नाहं तं, सम्म, अलिकं अवचं, तुच्छकं अवचं । अपि च अहमेव उम्मादं पापुणिं चेतसो विपरियायं' ति ।

"एवमेव खो, आवुसो, भिक्खु कत्थी होति विकत्थी अधिगमेसु – 15 'अहं पठमं झानं समापज्जामि पि वुट्ठहामि पि, अहं दुतियं झानं समापज्जामि पि वुट्ठहामि पि, अहं ततियं झानं समापज्जामि पि वुट्ठहामि पि, अहं चतुत्थं झानं समापज्जामि पि वुट्ठहामि पि, अहं आकासानञ्चायतनं समापज्जामि पि वुट्ठहामि पि, अहं विञ्ञाणञ्चायतनं समापज्जामि पि वुट्ठहामि पि, अहं आकिञ्चञ्ञायतनं समापज्जामि पि वुट्ठहामि पि, 20 अहं नेवसञ्ञानासञ्ञायतनं समापज्जामि पि वुट्ठहामि पि, अहं सञ्ञावेदयितनिरोधं समापज्जामि पि वुट्ठहामि पी' ति ।

७. "तमेनं तथागतो वा तथागतसावको वा झायी समापत्तिकुसलो परचित्तकुसलो परचित्तपरियायकुसलो समनुयुञ्जति समनुग्गाहति समनुभासति । सो तथागतेन वा तथागतसावकेन वा झायिना 25 समापत्तिकुसलेन परचित्तकुसलेन परचित्तपरियायकुसलेन समनुयुञ्जियमानो समनुग्गाहियमानो समनुभासियमानो इरीणं आपज्जति विचिनं[4] B. 385 आपज्जति अनयं आपज्जति ब्यसनं आपज्जति अनयब्यसनं आपज्जति ।

८. "तमेनं तथागतो वा तथागतसावको वा झायी समापत्तिकुसलो

---

१. याचिस्ससि – सी०, रो०; पवेदेय्यासि – स्या० । २. किस्मिञ्चिदेव – सी०, स्या०, रो० । ३. न तुच्छकं – सी० । ४. विपिनं – सी०; विजिनं – रो० ।

परचित्तकुसलो परचित्तपरियायकुसलो एवं चेतसा चेतो परिच्च मनसि करोति – 'किं नु खो अयमायस्मा कत्थी होति विकत्थी अधिगमेसु – अहं पठमं झानं समापज्जामि पि ... पे०... अहं सञ्ञावेदयित-निरोधं समापज्जामि पि वुट्ठहामि पी' ति ।

5 ६. "तमेनं तथागतो वा तथागतसावको वा झायी समापत्ति-

R. 161 कुसलो परचित्तपरियायकुसलो चेतसा चेतो परिच्च पजानाति – 'दीघरत्तं खो अयमायस्मा खण्डकारी छिद्दकारी सबलकारी कम्मासकारी, न सन्ततकारी न सन्ततवुत्ति सीलेसु। दुस्सीलो खो अयमायस्मा; दुस्सील्यं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

10 'अस्सद्धो खो पन अयमायस्मा; अस्सद्धियं खो पन तथागत-प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

'अप्पस्सुतो खो पन अयमायस्मा अनाचारो; अप्पसच्चं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

'दुब्बचो खो पन अयमायस्मा; दोवचस्सता खो पन तथागत-

15 प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

'पापमित्तो खो पन अयमायस्मा; पापमित्तता खो पन तथा-गतप्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

'कुसीतो खो पन अयमायस्मा; कोसज्जं खो पन तथागत-प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

20 'मुट्ठस्सति खो पन अयमायस्मा; मुट्ठसच्चं खो पन तथागत-प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

'कुहको खो पन अयमायस्मा; कोहञ्ञं खो पन तथागत-प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

B. 386 'दुब्भरो खो पन अयमायस्मा; दुब्भरता खो पन तथागत-

25 प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

'दुप्पञ्ञो खो पन अयमायस्मा; दुप्पञ्ञता खो पन तथागत-प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं' ।

१०. "सो वतावुसो, भिक्खु 'इमे दस धम्मे अप्पहाय इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरूळ्हिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति ।

30 सो वतावुसो, भिक्खु 'इमे दस धम्मे पहाय इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरूळ्हिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती' ति ठानमेतं विज्जती" ति ।

———

६. अधिमानसुत्तं

१. एकं समयं आयस्मा महाकस्सपो राजगहे विहरति वेळुवने कलन्दकनिवापे । तत्र खो आयस्मा महाकस्सपो भिक्खू आमन्तेसि – "आवुसो भिक्खवे" ति । "आवुसो" ति खो ते भिक्खू आयस्मतो महाकस्सपस्स पच्चस्सोसुं । आयस्मा महाकस्सपो एतदवोच – R. 162

२. "इधावुसो, भिक्खु अञ्ञं ब्याकरोति – 'खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी' ति । तमेनं तथागतो वा तथागतसावको वा झायी समापत्तिकुसलो परचित्तकुसलो परचित्तपरियायकुसलो समनुयुञ्जति समनुग्गाहति समनुभासति । सो तथागतेन वा तथागतसावकेन वा झायिना समापत्तिकुसलेन परचित्तकुसलेन परचित्तपरियायकुसलेन समनुयुञ्जियमानो समनुग्गाहियमानो समनुभासियमानो इरीणं आपज्जति विचिनं आपज्जति अनयं आपज्जति ब्यसनं आपज्जति अनयब्यसनं आपज्जति ।

३. "तमेनं तथागतो वा तथागतसावको वा झायी समापत्तिकुसलो परचित्तकुसलो परचित्तपरियायकुसलो एवं चेतसा चेतो परिच्च मनसि करोति – 'किं नु खो अयमायस्मा अञ्ञं ब्याकरोति – खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी' ति ।

४. "तमेनं तथागतो वा तथागतसावको वा झायी समापत्तिकुसलो परचित्तकुसलो परचित्तपरियायकुसलो एवं चेतसा चेतो परिच्च पजानाति – 'अधिमानिको खो अयमायस्मा अधिमानसच्चो, अप्पत्ते पत्तसञ्ञी, अकते कतसञ्ञी, अनधिगते अधिगतसञ्ञी । अधिमानेन अञ्ञं ब्याकरोति – खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी' ति । B. 387

५. "तमेनं तथागतो वा तथागतसावको वा झायी समापत्तिकुसलो परचित्तकुसलो परचित्तपरियायकुसलो एवं चेतसा चेतो परिच्च मनसि करोति – 'किं नु खो अयमायस्मा निस्साय अधिमानिको अधिमानसच्चो, अप्पत्ते पत्तसञ्ञी, अकते कतसञ्ञी, अनधिगते अधिगतसञ्ञी । अधिमानेन अञ्ञं ब्याकरोति – खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी' ति । R. 163

६. "तमेनं तथागतो वा तथागतसावको वा झायी समापत्ति-कुसलो परचित्तकुसलो परचित्तपरियायकुसलो एवं चेतसा चेतो परिच्च पजानाति – 'बहुस्सुतो खो पन अयमायस्मा सुतधरो सुतसन्निचयो, ये ते धम्मा आदिकल्याणा मज्झेकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्थं सब्य-
5 ञ्जनं केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभिवदन्ति, तथारूपास्स धम्मा बहुस्सुता[1] होन्ति धाता[1] वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा । तस्मा अयमायस्मा अधिमानिको अधिमानसच्चो, अप्पत्ते पत्तसञ्ञी, अकते कतसञ्ञी, अनधिगते अधिगतसञ्ञी । अधिमानेन अञ्ञं ब्याकरोति – खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं,
10 नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी' ति ।

७. "तमेनं तथागतो वा तथागतसावको वा झायी समापत्ति-कुसलो परचित्तकुसलो परचित्तपरियायकुसलो एवं चेतसा चेतो परिच्च पजानाति – 'अभिज्झालु खो पन अयमायस्मा; अभिज्झापरियुट्ठितेन चेतसा बहुलं विहरति । अभिज्झापरियुट्ठानं खो पन तथागतप्पवेदिते
15 धम्मविनये परिहानमेतं ।

B. 388 'ब्यापन्नो[2] खो पन अयमायस्मा; ब्यापादपरियुट्ठितेन चेतसा बहुलं विहरति । ब्यापादपरियुट्ठानं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

'थीनमिद्धो[3] खो पन अयमायस्मा; थीनमिद्धपरियुट्ठितेन चेतसा
20 बहुलं विहरति । थीनमिद्धपरियुट्ठानं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्म-विनये परिहानमेतं ।

'उद्धतो खो पन अयमायस्मा; उद्धच्चपरियुट्ठितेन चेतसा बहुलं विहरति । उद्धच्चपरियुट्ठानं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

25 'विचिकिच्छो खो पन अयमायस्मा; विचिकिच्छापरियुट्ठितेन चेतसा बहुलं विहरति । विचिकिच्छापरियुट्ठानं खो पन तथागत-प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

'कम्मारामो खो पन अयमायस्मा कम्मरतो कम्मारामतं अनुयुत्तो ।
R. 164 कम्मारामता खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

१-१. बहुस्सुता धता – सी०. स्या०, रो० । २. ब्यापादो – सी०, रो० । ३. थिन-मिद्धो – म० ।

'भस्सारामो खो पन अयमायस्मा भस्सरतो भस्सारामतं अनुयुत्तो। भस्सारामता खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं।

'निद्दारामो खो पन अयमायस्मा निद्दारतो निद्दारामतं अनुयुत्तो। निद्दारामता खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं।

'सङ्गणिकारामो खो पन अयमायस्मा सङ्गणिकरतो[1] सङ्गणिकारामतं अनुयुत्तो। सङ्गणिकारामता खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं। 5

'सति[2] खो पन अयमायस्मा उत्तरि करणीये ओरमत्तकेन विसेसाधिगमेन अन्तरा वोसानं आपन्नो। अन्तरा वोसानगमनं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं'। 10

८. "सो वतावुसो, भिक्खु 'इमे दस धम्मे अप्पहाय इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरूळ्हिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति। सो वतावुसो, भिक्खु 'इमे दस धम्मे पहाय इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरूळ्हिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती' ति ठानमेतं विज्जती" ति। B. 389

७. नप्पियसुत्तं

१. तत्र खो भगवा कालङ्कतं[3] भिक्खुं[3] आरब्भ भिक्खू आमन्तेसि – 15 "भिक्खवो" ति। "भदन्ते" ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं। भगवा एतदवोच –

२. "इध, भिक्खवे, भिक्खु अधिकरणिको होति, अधिकरणसमथस्स न वण्णवादी। यं पि, भिक्खवे, भिक्खु अधिकरणिको होति अधिकरणसमथस्स न वण्णवादी, अयं पि धम्मो न पियताय न गरुताय[4] 20 न भावनाय न सामञ्ञाय न एकीभावाय संवत्तति।

३. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु न सिक्खाकामो होति, R. 165 सिक्खाकामस्स[5] न वण्णवादी। यं पि, भिक्खवे, भिक्खु न सिक्खाकामो होति सिक्खाकामस्स न वण्णवादी, अयं पि धम्मो न पियताय न गरुताय न भावनाय न सामञ्ञाय न एकीभावाय संवत्तति। 25

४. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु पापिच्छो होति, इच्छाविनयस्स

१. सङ्गणिकारतो – स्या०, रो०। २. मुट्ठस्सति – सी०, स्या०, रो०। ३–३. कलन्दकं० – सी०; काळक० – स्या०; कालकं० – रो०। ४ गरुत्ताय – सी०, रो०। ५. सिक्खासमादानस्स – सी०, स्या०, रो०।

न वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु पापिच्छो होति इच्छाविनयस्स न वण्णवादी, अयं पि धम्मो न पियताय न गरुताय न भावनाय न सामञ्ञाय न एकीभावाय संवत्तति ।

५. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु कोधनो होति, कोधविनयस्स 5 न वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु कोधनो होति कोधविनयस्स न वण्णवादी, अयं पि धम्मो न पियताय न गरुताय न भावनाय न सामञ्ञाय न एकीभावाय संवत्तति ।

६. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु मक्खी होति, मक्खविनयस्स न वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु मक्खी होति मक्खविनयस्स 10 न वण्णवादी, अयं पि धम्मो न पियताय न गरुताय न भावनाय न सामञ्ञाय न एकीभावाय संवत्तति ।

B. 390 ७. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु सठो होति, साठेय्यविनयस्स न वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु सठो होति साठेय्यविनयस्स न वण्णवादी, अयं पि धम्मो न पियताय न गरुताय न भावनाय न 15 सामञ्ञाय न एकीभावाय संवत्तति ।

८. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु मायावी होति, मायाविनयस्स न वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु मायावी होति मायाविनयस्स न वण्णवादी, अयं पि धम्मो न पियताय न गरुताय न भावनाय न सामञ्ञाय न एकीभावाय संवत्तति ।

R. 166 20 ९. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु धम्मानं न निसामकजातिको[1] होति, धम्मनिसन्तिया न वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु धम्मानं न निसामकजातिको होति धम्मनिसन्तिया न वण्णवादी, अयं पि धम्मो न पियताय न गरुताय न भावनाय न सामञ्ञाय न एकीभावाय संवत्तति ।

१०. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु न पटिसल्लानो होति, 25 पटिसल्लानस्स न वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु न पटिसल्लानो होति पटिसल्लानस्स न वण्णवादी, अयं पि धम्मो न पियताय न गरुताय न भावनाय न सामञ्ञाय न एकीभावाय संवत्तति ।

११. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु सब्रह्मचारीनं न पटिसन्थारको होति, पटिसन्थारकस्स न वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे,

१. ०जातियो – सी०, रो० ।

भिक्खु सब्रह्मचारीनं न पटिसन्थारको होति पटिसन्थारकस्स न वण्णवादी, अयं पि धम्मो न पियताय न गरुताय न भावनाय न सामञ्ञाय न एकीभावाय संवत्तति ।

१२. "एवरूपस्स, भिक्खवे, भिक्खुनो किञ्चा पि एवं इच्छा उप्पज्जेय्य – 'अहो वत मं सब्रह्मचारी सक्करेय्युं गरुं[1] करेय्युं मानेय्युं पूजेय्युं' ति, अथ खो नं सब्रह्मचारी न चेव सक्करोन्ति न गरुं करोन्ति न मानेन्ति न पूजेन्ति । तं किस्स हेतु ? तथा हिस्स, भिक्खवे, विञ्ञू सब्रह्मचारी ते पापके अकुसले धम्मे अप्पहीने समनुपस्सन्ति ।

१३. "सेय्यथापि, भिक्खवे, अस्सखळुङ्कस्स[2] किञ्चा पि एवं इच्छा उप्पज्जेय्य – 'अहो वत मं मनुस्सा आजानीयट्ठाने ठपेय्युं, आजानीयभोजनं च भोजेय्युं, आजानीयपरिमज्जनं च परिमज्जेय्युं' ति, अथ खो नं मनुस्सा न चेव आजानीयट्ठाने ठपेन्ति न च आजानीयभोजनं भोजेन्ति न च आजानीयपरिमज्जनं परिमज्जन्ति । तं किस्स हेतु ? तथा हिस्स, भिक्खवे, विञ्ञू मनुस्सा तानि साठेय्यानि कूटेय्यानि जिम्हेय्यानि वङ्केय्यानि अप्पहीनानि समनुपस्सन्ति । एवमेव खो, भिक्खवे, एवरूपस्स भिक्खुनो किञ्चा पि एवं इच्छा उप्पज्जेय्य – 'अहो वत मं सब्रह्मचारी सक्करेय्युं गरुं करेय्युं मानेयुं पूजेय्युं' ति, अथ खो नं सब्रह्मचारी न चेव सक्करोन्ति न गरुं करोन्ति न मानेन्ति न पूजेन्ति । तं किस्स हेतु ? तथा हिस्स, भिक्खवे, विञ्ञू सब्रह्मचारी ते पापके अकुसले धम्मे अप्पहीने समनुपस्सन्ति ।

१४. "इध पन, भिक्खवे, भिक्खु न अधिकरणिको होति, अधिकरणसमथस्स वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु न अधिकरणिको होति अधिकरणसमथस्स वण्णवादी, अयं पि धम्मो पियताय गरुताय भावनाय सामञ्ञाय एकीभावाय संवत्तति ।

१५. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु सिक्खाकामो होति, सिक्खाकामस्स वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु सिक्खाकामो होति सिक्खाकामस्स वण्णवादी, अयं पि धम्मो पियताय गरुताय भावनाय सामञ्ञाय एकीभावाय संवत्तति ।

B. 391 R. 167

---

१. गरु – सी०, स्या०, रो० । २. अस्सखलुङ्कस्स – सी०, रो०; अस्समूळ्हकस्स – स्या० ।

१६. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु अप्पिच्छो होति, इच्छाविनयस्स वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु अप्पिच्छो होति इच्छाविनयस्स वण्णवादी, अयं पि धम्मो ...पे०... एकीभावाय संवत्तति ।

१७. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु अक्कोधनो होति, कोधविनयस्स वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु अक्कोधनो होति कोधविनयस्स वण्णवादी, अयं पि धम्मो ...पे०.. एकीभावाय संवत्तति ।

१८. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु अमक्खी होति, मक्खविनयस्स वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु अमक्खी होति मक्खविनयस्स वण्णवादी, अयं पि धम्मो ...पे०... एकीभावाय संवत्तति ।

१९. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु असठो होति, साठेय्यविनयस्स वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु असठो होति साठेय्यविनयस्स वण्णवादी, अयं पि धम्मो ...पे० . एकीभावाय संवत्तति ।

२०. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु अमायावी होति, मायाविनयस्स वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु अमायावी होति मायाविनयस्स वण्णवादी, अयं पि धम्मो ...पे० .. एकीभावाय संवत्तति ।

२१. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु धम्मानं निसामकजातिको होति, धम्मनिसन्तिया वण्णवादी । य पि, भिक्खवे, भिक्खु धम्मानं निसामकजातिको होति धम्मनिसन्तिया वण्णवादी, अयं पि धम्मो ...पे०... एकीभावाय संवत्तति ।

२२. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु पटिसल्लानो होति, पटिसल्लानस्स वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु पटिसल्लानो होति पटिसल्लानस्स वण्णवादी, अयं पि धम्मो ... पे०... एकीभावाय संवत्तति ।

२३. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु सब्रह्मचारीनं पटिसन्थारको होति, पटिसन्थारकस्स वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु सब्रह्मचारीनं पटिसन्थारको होति पटिसन्थारकस्स वण्णवादी, अयं पि धम्मो पियताय गरुताय भावनाय सामञ्ञाय एकीभावाय संवत्तति ।

२४. "एवरूपस्स, भिक्खवे, भिक्खुनो किञ्चा पि न एवं इच्छा उप्पज्जेय्य – 'अहो वत मं सब्रह्मचारी सक्करेय्युं गरुं करेय्युं मानेय्युं पूजेय्युं' ति, अथ खो नं सब्रह्मचारी सक्करोन्ति गरुं करोन्ति मानेन्ति

पूजेन्ति । तं किस्स हेतु ? तथा हिस्स, भिक्खवे, विञ्ञू सब्रह्मचारी ते पापके अकुसले धम्मे पहीने समनुपस्सन्ति ।

२५. "सेय्यथापि, भिक्खवे, भद्दस्स अस्साजानीयस्स किञ्चा पि न एवं इच्छा उप्पज्जेय्य – 'अहो वत मं मनुस्सा आजानीयट्ठाने ठपेय्युं, आजानीयभोजनं च भोजेय्युं, आजानीयपरिमज्जनं च परिमज्जेय्युं' ति, 5 अथ खो नं मनुस्सा आजानीयट्ठाने च ठपेन्ति आजानीयभोजनं च भोजेन्ति R. 169 आजानीयपरिमज्जनं च परिमज्जन्ति । तं किस्स हेतु ? तथा हिस्स, भिक्खवे, विञ्ञू मनुस्सा तानि साठेय्यानि कूटेय्यानि जिम्हेय्यानि वङ्केय्यानि पहीनानि समनुपस्सन्ति ।

"एवमेव खो, भिक्खवे, एवरूपस्स भिक्खुनो किञ्चा पि न एवं 10 इच्छा उप्पज्जेय्य – 'अहो वत मं सब्रह्मचारी सक्करेय्युं गरुं करेय्युं मानेय्युं पूजेय्युं' ति, अथ खो नं सब्रह्मचारी सक्करोन्ति गरुं करोन्ति मानेन्ति पूजेन्ति । तं किस्स हेतु ? तथा हिस्स, भिक्खवे, विञ्ञू सब्रह्मचारी ते पापके अकुसले धम्मे पहीने समनुपस्सन्ती" ति ।

---

८. अक्कोसकसुत्तं

१. "यो सो, भिक्खवे, भिक्खु अक्कोसकपरिभासको अरियूप- 15 B. 393 वादी[1] सब्रह्मचारीनं ठानमेतं[2] अवकासो[2] यं सो दसन्नं ब्यसनानं अञ्ञतरं ब्यसनं निगच्छेय्य[3] । कतमेसं दसन्नं ? अनधिगतं नाधिगच्छति, अधिगता परिहायति, सद्धम्मस्स न वोदायन्ति[4], सद्धम्मेसु वा अधिमानिको होति अनभिरतो वा ब्रह्मचरियं चरति, अञ्ञतरं वा सङ्किलिट्ठं आपत्तिं आपज्जति, गाळ्हं वा रोगातङ्कं फुसति, उम्मादं वा पापुणाति चित्तक्खेपं, 20 सम्मूळ्हो कालं करोति, कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु अक्कोसकपरिभासको अरियूपवादी सब्रह्मचारीनं, ठानमेतं अवकासो यं सो इमेसं दसन्नं ब्यसनानं अञ्ञतरं ब्यसनं निगच्छेय्या" ति ।

---

१. अरियुपवादी – सी०, स्या०, रो० । २–२. अट्ठानमेतं अनवकासो – सी०, स्या०, रो० । ३. न निगच्छेय्य – सी०, स्या०, रो० । ४. वोदानन्ति – सी०; वोदायति – स्या० ।

९. कोकालिकसुत्तं

R. 170 १. अथ खो कोकालिको भिक्खु येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नो खो कोकालिको भिक्खु भगवन्तं एतदवोच –

२. "पापिच्छा, भन्ते, सारिपुत्तमोग्गल्लाना, पापिकानं इच्छानं 5 वसं गता" ति।

"मा हेवं, कोकालिक, मा हेवं, कोकालिक ! पसादेहि, कोकालिक, सारिपुत्तमोग्गल्लानेसु चित्तं। पेसला सारिपुत्तमोग्गल्लाना" ति।

३. दुतियं पि खो कोकालिको भिक्खु भगवन्तं एतदवोच – "किञ्चा पि मे, भन्ते, भगवा सद्धायिको पच्चयिको, अथ खो पापिच्छा व 10 सारिपुत्तमोग्गल्लाना, पापिकानं इच्छानं वसं गता" ति।

"मा हेवं, कोकालिक, मा हेवं, कोकालिक ! पसादेहि, कोकालिक, सारिपुत्तमोग्गल्लानेसु चित्तं। पेसला सारिपुत्तमोग्गल्लाना" ति।

४. ततियं पि खो कोकालिको भिक्खु भगवन्तं एतदवोच – "किञ्चा पि मे, भन्ते, भगवा सद्धायिको पच्चयिको, अथ खो पापिच्छा व 15 सारिपुत्तमोग्गल्लाना, पापिकानं इच्छानं वसं गता" ति।

B. 394 "मा हेवं, कोकालिक, मा हेवं, कोकालिक ! पसादेहि, कोकालिक, सारिपुत्तमोग्गल्लानेसु चित्तं। पेसला सारिपुत्तमोग्गल्लाना" ति।

५. अथ खो कोकालिको भिक्खु उट्ठायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा पक्कामि। अचिरपक्कन्तस्स च कोकालिकस्स 20 भिक्खुनो सासपमत्तीहि[1] पीळकाहि[2] सब्बो कायो फुटो[3] अहोसि। सासपमत्तियो हुत्वा मुग्गमत्तियो अहेसुं, मुग्गमत्तियो हुत्वा कलायमत्तियो अहेसुं, कलायमत्तियो हुत्वा कोलट्ठिमत्तियो अहेसुं, कोलट्ठिमत्तियो हुत्वा कोलमत्तियो अहेसुं, कोलमत्तियो हुत्वा आमलकमत्तियो अहेसुं, आमलकमत्तियो हुत्वा तिण्डुकमत्तियो[4] अहेसुं, तिण्डुकमत्तियो हुत्वा, बेळुवसला-25 टुकमत्तियो अहेसुं, बेळुवसलाटुकमत्तियो हुत्वा बिल्लमत्तियो[5] अहेसुं, R. 171 बिल्लमत्तियो हुत्वा पभिज्जिसु, पुब्बं च लोहितं च पग्घरिंसु। सो[6] सुदं[6] कदलिपत्तेसु[7] सेति मच्छो व विसगिलितो[8]।

---

१. सासपमत्ताहि – सी०। २. पिलकाहि – सी०; पिळकाहि – स्या०, रो०। ३. फुट्ठो – स्या०। ४. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि। ५. विल्लमत्तियो – स्या०। ६–६. स्वास्सुदं – सी०, स्या०, रो०। ७. कद्दलिपत्तेसु – स्या०। ८. विसकलिकतो – स्या०।

६. अथ खो तुरू[1] पच्चेकब्रह्मा[1] येन कोकालिको भिक्खु तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा वेहासे ठत्वा कोकालिकं भिक्खुं एतदवोच – "पसादेहि, कोकालिक, सारिपुत्तमोग्गल्लानेसु चित्तं । पेसला सारिपुत्तमोग्गल्लाना" ति ।

"कोसि त्वं, आवुसो" ति ? 5

"अहं तुरू पच्चेकब्रह्मा" ति ।

"ननु त्वं, आवुसो, भगवता अनागामी ब्याकतो, अथ किञ्चरहि इधागतो ? पस्स यावं च ते इदं अपरद्धं" ति ।

७. अथ खो तुरू पच्चेकब्रह्मा कोकालिकं भिक्खुं गाथाहि अज्झभासि – 10

"पुरिसस्स हि जातस्स, कुठारी[2] जायते मुखे ।
याय छिन्दति अत्तानं, बालो दुब्भासितं भणं ।।

"यो निन्दियं पसंसति,
तं वा निन्दति यो पसंसियो ।
विचिनाति मुखेन सो कलिं, 15
कलिना तेन सुखं न विन्दति ।।

"अप्पमत्तको[3] अयं कलि,
यो अक्खेसु धनपराजयो ।
सब्बस्सा पि सहा पि अत्तना,
अयमेव महत्तरो कलि । 20
यो सुगतेसु मनं पदूसये[4] ।।

"सतं सहस्सानं निरब्बुदानं, B. 395
छत्तिंसति पञ्च च अब्बुदानि ।
यमरियगरही निरयं उपेति,
वाचं मनं च पणिधाय पापकं" ति ।। 25

८. अथ खो कोकालिको भिक्खु तेनेव आबाधेन कालमकासि । R. 172
कालङ्कतो च कोकालिको भिक्खु पदुमं[5] निरयं[5] उपपज्जति सारिपुत्तमोग्गल्लानेसु चित्तं आघातेत्वा ।

१–१. तुडुप्पच्चेकब्रह्मा – सी०, रो०; तुदिपच्चेकब्रह्मा – स्या० । २. कुधारी – स्या० । ३. अप्पमत्तो – सी०, स्या०, रो० । ४. पदोसये – सी०, स्या०, रो० । ५. पदुमनिरयं – सी०, स्या० ।

९. अथ खो ब्रह्मा सहम्पति अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णो केवलकप्पं जेतवनं ओभासेत्वा येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि। एकमन्तं ठितो खो ब्रह्मा सहम्पति भगवन्तं एतदवोच – "कोकालिको, भन्ते, भिक्खु
5 कालङ्कतो। कालङ्कतो च, भन्ते, कोकालिको भिक्खु पदुमं निरयं उपपन्नो सारिपुत्तमोग्गल्लानेसु चित्तं आघातेत्वा" ति। इदमवोच ब्रह्मा सहम्पति। इदं वत्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थेवन्तरधायि।

१०. अथ खो भगवा तस्सा रत्तिया अच्चयेन भिक्खू आमन्तेसि –
10 "इमं, भिक्खवे, रत्तिं ब्रह्मा सहम्पति अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णो केवलकप्पं जेतवनं ओभासेत्वा येनाहं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि। एकमन्तं ठितो खो, भिक्खवे, ब्रह्मा सहम्पति मं एतदवोच – 'कोकालिको, भन्ते, भिक्खु कालङ्कतो; कालङ्कतो च, भन्ते, कोकालिको भिक्खु पदुमं निरयं उपपन्नो सारिपुत्त-
15 मोग्गल्लानेसु चित्तं आघातेत्वा' ति। इदमवोच, भिक्खवे, ब्रह्मा सहम्पति। इदं वत्वा मं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थेवन्तरधायी" ति।

११. एवं वुत्ते अञ्ञतरो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच – "कीव दीघं नु खो, भन्ते, पदुमे निरये आयुप्पमाणं" ति?

"दीघं खो, भिक्खु, पदुमे निरये आयुप्पमाणं। न तं सुकरं
R. 173 20 सङ्खातुं – 'एत्तकानि वस्सानी ति वा एत्तकानि वस्ससतानी ति वा एत्तकानि वस्ससहस्सानी ति वा एत्तकानि वस्ससतसहस्सानी ति वा'" ति।

"सक्का पन, भन्ते, उपमं[1] कातुं" ति?

"सक्का, भिक्खू," ति भगवा अवोच – "सेय्यथापि, भिक्खु, वीसतिखारिको कोसलको तिलवाहो ततो पुरिसो वस्ससतस्स वस्ससतस्स
B. 396 25 अच्चयेन एकमेकं तिलं उद्धरेय्य। खिप्पतरं खो सो, भिक्खु, वीसतिखारिको कोसलको तिलवाहो इमिना उपक्कमेन परिक्खयं परियादानं गच्छेय्य, न त्वेव एको अब्बुदो निरयो। सेय्यथापि, भिक्खु, वीसति अब्बुदा निरया, एवमेको निरब्बुदो निरयो। सेय्यथापि, भिक्खु, वीसति निरब्बुदा निरया, एवमेको अबबो निरयो। सेय्यथापि, भिक्खु, वीसति

१. उपमा – स्या०, रो०।

अबबा निरया, एवमेको अटटो निरयो । सेय्यथापि, भिक्खु, वीसति अटटा निरया, एवमेको अहहो निरयो । सेय्यथापि, भिक्खु, वीसति अहहा निरया, एवमेको कुमुदो निरयो । सेय्यथापि, भिक्खु, वीसति कुमुदा निरया, एवमेको सोगन्धिको निरयो । सेय्यथापि, भिक्खु, वीसति सोगन्धिका निरया, एवमेको उप्पलको निरयो । सेय्यथापि, भिक्खु, 5 वीसति[1] उप्पलका निरया, एवमेको पुण्डरीको निरयो । सेय्यथापि, भिक्खु, वीसति पुण्डरीका निरया, एवमेको पदुमो निरयो । पदुमं खो पन, भिक्खु, निरयं कोकालिको भिक्खु उपपन्नो सारिपुत्तमोग्गल्लानेसु चित्तं आघातेत्वा" ति ।

इदमवोच भगवा । इदं वत्वान[2] सुगतो अथापरं एतदवोच 10 सत्था –

"पुरिसस्स हि जातस्स, कुठारी जायते मुखे । R. 174
याय छिन्दति अत्तानं, बालो दुब्भासितं भणं ।।

"यो निन्दियं पसंसति,
तं वा निन्दति यो पसंसियो । 15
विचिनाति मुखेन सो कलिं,
कलिना तेन सुखं न विन्दति ।।

"अप्पमत्तको अयं कलि,
यो अक्खेसु धनपराजयो ।
सब्बस्सा पि सहा पि अत्तना, 20
अयमेव महत्तरो कलि ।
यो सुगतेसु मनं पदूसये ।।

"सतं सहस्सानं निरब्बुदानं,
छत्तिंसति पञ्च च अब्बुदानि ।
यमरियगरही निरयं उपेति, 25
वाचं मनं च पणिधाय पापकं" ति ।

---

१०. खीणासवबलसुत्तं

१. अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो आयस्मन्तं सारिपुत्तं भगवा एतदवोच –

---

१. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २. वत्वा – सी० ।

B. 397 २. "कति नु खो, सारिपुत्त, खीणासवस्स भिक्खुनो बलानि, येहि बलेहि समन्नागतो खीणासवो भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति – 'खीणा मे आसवा''' ति ?

३. "दस, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो बलानि, येहि बलेहि 5 समन्नागतो खीणासवो भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति – 'खीणा मे आसवा' ति । कतमानि दस ? इध, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो R. 175 अनिच्चतो सब्बे सङ्खारा यथाभूतं सम्मप्पञ्ञाय सुदिट्ठा होन्ति । यं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो अनिच्चतो सब्बे सङ्खारा यथाभूतं सम्मप्पञ्ञाय सुदिट्ठा होन्ति, इदं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो बलं 10 होति, यं बलं आगम्म खीणासवो भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति – 'खीणा मे आसवा' ति ।

४. "पुन च परं, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो अङ्गारकासूपमा कामा यथाभूतं सम्मप्पञ्ञाय सुदिट्ठा होन्ति । यं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो अङ्गारकासूपमा कामा यथाभूतं सम्मप्पञ्ञाय सुदिट्ठा 15 होन्ति, इदं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो बलं होति, यं बलं आगम्म खीणासवो भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति – 'खीणा मे आसवा' ति ।

५. "पुन च परं, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो विवेकनिन्नं चित्तं होति विवेकपोणं विवेकपब्भारं विवेकट्ठं नेक्खम्माभिरतं ब्यन्तीभूतं सब्बसो आसवट्ठानियेहि धम्मेहि । यं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो 20 विवेकनिन्नं चित्तं होति विवेकपोणं विवेकपब्भारं विवेकट्ठं नेक्खम्माभिरतं ब्यन्तीभूतं सब्बसो आसवट्ठानियेहि धम्मेहि, इदं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो बलं होति, यं बलं आगम्म खीणासवो भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति – 'खीणा मे आसवा' ति ।

६. "पुन च परं, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो चत्तारो सतिपट्ठाना 25 भाविता होन्ति सुभाविता । यं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो चत्तारो सतिपट्ठाना भाविता होन्ति सुभाविता, इदं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो बलं होति, यं बलं आगम्म खीणासवो भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति – 'खीणा मे आसवा' ति ।

७. "पुन च परं, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो चत्तारो सम्म- 30 प्पधाना भाविता होन्ति सुभाविता ... पे० ... चत्तारो इद्धिपादा भाविता

होन्ति सुभाविता ... पे०... पञ्चिन्द्रियानि ... पञ्च बलानि भावितानि होन्ति सुभावितानि ... सत्त बोज्झङ्गा भाविता होन्ति सुभाविता ... अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो भावितो होति सुभावितो । यं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो भावितो होति सुभावितो, इदं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो बलं होति, यं बलं आगम्म खीणासवो भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति – 'खीणा मे आसवा' ति ।

B. 398, R. 176

5

"इमानि खो, भन्ते, दस खीणासवस्स भिक्खुनो बलानि, येहि बलेहि समन्नागतो खीणासवो भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति – 'खीणा मे आसवा'' ति ।

थेरवग्गो नवमो ।

तस्सुद्दानं

वाहनानन्दो[1] पुण्णियो[1], ब्याकरं[2] कत्थिमानिको[2] ।
नप्पियक्कोसकोकालि[3], खीणासवबलेन[4] चा ति[4] ॥ 10

—— o ——

१०. उपालिवग्गो

१. कामभोगीसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । अथ खो अनाथपिण्डिको गहपति येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो अनाथपिण्डिकं गहपतिं भगवा एतदवोच – 15

R. 177

२. "दसयिमे, गहपति, कामभोगी सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं । कतमे दस ? इध, गहपति, एकच्चो कामभोगी अधम्मेन भोगे परियेसति साहसेन; अधम्मेन भोगे परियेसित्वा साहसेन न अत्तानं सुखेति न[5] पीणेति[5] न संविभजति न पुञ्ञानि करोति ।

१–१. बाहुनो आनन्दा च – सी०; बाहुनो चानन्दो च – स्या०; बाहुनो चानन्दो च – रो० । २–२. पुण्णियो च ब्याकरण – सी०; पुण्णियो च ब्याकरणं – स्या०; पुण्णियो च ब्याकरणं – रो० । ३. कत्थि अञ्ञाधिकरणं – सी०; कत्थी अञ्ञाधिकरणं – स्या० रो० । ४–४. कोकालिको च बलानि चा – सी०, रो०; कोकालिको च बलानि च – स्या० । ५–५. पीनेति – स्या०, रो० ।

३. "इध पन, गहपति, एकच्चो कामभोगी अधम्मेन भोगे परियेसति साहसेन; अधम्मेन भोगे परियेसित्वा साहसेन अत्तानं सुखेति पीणेति, न संविभजति न पुञ्ञानि करोति ।

४. "इध पन, गहपति, एकच्चो कामभोगी अधम्मेन भोगे परियेसति साहसेन; अधम्मेन भोगे परियेसित्वा साहसेन अत्तानं सुखेति पीणेति संविभजति पुञ्ञानि करोति ।

५. "इध पन, गहपति, एकच्चो कामभोगी धम्माधम्मेन भोगे परियेसति साहसेन पि असाहसेन पि; धम्माधम्मेन भोगे परियेसित्वा साहसेन पि असाहसेन पि न अत्तानं सुखेति न पीणेति न संविभजति न पुञ्ञानि करोति ।

६. "इध पन, गहपति, एकच्चो कामभोगी धम्माधम्मेन भोगे परियेसति साहसेन पि असाहसेन पि; धम्माधम्मेन भोगे परियेसित्वा साहसेन पि असाहसेन पि अत्तानं सुखेति पीणेति, न संविभजति न पुञ्ञानि करोति ।

७. "इध पन, गहपति, एकच्चो कामभोगी धम्माधम्मेन भोगे परियेसति साहसेन पि असाहसेन पि; धम्माधम्मेन भोगे परियेसित्वा साहसेन पि असाहसेन पि अत्तानं सुखेति पीणेति संविभजति पुञ्ञानि करोति ।

८. "इध पन, गहपति, एकच्चो कामभोगी धम्मेन भोगे परियेसति असाहसेन; धम्मेन भोगे परियेसित्वा असाहसेन न अत्तानं सुखेति न पीणेति न संविभजति न पुञ्ञानि करोति ।

९. "इध पन, गहपति, एकच्चो कामभोगी धम्मेन भोगे परियेसति असाहसेन; धम्मेन भोगे परियेसित्वा असाहसेन अत्तानं सुखेति पीणेति, न संविभजति न पुञ्ञानि करोति ।

१०. "इध पन, गहपति, एकच्चो कामभोगी धम्मेन भोगे परियेसति असाहसेन; धम्मेन भोगे परियेसित्वा असाहसेन अत्तानं सुखेति पीणेति संविभजति पुञ्ञानि करोति । ते च भोगे गधितो[1] मुच्छितो अज्झोपन्नो[2] अनादीनवदस्सावी अनिस्सरणपञ्ञो परिभुञ्जति ।

---

१. गधितो – सी० । २. अज्झापन्नो – सी०, स्या०, रो० ।

११. "इध पन, गहपति, एकच्चो कामभोगी धम्मेन भोगे परियेसति असाहसेन; धम्मेन भोगे परियेसित्वा असाहसेन अत्तानं सुखेति पीणेति संविभजति पुञ्ञानि करोति। ते च भोगे अगधितो अमुच्छितो अनज्झोपन्नो आदीनवदस्सावी निस्सरणपञ्ञो परिभुञ्जति।

१२. "तत्र, गहपति, य्वायं कामभोगी अधम्मेन भोगे परियेसति 5 साहसेन, अधम्मेन भोगे परियेसित्वा साहसेन न अत्तानं सुखेति न पीणेति न संविभजति न पुञ्ञानि करोति, अयं, गहपति, कामभोगी तीहि ठानेहि गारय्हो। 'अधम्मेन भोगे परियेसति साहसेना' ति, इमिना पठमेन ठानेन गारय्हो। 'न अत्तानं सुखेति न पीणेती' ति, इमिना दुतियेन ठानेन गारय्हो। 'न संविभजति न पुञ्ञानि करोती' ति, इमिना ततियेन 10 ठानेन गारय्हो। अयं, गहपति, कामभोगी इमेहि तीहि ठानेहि गारय्हो।

१३. "तत्र, गहपति, य्वायं कामभोगी अधम्मेन भोगे परियेसति साहसेन, अधम्मेन भोगे परियेसित्वा साहसेन अत्तानं सुखेति पीणेति न संविभजति न पुञ्ञानि करोति, अयं, गहपति, कामभोगी द्वीहि ठानेहि गारय्हो एकेन ठानेन पासंसो। 'अधम्मेन भोगे परियेसति साहसेना' ति, 15 इमिना पठमेन ठानेन गारय्हो। 'अत्तानं सुखेति पीणेती' ति, इमिना एकेन ठानेन पासंसो। 'न संविभजति न पुञ्ञानि करोती' ति इमिना दुतियेन ठानेन गारय्हो। अयं, गहपति, कामभोगी इमेहि द्वीहि ठानेहि गारय्हो इमिना एकेन ठानेन पासंसो।

१४. "तत्र, गहपति, य्वायं कामभोगी अधम्मेन भोगे परियेसति 20 R. 179 साहसेन, अधम्मेन भोगे परियेसित्वा साहसेन अत्तानं सुखेति पीणेति संविभजति पुञ्ञानि करोति, अयं, गहपति, कामभोगी एकेन ठानेन गारय्हो द्वीहि ठानेहि पासंसो। 'अधम्मेन भोगे परियेसति साहसेना' ति, इमिना एकेन ठानेन गारय्हो। 'अत्तानं सुखेति पीणेती' ति, इमिना B. 401 पठमेन ठानेन पासंसो। 'संविभजति पुञ्ञानि करोती' ति, इमिना 25 दुतियेन ठानेन पासंसो। अयं, गहपति, कामभोगी इमिना एकेन ठानेन गारय्हो, इमेहि द्वीहि ठानेहि पासंसो।

१५. "तत्र, गहपति, य्वायं कामभोगी धम्माधम्मेन भोगे परियेसति साहसेन पि असाहसेन पि, धम्माधम्मेन भोगे परियेसित्वा साहसेन पि असाहसेन पि न अत्तानं सुखेति न पीणेति न संविभजति न पुञ्ञानि 30

करोति, अयं, गहपति, कामभोगी एकेन ठानेन पासंसो तीहि ठानेहि गारय्हो। 'धम्मेन भोगे परियेसति असाहसेना' ति, इमिना एकेन ठानेन पासंसो। 'अधम्मेन भोगे परियेसति साहसेना' ति, इमिना पठमेन ठानेन गारय्हो। 'न अत्तानं सुखेति न पीणेती' ति, इमिना दुतियेन ठानेन
5 गारय्हो। 'न संविभजति न पुञ्ञानि करोती' ति, इमिना ततियेन ठानेन गारय्हो। अयं, गहपति, कामभोगी इमिना एकेन ठानेन पासंसो इमेहि तीहि ठानेहि गारय्हो।

१६. "तत्र, गहपति, य्वायं कामभोगी धम्माधम्मेन भोगे परियेसति साहसेन पि असाहसेन पि, धम्माधम्मेन भोगे परियेसित्वा साहसेन
10 पि असाहसेन पि अत्तानं सुखेति पीणेति न संविभजति न पुञ्ञानि करोति, अयं, गहपति, कामभोगी द्वीहि ठानेहि पासंसो द्वीहि ठानेहि गारय्हो। 'धम्मेन भोगे परियेसति असाहसेना' ति, इमिना पठमेन ठानेन पासंसो। 'अधम्मेन भोगे परियेसति साहसेना' ति, इमिना पठमेन ठानेन गारय्हो। 'अत्तानं सुखेति पीणेती' ति, इमिना दुतियेन ठानेन
15 पासंसो। 'न संविभजति न पुञ्ञानि करोती' ति, इमिना दुतियेन
R. 180 ठानेन गारय्हो। अयं गहपति, कामभोगी इमेहि द्वीहि ठानेहि पासंसो इमेहि द्वीहि ठानेहि गारय्हो।

१७. "तत्र, गहपति, य्वायं कामभोगी धम्माधम्मेन भोगे परियेसति साहसेन पि असाहसेन पि, धम्माधम्मेन भोगे परियेसित्वा साहसेन
20 पि असाहसेन पि अत्तानं सुखेति पीणेति संविभजति पुञ्ञानि करोति,
B. 402 अयं, गहपति, कामभोगी तीहि ठानेहि पासंसो एकेन ठानेन गारय्हो। 'धम्मेन भोगे परियेसति असाहसेना' ति, इमिना पठमेन ठानेन पासंसो। 'अधम्मेन भोगे परियेसति साहसेना' ति, इमिना एकेन ठानेन गारय्हो। 'अत्तानं सुखेति पीणेती' ति, इमिना दुतियेन ठानेन पासंसो। 'संविभजति
25 पुञ्ञानि करोती' ति, इमिना ततियेन ठानेन पासंसो। अयं, गहपति, कामभोगी इमेहि तीहि ठानेहि पासंसो इमिना एकेन ठानेन गारय्हो।

१८. "तत्र, गहपति, य्वायं कामभोगी धम्मेन भोगे परियेसति असाहसेन, धम्मेन भोगे परियेसित्वा असाहसेन न अत्तानं सुखेति न पीणेति न संविभजति न पुञ्ञानि करोति, अयं, गहपति, कामभोगी
30 एकेन ठानेन पासंसो द्वीहि ठानेहि गारय्हो। धम्मेन भोगे परियेसति

असाहसेना' ति, इमिना एकेन ठानेन पासंसो। 'न अत्तानं सुखेति न पीणेती' ति, इमिना पठमेन ठानेन गारय्हो। 'न संविभजति न पुञ्ञानि करोती' ति, इमिना दुतियेन ठानेन गारय्हो। अयं, गहपति, कामभोगी इमिना एकेन ठानेन पासंसो इमेहि द्वीहि ठानेहि गारय्हो।

१९. "तत्र, गहपति, य्वायं कामभोगी धम्मेन भोगे परियेसति असाहसेन, धम्मेन भोगे परियेसित्वा असाहसेन अत्तानं सुखेति पीणेति न संविभजति न पुञ्ञानि करोति, अयं, गहपति, कामभोगी द्वीहि ठानेहि पासंसो एकेन ठानेन गारय्हो। 'धम्मेन भोगे परियेसति असाहसेना' ति, इमिना पठमेन ठानेन पासंसो। 'अत्तानं सुखेति पीणेती' ति, इमिना दुतियेन ठानेन पासंसो। 'न संविभजति न पुञ्ञानि करोती' ति इमिना एकेन ठानेन गारय्हो। अयं गहपति, कामभोगी इमेहि द्वीहि ठानेहि पासंसो इमिना एकेन ठानेन गारय्हो।

R. 181

२० "तत्र, गहपति य्वायं कामभोगी धम्मेन भोगे परियेसति असाहसेन, धम्मेन भोगे परियेसित्वा असाहसेन अत्तानं सुखेति पीणेति संविभजति पुञ्ञानि करोति, ते च भोगे गधितो मुच्छितो अज्झोपन्नो अनादीनवदस्सावी अनिस्सरणपञ्ञो परिभुञ्जति, अयं, गहपति, कामभोगी तीहि ठानेहि पासंसो एकेन ठानेन गारय्हो। 'धम्मेन भोगे परियेसति असाहसेना' ति, इमिना पठमेन ठानेन पासंसो। 'अत्तानं सुखेति पीणेती' ति, इमिना दुतियेन ठानेन पासंसो। 'संविभजति पुञ्ञानि करोती' ति, इमिना ततियेन ठानेन पासंसो। 'ते च भोगे गधितो मुच्छितो अज्झोपन्नो अनादीनवदस्सावी अनिस्सरणपञ्ञो परिभुञ्जती' ति, इमिना एकेन ठानेन गारय्हो। अयं, गहपति, कामभोगी इमेहि तीहि ठानेहि पासंसो इमिना एकेन ठानेन गारय्हो।

B. 403

२१. "तत्र, गहपति, य्वायं कामभोगी धम्मेन भोगे परियेसति असाहसेन, धम्मेन भोगे परियेसित्वा असाहसेन अत्तानं सुखेति पीणेति संविभजति पुञ्ञानि करोति, ते च भोगे अगधितो अमुच्छितो अनज्झोपन्नो आदीनवदस्सावी निस्सरणपञ्ञो परिभुञ्जति, अयं, गहपति, कामभोगी चतूहि ठानेहि पासंसो। 'धम्मेन भोगे परियेसति असाहसेना' ति, इमिना पठमेन ठानेन पासंसो। 'अत्तानं सुखेति पीणेती' ति, इमिना दुतियेन ठानेन पासंसो। 'संविभजति पुञ्ञानि करोती' ति, इमिना

ततियेन ठानेन पासंसो । 'ते च भोगे अगधितो अमुच्छितो अनज्झोपन्नो आदीनवदस्सावी निस्सरणपञ्ञो परिभुञ्जती' ति, इमिना चतुत्थेन ठानेन पासंसो । अयं, गहपति, कामभोगी इमेहि चतूहि ठानेहि पासंसो ।

5 २२. "इमे खो, गहपति, दस कामभोगी सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं । इमेसं खो, गहपति, दसन्नं कामभोगीनं य्वायं कामभोगी

R. 182 धम्मेन भोगे परियेसति असाहसेन, धम्मेन भोगे परियेसित्वा असाहसेन अत्तानं सुखेति पीणेति संविभजति पुञ्ञानि करोति, ते च भोगे अगधितो अमुच्छितो अनज्झोपन्नो आदीनवदस्सावी निस्सरणपञ्ञो परिभुञ्जति,

10 अयं इमेसं दसन्नं कामभोगीनं अग्गो च सेट्ठो च पामोक्खो च उत्तमो च पवरो च । सेय्यथापि, गहपति, गवा खीरं, खीरम्हा दधि, दधिम्हा नवनीतं, नवनीतम्हा सप्पि, सप्पिम्हा सप्पिमण्डो तत्थ अग्गमक्खायति; एवमेव खो, गहपति, इमेसं दसानं कामभोगीनं य्वायं कामभोगी धम्मेन भोगे परियेसति असाहसेन, धम्मेन भोगे परियेसित्वा असाहसेन अत्तानं

B. 404 15 सुखेति पीणेति संविभजति पुञ्ञानि करोति, ते च भोगे अगधितो अमुच्छितो अनज्झोपन्नो आदीनवदस्सावी निस्सरणपञ्ञो परिभुञ्जति, अयं इमेसं दसन्नं कामभोगीनं अग्गो च सेट्ठो च पामोक्खो च उत्तमो च पवरो चा" ति ।

---

२. भयसुत्तं

१. अथ खो अनाथपिण्डिको गहपति येन भगवा तेनुपसङ्कमि;

20 उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो अनाथपिण्डिकं गहपतिं भगवा एतदवोच –

२. "यतो, खो, गहपति, अरियसावकस्स पञ्च भयानि वेरानि वूपसन्तानि होन्ति, चतूहि च[1] सोतापत्तियङ्गेहि समन्नागतो होति, अरियो चस्स ञायो पञ्ञाय सुदिट्ठो होति सुप्पटिविद्धो, सो[2] आकङ्खमानो

25 अत्तना व अत्तानं ब्याकरेय्य – 'खीणनिरयोम्हि खीणतिरच्छानयोनि खीणपेत्तिविसयो खीणापायदुग्गतिविनिपातो । सोतापन्नोहमस्मि अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायणो' ति ।

---

१. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २. सी० पोत्थके नत्थि ।

३. "कतमानि पञ्च भयानि वेरानि वूपसन्तानि होन्ति ? यं, गहपति, पाणातिपाती पाणातिपातपच्चया दिट्ठधम्मिकं पि भयं (R. 183) वेरं पसवति सम्परायिकं पि भयं वेरं पसवति चेतसिकं पि दुक्खं दोमनस्सं पटिसंवेदेति, पाणातिपाता पटिविरतो नेव दिट्ठधम्मिकं पि भयं वेरं पसवति न सम्परायिकं पि भयं वेरं पसवति न चेतसिकं पि[1] दुक्खं (5) दोमनस्सं पटिसंवेदेति । पाणातिपाता पटिविरतस्स एवं तं भयं वेरं वूपसन्तं होति ।

"यं, गहपति, अदिन्नादायी ...पे०... कामेसुमिच्छाचारी ... मुसावादी ... सुरामेरयमज्जपमादट्ठायी सुरामेरयमज्जपमादट्ठानपच्चया दिट्ठधम्मिकं पि भयं वेरं पसवति सम्परायिकं पि भयं वेरं पसवति (10) चेतसिकं पि दुक्खं दोमनस्सं पटिसंवेदेति, सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो नेव दिट्ठधम्मिकं पि भयं वेरं पसवति न सम्परायिकं पि भयं वेरं पसवति न चेतसिकं पि दुक्खं दोमनस्सं पटिसंवेदेति । सुरामेरय-मज्जपमादट्ठाना पटिविरतस्स एवं तं भयं वेरं वूपसन्तं होति । इमानि (B. 405) पञ्च भयानि वेरानि वूपसन्तानि होन्ति । (15)

४. "कतमेहि चतूहि सोतापत्तियङ्गेहि समन्नागतो होति ? इध, गहपति, अरियसावको बुद्धे अवेच्चप्पसादेन समन्नागतो होति – 'इति पि सो भगवा ... पे०... बुद्धो भगवा' ति; धम्मे अवेच्चप्पसादेन समन्नागतो होति – 'स्वाक्खातो भगवता धम्मो सन्दिट्ठिको अकालिको एहिपस्सिको ओपनेय्यिको पच्चत्तं वेदितब्बो विञ्ञूही' ति; सङ्घे (20) अवेच्चप्पसादेन समन्नागतो होति – 'सुप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो, उजुप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो, ञायप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो, सामीचिप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो, यदिदं चत्तारि पुरिसयुगानि अट्ठ पुरिसपुग्गला, एस भगवतो सावकसङ्घो आहुनेय्यो पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्सा' ति; (25) अरियकन्तेहि सीलेहि समन्नागतो होति 'अखण्डेहि अच्छिद्देहि (R. 184) असबलेहि अकम्मासेहि भुजिस्सेहि[2] विञ्ञुप्पसत्थेहि अपरामट्ठेहि समाधिसंवत्तनिकेहि'। इमेहि चतूहि सोतापत्तियङ्गेहि समन्नागतो होति ।

५. "कतमो चस्स अरियो ञायो पञ्ञाय सुदिट्ठो होति सुप्पटि-

---

१. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २ भुञ्जिस्सेहि – सी०; भुज्जिस्सेहि – स्या० ।

विद्धो ? इध, गहपति, अरियसावको इति पटिसञ्चिक्खति – 'इति इमस्मिं सति इदं होति; इमस्सुप्पादा इदं उप्पज्जति; इमस्मिं असति इदं न होति; इमस्स निरोधा इदं निरुज्झति, यदिदं – अविज्जापच्चया सङ्खारा, सङ्खारपच्चया विञ्ञाणं, विञ्ञाणपच्चया नामरूपं, नामरूप-
5 पच्चया सळायतनं[1], सळायतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना, वेदना-पच्चया तण्हा, तण्हापच्चया उपादानं, उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा सम्भवन्ति, एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति; अविज्जाय त्वेव असेसविरागनिरोधा सङ्खारनिरोधो ...पे०... एवमेतस्स
10 केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स निरोधो होती' ति । अयं चस्स अरियो ञायो पञ्ञाय सुदिट्ठो होति सुप्पटिविद्धो ।

"यतो खो, गहपति, अरियसावकस्स इमानि पञ्च भयानि वेरानि वूपसन्तानि होन्ति, इमेहि च चतूहि सोतापत्तियङ्गेहि समन्नागतो होति,
B. 406 अयं[2] चस्स[2] अरियो ञायो पञ्ञाय सुदिट्ठो होति सुप्पटिविद्धो, सो
15 आकङ्खमानो अत्तना व अत्तानं ब्याकरेय्य – 'खीणनिरयोम्हि खीण-तिरच्छानयोनि[3] खीणपेत्तिविसयो खीणापायदुग्गतिविनिपातो; सोता-पन्नोहमस्मि अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायणो" ति ।

---

३. किंदिट्ठिकसुत्तं

R. 185 १. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथ-पिण्डिकस्स आरामे । अथ खो अनाथपिण्डिको गहपति दिवा दिवस्स
20 सावत्थिया निक्खमि भगवन्तं दस्सनाय । अथ खो अनाथपिण्डिकस्स गहपतिस्स एतदहोसि – "अकालो खो ताव भगवन्तं दस्सनाय । पटि-सल्लीनो भगवा । मनोभावनीयानं पि भिक्खूनं अकालो दस्सनाय । पटिसल्लीना मनोभावनीया भिक्खू । यन्नूनाहं येन अञ्ञतित्थियानं परिब्बाजकानं आरामो तेनुपसङ्कमेय्यं" ति ।

25 २. अथ, खो अनाथपिण्डिको गहपति येन अञ्ञतित्थियानं परिब्बाजकानं आरामो तेनुपसङ्कमि । तेन खो पन समयेन अञ्ञ-

---

१. सलायतनं – सी० । २-२. अयमस्स – सी० । ३. खीणतिरच्छानयोनियो – सी० ।

तित्थिया परिब्बाजका सङ्गम्म समागम्म उन्नादिनो उच्चासद्दमहासद्दा[1] अनेकविहितं तिरच्छानकथं कथेन्ता निसिन्ना होन्ति । अद्दसंसु खो ते अञ्ञतित्थिया परिब्बाजका अनाथपिण्डिकं गहपतिं दूरतो व आगच्छन्तं । दिस्वान अञ्ञमञ्ञं सण्ठापेसुं[2] – "अप्पसद्दा भोन्तो होन्तु, मा भोन्तो सद्दमकत्थ । अयं अनाथपिण्डिको गहपति आरामं[3] आगच्छति समणस्स 5 गोतमस्स सावको । यावता खो पन समणस्स गोतमस्स सावका गिही ओदातवसना सावत्थियं पटिवसन्ति, अयं तेसं अञ्ञतरो अनाथपिण्डिको गहपति । अप्पसद्दकामा खो पन ते आयस्मन्तो अप्पसद्दविनीता अप्पसद्दस्स वण्णवादिनो । अप्पेव नाम अप्पसद्दं परिसं विदित्वा उपसङ्कमितब्बं मञ्ञेय्या" ति । अथ खो ते अञ्ञतित्थिया[4] परिब्बाजका 10 तुण्ही अहेसुं ।

३. अथ खो अनाथपिण्डिको गहपति येन ते अञ्ञतित्थिया परिब्बाजका तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा तेहि अञ्ञतित्थियेहि परिब्बाजकेहि सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं[5] वीतिसारेत्वा R. 186 एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो अनाथपिण्डिकं गहपतिं ते 15 अञ्ञतित्थिया परिब्बाजका एतदवोचुं – B. 407

४. "वदेहि, गहपति, किंदिट्ठिको समणो गोतमो" ति ?

"न खो अहं, भन्ते, भगवतो सब्बं दिट्ठिं जानामी" ति ।

"इति[6] किर त्वं, गहपति, न समणस्स गोतमस्स सब्बं दिट्ठिं जानासि; वदेहि, गहपति, किंदिट्ठिका भिक्खू" ति ? 20

"भिक्खूनं पि खो अहं, भन्ते, न सब्बं दिट्ठिं जानामी" ति ।

"इति किर त्वं, गहपति, न समणस्स गोतमस्स सब्बं दिट्ठिं जानासि न पि भिक्खूनं सब्बं दिट्ठिं जानासि; वदेहि, गहपति, किंदिट्ठिकोसि तुवं" ति ?

"एतं खो, भन्ते, अम्हेहि न दुक्करं ब्याकातुं यंदिट्ठिका मयं[7] । 25 इङ्घ ताव आयस्मन्तो यथासकानि दिट्ठिगतानि ब्याकरोन्तु, पच्छापेतं अम्हेहि न दुक्करं भविस्सति ब्याकातुं यंदिट्ठिका मयं" ति ।

५. एवं वुत्ते अञ्ञतरो परिब्बाजको अनाथपिण्डिकं गहपतिं

---

१. उच्चासद्दा महासद्दा – सी०, स्या०, रो० । २. सण्ठपेसुं – सी०, स्या० । ३. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ४. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ५. साराणीयं – सी०, स्या०, रो० । ६. इदानि – स्या० । ७. मयं ति – सी०, स्या०, रो० ।

एतदवोच – "सस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्ञं ति – एवं-
दिट्ठिको अहं, गहपती" ति ।

अञ्ञतरो पि खो परिब्बाजको अनाथपिण्डिकं गहपतिं एतद-
वोच – "असस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्ञं ति – एवंदिट्ठिको
5 अहं, गहपती" ति ।

अञ्ञतरो पि खो परिब्बाजको अनाथपिण्डिकं गहपतिं एतद-
वोच – "अन्तवा लोको ... पे॰... अनन्तवा लोको ... तं जीवं तं सरीरं ...
अञ्ञं जीवं अञ्ञं सरीरं ... होति तथागतो परं मरणा ... न होति
तथागतो परं मरणा ... होति च न च होति तथागतो परं मरणा ... नेव
10 होति न न होति तथागतो परं मरणा, इदमेव सच्चं मोघमञ्ञं ति –
एवंदिट्ठिको अहं, गहपती" ति ।

६. एवं वुत्ते अनाथपिण्डिको गहपति ते परिब्बाजके एतदवोच–
"य्वायं, भन्ते, आयस्मा एवमाह – 'सस्सतो लोको, इदमेव सच्चं
R. 187 मोघमञ्ञं ति – एवंदिट्ठिको अहं, गहपती' ति, इमस्स अयमायस्मतो
15 दिट्ठि अत्तनो वा अयोनिसोमनसिकारहेतु उप्पन्ना परतोघोसपच्चया[1]
वा । सा खो पनेसा दिट्ठि भूता सङ्खता चेतयिता पटिच्चसमुप्पन्ना ।
यं खो पन किञ्चि भूतं सङ्खतं चेतयितं पटिच्चसमुप्पन्नं तदनिच्चं ।
यदनिच्चं तं दुक्खं । यं दुक्खं तदेवेसो[2] आयस्मा अल्लीनो, तदेवेसो
आयस्मा अज्झुपगतो ।

B. 408 20 "यो पायं, भन्ते, आयस्मा एवमाह – 'असस्सतो लोको, इदमेव
सच्चं मोघमञ्ञं ति – एवंदिट्ठिको अहं, गहपती' ति, इमस्सा पि
अयमायस्मतो दिट्ठि अत्तनो वा अयोनिसोमनसिकारहेतु उप्पन्ना
परतोघोसपच्चया वा । सा खो पनेसा दिट्ठि भूता सङ्खता चेतयिता
पटिच्चसमुप्पन्ना । यं खो पन किञ्चि भूतं सङ्खतं चेतयितं पटिच्च-
25 समुप्पन्नं[3] तदनिच्चं । यदनिच्चं तं दुक्खं । यं दुक्खं तदेवेसो आयस्मा
अल्लीनो, तदेवेसो आयस्मा अज्झुपगतो ।

"यो पायं, भन्ते, आयस्मा एवमाह – 'अन्तवा लोको ... पे॰...
अनन्तवा लोको ... तं जीवं तं सरीरं ... अञ्ञं जीवं अञ्ञं सरीरं ...
होति तथागतो परं मरणा ... न होति तथागतो परं मरणा ... होति

१. परघोसपच्चया – सी॰, स्या॰, रो॰ । २. तदेवसो – सी॰, स्या॰, रो॰ ।
३. पटिच्चसमुप्पन्ना – सी॰ ।

च न च होति तथागतो परं मरणा ... नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा, इदमेव सच्चं मोघमञ्ञं ति – एवंदिट्ठिको अहं, गहपती' ति, इमस्सा पि अयमायस्मतो दिट्ठि अत्तनो वा अयोनिसोमनसिकारहेतु उप्पन्ना परतोघोसपच्चया वा । सा खो पनेसा दिट्ठि भूता सङ्खता चेत-यिता पटिच्चसमुप्पन्ना । यं खो पन किञ्चि भूतं सङ्खतं चेतयितं पटिच्च- 5 समुप्पन्नं तदनिच्चं । यदनिच्चं तं दुक्खं । यं दुक्खं तदेवेसो आयस्मा अल्लीनो, तदेवेसो आयस्मा अज्झुपगतो" ति ।

७. एवं वुत्ते ते परिब्बाजका अनाथपिण्डिकं गहपतिं एतद- R. 188 वोचुं – "ब्याकतानि खो, गहपति, अम्हेहि सब्बेहेव यथासकानि दिट्ठि-गतानि । वदेहि, गहपति, किंदिट्ठिकोसि तुवं" ति ? 10

"यं खो, भन्ते, किञ्चि भूतं सङ्खतं चेतयितं पटिच्चसमुप्पन्नं तदनिच्चं । यदनिच्चं तं दुक्खं । 'यं दुक्खं तं नेतं मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता' ति – एवंदिट्ठिको अहं, भन्ते" ति ।

"यं खो, गहपति, किञ्चि भूतं सङ्खतं चेतयितं पटिच्चसमुप्पन्नं तदनिच्चं । यदनिच्चं तं दुक्खं । यं दुक्खं तदेव त्वं, गहपति, अल्लीनो, 15 तदेव त्वं, गहपति, अज्झुपगतो" ति ।

"यं खो, भन्ते, किञ्चि भूतं सङ्खतं चेतयितं पटिच्चसमुप्पन्नं तदनिच्चं । यदनिच्चं तं दुक्खं । 'यं दुक्खं तं नेतं मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता' ति – एवमेतं यथाभूतं सम्मप्पञ्ञाय सुदिट्ठं । तस्स च उत्तरि निस्सरणं यथाभूतं पजानामी" ति । 20

८. एवं वुत्ते ते परिब्बाजका तुण्हीभूता मङ्कुभूता पत्तक्खन्धा B. 409 अधोमुखा पज्झायन्ता अप्पटिभाना निसीदिंसु । अथ खो अनाथपिण्डिको गहपति ते परिब्बाजके तुण्हीभूते मङ्कुभूते पत्तक्खन्धे अधोमुखे पज्झायन्ते अप्पटिभाने विदित्वा उट्ठायासना येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो अनाथ- 25 पिण्डिको गहपति यावतको अहोसि तेहि अञ्ञतित्थियेहि परिब्बाजकेहि सद्धिं कथासल्लापो तं सब्बं भगवतो आरोचेसि ।

"साधु साधु, गहपति ! एवं खो ते, गहपति, मोघपुरिसा कालेन कालं सहधम्मेन सुनिग्गहितं निग्गहेतब्बा" ति ।

९. अथ खो भगवा अनाथपिण्डिकं गहपतिं धम्मिया कथाय 30 सन्दस्सेसि समादपेसि समुत्तेजेसि सम्पहंसेसि । अथ खो अनाथपिण्डिको

गहपति भगवता धम्मिया कथाय सन्दस्सितो समादपितो समुत्तेजितो
R. 189 सम्पहंसितो उट्ठायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा पक्कामि।

१०. अथ खो भगवा अचिरपक्कन्ते अनाथपिण्डिके गहपतिम्हि
भिक्खू आमन्तेसि – "यो पि सो, भिक्खवे, भिक्खु वस्ससतुपसम्पन्नो[1]
5 इमस्मिं धम्मविनये, सो पि एवमेव अञ्ञतित्थिये परिब्बाजके सह-
धम्मेन सुनिग्गहितं निग्गण्हेय्य[2] यथा तं अनाथपिण्डिकेन गहपतिना
निग्गहिता" ति।

---

४. वज्जियमाहितसुत्तं

१. एकं समयं भगवा चम्पायं विहरति गग्गराय पोक्खरणिया
तीरे। अथ खो वज्जियमाहितो गहपति दिवा दिवस्स चम्पाय निक्खमि
10 भगवन्तं दस्सनाय। अथ खो वज्जियमाहितस्स गहपतिस्स एतदहोसि –
"अकालो खो ताव भगवन्तं दस्सनाय। पटिसल्लीनो भगवा। मनो-
भावनीयानं पि भिक्खूनं अकालो दस्सनाय। पटिसल्लीना मनोभावनीया
पि भिक्खू। यन्नूनाहं येन अञ्ञतित्थियानं परिब्बाजकानं आरामो
तेनुपसङ्कमेय्यं" ति।

B. 410 15 २. अथ खो वज्जियमाहितो गहपति येन अञ्ञतित्थियानं
परिब्बाजकानं आरामो तेनुपसङ्कमि। तेन खो पन समयेन ते अञ्ञ-
तित्थिया परिब्बाजका सङ्गम्म समागम्म उन्नादिनो उच्चासद्दमहासद्दा
अनेकविहितं तिरच्छानकथं कथेन्ता निसिन्ना होन्ति। अद्दसंसु खो ते
अञ्ञतित्थिया परिब्बाजका वज्जियमाहितं गहपतिं दूरतो व आगच्छन्तं।
20 दिस्वान[3] अञ्ञमञ्ञं सण्ठापेसुं – "अप्पसद्दा भोन्तो होन्तु। मा भोन्तो
सद्दमकत्थ। अयं वज्जियमाहितो गहपति आगच्छति समणस्स गोतमस्स
R. 190 सावको। यावता खो पन समणस्स गोतमस्स सावका गिही
ओदातवसना चम्पायं पटिवसन्ति, अयं तेसं अञ्ञतरो वज्जियमाहितो
गहपति। अप्पसद्दकामा खो पन ते आयस्मन्तो अप्पसद्दविनीता अप्प-
25 सद्दस्स वण्णवादिनो। अप्पेव नाम अप्पसद्दं परिसं विदित्वा उपसङ्क-
मितब्बं मञ्ञेय्या" ति। अथ खो ते अञ्ञतित्थिया परिब्बाजका
तुण्ही अहेसुं।

---

१. वीसवस्सं अवेधि धम्मो – स्या०। २. निग्गहेय्य – स्या०। ३. दिस्वा – सी०।

३. अथ खो वज्जियमाहितो गहपति येन ते अञ्ञतित्थिया परिब्बाजका तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा तेहि अञ्ञतित्थियेहि परिब्बाजकेहि सद्धिं सम्मोदि। सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नं खो वज्जियमाहितं गहपतिं ते अञ्ञतित्थिया परिब्बाजका एतदवोचुं – "सच्चं किर, गहपति, समणो 5 गोतमो सब्बं तपं गरहति, सब्बं तपस्सिं लूखाजीविं एकंसेन उपक्कोसति उपवदती" ति ?

"न खो, भन्ते, भगवा सब्बं तपं गरहति न पि सब्बं तपस्सिं लूखाजीविं एकंसेन उपक्कोसति उपवदति। गारय्हं खो, भन्ते, भगवा गरहति, पसंसितब्बं[1] पसंसति। गारय्हं खो पन, भन्ते, भगवा गरहन्तो 10 पसंसितब्बं पसंसन्तो विभज्जवादो[2] भगवा। न सो भगवा एत्थ एकंसवादो[3]" ति।

४. एवं वुत्ते अञ्ञतरो परिब्बाजको वज्जियमाहितं गहपतिं एतदवोच – "आगमेहि त्वं, गहपति, यस्स त्वं समणस्स गोतमस्स वण्णं भासति, समणो[4] गोतमो वेनयिको अप्पञ्ञत्तिको" ति ? 15

"एत्थ पाहं, भन्ते, आयस्मन्ते वक्खामि सहधम्मेन – 'इदं कुसलं' ति, भन्ते, भगवता पञ्ञत्तं; 'इदं अकुसलं' ति, भन्ते, भगवता पञ्ञत्तं। इति कुसलाकुसलं भगवा पञ्ञापयमानो सपञ्ञत्तिको भगवा; न सो भगवा वेनयिको अप्पञ्ञत्तिको" ति।

५. एवं वुत्ते ते[5] परिब्बाजका तुण्हीभूता मङ्कुभूता पत्त- 20 B. 411, R. 191 क्खन्धा अधोमुखा पज्झायन्ता अप्पटिभाना[6] निसीदिंसु। अथ खो वज्जियमाहितो गहपति ते परिब्बाजके तुण्हीभूते मङ्कुभूते पत्तक्खन्धे अधोमुखे पज्झायन्ते अप्पटिभाने विदित्वा उट्ठायासना येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नो खो वज्जियमाहितो गहपति यावतको अहोसि तेहि 25 अञ्ञतित्थियेहि परिब्बाजकेहि सद्धिं कथासल्लापो तं सब्बं भगवतो आरोचेसि।

६. "साधु साधु, गहपति ! एवं खो ते, गहपति, मोघपुरिसा कालेन कालं सहधम्मेन सुनिग्गहितं निग्गहेतब्बा। नाहं, गहपति, सब्बं

१. पसंसियं – सी०, स्या०, रो०। २. विभज्जवादी – स्या०। ३. एकंसवादी – स्या०। ४. सो समणो – सी०, स्या०, रो०। ५. स्या० पोत्थके नत्थि। ६. अप्पटिभाणा – स्या०; अप्पटिभाने – रो०।

तपं तपितब्बं ति वदामि; न च[1] पनाहं, गहपति, सब्बं तपं न तपितब्बं ति वदामि; नाहं, गहपति, सब्बं समादानं समादितब्बं ति वदामि; न पनाहं, गहपति, सब्बं समादानं न समादितब्बं ति वदामि; नाहं, गहपति, सब्बं पधानं पदहितब्बं ति वदामि; न पनाहं, गहपति, सब्बं पधानं न 5 पदहितब्बं ति वदामि; नाहं, गहपति, सब्बो पटिनिस्सग्गो पटिनिस्सज्जितब्बो ति वदामि। न पनाहं, गहपति, सब्बो पटिनिस्सग्गो न पटिनिस्सज्जितब्बो ति वदामि; नाहं, गहपति, सब्बा[2] विमुत्ति[2] विमुच्चितब्बा ति वदामि; न पनाहं, गहपति, सब्बा विमुत्ति न विमुच्चितब्बा ति वदामि।

10 "यं हि, गहपति, तपं तपतो अकुसला धम्मा अभिवड्ढन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ति, एवरूपं तपं न तपितब्बं ति वदामि। यं च ख्वास्स R. 192 गहपति, तपं तपतो अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवड्ढन्ति, एवरूपं तपं तपितब्बं ति वदामि।

"यं हि, गहपति, समादानं समादियतो अकुसला धम्मा अभि- 15 वड्ढन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ति, एवरूपं समादानं न समादितब्बं ति वदामि। यं च ख्वास्स, गहपति, समादानं समादियतो अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवड्ढन्ति, एवरूपं समादानं समादितब्बं ति वदामि।

"यं हि, गहपति, पधानं पदहतो अकुसला धम्मा अभिवड्ढन्ति, 20 कुसला धम्मा परिहायन्ति, एवरूपं पधानं न पदहितब्बं ति वदामि। यं च ख्वास्स, गहपति, पधानं पदहतो अकुसला धम्मा परिहायन्ति कुसला धम्मा अभिवड्ढन्ति, एवरूपं पधानं पदहितब्बं ति वदामि।

B. 412 "यं हि, गहपति, पटिनिस्सग्गं पटिनिस्सज्जतो[3] अकुसला धम्मा अभिवड्ढन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ति, एवरूपो पटिनिस्सग्गो 25 न पटिनिस्सज्जितब्बो ति वदामि। यं च ख्वास्स, गहपति, पटिनिस्सग्गं पटिनिस्सज्जतो अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवड्ढन्ति, एवरूपो पटिनिस्सग्गो पटिनिस्सज्जितब्बो ति वदामि।

"यं हि, गहपति, विमुत्तिं विमुच्चतो[4] अकुसला धम्मा अभिवड्ढन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ति, एवरूपा विमुत्ति न विमुच्चितब्बा

---

१. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि। २-२. सब्बं विमुत्तिं - स्या०। ३. पटिनिस्सजयतो - सी०। ४. विमच्चयतो - सी०।

ति वदामि । यं च ख्वास्स, गहपति, विमुत्तिं विमुच्चतो अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवड्ढन्ति, एवरूपा विमुत्ति विमुच्चितब्बा ति वदामी" ति ।

अथ खो वज्जियमाहितो गहपति भगवता धम्मिया कथाय सन्दस्सितो समादपितो समुत्तेजितो सम्पहंसितो उट्ठायासना भगवन्तं 5 अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा पक्कामि ।

७. अथ खो भगवा अचिरपक्कन्ते वज्जियमाहिते गहपतिम्हि भिक्खू आमन्तेसि – "यो पि सो[1], भिक्खवे, भिक्खु[1] दीघरत्तं अप्परजक्खो[2] इमस्मिं धम्मविनये, सो पि एवमेव[3] अञ्ञतित्थिये परिब्बाजके सहधम्मेन सुनिग्गहितं निग्गण्हेय्य यथा तं वज्जियमाहितेन गहपतिना 10 निग्गहिता" ति ।

---

५. उत्तियसुत्तं

१. अथ खो उत्तियो परिब्बाजको येन भगवा तेनुपसङ्कमि; R. 193 उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो उत्तियो परिब्बाजको भगवन्तं एतदवोच – 15

२. "किं नु खो, भो गोतम, सस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्ञं" ति ?

"अब्याकतं खो एतं[4], उत्तिय, मया – 'सस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्ञं'" ति ।

"किं पन, भो गोतम, असस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघ- 20 मञ्ञं" ति ?

"एतं पि खो, उत्तिय, अब्याकतं मया – 'असस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्ञं'" ति ।

"किं नु खो, भो गोतम, अन्तवा लोको ...पे०... अनन्तवा लोको ... तं जीवं तं सरीरं ... अञ्ञं जीवं अञ्ञं सरीरं ... होति तथा- 25 गतो परं मरणा ... न होति तथागतो परं मरणा ... होति च न च होति B. 413

१–१. सो भिक्खु – स्या०; सो भिक्खू – रो० । २. अप्परज्जक्खो – स्या० । ३. एवमेवं – स्या०, रो० । ४. एवं – सी० ।

तथागतो परं मरणा ... नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा, इदमेव सच्चं मोघमञ्ञं" ति ?

"एतं पि खो, उत्तिय, अब्याकतं मया – 'नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा, इदमेव सच्चं मोघमञ्ञं'" ति ।

5 "'किं नु खो, भो गोतम, सस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्ञं' ति, इति पुट्ठो समानो 'अब्याकतं खो एतं, उत्तिय, मया – सस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्ञं' ति वदेसि ।

"'किं पन, भो गोतम, असस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्ञं' ति, इति पुट्ठो समानो – 'एतं पि खो, उत्तिय, अब्याकतं 10 मया असस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्ञं' ति वदेसि ।

"'किं नु खो, भो गोतम, अन्तवा लोको ... पे०... अनन्तवा लोको ... तं जीवं तं सरीरं ... अञ्ञं जीवं अञ्ञं सरीरं ... होति तथागतो परं मरणा ... न होति तथागतो परं मरणा ... होति च न च होति तथागतो परं मरणा ... नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा, इदमेव

R. 194 15 सच्चं मोघमञ्ञं ति, इति पुट्ठो समानो – 'एतं पि खो, उत्तिय, अब्याकतं मया – 'नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा, इदमेव सच्चं मोघमञ्ञं' ति वदेसि । अथ किञ्चरहि भोता गोतमेन ब्याकतं" ति ?

"अभिञ्ञाय[1] खो अहं, उत्तिय, सावकानं धम्मं देसेमि सत्तानं विसुद्धिया सोकपरिदेवानं समतिक्कमाय दुक्खदोमनस्सानं अत्थङ्गमाय 20 ञायस्स अधिगमाय निब्बानस्स सच्छिकिरियाया" ति ।

"यं पनेतं भवं गोतमो अभिञ्ञाय[2] सावकानं धम्मं देसेसि[3] सत्तानं विसुद्धिया सोकपरिदेवानं समतिक्कमाय दुक्खदोमनस्सानं अत्थङ्गमाय ञायस्स अधिगमाय निब्बानस्स सच्छिकिरियाय, सब्बो वा[4] तेन लोको नीयति[5] उपड्ढो वा तिभागो वा" ति ? एवं वुत्ते भगवा तुण्ही 25 अहोसि ।

B. 414 ३. अथ खो आयस्मतो आनन्दस्स एतदहोसि – "मा हेवं खो उत्तियो परिब्बाजको पापकं दिट्ठिगतं पटिलभि[6] – 'सब्बसामुक्कंसिकं[7] वत मे समणो गोतमो पञ्हं पुट्ठो संसादेति, नो विस्सज्जेति, न[8] नून[8]

---

१. अभिञ्ञा – स्या० । २. अभिञ्ञाय अभिञ्ञाय – सी० । ३. देसेति – सी० । ४. च – रो० । ५. नीयिस्सति – सी०; निय्यास्सति – स्या०; निय्यिस्सति – रो० । ६. पटिलभति – सी०, रो० । ७. सब्बा सामुक्कंसिकं – सी०; सब्बं सामुक्कंसिकं – स्या० । ८-८. नून न – स्या० ।

विसहती' ति । तदस्स उत्तियस्स परिब्बाजकस्स दीघरत्तं अहिताय दुक्खाया" ति ।

४. अथ खो आयस्मा आनन्दो उत्तियं परिब्बाजकं एतदवोच – "तेनहावुसो उत्तिय, उपमं ते करिस्सामि । उपमाय मिधेकच्चे[1] विञ्ञू पुरिसा भासितस्स अत्थं आजानन्ति । सेय्यथापि, आवुसो 5 उत्तिय, रञ्ञो पच्चन्तिमं नगरं दळ्हुद्धापं[2] दळ्हपाकारतोरणं एकद्वारं । तत्रस्स दोवारिको पण्डितो ब्यत्तो[3] मेधावी अञ्ञातानं निवारेता ञातानं पवेसेता । सो तस्स नगरस्स समन्ता अनुपरियायपथं[4] R. 195 अनुक्कमति[4] । अनुपरियायपथं अनुक्कममानो न पस्सेय्य पाकारसन्धिं वा पाकारविवरं वा, अन्तमसो बिळारनिक्खमनमत्तं[5] पि । नो च 10 ख्वास्स एवं ञाणं होति – 'एत्तका पाणा इमं नगरं पविसन्ति वा निक्खमन्ति वा' ति । अथ ख्वास्स एवमेत्थ होति – 'ये खो केचि ओळारिका पाणा इमं नगरं पविसन्ति वा निक्खमन्ति वा, सब्बे ते इमिना द्वारेन पविसन्ति वा निक्खमन्ति वा' ति ।

"एवमेव खो, आवुसो उत्तिय, न[6] तथागतस्स एवं उस्सुक्कं 15 होति – 'सब्बो वा तेन लोको नीयति, उपड्ढो वा, तिभागो वा' ति । अथ खो एवमेत्थ तथागतस्स होति – 'ये खो केचि लोकम्हा नीयिंसु वा नीयन्ति वा नीयिस्सन्ति वा, सब्बे ते पञ्च नीवरणे पहाय चेतसो उपक्किलेसे पञ्ञाय दुब्बलीकरणे, चतूसु सतिपट्ठानेसु सुप्पतिट्ठितचित्ता, सत्त बोज्झङ्गे यथाभूतं भावेत्वा । एवमेते लोकम्हा नीयिंसु वा नीयन्ति वा 20 नीयिस्सन्ति वा' ति । यदेव खो त्वं, आवुसो उत्तिय, भगवन्तं पञ्हं[7] अपुच्छि[8] तदेवेतं पञ्हं भगवन्तं अञ्ञेन परियायेन अपुच्छि । तस्मा ते तं भगवा न ब्याकासी" ति ।

---

६. कोकनुदसुत्तं

१. "एकं समयं आयस्मा आनन्दो राजगहे[9] विहरति तपोदारामे । अथ खो आयस्मा आनन्दो[9] रत्तिया पच्चूससमयं पच्चुट्ठाय येन 25 तपोदा तेनुपसङ्कमि गत्तानि परिसिञ्चितुं । तपोदे[10] गत्तानि परि- B. 415, R. 196

१. पि मिधेकच्चे – सी० । २. दळ्हुद्दाप – सी०, रो०; त दळ्हुद्दालं – स्या० । ३. वियत्तो – सी० । ४–४. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ५. बिलारनिस्सक्कनमत्तं – सी०; विळारनिस्सकनमत्तं – स्या०; बिळारनिस्सक्कनमत्तं – रो० । ६. तं – सी० । ७. इमं पञ्हं – स्या० । ८. मापुच्छि – सी० । ९–९. स्या० पोत्थके नत्थि । १०. तपोदाय – स्या०, रो० ।

सिञ्चित्वा पच्चुत्तरित्वा एकचीवरो अट्ठासि गत्तानि पुब्बापयमानो । कोकनुदो पि खो परिब्बाजको रत्तिया पच्चूससमयं पच्चुट्ठाय येन तपोदा तेनुपसङ्कमि गत्तानि परिसिञ्चितुं । अद्दसा खो कोकनुदो परिब्बाजको आयस्मन्तं आनन्दं दूरतो व आगच्छन्तं । दिस्वान आयस्मन्तं आनन्दं 5 एतदवोच –

२. "क्वेत्थ[1], आवुसो" ति ?

"अहमावुसो, भिक्खू" ति ।

"कतमेसं, आवुसो, भिक्खूनं" ति ?

"समणानं, आवुसो, सक्यपुत्तियानं" ति ।

10 "पुच्छेय्याम मयं आयस्मन्तं किञ्चिदेव देसं, सचे आयस्मा ओकासं करोति पञ्हस्स वेय्याकरणाया" ति ।

"पुच्छावुसो, सुत्वा वेदिस्सामा" ति ।

"किं नु खो, भो, 'सस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्ञं' ति – एवंदिट्ठि[2] भवं" ति ?

15 "न खो अहं, आवुसो, एवंदिट्ठि – 'सस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्ञं'" ति ।

"किं पन, भो, 'असस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्ञं' ति – एवंदिट्ठि भवं" ति ?

"न खो अहं, आवुसो, एवंदिट्ठि – 'असस्सतो लोको, इदमेव 20 सच्चं मोघमञ्ञं'" ति ।

"किं नु खो, भो, अन्तवा लोको ... पे॰... अनन्तवा लोको ... तं जीवं तं सरीरं ... अञ्ञं जीवं अञ्ञं सरीरं ... होति तथागतो R. 197 परं मरणा ... न होति तथागतो परं मरणा ... होति च न च होति तथागतो परं मरणा ... नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा, 25 इदमेव सच्चं मोघमञ्ञं ति – एवंदिट्ठि भवं" ति ?

"न खो अहं, आवुसो, एवंदिट्ठि – 'नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा, इदमेव सच्चं मोघमञ्ञं'" ति ।

B. 416 "तेन हि भवं न जानाति, न पस्सती" ति ?

---

१. को तेत्थ – सी॰; क्वत्थ – रो॰ । २. एवंदिट्ठी – सी॰; एवंदिट्ठिको – स्या॰ ।

"न खो अहं, आवुसो, न जानामि न पस्सामि । जानामहं, आवुसो, पस्सामी" ति ।

३. "'किं नु खो, भो, सस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्ञं ति – एवंदिट्ठि भवं' ति, इति पुट्ठो समानो – 'न खो अहं, आवुसो, एवंदिट्ठि – सस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्ञं' ति वदेसि । 5

"'किं पन, भो, असस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्ञं ति – एवंदिट्ठि भवं' ति, इति पुट्ठो समानो – 'न खो अहं, आवुसो, एवंदिट्ठि – असस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्ञं' ति वदेसि ।

"किं नु खो, भो, अन्तवा लोको ... पे० ... अनन्तवा लोको ... तं जीवं तं सरीरं ... अञ्ञं जीवं अञ्ञं सरीरं ... होति तथागतो परं मरणा 10 ... न होति तथागतो परं मरणा ... होति च न च होति तथागतो परं मरणा ... नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा, इदमेव सच्चं मोघमञ्ञं ति – एवंदिट्ठि भवं ति, इति पुट्ठो समानो – 'न खो अहं, आवुसो, एवंदिट्ठि – नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा, इदमेव सच्चं मोघमञ्ञं' ति वदेसि । 15

"'तेन हि भवं न जानाति न पस्सती' ति, इति पुट्ठो समानो – 'न खो अहं, आवुसो, न जानामि न पस्सामि । जानामहं, आवुसो, पस्सामी' ति वदेसि । यथा कथं पनावुसो, इमस्स भासितस्स अत्थो दट्ठब्बो" ति ?

४. "'सस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्ञं' ति खो, 20 आवुसो, दिट्ठिगतमेतं । 'असस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्ञं' ति खो, आवुसो, दिट्ठिगतमेतं । अन्तवा लोको ... पे० ... अनन्तवा लोको ... तं जीवं तं सरीरं ... अञ्ञं जीवं अञ्ञं सरीरं ... होति तथागतो परं मरणा ... न होति तथागतो परं मरणा ... होति च न च होति तथागतो परं मरणा ... 'नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा, इदमेव 25 सच्चं मोघमञ्ञं' ति खो, आवुसो, दिट्ठिगतमेतं । R.198

"यावता, आवुसो, दिट्ठिगता यावता दिट्ठिट्ठानं[1] दिट्ठिअधिट्ठानं B.417 दिट्ठिपरियुट्ठानं दिट्ठिसमुट्ठानं दिट्ठिसमुग्घातो[1], तमहं जानामि तमहं

१–१. दिट्ठिट्ठाना अधिट्ठान परियुट्ठान समुट्ठान समुग्घातो – सी०; दिट्ठिट्ठाना अधिट्ठानं परियुट्ठानं समुग्घातो – स्या०; दिट्ठिट्ठान-अधिट्ठान-परियुट्ठान-समुट्ठान-समुग्घातो – रो० ।

पस्सामि । तमहं जानन्तो तमहं पस्सन्तो क्याहं वक्खामि – 'न जानामि न पस्सामी' ति ? जानामहं, आवुसो, पस्सामी" ति ।

"को नामो आयस्मा, कथं च पनायस्मन्तं सब्रह्मचारी जानन्ती[1]" ति ?

5 "'आनन्दो' ति खो मे, आवुसो, नामं । 'आनन्दो' ति च पन मं सब्रह्मचारी जानन्ती" ति ।

"महाचरियेन वत किर, भो[2], सद्धिं मन्तयमाना न जानिम्ह[3] – 'आयस्मा आनन्दो' ति । सचे हि मयं जानेय्याम[4] – 'अयं आयस्मा आनन्दो' ति, एत्तकं पि नो नप्पटिभासेय्य । खमतु च मे आयस्मा 10 आनन्दो" ति ।

---

७. आहुनेय्यसुत्तं

१. "दसहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्स । कतमेहि दसहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति, पातिमोक्खसंवरसंवुतो विहरति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु 15 भयदस्सावी, समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु ।

२. "बहुस्सुतो होति सुतधरो सुतसन्निचयो । ये ते धम्मा R 199 आदिकल्याणा मज्झेकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्थं[5] सब्यञ्जनं केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभिवदन्ति, तथारूपास्स धम्मा बहुस्सुता होन्ति धाता वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया 20 सुप्पटिविद्धा ।

३. "कल्याणमित्तो होति कल्याणसहायो कल्याणसम्पवङ्को ।

४. सम्मादिट्ठिको होति सम्मादस्सनेन समन्नागतो ।

५. "अनेकविहितं इद्धिविधं पच्चनुभोति – एको पि हुत्वा बहुधा होति; बहुधा पि हुत्वा एको होति; आविभावं, तिरोभावं; तिरोकुड्डं[6] B 418 25 तिरोपाकारं तिरोपब्बतं असज्जमानो गच्छति, सेय्यथापि आकासे; पथविया पि उम्मुज्जनिमुज्जं करोति, सेय्यथापि उदके; उदके पि

१. सञ्जानन्ती – स्या० । २. भोता – सी०, रो० । ३. जानिम्हा – स्या० । ४. सञ्जानेय्याम – सी०, स्या०, रो० । ५. सत्थं – सी० । ६. तिरोकुट्टं – म० ।

अभिज्जमाने गच्छति, सेय्यथापि पथवियं; आकासे पि पल्लङ्केन कमति, सेय्यथापि पक्खी सकुणो; इमे पि चन्दिमसुरिये एवंमहिद्धिके एवंमहानुभावे पाणिना[1] परामसति[1] परिमज्जति, याव ब्रह्मलोका पि कायेन वसं वत्तेति ।

६. "दिब्बाय सोतधातुया विसुद्धाय अतिक्कन्तमानुसिकाय उभो 5 सद्दे सुणाति दिब्बे च मानुसे च ये दूरे सन्तिके च ।

७. "परसत्तानं परपुग्गलानं चेतसा चेतो परिच्च पजानाति । सरागं वा चित्तं 'सरागं चित्तं' ति पजानाति; वीतरागं वा चित्तं 'वीतरागं चित्तं' ति पजानाति; सदोसं वा चित्तं ...पे०... वीतदोसं वा चित्तं ...पे०... समोहं वा चित्तं ... वीतमोहं वा चित्तं ... सङ्खित्तं वा चित्तं ... 10 विक्खित्तं वा चित्तं ... महग्गतं वा चित्तं ... अमहग्गतं वा चित्तं ... सउत्तरं वा चित्तं ... अनुत्तरं वा चित्तं ... समाहितं वा चित्तं ... असमाहितं वा चित्तं ... विमुत्तं वा चित्तं ... अविमुत्तं वा चित्तं 'अविमुत्तं चित्तं' ति पजानाति ।

८. "अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, सेय्यथीदं – एकं 15 पि जातिं द्वे पि जातियो तिस्सो पि जातियो चतस्सो पि जातियो पञ्च R.200 पि जातियो दस पि जातियो वीसं पि जातियो तिंसं पि जातियो चत्तालीसं[2] पि जातियो पञ्ञासं पि जातियो जातिसतं पि जातिसहस्सं पि जातिसतसहस्सं पि अनेके पि संवट्टकप्पे अनेके पि विवट्टकप्पे अनेके पि संवट्टविवट्टकप्पे – 'अमुत्रासिं एवंनामो एवंगोत्तो एवंवण्णो एवमाहारो 20 एवंसुखदुक्खपटिसंवेदी एवमायुपरियन्तो, सो ततो चुतो अमुत्र उदपादिं[3]; तत्रापासिं एवंनामो एवंगोत्तो एवंवण्णो एवमाहारो एवंसुखदुक्खपटिसंवेदी एवमायुपरियन्तो, सो ततो चुतो इधूपपन्नो[4] ति, इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति ।

९. "दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सति 25 चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति – 'इमे वत भो भोन्तो सत्ता कायदुच्चरितेन B. 419 समन्नागता वचीदुच्चरितेन समन्नागता मनोदुच्चरितेन समन्नागता अरि-

१–१. पानिना परिमसति – सी० । २. चत्तारीसं – सी०; चत्ताळीसं – स्या० । ३. उप्पादिं – सी० । ४. इधुपपन्नो – सी०, रो०; इधुप्पन्नो – स्या० ।

यानं उपवादका मिच्छादिट्ठिका मिच्छादिट्ठिकम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपन्ना; इमे वा पन भोन्तो सत्ता कायसुचरितेन समन्नागता वचीसुचरितेन समन्नागता मनोसुचरितेन समन्नागता अरियानं अनुपवादका सम्मादिट्ठिका सम्मादिट्ठि-
5 कम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपन्ना' ति। इति दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सति चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति।

१०. "आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं
R. 201 10 दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति। इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्सा" ति।

---

८. थेरसुत्तं

१. "दसहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो थेरो भिक्खु यस्सं
15 यस्सं दिसायं विहरति, फासुयेव विहरति। कतमेहि दसहि? थेरो होति रत्तञ्ञू चिरपब्बजितो, सीलवा होति ... पे० ... समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु, बहुस्सुतो होति ... पे० ... दिट्ठिया सुप्पटिविद्धो[1], उभयानि खो पनस्स पातिमोक्खानि वित्थारेन स्वागतानि होन्ति सुविभत्तानि सुप्पवत्तीनि सुविनिच्छितानि सुत्तसो अनुब्यञ्जनसो, अधिकरण-
20 समुप्पादवूपसमकुसलो होति, धम्मकामो होति पियसमुदाहारो अभिधम्मे अभिविनये उळारपामोज्जो[2], सन्तुट्ठो होति इतरीतरचीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेन, पासादिको होति अभिक्कन्तपटिक्कन्ते[3] सुसंवुतो अन्तरघरे[4] निसज्जाय, चतुन्नं झानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी
25 अकसिरलाभी, आसवानं च खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं
B. 420 दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति। इमेहि

---

१. सुप्पटिविद्धा – सी०, स्या०, रो०। २. उळारपामुज्जो – सी०, स्या०, रो०।
३. अभिक्कन्ते पटिक्कन्ते – सी०। ४. अन्तरघरे पि – सी०, स्या०, रो०।

खो, भिक्खवे, दसहि धम्मेहि समन्नागतो थेरो भिक्खु यस्सं यस्सं दिसायं विहरति, फासुयेव विहरती" ति ।

---

९. उपालिसुत्तं

१. अथ खो आयस्मा उपालि येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा उपालि भगवन्तं एतदवोच – "इच्छामहं, भन्ते, अरञ्ञवनपत्थानि[1] पन्तानि सेनासनानि पटिसेवितुं" ति । R. 202

२. "दुरभिसम्भवानि हि[2] खो, उपालि, अरञ्ञवनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि । दुक्करं पविवेकं दुरभिरमं । एकत्ते हरन्ति मञ्ञे मनो वनानि समाधिं अलभमानस्स भिक्खुनो । यो खो, उपालि, एवं वदेय्य – 'अहं समाधिं अलभमानो अरञ्ञवनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि पटिसेविस्सामी' ति, तस्सेतं पाटिकङ्खं – 'संसीदिस्सति वा उप्लविस्सति[3] वा' ति[3] ।

३. "सेय्यथापि, उपालि, महाउदकरहदो । अथ आगच्छेय्य हत्थिनागो सत्तरतनो वा अड्ढट्ठरतनो[4] वा । तस्स एवमस्स – 'यन्नूनाहं इमं उदकरहदं ओगाहेत्वा कण्णसंधोविकं पि खिड्डं कीळेय्यं पिट्ठिसंधोविकं पि खिड्डं कीळेय्यं । कण्णसंधोविकं पि खिड्डं कीळित्वा पिट्ठिसंधोविकं पि खिड्डं कीळित्वा न्हात्वा[5] च पिवित्वा च पच्चुत्तरित्वा येन कामं पक्कमेय्यं' ति । सो तं उदकरहदं ओगाहेत्वा कण्णसंधोविकं पि खिड्डं कीळेय्य पिट्ठिसंधोविकं पि खिड्डं कीळेय्य; कण्णसंधोविकं पि खिड्डं कीळित्वा पिट्ठिसंधोविकं पि खिड्डं कीळित्वा न्हात्वा च पिवित्वा च पच्चुत्तरित्वा येन कामं पक्कमेय्य । तं किस्स हेतु ? महा[6], उपालि[6], अत्तभावो गम्भीरे गाधं विन्दति ।

"अथ आगच्छेय्य ससो वा बिळारो वा । तस्स एवमस्स – 'को चाहं, को च हत्थिनागो ! यन्नूनाहं इमं उदकरहदं ओगाहेत्वा कण्णसंधोविकं पि खिड्डं कीळेय्यं पिट्ठिसंधोविकं पि खिड्डं कीळेय्यं; कण्णसंधोविकं पि खिड्डं कीळित्वा पिट्ठिसंधोविकं पि खिड्डं कीळित्वा न्हात्वा R. 203

---

१. अरञ्ञे वनपत्थानि – सी०, रो० । २. सी०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ३–३. उप्पिलविस्सति वा – सी०, स्या०, रो० । ४. अड्ढरतनो – सी०, रो० । ५. नहात्वा – सी०, रो० । ६–६. महाहुपालि – सी०, रो० ।

च पिवित्वा च पञ्चुत्तरित्वा येन कामं पक्कमेय्यं' ति । सो तं उदक-
रहदं सहसा अप्पटिसङ्खा[1] पक्खन्धेय्य[1] । तस्सेतं पाटिकङ्खं – 'संसी-
B 421 दिस्सति वा उप्लविस्सति वा' ति । तं किस्स हेतु ? परित्तो, उपालि,
अत्तभावो गम्भीरे गाधं न विन्दति । एवमेव खो, उपालि, यो एवं
5 वदेय्य – 'अहं समाधिं अलभमानो अरञ्ञवनपत्थानि पन्तानि सेना-
सनानि पटिसेविस्सामी' ति, तस्सेतं पाटिकङ्खं – 'संसीदिस्सति वा उप्ल-
विस्सति वा' ति ।

४. "सेय्यथापि, उपालि, दहरो कुमारो मन्दो उत्तानसेय्यको
सकेन मुत्तकरीसेन कीळति । तं किं मञ्ञसि, उपालि, नन्वायं केवला
10 परिपूरा बालखिड्डा" ति ?

"एवं, भन्ते" ।

"स खो सो, उपालि, कुमारो अपरेन समयेन वुड्ढिमन्वाय इन्द्रि-
यानं परिपाकमन्वाय यानि कानिचि कुमारकान कीळापनकानि भवन्ति,
सेय्यथीदं – वङ्ककं[2] घटिकं मोक्खचिकं चिङ्गुलकं[3] पत्ताळ्हकं रथकं
15 धनुकं, तेहि कीळति । तं किं मञ्ञसि, उपालि, नन्वायं खिड्डा पुरिमाय[4]
अभिक्कन्ततरा च पणीततरा चा" ति ?

"एवं, भन्ते" ।

"स खो सो, उपालि, कुमारो अपरेन समयेन वुड्ढिमन्वाय
इन्द्रियानं परिपाकमन्वाय पञ्चहि कामगुणेहि समप्पितो समङ्गीभूतो
20 परिचारेति चक्खुविञ्ञेय्येहि रूपेहि इट्ठेहि कन्तेहि मनापेहि पियरूपेहि
कामूपसंहितेहि रजनीयेहि, सोतविञ्ञेय्येहि सद्देहि ... घानविञ्ञे-
R 204 य्येहि गन्धेहि ... जिव्हाविञ्ञेय्येहि रसेहि ... कायविञ्ञेय्येहि फोट्ठ-
ब्बेहि[5] इट्ठेहि कन्तेहि मनापेहि पियरूपेहि कामूपसंहितेहि रजनीयेहि ।
तं किं मञ्ञसि, उपालि, नन्वायं खिड्डा पुरिमाहि खिड्डाहि अभिक्कन्ततरा
25 च पणीततरा चा" ति ?

"एवं, भन्ते" ।

५. "इध खो पन वो[6], उपालि, तथागतो लोके उप्पज्जति अरहं
सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू अनुत्तरो पुरिसदम्म-

१–१. अप्पटिसङ्खाय पक्खन्देय्य – सी०, रो० । २. वङ्कं – सी०, रो० ।
३. पिङ्गुलिक – स्या० । ४. पुरिमाय खिड्डाय – सी०, स्या०, रो० । ५. पोट्ठब्बेहि –
सी० । ६. स्या० पोत्थके नत्थि ।

सारथि सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा । सो इमं लोकं सदेवकं समारकं सब्रह्मकं सस्समणब्राह्मणिं पजं सदेवमनुस्सं सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा पवेदेति । सो धम्मं देसेति आदिकल्याणं मज्झेकल्याणं परियोसानकल्याणं सात्थं सब्यञ्जनं, केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेति ।

६. "तं धम्मं सुणाति गहपति वा गहपतिपुत्तो वा अञ्ञतरस्मिं 5 वा कुले पच्चाजातो । सो तं धम्मं सुत्वा तथागते सद्धं पटिलभति । सो तेन सद्धापटिलाभेन समन्नागतो इति पटिसञ्चिक्खति – 'सम्बाधो B. 422 घरावासो रजापथो, अब्भोकासो पब्बज्जा[1] । नयिदं सुकरं अगारं अज्झावसता एकन्तपरिपुण्णं एकन्तपरिसुद्धं सङ्खलिखितं ब्रह्मचरियं चरितुं । यन्नूनाहं केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा 10 अगारस्मा अनगारियं पब्बजेय्यं' ति ।

७. "सो अपरेन समयेन अप्पं वा भोगक्खन्धं पहाय महन्तं वा भोगक्खन्धं पहाय अप्पं वा ञातिपरिवट्टं पहाय महन्तं वा ञातिपरिवट्टं पहाय केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजति । 15

८. "सो एवं पब्बजितो समानो भिक्खूनं सिक्खासाजीवसमापन्नो पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता पटिविरतो होति निहितदण्डो निहितसत्थो लज्जी दयापन्नो सब्बपाणभूतहितानुकम्पी विहरति ।

"अदिन्नादानं पहाय अदिन्नादाना पटिविरतो होति दिन्नादायी दिन्नपाटिकङ्खी; अथेनेन सुचिभूतेन अत्तना विहरति । 20

"अब्रह्मचरियं पहाय ब्रह्मचारी होति आराचारी विरतो R. 205 मेथुना गामधम्मा ।

"मुसावादं पहाय मुसावादा पटिविरतो होति सच्चवादी सच्चसन्धो थेतो पच्चयिको अविसंवादको लोकस्स ।

"पिसुणं वाचं पहाय पिसुणाय वाचाय पटिविरतो होति, इतो 25 सुत्वा न अमुत्र अक्खाता इमेसं भेदाय, अमुत्र वा सुत्वा न इमेसं अक्खाता अमूसं भेदाय । इति भिन्नानं वा सन्धाता सहितानं वा अनुप्पदाता, समग्गारामो समग्गरतो समग्गनन्दी; समग्गकरणिं वाचं भासिता होति ।

"फरुसं वाचं पहाय फरुसाय वाचाय पटिविरतो होति । या

१. पब्बजा – स्या० ।

सा वाचा नेला[1] कण्णसुखा पेमनीया हदयङ्गमा पोरी बहुजनकन्ता बहुजनमनापा, तथारूपिं वाचं भासिता होति ।

"सम्फप्पलापं पहाय सम्फप्पलापा पटिविरतो होति कालवादी भूतवादी अत्थवादी धम्मवादी विनयवादी, निधानवतिं वाचं भासिता
5 होति[2] कालेन सापदेसं परियन्तवतिं अत्थसंहितं ।

B. 423 "सो बीजगामभूतगामसमारम्भा पटिविरतो होति । एक-भत्तिको होति रत्तूपरतो, विरतो विकालभोजना । नच्चगीतवादित-विसूकदस्सना पटिविरतो होति, मालागन्धविलेपनधारणमण्डनविभूसन-ट्ठाना पटिविरतो होति, उच्चासयनमहासयना पटिविरतो होति,
10 जातरूपरजतपटिग्गहणा पटिविरतो होति, आमकधञ्ञपटिग्गहणा पटि-विरतो होति, आमकमंसपटिग्गहणा पटिविरतो होति, इत्थिकुमारिक-पटिग्गहणा पटिविरतो होति, दासिदासपटिग्गहणा पटिविरतो होति, अजेळकपटिग्गहणा पटिविरतो होति, कुक्कुटसूकरपटिग्गहणा पटिविरतो होति, हत्थिगवस्सवळवपटिग्गहणा[3] पटिविरतो होति[3], खेत्तवत्थुपटि-
15 ग्गहणा पटिविरतो होति, दूतेय्यपहिणगमनानुयोगा पटिविरतो होति, कयविक्कया पटिविरतो होति, तुलाकूटकंसकूटमानकूटा पटिविरतो
R 206 होति, उक्कोटनवञ्चननिकतिसाचियोगा[4] पटिविरतो होति, छेदन-वधबन्धनविपरामोसआलोपसहसाकारा[5] पटिविरतो होति ।

९. "सो सन्तुट्ठो होति कायपरिहारिकेन चीवरेन कुच्छिपरि-
20 हारिकेन पिण्डपातेन । येन येनेव पक्कमति समादायेव पक्कमति, सेय्यथापि नाम पक्खी सकुणो येन येनेव डेति सपत्तभारो व डेति । एवमेव भिक्खु सन्तुट्ठो होति कायपरिहारिकेन चीवरेन कुच्छिपरिहारिकेन पिण्डपातेन । येन येनेव पक्कमति समादायेव पक्कमति । सो इमिना अरियेन सीलक्खन्धेन समन्नागतो अज्झत्तं अनवज्जसुखं पटिसंवेदेति ।

25 १०. "सो चक्खुना रूपं दिस्वा न निमित्तग्गाही होति नानुब्यञ्जनग्गाही । यत्वाधिकरणमेनं चक्खुन्द्रियं असंवुतं विहरन्तं अभिज्झादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्युं, तस्स संवराय पटिपज्जति; रक्खति चक्खुन्द्रियं, चक्खुन्द्रिये संवरं आपज्जति । सोतेन

१. स्या० पोत्थके नत्थि । २. म० पोत्थके नत्थि । ३–३. स्या० पोत्थके नत्थि । ४. ० सावियोगा – सी०; उक्कोटनवञ्चनिकनिकतिसावियोगा – स्या० । ५. छेदनवध-बन्धविपरामोसआलोपसाहसा – स्या० ।

सद्दं सुत्वा ... घानेन गन्धं घायित्वा ... जिव्हाय रसं सायित्वा ... कायेन फोट्ठब्बं फुसित्वा ... मनसा धम्मं विञ्ञाय न निमित्तग्गाही होति नानुब्यञ्जनग्गाही । यत्वाधिकरणमेनं मनिन्द्रियं असंवुतं विहरन्तं अभिज्झादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्युं, तस्स संवराय पटिपज्जति; रक्खति मनिन्द्रियं, मनिन्द्रिये संवरं आपज्जति । सो 5 इमिना अरियेन इन्द्रियसंवरेन समन्नागतो अज्झत्तं अब्यासेकसुखं पटिसंवेदेति ।

११. "सो अभिक्कन्ते पटिक्कन्ते सम्पजानकारी होति, आलोकिते विलोकिते सम्पजानकारी होति, सम्मिञ्जिते पसारिते सम्पजानकारी होति, सङ्घाटिपत्तचीवरधारणे सम्पजानकारी होति, असिते पीते खायिते 10 सायिते सम्पजानकारी होति, उच्चारपस्सावकम्मे सम्पजानकारी होति, गते ठिते निसिन्ने सुत्ते जागरिते भासिते तुण्हीभावे सम्पजानकारी होति । B. 424

१२. "सो इमिना च अरियेन सीलक्खन्धेन समन्नागतो, इमिना च अरियेन इन्द्रियसंवरेन समन्नागतो, इमिना च अरियेन सतिसम्पजञ्ञेन समन्नागतो विवित्तं सेनासनं भजति अरञ्ञं रुक्खमूलं पब्बतं 15 कन्दरं गिरिगुहं सुसानं वनपत्थं अब्भोकासं पलालपुञ्जं । सो अरञ्ञगतो वा रुक्खमूलगतो वा सुञ्ञागारगतो वा निसीदति पल्लङ्कं आभुजित्वा उजुं कायं पणिधाय परिमुखं सतिं उपट्ठपेत्वा । R. 207

१३. "सो अभिज्झं लोके पहाय विगताभिज्झेन चेतसा विहरति, अभिज्झाय चित्तं परिसोधेति । ब्यापादपदोसं पहाय अब्यापन्नचित्तो 20 विहरति सब्बपाणभूतहितानुकम्पी, ब्यापादपदोसा चित्तं परिसोधेति । थीनमिद्धं पहाय विगतथीनमिद्धो विहरति आलोकसञ्ञी सतो सम्पजानो, थीनमिद्धा चित्तं परिसोधेति । उद्धच्चकुक्कुच्चं पहाय अनुद्धतो विहरति अज्झत्तं वूपसन्तचित्तो, उद्धच्चकुक्कुच्चा चित्तं परिसोधेति । विचिकिच्छं पहाय तिण्णविचिकिच्छो विहरति अकथङ्कथी कुसलेसु 25 धम्मेसु, विचिकिच्छाय चित्तं परिसोधेति ।

१४. "सो इमे पञ्च नीवरणे पहाय चेतसो उपक्किलेसे पञ्ञाय दुब्बलीकरणे, विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्कं सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं झानं उपसम्पज्ज विहरति । तं किं मञ्ञसि, उपालि, 'नन्वायं विहारो पुरिमेहि विहारेहि अभिक्कन्ततरो 30 च पणीततरो चा'" ति ?

"एवं, भन्ते"।

"इमं पि खो, उपालि, मम सावका अत्तनि धम्मं सम्पस्समाना अरञ्ञवनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि पटिसेवन्ति, नो च खो ताव अनुप्पत्तसदत्था विहरन्ति।

B. 425 5 १५. "पुन च परं, उपालि, भिक्खु वितक्कविचारानं वूपसमा ...पे०... दुतियं झानं उपसम्पज्ज विहरति। तं किं मञ्ञसि, उपालि, 'नन्वायं विहारो पुरिमेहि विहारेहि अभिक्कन्ततरो च पणीततरो चा'" ति ?

"एवं, भन्ते"।

10 "इमं पि खो, उपालि, मम सावका अत्तनि धम्मं सम्पस्समाना R. 208 अरञ्ञवनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि पटिसेवन्ति, नो च खो ताव अनुप्पत्तसदत्था विहरन्ति।

१६. "पुन च परं, उपालि, भिक्खु पीतिया च विरागा ...पे०... ततियं झानं उपसम्पज्ज विहरति। तं किं मञ्ञसि, उपालि, 'नन्वायं 15 विहारो पुरिमेहि विहारेहि अभिक्कन्ततरो च पणीततरो चा'" ति ?

"एवं, भन्ते"।

"इमं पि खो, उपालि, मम सावका अत्तनि धम्मं सम्पस्समाना अरञ्ञवनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि पटिसेवन्ति, नो च खो ताव अनुप्पत्तसदत्था विहरन्ति।

20 १७. "पुन च परं, उपालि, भिक्खु सुखस्स च पहाना ...पे०..., चतुत्थं झानं ...पे०... पुन च परं, उपालि, भिक्खु सब्बसो रूपसञ्ञानं समतिक्कमा पटिघसञ्ञानं अत्थङ्गमा नानत्तसञ्ञानं अमनसिकारा 'अनन्तो आकासो' ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति। तं किं मञ्ञसि, उपालि, 'नन्वायं विहारो पुरिमेहि विहारेहि अभिक्कन्ततरो 25 च पणीततरो चा'" ति ?

"एवं, भन्ते"।

"इमं पि खो, उपालि, मम सावका अत्तनि धम्मं सम्पस्समाना अरञ्ञवनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि पटिसेवन्ति, नो च खो ताव अनुप्पत्तसदत्था विहरन्ति।

30 १८. "पुन च परं, उपालि, भिक्खु सब्बसो आकासा-

नञ्चायतनं समतिक्कम्म 'अनन्तं विञ्ञाणं' ति विञ्ञाणञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति ... पे० ... ।

"सब्बसो विञ्ञाणञ्चायतनं समतिक्कम्म 'नत्थि किञ्ची' ति आकिञ्चञ्ञायतनं उपसम्पज्ज विहरति ... पे० ... ।

"सब्बसो आकिञ्चञ्ञायतनं समतिक्कम्म 'सन्तमेतं पणीतमेतं' 5 ति नेवसञ्ञानासञ्ञायतनं उपसम्पज्ज विहरति । तं किं मञ्ञसि, R. 209 उपालि, 'नन्वायं विहारो पुरिमेहि विहारेहि अभिक्कन्ततरो च पणीततरो चा'' ति ?

"एवं, भन्ते" ।

"इमं पि खो, उपालि, मम सावका अत्तनि धम्मं सम्पस्समाना 10 B. 426 अरञ्ञवनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि पटिसेवन्ति, नो च खो ताव अनुप्पत्तसदत्था विहरन्ति ।

१६. "पुन च परं, उपालि, भिक्खु सब्बसो नेवसञ्ञानासञ्ञायतनं समतिक्कम्म सञ्ञावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति; पञ्ञाय चस्स दिस्वा आसवा परिक्खीणा होन्ति । तं किं मञ्ञसि, उपालि, 15 'नन्वायं विहारो पुरिमेहि विहारेहि अभिक्कन्ततरो च पणीततरो चा'' ति ?

"एवं, भन्ते" ।

"इमं पि खो, उपालि, मम सावका अत्तनि धम्मं सम्पस्समाना अरञ्ञवनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि पटिसेवन्ति, अनुप्पत्तसदत्था[1] 20 च[1] विहरन्ति । इङ्घ त्वं, उपालि, सङ्घे विहराहि । सङ्घे ते विहरतो फासु भविस्सती" ति ।

---

१०. अभब्बसुत्तं

१. "दसयिमे, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो अरहत्तं सच्छिकातुं । कतमे दस ? रागं, दोसं, मोहं, कोधं, उपनाहं, मक्खं, पळासं[2], इस्सं, मच्छरियं, मानं – इमे खो भिक्खवे, दस धम्मे अप्पहाय अभब्बो 25 अरहत्तं सच्छिकातुं ।

२. "दसयिमे, भिक्खवे, धम्मे पहाय भब्बो अरहत्तं सच्छिकातुं । कतमे दस ? रागं, दोसं, मोहं, कोधं, उपनाहं, मक्खं, पळासं, इस्सं,

१–१. नो च खो ताव अनुप्पत्तसदत्था – सी०, स्या०, रो० । २. पलासं – सी० ।

मच्छरियं, मानं – इमे खो, भिक्खवे, दस धम्मे पहाय भब्बो अरहत्तं सच्छिकातुं'' ति ।

उपालिवग्गो[1] दसमो ।

तस्सुद्दानं

R. 210

कामभोगी भयं[2] दिट्ठि, वज्जियमाहितुत्तिया[3] ।
कोकनुदो आहुनेय्यो[4], थेरो उपालि अभब्बो[5] ति[5] ॥

दुतियो पण्णासको समत्तो ।

———o———

११. समणसञ्ञावग्गो

१. समणसञ्ञासुत्तं

B 427 5

१. "तिस्सो[6] इमा, भिक्खवे[6], समणसञ्ञा भाविता बहुलीकता सत्त धम्मे परिपूरेन्ति । कतमा तिस्सो ? वेवण्णियम्हि अज्झुपगतो, परपटिबद्धा मे जीविका, अञ्ञो मे आकप्पो करणीयो ति – इमा खो, भिक्खवे, तिस्सो समणसञ्ञा भाविता बहुलीकता सत्त धम्मे परिपूरेन्ति ।

२. "कतमे सत्त ? सन्ततकारी[7] होति सन्ततवुत्ति सीलेसु, 10 अनभिज्झालु होति, अब्यापज्जो होति, अनतिमानी होति, सिक्खाकामो R 211 होति, इदमत्थतिस्स होति जीवितपरिक्खारेसु, आरद्धविरियो[8] च[9] विहरति । इमा खो, भिक्खवे, तिस्सो समणसञ्ञा भाविता बहुलीकता इमे सत्त धम्मे परिपूरेन्ती'' ति ।

— —

२. बोज्झङ्गसुत्तं

१. "सत्तिमे, भिक्खवे, बोज्झङ्गा भाविता बहुलीकता तिस्सो 15 विज्जा परिपूरेन्ति । कतमे सत्त ? सतिसम्बोज्झङ्गो, धम्मविचय-सम्बोज्झङ्गो, विरियसम्बोज्झङ्गो, पीतिसम्बोज्झङ्गो, पस्सद्धिसम्बो-

---

१. उपासकवग्गो – स्या०, रो० । २. वेर – सी०, स्या०, रो० । ३. वज्जउत्तिया उभो – सी०, वज्जियउत्तिया उभो – स्या०, रो० । ४ आहुणियो – सी०, स्या०; आहुनियो – रो० । ५–५ आभब्बो – स्या०, अभब्बो ति – सी० । ६–६. तिस्सो भिक्खवे – स्या०, रो० । ७. निच्च मततकारी – स्या०, रो०, निच्च सन्ततकारी – सी० । ८. ०वीरियो – म० । ९. स्या० पोत्थके नत्थि ।

ज्झङ्गो, समाधिसम्बोज्झङ्गो, उपेक्खासम्बोज्झङ्गो – इमे खो, भिक्खवे, सत्त बोज्झङ्गा भाविता बहुलीकता तिस्सो विज्जा परिपूरेन्ति ।

२. कतमा तिस्सो ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, सेय्यथीदं – एकं पि जातिं द्वे पि जातियो तिस्सो पि जातियो ...पे०... इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति । दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन ...पे०... यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति । आसवानं खया ...पे०... सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमे खो, भिक्खवे, सत्त बोज्झङ्गा भाविता बहुलीकता इमा तिस्सो विज्जा परिपूरेन्ती" ति । 5

---

३. मिच्छत्तसुत्तं

१. "मिच्छत्तं, भिक्खवे, आगम्म विराधना होति, नो आराधना । कथं च, भिक्खवे, मिच्छत्तं आगम्म विराधना होति, नो आराधना ? मिच्छादिट्ठिकस्स, भिक्खवे, मिच्छासङ्कप्पो पहोति, मिच्छासङ्कप्पस्स मिच्छावाचा पहोति, मिच्छावाचस्स मिच्छाकम्मन्तो पहोति, मिच्छाकम्मन्तस्स मिच्छाआजीवो पहोति, मिच्छाआजीवस्स मिच्छावायामो पहोति, मिच्छावायामस्स मिच्छासति पहोति, मिच्छासतिस्स मिच्छासमाधि पहोति, मिच्छासमाधिस्स मिच्छाञाणं पहोति, मिच्छाञाणिस्स[1] मिच्छाविमुत्ति पहोति । एवं खो, भिक्खवे, मिच्छत्तं आगम्म विराधना होति, नो आराधना । 10 B. 428 R 212 15

१. "सम्मत्तं, भिक्खवे, आगम्म आराधना होति, नो विराधना । कथं च, भिक्खवे, सम्मत्तं आगम्म आराधना होति, नो विराधना ? सम्मादिट्ठिकस्स, भिक्खवे, सम्मासङ्कप्पो पहोति, सम्मासङ्कप्पस्स सम्मावाचा पहोति, सम्मावाचस्स सम्माकम्मन्तो पहोति, सम्माकम्मन्तस्स सम्माआजीवो पहोति, सम्माआजीवस्स सम्मावायामो पहोति, सम्मावायामस्स सम्मासति पहोति, सम्मासतिस्स सम्मासमाधि पहोति, सम्मासमाधिस्स सम्माञाणं पहोति, सम्माञाणिस्स सम्माविमुत्ति पहोति । एवं खो, भिक्खवे, सम्मत्तं आगम्म आराधना होति, नो विराधना" ति । 20 25

---

१. मिच्छाञाणस्स – रो० ।

४. बीजसुत्तं

१. "मिच्छादिट्ठिकस्स, भिक्खवे, पुरिसपुग्गलस्स मिच्छासङ्कप्पस्स मिच्छावाचस्स मिच्छाकम्मन्तस्स मिच्छाआजीवस्स मिच्छावायामस्स मिच्छासतिस्स मिच्छासमाधिस्स मिच्छाञाणिस्स मिच्छाविमुत्तिस्स यं च कायकम्मं यथादिट्ठि समत्तं समादिन्नं[1] यं च वचीकम्मं ... यं च मनोकम्मं यथादिट्ठि समत्तं समादिन्नं या च चेतना या च पत्थना यो च पणिधि ये च सङ्खारा, सब्बे ते धम्मा अनिट्ठाय अकन्ताय अमनापाय अहिताय दुक्खाय संवत्तन्ति। तं किस्स हेतु ? दिट्ठि हिस्स[2], भिक्खवे, पापिका ।

"सेय्यथापि, भिक्खवे, निम्बबीजं वा कोसातकिबीजं[3] वा[3] तित्तकलाबुबीजं वा अल्लाय पथविया निक्खित्तं यं चेव पथविरसं उपादियति यं च आपोरसं उपादियति, सब्बं तं तित्तकत्ताय कटुकत्ताय असातत्ताय संवत्तति । तं किस्स हेतु ? बीजं हि, भिक्खवे, पापकं । एवमेव खो, भिक्खवे, मिच्छादिट्ठिकस्स पुरिसपुग्गलस्स मिच्छासङ्कप्पस्स मिच्छावाचस्स मिच्छाकम्मन्तस्स मिच्छाआजीवस्स मिच्छावायामस्स मिच्छासतिस्स मिच्छासमाधिस्स मिच्छाञाणिस्स मिच्छाविमुत्तिस्स यं चेव कायकम्मं यथादिट्ठि समत्तं समादिन्नं यं च वचीकम्मं ... यं च मनोकम्मं यथादिट्ठि समत्तं समादिन्नं या च चेतना या च पत्थना यो च पणिधि ये च सङ्खारा, सब्बे ते धम्मा अनिट्ठाय अकन्ताय अमनापाय अहिताय दुक्खाय संवत्तन्ति । तं किस्स हेतु ? दिट्ठि हिस्स, भिक्खवे, पापिका ।

२. "सम्मादिट्ठिकस्स, भिक्खवे, पुरिसपुग्गलस्स सम्मासङ्कप्पस्स सम्मावाचस्स सम्माकम्मन्तस्स सम्माआजीवस्स सम्मावायामस्स सम्मासतिस्स सम्मासमाधिस्स सम्माञाणिस्स सम्माविमुत्तिस्स यं चेव कायकम्मं यथादिट्ठि समत्तं समादिन्नं यं च वचीकम्मं यथादिट्ठि समत्तं समादिन्नं यं च मनोकम्मं यथादिट्ठि समत्तं समादिन्नं या च चेतना या च पत्थना यो च पणिधि ये च सङ्खारा, सब्बे ते धम्मा इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय संवत्तन्ति । तं किस्स हेतु ? दिट्ठि हिस्स, भिक्खवे, भद्दिका ।

"सेय्यथापि, भिक्खवे, उच्छुबीजं वा सालिबीजं वा मुद्दिकाबीजं वा अल्लाय पथविया निक्खित्तं यं च[4] पथविरसं उपादियति यं च आपो-

---

१ समादिण्णं – रो० । २ हि – सी०, स्या०, रो० । ३–३. कोसातकीबीजं वा – सी०, रो०; कोसाटकिबीजं व – स्या० । ४. चेव – सी०, रो० ।

रसं उपादियति सब्बं तं सातत्ताय मधुरत्ताय असेचनकत्ताय संवत्तति । तं किस्स हेतु ? बीजं हि भिक्खवे, भद्दकं । एवमेव खो, भिक्खवे, सम्मादिट्ठिकस्स ...पे०... सम्माविमुत्तिस्स यं चेव कायकम्मं यथादिट्ठि R. 214 समत्तं समादिन्नं यं च वचीकम्मं ... यं च मनोकम्मं यथादिट्ठि समत्तं समादिन्नं या च चेतना या च पत्थना यो च पणिधि ये च सङ्खारा, सब्बे 5 ते धम्मा इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय संवत्तन्ति । तं किस्स हेतु ? दिट्ठि हिस्स, भिक्खवे, भद्दिका'' ति ।

---

५. विज्जासुत्तं

१. ''अविज्जा, भिक्खवे, पुब्बङ्गमा अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया, अन्वदेव अहिरिकं अनोत्तप्पं । अविज्जागतस्स, भिक्खवे, अविद्दसुनो मिच्छादिट्ठि पहोति, मिच्छादिट्ठिकस्स मिच्छासङ्कप्पो पहोति, 10 मिच्छासङ्कप्पस्स मिच्छावाचा पहोति, मिच्छावाचस्स मिच्छाकम्मन्तो पहोति, मिच्छाकम्मन्तस्स मिच्छाआजीवो पहोति, मिच्छाआजीवस्स B. 430 मिच्छावायामो पहोति, मिच्छावायामस्स मिच्छासति पहोति, मिच्छासतिस्स मिच्छासमाधि पहोति, मिच्छासमाधिस्स मिच्छाञाणं पहोति, मिच्छाञाणिस्स मिच्छाविमुत्ति पहोति । 15

२. ''विज्जा, भिक्खवे, पुब्बङ्गमा कुसलानं धम्मानं समापत्तिया, अन्वदेव हिरोत्तप्पं । विज्जागतस्स, भिक्खवे, विद्दसुनो सम्मादिट्ठि पहोति, सम्मादिट्ठिकस्स सम्मासङ्कप्पो पहोति, सम्मासङ्कप्पस्स सम्मावाचा पहोति, सम्मावाचस्स सम्माकम्मन्तो पहोति, सम्माकम्मन्तस्स सम्माआजीवो पहोति, सम्माआजीवस्स सम्मावायामो पहोति, सम्मा- 20 वायामस्स सम्मासति पहोति, सम्मासतिस्स सम्मासमाधि पहोति, सम्मासमाधिस्स सम्माञाणं पहोति, सम्माञाणिस्स सम्माविमुत्ति पहोती'' ति ।

---

६. निज्जरसुत्तं

१. ''दसयिमानि, भिक्खवे, निज्जरवत्थूनि । कतमानि दस ? R. 215 सम्मादिट्ठिकस्स, भिक्खवे, मिच्छादिट्ठि निज्जिण्णा होति; ये च मिच्छादिट्ठिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ते चस्स निज्जिण्णा 25

होन्ति; सम्मादिट्ठिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूरिं गच्छन्ति ।

२. "सम्मासङ्कप्पस्स, भिक्खवे, मिच्छासङ्कप्पो निज्जिण्णो होति; ये च मिच्छासङ्कप्पपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा 5 सम्भवन्ति ते चस्स निज्जिण्णा होन्ति; सम्मासङ्कप्पपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूरिं गच्छन्ति ।

३. "सम्मावाचस्स, भिक्खवे, मिच्छावाचा निज्जिण्णा होति; ये च मिच्छावाचापच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ते चस्स निज्जिण्णा होन्ति; सम्मावाचापच्चया च अनेके कुसला धम्मा 10 भावनापारिपूरिं गच्छन्ति ।

४. "सम्माकम्मन्तस्स, भिक्खवे, मिच्छाकम्मन्तो निज्जिण्णो होति; ये च मिच्छाकम्मन्तपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ते चस्स निज्जिण्णा होन्ति; सम्माकम्मन्तपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूरिं गच्छन्ति ।

B. 431 15 ५. "सम्माआजीवस्स, भिक्खवे, मिच्छाआजीवो निज्जिण्णो होति; ये च मिच्छाआजीवपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ते चस्स निज्जिण्णा होन्ति; सम्माआजीवपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूरिं गच्छन्ति ।

६. "सम्मावायामस्स, भिक्खवे, मिच्छावायामो निज्जिण्णो 20 होति; ये च मिच्छावायामपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ते चस्स निज्जिण्णा होन्ति; सम्मावायामपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूरिं गच्छन्ति ।

७. "सम्मासतिस्स, भिक्खवे, मिच्छासति निज्जिण्णा होति; ये च मिच्छासतिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ते 25 चस्स निज्जिण्णा होन्ति; सम्मासतिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूरिं गच्छन्ति ।

८. "सम्मासमाधिस्स, भिक्खवे, मिच्छासमाधि निज्जिण्णो होति; ये च मिच्छासमाधिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ते चस्स निज्जिण्णा होन्ति; सम्मासमाधिपच्चया च अनेके R. 216 30 कुसला धम्मा भावनापारिपूरिं गच्छन्ति ।

९. "सम्माञाणिस्स, भिक्खवे, मिच्छाञाणं निज्जिण्णं होति; ये च मिच्छाञाणपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ते चस्स निज्जिण्णा होन्ति; सम्माञाणपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूरिं गच्छन्ति ।

१०. "सम्माविमुत्तिस्स, भिक्खवे, मिच्छाविमुत्ति निज्जिण्णा 5 होति; ये च मिच्छाविमुत्तिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ते चस्स निज्जिण्णा होन्ति; सम्माविमुत्तिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूरिं गच्छन्ति । इमानि खो, भिक्खवे, दस निज्जरवत्थूनी" ति ।

---

७. धोवनसुत्तं

१. "अत्थि, भिक्खवे, दक्खिणेसु जनपदेसु धोवनं नाम । तत्थ 10 होति अन्नं पि पानं पि खज्जं पि भोज्जं पि लेय्यं पि पेय्यं पि नच्चं पि गीतं पि वादितं पि । अत्थेतं, भिक्खवे, धोवनं; 'नेतं नत्थी' ति वदामि । तं च खो एतं, भिक्खवे, धोवनं हीनं गम्मं पोथुज्जनिकं अनरियं अनत्थ-संहितं न निब्बिदाय न विरागाय न निरोधाय न उपसमाय न अभिञ्ञाय B. 432 न सम्बोधाय न निब्बानाय संवत्तति । 15

२. "अहं च खो, भिक्खवे, अरियं धोवनं देसेस्सामि, यं धोवनं एकन्तनिब्बिदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिञ्ञाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तति, यं धोवनं आगम्म जातिधम्मा सत्ता जातिया परि-मुच्चन्ति, जराधम्मा सत्ता जराय परिमुच्चन्ति, मरणधम्मा सत्ता मरणेन परिमुच्चन्ति, सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासधम्मा सत्ता सोकपरिदेव- 20 दुक्खदोमनस्सुपायासेहि परिमुच्चन्ति । तं सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी" ति । "एवं, भन्ते" ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच –

३. "कतमं च तं, भिक्खवे, अरियं धोवनं, यं[1] धोवनं[1] एकन्त-निब्बिदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिञ्ञाय सम्बोधाय 25 R. 217 निब्बानाय संवत्तति, यं धोवनं आगम्म जातिधम्मा सत्ता जातिया परि-मुच्चन्ति, जराधम्मा सत्ता जराय परिमुच्चन्ति, मरणधम्मा सत्ता मरणेन

१–१. स्या० पोत्थके नत्थि ।

परिमुच्चन्ति, सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासधम्मा सत्ता सोकपरिदेव-दुक्खदोमनस्सुपायासेहि परिमुच्चन्ति ?

४. "सम्मादिट्ठिकस्स, भिक्खवे, मिच्छादिट्ठि निद्धोता होति; ये च मिच्छादिट्ठिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ते
5 चस्स निद्धोता होन्ति; सम्मादिट्ठिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूरिं गच्छन्ति ।

५. "सम्मासङ्कप्पस्स, भिक्खवे, मिच्छासङ्कप्पो निद्धोतो होति ...पे०... सम्मावाचस्स, भिक्खवे, मिच्छावाचा निद्धोता होति ... सम्माकम्मन्तस्स, भिक्खवे, मिच्छाकम्मन्तो निद्धोतो होति ... सम्माआजीवस्स,
10 भिक्खवे, मिच्छाआजीवो निद्धोतो होति ... सम्मावायामस्स, भिक्खवे, मिच्छावायामो निद्धोतो होति ... सम्मासतिस्स, भिक्खवे, मिच्छासति निद्धोता होति ... सम्मासमाधिस्स, भिक्खवे, मिच्छासमाधि निद्धोतो होति ... सम्माञाणिस्स, भिक्खवे, मिच्छाञाणं निद्धोतं होति ...पे०... ।

B. 433 ६. "सम्माविमुत्तिस्स, भिक्खवे, मिच्छाविमुत्ति निद्धोता होति;
15 ये च मिच्छाविमुत्तिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ते चस्स निद्धोता होन्ति; सम्माविमुत्तिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूरिं गच्छन्ति । इदं खो तं, भिक्खवे, अरियं धोवनं एकन्तनिब्बिदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिञ्ञाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तति, यं धोवनं आगम्म जातिधम्मा सत्ता जातिया परिमुच्चन्ति,
20 जराधम्मा सत्ता जराय परिमुच्चन्ति, मरणधम्मा सत्ता मरणेन परिमुच्चन्ति, सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासधम्मा सत्ता सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासेहि परिमुच्चन्ती" ति ।

---

८. तिकिच्छकसुत्तं

R. 218 १. "तिकिच्छका, भिक्खवे, विरेचनं देन्ति पित्तसमुट्ठानानं पि आबाधानं पटिघाताय, सेम्हसमुट्ठानानं पि आबाधानं पटिघाताय, वात-
25 समुट्ठानानं पि आबाधानं पटिघाताय । अत्थेतं, भिक्खवे, विरेचनं; 'नेतं नत्थी' ति वदामि । तं च खो एतं, भिक्खवे, विरेचनं सम्पज्जति पि विपज्जति पि ।

२. "अहं च खो, भिक्खवे, अरियं विरेचनं देसेस्सामि, यं विरेचनं

सम्पज्जतियेव नो विपज्जति, यं विरेचनं आगम्म जातिधम्मा सत्ता जातिया परिमुच्चन्ति, जराधम्मा सत्ता जराय परिमुच्चन्ति, मरणधम्मा सत्ता मरणेन परिमुच्चन्ति, सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासधम्मा सत्ता सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासेहि परिमुच्चन्ति । तं सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी" ति । "एवं, भन्ते"ति खो ते 5 भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच –

३. "कतमं च तं, भिक्खवे, अरियं विरेचनं, यं विरेचनं सम्पज्जतियेव नो विपज्जति, यं विरेचनं आगम्म जातिधम्मा सत्ता जातिया परिमुच्चन्ति, जराधम्मा सत्ता जराय परिमुच्चन्ति, मरणधम्मा सत्ता मरणेन परिमुच्चन्ति, सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासधम्मा सत्ता सोक- 10 परिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासेहि परिमुच्चन्ति ?

४. "सम्मादिट्ठिकस्स, भिक्खवे, मिच्छादिट्ठि विरित्ता होति; ये च मिच्छादिट्ठिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ते चस्स विरित्ता होन्ति; सम्मादिट्ठिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूरिं गच्छन्ति । 15

५. "सम्मासङ्कप्पस्स, भिक्खवे, मिच्छासङ्कप्पो विरित्तो होति B. 434 ...पे०... सम्मावाचस्स, भिक्खवे, मिच्छावाचा विरित्ता होति ... सम्माकम्मन्तस्स, भिक्खवे, मिच्छाकम्मन्तो विरित्तो होति ... सम्माआजीवस्स, भिक्खवे, मिच्छाआजीवो विरित्तो होति ... सम्मावायामस्स, भिक्खवे, मिच्छावायामो विरित्तो होति ... सम्मासतिस्स, भिक्खवे, मिच्छासति 20 विरित्ता होति ... सम्मासमाधिस्स, भिक्खवे, मिच्छासमाधि विरित्तो R. 219 होति ... सम्माञाणिस्स, भिक्खवे, मिच्छाञाणं विरित्तं होति ...पे०... ।

६. "सम्माविमुत्तिस्स, भिक्खवे, मिच्छाविमुत्ति विरित्ता होति; ये च मिच्छाविमुत्तिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ते चस्स विरित्ता होन्ति; सम्माविमुत्तिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा 25 भावनापारिपूरिं गच्छन्ति । इदं खो तं, भिक्खवे, अरियं विरेचनं यं विरेचनं सम्पज्जतियेव नो विपज्जति, यं विरेचनं आगम्म जातिधम्मा सत्ता जातिया परिमुच्चन्ति ... पे०... सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासेहि परिमुच्चन्ती" ति ।

---

९. वमनसुत्तं

१. "तिकिच्छका, भिक्खवे, वमनं देन्ति पित्तसमुट्ठानानं पि आबाधानं पटिघाताय, सेम्हसमुट्ठानानं पि आबाधानं पटिघाताय, वातसमुट्ठानानं पि आबाधानं पटिघाताय। अत्थेतं, भिक्खवे, वमनं; 'नेतं नत्थी' ति वदामि। तं च खो एतं, भिक्खवे, वमनं सम्पज्जति पि 5 विपज्जति पि।

२. "अहं च खो, भिक्खवे, अरियं वमनं देसेस्सामि, यं वमनं सम्पज्जतियेव नो विपज्जति, यं वमनं आगम्म जातिधम्मा सत्ता जातिया परिमुच्चन्ति, जराधम्मा सत्ता जराय परिमुच्चन्ति, मरणधम्मा सत्ता मरणेन परिमुच्चन्ति, सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासधम्मा सत्ता सोक-10 परिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासेहि परिमुच्चन्ति। तं सुणाथ ...पे०... एतदवोच–

३. "कतमं च तं, भिक्खवे, अरियं वमनं, यं वमनं सम्पज्जतियेव नो विपज्जति, यं वमनं आगम्म जातिधम्मा सत्ता जातिया परिमुच्चन्ति R 220 ...पे०... सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासधम्मा सत्ता सोकपरिदेव-15 दुक्खदोमनस्सुपायासेहि परिमुच्चन्ति ?

B. 435 ४. "सम्मादिट्ठिकस्स, भिक्खवे, मिच्छादिट्ठि वन्ता होति; ये च मिच्छादिट्ठिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ते चस्स वन्ता होन्ति; सम्मादिट्ठिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूरिं गच्छन्ति।

20 ५. "सम्मासङ्कप्पस्स, भिक्खवे, मिच्छासङ्कप्पो वन्तो होति ...पे०... सम्मावाचस्स, भिक्खवे, मिच्छावाचा वन्ता होति ... सम्माकम्मन्तस्स, भिक्खवे, मिच्छाकम्मन्तो वन्तो होति ... सम्माआजीवस्स भिक्खवे, मिच्छाआजीवो वन्तो होति ... सम्मावायामस्स, भिक्खवे, मिच्छावायामो वन्तो होति ... सम्मासतिस्स, भिक्खवे, मिच्छासति वन्ता 25 होति ... सम्मासमाधिस्स, भिक्खवे, मिच्छासमाधि वन्तो होति ... सम्माञाणिस्स, भिक्खवे, मिच्छाञाणं वन्तं होति ...पे०... ।

६. "सम्माविमुत्तिस्स, भिक्खवे, मिच्छाविमुत्ति वन्ता होति; ये च मिच्छाविमुत्तिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ते चस्स वन्ता होन्ति; सम्माविमुत्तिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा

भावनापारिपूरिं गच्छन्ति । इदं खो तं, भिक्खवे, अरियं वमनं यं वमनं सम्पज्जतियेव नो विपज्जति, यं वमनं आगम्म जातिधम्मा सत्ता जातिया परिमुच्चन्ति ... पे० ... सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासेहि परिमुच्चन्ती" ति ।

---

१०. निद्धमनीयसुत्तं

१. "दसयिमे, भिक्खवे, निद्धमनीया धम्मा । कतमे दस ? 5
सम्मादिट्ठिकस्स, भिक्खवे, मिच्छादिट्ठि निद्धन्ता होति; ये च मिच्छादिट्ठिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ते चस्स निद्धन्ता होन्ति; सम्मादिट्ठिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूरिं गच्छन्ति । R. 221

२. "सम्मासङ्कप्पस्स, भिक्खवे, मिच्छासङ्कप्पो निद्धन्तो होति 10
... पे० ... सम्मावाचस्स भिक्खवे, मिच्छावाचा निद्धन्ता होति ... सम्माकम्मन्तस्स, भिक्खवे, मिच्छाकम्मन्तो निद्धन्तो होति ... सम्माआजीवस्स, भिक्खवे, मिच्छाआजीवो निद्धन्तो होति ... सम्मावायामस्स, भिक्खवे, मिच्छावायामो निद्धन्तो होति ... सम्मासतिस्स, भिक्खवे, मिच्छासति निद्धन्ता होति ... सम्मासमाधिस्स, भिक्खवे, मिच्छासमाधि निद्धन्तो 15
होति ... सम्माञाणिस्स, भिक्खवे, मिच्छाञाणं निद्धन्तं होति ... ।

३. "सम्माविमुत्तिस्स, भिक्खवे, मिच्छाविमुत्ति निद्धन्ता B. 436
होति; ये च मिच्छाविमुत्तिपच्चया अनेके पापका अकुला धम्मा सम्भवन्ति ते चस्स निद्धन्ता होन्ति; सम्माविमुत्तिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूरिं गच्छन्ति । इमे खो, भिक्खवे, दस निद्धमनीया 20
धम्मा" ति ।

---

११. पठमअसेखसुत्तं

१. अथ खो अञ्ञतरो भिक्खु येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच –

२. "'असेखो असेखो' ति, भन्ते, वुच्चति । कित्तावता नु[1] खो[1], 25
भन्ते, भिक्खु असेखो होती" ति ?

१–१. म० पोत्थके नत्थि ।

"इध, भिक्खु, भिक्खु असेखाय सम्मादिट्ठिया समन्नागतो होति, असेखेन सम्मासङ्कप्पेन समन्नागतो होति, असेखाय सम्मावाचाय समन्नागतो होति, असेखेन सम्माकम्मन्तेन समन्नागतो होति, असेखेन सम्माआजीवेन समन्नागतो होति, असेखेन सम्मावायामेन समन्नागतो होति, 5 असेखाय सम्मासतिया समन्नागतो होति, असेखेन सम्मासमाधिना समन्नागतो होति, असेखेन सम्माञाणेन समन्नागतो होति, असेखाय सम्माविमुत्तिया समन्नागतो होति। एवं खो, भिक्खु, भिक्खु असेखो होती" ति।

१२. दुतियअसेखसुत्तं

R. 222 १. "दसयिमे, भिक्खवे, असेखिया धम्मा। कतमे दस? 10 असेखा सम्मादिट्ठि, असेखो सम्मासङ्कप्पो, असेखा सम्मावाचा, असेखो सम्माकम्मन्तो, असेखो सम्माआजीवो, असेखो सम्मावायामो, असेखा सम्मासति, असेखो सम्मासमाधि, असेखं सम्माञाणं, असेखा सम्माविमुत्ति – इमे खो, भिक्खवे, दस असेखिया धम्मा" ति।

समणसञ्ञावग्गो एकादसमो।

तस्सुद्दानं

सञ्ञा[1] बोज्झङ्गा मिच्छत्तं, बीजं[2] विज्जाय निज्जर[2]।
15 धोवनं[3] तिकिच्छा वमनं[3] निद्धमनं[4] द्वे असेखा[4] ति॥

---

१२. पच्चोरोहणिवग्गो

१. पठमअधम्मसुत्तं

B. 437 १. "अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितब्बो अनत्थो च; धम्मो च वेदितब्बो अत्थो च। अधम्मं च विदित्वा अनत्थं च, धम्मं च विदित्वा अत्थं च यथा धम्मो यथा अत्थो तथा पटिपज्जितब्बं।

२. "कतमो च, भिक्खवे, अधम्मो च अनत्थो च? मिच्छादिट्ठि-

---

१. समणसञ्ञा – स्या०। २–२ ० निज्जरा – सी०, रो०; उपविज्जय – स्या०। ३–३ धोवनञ्च तिकिच्छा च – सी०, रो०; विज्जानं धोवनतिकिच्छा – स्या०। ४–४. ० सेखा – सी०; निद्धमेन द्वे चा – स्या०।

मिच्छासङ्कप्पो, मिच्छावाचा, मिच्छाकम्मन्तो, मिच्छाआजीवो, मिच्छा-
वायामो, मिच्छासति, मिच्छासमाधि, मिच्छाञाणं, मिच्छाविमुत्ति –
अयं वुच्चति, भिक्खवे, अधम्मो च अनत्थो च । R. 223

३. "कतमो च, भिक्खवे, धम्मो च अत्थो च ? सम्मादिट्ठि,
सम्मासङ्कप्पो, सम्मावाचा, सम्माकम्मन्तो, सम्माआजीवो, सम्मावायामो, 5
सम्मासति, सम्मासमाधि, सम्माञाणं, सम्माविमुत्ति – अयं वुच्चति,
भिक्खवे, धम्मो च अत्थो च ।

४. "'अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितब्बो अनत्थो च; धम्मो च
वेदितब्बो अत्थो च । अधम्मं च विदित्वा अनत्थं च, धम्मं च विदित्वा
अत्थं च यथा धम्मो यथा अत्थो तथा पटिपज्जितब्बं' ति, इति यं तं वुत्तं, 10
इदमेतं पटिच्च वुत्तं'' ति ।

---

२. दुतियअधम्मसुत्तं

१. "अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितब्बो धम्मो च; अनत्थो च
वेदितब्बो अत्थो च । अधम्मं च विदित्वा धम्मं च, अनत्थं च विदित्वा
अत्थं च यथा धम्मो यथा अत्थो तथा पटिपज्जितब्बं । कतमो च, भिक्खवे,
अधम्मो, कतमो च धम्मो, कतमो च अनत्थो, कतमो च अत्थो ? 15

२. "मिच्छादिट्ठि, भिक्खवे, अधम्मो; सम्मादिट्ठि धम्मो; ये
च मिच्छादिट्ठिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं
अनत्थो; सम्मादिट्ठिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूरिं
गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

३. "मिच्छासङ्कप्पो, भिक्खवे, अधम्मो; सम्मासङ्कप्पो धम्मो; 20 B. 438
ये च मिच्छासङ्कप्पपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं
अनत्थो; सम्मासङ्कप्पपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूरिं
गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

४. "मिच्छावाचा, भिक्खवे, अधम्मो; सम्मावाचा धम्मो; ये
च मिच्छावाचापच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं 25 R. 224
अनत्थो; सम्मावाचापच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूरिं
गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

५. "मिच्छाकम्मन्तो, भिक्खवे, अधम्मो; सम्माकम्मन्तो धम्मो;

ये च मिच्छाकम्मन्तपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; सम्माकम्मन्तपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूरिं गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

६. "मिच्छाआजीवो, भिक्खवे, अधम्मो; सम्माआजीवो धम्मो; 5 ये च मिच्छाआजीवपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; सम्माआजीवपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूरिं गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

७. "मिच्छावायामो, भिक्खवे, अधम्मो; सम्मावायामो धम्मो; ये च मिच्छावायामपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, 10 अयं अनत्थो; सम्मावायामपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूरिं गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

८. "मिच्छासति, भिक्खवे, अधम्मो; सम्मासति धम्मो; ये च मिच्छासतिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; सम्मासतिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूरिं 15 गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

९. "मिच्छासमाधि, भिक्खवे, अधम्मो; सम्मासमाधि धम्मो; ये च मिच्छासमाधिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; सम्मासमाधिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूरिं गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

20 १०. "मिच्छाञाणं, भिक्खवे, अधम्मो; सम्माञाणं धम्मो; ये च मिच्छाञाणपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, P. 439 अयं अनत्थो; सम्माञाणपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूरिं गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

११. "मिच्छाविमुत्ति, भिक्खवे, अधम्मो; सम्माविमुत्ति धम्मो; 25 ये च मिच्छाविमुत्तिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; सम्माविमुत्तिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूरिं गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

१२. "'अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितब्बो धम्मो च; अनत्थो च वेदितब्बो अत्थो च'। अधम्मं च विदित्वा धम्मं च, अनत्थं च विदित्वा

ग्रत्थं च यथा धम्मो यथा ग्रत्थो तथा पटिपज्जितब्बं' ति, इति यं तं वुत्तं,
इदमेतं पटिच्च वुत्तं" ति ।

---

३. ततियग्रधम्मसुत्तं

१. "ग्रधम्मो च, भिक्खवे, वेदितब्बो धम्मो च; ग्रनत्थो च वेदितब्बो ग्रत्थो च । ग्रधम्मं च विदित्वा धम्मं च, ग्रनत्थं च विदित्वा ग्रत्थं च यथा धम्मो यथा ग्रत्थो तथा पटिपज्जितब्बं" ति । इदमवोच 5 R. 225
भगवा । इदं वत्वान सुगतो उट्ठायासना विहारं पाविसि ।

२. ग्रथ खो तेसं भिक्खूनं ग्रचिरपक्कन्तस्स भगवतो एतदहोसि – "इदं खो नो, ग्रावुसो, भगवा सङ्खित्तेन उद्देसं उद्दिसित्वा वित्थारेन ग्रत्थं ग्रविभजित्वा उट्ठायासना विहारं पविट्ठो – 'ग्रधम्मो च, भिक्खवे, वेदितब्बो धम्मो च; ग्रनत्थो च वेदितब्बो ग्रत्थो च । ग्रधम्मं च 10
विदित्वा धम्मं च, ग्रनत्थं च विदित्वा ग्रत्थं च यथा धम्मो यथा ग्रत्थो तथा पटिपज्जितब्बं' ति । को नु खो इमस्स भगवता सङ्खित्तेन उद्देसस्स उद्दिट्ठस्स वित्थारेन ग्रत्थं ग्रविभत्तस्स वित्थारेन ग्रत्थं विभजेय्या" ति ?

३. ग्रथ खो तेसं भिक्खूनं एतदहोसि – "ग्रयं खो ग्रायस्मा 15
ग्रानन्दो सत्थु चेव संवण्णितो सम्भावितो च विञ्ञूनं सब्रह्मचारीनं । पहोति चायस्मा[1] ग्रानन्दो इमस्स भगवता सङ्खित्तेन उद्देसस्स उद्दिट्ठस्स वित्थारेन ग्रत्थं ग्रविभत्तस्स वित्थारेन ग्रत्थं विभजितुं । यन्नून मयं येनायस्मा ग्रानन्दो तेनुपसङ्कमेय्याम; उपसङ्कमित्वा ग्रायस्मन्तं ग्रानन्दं एतमत्थं पटिपुच्छेय्याम[2] । यथा नो ग्रायस्मा ग्रानन्दो ब्याकरिस्सति 20
तथा नं धारेस्सामा" ति ।

४. ग्रथ खो ते भिक्खू येनायस्मा ग्रानन्दो तेनुपसङ्कमिंसु; B. 440
उपसङ्कमित्वा ग्रायस्मता ग्रानन्देन सद्धिं सम्मोदिंसु । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदिंसु । एकमन्तं निसिन्ना खो ते भिक्खू ग्रायस्मन्तं ग्रानन्दं एतदवोचुं – 25

५. "इदं खो नो, ग्रावुसो ग्रानन्द, भगवा सङ्खित्तेन उद्देसं

---

१. ग्रायस्मा – स्या० । २. पुच्छेय्याम – सी०, स्या०, रो० ।

उद्दिसित्वा वित्थारेन अत्थं अविभजित्वा उट्ठायासना विहारं पविट्ठो – 'अधम्मो च ... पे०... तथा पटिपज्जितब्बं' ति ।

"तेसं नो, आवुसो, अम्हाकं अचिरपक्कन्तस्स भगवतो एतद-
R. 226 होसि – 'इदं खो नो, आवुसो, भगवा[1] सङ्खित्तेन उद्देसं उद्दिसित्वा
5 वित्थारेन अत्थं अविभजित्वा उट्ठायासना विहारं पविट्ठो – अधम्मो च ...पे०... तथा पटिपज्जितब्बं ति । को नु खो इमस्स भगवता सङ्खित्तेन उद्देसस्स उद्दिट्ठस्स वित्थारेन अत्थं अविभत्तस्स वित्थारेन अत्थं विभजेय्या' ति ?

"तेसं नो, आवुसो, अम्हाकं एतदहोसि – 'अयं खो आयस्मा
10 आनन्दो सत्थु चेव संवण्णितो सम्भावितो च विञ्ञूनं सब्रह्मचारीनं । पहोति चायस्मा आनन्दो इमस्स भगवता सङ्खित्तेन उद्देसस्स उद्दिट्ठस्स वित्थारेन अत्थं अविभत्तस्स वित्थारेन अत्थं विभजितुं । यन्नून मयं येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्कमेय्याम[2]; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं आनन्दं एतमत्थं पटिपुच्छेय्याम । यथा नो आयस्मा आनन्दो ब्याकरि-
15 स्सति तथा नं धारेस्सामा[3]' ति । विभजतु आयस्मा आनन्दो" ति ।

६. "सेय्यथापि, आवुसो, पुरिसो सारत्थिको सारगवेसी सार-परियेसनं चरमानो महतो रुक्खस्स तिट्ठतो सारवतो अतिक्कम्मेव मूलं अतिक्कम्म खन्धं साखापलासे सारं परियेसितब्बं मञ्ञेय्य; एवं सम्पद-मिदं आयस्मन्तानं सत्थरि सम्मुखीभूते तं भगवन्तं अतिसित्वा अम्हे
20 एतमत्थं पटिपुच्छितब्बं मञ्ञथ[4] । सो हावुसो, भगवा जानं जानाति पस्सं पस्सति, चक्खुभूतो ञाणभूतो धम्मभूतो ब्रह्मभूतो वत्ता पवत्ता अत्थस्स निन्नेता अमतस्स दाता धम्मस्सामी तथागतो । सो चेव पनेतस्स
B. 441, R. 227 कालो अहोसि यं तुम्हे भगवन्तंयेव उपसङ्कमित्वा एतमत्थं पटिपुच्छेय्याथ । यथा वो[5] भगवा ब्याकरेय्य तथा नं धारेय्याथा" ति ।

25 ७. "अद्धावुसो आनन्द, भगवा जानं जानाति पस्सं पस्सति चक्खुभूतो ञाणभूतो धम्मभूतो ब्रह्मभूतो वत्ता पवत्ता अत्थस्स निन्नेता अमतस्स दाता धम्मस्सामी तथागतो । सो चेव पनेतस्स कालो अहोसि यं मयं भगवन्तंयेव उपसङ्कमित्वा एतमत्थं पटिपुच्छेय्याम, यथा नो भगवा ब्याकरेय्य तथा नं धारेय्याम । अपि चायस्मा आनन्दो सत्थु

१. भगवता – म० । २. तेनुपसङ्कमिस्साम – स्या० । ३. धारेय्यामा – सी०, स्या० । ४. मञ्ञेथ – सी०, रो० । ५. नो – सी०, स्या० ।

चेव संवण्णितो सम्भावितो च विञ्ञूनं सब्रह्मचारीनं। पहोति चायस्मा आनन्दो इमस्स भगवता सङ्खित्तेन उद्देसस्स उद्दिट्ठस्स वित्थारेन अत्थं अविभत्तस्स वित्थारेन अत्थं विभजितुं । विभजतायस्मा आनन्दो अगरुं[1] कत्वा[1]" ति ।

८. "तेन हावुसो, सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी" 5 ति । "एवमावुसो" ति खो ते भिक्खू आयस्मतो आनन्दस्स पच्चस्सोसुं । अथायस्मा आनन्दो एतदवोच–

९. "यं खो नो, आवुसो, भगवा सङ्खित्तेन उद्देसं उद्दिसित्वा वित्थारेन अत्थं अविभजित्वा उट्ठायासना विहारं पविट्ठो – 'अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितब्बो धम्मो च; अनत्थो च वेदितब्बो अत्थो च । 10 अधम्मं च विदित्वा धम्मं च, अनत्थं च विदित्वा अत्थं च यथा धम्मो यथा अत्थो तथा पटिपज्जितब्बं' ति । कतमो चावुसो, अधम्मो, कतमो च धम्मो, कतमो च अनत्थो, कतमो च अत्थो ?

१०. "मिच्छादिट्ठि, आवुसो, अधम्मो; सम्मादिट्ठि धम्मो; ये च मिच्छादिट्ठिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं 15 अनत्थो; सम्मादिट्ठिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूरिं गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

११. "मिच्छासङ्कप्पो, आवुसो, अधम्मो; सम्मासङ्कप्पो धम्मो ... मिच्छावाचा, आवुसो, अधम्मो; सम्मावाचा धम्मो ... मिच्छाकम्मन्तो, R. 228 आवुसो, अधम्मो; सम्माकम्मन्तो धम्मो .. मिच्छाआजीवो, आवुसो, 20 अधम्मो; सम्माआजीवो धम्मो ... मिच्छावायामो, आवुसो, अधम्मो; B. 442 सम्मावायामो धम्मो ... मिच्छासति, आवुसो, अधम्मो; सम्मासति धम्मो ... मिच्छासमाधि, आवुसो, अधम्मो; सम्मासमाधि धम्मो ... मिच्छाञाणं, आवुसो, अधम्मो; सम्माञाणं धम्मो ... मिच्छाविमुत्ति, आवुसो, अधम्मो; सम्माविमुत्ति धम्मो; ये च मिच्छाविमुत्तिपच्चया 25 अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; सम्माविमुत्ति-पच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूरिं गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

१२. "यं[2] खो नो, आवुसो, भगवा सङ्खित्तेन उद्देसं उद्दि-सित्वा वित्थारेन अत्थं अविभजित्वा उट्ठायासना विहारं पविट्ठो –

१–१. अगरुकरित्वा – सी०, रो०; अगरु० – स्या० । २. अयं – म० ।

'अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितब्बो धम्मो च ...पे०... तथा पटिपज्जितब्बं'
ति, इमस्स खो अहं, आवुसो, भगवता सङ्खित्तेन उद्देसस्स उद्दिट्ठस्स
वित्थारेन अत्थं अविभत्तस्स एवं[1] वित्थारेन अत्थं आजानामि। आकङ्ख-
माना च पन तुम्हे, आवुसो, भगवन्तंयेव उपसङ्कमित्वा एतमत्थं पटि-
5 पुच्छेय्याथ। यथा वो नं भगवा ब्याकरोति[2] तथा नं धारेय्याथा" ति।

१३. "एवमावुसो" ति खो ते भिक्खू आयस्मतो आनन्दस्स
भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा उट्ठायासना येन भगवा तेनुप-
सङ्कमिंसु; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिंसु।
एकमन्तं निसिन्ना खो ते भिक्खू भगवन्तं एतदवोचुं —

10 १४. "यं खो नो भगवा[3] सङ्खित्तेन उद्देसं उद्दिसित्वा वित्थारेन
अत्थं अविभजित्वा उट्ठायासना विहारं पविट्ठो – 'अधम्मो च, भिक्खवे,
वेदितब्बो...पे०...तथा पटिपज्जितब्बं' ति। तेसं नो, भन्ते, अम्हाकं अचिर-
पक्कन्तस्स भगवतो एतदहोसि – 'इदं खो नो, आवुसो, भगवा सङ्खित्तेन
R. 229 उद्देसं उद्दिसित्वा वित्थारेन अत्थं अविभजित्वा उट्ठायासना विहारं
15 पविट्ठो – अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितब्बो ...पे०... तथा पटिपज्जि-
तब्बं ति। को नु खो इमस्स भगवता सङ्खित्तेन उद्देसस्स उद्दिट्ठस्स
वित्थारेन अत्थं अविभत्तस्स वित्थारेन अत्थं विभजेय्या' ति ?

B. 443 "तेसं नो, भन्ते, अम्हाकं एतदहोसि – 'अयं खो आयस्मा
आनन्दो सत्थु चेव संवण्णितो सम्भावितो च विञ्ञूनं सब्रह्मचारीनं।
20 पहोति चायस्मा आनन्दो इमस्स भगवता सङ्खित्तेन उद्देसस्स उद्दिट्ठस्स
वित्थारेन अत्थं अविभत्तस्स वित्थारेन अत्थं विभजितुं। यन्नून मयं
येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्कमेय्याम; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं आनन्दं
एतमत्थं पटिपुच्छेय्याम। यथा नो आयस्मा आनन्दो ब्याकरिस्सति
तथा नं धारेस्सामा' ति।

25 "अथ खो मयं, भन्ते, येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्कमिम्हा[4];
उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं आनन्दं एतमत्थं अपुच्छिम्हा[5]। तेसं नो, भन्ते,
आयस्मता आनन्देन इमेहि आकारेहि इमेहि पदेहि इमेहि ब्यञ्जनेहि
अत्थो सुविभत्तो" ति।

---

१ सी० पोत्थके नत्थि। २. ब्याकरेय्य – स्या०। ३. भन्ते भगवा – सी०, स्या०, रो०।
४. तेनुपसङ्कमिम्ह – सी०। ५. अपुच्छिम्ह – सी०।

१५. "साधु साधु, भिक्खवे ! पण्डितो, भिक्खवे, आनन्दो । महापञ्ञो, भिक्खवे, आनन्दो । मं चे पि तुम्हे, भिक्खवे, उपसङ्कमित्वा एतमत्थं पटिपुच्छेय्याथ, अहं पि चे तं एवमेव ब्याकरेय्यं यथा तं आनन्देन ब्याकतं । एसो चेव तस्स अत्थो एवं च नं धारेय्याथा" ति ।

---

४. अजितसुत्तं

१. अथ खो अजितो[1] परिब्बाजको येन भगवा तेनुपसङ्कमि ; 5 उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो अजितो परिब्बाजको भगवन्तं एतदवोच – R. 230

२. "अम्हाकं, भो गोतम, पण्डितो नाम सब्रह्मचारी । तेन पञ्चमत्तानि चित्तट्ठानसतानि चिन्तितानि[2], येहि अञ्ञतित्थिया 10 उपारद्धा व[3] जानन्ति[3] उपारद्धस्मा[4]" ति ।

३. अथ खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि – "धारेथ नो तुम्हे, B. 444 भिक्खवे, पण्डितवत्थूनी" ति ?

"एतस्स, भगवा, कालो एतस्स, सुगत, कालो यं भगवा भासेय्य, भगवतो सुत्वा भिक्खू धारेस्सन्ती" ति । 15

"तेन हि, भिक्खवे, सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी" ति । "एवं, भन्ते" ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच –

४. "इध, भिक्खवे, एकच्चो अधम्मिकेन वादेन अधम्मिकं वादं अभिनिग्गण्हाति अभिनिप्पीळेति, तेन च अधम्मिकं परिसं रञ्जेति । 20 तेन सा अधम्मिका परिसा उच्चासद्दमहासद्दा[5] होति – 'पण्डितो वत, भो, पण्डितो वत, भो' ति ।

५. "इध पन, भिक्खवे, एकच्चो अधम्मिकेन वादेन धम्मिकं वादं अभिनिग्गण्हाति अभिनिप्पीळेति, तेन च अधम्मिकं परिसं रञ्जेति । तेन सा अधम्मिका परिसा उच्चासद्दमहासद्दा होति – 'पण्डितो वत, 25 भो, पण्डितो वत, भो' ति ।

---

१. आजितो – स्या० । २. स्या० पोत्थके नत्थि । ३–३. पजानन्ति – सी० । ४. उपारद्धम्हा – सी०, रो० । ५. उच्चासद्दा महासद्दा – सी०, स्या०, रो० ।

६. "इध पन, भिक्खवे, एकच्चो अधम्मिकेन वादेन धम्मिकं च वादं अधम्मिकं च वादं अभिनिग्गण्हाति अभिनिप्पीळेति, तेन च अधम्मिकं परिसं रञ्जेति । तेन सा अधम्मिका परिसा उच्चासद्द-महासद्दा होति – 'पण्डितो वत, भो, पण्डितो वत, भो' ति* ।

R. 231 5 ७. "अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितब्बो धम्मो च; अनत्थो च वेदितब्बो अत्थो च । अधम्मं च विदित्वा धम्मं च, अनत्थं च विदित्वा अत्थं च यथा धम्मो यथा अत्थो तथा पटिपज्जितब्बं ।

८. "कतमो च, भिक्खवे, अधम्मो, कतमो च धम्मो, कतमो च अनत्थो, कतमो च अत्थो ? मिच्छादिट्ठि, भिक्खवे, अधम्मो; सम्मादिट्ठि 10 धम्मो; ये च मिच्छादिट्ठिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; सम्मादिट्ठिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूरिं गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

९. "मिच्छासङ्कप्पो, भिक्खवे, अधम्मो; सम्मासङ्कप्पो धम्मो ... मिच्छावाचा, भिक्खवे, अधम्मो; सम्मावाचा धम्मो ... मिच्छाकम्मन्तो, 15 भिक्खवे, अधम्मो; सम्माकम्मन्तो धम्मो ... मिच्छाआजीवो, भिक्खवे, B. 445 अधम्मो; सम्माआजीवो धम्मो ... मिच्छावायामो, भिक्खवे, अधम्मो; सम्मावायामो धम्मो .. मिच्छासति, भिक्खवे, अधम्मो; सम्मासति धम्मो ... मिच्छासमाधि, भिक्खवे अधम्मो; मम्मासमाधि धम्मो .. मिच्छाञाणं, भिक्खवे, अधम्मो; सम्माञाणं धम्मो ।

20 १०. "मिच्छाविमुत्ति, भिक्खवे, अधम्मो; सम्माविमुत्ति धम्मो; ये च मिच्छाविमुत्तिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; सम्माविमुत्तिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूरिं गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

११. "'अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितब्बो धम्मो च; अनत्थो च R. 232 25 वेदितब्बो अत्थो च । अधम्मं च विदित्वा धम्मं च, अनत्थं च विदित्वा अत्थं च यथा धम्मो यथा अत्थो तथा पटिपज्जितब्बं' ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं" ति ।

---

* 'इध पन भिक्खवे एकच्चो धम्मिकेन वादेन अधम्मिकं वादं ... वत भो ती' ति सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु अधिको पाठो दिस्सति ।

५. सङ्गारवसुत्तं

१. अथ खो सङ्गारवो[1] ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सङ्गारवो ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच – "किं नु खो, भो गोतम, ओरिमं तीरं, किं पारिमं तीरं" ति ? 5

२. "मिच्छादिट्ठि खो, ब्राह्मण, ओरिमं तीरं, सम्मादिट्ठि पारिमं तीरं; मिच्छासङ्कप्पो ओरिमं तीरं, सम्मासङ्कप्पो पारिमं तीरं; मिच्छावाचा ओरिमं तीरं, सम्मावाचा पारिमं तीरं; मिच्छाकम्मन्तो ओरिमं तीरं, सम्माकम्मन्तो पारिमं तीरं; मिच्छाआजीवो ओरिमं तीरं, सम्मा-आजीवो पारिमं तीरं; मिच्छावायामो ओरिमं तीरं, सम्मावायामो 10 पारिमं तीरं; मिच्छासति ओरिमं तीरं, सम्मासति पारिमं तीरं; मिच्छा-समाधि ओरिमं तीरं, सम्मासमाधि पारिमं तीरं; मिच्छाञाणं ओरिमं तीरं, सम्माञाणं पारिमं तीरं; मिच्छाविमुत्ति ओरिमं तीरं, सम्मा-विमुत्ति पारिमं तीरं ति । इदं खो, ब्राह्मण, ओरिमं तीरं, इदं पारिमं तीरं ति । 15

"अप्पका ते मनुस्सेसु, ये जना पारगामिनो ।
अथायं इतरा पजा, तीरमेवानुधावति ॥

"ये च खो सम्मदक्खाते, धम्मे धम्मानुवत्तिनो ।
ते जना पारमेस्सन्ति, मच्चुधेय्यं सुदुत्तरं ॥

"कण्हं धम्मं विप्पहाय, सुक्कं भावेथ पण्डितो । 20 B. 446
ओका अनोकमागम्म[2], विवेके यत्थ दूरमं ॥

"तत्राभिरतिमिच्छेय्य, हित्वा कामे अकिञ्चनो ।
परियोदपेय्य अत्तानं, चित्तक्लेसेहि पण्डितो ॥

"येसं सम्बोधियङ्गेसु, सम्मा चित्तं सुभावितं । R. 233
आदानपटिनिस्सग्गे, अनुपादाय ये रता । 25
खीणासवा जुतिमन्तो[3], ते लोके परिनिब्बुता" ति ॥

---

१. सगारवो – स्या० । २. अनोक्कमागम्म – स्या० । ३. जुतीमन्तो – सी०

६. ओरिमतीरसुत्तं

१. "ओरिमं च, भिक्खवे[1], तीरं देसेस्सामि पारिमं च तीरं। तं सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी" ति। "एवं, भन्ते" ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं। भगवा एतदवोच –

२. "कतमं च, भिक्खवे, ओरिमं तीरं, कतमं च पारिमं तीरं? 5 मिच्छादिट्ठि[2] ओरिमं तीरं, सम्मादिट्ठि पारिमं तीरं ...पे०... मिच्छाविमुत्ति ओरिमं तीरं, सम्माविमुत्ति पारिमं तीरं। इदं खो, भिक्खवे, ओरिमं तीरं, इदं पारिमं तीरं ति।

"अप्पका ते मनुस्सेसु, ये जना पारगामिनो।
अथायं इतरा पजा, तीरमेवानुधावति॥

10 "ये च खो सम्मदक्खाते, धम्मे धम्मानुवत्तिनो।
ते जना पारमेस्सन्ति, मच्चुधेय्यं सुदुत्तरं॥

"कण्हं धम्मं विप्पहाय, सुक्कं भावेथ पण्डितो।
ओका अनोकमागम्म, विवेके यत्थ दूरमं॥

"तत्राभिरतिमिच्छेय्य, हित्वा कामे अकिञ्चनो।
15 परियोदपेय्य अत्तानं, चित्तक्लेसेहि पण्डितो॥

"येसं सम्बोधियङ्गेसु, सम्मा चित्तं सुभावितं।
आदानपटिनिस्सग्गे, अनुपादाय ये रता।
खीणासवा जुतिमन्तो, ते लोके परिनिब्बुता" ति॥

---

७. पठमपच्चोरोहणीसुत्तं

B. 447 १. तेन खो पन समयेन जाणुस्सोणि[3] ब्राह्मणो तदहुपोसथे R. 234 20 सीसंन्हातो[4] नवं खोमयुगं निवत्थो अल्लकुसमुट्ठिं[5] आदाय भगवतो अविदूरे एकमन्तं ठितो होति। अद्दसा खो भगवा जाणुस्सोणिं ब्राह्मणं तदहुपोसथे सीसंन्हातं नवं खोमयुगं निवत्थं अल्लकुसमुट्ठिं आदाय एकमन्तं[6] ठितं। दिस्वान[7] जाणुस्सोणिं ब्राह्मणं एतदवोच –

२. "किं नु त्वं, ब्राह्मण, तदहुपोसथे सीसंन्हातो नवं खोमयुगं

---

१. वो भिक्खवे – सी० स्या०, रो०। २ मिच्छादिट्ठि भिक्खवे – सी०, स्या०, रो०। ३. जानुस्सोनि – सी०। ४ सीसनहातो – सी०, रो०; सीसन्हातो – स्या०। ५. अल्लं कुसमुट्ठिं – सी०, रो०। ६. अविदूरे एकमन्तं – सी०, स्या०, रो०। ७. दिस्वा – सी०, रो०।

निवत्थो अल्लकुसमुट्ठिं आदाय एकमन्तं ठितो ? किं न्वज्ज ब्राह्मण-कुलस्सा" ति ?

"पच्चोरोहणी, भो गोतम, अज्ज ब्राह्मणकुलस्सा" ति ।

"यथा कथं पन, ब्राह्मण, ब्राह्मणानं पच्चोरोहणी होती" ति ?

"इध, भो गोतम, ब्राह्मणा तदहुपोसथे सीसंन्हाता नवं खोमयुगं 5 निवत्था अल्लेन गोमयेन पथविं ओपुञ्जित्वा हरितेहि कुसेहि पत्थरित्वा अन्तरा च वेलं अन्तरा च अग्यागारं सेय्यं कप्पेन्ति । ते तं रत्तिं तिक्खत्तुं पच्चुट्ठाय पञ्जलिका अग्गिं नमस्सन्ति – 'पच्चोरोहाम भवन्तं, पच्चो-रोहाम भवन्तं' ति । बहुकेन च सप्पितेलनवनीतेन अग्गिं सन्तप्पेन्ति । तस्सा च रत्तिया अच्चयेन पणीतेन खादनीयेन भोजनीयेन ब्राह्मणे 10 सन्तप्पेन्ति । एवं, भो गोतम, ब्राह्मणानं पच्चोरोहणी होती" ति ।

"अञ्ञथा खो, ब्राह्मण, ब्राह्मणानं पच्चोरोहणी होति[1], अञ्ञथा च पन अरियस्स विनये पच्चोरोहणी होती" ति ।

"यथा कथं पन, भो गोतम, अरियस्स विनये पच्चोरोहणी होति ? साधु मे भवं गोतमो तथा धम्मं देसेतु यथा अरियस्स विनये 15 पच्चोरोहणी होती" ति ।

"तेन हि, ब्राह्मण, सुणाहि, साधुकं मनसि करोहि; B. 448 भासिस्सामी" ति । "एवं, भो" ति खो जाणुस्सोणि ब्राह्मणो भगवतो पच्चस्सोसि । भगवा एतदवोच –

३. "इध, ब्राह्मण, अरियसावको इति पटिसञ्चिक्खति – 20 R. 235 'मिच्छादिट्ठिया खो पापको विपाको दिट्ठे चेव धम्मे अभिसम्परायं चा' ति । सो इति पटिसङ्खाय मिच्छादिट्ठिं पजहति; मिच्छादिट्ठिया पच्चो-रोहति ।

... मिच्छासङ्कप्पस्स खो पापको विपाको – दिट्ठे चेव धम्मे अभिसम्परायं चा ति । सो इति पटिसङ्खाय मिच्छासङ्कप्पं पजहति; 25 मिच्छासङ्कप्पा पच्चोरोहति ।

... मिच्छावाचाय खो पापको विपाको – दिट्ठे चेव धम्मे अभिसम्परायं चा ति । सो इति पटिसङ्खाय मिच्छावाचं पजहति; मिच्छावाचाय पच्चोरोहति ।

१. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

... मिच्छाकम्मन्तस्स खो पापको विपाको – दिट्ठे चेव धम्मे अभिसम्परायं चा ति । सो इति पटिसङ्खाय मिच्छाकम्मन्तं पजहति; मिच्छाकम्मन्ता पच्चोरोहति ।

... मिच्छाआजीवस्स खो पापको विपाको – दिट्ठे चेव धम्मे 5 अभिसम्परायं चा ति । सो इति पटिसङ्खाय मिच्छाआजीवं पजहति; मिच्छाआजीवा पच्चोरोहति ।

... मिच्छावायामस्स खो पापको विपाको – दिट्ठे चेव धम्मे अभिसम्परायं चा ति । सो इति पटिसङ्खाय मिच्छावायामं पजहति; मिच्छावायामा पच्चोरोहति ।

10 ... मिच्छासतिया खो पापको विपाको – दिट्ठे चेव धम्मे अभिसम्परायं चा ति । सो इति पटिसङ्खाय मिच्छासतिं पजहति; मिच्छासतिया पच्चोरोहति ।

... मिच्छासमाधिस्स खो पापको विपाको – दिट्ठे चेव धम्मे अभिसम्परायं चा ति । सो इति पटिसङ्खाय मिच्छासमाधिं पजहति; 15 मिच्छासमाधिम्हा पच्चोरोहति ।

B. 449 ... मिच्छाञाणस्स खो पापको विपाको – दिट्ठे चेव धम्मे अभिसम्परायं चा ति । सो इति पटिसङ्खाय मिच्छाञाणं पजहति; मिच्छाञाणम्हा पच्चोरोहति ।

"इध, ब्राह्मण, ... पटिसञ्चिक्खति – 'मिच्छाविमुत्तिया खो 20 पापको विपाको – दिट्ठे चेव धम्मे अभिसम्परायं चा' ति । सो इति पटिसङ्खाय मिच्छाविमुत्तिं पजहति; मिच्छाविमुत्तिया पच्चोरोहति । एवं खो, ब्राह्मण, अरियस्स विनये पच्चोरोहणी होती" ति ।

४. "अञ्ञथा, भो गोतम, ब्राह्मणानं पच्चोरोहणी, अञ्ञथा च पन अरियस्स विनये पच्चोरोहणी होति । इमिस्सा च, भो गोतम, 25 अरियस्स विनये पच्चोरोहणिया ब्राह्मणानं पच्चोरोहणी कलं[1] नाग्घति R. 236 सोळसिं । अभिक्कन्तं, भो गोतम ... पे० ... उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं" ति ।

---

१. कल्लं – स्या० ।

८. दुतियपच्चोरोहणीसुत्तं

१. "अरियं वो भिक्खवे, पच्चोरोहणिं देसेस्सामि। तं सुणाथ...
कतमा च, भिक्खवे, अरिया पच्चोरोहणी ? इध, भिक्खवे, अरियसावको
इति पटिसञ्चिक्खति – 'मिच्छादिट्ठिया खो पापको विपाको – दिट्ठे
चेव धम्मे अभिसम्परायं चा' ति। सो इति पटिसङ्खाय मिच्छादिट्ठिं
पजहति; मिच्छादिट्ठिया पच्चोरोहति। मिच्छासङ्कप्पस्स खो पापको 5
विपाको ... मिच्छावाचाय खो ... मिच्छाकम्मन्तस्स खो ... मिच्छा-
आजीवस्स खो ... मिच्छावायामस्स खो ... मिच्छासतिया खो ... मिच्छा-
समाधिस्स खो ... मिच्छाञाणस्स खो ... मिच्छाविमुत्तिया खो पापको
विपाको – दिट्ठे चेव धम्मे अभिसम्परायं चा ति। सो इति पटिसङ्खाय
मिच्छाविमुत्तिं पजहति; मिच्छाविमुत्तिया पच्चोरोहति। अयं वुच्चति, 10
भिक्खवे, अरिया पच्चोरोहणी" ति।

---

९. पुब्बङ्गमसुत्तं

१. "सुरियस्स[1], भिक्खवे, उदयतो एतं पुब्बङ्गमं एतं पुब्ब-
निमित्तं, यदिदं – अरुणुग्गं[2]। एवमेव खो, भिक्खवे, कुसलानं धम्मानं
एतं पुब्बङ्गमं एतं पुब्बनिमित्तं, यदिदं – सम्मादिट्ठि। सम्मादिट्ठिकस्स[3],
भिक्खवे, सम्मासङ्कप्पो पहोति, सम्मासङ्कप्पस्स सम्मावाचा पहोति, 15
सम्मावाचस्स सम्माकम्मन्तो पहोति, सम्माकम्मन्तस्स सम्माआजीवो B. 450
पहोति, सम्माआजीवस्स सम्मावायामो पहोति, सम्मावायामस्स सम्मा-
सति पहोति, सम्मासतिस्स सम्मासमाधि पहोति, सम्मासमाधिस्स R. 237
सम्माञाणं पहोति, सम्माञाणिस्स सम्माविमुत्ति पहोती" ति।

---

१०. आसवक्खयसुत्तं

१. "दसयिमे, भिक्खवे, धम्मा भाविता बहुलीकता आसवानं 20
खयाय संवत्तन्ति। कतमे दस ? सम्मादिट्ठि, सम्मासङ्कप्पो, सम्मा-
वाचा, सम्माकम्मन्तो, सम्माआजीवो, सम्मावायामो, सम्मासति, सम्मा-
समाधि, सम्माञाणं, सम्माविमुत्ति – इमे खो, भिक्खवे, दस धम्मा
भाविता बहुलीकता आसवानं खयाय संवत्तन्ती" ति।

पच्चोरोहणिवग्गो बारसमो।

---

१. सूरियस्स – म०। २. अरुणग्गं – सी०, रो०; अरुणुत्तं – स्या०। ३. ० दिट्ठिस्स – सी०, रो०।

तस्सुद्दानं

तयो अधम्मा[1] अजितो, सङ्गारवो च ओरिमं ।
द्वे चेव पच्चोरोहणी, पुब्बङ्गमं आसवक्खयो[2] ति ॥

---

१३. परिसुद्धवग्गो[3]

१. पठमसुत्तं

१. "दसयिमे, भिक्खवे, धम्मा परिसुद्धा परियोदाता, नाञ्ञत्र सुगतविनया । कतमे दस ? सम्मादिट्ठि, सम्मासङ्कप्पो, सम्मावाचा, 5 सम्माकम्मन्तो, सम्माआजीवो, सम्मावायामो, सम्मासति, सम्मासमाधि, सम्माञाणं, सम्माविमुत्ति – इमे खो, भिक्खवे, दस धम्मा परिसुद्धा परियोदाता, नाञ्ञत्र सुगतविनया" ति ।

२. दुतियसुत्तं

१. "दसयिमे, भिक्खवे, धम्मा अनुप्पन्ना उप्पज्जन्ति, नाञ्ञत्र R. 238 सुगतविनया । कतमे दस ? सम्मादिट्ठि ...पे०... सम्माविमुत्ति – 10 इमे खो, भिक्खवे, दस धम्मा अनुप्पन्ना उप्पज्जन्ति, नाञ्ञत्र सुगतविनया" ति ।

३. ततियसुत्तं

B. 451 १. "दसयिमे, भिक्खवे, धम्मा महप्फला महानिसंसा, नाञ्ञत्र सुगतविनया । कतमे दस ? सम्मादिट्ठि ...पे०... सम्माविमुत्ति – इमे खो, भिक्खवे, दस धम्मा महप्फला महानिसंसा, नाञ्ञत्र 15 सुगतविनया" ति ।

४. चतुत्थसुत्तं

१. "दसयिमे, भिक्खवे, धम्मा रागविनयपरियोसाना होन्ति दोसविनयपरियोसाना होन्ति मोहविनयपरियोसाना होन्ति, नाञ्ञत्र

१. अधम्मं – सी० । २. आसवो चा – सी०, रो० । ३ परिसुद्धिवग्गो – स्या० ।

सुगतविनया । कतमे दस ? सम्मादिट्ठि ...पे०... सम्माविमुत्ति – इमे खो, भिक्खवे, दस धम्मा रागविनयपरियोसाना होन्ति दोसविनयपरियोसाना होन्ति मोहविनयपरियोसाना होन्ति, नाञ्ञत्र सुगतविनया" ति ।

---

५. पञ्चमसुत्तं

१. "दसयिमे, भिक्खवे, धम्मा एकन्तनिब्बिदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिञ्ञाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तन्ति, नाञ्ञत्र 5 सुगतविनया । कतमे दस ? सम्मादिट्ठि ...पे०... सम्माविमुत्ति – इमे खो, भिक्खवे, दस धम्मा एकन्तनिब्बिदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिञ्ञाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तन्ति, नाञ्ञत्र सुगतविनया" ति ।

---

६. छट्ठसुत्तं

१. "दसयिमे, भिक्खवे, धम्मा भाविता बहुलीकता अनुप्पन्ना 10 उप्पज्जन्ति, नाञ्ञत्र सुगतविनया । कतमे दस ? सम्मादिट्ठि ...पे०... R.239 सम्माविमुत्ति – इमे खो, भिक्खवे, दस धम्मा भाविता बहुलीकता अनुप्पन्ना उप्पज्जन्ति, नाञ्ञत्र सुगतविनया" ति ।

---

७. सत्तमसुत्तं

१. "दसयिमे, भिक्खवे, धम्मा भाविता बहुलीकता महप्फला होन्ति महानिसंसा, नाञ्ञत्र सुगतविनया । कतमे दस ? सम्मादिट्ठि 15 ...पे०... सम्माविमुत्ति – इमे खो, भिक्खवे, दस धम्मा भाविता बहुलीकता महप्फला होन्ति महानिसंसा, नाञ्ञत्र सुगतविनया" ति ।

---

८. अट्ठमसुत्तं

१. "दसयिमे, भिक्खवे, धम्मा भाविता बहुलीकता राग- B. 452 विनयपरियोसाना होन्ति दोसविनयपरियोसाना होन्ति मोहविनय-परियोसाना होन्ति, नाञ्ञत्र सुगतविनया । कतमे दस ? सम्मादिट्ठि 20 ...पे०... सम्माविमुत्ति – इमे खो, भिक्खवे, दस धम्मा भाविता

बहुलीकता रागविनयपरियोसाना होन्ति दोसविनयपरियोसाना होन्ति मोहविनयपरियोसाना होन्ति, नाञ्ञत्र सुगतविनया" ति ।

---

९. नवमसुत्तं

१. "दसयिमे, भिक्खवे, धम्मा भाविता बहुलीकता एकन्तनिब्बिदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिञ्ञाय सम्बोधाय 5 निब्बानाय संवत्तन्ति, नाञ्ञत्र सुगतविनया । कतमे दस ? सम्मादिट्ठि ...पे०... सम्माविमुत्ति – इमे खो, भिक्खवे, दस धम्मा भाविता बहुलीकता एकन्तनिब्बिदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिञ्ञाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तन्ति , नाञ्ञत्र सुगतविनया" ति ।

---

१०. दसमसुत्तं

R. 240 १. "दसयिमे, भिक्खवे, मिच्छत्ता । कतमे दस ? मिच्छा-10 दिट्ठि, मिच्छासङ्कप्पो, मिच्छावाचा, मिच्छाकम्मन्तो, मिच्छाआजीवो, मिच्छावायामो, मिच्छासति, मिच्छासमाधि, मिच्छाञाणं, मिच्छाविमुत्ति – इमे खो, भिक्खवे, दस मिच्छत्ता" ति ।

---

११. एकादसमसुत्तं

१. "दसयिमे, भिक्खवे, सम्मत्ता । कतमे दस ? सम्मादिट्ठि, सम्मासङ्कप्पो, सम्मावाचा, सम्माकम्मन्तो, सम्माआजीवो, सम्मा-15 वायामो, सम्मासति, सम्मासमाधि, सम्माञाणं, सम्माविमुत्ति – इमे खो, भिक्खवे, दस सम्मत्ता" ति ।

परिसुद्धवग्गो तेरसमो ।

---

१४. साधुवग्गो

१. साधुसुत्तं

B. 453 १. "साधुं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि[1] असाधुं च । तं सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी" ति । "एवं, भन्ते" ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच –

---

१. देसिस्सामि – सी०, स्या०, रो० ।

२. "कतमं[1] च, भिक्खवे, असाधु[2] ? मिच्छादिट्ठि, मिच्छासङ्कप्पो, मिच्छावाचा, मिच्छाकम्मन्तो, मिच्छाआजीवो, मिच्छावायामो, मिच्छासति, मिच्छासमाधि, मिच्छाञाणं, मिच्छाविमुत्ति – इदं वुच्चति, भिक्खवे, असाधु। कतमं च, भिक्खवे, साधु[3] ? सम्मादिट्ठि, सम्मासङ्कप्पो, सम्मावाचा सम्माकम्मन्तो, सम्माआजीवो, सम्मावायामो, सम्मासति, सम्मासमाधि, सम्माञाणं, सम्माविमुत्ति – इदं वुच्चति, भिक्खवे, साधू" ति।

R. 241 5

२. अरियधम्मसुत्तं

१. "अरियधम्मं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि अनरियधम्मं च। तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, अनरियो धम्मो ? मिच्छादिट्ठि ...पे०... मिच्छाविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, अनरियो धम्मो। कतमो च, भिक्खवे, अरियो धम्मो ? सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, अरियो धम्मो" ति।

10

३. अकुसलसुत्तं

१. "अकुसलं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि कुसलं च। तं सुणाथ ... पे०... कतमं च, भिक्खवे, अकुसलं ? मिच्छादिट्ठि ... पे०... मिच्छाविमुत्ति – इदं वुच्चति, भिक्खवे, अकुसलं। कतमं च, भिक्खवे, कुसलं ? सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति – इदं वुच्चति, भिक्खवे, कुसलं" ति।

15

४. अत्थसुत्तं

१. "अत्थं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि अनत्थं च। तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, अनत्थो ? मिच्छादिट्ठि ... पे०... मिच्छाविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, अनत्थो। कतमो च, भिक्खवे, अत्थो ? सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, अत्थो" ति।

R. 242 20

५. धम्मसुत्तं

१. "धम्मं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि अधम्मं च। तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, अधम्मो ? मिच्छादिट्ठि .. पे०... मिच्छा-

B. 454

१. कतमो – सी०। २. असाधुं – सी०, स्या०, रो०। ३. साधुं – सी०, स्या०, रो०।

विमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, अधम्मो । कतमो च, भिक्खवे, धम्मो? सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, धम्मो" ति ।

६. सासवसुत्तं

१. "सासवं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि अनासवं च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, सासवो धम्मो ? मिच्छादिट्ठि
5 ... पे०... मिच्छाविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, सासवो धम्मो । कतमो च, भिक्खवे, अनासवो धम्मो ? सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, अनासवो धम्मो" ति ।

७. सावज्जसुत्तं

१. "सावज्जं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि अनवज्जं च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, सावज्जो धम्मो ? मिच्छादिट्ठि
10 ... पे०... मिच्छाविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, सावज्जो धम्मो । कतमो च, भिक्खवे, अनवज्जो धम्मो ? सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, अनवज्जो धम्मो" ति ।

८. तपनीयसुत्तं

R. 243 १. "तपनीयं[1] च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि अतपनीयं च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, तपनीयो धम्मो ? मिच्छा-
15 दिट्ठि ... पे०... मिच्छाविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, तपनीयो धम्मो । कतमो च, भिक्खवे, अतपनीयो धम्मो ? सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, अतपनीयो धम्मो" ति ।

९. आचयगामिसुत्तं

१. "आचयगामिं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि अपचयगामिं च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, आचयगामी धम्मो ?
20 मिच्छादिट्ठि ... पे०... मिच्छाविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, आचय-

१. तपनियं – स्या० ।

गामी धम्मो। कतमो च, भिक्खवे, अपचयगामी धम्मो? सम्मा- B. 455
दिट्ठि ...पे०... सम्माविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, अपचयगामी
धम्मो" ति।

१०. दुक्खुद्रयसुत्तं

१. "दुक्खुद्रयं[1] च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि सुखुद्रयं च।
तं सुणाथ ...पे०... कतमो च, भिक्खवे, दुक्खुद्रयो धम्मो? मिच्छादिट्ठि 5
...पे०... मिच्छाविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, दुक्खुद्रयो धम्मो।
कतमो च, भिक्खवे, सुखुद्रयो धम्मो? सम्मादिट्ठि ...पे०... सम्मा-
विमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, सुखुद्रयो धम्मो" ति।

११. दुक्खविपाकसुत्तं

१. "दुक्खविपाकं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि सुखविपाकं R. 244
च। तं सुणाथ ...पे०... कतमो च, भिक्खवे, दुक्खविपाको धम्मो? 10
मिच्छादिट्ठि ...पे०... मिच्छाविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे,
दुक्खविपाको धम्मो। कतमो च, भिक्खवे, सुखविपाको धम्मो?
सम्मादिट्ठि ...पे०... सम्माविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, सुखविपाको
धम्मो" ति।

साधुवग्गो चुद्दसमो।

१५. अरियवग्गो

१. अरियमग्गसुत्तं

१. "अरियमग्गं च वो, भिक्खवे, धम्मं[2] देसेस्सामि अनरिय- 15
मग्गं च। तं सुणाथ ...पे०... कतमो च, भिक्खवे, अनरियो मग्गो?
मिच्छादिट्ठि ...पे०... मिच्छाविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, अनरियो
मग्गो। कतमो च, भिक्खवे, अरियो मग्गो? सम्मादिट्ठि ...पे०...
सम्माविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, अरियो मग्गो" ति।

१. दुक्खुद्दयं – सी०। २. सी० पोत्थके न दिस्सति।

२. कण्हमग्गसुत्तं

१. "कण्हमग्गं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि सुक्कमग्गं
R. 245 च। तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, कण्हमग्गो? मिच्छादिट्ठि
B. 456 ... पे०... मिच्छाविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, कण्हमग्गो। कतमो
च, भिक्खवे, सुक्कमग्गो[1]? सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति – अयं
5 वुच्चति, भिक्खवे, सुक्कमग्गो" ति।

---

३. सद्धम्मसुत्तं

१. "सद्धम्मं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि असद्धम्मं च। तं सुणाथ
... पे०... कतमो च, भिक्खवे, असद्धम्मो? मिच्छादिट्ठि ... पे०... मिच्छा-
विमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, असद्धम्मो। कतमो च, भिक्खवे,
सद्धम्मो? सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे,
10 सद्धम्मो" ति।

---

४. सप्पुरिसधम्मसुत्तं

१. "सप्पुरिसधम्मं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि असप्पुरिसधम्मं
च। तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, असप्पुरिसधम्मो? मिच्छा-
दिट्ठि ... पे०... मिच्छाविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, असप्पुरिस-
धम्मो। कतमो च, भिक्खवे, सप्पुरिसधम्मो? सम्मादिट्ठि ... पे०...
15 सम्माविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, सप्पुरिसधम्मो" ति।

---

५. उप्पादेतब्बसुत्तं

१. "उप्पादेतब्बं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि न उप्पादे-
तब्बं च। तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, न उप्पादेतब्बो
धम्मो? मिच्छादिट्ठि ... पे०... मिच्छाविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे,
R. 246 न उप्पादेतब्बो धम्मो। कतमो च, भिक्खवे, उप्पादेतब्बो धम्मो?
20 सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, उप्पादेतब्बो
धम्मो" ति।

---

१. सुक्को मग्गो – स्या०।

६. आसेवितब्बसुत्तं

१. "आसेवितब्बं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि न आसेवितब्बं च। तं सुणाथ ...पे०... कतमो च, भिक्खवे, न आसेवितब्बो धम्मो ? मिच्छादिट्ठि ...पे०... मिच्छाविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, न आसेवितब्बो धम्मो। कतमो च, भिक्खवे, आसेवितब्बो धम्मो ? सम्मादिट्ठि ...पे०... सम्माविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, आसेवितब्बो धम्मो" ति। 5

---

७. भावेतब्बसुत्तं

१. "भावेतब्बं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि न भावेतब्बं च। तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, न भावेतब्बो धम्मो ? मिच्छादिट्ठि ...पे०... मिच्छाविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, न भावेतब्बो धम्मो। कतमो च, भिक्खवे, भावेतब्बो धम्मो ? सम्मादिट्ठि ...पे०... सम्माविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, भावेतब्बो धम्मो" ति। B. 457 10

---

८. बहुलीकातब्बसुत्तं

१. "बहुलीकातब्बं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि न बहुलीकातब्बं च। तं सुणाथ ...पे०... कतमो च, भिक्खवे, न बहुलीकातब्बो धम्मो ? मिच्छादिट्ठि ...पे०... मिच्छाविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, न बहुलीकातब्बो धम्मो। कतमो च, भिक्खवे, बहुलीकातब्बो धम्मो ? सम्मादिट्ठि ...पे०... सम्माविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, बहुलीकातब्बो धम्मो" ति। 15

---

९. अनुस्सरितब्बसुत्तं

१. "अनुस्सरितब्बं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि न अनुस्सरितब्बं च। तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, न अनुस्सरितब्बो धम्मो ? मिच्छादिट्ठि ...पे०... मिच्छाविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, न अनुस्सरितब्बो धम्मो। कतमो च, भिक्खवे, अनुस्सरितब्बो धम्मो ? सम्मादिट्ठि ...पे०... सम्माविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, अनुस्सरितब्बो धम्मो" ति। R. 247 20

---

१०. सच्छिकातब्बसुत्तं

१. "सच्छिकातब्बं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि न सच्छिकातब्बं च। तं सुणाथ ...पे०... कतमो च, भिक्खवे, न सच्छिकातब्बो धम्मो ? मिच्छादिट्ठि ...पे०.. मिच्छाविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, न सच्छिकातब्बो धम्मो। कतमो च, भिक्खवे, सच्छिकातब्बो धम्मो ? 5 सम्मादिट्ठि ...पे०... सम्माविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, सच्छिकातब्बो धम्मो" ति।

अरियवग्गो पन्नरसमो।

ततियो पण्णासको समत्तो।

---

१६. पुग्गलवग्गो

१. सेवितब्बसुत्तं

B. 458 R. 248

१. "दसहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो पुग्गलो न सेवितब्बो। कतमेहि दसहि ? मिच्छादिट्ठिको होति, मिच्छासङ्कप्पो होति, मिच्छावाचो होति, मिच्छाकम्मन्तो होति, मिच्छाआजीवो होति, मिच्छा-10 वायामो होति, मिच्छासति होति, मिच्छासमाधि होति, मिच्छाञाणी होति, मिच्छाविमुत्ति होति – इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्मेहि समन्नागतो पुग्गलो न सेवितब्बो।

२. "दसहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो पुग्गलो सेवितब्बो। कतमेहि दसहि ? सम्मादिट्ठिको होति, सम्मासङ्कप्पो होति, सम्मावाचो 15 होति, सम्माकम्मन्तो होति, सम्माआजीवो होति, सम्मावायामो होति, सम्मासति होति, सम्मासमाधि होति, सम्माञाणी होति, सम्माविमुत्ति होति – इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्मेहि समन्नागतो पुग्गलो सेवितब्बो" ति।

२–१२. भजितब्बादिसुत्तानि

१. "दसहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो पुग्गलो न भजितब्बो 20 ...पे०... भजितब्बो ...पे०. . न पयिरुपासितब्बो ... पयिरुपासितब्बो ...पे०... न पुज्जो होति ... पुज्जो होति ...पे०... न पासंसो होति ...

पासंसो होति ... पे०... अगारवो होति ... सगारवो होति ... पे०... अप्प-
तिस्सो[1] होति ... सप्पतिस्सो[2] होति ... पे०... न आराधको होति ...
आराधको होति ... पे०... न विसुज्झति ... विसुज्झति ... पे०... मानं
नाधिभोति ... मानं अधिभोति ... पे०... पञ्ञाय न वड्ढति ... पञ्ञाय R. 249
वड्ढति ... पे०... । 5

२. "बहुं अपुञ्ञं पसवति ... बहुं पुञ्ञं पसवति । कतमेहि
दसहि ? सम्मादिट्ठिको होति, सम्मासङ्कप्पो होति, सम्मावाचो होति,
सम्माकम्मन्तो होति, सम्माआजीवो होति, सम्मावायामो होति, सम्मा- B. 459
सति होति, सम्मासमाधि होति, सम्माञाणी होति, सम्माविमुत्ति होति
– इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्मेहि समन्नागतो पुग्गलो बहुं पुञ्ञं 10
पसवती" ति ।

पुग्गलवग्गो सोळसमो ।

—— o ——

१७. जाणुस्सोणिवग्गो

१. ब्राह्मणपच्चोरोहणीसुत्तं

१. तेन खो पन समयेन जाणुस्सोणि ब्राह्मणो तदहुपोसथे
सीसंन्हातो नवं खोमयुगं निवत्थो अल्लकुसमुट्ठिं आदाय भगवतो
अविदूरे एकमन्तं ठितो होति । अद्दसा खो भगवा जाणुस्सोणिं ब्राह्मणं
तदहुपोसथे सीसंन्हातं नवं खोमयुगं निवत्थं अल्लकुसमुट्ठिं आदाय एकमन्तं 15
ठितं । दिस्वान जाणुस्सोणिं ब्राह्मणं एतदवोच –

२. "किं नु त्वं, ब्राह्मण, तदहुपोसथे सीसंन्हातो नवं खोमयुगं
निवत्थो अल्लकुसमुट्ठिं आदाय एकमन्तं ठितो ? किं न्वज्ज ब्राह्मण-
कुलस्सा" ति[3] ?

"पच्चोरोहणी, भो गोतम, अज्ज ब्राह्मणकुलस्सा" ति । 20

"यथा कथं पन, ब्राह्मण, ब्राह्मणानं पच्चोरोहणी होती" ति ? R. 250

"इध, भो गोतम, ब्राह्मणा तदहुपोसथे सीसंन्हाता नवं खोमयुगं
निवत्था अल्लेन गोमयेन[4] पथविं ओपुञ्जित्वा हरितेहि कुसेहि पत्थरित्वा

---

१. अप्पतिस्सो – सी०, स्या०, रो० । २. सप्पतिस्सो – सी०, स्या०, रो० । ३. ति पुच्छि
– सी० । ४. गोमेन – सी० ।

अन्तरा च वेलं अन्तरा च अग्यागारं सेय्यं कप्पेन्ति । ते तं रत्तिं तिक्खत्तुं पच्चुट्ठाय पञ्जलिका अग्गिं नमस्सन्ति – 'पच्चोरोहाम भवन्तं, पच्चोरोहाम भवन्तं' ति । बहुकेन[1] च सप्पितेलनवनीतेन अग्गिं सन्तप्पेन्ति । तस्सा च रत्तिया अच्चयेन पणीतेन खादनीयेन भोजनीयेन ब्राह्मणे 5 सन्तप्पेन्ति । एवं, भो गोतम, ब्राह्मणानं पच्चोरोहणी होती" ति ।

"अञ्ञथा खो, ब्राह्मण, ब्राह्मणानं पच्चोरोहणी होति, अञ्ञथा च पन अरियस्स विनये पच्चोरोहणी होती" ति ।

B. 460 "यथा कथं पन, भो गोतम, अरियस्स विनये पच्चोरोहणी होति ? साधु मे भवं गोतमो तथा धम्मं देसेतु यथा अरियस्स विनये 10 पच्चोरोहणी होती" ति ।

"तेन हि, ब्राह्मण, सुणाहि, साधुकं मनसि करोहि; भासिस्सामी" ति । "एवं, भो" ति खो जाणुस्सोणि ब्राह्मणो भगवतो पच्चस्सोसि । भगवा एतदवोच –

३. "इध, ब्राह्मण, अरियसावको इति पटिसञ्चिक्खति – 15 'पाणातिपातस्स खो पापको विपाको दिट्ठे चेव धम्मे अभिसम्परायं चा' ति । सो इति पटिसङ्खाय पाणातिपातं पजहति; पाणातिपाता पच्चोरोहति ।

... अदिन्नादानस्स खो पापको विपाको – दिट्ठे चेव धम्मे अभिसम्परायं चा ति । सो इति पटिसङ्खाय अदिन्नादानं पजहति; 20 अदिन्नादाना पच्चोरोहति ।

... कामेसुमिच्छाचारस्स खो पापको विपाको – दिट्ठे चेव धम्मे अभिसम्परायं चा ति । सो इति पटिसङ्खाय कामेसुमिच्छाचारं पजहति; कामेसुमिच्छाचारा पच्चोरोहति ।

... मुसावादस्स खो पापको विपाको – दिट्ठे चेव धम्मे अभिसम्प-
R. 251 25 रायं चा ति । सो इति पटिसङ्खाय मुसावादं पजहति; मुसावादा पच्चोरोहति ।

... पिसुणाय वाचाय खो पापको विपाको – दिट्ठे चेव धम्मे अभिसम्परायं चा ति । सो इति पटिसङ्खाय पिसुणं वाचं पजहति; पिसुणाय वाचाय पच्चोरोहति ।

---

१. पहूतेन – सी०, स्या०, रो० ।

... फरुसाय वाचाय खो पापको विपाको – दिट्ठे चेव धम्मे अभिसम्परायं चा ति। सो इति पटिसङ्खाय फरुसं वाचं पजहति; फरुसाय वाचाय पच्चोरोहति।

... सम्फप्पलापस्स खो पापको विपाको – दिट्ठे चेव धम्मे अभिसम्परायं चा ति। सो इति पटिसङ्खाय सम्फप्पलापं पजहति; 5 सम्फप्पलापा पच्चोरोहति।

... अभिज्झाय खो पापको विपाको – दिट्ठे चेव धम्मे अभि- B. 461 सम्परायं चा ति। सो इति पटिसङ्खाय अभिज्झं पजहति; अभिज्झाय पच्चोरोहति।

... ब्यापादस्स खो पापको विपाको – दिट्ठे चेव धम्मे अभिसम्परायं 10 चा ति। सो इति पटिसङ्खाय ब्यापादं पजहति; ब्यापादा पच्चोरोहति।

"इध, ब्राह्मण ... पटिसञ्चिक्खति – 'मिच्छादिट्ठिया खो पापको विपाको – दिट्ठे चेव धम्मे अभिसम्परायं चा' ति। सो इति पटिसङ्खाय मिच्छादिट्ठिं पजहति; मिच्छादिट्ठिया पच्चोरोहति। एवं खो, ब्राह्मण, अरियस्स विनये पच्चोरोहणी होती" ति। 15

४. "अञ्ञथा खो, भो गोतम, ब्राह्मणानं पच्चोरोहणी होति, अञ्ञथा च पन अरियस्स विनये पच्चोरोहणी होति। इमिस्सा[1], भो गोतम, अरियस्स विनये पच्चोरोहणिया ब्राह्मणानं पच्चोरोहणी कलं नाग्घति सोळसिं। अभिक्कन्तं, भो गोतम ...पे०... उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं" ति। 20

---

२. अरियपच्चोरोहणीसुत्तं

१. "अरियं वो, भिक्खवे, पच्चोरोहणिं देसेस्सामि। तं सुणाथ, साधुक मनसि करोथ; भासिस्सामी" ति।

"एवं, भन्ते" ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं। भगवा एतदवोच –

२. "कतमा च, भिक्खवे, अरिया पच्चोरोहणी? इध, 25 R. 252 भिक्खवे, अरियसावको इति पटिसञ्चिक्खति – 'पाणातिपातस्स खो पापको विपाको – दिट्ठे चेव धम्मे अभिसम्परायं चा' ति। सो इति पटिसङ्खाय पाणातिपातं पजहति; पाणातिपाता पच्चोरोहति।

---

१. इमिस्सा च – सी०, स्या०, रो०।

... अदिन्नादानस्स खो पापको विपाको – दिट्ठे चेव धम्मे अभिसम्परायं चा ति । सो इति पटिसङ्खाय अदिन्नादानं पजहति; अदिन्नादाना पच्चोरोहति ।

... कामेसुमिच्छाचारस्स खो पापको विपाको ... पे०... कामेसुमिच्छाचारा पच्चोरोहति ।

B. 462 ... मुसावादस्स खो पापको विपाको ... पे०... मुसावादा पच्चोरोहति ।

... पिसुणाय वाचाय खो पापको विपाको ... पे०... पिसुणाय वाचाय पच्चोरोहति ।

... फरुसाय वाचाय खो पापको विपाको ... पे०... फरुसाय वाचाय पच्चोरोहति ।

... सम्फप्पलापस्स खो पापको विपाको ... पे०... सम्फप्पलापा पच्चोरोहति ।

... अभिज्झाय खो पापको विपाको ... पे०... अभिज्झाय पच्चोरोहति ।

... ब्यापादस्स खो पापको विपाको ... पे०... ब्यापादा पच्चोरोहति ।

"इध, भिक्खवे ... पटिसञ्चिक्खति – 'मिच्छादिट्ठिया खो पापको विपाको – दिट्ठे चेव धम्मे अभिसम्परायं चा' ति । सो इति पटिसङ्खाय मिच्छादिट्ठिं पजहति; मिच्छादिट्ठिया पच्चोरोहति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, अरिया पच्चोरोहणी" ति ।

---

३. सङ्गारवसुत्तं

१. अथ खो सङ्गारवो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सङ्गारवो ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच –

२. "किं नु खो, भो गोतम, ओरिमं तीरं, किं पारिमं तीरं" ति ?

"पाणातिपातो खो, ब्राह्मण, ओरिमं तीरं, पाणातिपाता वेरमणी पारिमं तीरं । अदिन्नादानं खो, ब्राह्मण, ओरिमं तीरं, अदिन्नादाना

वेरमणी पारिमं तीरं । कामेसुमिच्छाचारो ओरिमं तीरं, कामेसु-मिच्छाचारा वेरमणी पारिमं तीरं । मुसावादो ओरिमं तीरं, मुसावादा वेरमणी पारिमं तीरं । पिसुणा वाचा ओरिमं तीरं, पिसुणाय वाचाय वेरमणी पारिमं तीरं । फरुसा वाचा ओरिमं तीरं, फरुसाय वाचाय वेरमणी पारिमं तीरं । सम्फप्पलापो ओरिमं तीरं, सम्फप्पलापा वेरमणी पारिमं तीरं । अभिज्झा ओरिमं तीरं, अनभिज्झा पारिमं तीरं । ब्यापादो ओरिमं तीरं, अब्यापादो पारिमं तीरं । मिच्छादिट्ठि ओरिमं तीरं, सम्मादिट्ठि पारिमं तीरं । इदं खो, ब्राह्मण, ओरिमं तीरं, इदं पारिमं तीरं ति ।

"अप्पका ते मनुस्सेसु, ये जना पारगामिनो ।
अथायं इतरा पजा, तीरमेवानुधावति ॥ B. 463, R. 253

"ये च खो सम्मदक्खाते, धम्मे धम्मानुवत्तिनो ।
ते जना पारमेस्सन्ति, मच्चुधेय्यं सुदुत्तरं ॥

"कण्हं धम्मं विप्पहाय, सुक्कं भावेथ पण्डितो ।
ओका अनोकमागम्म, विवेके यत्थ दूरमं ॥

"तत्राभिरतिमिच्छेय्य, हित्वा कामे अकिञ्चनो ।
परियोदपेय्य अत्तानं, चित्तक्लेसेहि पण्डितो ॥

"येसं सम्बोधियङ्गेसु, सम्मा चित्तं सुभावितं ।
आदानपटिनिस्सग्गे, अनुपादाय ते रता ।
खीणासवा जुतिमन्तो, ते लोके परिनिब्बुता" ति ॥

---

४. ओरिमसुत्तं

१. "ओरिमं च, भिक्खवे, तीरं देसेस्सामि पारिमं च तीरं । तं सुणाथ ...पे०... कतमं च, भिक्खवे, ओरिमं तीरं, कतमं च पारिमं तीरं ? पाणातिपातो, भिक्खवे, ओरिमं तीरं, पाणातिपाता वेरमणी पारिमं तीरं । अदिन्नादानं ओरिमं तीरं, अदिन्नादाना वेरमणी पारिमं तीरं । कामेसुमिच्छाचारो ओरिमं तीरं, कामेसुमिच्छाचारा वेरमणी पारिमं तीरं । मुसावादो ओरिमं तीरं, मुसावादा वेरमणी पारिमं तीरं । पिसुणा वाचा ओरिमं तीरं, पिसुणाय वाचाय वेरमणी पारिमं तीरं । फरुसा वाचा ओरिमं तीरं, फरुसाय वाचाय वेरमणी पारिमं तीरं । सम्फप्पलापो ओरिमं तीरं, सम्फप्पलापा वेरमणी पारिमं

तीरं । अभिज्झा ओरिमं तीरं, अनभिज्झा पारिमं तीरं । ब्यापादो ओरिमं तीरं, अब्यापादो पारिमं तीरं । मिच्छादिट्ठि ओरिमं तीरं, सम्मादिट्ठि पारिमं तीरं । इदं खो, भिक्खवे, ओरिमं तीरं, इदं पारिमं तीरं ति ।

R. 254 5 "अप्पका ते मनुस्सेसु, ये जना पारगामिनो ।
अथायं इतरा पजा, तीरमेवानुधावति ॥
"ये च खो सम्मदक्खाते, धम्मे धम्मानुवत्तिनो ।
ते जना पारमेस्सन्ति, मच्चुधेय्यं सुदुत्तरं ॥

B. 464 "कण्हं धम्मं विप्पहाय, सुक्कं भावेथ पण्डितो ।
10 ओका अनोकमागम्म, विवेके यत्थ दूरमं ॥
"तत्राभिरतिमिच्छेय्य, हित्वा कामे अकिञ्चनो ।
परियोदपेय्य अत्तानं, चित्तक्लेसेहि पण्डितो ॥
"येसं सम्बोधियङ्गेसु, सम्मा चित्तं सुभावितं ।
आदानपटिनिस्सग्गे, अनुपादाय ये रता ।
15 खीणासवा जुतिमन्तो, ते लोके परिनिब्बुता" ति ॥

---

५. पठमअधम्मसुत्तं

१. "अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितब्बो अनत्थो च; धम्मो च वेदितब्बो अत्थो च । अधम्मं च विदित्वा अनत्थं च, धम्मं च विदित्वा अत्थं च यथा धम्मो यथा अत्थो तथा पटिपज्जितब्बं ।

२. "कतमो च, भिक्खवे, अधम्मो च अनत्थो च ? पाणाति-
20 पातो, अदिन्नादानं, कामेसुमिच्छाचारो, मुसावादो, पिसुणा वाचा, फरुसा वाचा, सम्फप्पलापो, अभिज्झा, ब्यापादो, मिच्छादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, अधम्मो च अनत्थो च ।

३. "कतमो च, भिक्खवे, धम्मो च अत्थो च ? पाणातिपाता वेरमणी, अदिन्नादाना वेरमणी, कामेसुमिच्छाचारा वेरमणी, मुसावादा
25 वेरमणी, पिसुणाय वाचाय वेरमणी, फरुसाय वाचाय वेरमणी, सम्फप्पलापा वेरमणी, अनभिज्झा, अब्यापादो, सम्मादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, धम्मो च अत्थो च ।

४. "'अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितब्बो अनत्थो च; धम्मो च वेदितब्बो अत्थो च। अधम्मं च विदित्वा अनत्थं च, धम्मं च विदित्वा अत्थं च यथा धम्मो यथा अत्थो तथा पटिपज्जितब्बं' ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं'' ति।

६. दुतियअधम्मसुत्तं

१. "अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितब्बो धम्मो च; अनत्थो च 5 R.255 वेदितब्बो अत्थो च। अधम्मं च विदित्वा धम्मं च, अनत्थं च विदित्वा अत्थं च यथा धम्मो यथा अत्थो तथा पटिपज्जितब्बं'' ति। इदमवोच B.465 भगवा। इदं वत्वान सुगतो उट्ठायासना विहारं पाविसि।

२. अथ खो तेसं भिक्खूनं अचिरपक्कन्तस्स भगवतो एतदहोसि – "इदं खो नो, आवुसो, भगवा सङ्खित्तेन उद्देसं उद्दिसित्वा वित्था- 10 रेन अत्थं अविभजित्वा उट्ठायासना विहारं पविट्ठो – 'अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितब्बो धम्मो च; अनत्थो च वेदितब्बो अत्थो च। अधम्मं च विदित्वा धम्मं च, अनत्थं च विदित्वा अत्थं च यथा धम्मो यथा अत्थो तथा पटिपज्जितब्बं' ति। को नु खो इमस्स भगवता सङ्खित्तेन उद्देसस्स उद्दिट्ठस्स वित्थारेन अत्थं अविभत्तस्स वित्थारेन अत्थं विभजेय्या'' ति? 15

३. अथ खो तेसं भिक्खूनं एतदहोसि – "अयं खो आयस्मा महाकच्चानो सत्थु चेव संवण्णितो, सम्भावितो च विञ्ञूनं सब्रह्मचारीनं। पहोति चायस्मा महाकच्चानो इमस्स भगवता सङ्खित्तेन उद्देसस्स उद्दिट्ठस्स वित्थारेन अत्थं अविभत्तस्स वित्थारेन अत्थं विभजितुं। यन्नून मयं येनायस्मा महाकच्चानो तेनुपसङ्कमेय्याम; उपसङ्कमित्वा 20 आयस्मन्तं महाकच्चानं एतमत्थं पुच्छेय्याम। यथा नो आयस्मा महाकच्चानो ब्याकरिस्सति तथा नं धारेस्सामा'' ति।

४. अथ खो ते भिक्खू येनायस्मा महाकच्चानो तेनुपसङ्कमिंसु; उपसङ्कमित्वा आयस्मता महाकच्चानेन सद्धिं सम्मोदिंसु। सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदिंसु। एकमन्तं निसिन्ना 25 खो ते भिक्खू आयस्मन्तं महाकच्चानं एतदवोचुं –

५. "इदं खो नो, आवुसो कच्चान, भगवा सङ्खित्तेन उद्देसं उद्दिसित्वा वित्थारेन अत्थं अविभजित्वा उट्ठायासना विहारं पविट्ठो

– 'अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितब्बो धम्मो च; अनत्थो च वेदितब्बो अत्थो च। अधम्मं च विदित्वा धम्मं च, अनत्थं च विदित्वा अत्थं च यथा धम्मो यथा अत्थो तथा पटिपज्जितब्बं' ति।

R. 256

"तेसं नो, आवुसो, अम्हाकं अचिरपक्कन्तस्स भगवतो एतदहोसि 5 – 'इदं खो नो, आवुसो, भगवा सङ्खित्तेन उद्देसं उद्दिसित्वा वित्थारेन अत्थं अविभजित्वा उट्ठायासना विहारं पविट्ठो – अधम्मो च, भिक्खवे ...पे०... तथा पटिपज्जितब्बं ति। को नु खो इमस्स भगवता सङ्खित्तेन उद्देसस्स उद्दिट्ठस्स वित्थारेन अत्थं अविभत्तस्स वित्थारेन अत्थं विभजेय्या' ति?

B. 466

10 "तेसं नो, आवुसो, अम्हाकं एतदहोसि – 'अयं खो आयस्मा महाकच्चानो सत्थु चेव संवण्णितो, सम्भावितो च विञ्ञूनं सब्रह्मचारीनं। पहोति चायस्मा महाकच्चानो इमस्स भगवता सङ्खित्तेन उद्देसस्स उद्दिट्ठस्स वित्थारेन अत्थं अविभत्तस्स वित्थारेन अत्थं विभजितुं। यन्नून मयं येनायस्मा महाकच्चानो तेनुपसङ्कमेय्याम; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं 15 महाकच्चानं एतमत्थं पटिपुच्छेय्याम। यथा नो आयस्मा महाकच्चानो ब्याकरिस्सति तथा नं धारेस्सामा' ति। विभजतु आयस्मा महाकच्चानो" ति।

६. "सेय्यथापि, आवुसो, पुरिसो सारत्थिको सारगवेसी सारपरियेसनं चरमानो महतो रुक्खस्स तिट्ठतो सारवतो अतिक्कम्मेव मूलं 20 अतिक्कम्म खन्धं साखापलासे सारं परियेसितब्बं मञ्ञेय्य। एवं सम्पदमिदं आयस्मन्तानं सत्थरि सम्मुखीभूते तं भगवन्तं अतिसित्वा अम्हे एतमत्थं पटिपुच्छितब्बं मञ्ञथ। सो हावुसो, भगवा जानं जानाति पस्सं पस्सति चक्खुभूतो ञाणभूतो धम्मभूतो ब्रह्मभूतो वत्ता पवत्ता अत्थस्स निन्नेता अमतस्स दाता धम्मस्सामी तथागतो। सो चेव पनेतस्स 25 कालो अहोसि यं तुम्हे भगवन्तंयेव उपसङ्कमित्वा एतमत्थं पटिपुच्छेय्याथ। यथा वो भगवा ब्याकरेय्य तथा नं धारेय्याथा" ति।

R. 257

७. "अद्धा, आवुसो कच्चान, भगवा जानं जानाति पस्सं पस्सति चक्खुभूतो ञाणभूतो धम्मभूतो ब्रह्मभूतो वत्ता पवत्ता अत्थस्स निन्नेता अमतस्स दाता धम्मस्सामी तथागतो। सो चेव पनेतस्स कालो अहोसि 30 यं मयं भगवन्तंयेव उपसङ्कमित्वा एतमत्थं पटिपुच्छेय्याम। यथा नो भगवा ब्याकरेय्य तथा नं धारेय्याम। अपि चायस्मा महाकच्चानो

सत्थु चेव संवण्णितो, सम्भावितो च विञ्ञूनं सब्रह्मचारीनं । पहोति चायस्मा महाकच्चानो इमस्स भगवता सङ्खित्तेन उद्देसस्स उद्दिट्ठस्स वित्थारेन अत्थं अविभत्तस्स वित्थारेन अत्थं विभजितुं । विभजतायस्मा महाकच्चानो अगरुं करित्वा" ति ।

८. "तेन हावुसो, सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी" ति । "एवं, आवुसो" ति खो ते भिक्खू आयस्मतो महाकच्चानस्स पच्चस्सोसुं । अथायस्मा महाकच्चानो एतदवोच – 5 B. 467

९. "यं खो नो, आवुसो, भगवा सङ्खित्तेन उद्देसं उद्दिसित्वा वित्थारेन अत्थं अविभजित्वा उट्ठायासना विहारं पविट्ठो – 'अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितब्बो ... पे० ... तथा पटिपज्जितब्बं' ति । कतमो चावुसो, 10 अधम्मो, कतमो च धम्मो; कतमो च अनत्थो, कतमो च अत्थो ?

१०. "पाणातिपातो, आवुसो, अधम्मो; पाणातिपाता वेरमणी धम्मो; ये च पाणातिपातपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; पाणातिपाता वेरमणीपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूरिं गच्छन्ति, अयं अत्थो । 15

११. "अदिन्नादानं, आवुसो, अधम्मो; अदिन्नादाना वेरमणी धम्मो; ये च अदिन्नादानपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा R. 258 सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; अदिन्नादाना वेरमणीपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूरिं गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

१२. "कामेसुमिच्छाचारो, आवुसो, अधम्मो; कामेसुमिच्छाचारा वेरमणी धम्मो; ये च कामेसुमिच्छाचारपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; कामेसुमिच्छाचारा वेरमणीपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूरिं गच्छन्ति, अयं अत्थो । 20

१३. "मुसावादो, आवुसो, अधम्मो; मुसावादा वेरमणी धम्मो; ये च मुसावादपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; मुसावादा वेरमणीपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूरिं गच्छन्ति, अयं अत्थो । 25

१४. "पिसुणा वाचा, आवुसो, अधम्मो; पिसुणाय वाचाय वेरमणी धम्मो; ये च पिसुणवाचापच्चया अनेके पापका अकुसला

धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; पिसुणाय वाचाय वेरमणीपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूरिं गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

B. 468 १५. "फरुसा वाचा, आवुसो, अधम्मो; फरुसाय वाचाय वेरमणी धम्मो; ये च फरुसावाचापच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा 5 सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; फरुसाय वाचाय वेरमणीपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूरिं गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

१६. "सम्फप्पलापो, आवुसो, अधम्मो; सम्फप्पलापा वेरमणी धम्मो; ये च सम्फप्पलापपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; सम्फप्पलापा वेरमणीपच्चया च अनेके कुसला 10 धम्मा भावनापारिपूरिं गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

१७. "अभिज्झा, आवुसो, अधम्मो; अनभिज्झा धम्मो; ये च अभिज्झापच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; अनभिज्झापच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूरिं गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

15 १८. "ब्यापादो, आवुसो, अधम्मो; अब्यापादो धम्मो; ये च ब्यापादपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; अब्यापादपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूरिं गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

१९. "मिच्छादिट्ठि, आवुसो, अधम्मो; सम्मादिट्ठि धम्मो; 20 ये च मिच्छादिट्ठिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; सम्मादिट्ठिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूरिं गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

२०. "'यं खो नो, आवुसो, भगवा सङ्खित्तेन उद्देसं उद्दिसित्वा R. 259 वित्थारेन अत्थं अविभजित्वा उट्ठायासना विहारं पविट्ठो – अधम्मो 25 च, भिक्खवे, वेदितब्बो ...पे॰... तथा पटिपज्जितब्बं' ति । इमस्स खो अहं, आवुसो, भगवता सङ्खित्तेन उद्देसस्स उद्दिट्ठस्स वित्थारेन अत्थं अविभत्तस्स[1] एवं वित्थारेन अत्थं आजानामि । आकङ्खमाना च पन तुम्हे, आवुसो, भगवन्तंयेव उपसङ्कमित्वा एतमत्थं पटिपुच्छेय्याथ । यथा नो भगवा ब्याकरोति तथा नं धारेय्याथा" ति ।

१. अविभजित्वा – स्या॰, रो॰ ।

"एवमावुसो" ति खो ते भिक्खू आयस्मतो महाकच्चानस्स भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा उट्ठायासना येन भगवा तेनुप- सङ्कमिंसु; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिंसु। एकमन्तं निसिन्ना खो ते भिक्खू भगवन्तं एतदवोचुं – B. 469

२१. "यं खो नो, भन्ते, भगवा सङ्खित्तेन उद्देसं उद्दिसित्वा वित्थारेन अत्थं अविभजित्वा उट्ठायासना विहारं पविट्ठो – 'अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितब्बो ...पे०... तथा पटिपज्जितब्बं' ति। 5

"तेसं नो, भन्ते, अम्हाकं अचिरपक्कन्तस्स भगवतो एतद- होसि – 'इदं खो नो, आवुसो, भगवा सङ्खित्तेन उद्देसं उद्दिसित्वा वित्था- रेन अत्थं अविभजित्वा उट्ठायासना विहारं पविट्ठो – 'अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितब्बो ...पे०... तथा पटिपज्जितब्बं' ति। को नु खो इमस्स भगवता सङ्खित्तेन उद्देसस्स उद्दिट्ठस्स वित्थारेन अत्थं अविभत्तस्स वित्थारेन अत्थं विभजेय्या' ति? 10

"तेसं नो, भन्ते, अम्हाकं एतदहोसि – 'अयं खो आयस्मा महा- कच्चानो सत्थु चेव संवण्णितो, सम्भावितो च विञ्ञूनं सब्रह्मचारीनं। पहोति चायस्मा महाकच्चानो इमस्स भगवता सङ्खित्तेन उद्देसस्स उद्दिट्ठस्स वित्थारेन अत्थं अविभत्तस्स वित्थारेन अत्थं विभजितुं। यन्नून मयं येनायस्मा महाकच्चानो तेनुपसङ्कमेय्याम; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं महाकच्चानं एतमत्थं पटिपुच्छेय्याम। यथा नो आयस्मा महाकच्चानो ब्याकरिस्सति तथा नं धारेस्सामा' ति। 15 R. 260 20

"अथ खो मयं, भन्ते, येनायस्मा महाकच्चानो तेनुपसङ्कमिम्हा; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं महाकच्चानं एतमत्थं अपुच्छिम्हा[1]। तेसं नो, भन्ते, आयस्मता महाकच्चानेन इमेहि अक्खरेहि[2] इमेहि पदेहि इमेहि ब्यञ्जनेहि अत्थो सुविभत्तो" ति।

२२. "साधु साधु, भिक्खवे! पण्डितो, भिक्खवे, महाकच्चानो। महापञ्ञो, भिक्खवे, महाकच्चानो। मं चे पि तुम्हे, भिक्खवे, उपसङ्क- मित्वा एतमत्थं पटिपुच्छेय्याथ, अहं पि चेतं एवमेव ब्याकरेय्यं यथा तं महाकच्चानेन ब्याकतं। एसो चेव तस्स अत्थो। एवं च नं धारे- य्याथा" ति। 25

---

१. पुच्छिम्हा – सी०, स्या०, रो०। २. आकरेहि – सी०; आकारेहि – स्या०, रो०।

म०४-४०

७. ततियअधम्मसुत्तं

B. 470 १. "अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितब्बो धम्मो च; अनत्थो च वेदितब्बो अत्थो च। अधम्मं च विदित्वा धम्मं च, अनत्थं च विदित्वा अत्थं च यथा धम्मो यथा अत्थो तथा पटिपज्जितब्बं[1]।

२. "कतमो च, भिक्खवे, अधम्मो, कतमो च धम्मो; कतमो 5 च अनत्थो, कतमो च अत्थो ? पाणातिपातो, भिक्खवे, अधम्मो; पाणातिपाता वेरमणी धम्मो; ये च पाणातिपातपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; पाणातिपाता वेरमणीपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूरिं गच्छन्ति, अयं अत्थो।

३. "अदिन्नादानं, भिक्खवे, अधम्मो; अदिन्नादाना वेरमणी R. 261 10 धम्मो ... कामेसुमिच्छाचारो, भिक्खवे, अधम्मो; कामेसुमिच्छाचारा वेरमणी धम्मो ... मुसावादो, भिक्खवे, अधम्मो; मुसावादा वेरमणी धम्मो ... पिसुणा वाचा, भिक्खवे, अधम्मो; पिसुणाय वाचाय वेरमणी धम्मो ... फरुसा वाचा, भिक्खवे, अधम्मो; फरुसाय वाचाय वेरमणी धम्मो ... सम्फप्पलापो, भिक्खवे, अधम्मो; सम्फप्पलापा वेरमणी धम्मो 15 ... अभिज्झा, भिक्खवे, अधम्मो; अनभिज्झा धम्मो ... ब्यापादो, भिक्खवे, अधम्मो; अब्यापादो धम्मो ...।

४. "मिच्छादिट्ठि, भिक्खवे, अधम्मो; सम्मादिट्ठि धम्मो; ये च मिच्छादिट्ठिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; सम्मादिट्ठिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूरिं 20 गच्छन्ति, अयं अत्थो।

५. "'अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितब्बो धम्मो च; अनत्थो च वेदितब्बो अत्थो च। अधम्मं च विदित्वा धम्मं च, अनत्थं च विदित्वा अत्थं च यथा धम्मो यथा अत्थो तथा पटिपज्जितब्बं' ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं" ति।

---

८. कम्मनिदानसुत्तं

25 १. "पाणातिपातं पाहं[2], भिक्खवे, तिविधं वदामि – लोभहेतुकं पि, दोसहेतुकं पि, मोहहेतुकं पि।

---

१. पटिपज्जितब्बं ति – सी०, स्या०, रो०। २. पहं – सी० स्या०, रो०।

२. "अदिन्नादानं पाहं, भिक्खवे, तिविधं वदामि – लोभ- B. 471
हेतुकं पि, दोसहेतुकं पि, मोहहेतुकं पि ।

३. "कामेसुमिच्छाचारं पाहं, भिक्खवे, तिविधं वदामि –
लोभहेतुकं पि, दोसहेतुकं पि, मोहहेतुकं पि ।

४. "मुसावादं पाहं, भिक्खवे, तिविधं वदामि – लोभहेतुकं 5
पि, दोसहेतुकं पि, मोहहेतुकं पि ।

५. "पिसुणवाचं पाहं, भिक्खवे, तिविधं वदामि – लोभहेतुकं
पि, दोसहेतुकं पि, मोहहेतुकं पि ।

६. "फरुसवाचं पाहं, भिक्खवे, तिविधं वदामि – लोभहेतुकं
पि, दोसहेतुकं पि, मोहहेतुकं पि । 10

७. "सम्फप्पलापं पाहं, भिक्खवे, तिविधं वदामि – लोभ-
हेतुकं पि, दोसहेतुकं पि, मोहहेतुकं पि ।

८. "अभिज्झं पाहं, भिक्खवे, तिविधं वदामि – लोभहेतुकं R. 262
पि, दोसहेतुकं पि, मोहहेतुकं पि ।

९. "ब्यापादं पाहं, भिक्खवे, तिविधं वदामि – लोभहेतुकं पि, 15
दोसहेतुकं पि, मोहहेतुकं पि ।

१०. "मिच्छादिट्ठिं पाहं, भिक्खवे, तिविधं वदामि – लोभ-
हेतुकं पि, दोसहेतुकं पि, मोहहेतुकं पि । इति खो, भिक्खवे, लोभो
कम्मनिदानसम्भवो, दोसो कम्मनिदानसम्भवो, मोहो कम्मनिदान-
सम्भवो । लोभक्खया कम्मनिदानसङ्खयो, दोसक्खया कम्मनिदान- 20
सङ्खयो, मोहक्खया कम्मनिदानसङ्खयो" ति ।

९. परिक्कमनसुत्तं

१. "सपरिक्कमनो अयं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो अपरि-
क्कमनो । कथं च, भिक्खवे, सपरिक्कमनो अयं धम्मो, नायं धम्मो
अपरिक्कमनो ? पाणातिपातिस्स, भिक्खवे, पाणातिपाता वेरमणी
परिक्कमनं होति । अदिन्नादायिस्स, भिक्खवे, अदिन्नादाना वेरमणी 25
परिक्कमनं होति । कामेसुमिच्छाचारिस्स[1], भिक्खवे, कामेसुमिच्छा-

१. कामेसुमिच्छाचारस्स – सी०, रो० ।

चारा वेरमणी परिक्कमनं होति । मुसावादिस्स, भिक्खवे, मुसावादा
B. 472 वेरमणी परिक्कमनं होति । पिसुणवाचस्स, भिक्खवे, पिसुणाय
वाचाय वेरमणी परिक्कमनं होति । फरुसवाचस्स, भिक्खवे, फरुसाय
वाचाय वेरमणी परिक्कमनं होति । सम्फप्पलापिस्स[1], भिक्खवे, सम्फ-
5 प्पलापा वेरमणी परिक्कमनं होति । अभिज्झालुस्स, भिक्खवे, अनभिज्झा
परिक्कमनं होति । ब्यापन्नचित्तस्स[2], भिक्खवे, अब्यापादो परिक्कमनं
होति । मिच्छादिट्ठिस्स, भिक्खवे, सम्मादिट्ठि परिक्कमनं होति । एवं
खो, भिक्खवे, सपरिक्कमनो अयं धम्मो, नायं धम्मो अपरिक्कमनो" ति ।

---

१०. चुन्दसुत्तं

R. 263 १. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा पावायं विहरति चुन्दस्स
10 कम्मारपुत्तस्स अम्बवने । अथ खो चुन्दो कम्मारपुत्तो येन भगवा तेनुप-
सङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि ।
एकमन्तं निसिन्नं खो चुन्दं कम्मारपुत्तं भगवा एतदवोच –

२. "कस्स नो त्वं, चुन्द, सोचेय्यानि रोचेसी[3]" ति ?

"ब्राह्मणा, भन्ते, पच्छाभूमका कमण्डलुका सेवालमालिका[4]
15 अग्गिपरिचारिका उदकोरोहका सोचेय्यानि पञ्ञापेन्ति; तेसाहं सोचे-
य्यानि रोचेमी" ति ।

"यथा कथं पन, चुन्द, ब्राह्मणा पच्छाभूमका कमण्डलुका सेवाल-
मालिका अग्गिपरिचारिका उदकोरोहका सोचेय्यानि पञ्ञापेन्ती[5]" ति ?

"इध, भन्ते, ब्राह्मणा पच्छाभूमका कमण्डलुका सेवालमालिका
20 अग्गिपरिचारिका उदकोरोहका । ते सावकं[6] एवं समादपेन्ति – 'एहि त्वं,
अम्भो पुरिस, कालस्सेव[7] उट्ठहन्तो[8] व[8] सयनम्हा पथविं आमसेय्यासि;
नो चे पथविं आमसेय्यासि, अल्लानि[9] गोमयानि[9] आमसेय्यासि; नो चे
अल्लानि गोमयानि आमसेय्यासि, हरितानि तिणानि आमसेय्यासि;
नो चे हरितानि तिणानि आमसेय्यासि, अग्गिं परिचरेय्यासि; नो चे
25 अग्गिं परिचरेय्यासि, पञ्जलिको आदिच्चं नमस्सेय्यासि; नो चे पञ्ज-

---

१. सम्फप्पलापस्स – सी०, रो० । २. ब्यापादस्स – सी०, रो०; ब्यापन्नस्स – स्या० । ३. रोचेय्यासी – सी० । ४. सेवालमालका – सी०, स्या०, रो० । ५. पञ्ञापेन्ति – म० । ६. सावके – स्या० । ७. सकालस्सेव – स्या० । ८-८. उट्ठहन्तो – स्या०; वुट्ठहन्तो व – रो० । ९-९. अल्लगोमयानि – स्या० ।

लिको आदिच्चं नमस्सेय्यासि, सायततियकं उदकं ओरोहेय्यासी' ति । एवं खो, भन्ते, ब्राह्मणा पच्छाभूमका कमण्डलुका सेवालमालिका B. 473 अग्गिपरिचारिका उदकोरोहका सोचेय्यानि पञ्ञापेन्ति; तेसाहं सोचेय्यानि रोचेमी'' ति ।

''अञ्ञथा खो, चुन्द, ब्राह्मणा पच्छाभूमका कमण्डलुका सेवाल- 5 मालिका अग्गिपरिचारिका उदकोरोहका सोचेय्यानि पञ्ञापेन्ति, अञ्ञथा च पन अरियस्स विनये सोचेय्यं होती'' ति । R. 264

''यथा कथं पन, भन्ते, अरियस्स विनये सोचेय्यं होति ? साधु मे, भन्ते, भगवा तथा धम्मं देसेतु यथा अरियस्स विनये सोचेय्यं होती'' ति । 10

''तेन हि, चुन्द, सुणाहि, साधुकं मनसि करोहि; भासिस्सामी'' ति । ''एवं, भन्ते'' ति खो चुन्दो कम्मारपुत्तो भगवतो पच्चस्सोसि । भगवा एतदवोच –

३. ''तिविधं खो, चुन्द, कायेन असोचेय्यं होति; चतुब्बिधं वाचाय असोचेय्यं होति; तिविधं मनसा असोचेय्यं होति । 15

४. ''कथं च, चुन्द, तिविधं कायेन असोचेय्यं होति ?

''इध, चुन्द, एकच्चो पाणातिपाती होति लुद्दो[1] लोहितपाणि हतपहते[2] निविट्ठो अदयापन्नो पाणभूतेसु[3]।

''अदिन्नादायी होति । यं तं परस्स परवित्तूपकरणं गामगतं वा अरञ्ञगतं वा तं[4] अदिन्नं थेय्यसङ्खातं आदाता होति । 20

''कामेसुमिच्छाचारी होति । या ता मातुरक्खिता पितुरक्खिता मातापितुरक्खिता[5] भातुरक्खिता भगिनिरक्खिता ञातिरक्खिता गोत्तरक्खिता[6] धम्मरक्खिता ससामिका सपरिदण्डा अन्तमसो मालागुळपरिक्खित्ता[7] पि, तथारूपासु चारित्तं आपज्जिता होति । एवं खो, चुन्द, तिविधं कायेन असोचेय्यं होति । 25

५. ''कथं च, चुन्द, चतुब्बिधं वाचाय असोचेय्यं होति ? इध, चुन्द, एकच्चो मुसावादी होति । सभग्गतो[8] वा परिसग्गतो[8] वा

१. लुद्दो – स्या० । २. हतपहटे – सी० । ३. सब्बपाणभूतेसु – सी०, रो० । ४. स्या० पोत्थके नत्थि । ५. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ६. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ७. मालागुणपरिक्खित्ता – सी०, रो०; मालागुणपरिक्खिता – स्या० । ८–८. सभागतो वा परिसगतो – सी०, रो० ।

ञातिमज्झगतो वा पूगमज्झगतो वा राजकुलमज्झगतो वा अभिनीतो सक्खिपुट्ठो[1] – 'एहम्भो[2] पुरिस, यं जानासि तं वदेही' ति, सो अजानं वा आह[3] 'जानामी' ति, जानं वा आह 'न जानामी' ति; अपस्सं वा आह 'पस्सामी' ति, पस्सं वा आह 'न पस्सामी' ति । इति अत्तहेतु वा परहेतु वा आमिसकिञ्चिक्खहेतु वा सम्पजानमुसा भासिता होति ।

"पिसुणवाचो होति – इतो सुत्वा अमुत्र अक्खाता इमेसं भेदाय, अमुत्र वा सुत्वा इमेसं अक्खाता अमूसं भेदाय । इति समग्गानं वा भेत्ता, भिन्नानं वा अनुप्पदाता, वग्गारामो वग्गरतो वग्गनन्दी वग्गकरणिं[4] वाचं भासिता होति ।

"फरुसवाचो होति – या सा वाचा अण्डका कक्कसा परकटुका पराभिसज्जनी कोधसामन्ता असमाधिसंवत्तनिका, तथारूपिं वाचं भासिता होति ।

"सम्फप्पलापी होति अकालवादी अभूतवादी अनत्थवादी अधम्मवादी अविनयवादी; अनिधानवतिं वाचं भासिता होति अकालेन अनपदेसं अपरियन्तवतिं अनत्थसंहितं । एवं खो, चुन्द, चतुब्बिधं वाचाय असोचेय्यं होति ।

६. "कथं च, चुन्द, तिविधं मनसा असोचेय्यं होति ? इध, चुन्द, एकच्चो अभिज्झालु होति । यं तं परस्स परवित्तूपकरणं तं अभिज्झिता होति – 'अहो वत यं परस्स तं ममस्सा' ति ।

"ब्यापन्नचित्तो होति पदुट्ठमनसङ्कप्पो – 'इमे सत्ता हञ्ञन्तु वा बज्झन्तु[5] वा उच्छिज्जन्तु वा विनस्सन्तु वा मा वा अहेसुं[6]' ति ।

"मिच्छादिट्ठिको होति विपरीतदस्सनो – 'नत्थि दिन्नं, नत्थि यिट्ठं, नत्थि हुतं, नत्थि सुकटदुक्कटानं कम्मानं फलं विपाको, नत्थि अयं लोको, नत्थि परो लोको, नत्थि माता, नत्थि पिता, नत्थि सत्ता ओपपातिका, नत्थि लोके समणब्राह्मणा सम्मग्गता सम्मापटिपन्ना ये इमं च लोकं परं च लोकं सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा पवेदेन्ती' ति । एवं खो, चुन्द, मनसा तिविधं असोचेय्यं होति ।

---

१. सक्खिपुट्ठो – स्या० । २. एहि भो – स्या० । ३. अहं – रो० । ४. वग्गकेरणिं – स्या० । ५. भिज्जन्तु – स्या० । ६. ० इति वा – सी० रो० ।

७. "इमे खो, चुन्द, दस अकुसलकम्मपथा । इमेहि खो, चुन्द, दसहि अकुसलेहि कम्मपथेहि समन्नागतो कालस्सेव उट्ठहन्तो व सयनम्हा पथविं चे पि आमसति, असुचियेव होति; नो चे पि पथविं आमसति, असुचियेव होति ।

"अल्लानि चे पि गोमयानि आमसति, असुचियेव होति; नो चे पि अल्लानि गोमयानि आमसति, असुचियेव होति ।

"हरितानि चे पि तिणानि आमसति, असुचियेव होति; नो चे पि हरितानि तिणानि आमसति, असुचियेव होति ।

"अग्गिं चे पि परिचरति, असुचियेव होति, नो चे पि अग्गिं परिचरति, असुचियेव होति ।

"पञ्जलिको चे पि आदिच्चं नमस्सति, असुचियेव होति; नो चे पि पञ्जलिको आदिच्चं नमस्सति, असुचियेव होति ।

"सायततियकं चे पि उदकं ओरोहति, असुचियेव होति; नो चे पि सायततियकं उदकं ओरोहति, असुचियेव होति । तं किस्स हेतु ? इमे, चुन्द, दस अकुसलकम्मपथा असुचियेव[1] होन्ति[1] असुचिकरणा च ।

"इमेसं पन, चुन्द, दसन्नं अकुसलानं कम्मपथानं समन्नागमनहेतु निरयो पञ्ञायति, तिरच्छानयोनि पञ्ञायति, पेत्तिविसयो पञ्ञायति, या वा पनञ्ञा पि काचि दुग्गतियो[2] ।

८. "तिविधं खो, चुन्द, कायेन सोचेय्यं होति; चतुब्बिधं वाचाय सोचेय्यं होति; तिविधं मनसा सोचेय्यं होति ।

९. "कथं, च[3] चुन्द, तिविधं कायेन सोचेय्यं होति ? इध, चुन्द, एकच्चो पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता पटिविरतो होति निहितदण्डो निहितसत्थो, लज्जी दयापन्नो, सब्बपाणभूतहितानुकम्पी विहरति ।

"अदिन्नादानं पहाय, अदिन्नादाना पटिविरतो होति । यं तं परस्स परवित्तूपकरणं गामगतं वा अरञ्ञगतं वा, न तं अदिन्नं थेय्यसङ्खातं आदाता होति ।

"कामेसुमिच्छाचारं पहाय, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति या ता मातुरक्खिता पितुरक्खिता मातापितुरक्खिता भातुरक्खिता भगिनिरक्खिता ञातिरक्खिता गोत्तरक्खिता धम्मरक्खिता ससामिका

१–१. असुचि चेव – स्या० । २. दुग्गति होति – स्या० । ३. च – म० पोत्थके नत्थि ।

R. 267 सपरिदण्डा अन्तमसो मालागुळपरिक्खित्ता पि, तथारूपासु न चारित्तं आपज्जिता होति । एवं खो, चुन्द, तिविधं कायेन सोचेय्यं होति ।

१०. "कथं च, चुन्द, चतुब्बिधं वाचाय सोचेय्यं होति ? इध, चुन्द, एकच्चो मुसावादं पहाय मुसावादा पटिविरतो होति । सभग्गतो 5 वा परिसग्गतो वा ञातिमज्झगतो वा पूगमज्झगतो वा राजकुलमज्झगतो वा अभिनीतो सक्खिपुट्ठो – 'एहम्भो पुरिस, यं जानासि तं वदेही' ति, सो अजानं वा आह 'न जानामी' ति, जानं वा आह 'जानामी' ति, अपस्सं वा आह 'न पस्सामी' ति, पस्सं वा आह 'पस्सामी' ति । इति अत्तहेतु वा परहेतु वा आमिसकिञ्चिक्खहेतु वा न सम्पजानमुसा भासिता होति ।

10 "पिसुणं वाचं पहाय पिसुणाय वाचाय पटिविरतो होति – न इतो सुत्वा अमुत्र अक्खाता इमेसं भेदाय, न अमुत्र वा सुत्वा इमेसं अक्खाता अमूसं भेदाय । इति भिन्नानं वा सन्धाता सहितानं वा अनुप्पदाता समग्गारामो समग्गरतो समग्गनन्दी समग्गकरणिं वाचं भासिता होति ।

"फरुसं वाचं पहाय फरुसाय वाचाय पटिविरतो होति । या 15 सा वाचा नेला कण्णसुखा पेमनीया हदयङ्गमा पोरी बहुजनकन्ता बहुजनमनापा, तथारूपिं वाचं भासिता होति ।

"सम्फप्पलापं पहाय सम्फप्पलापा पटिविरतो होति कालवादी भूतवादी अत्थवादी धम्मवादी विनयवादी; निधानवतिं वाचं भासिता होति कालेन सापदेसं परियन्तवतिं अत्थसंहितं । एवं खो, चुन्द, चतुब्बिधं 20 वाचाय सोचेय्यं होति ।

B. 477 ११. "कथं च, चुन्द, तिविधं मनसा सोचेय्यं होति ? इध, चुन्द, एकच्चो अनभिज्झालु होति । यं तं परस्स परवित्तूपकरणं तं अनभिज्झिता होति – 'अहो वत यं परस्स तं ममस्सा' ति ।

"अब्यापन्नचित्तो होति अप्पदुट्ठमनसङ्कप्पो – 'इमे सत्ता अवेरा 25 होन्तु[1] अब्यापज्झा, अनीघा सुखी अत्तानं परिहरन्तू' ति ।

R. 268 "सम्मादिट्ठिको होति अविपरीतदस्सनो – 'अत्थि दिन्नं, अत्थि यिट्ठं, अत्थि हुतं, अत्थि सुकटदुक्कटानं कम्मानं फलं विपाको, अत्थि अयं लोको, अत्थि परो लोको, अत्थि माता, अत्थि पिता, अत्थि सत्ता ओपपातिका, अत्थि लोके समणब्राह्मणा सम्मग्गता सम्मापटिपन्ना

१. सी०, स्या० रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

ये इमं च लोकं परं च लोकं सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा पवेदेन्ती' ति । एवं खो, चुन्द, तिविधं मनसा सोचेय्यं होति ।

१२. "इमे खो, चुन्द, दस कुसलकम्मपथा । इमेहि खो, चुन्द, दसहि कुसलेहि कम्मपथेहि समन्नागतो कालस्सेव उट्ठहन्तो व सयनम्हा पथविं चे पि आमसति, सुचियेव होति; नो चे पि पथविं आमसति, 5 सुचियेव होति ।

"अल्लानि चे पि गोमयानि आमसति, सुचियेव होति; नो चे पि अल्लानि गोमयानि आमसति, सुचियेव होति ।

"हरितानि चे पि तिणानि आमसति, सुचियेव होति; नो चे पि हरितानि तिणानि आमसति, सुचियेव होति । 10

"अग्गिं चे पि परिचरति, सुचियेव होति; नो चे पि अग्गिं परिचरति, सुचियेव होति ।

"पञ्जलिको चे पि आदिच्चं नमस्सति, सुचियेव होति; नो चे पि पञ्जलिको आदिच्चं नमस्सति, सुचियेव होति ।

"सायततियकं चे पि उदकं ओरोहति, सुचियेव होति; नो चे 15 पि सायततियकं उदकं ओरोहति, सुचियेव होति । तं किस्स हेतु ? इमे, चुन्द, दस कुसलकम्मपथा सुचियेव होन्ति सुचिकरणा च ।

"इमेसं पन, चुन्द, दसन्नं कुसलानं कम्मपथानं समन्नागमनहेतु B 478 देवा पञ्ञायन्ति, मनुस्सा पञ्ञायन्ति, या वा पनञ्ञा पि काचि सुगतियो"[1] ति[1] । 20

१३. एवं वुत्ते चुन्दो कम्मारपुत्तो भगवन्तं एतदवोच – "अभिक्कन्तं, भन्ते ...पे०... उपासकं मं, भन्ते, भगवा धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं" ति ।

---

११. जाणुस्सोणिसुत्तं

१. अथ खो जाणुस्सोणि ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; R.269 उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं 25 वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो जाणुस्सोणि ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच –

१–१. सुगति होति – स्या० ।

२. "मयमस्सु, भो गोतम, ब्राह्मणा नाम। दानानि देम, सद्धानि करोम – 'इदं दानं पेतानं ञातिसालोहितानं उपकप्पतु, इदं दानं पेता ञातिसालोहिता परिभुञ्जन्तू' ति। कच्चि तं, भो गोतम, दानं पेतानं ञातिसालोहितानं उपकप्पति; कच्चि ते पेता ञाति-
5 सालोहिता तं दानं परिभुञ्जन्ती" ति ?

"ठाने खो, ब्राह्मण, उपकप्पति, नो अट्ठाने" ति।

"कतमं[1] पन[1], भो गोतम, ठानं, कतमं अट्ठानं" ति ?

३. "इध, ब्राह्मण, एकच्चो पाणातिपाती होति, अदिन्नादायी होति, कामेसुमिच्छाचारी होति, मुसावादी होति, पिसुणवाचो होति,
10 फरुसवाचो होति, सम्फप्पलापी होति, अभिज्झालु होति, ब्यापन्नचित्तो होति, मिच्छादिट्ठिको होति। सो कायस्स भेदा परं मरणा निरयं उपपज्जति। यो नेरयिकानं सत्तानं आहारो, तेन सो तत्थ यापेति, तेन सो तत्थ तिट्ठति। इदं पि[2] खो, ब्राह्मण, अट्ठानं यत्थ ठितस्स तं दानं न उपकप्पति।

15 ४. "इध पन, ब्राह्मण, एकच्चो पाणातिपाती ... पे०... मिच्छादिट्ठिको होति। सो कायस्स भेदा परं मरणा तिरच्छानयोनिं उपपज्जति।
B 479 यो तिरच्छानयोनिकानं सत्तानं आहारो, तेन सो तत्थ यापेति, तेन सो तत्थ तिट्ठति। इदं पि खो, ब्राह्मण, अट्ठानं यत्थ ठितस्स तं दानं न उपकप्पति।

20 ५. "इध पन, ब्राह्मण, एकच्चो पाणातिपाता पटिविरतो होति, अदिन्नादाना पटिविरतो होति, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति,
R 270 मुसावादा पटिविरतो होति, पिसुणाय वाचाय पटिविरतो होति, फरुसाय वाचाय पटिविरतो होति, सम्फप्पलापा पटिविरतो होति, अनभिज्झालु होति, अब्यापन्नचित्तो होति, सम्मादिट्ठिको होति। सो कायस्स
25 भेदा परं मरणा मनुस्सानं सहब्यतं उपपज्जति। यो मनुस्सानं आहारो, तेन सो तत्थ यापेति, तेन सो तत्थ तिट्ठति। इदं पि खो, ब्राह्मण, अट्ठानं यत्थ ठितस्स तं दानं न उपकप्पति।

६. "इध पन, ब्राह्मण, एकच्चो पाणातिपाता पटिविरतो होति ...पे०... सम्मादिट्ठिको होति। सो कायस्स भेदा परं मरणा देवानं

---

१. कतमञ्च पन – सी०, रो०, कतम – स्या०। २. स्या० पोत्थके नत्थि।

सहब्यतं उपपज्जति । यो देवानं आहारो, तेन सो तत्थ यापेति, तेन सो तत्थ तिट्ठति । इदं पि, ब्राह्मण, अट्ठानं यत्थ ठितस्स तं दानं उपकप्पति[1] ।

७. "इध पन, ब्राह्मण, एकच्चो पाणातिपाती होति ...पे०... मिच्छादिट्ठिको होति । सो कायस्स भेदा परं मरणा पेत्तिविसयं उप- 5
पज्जति । यो पेत्तिवेसयिकानं सत्तानं आहारो, तेन सो तत्थ यापेति, तेन सो तत्थ तिट्ठति, यं वा पनस्स इतो अनुप्पवेच्छन्ति मित्तामच्चा[2] वा ञातिसालोहिता[2] वा, तेन सो तत्थ यापेति, तेन सो तत्थ तिट्ठति । इदं खो, ब्राह्मण, ठानं यत्थ ठितस्स तं दानं उपकप्पती" ति ।

८. "सचे पन, भो गोतम, सो पेतो ञातिसालोहितो तं ठानं 10
अनुपपन्नो होति, को तं दानं परिभुञ्जती" ति ?

"अञ्ञे पिस्स, ब्राह्मण, पेता ञातिसालोहिता तं ठानं उपपन्ना होन्ति, ते तं दानं परिभुञ्जन्ती" ति ।

९. "सचे पन, भो गोतम, सो चेव पेतो ञातिसालोहितो तं ठानं अनुपपन्नो होति अञ्ञे पिस्स ञातिसालोहिता पेता तं ठानं 15 B. 480
अनुपपन्ना होन्ति, को तं दानं परिभुञ्जती" ति ?

"अट्ठानं खो एतं, ब्राह्मण, अनवकासो यं तं ठानं विवित्तं अस्स इमिना दीघेन अद्धुना यदिदं पेतेहि ञातिसालोहितेहि । अपि च, R 271
ब्राह्मण, दायको पि अनिप्फलो" ति ।

"अट्ठाने पि भवं गोतमो परिकप्पं वदती" ति ? 20

१०. "अट्ठाने पि खो अहं, ब्राह्मण, परिकप्पं वदामि । इध, ब्राह्मण, एकच्चो पाणातिपाती होति, अदिन्नादायी होति, कामसुमिच्छाचारी होति, मुसावादी होति, पिसुणवाचो होति, फरुसवाचो[3] होति, सम्फप्पलापी होति, अभिज्झालु होति, ब्यापन्नचित्तो होति, मिच्छादिट्ठिको होति; सो दाता होति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं 25
वत्थं यानं मालागन्धविलेपनं[4] सेय्यावसथपदीपेय्यं । सो कायस्स भेदा परं मरणा हत्थीनं सहब्यतं उपपज्जति । सो तत्थ लाभी होति अन्नस्स पानस्स मालानानालङ्कारस्स ।

---

१. न उपकप्पति – सी०, स्या०, रो० । २–२. मित्ता वा अमच्चा वा ञाती वा सालोहिता – सी०, रो० । ३. फरुसावाचो – सी०, रो० । ४. मालागन्धं विलेपनं – स्या० ।

"यं खो, ब्राह्मण, इध पाणातिपाती अदिन्नादायी कामेसुमिच्छाचारी मुसावादी पिसुणवाचो फरुसवाचो सम्फप्पलापी अभिज्झालु ब्यापन्नचित्तो मिच्छादिट्ठिको, तेन सो कायस्स भेदा परं मरणा हत्थीनं सहब्यतं उपपज्जति । यं च खो सो दाता होति समणस्स वा ब्राह्मणस्स
5 वा अन्नं पानं वत्थं यानं मालागन्धविलेपनं सेय्यावसथपदीपेय्यं, तेन सो तत्थ लाभी होति अन्नस्स पानस्स मालानानालङ्कारस्स ।

११. "इध पन, ब्राह्मण, एकच्चो पाणातिपाती होति ...पे०... मिच्छादिट्ठिको होति । सो दाता होति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं वत्थं यानं मालागन्धविलेपनं सेय्यावसथपदीपेय्यं । सो कायस्स
10 भेदा परं मरणा अस्सानं सहब्यतं उपपज्जति ...पे०... गुन्नं सहब्यतं उपपज्जति ...पे०... कुक्कुरानं सहब्यतं उपपज्जति । सो तत्थ लाभी होति अन्नस्स पानस्स मालानानालङ्कारस्स ।

B 481, R. 272 "यं खो, ब्राह्मण, इध पाणातिपाती ...पे०... मिच्छादिट्ठिको, तेन सो कायस्स भेदा परं परं मरणा कुक्कुरानं सहब्यतं उपपज्जति ।
15 यं च खो सो दाता होति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं वत्थं यानं मालागन्धविलेपनं सेय्यावसथपदीपेय्यं, तेन सो तत्थ लाभी होति अन्नस्स पानस्स मालानानालङ्कारस्स ।

१२. "इध पन, ब्राह्मण, एकच्चो पाणातिपाता पटिविरतो होति ...पे०... सम्मादिट्ठिको होति । सो दाता होति समणस्स वा
20 ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं वत्थं यानं मालागन्धविलेपनं सेय्यावसथपदीपेय्यं । सो कायस्स भेदा परं मरणा मनुस्सानं सहब्यतं उपपज्जति । सो तत्थ लाभी होति मानुसकानं पञ्चन्नं कामगुणानं ।

"यं खो, ब्राह्मण, इध पाणातिपाता पटिविरतो होति ...पे०... सम्मादिट्ठिको, तेन सो कायस्स भेदा परं मरणा मनुस्सानं सहब्यतं उप-
25 पज्जति । यं च खो सो दाता होति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं वत्थं यानं मालागन्धविलेपनं सेय्यावसथपदीपेय्यं, तेन सो तत्थ लाभी होति मानुसकानं पञ्चन्नं कामगुणानं ।

१३. "इध पन, ब्राह्मण, एकच्चो पाणातिपाता पटिविरतो होति ...पे०... सम्मादिट्ठिको होति । सो दाता होति समणस्स वा
30 ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं वत्थं यानं मालागन्धविलेपनं सेय्यावसथपदीपेय्यं ।

सो कायस्स भेदा परं मरणा देवानं सहब्यतं उपपज्जति । सो तत्थ लाभी होति दिब्बानं पञ्चन्नं कामगुणानं । R. 273

"यं खो, ब्राह्मण, इध पाणातिपाता पटिविरतो होति ...पे०... सम्मादिट्ठिको, तेन सो कायस्स भेदा परं मरणा देवानं सहब्यतं उपपज्जति । यं च खो सो दाता होति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं 5 वत्थं यानं मालागन्धविलेपनं सेय्यावसथपदीपेय्यं, तेन सो तत्थ लाभी होति दिब्बानं पञ्चन्नं कामगुणानं । अपि च, ब्राह्मण, दायको पि अनिप्फलो" ति ।

१४. "अच्छरियं, भो गोतम, अब्भुतं, भो गोतम ! यावञ्चिदं, भो गोतम, अलमेव दानानि दातुं, अलं सद्धानि कातुं, यत्र हि नाम 10 B. 482 दायको पि अनिप्फलो" ति ।

"एवमेतं, ब्राह्मण[1], दायको पि हि, ब्राह्मण, अनिप्फलो" ति ।

"अभिक्कन्तं, भो गोतम, अभिक्कन्तं, भो गोतम ...पे०... उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं" ति ।

जाणुस्सोणिवग्गो सत्तरसमो ।

— ० —

१८. साधुवग्गो

१. साधुसुत्तं

१. "साधुं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि असाधुं च । तं सुणाथ, 15 साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी" ति । "एवं, भन्ते" ति खो ते R. 274 भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच –

२. "कतमं च, भिक्खवे, असाधु ? पाणातिपातो, अदिन्नादानं, कामेसुमिच्छाचारो, मुसावादो, पिसुणा वाचा, फरुसा वाचा, सम्फप्पलापो, अभिज्झा, ब्यापादो, मिच्छादिट्ठि – इदं वुच्चति, भिक्खवे, असाधु । 20

३. "कतमं च, भिक्खवे, साधु ? पाणातिपाता वेरमणी, अदिन्नादाना वेरमणी, कामेसुमिच्छाचारा वेरमणी, मुसावादा वेरमणी, पिसुणाय वाचाय वेरमणी, फरुसाय वाचाय वेरमणी, सम्फप्पलापा

१. ब्राह्मण एवमेतं ब्राह्मण – सी०, स्या० ।

वेरमणी, अनभिज्झा, अब्यापादो, सम्मादिट्ठि – इदं वुच्चति, भिक्खवे, साधू" ति ।

---

२. अरियधम्मसुत्तं

१. "अरियधम्मं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि अनरियधम्मं च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, अनरियो धम्मो ? पाणातिपातो
5 ... पे०... मिच्छादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, अनरियो धम्मो ।

२. "कतमो च, भिक्खवे, अरियो धम्मो ? पाणातिपाता वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, अरियो धम्मो" ति ।

---

३. कुसलसुत्तं

B. 483 १. "कुसलं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि अकुसलं च । तं
10 सुणाथ ... पे०... कतमं च, भिक्खवे, अकुसलं ? पाणातिपातो ... पे०... मिच्छादिट्ठि – इदं वुच्चति, भिक्खवे, अकुसलं ।

R. 275 २. "कतमं च, भिक्खवे, कुसलं ? पाणातिपाता वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्ठि – इदं वुच्चति, भिक्खवे, कुसलं" ति ।

---

४. अत्थसुत्तं

१. "अत्थं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि अनत्थं च । तं सुणाथ
15 ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, अनत्थो ? पाणातिपातो ... पे०... मिच्छादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, अनत्थो ।

२. "कतमो च, भिक्खवे, अत्थो ? पाणातिपाता वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, अत्थो" ति ।

---

५. धम्मसुत्तं

१. "धम्मं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि अधम्मं च । तं सुणाथ
20 ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, अधम्मो ? पाणातिपातो ... पे०... मिच्छादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, अधम्मो ।

२. "कतमो च, भिक्खवे, धम्मो ? पाणातिपाता वेरमणी ...पे०... सम्मादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, धम्मो" ति ।

---

६. आसवसुत्तं

१. "सासवं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि अनासवं च । तं सुणाथ ...पे०... कतमो च, भिक्खवे, सासवो धम्मो ? पाणातिपातो ...पे०... मिच्छादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, सासवो 5 धम्मो ।

२. "कतमो च, भिक्खवे, अनासवो धम्मो ? पाणातिपाता R. 276 वेरमणी ...पे०... सम्मादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, अनासवो धम्मो" ति ।

---

७. वज्जसुत्तं

१. "सावज्जं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि अनवज्जं 10 B. 484 च । तं सुणाथ ...पे०... कतमो च, भिक्खवे, सावज्जो धम्मो ? पाणातिपातो ...पे०... मिच्छादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, सावज्जो धम्मो ।

२. "कतमो च, भिक्खवे, अनवज्जो धम्मो ? पाणातिपाता वेरमणी ...पे०... सम्मादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, अनवज्जो 15 धम्मो" ति ।

---

८. तपनीयसुत्तं

१. "तपनीयं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि अतपनीयं च । तं सुणाथ ...पे०... कतमो च, भिक्खवे, तपनीयो धम्मो ? पाणातिपातो ...पे०... मिच्छादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, तपनीयो धम्मो ।

२. "कतमो च, भिक्खवे, अतपनीयो धम्मो ? पाणातिपाता 20 वेरमणी ...पे०... सम्मादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, अतपनीयो धम्मो" ति ।

---

९. आचयगामिसुत्तं

१. "आचयगामिं[1] च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि अपचयगामिं च। तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, आचयगामी धम्मो? पाणातिपातो ... पे०... मिच्छादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, आचयगामी धम्मो।

R.277 5 २. "कतमो च, भिक्खवे, अपचयगामी धम्मो? पाणातिपाता वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, अपचयगामी धम्मो" ति।

---

१०. दुक्खुद्रयसुत्तं

१. "दुक्खुद्रयं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि सुखुद्रय च। तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, दुक्खुद्रयो धम्मो? पाणातिपातो 10 ... पे०... मिच्छादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, दुक्खुद्रयो धम्मो।

२. "कतमो च, भिक्खवे, सुखुद्रयो धम्मो? पाणातिपाता वेरमणी ... पे०.. सम्मादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, सुखुद्रयो धम्मो" ति।

---

११. विपाकसुत्तं

P.485 १. "दुक्खविपाकं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि सुखविपाकं 15 च। तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, दुक्खविपाको धम्मो? पाणातिपातो ... पे०... मिच्छादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, दुक्खविपाको धम्मो।

२. "कतमो च, भिक्खवे, सुखविपाको धम्मो? पाणातिपाता वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, सुखविपाको 20 धम्मो" ति।

साधुवग्गो अट्ठारसमो।

---

१. आचयपगामिं – रो०।

१६. अरियमग्गवग्गो

१. अरियमग्गसुत्तं

१. "अरियमग्गं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि अनरियमग्गं च। तं सुणाथ ...पे०... कतमो च, भिक्खवे, अनरियो मग्गो? पाणातिपातो ...पे०... मिच्छादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, अनरियो मग्गो। R. 278

२. "कतमो च, भिक्खवे, अरियो मग्गो? पाणातिपाता वेरमणी ...पे०... सम्मादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, अरियो मग्गो" ति। 5

२. कण्हमग्गसुत्तं

१. "कण्हमग्गं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि सुक्कमग्गं च। तं सुणाथ ...पे०... कतमो च, भिक्खवे, कण्हो मग्गो? पाणातिपातो ...पे०... मिच्छादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, कण्हो मग्गो। 10

२. "कतमो च, भिक्खवे, सुक्को मग्गो? पाणातिपाता वेरमणी ...पे०... सम्मादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, सुक्को मग्गो" ति।

३. सद्धम्मसुत्तं

१. "सद्धम्मं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि असद्धम्मं च। तं सुणाथ ...पे०... कतमो च, भिक्खवे, असद्धम्मो? पाणातिपातो ...पे०... मिच्छादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, असद्धम्मो। 15

२. "कतमो च, भिक्खवे, सद्धम्मो? पाणातिपाता वेरमणी ...पे०... सम्मादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, सद्धम्मो" ति। B. 486

४. सप्पुरिसधम्मसुत्तं

१. "सप्पुरिसधम्मं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि असप्पुरिसधम्मं च। तं सुणाथ ...पे०... कतमो च, भिक्खवे, असप्पुरिसधम्मो? पाणातिपातो ...पे०... मिच्छादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, असप्पुरिसधम्मो। R. 279 20

२. "कतमो च, भिक्खवे, सप्पुरिसधम्मो ? पाणातिपाता वेरमणी ...पे०... सम्मादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, सप्पुरिसधम्मो" ति ।

५. उप्पादेतब्बधम्मसुत्तं

१. "उप्पादेतब्बं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि न उप्पादेतब्बं च । तं सुणाथ ...पे०... कतमो च, भिक्खवे, न उप्पादेतब्बो धम्मो ? पाणातिपातो ...पे०... मिच्छादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, न उप्पादेतब्बो धम्मो ।

२. "कतमो च, भिक्खवे, उप्पादेतब्बो धम्मो ? पाणातिपाता वेरमणी ...पे०... सम्मादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, उप्पादेतब्बो धम्मो" ति ।

"ब्यापादेतब्बं* च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि अब्यापादेतब्बं च । तं सुणाथ ...पे०... कतमो च, भिक्खवे, अब्यापादेतब्बो धम्मो ? पाणातिपातो ...पे०... मिच्छादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, अब्यापादेतब्बो धम्मो ।

"कतमो च, भिक्खवे, ब्यापादेतब्बो धम्मो ? पाणातिपाता वेरमणी ...पे०... सम्मादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, ब्यापादेतब्बो धम्मो" ति* ।

६. आसेवितब्बधम्मसुत्तं

१. "आसेवितब्बं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि नासेवितब्बं च । तं सुणाथ ...पे०... कतमो च, भिक्खवे, नासेवितब्बो धम्मो ? पाणातिपातो ...पे०... मिच्छादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, नासेवितब्बो धम्मो ।

B. 487 २. "कतमो च, भिक्खवे, आसेवितब्बो धम्मो ? पाणातिपाता वेरमणी ...पे०... सम्मादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, आसेवितब्बो धम्मो" ति ।

– अयं पाठो सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु न दिस्सति ।

७. भावेतब्बधम्मसुत्तं

१. "भावेतब्बं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि न भावेतब्बं च। तं सुणाथ ...पे०... कतमो च, भिक्खवे, न भावेतब्बो धम्मो ? पाणातिपातो ...पे०... मिच्छादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, न भावेतब्बो धम्मो। R. 280

२. "कतमो च, भिक्खवे, भावेतब्बो धम्मो ? पाणातिपाता वेरमणी ...पे०... सम्मादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, भावेतब्बो धम्मो" ति। 5

---

८. बहुलीकातब्बसुत्तं

१. "बहुलीकातब्बं च वो, भिक्खवे, धम्मं[1] देसेस्सामि न बहुलीकातब्बं च। तं सुणाथ ...पे०... कतमो च, भिक्खवे, न बहुलीकातब्बो धम्मो ? पाणातिपातो ...पे०... मिच्छादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, न बहुलीकातब्बो धम्मो। 10

२. "कतमो च, भिक्खवे, बहुलीकातब्बो धम्मो ? पाणातिपाता वेरमणी ...पे०... सम्मादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, बहुलीकातब्बो धम्मो" ति।

---

९. अनुस्सरितब्बसुत्तं

१. "अनुस्सरितब्बं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि नानुस्सरितब्बं च। तं सुणाथ ...पे०... कतमो च, भिक्खवे, नानुस्सरितब्बो धम्मो ? पाणातिपातो ...पे०... मिच्छादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, नानुस्सरितब्बो धम्मो। 15

२. "कतमो च, भिक्खवे, अनुस्सरितब्बो धम्मो ? पाणातिपाता वेरमणी ...पे०... सम्मादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, अनुस्सरितब्बो धम्मो" ति। 20

---

१०. सच्छिकातब्बसुत्तं

१. "सच्छिकातब्बं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि न सच्छिकातब्बं च। तं सुणाथ ...पे०... कतमो च, भिक्खवे, न सच्छि- R. 281

---

1. धम्मं च – रो०।

B. 488 कातब्बो धम्मो ? पाणातिपातो ...पे०... मिच्छादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, न सच्छिकातब्बो धम्मो ।

२. "कतमो च, भिक्खवे, सच्छिकातब्बो धम्मो ? पाणातिपाता वेरमणी ...पे०... सम्मादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, 5 सच्छिकातब्बो धम्मो" ति ।

अरियमग्गवग्गो ऊनवीसतिमो ।

२०. अपरपुग्गलवग्गो

१–१२. नसेवितब्बादिसुत्तानि

१. "दसहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो पुग्गलो न सेवितब्बो । कतमेहि दसहि ? पाणातिपाती होति, अदिन्नादायी होति, कामेसुमिच्छाचारी होति, मुसावादी होति, पिसुणवाचो होति, फरुसवाचो होति, सम्फप्पलापी होति, अभिज्झालु होति, ब्यापन्नचित्तो होति, मिच्छा-10 दिट्ठिको होति – इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्मेहि समन्नागतो पुग्गलो न सेवितब्बो ।

"दसहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो पुग्गलो सेवितब्बो । कतमेहि दसहि ? पाणातिपाता पटिविरतो होति, अदिन्नादाना पटिविरतो होति, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति, मुसावादा पटिविरतो R. 282 15 होति, पिसुणाय वाचाय पटिविरतो होति, फरुसाय वाचाय पटिविरतो होति, सम्फप्पलापा पटिविरतो होति, अनभिज्झालु होति, अब्यापन्नचित्तो होति, सम्मादिट्ठिको होति – इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्मेहि समन्नागतो पुग्गलो सेवितब्बो" ।

२–११. "दसहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो पुग्गलो न 20 भजितब्बो ...पे०... भजितब्बो .. न पयिरुपासितब्बो ... पयिरुपासितब्बो ... न पुज्जो होति ... पुज्जो होति ... न पासंसो होति ... पासंसो होति ... अगारवो होति ... गारवो[1] होति ... अप्पतिस्सो[2] होति ... सप्पतिस्सो[3] होति ... न आराधको होति ... आराधको होति ... न विसुज्झति

---

१ सगारवो – सी०, स्या०, रो० । २ अप्पतिक्खो – सी०, स्या०, रो० । ३. सप्पतिक्खो – सी०, स्या०, रो० ।

... विसुज्झति ... मानं नाधिभोति[1] ... मानं अधिभोति ... पञ्ञाय न वड्ढति ... पञ्ञाय वड्ढति ... पे०... पुग्गलो सेवितब्बो" । B. 489

१२. "दसहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो पुग्गलो बहुं अपुञ्ञं पसवति ... बहुं पुञ्ञं पसवति । कतमेहि दसहि ? पाणातिपाता पटिविरतो होति, अदिन्नादाना पटिविरतो होति, कामेसुमिच्छाचारा 5 पटिविरतो होति, मुसावादा पटिविरतो होति, पिसुणाय वाचाय पटिविरतो होति, फरुसाय वाचाय पटिविरतो होति, सम्फप्पलापा पटिविरतो होति, अनभिज्झालु होति, अब्यापन्नचित्तो होति, सम्मादिट्ठिको होति – इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्मेहि समन्नागतो पुग्गलो बहुं पुञ्ञं पसवती" ति । 10

अपरपुग्गलवग्गो वीसतिमो ।

चतुत्थो पण्णासको समत्तो ।

---

२१. करजकायवग्गो

१. पठमनिरयसग्गसुत्तं

१. "दसहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये । कतमेहि दसहि ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पाणातिपाती होति लुद्दो लोहितपाणि हतपहते निविट्ठो अदयापन्नो सब्बपाणभूतेसु । B. 490, R. 283

२. "अदिन्नादायी होति । यं तं परस्स परवित्तूपकरणं[2] गामगतं वा अरञ्ञगतं वा, तं अदिन्नं थेय्यसङ्खातं आदाता होति । 15

३. "कामेसुमिच्छाचारी होति । या ता मातुरक्खिता पितुरक्खिता मातापितुरक्खिता भातुरक्खिता भगिनिरक्खिता ञातिरक्खिता गोत्तरक्खिता धम्मरक्खिता ससामिका सपरिदण्डा अन्तमसो मालागुळपरिक्खित्ता पि, तथारूपासु चारित्तं आपज्जिता होति ।

४. "मुसावादी होति । सभग्गतो[3] वा परिसग्गतो वा ञातिमज्झगतो वा पूगमज्झगतो वा राजकुलमज्झगतो वा अभिनीतो सक्खिपुट्ठो – 'एहम्भो पुरिस, यं जानासि तं वदेही' ति, सो अजानं वा आह 'जानामी' ति, जानं वा आह 'न जानामी' ति, अपस्सं वा आह 'पस्सामी' 20

---

१. नाभिहोति – सी० । २. परवित्तुपकरणं – स्या० । ३. सभागतो – सी०, रो० ।

ति, पस्सं वा आह 'न पस्सामी' ति । इति अत्तहेतु वा परहेतु वा आमिस-किञ्चिक्खहेतु वा सम्पजानमुसा भासिता होति ।

५. "पिसुणवाचो होति – इतो सुत्वा अमुत्र अक्खाता इमेसं भेदाय, अमुत्र वा सुत्वा इमेसं अक्खाता अमूसं भेदाय । इति समग्गानं 5 वा भेत्ता भिन्नानं वा अनुप्पदाता वग्गारामो वग्गरतो वग्गनन्दी, वग्ग-करणिं वाचं भासिता होति ।

६. "फरुसवाचो होति – या सा वाचा अण्डका कक्कसा पर-कटुका पराभिसज्जनी कोधसामन्ता असमाधिसंवत्तनिका, तथारूपिं[1] वाचं भासिता होति ।

B. 491 10 ७. "सम्फप्पलापी होति अकालवादी अभूतवादी अनत्थवादी अधम्मवादी अविनयवादी, अनिधानवतिं वाचं भासिता होति अकालेन अनपदेसं अपरियन्तवतिं अनत्थसंहितं ।

R. 284 ८. "अभिज्झालु होति । यं तं परस्स परवित्तूपकरणं तं अभिज्झिता होति – 'अहो वत यं परस्स तं मम अस्सा' ति ।

15 ९. "ब्यापन्नचित्तो होति पदुट्ठमनसङ्कप्पो – 'इमे सत्ता हञ्ञन्तु वा बज्झन्तु वा उच्छिज्जन्तु वा विनस्सन्तु वा मा वा अहेसुं' ति ।

१०. "मिच्छादिट्ठिको होति विपरीतदस्सनो – 'नत्थि दिन्नं, नत्थि यिट्ठं, नत्थि हुतं, नत्थि सुकतदुक्कटानं कम्मानं फलं विपाको, नत्थि अयं लोको, नत्थि परो लोको, नत्थि माता, नत्थि पिता, नत्थि 20 सत्ता ओपपातिका, नत्थि लोके समणब्राह्मणा सम्मग्गता सम्मापटिपन्ना ये इमं च लोकं परं च लोकं सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा पवेदेन्ती' ति । इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये ।

११. "दसहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो 25 एवं सग्गे । कतमेहि दसहि ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता पटिविरतो होति निहितदण्डो निहितसत्थो लज्जी दयापन्नो, सब्बपाणभूतहितानुकम्पी विहरति ।

१२. "अदिन्नादानं पहाय अदिन्नादाना पटिविरतो होति । यं

१. तं तथारूपिं – स्या०, रो० ।

तं परस्स परवित्तूपकरणं गामगतं वा अरञ्ञगतं वा, न तं अदिन्नं थेय्यसङ्खातं आदाता होति ।

१३. "कामेसुमिच्छाचारं पहाय कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति । या ता मातुरक्खिता ...पे०... अन्तमसो मालागुळपरिक्खित्ता पि, तथारूपासु न चारित्तं आपज्जिता होति । 5

१४. "मुसावादं पहाय मुसावादा पटिविरतो होति । सभग्गतो वा परिसग्गतो वा ञातिमज्झगतो वा पूगमज्झगतो वा राजकुलमज्झगतो वा अभिनीतो सक्खिपुट्ठो – 'एहम्भो पुरिस, यं जानासि तं वदेही' ति, सो अजानं वा आह 'न जानामी' ति, जानं वा आह 'जानामी' ति, अपस्सं वा आह 'न पस्सामी' ति, पस्सं वा आह 'पस्सामी' ति । इति अत्तहेतु वा 10 परहेतु वा आमिसकिञ्चिक्खहेतु वा न सम्पजानमुसा भासिता होति । R. 285

१५. "पिसुणवाचं पहाय पिसुणाय वाचाय पटिविरतो होति – B. 492 न इतो सुत्वा अमुत्र अक्खाता इमेसं भेदाय, अमुत्र वा सुत्वा इमेसं अक्खाता अमूसं भेदाय । इति भिन्नानं वा सन्धाता सहितानं वा अनुप्पदाता समग्गारामो समग्गरतो समग्गनन्दी, समग्गकरणिं वाचं भासिता होति । 15

१६. "फरुसवाचं पहाय फरुसाय वाचाय पटिविरतो होति । या सा वाचा नेला कण्णसुखा पेमनीया हदयङ्गमा पोरी बहुजनकन्ता बहुजनमनापा, तथारूपिं वाचं भासिता होति ।

१७. "सम्फप्पलापं पहाय सम्फप्पलापा पटिविरतो होति कालवादी भूतवादी, अत्थवादी धम्मवादी विनयवादी, निधानवतिं 20 वाचं भासिता होति कालेन सापदेसं परियन्तवतिं अत्थसंहितं ।

१८. "अनभिज्झालु होति । यं तं परस्स परवित्तूपकरणं तं अनभिज्झिता होति – 'अहो वत यं परस्स तं मम अस्सा' ति ।

१९. "अब्यापन्नचित्तो होति अप्पदुट्ठमनसङ्कप्पो – 'इमे सत्ता अवेरा होन्तु अब्यापज्झा अनीघा, सुखी अत्तानं परिहरन्तू' ति । 25

२०. "सम्मादिट्ठिको होति अविपरीतदस्सनो – 'अत्थि दिन्नं, अत्थि यिट्ठं, अत्थि हुतं, अत्थि सुकटदुक्कटानं कम्मानं फलं विपाको, अत्थि अयं लोको, अत्थि परो लोको, अत्थि माता, अत्थि पिता, अत्थि सत्ता ओपपातिका, अत्थि लोके समणब्राह्मणा सम्मग्गता सम्मापटिपन्ना ये इमं च लोकं परं च लोकं सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा पवेदेन्ती' ति । 30

इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे" ति ।

---

२. दुतियनिरयसग्गसुत्तं

१. "दसहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये । कतमेहि दसहि ? इध, भिक्खवे[1], एकच्चो[1] पाणाति-
5 पाती होति लुद्दो लोहितपाणि हतपहते निविट्ठो अदयापन्नो सब्बपाण-भूतेसु ।

२. "अदिन्नादायी होति ... कामेसुमिच्छाचारी होति ... मुसा-
R. 286 वादी होति ... पिसुणवाचो होति ... फरुसवाचो होति ... सम्फप्पलापी
B. 493 होति ... अभिज्झालु होति ... ब्यापन्नचित्तो होति ... मिच्छादिट्ठिको
10 होति विपरीतदस्सनो –'नत्थि दिन्नं ... पे०... सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा पवेदेन्ती' ति । इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्मेहि समन्नागतो यथाभूतं निक्खित्तो एवं निरये ।

३. "दसहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे । कतमेहि दसहि ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पाणातिपातं
15 पहाय पाणातिपाता पटिविरतो होति निहितदण्डो निहितसत्थो लज्जी दयापन्नो, सब्बपाणभूतहितानुकम्पी विहरति ।

४. "अदिन्नादानं पहाय अदिन्नादाना पटिविरतो होति ... कामेसुमिच्छाचारं पहाय कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति ... मुसा-वादं पहाय मुसावादा पटिविरतो होति ... पिसुणं वाचं पहाय पिसुणाय
25 वाचाय पटिविरतो होति ... फरुसं वाचं पहाय फरुसाय वाचाय पटि-विरतो होति ... सम्फप्पलापं पहाय सम्फप्पलापा पटिविरतो होति ... अनभिज्झालु होति ... अब्यापन्नचित्तो होति ... सम्मादिट्ठिको होति अविपरीतदस्सनो – 'अत्थि दिन्नं ... पे०... ये इमं च लोकं परं च लोकं सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा पवेदेन्ती' ति । इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि
25 धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे" ति ।

१-१. स्या० पोत्थके नत्थि ।

३. मातुगामसुत्तं

१. "दसहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो मातुगामो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये। कतमेहि दसहि? पाणातिपाती होति ... पे०... अदिन्नादायी होति ... कामेसुमिच्छाचारी होति ... मुसावादी होति ... पिसुणवाचो होति ... फरुसावाचो होति ... सम्फप्पलापी होति ... अभिज्झालु होति ... ब्यापन्नचित्तो होति ... मिच्छादिट्ठिको होति ...। इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्मेहि समन्नागतो मातुगामो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये। R.287 5

२. "दसहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो मातुगामो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे। कतमेहि दसहि? पाणातिपाता पटिविरतो होति ... पे०... अदिन्नादाना पटिविरतो होति ... कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति ... मुसावादा पटिविरतो होति ... पिसुणाय वाचाय पटिविरतो होति ... फरुसाय वाचाय पटिविरतो होति ... सम्फप्पलापा पटिविरतो होति ... अनभिज्झालु होति ... अब्यापन्नचित्तो होति ... सम्मादिट्ठिको होति ...। इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्मेहि समन्नागतो मातुगामो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे" ति। 10 B. 494

---

४. उपासिकासुत्तं

१. "दसहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागता उपासिका यथाभतं निक्खित्ता एवं निरये। कतमेहि दसहि? पाणातिपातिनी होति ... पे०... मिच्छादिट्ठिका होति ...। इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्मेहि समन्नागता उपासिका यथाभतं निक्खित्ता एवं निरये। 15

२. "दसहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागता उपासिका यथाभतं निक्खित्ता एवं सग्गे। कतमेहि दसहि? पाणातिपाता पटिविरता होति ...पे०... सम्मादिट्ठिका होति ...। इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्मेहि समन्नागता उपासिका यथाभतं निक्खित्ता एवं सग्गे"। 20

---

५. विसारदसुत्तं

१. "दसहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागता उपासिका अविसारदा अगारं अज्झावसति। कतमेहि दसहि? पाणातिपातिनी होति ... अदिन्नादायिनी होति ... कामेसुमिच्छाचारिनी होति ... मुसावादिनी R. 288

होति ... पिसुणवाचा होति ... फरुसवाचा होति ... सम्फप्पलापिनी होति ... अभिज्झालुनी होति ... ब्यापन्नचित्ता होति ... मिच्छादिट्ठिका होति ...। इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्मेहि समन्नागता उपासिका अविसारदा अगारं अज्झावसति ।

5 २. "दसहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागता उपासिका विसारदा अगारं अज्झावसति। कतमेहि दसहि ? पाणातिपाता पटिविरता होति ... अदिन्नादाना पटिविरता होति ... कामेसुमिच्छाचारा पटिविरता होति ... मुसावादा पटिविरता होति ... पिसुणाय वाचाय पटिविरता होति ... फरुसाय वाचाय पटिविरता होति ... सम्फप्पलापा पटिविरता होति ...
10 अनभिज्झालुनी होति ... अब्यापन्नचित्ता होति ... सम्मादिट्ठिका होति ...। इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्मेहि समन्नागता उपासिका विसारदा अगारं अज्झावसती" ति ।

---

६. संसप्पनीयसुत्तं

B 495 १. "संसप्पनीयपरियायं वो, भिक्खवे, धम्मपरियायं देसेस्सामि। तं सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी" ति । "एवं, भन्ते"
15 ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच –

२. "कतमो च, भिक्खवे[1], संसप्पनीयपरियायो धम्मपरियायो ? कम्मस्सका, भिक्खवे, सत्ता कम्मदायादा कम्मयोनी कम्मबन्धू कम्मपटिसरणा, यं कम्मं करोन्ति – कल्याणं वा पापकं वा – तस्स दायादा भवन्ति ।

R. 289 20 ३. "इध, भिक्खवे, एकच्चो पाणातिपाती होति लुद्दो लोहितपाणि हतपहते निविट्ठो, अदयापन्नो सब्बपाणभूतेसु । सो संसप्पति कायेन, संसप्पति वाचाय, संसप्पति मनसा । तस्स जिम्हं कायकम्मं होति, जिम्हं वचीकम्मं, जिम्हं मनोकम्मं, जिम्हा गति, जिम्हुपपत्ति ।

"जिम्हगतिकस्स खो पनाहं, भिक्खवे, जिम्हुपपत्तिकस्स द्विन्नं
25 गतीनं अञ्ञतरं गतिं वदामि – ये वा एकन्तदुक्खा निरया या वा संसप्पजातिका तिरच्छानयोनि । कतमा च सा, भिक्खवे, संसप्पजातिका तिरच्छानयोनि ? अहि विच्छिका सतपदी नकुला बिळारा[2] मूसिका उलूका, ये वा पनञ्ञे पि केचि तिरच्छानयोनिका सत्ता मनुस्से दिस्वा

---

१. सो भिक्खवे – सी०, रो० । २. बिलारा – सी० ।

संसप्पन्ति । इति खो, भिक्खवे, भूता भूतस्स उपपत्ति होति । यं करोति तेन उपपज्जति । उपपन्नमेनं फस्सा फुसन्ति । एवमहं[1], भिक्खवे, 'कम्मदायादा सत्ता' ति वदामि ।

४. "इध पन, भिक्खवे, एकच्चो अदिन्नादायी होति ... पे०... कामेसुमिच्छाचारी होति ... मुसावादी होति ... पिसुणवाचो होति ... फरुस- 5 वाचो होति ... सम्फप्पलापी होति ... अभिज्झालु होति ... ब्यापन्नचित्तो होति ... मिच्छादिट्ठिको होति विपरीतदस्सनो – 'नत्थि दिन्नं ...पे०... सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा पवेदेन्ती' ति । सो संसप्पति कायेन, संसप्पति वाचाय, संसप्पति मनसा । तस्स जिम्हं कायकम्मं होति, जिम्हं वचीकम्मं, जिम्हं मनोकम्मं, जिम्हा गति, जिम्हुपपत्ति । 10 R 290

"जिम्हगतिकस्स खो पनाहं, भिक्खवे, जिम्हुपपत्तिकस्स द्विन्नं[2] गतीनं अञ्ञतरं गतिं वदामि – ये वा एकन्तदुक्खा निरया या वा संसप्पजातिका तिरच्छानयोनि । कतमा च सा, भिक्खवे, संसप्पजातिका तिरच्छानयोनि ? अहि विच्छिका सतपदी नकुला बिळारा मूसिका B. 496 उलूका, ये वा पनञ्ञे पि केचि तिरच्छानयोनिका सत्ता मनुस्से दिस्वा 15 संसप्पन्ति । इति खो, भिक्खवे, भूता भूतस्स उपपत्ति होति, यं करोति तेन उपपज्जति । उपपन्नमेनं फस्सा फुसन्ति । एवमहं, भिक्खवे, 'कम्मदायादा सत्ता' ति वदामि । कम्मस्सका, भिक्खवे, सत्ता कम्मदायादा कम्मयोनी कम्मबन्धू कम्मपटिसरणा, यं कम्मं करोन्ति – कल्याणं वा पापकं वा – तस्स दायादा भवन्ति । 20

५. "इध, भिक्खवे, एकच्चो पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता पटिविरतो होति निहितदण्डो निहितसत्थो, लज्जी दयापन्नो सब्बपाणभूतहितानुकम्पी विहरति । सो न संसप्पति कायेन, न संसप्पति वाचाय, न संसप्पति मनसा । तस्स उजु[3] कायकम्मं होति, उजु वचीकम्मं, उजु मनोकम्मं, उजु गति, उजुपपत्ति । 25

"उजुगतिस्स खो पनाहं, भिक्खवे, उजुपपत्तिकस्स द्विन्नं गतीनं अञ्ञतरं गतिं वदामि – ये वा एकन्तसुखा सग्गा यानि वा पन तानि उच्चाकुलानि खत्तियमहासालकुलानि वा ब्राह्मणमहासालकुलानि वा गहपतिमहासालकुलानि वा अड्ढानि महद्धनानि महाभोगानि पहूतजातरूपरजतानि पहूतवित्तूपकरणानि पहूतधनधञ्ञानि । इति खो, भिक्खवे, 30

१. एवं पहं – सी० । २. विन्नं – सी० । ३. उजुं – सी०, रो० ।

भूता भूतस्स उपपत्ति होति । यं करोति तेन उपपज्जति । उपपन्नमेनं फस्सा फुसन्ति । एवमहं, भिक्खवे, 'कम्मदायादा सत्ता' ति वदामि ।

६. "इध पन, भिक्खवे, एकच्चो अदिन्नादानं पहाय अदिन्ना-दाना पटिविरतो होति ...पे०... कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति R. 291 5 ... मुसावादं पहाय मुसावादा पटिविरतो होति ... पिसुणं वाचं पहाय पिसुणाय वाचाय पटिविरतो होति ... फरुसं वाचं पहाय फरुसाय वाचाय पटिविरतो होति ... सम्फप्पलापं पहाय सम्फप्पलापा पटिविरतो होति ... अनभिज्झालु होति ... अब्यापन्नचित्तो होति ... सम्मादिट्ठिको होति अविपरीतदस्सनो – 'अत्थि दिन्नं ...पे०... ये इमं च लोकं परं च लोकं 10 सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा पवेदेन्ती' ति । सो न संसप्पति कायेन, न संसप्पति वाचाय, न संसप्पति मनसा । तस्स उजु कायकम्मं होति, उजु वचीकम्मं, उजु मनोकम्मं, उजु गति, उजुपपत्ति ।

R. 497 "उजुगतिकस्स खो पन अहं, भिक्खवे, उजुपपत्तिकस्स द्विन्नं गतीनं अञ्ञतरं गतिं वदामि – ये वा एकन्तसुखा सग्गा यानि वा पन 15 तानि उच्चाकुलानि खत्तियमहासालकुलानि वा ब्राह्मणमहासालकुलानि वा गहपतिमहासालकुलानि वा अड्ढानि महद्धनानि महाभोगानि पहूत-जातरूपरजतानि पहूतवित्तूपकरणानि पहूतधनधञ्ञानि । इति खो, भिक्खवे, भूता भूतस्स उपपत्ति होति । यं करोति तेन उपपज्जति । उपपन्नमेनं फस्सा फुसन्ति । एवमहं, भिक्खवे, 'कम्मदायादा सत्ता' ति 20 वदामि ।

"कम्मस्सका, भिक्खवे, सत्ता कम्मदायादा कम्मयोनी कम्मबन्धू कम्मपटिसरणा, यं कम्मं करोन्ति – कल्याणं वा पापकं वा – तस्स दायादा भवन्ति । अयं खो सो, भिक्खवे, संसप्पनीयपरियायो[1] धम्म-परियायो" ति ।

---

७. पठमसञ्चेतनिकसुत्तं

R. 292 25 १. "नाहं, भिक्खवे, सञ्चेतनिकानं कम्मानं कतानं उप-चितानं अप्पटिसंवेदित्वा[2] ब्यन्तीभावं[3] वदामि । तं च खो दिट्ठेव धम्मे

१. संसप्पतिपरियायो – स्या० । २. अप्पटिसंविदित्वा – सी०, स्या०, रो० । ३. ब्यन्तिभावं – स्या०, रो० ।

उपपज्जं[1] वा अपरे वा परियाये । न त्वेवाहं, भिक्खवे, सञ्चेतनिकानं कम्मानं कतानं उपचितानं अप्पटिसंवेदित्वा दुक्खस्सन्तकिरियं वदामि ।

२. "तत्र, भिक्खवे, तिविधा[2] कायकम्मन्तसन्दोसब्यापत्ति अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका होति; चतुब्बिधा[3] वचीकम्मन्तसन्दोसब्यापत्ति अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका होति; तिविधा मनोकम्मन्तसन्दोसब्यापत्ति अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका होति ।

३. "कथं च, भिक्खवे, तिविधा कायकम्मन्तसन्दोसब्यापत्ति अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पाणातिपाती होति लुद्दो लोहितपाणि हतपहते निविट्ठो अदयापन्नो सब्बपाणभूतेसु ।

"अदिन्नादायी होति । यं तं परस्स परवित्तूपकरणं गामगतं वा अरञ्ञगतं वा, तं अदिन्नं थेय्यसङ्खातं आदाता होति । B. 498

"कामेसुमिच्छाचारी होति । या ता मातुरक्खिता ...पे०... अन्तमसो मालागुळपरिक्खित्ता पि, तथारूपासु चारित्तं आपज्जिता होति । एवं खो, भिक्खवे, तिविधा कायकम्मन्तसन्दोसब्यापत्ति अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका होति ।

४. "कथं च, भिक्खवे, चतुब्बिधा वचीकम्मन्तसन्दोसब्यापत्ति अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो मुसावादी होति । सभग्गतो वा परिसग्गतो वा ञातिमज्झगतो वा पूगमज्झगतो वा राजकुलमज्झगतो वा अभिनीतो सक्खिपुट्ठो 'एहम्भो पुरिस, यं जानासि तं वदेही' ति, सो अजानं वा आह 'जानामी' ति, जानं वा आह 'न जानामी' ति, अपस्सं वा आह 'पस्सामी' ति, पस्सं वा आह 'न पस्सामी' ति, इति अत्तहेतु वा परहेतु वा आमिसकिञ्चिक्खहेतु वा सम्पजानमुसा भासिता होति । R. 293

"पिसुणवाचो होति – इतो सुत्वा अमुत्र अक्खाता इमेसं भेदाय, अमुत्र वा सुत्वा इमेसं अक्खाता अमूसं भेदाय । इति समग्गानं वा भेत्ता भिन्नानं वा अनुप्पदाता वग्गारामो वग्गरतो वग्गनन्दी, वग्गकरणिं वाचं भासिता होति ।

१. उपपज्जे – स्या० । २. तिविधं – स्या० । ३. चतुब्बिधं – स्या० ।

"फरुसवाचो होति । या सा वाचा अण्डका कक्कसा परकटुका पराभिसज्जनी कोधसामन्ता असमाधिसंवत्तनिका, तथारूपिं वाचं भासिता होति ।

"सम्फप्पलापी होति अकालवादी अभूतवादी अनत्थवादी अधम्म-
5 वादी अविनयवादी, अनिधानवतिं वाचं भासिता होति अकालेन अन-पदेसं अपरियन्तवतिं अनत्थसंहितं । एवं खो, भिक्खवे, चतुब्बिधा वची-कम्मन्तसन्दोसब्यापत्ति अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका होति ।

५. "कथं च, भिक्खवे, तिविधा मनोकम्मन्तसन्दोसब्यापत्ति
10 अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो अभिज्झालु होति । यं तं परस्स परवित्तूपकरणं, तं अभिज्झिता होति – 'अहो वत, यं परस्स तं मम अस्सा' ति ।

B. 499 "ब्यापन्नचित्तो होति पदुट्ठमनसङ्कप्पो – 'इमे सत्ता हञ्ञन्तु वा बज्झन्तु वा उच्छिज्जन्तु वा विनस्सन्तु वा मा वा अहेसुं' ति । मिच्छा-
R. 294 15 दिट्ठिको होति विपरीतदस्सनो[1] – 'नत्थि दिन्नं ...पे०... ये इमं च लोकं परं च लोकं सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा पवेदेन्ती' ति । एवं खो, भिक्खवे, तिविधा मनोकम्मन्तसन्दोसब्यापत्ति अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका होति ।

६. "तिविधकायकम्मन्तसन्दोसब्यापत्तिअकुसलसञ्चेतनिकाहेतु
20 वा, भिक्खवे, सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जन्ति; चतुब्बिधवचीकम्मन्तसन्दोसब्यापत्तिअकुसलसञ्चेत-निकाहेतु वा, भिक्खवे, सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जन्ति; तिविधमनोकम्मन्तसन्दोसब्यापत्तिअकुसल-सञ्चेतनिकाहेतु वा, भिक्खवे, सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा अपायं
25 दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जन्ति ।

"सेय्यथापि, भिक्खवे, अपण्णको मणि उद्धंखित्तो येन येनेव पतिट्ठाति सुप्पतिट्ठितंयेव पतिट्ठाति; एवमेव खो, भिक्खवे, तिविध-कायकम्मन्तसन्दोसब्यापत्तिअकुसलसञ्चेतनिकाहेतु वा सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जन्ति; चतुब्बिध-

---

१. विपरितदस्सनो – सी०; विपरित्तदस्सनो – स्या० ।

वचीकम्मन्तसन्दोसब्यापत्तिअकुसलसञ्चेतनिकाहेतु वा सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जन्ति; तिविध-मनोकम्मन्तसन्दोसब्यापत्तिअकुसलसञ्चेतनिकाहेतु वा सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जन्ती ति ।

७. "नाहं, भिक्खवे, सञ्चेतनिकानं कम्मानं कतानं उपचितानं अप्पटिसंवेदित्वा ब्यन्तीभावं वदामि, तं च खो दिट्ठेव धम्मे उपपज्जं वा अपरे वा परियाये । न त्वेवाहं, भिक्खवे, सञ्चेतनिकानं कम्मानं कतानं उपचितानं अप्पटिसंवेदित्वा दुक्खस्सन्तकिरियं वदामि ।

८. "तत्र, भिक्खवे, तिविधा कायकम्मन्तसम्पत्ति कुसलसञ्चेत-निका सुखुद्रया सुखविपाका होति; चतुब्बिधा वचीकम्मन्तसम्पत्ति कुसलसञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति; तिविधा मनोकम्मन्त-सम्पत्ति कुसलसञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति । R. 295

९. "कथं च, भिक्खवे, तिविधा कायकम्मन्तसम्पत्ति कुसल-सञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पाणातिपातं[1] पहाय[1] पाणातिपाता पटिविरतो होति निहितदण्डो निहित-सत्थो लज्जी दयापन्नो, सब्बपाणभूतहितानुकम्पी विहरति ...पे०... । B. 500

"अदिन्नादानं पहाय अदिन्नादाना पटिविरतो होति । यं तं परस्स परवित्तूपकरणं गामगतं वा अरञ्ञगतं वा, न तं अदिन्नं थेय्यसङ्खातं आदाता होति ।

"कामेसुमिच्छाचारं पहाय कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति । या ता मातुरक्खिता ...पे०... अन्तमसो मालागुळपरिक्खित्ता पि, तथारूपासु न चारित्तं आपज्जिता होति । एवं खो, भिक्खवे, तिविधा कायकम्मन्तसम्पत्ति कुसलसञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति ।

१०. "कथं च, भिक्खवे, चतुब्बिधा वचीकम्मन्तसम्पत्ति कुसल-सञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो मुसावादं पहाय मुसावादा पटिविरतो होति । सभग्गतो वा परिसग्गतो वा ञातिमज्झगतो वा पूगमज्झगतो वा राजकुलमज्झगतो वा अभिनीतो सक्खिपुट्ठो 'एहम्भो पुरिस, यं जानासि तं वदेही' ति, सो अजानं वा आह 'न जानामी' ति, जानं वा आह 'जानामी' ति, अपस्सं वा आह 'न

१–१. म० पोत्थके नत्थि ।

पस्सामी' ति, पस्सं वा आह 'पस्सामी' ति, इति अत्तहेतु वा परहेतु वा आमिसकिञ्चिक्खहेतु वा न सम्पजानमुसा भासिता होति ।

"पिसुणं वाचं पहाय पिसुणाय वाचाय पटिविरतो होति – न इतो सुत्वा अमुत्र अक्खाता इमेसं भेदाय, अमुत्र वा सुत्वा न इमेसं अक्खाता R. 296 5 अमूसं भेदाय । इति भिन्नानं वा सन्धाता सहितानं वा अनुप्पदाता समग्गारामो समग्गरतो समग्गनन्दी, समग्गकरणिं वाचं भासिता होति ।

"फरुसं वाचं पहाय फरुसाय वाचाय पटिविरतो होति । या सा वाचा नेला कण्णसुखा पेमनीया हदयङ्गमा पोरी बहुजनकन्ता बहुजनमनापा, तथारूपिं वाचं भासिता होति ।

10 "सम्फप्पलापं पहाय सम्फप्पलापा पटिविरतो होति कालवादी भूतवादी अत्थवादी धम्मवादी विनयवादी, निधानवतिं वाचं भासिता B. 501 होति कालेन सापदेसं परियन्तवतिं अत्थसंहितं । एवं खो, भिक्खवे, चतुब्बिधा वचीकम्मन्तसम्पत्ति कुसलसञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति ।

15 ११. "कथं च, भिक्खवे, तिविधा मनोकम्मन्तसम्पत्ति कुसलसञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो अनभिज्झालु होति । यं तं परस्स परवित्तूपकरणं तं अनभिज्झिता होति – 'अहो वत यं परस्स तं ममस्सा' ति ।

"अब्यापन्नचित्तो होति अप्पदुट्ठमनसङ्कप्पो – 'इमे सत्ता अवेरा 20 होन्तु अब्यापज्झा अनीघा, सुखी अत्तानं परिहरन्तू' ति ।

"सम्मादिट्ठिको होति अविपरीतदस्सनो – 'अत्थि दिन्नं, अत्थि यिट्ठं ... पे०... ये इमं च लोकं परं च लोकं सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा पवेदेन्ती' ति । एवं खो, भिक्खवे, तिविधा मनोकम्मन्तसम्पत्ति कुसलसञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति ।

25 १२. "तिविधकायकम्मन्तसम्पत्तिकुसलसञ्चेतनिकाहेतु वा, भिक्खवे, सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जन्ति; चतुब्बिधवचीकम्मन्तसम्पत्तिकुसलसञ्चेतनिकाहेतु वा, भिक्खवे, सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जन्ति; तिविधमनोकम्मन्तसम्पत्तिकुसलसञ्चेतनिकाहेतु वा, भिक्खवे, सत्ता कायस्स भेदा 30 परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जन्ति ।

"सेय्यथापि, भिक्खवे, अपण्णको मणि उद्धं खित्तो येन येनेव पतिट्ठाति सुप्पतिट्ठितंयेव पतिट्ठाति; एवमेव खो, भिक्खवे, तिविधकाय-कम्मन्तसम्पत्तिकुसलसञ्चेतनिकाहेतु वा सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जन्ति; चतुब्बिधवचीकम्मन्तसम्पत्तिकुसल-सञ्चेतनिकाहेतु[1] वा सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जन्ति; तिविधमनोकम्मन्तसम्पत्तिकुसलसञ्चेतनिकाहेतु वा सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जन्ति। नाहं, भिक्खवे, सञ्चेतनिकानं कम्मानं कतानं उपचितानं अप्पटिसंवेदित्वा[2] ब्यन्तीभावं वदामि। तं च खो दिट्ठेव धम्मे उपपज्जं वा अपरे वा परियाये। न त्वेवाहं, भिक्खवे, सञ्चेतनिकानं कम्मानं कतानं उपचितानं अप्पटि-संवेदित्वा दुक्खस्सन्तकिरियं वदामी" ति।

R. 297

---

८. दुतियसञ्चेतनिकसुत्तं

B. 502

१. "नाहं, भिक्खवे, सञ्चेतनिकानं कम्मानं कतानं उपचितानं अप्पटिसंवेदित्वा ब्यन्तीभावं वदामि, तं च खो दिट्ठेव धम्मे उपपज्जं वा अपरे वा परियाये। न त्वेवाहं, भिक्खवे, सञ्चेतनिकानं कम्मानं कतानं उपचितानं अप्पटिसंवेदित्वा दुक्खस्सन्तकिरियं वदामि।

२. "तत्र, भिक्खवे, तिविधा कायकम्मन्तसन्दोसब्यापत्ति अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका होति; चतुब्बिधा वची-कम्मन्तसन्दोसब्यापत्ति अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका होति; तिविधा मनोकम्मन्तसन्दोसब्यापत्ति अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका होति।

३. "कथं च, भिक्खवे, तिविधा कायकम्मन्तसन्दोसब्यापत्ति अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका होति ...पे०... एवं खो, भिक्खवे, तिविधा कायकम्मन्तसन्दोसब्यापत्ति अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका होति।

४. "कथं च, भिक्खवे, चतुब्बिधा वचीकम्मन्तसन्दोसब्यापत्ति अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका होति ...पे०... एवं खो, भिक्खवे, चतुब्बिधा वचीकम्मन्तसन्दोसब्यापत्ति अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका होति।

R. 298

---

१. चतुब्बिधवाचा० – सी०। २. अप्पटिसंविदित्वा – रो०।

५. "कथं च, भिक्खवे, तिविधा मनोकम्मन्तसन्दोसब्यापत्ति अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका होति ...पे०... एवं खो, भिक्खवे, तिविधा मनोकम्मन्तसन्दोसब्यापत्ति अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका होति ।

5 ६. "तिविधकायकम्मन्तसन्दोसब्यापत्तिअकुसलसञ्चेतनिकाहेतु वा, भिक्खवे, सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जन्ति, चतुब्बिधवचीकम्मन्त ...पे०... तिविधमनोकम्मन्तसन्दोसब्यापत्तिअकुसलसञ्चेतनिकाहेतु वा, भिक्खवे, सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जन्ति ।

10 ७. "नाहं, भिक्खवे, सञ्चेतनिकानं कम्मानं कतानं उपचितानं अप्पटिसंवेदित्वा ब्यन्तीभावं वदामि, तं च खो दिट्ठेव धम्मे उपपज्जं B. 503 वा अपरे वा परियाये । न त्वेवाहं, भिक्खवे, सञ्चेतनिकानं कम्मानं कतानं उपचितानं अप्पटिसंवेदित्वा दुक्खस्सन्तकिरियं वदामि ।

८ "तत्र खो[1], भिक्खवे, तिविधा कायकम्मन्तसम्पत्ति कुसल-15 सञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति; चतुब्बिधा वचीकम्मन्तसम्पत्ति कुसलसञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति; तिविधा मनोकम्मन्तसम्पत्ति कुसलसञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति ।

९. "कथं च, भिक्खवे, तिविधा कायकम्मन्तसम्पत्ति कुसलसञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति ...पे०... एवं खो, भिक्खवे, 20 तिविधा[2] कायकम्मन्तसम्पत्ति कुसलसञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति ।

१०. "कथं च, भिक्खवे, चतुब्बिधा वचीकम्मन्तसम्पत्ति कुसलसञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति ...पे०... एवं खो, भिक्खवे, चतुब्बिधा वचीकम्मन्तसम्पत्ति कुसलसञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका R. 299 25 होति ।

११. "कथं च, भिक्खवे, तिविधा मनोकम्मन्तसम्पत्ति कुसलसञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति ...पे०... एवं खो, भिक्खवे, तिविधा मनोकम्मन्तसम्पत्ति कुसलसञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति ।

---

१. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २ तिविधं – स्या०, रो० ।

१२. "तिविधकायकम्मन्तसम्पत्तिकुसलसञ्चेतनिकाहेतु वा, भिक्खवे, सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जन्ति; चतुब्बिधवचीकम्मन्तसम्पत्ति ...पे०... तिविधमनोकम्मन्तसम्पत्तिकुसल-सञ्चेतनिकाहेतु वा, भिक्खवे, सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जन्ति ...पे०...[1]। 5

---

९. करजकायसुत्तं

१. "नाहं, भिक्खवे, सञ्चेतनिकानं कम्मानं कतानं उपचितानं अप्पटिसंवेदित्वा ब्यन्तीभावं वदामि, तं च खो दिट्ठेव धम्मे उपपज्जं वा अपरे वा परियाये। न त्वेवाहं, भिक्खवे, सञ्चेतनिकानं कम्मानं कतानं उपचितानं अप्पटिसंवेदित्वा दुक्खस्सन्तकिरियं वदामि।

२. "स खो सो, भिक्खवे, अरियसावको एवं विगताभिज्झो 10 विगतब्यापादो असम्मूळ्हो सम्पजानो पटिस्सतो मेत्तासहगतेन चेतसा B. 504 एकं दिसं फरित्वा विहरति तथा दुतियं तथा ततियं तथा चतुत्थं। इति उद्धमधो तिरियं सब्बधि सब्बत्तताय सब्बावन्तं लोकं मेत्तासहगतेन चेतसा विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवेरेन अब्यापज्झेन फरित्वा विहरति। 15

"सो एवं पजानाति – 'पुब्बे खो मे इदं चित्तं परित्तं अहोसि[2] अभावितं, एतरहि पन मे इदं चित्तं अप्पमाणं सुभावितं। यं खो पन किञ्चि पमाणकतं कम्मं, न तं तत्रावसिस्सति न तं तत्रावतिट्ठती' ति। R. 300

"तं किं मञ्ञथ, भिक्खवे, दहरतग्गे चे सो[3] अयं कुमारो मेत्तं[4] चेतोविमुत्तिं[4] भावेय्य, अपि नु खो पापकम्मं करेय्या" ति? 20

"नो हेतं, भन्ते"।

"अकरोन्तं खो पन पापकम्मं अपि नु खो दुक्खं फुसेय्या" ति?

"नो हेतं, भन्ते। अकरोन्तं हि, भन्ते, पापकम्मं कुतो दुक्खं फुसिस्सती" ति!

३. "भावेतब्बा खो पनायं, भिक्खवे, मेत्ताचेतोविमुत्ति इत्थिया 25 वा पुरिसेन वा। इत्थिया वा, भिक्खवे, पुरिसस्स वा नायं कायो आदाय

---

१. इध स्या० पोत्थके "नाहं भिक्खवे सञ्चेतनिकानं" इच्चादिना वुच्चमानवचनेन सह एकं सुत्तं पुरिमसुत्तं विय गहितं। २. होति – स्या०। ३. स्या० पोत्थके नत्थि। ४–४. मेत्ता ० – सी०, स्या०, रो०।

गमनीयो । चित्तन्तरो अयं, भिक्खवे, मच्चो । सो एवं पजानाति – 'यं खो मे इदं[1] किञ्चि पुब्बे इमिना करजकायेन पापकम्मं कतं, सब्बं तं इध वेदनीयं; न तं अनुगं भविस्सती' ति । एवं भाविता खो, भिक्खवे, मेत्ता चेतोविमुत्ति अनागामिताय संवत्तति, इध पञ्ञस्स
5 भिक्खुनो उत्तरि[2] विमुत्तिं अप्पटिविज्झतो ।

४. "करुणासहगतेन चेतसा ... मुदितासहगतेन चेतसा ... उपेक्खासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहरति तथा दुतियं तथा ततियं तथा चतुत्थं । इति उद्धमधो तिरियं सब्बधि सब्बत्तताय सब्बावन्तं लोकं उपेक्खासहगतेन चेतसा विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवेरेन
10 अब्यापज्झेन फरित्वा विहरति ।

"सो एवं पजानाति – 'पुब्बे खो मे इदं चित्तं परित्तं अहोसि अभावितं, एतरहि पन मे इदं चित्तं अप्पमाणं सुभावितं । यं खो पन
R. 301 किञ्चि पमाणकतं कम्मं, न तं तत्रावसिस्सति न तं तत्रावतिट्ठती' ति ।

B. 505 "तं किं मञ्ञथ, भिक्खवे, दहरतग्गे चे सो अयं कुमारो
15 उपेक्खं चेतोविमुत्तिं भावेय्य, अपि नु खो पापकम्मं करेय्या" ति ?

"नो हेतं, भन्ते" ।

"अकरोन्तं खो पन पापकम्मं अपि नु खो दुक्खं फुसेय्या" ति ?

"नो हेतं, भन्ते । अकरोन्तं हि, भन्ते, पापकम्मं कुतो दुक्खं
20 फुसिस्सती" ति !

५. "भावेतब्बा खो पनायं, भिक्खवे, उपेक्खाचेतोविमुत्ति इत्थिया वा पुरिसेन वा । इत्थिया वा, भिक्खवे, पुरिसस्स वा नायं कायो आदाय गमनीयो । चित्तन्तरो अयं, भिक्खवे, मच्चो । सो एवं पजानाति – 'यं खो मे इदं किञ्चि पुब्बे इमिना करजकायेन पापकम्मं कतं,
25 सब्बं तं इध वेदनीयं; न तं अनुगं भविस्सती' ति । एवं भाविता खो, भिक्खवे, उपेक्खाचेतोविमुत्ति अनागामिताय संवत्तति, इध पञ्ञस्स भिक्खुनो उत्तरि विमुत्तिं अप्पटिविज्झतो" ति ।

---

१. इध – सी०, रो० । २. उत्तरिं – सी०, स्या०, रो० ।

१०. अधम्मचरियासुत्तं

१. अथ खो अञ्ञतरो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सो ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच –

२. "को नु खो, भो गोतम, हेतु को पच्चयो येनमिधेकच्चे सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जन्ती" ति ?

"अधम्मचरियाविसमचरियाहेतु खो, ब्राह्मण, एवमिधेकच्चे सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जन्ती" ति ।

"को पन, भो गोतम, हेतु को पच्चयो येनमिधेकच्चे सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जन्ती" ति ?

"धम्मचरियासमचरियाहेतु खो, ब्राह्मण, एवमिधेकच्चे सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जन्ती" ति । R. 302

"न खो अहं इमस्स भोतो गोतमस्स सङ्खित्तेन भासितस्स वित्थारेन अत्थं आजानामि । साधु मे भवं गोतमो तथा धम्मं देसेतु यथाहं इमस्स भोतो गोतमस्स सङ्खित्तेन भासितस्स वित्थारेन अत्थं आजानेय्यं" ति ।

"तेन हि, ब्राह्मण, सुणाहि, साधुकं मनसि करोहि; भासिस्सामी" ति । "एवं, भो" ति खो सो ब्राह्मणो भगवतो पच्चस्सोसि । भगवा एतदवोच – B. 506

३. "तिविधा खो, ब्राह्मण, कायेन अधम्मचरियाविसमचरिया होति; चतुब्बिधा वाचाय अधम्मचरियाविसमचरिया होति; तिविधा मनसा अधम्मचरियाविसमचरिया होति ।

४. "कथं च, ब्राह्मण, तिविधा कायेन अधम्मचरियाविसमचरिया होति ... पे० ... एवं खो, ब्राह्मण, तिविधा कायेन अधम्मचरिया विसमचरिया होति ।

५. "कथं च, ब्राह्मण, चतुब्बिधा वाचाय अधम्मचरियाविसमचरिया होति ... पे० ... एवं खो, ब्राह्मण, चतुब्बिधा वाचाय अधम्मचरिया विसमचरिया होति ।

६. "कथं च, ब्राह्मण, तिविधा मनसा अधम्मचरियाविसमचरिया होति ...पे०... एवं खो, ब्राह्मण, तिविधा मनसा अधम्मचरियाविसमचरिया होति । एवं अधम्मचरियाविसमचरियाहेतु खो, ब्राह्मण, एवमिधेकच्चे सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं 5 निरयं उपपज्जन्ति ।

७. "तिविधा ब्राह्मण, कायेन धम्मचरियासमचरिया होति; चतुब्बिधा वाचाय धम्मचरियासमचरिया होति; तिविधा मनसा धम्मचरियासमचरिया होति ।

८. "कथं च, ब्राह्मण, तिविधा कायेन धम्मचरियासमचरिया R 303 10 होति ...पे०... एवं खो, ब्राह्मण, तिविधा कायेन धम्मचरियासमचरिया होति ।

९. "कथं च, ब्राह्मण, चतुब्बिधा वाचाय धम्मचरियासमचरिया होति ...पे०... एवं खो, ब्राह्मण, चतुब्बिधा वाचाय धम्मचरियासमचरिया होति ।

15 १०. "कथं च, ब्राह्मण, तिविधा मनसा धम्मचरियासमचरिया होति ...पे०... एवं खो, ब्राह्मण, तिविधा मनसा धम्मचरियासमचरिया होति । एवं धम्मचरियासमचरियाहेतु खो, ब्राह्मण, एवमिधेकच्चे सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जन्ती" ति ।

११. "अभिक्कन्तं, भो गोतम, अभिक्कन्तं, भो गोतम ...पे०... 20 उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं" ति ।

करजकायवग्गो एकवीसतिमो ।

---

२२. सामञ्ञवग्गो

B. 507 १. "दसहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये । कतमेहि दसहि ? पाणातिपाती होति, अदिन्नादायी होति, कामेसुमिच्छाचारी होति, मुसावादी होति, पिसुणवाचो होति, फरुसवाचो होति, सम्फप्पलापी होति, अभिज्झालु होति, ब्यापन्नचित्तो होति, मिच्छा-25 दिट्ठिको होति – इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये ।

"दसहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो R. 304
एवं सग्गे। कतमेहि दसहि? पाणातिपाता पटिविरतो होति, अदिन्ना-
दाना पटिविरतो होति, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति, मुसावादा
पटिविरतो होति, पिसुणाय वाचाय पटिविरतो होति, फरुसाय वाचाय
पटिविरतो होति, सम्फप्पलापा पटिविरतो होति, अनभिज्झालु होति, 5
अब्यापन्नचित्तो होति, सम्मादिट्ठिको होति – इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि
धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे" ति।

२. "वीसतिया, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो
एवं निरये। कतमेहि वीसतिया? अत्तना च पाणातिपाती होति,
परं च पाणातिपाते समादपेति; अत्तना च अदिन्नादायी होति, परं च 10
अदिन्नादाने समादपेति; अत्तना च कामेसुमिच्छाचारी होति, परं च
कामेसुमिच्छाचारे समादपेति; अत्तना च मुसावादी होति, परं च मुसा-
वादे समादपेति; अत्तना च पिसुणवाचो होति, परं च पिसुणाय वाचाय
समादपेति; अत्तना च फरुसवाचो होति, परं च फरुसाय वाचाय समाद-
पेति; अत्तना च सम्फप्पलापी होति, परं च सम्फप्पलापे समादपेति; 15
अत्तना च अभिज्झालु होति, परं च अभिज्झाय समादपेति; अत्तना च
ब्यापन्नचित्तो होति, परं च ब्यापादे समादपेति; अत्तना च मिच्छा-
दिट्ठिको होति, परं च मिच्छादिट्ठिया समादपेति – इमेहि खो, भिक्खवे,
वीसतिया धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये।

"वीसतिया, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो 20
एवं सग्गे। कतमेहि वीसतिया? अत्तना च पाणातिपाता पटिविरतो
होति, परं च पाणातिपाता वेरमणिया समादपेति; अत्तना च अदिन्ना- B. 508
दाना पटिविरतो होति, परं च अदिन्नादाना वेरमणिया समादपेति;
अत्तना च कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति, परं च कामेसुमिच्छाचारा
वेरमणिया समादपेति; अत्तना च मुसावादा पटिविरतो होति, परं च 25
मुसावादा वेरमणिया समादपेति; अत्तना च पिसुणाय वाचाय पटि-
विरतो होति, परं च पिसुणाय वाचाय वेरमणिया समादपेति; अत्तना
च फरुसाय वाचाय पटिविरतो होति, परं च फरुसाय वाचाय वेर- R 305
मणिया समादपेति; अत्तना च सम्फप्पलापा पटिविरतो होति, परं च
सम्फप्पलापा वेरमणिया समादपेति; अत्तना च अनभिज्झालु होति, 30
परं च अनभिज्झाय समादपेति; अत्तना च अब्यापन्नचित्तो होति, परं च

अब्यापादे समादपेति; अत्तना च सम्मादिट्ठिको होति, परं च सम्मादिट्ठिया समादपेति – इमेहि खो, भिक्खवे, वीसतिया धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे" ति ।

३. "तिंसाय, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो 5 एवं निरये । कतमेहि तिंसाय ? अत्तना च पाणातिपाती होति, परं च पाणातिपाते समादपेति, पाणातिपाते च समनुञ्ञो होति; अत्तना च अदिन्नादायी होति, परं च अदिन्नादाने समादपेति, अदिन्नादाने च समनुञ्ञो होति; अत्तना च कामेसुमिच्छाचारी होति, परं च कामेसुमिच्छाचारे समादपेति, कामेसुमिच्छाचारे च समनुञ्ञो होति; 10 अत्तना च मुसावादी होति, परं च मुसावादे समादपेति, मुसावादे च समनुञ्ञो होति; अत्तना च पिसुणवाचो होति, परं च पिसुणाय वाचाय समादपेति, पिसुणाय वाचाय च समनुञ्ञो होति; अत्तना च फरुसवाचो होति, परं च फरुसाय वाचाय समादपेति, फरुसाय वाचाय च समनुञ्ञो होति; अत्तना च सम्फप्पलापी होति, परं च सम्फप्पलापे 15 समादपेति, सम्फप्पलापे च समनुञ्ञो होति; अत्तना च अभिज्झालु होति, परं च अभिज्झाय समादपेति, अभिज्झाय च समनुञ्ञो होति; अत्तना च ब्यापन्नचित्तो होति, परं च ब्यापादे समादपेति, ब्यापादे च समनुञ्ञो होति; अत्तना च मिच्छादिट्ठिको होति, परं च मिच्छादिट्ठिया समादपेति, मिच्छादिट्ठिया च समनुञ्ञो होति – इमेहि खो, B. 509 20 भिक्खवे, तिंसाय धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये ।

"तिंसाय, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो R. 306 एवं सग्गे । कतमेहि तिंसाय ? अत्तना च पाणातिपाता पटिविरतो होति, परं च पाणातिपाता वेरमणिया समादपेति, पाणातिपाता वेरमणिया च समनुञ्ञो होति; अत्तना च अदिन्नादाना पटिविरतो होति, 25 परं च अदिन्नादाना वेरमणिया समादपेति, अदिन्नादाना वेरमणिया च समनुञ्ञो होति; अत्तना च कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति, परं च कामेसुमिच्छाचारा वेरमणिया समादपेति, कामेसुमिच्छाचारा वेरमणिया च समनुञ्ञो होति; अत्तना च मुसावादा पटिविरतो होति, परं च मुसावादा वेरमणिया समादपेति, मुसावादा च समनुञ्ञो 30 होति; अत्तना च पिसुणाय वाचाय पटिविरतो होति, परं च पिसुणाय वाचाय वेरमणिया समादपेति, पिसुणाय वाचाय वेरमणिया च समनुञ्ञो

होति; अत्तना च फरुसाय वाचाय पटिविरतो होति, परं च फरुसाय वाचाय वेरमणिया समादपेति, फरुसाय वाचाय वेरमणिया च समनुञ्ञो होति; अत्तना च सम्फप्पलापा पटिविरतो होति, परं च सम्फप्पलापा वेरमणिया समादपेति, सम्फप्पलापा वेरमणिया च समनुञ्ञो होति; अत्तना च अनभिज्झालु होति, परं च अनभिज्झाय समादपेति, अनभि- 5 ज्झाय च समनुञ्ञो होति; अत्तना च अब्यापन्नचित्तो होति, परं च अब्यापादे समादपेति, अब्यापादे च समनुञ्ञो होति; अत्तना च सम्मादिट्ठिको होति, परं च सम्मादिट्ठिया समादपेति, सम्मादिट्ठिया च समनुञ्ञो होति – इमेहि खो, भिक्खवे, तिंसाय धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे'' ति । 10

४. "चत्तारीसाय[1], भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये । कतमेहि चत्तारीसाय ? अत्तना च पाणाति-पाती होति, परं च पाणातिपाते समादपेति, पाणातिपाते च समनुञ्ञो होति, पाणातिपातस्स च वण्णं भासति; अत्तना च अदिन्नादायी होति, परं च अदिन्नादाने समादपेति, अदिन्नादाने च समनुञ्ञो होति, अदिन्ना- 15 दानस्स च वण्णं भासति; अत्तना च कामेसुमिच्छाचारी होति, परं B. 510 च कामेसुमिच्छाचारे समादपेति, कामेसुमिच्छाचारे च समनुञ्ञो R. 307 होति, कामेसुमिच्छाचारस्स च वण्णं भासति; अत्तना च मुसावादी होति, परं च मुसावादे समादपेति, मुसावादे च समनुञ्ञो होति, मुसावादस्स च वण्णं भासति; अत्तना च पिसुणवाचो होति, परं च 20 पिसुणाय वाचाय समादपेति, पिसुणाय वाचाय च समनुञ्ञो होति, पिसुणाय वाचाय च वण्णं भासति; अत्तना च फरुसवाचो होति, परं च फरुसाय वाचाय समादपेति, फरुसाय वाचाय च समनुञ्ञो होति, फरुसाय वाचाय च वण्णं भासति; अत्तना च सम्फप्पलापी होति, परं च सम्फप्पलापे समादपेति, सम्फप्पलापे च समनुञ्ञो होति, सम्फप्प- 25 लापस्स[2] च वण्णं भासति; अत्तना च अभिज्झालु होति, परं च अभिज्झाय समादपेति, अभिज्झाय च समनुञ्ञो होति, अभिज्झाय च वण्णं भासति; अत्तना च ब्यापन्नचित्तो होति, परं च ब्यापादे समादपेति, ब्यापादे च समनुञ्ञो होति, ब्यापादस्स च वण्णं भासति; अत्तना च मिच्छा-

१. चत्ताळीसाय – स्या० । २. सम्फप्पलापाय – म० ।

दिट्ठिको होति, परं च मिच्छादिट्ठिया समादपेति, मिच्छादिट्ठिया च समनुञ्ञो होति, मिच्छादिट्ठिया च वण्णं भासति – इमेहि खो, भिक्खवे, चत्तारीसाय धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये ।

"चत्तारीसाय, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे । कतमेहि चत्तारीसाय ? अत्तना च पाणातिपाता पटिविरतो होति, परं च पाणातिपाता वेरमणिया समादपेति, पाणातिपाता वेरमणिया च समनुञ्ञो होति, पाणातिपाता वेरमणिया च वण्णं भासति; अत्तना च अदिन्नादाना पटिविरतो होति, परं च अदिन्नादाना वेरमणिया समादपेति, अदिन्नादाना वेरमणिया च समनुञ्ञो होति, अदिन्नादाना वेरमणिया च वण्णं भासति; अत्तना च कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति, परं च कामेसुमिच्छाचारा वेरमणिया समादपेति, कामेसुमिच्छाचारा वेरमणिया च समनुञ्ञो होति, कामेसुमिच्छाचारा वेरमणिया च वण्णं भासति; अत्तना च मुसावादा पटिविरतो होति, परं च मुसावादा वेरमणिया समादपेति, मुसावादा वेरमणिया च समनुञ्ञो होति, मुसावादा वेरमणिया च वण्णं भासति; अत्तना B. 511, R. 308 च पिसुणाय वाचाय पटिविरतो होति, परं च पिसुणाय वाचाय वेरमणिया समादपेति, पिसुणाय वाचाय वेरमणिया च समनुञ्ञो होति, पिसुणाय वाचाय वेरमणिया च वण्णं भासति; अत्तना च फरुसाय वाचाय पटिविरतो होति, परं च फरुसाय वाचाय वेरमणिया च[1] समादपेति, फरुसाय वाचाय वेरमणिया च समनुञ्ञो होति, फरुसाय वाचाय वेरमणिया च वण्णं भासति; अत्तना च सम्फप्पलापा पटिविरतो होति, परं च सम्फप्पलापा वेरमणिया समादपेति, सम्फप्पलापा वेरमणिया च समनुञ्ञो होति, सम्फप्पलापा वेरमणिया च वण्णं भासति; अत्तना च अनभिज्झालु होति, परं च अनभिज्झाय समादपेति, अनभिज्झाय च समनुञ्ञो होति, अनभिज्झाय च वण्णं भासति; अत्तना च अब्यापन्नचित्तो होति, परं च अब्यापादे समादपेति, अब्यापादे च समनुञ्ञो होति, अब्यापादस्स च वण्णं भासति; अत्तना च सम्मादिट्ठिको होति, परं च सम्मादिट्ठिया समादपेति, सम्मादिट्ठिया च समनुञ्ञो होति, सम्मादिट्ठिया च वण्णं भासति – इमेहि खो, भिक्खवे, चत्तारीसाय धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे" ति ।

१. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु न दिस्सति ।

५–८. "दसहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो खतं उपहतं अत्तानं परिहरति ... पे०... अक्खतं अनुपहतं अत्तानं परिहरति ... पे०... वीसतिया, भिक्खवे ... पे०... तिंसाय, भिक्खवे ... पे०... चत्तारीसाय, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो खतं उपहतं अत्तानं परिहरति ... पे०..." ।

९–१२. "दसहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो इधेकच्चो 5 कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति R. 309 ... पे०... इधेकच्चो कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जति । वीसतिया, भिक्खवे ... पे०... तिंसाय, भिक्खवे, ... पे०... चत्तारीसाय, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो इधेकच्चो कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति ... पे०... इधेकच्चो 10 कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जति" ।

१३–१६. "दसहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो बालो वेदितब्बो ... पे०... पण्डितो वेदितब्बो ... पे०... वीसतिया, भिक्खवे ... पे०... तिंसाय, भिक्खवे ... पे०... चत्तारीसाय, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो बालो वेदितब्बो ... पे०... पण्डितो वेदितब्बो ... पे०... इमेहि खो, 15 B. 512 भिक्खवे, चत्तारीसाय धम्मेहि समन्नागतो पण्डितो वेदितब्बो" ति ।

सामञ्ञवग्गो बावीसतिमो ।

---

२३. रागपेय्यालं

१. "रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय दस धम्मा भावेतब्बा । कतमे दस ? असुभसञ्ञा, मरणसञ्ञा, आहारे पटिकूलसञ्ञा[1], सब्बलोके अनभिरतिसञ्ञा[2], अनिच्चसञ्ञा, अनिच्चे दुक्खसञ्ञा, दुक्खे अनत्तसञ्ञा, पहानसञ्ञा, विरागसञ्ञा, निरोधसञ्ञा – 20 रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय इमे दस धम्मा भावेतब्बा" ति ।

२. "रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय दस धम्मा भावेतब्बा । R. 310 कतमे दस ? अनिच्चसञ्ञा, अनत्तसञ्ञा, आहारे पटिकूलसञ्ञा, सब्बलोके अनभिरतिसञ्ञा, अट्ठिकसञ्ञा, पुळुवकसञ्ञा[3], विनीलक-

१. पटिक्कूलसञ्ञा – सी०, स्या०, रो० । २. अनभिरतसञ्ञा – सी०, स्या०, रो० । ३. पुलवकसञ्ञा – सी० ।

सञ्ञा, विपुब्बकसञ्ञा, विच्छिद्दकसञ्ञा, उद्धुमातकसञ्ञा – रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय इमे दस धम्मा भावेतब्बा'' ति ।

३. "रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय दस धम्मा भावेतब्बा । कतमे दस ? सम्मादिट्ठि, सम्मासङ्कप्पो, सम्मावाचा, सम्माकम्मन्तो, 5 सम्माआजीवो, सम्मावायामो, सम्मासति, सम्मासमाधि, सम्माञाणं, सम्माविमुत्ति – रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय इमे दस धम्मा भावेतब्बा'' ति ।

४–३०. "रागस्स, भिक्खवे, परिञ्ञाय ... पे०... परिक्खयाय ... पहानाय ... खयाय ... वयाय ... विरागाय ... निरोधाय[1] ... चागाय 10 ... पटिनिस्सग्गाय ... पे०... इमे दस धम्मा भावेतब्बा ।

B 513 ३१–५१०. "दोसस्स ... पे०... मोहस्स ... कोधस्स ... उपनाहस्स ... मक्खस्स ... पळासस्स[2] ... इस्साय ... मच्छरियस्स ... मायाय ... साठेय्यस्स ... थम्भस्स ... सारम्भस्स ... मानस्स ... अतिमानस्स ... मदस्स ... पमादस्स अभिञ्ञाय[3] ... परिञ्ञाय ... परिक्खयाय ... 15 पहानाय ... खयाय ... वयाय ... विरागाय ... निरोधाय ... चागाय ... पटिनिस्सग्गाय ... पे०... इमे दस धम्मा भावेतब्बा'' ति ।

दसकनिपातपालि निट्ठिता ।

——:०:——

१. ०उपसमाय – सी०, स्या०, रो० । २. पलासस्स – सी०, स्या०, रो० । ३. म०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

११. एकादसकनिपातो

१. निस्सयवग्गो

१. किमत्थियसुत्तं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच – B. 515, R. 311

२. "किमत्थियानि, भन्ते, कुसलानि सीलानि किमानिसंसानी" ति ? 5

"अविप्पटिसारत्थानि खो, आनन्द, कुसलानि सीलानि अविप्पटिसारानिसंसानी" ति ।

३. "अविप्पटिसारो पन, भन्ते, किमत्थियो किमानिसंसो" ?
"अविप्पटिसारो खो, आनन्द, पामोज्जत्थो पामोज्जानिसंसो"। 10

४. "पामोज्जं पन, भन्ते, किमत्थियं किमानिसंसं" ?
"पामोज्जं खो, आनन्द, पीतत्थं पीतानिसंसं" ।

५. "पीति पन, भन्ते, किमत्थिया किमानिसंसा" ?
"पीति खो, आनन्द, पस्सद्धत्था पस्सद्धानिसंसा" ।

६. "पस्सद्धि पन, भन्ते, किमत्थिया किमानिसंसा" ? 15
"पस्सद्धि खो, आनन्द, सुखत्था सुखानिसंसा" ।

७. "सुखं पन, भन्ते, किमत्थियं किमानिसंसं" ?
"सुखं खो, आनन्द, समाधत्थं समाधानिसंसं" ।

८. "समाधि पन, भन्ते, किमत्थियो किमानिसंसो" ? B. 516
"समाधि खो, आनन्द, यथाभूतञाणदस्सनत्थो यथाभूतञाणदस्सनानिसंसो" । 20

९. "यथाभूतञाणदस्सनं पन, भन्ते, किमत्थियं किमानिसंसं"?

"यथाभूतञ्ञाणदस्सनं खो, आनन्द, निब्बिदत्थं निब्बिदानिसंसं" ।

१०. "निब्बिदा, पन, भन्ते, किमत्थिया किमानिसंसा" ?

R. 312 "निब्बिदा खो, आनन्द, विरागत्था विरागानिसंसा" ।

5 ११. "विरागो पन, भन्ते, किमत्थियो किमानिसंसो" ?

"विरागो खो, आनन्द, विमुत्तिञाणदस्सनत्थो विमुत्तिञाणदस्सनानिसंसो ।

१२. "इति खो, आनन्द, कुसलानि सीलानि अविप्पटिसारत्थानि अविप्पटिसारानिसंसानि, अविप्पटिसारो पामोज्जत्थो पामोज्जा-
10 निसंसो, पामोज्जं पीतत्थं पीतानिसंसं, पीति पस्सद्धत्था पस्सद्धानिसंसा, पस्सद्धि सुखत्था सुखानिसंसा, सुखं समाधत्थं समाधानिसंसं, समाधि यथाभूतञाणदस्सनत्थो यथाभूतञाणदस्सनानिसंसो, यथाभूतञाणदस्सनं निब्बिदत्थं निब्बिदानिसंसं, निब्बिदा विरागत्था विरागानिसंसा, विरागो विमुत्तिञाणदस्सनत्थो विमुत्तिञाणदस्सनानिसंसो ।
15 इति खो, आनन्द, कुसलानि सीलानि अनुपुब्बेन अग्गाय[1] परेन्ती[1]" ति ।

---

२. चेतनाकरणीयसुत्तं

१. "सीलवतो, भिक्खवे, सीलसम्पन्नस्स न चेतनाय करणीयं – 'अविप्पटिसारो मे उप्पज्जतू' ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं सीलवतो सीलसम्पन्नस्स अविप्पटिसारो उप्पज्जति ।

२. "अविप्पटिसारिस्स[2], भिक्खवे, न चेतनाय करणीयं –
20 'पामोज्जं मे उप्पज्जतू' ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं अविप्पटिसारिस्स पामोज्जं उप्पज्जति ।

३. "पमुदितस्स, भिक्खवे, न चेतनाय करणीयं – 'पीति मे उप्पज्जतू' ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं पमुदितस्स पीति उप्पज्जति ।

४. "पीतिमनस्स, भिक्खवे, न चेतनाय करणीयं – 'कायो मे
25 पस्सम्भतू' ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं पीतिमनस्स कायो पस्सम्भति ।

१-१. अरहत्ताय परिपूरेन्ती – स्या० । २. अविप्पटिसारस्स – म० ।

५. "पस्सद्धकायस्स, भिक्खवे, न चेतनाय करणीयं – 'सुखं वेदियामी' ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं पस्सद्धकायो सुखं वेदियति । B. 517

६. "सुखिनो, भिक्खवे, न चेतनाय करणीयं – 'चित्तं मे समाधियतू' ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं सुखिनो चित्तं समाधियति । R. 313

७. "समाहितस्स, भिक्खवे, न चेतनाय करणीयं – 'यथाभूतं जानामि[1] पस्सामी' ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं समाहितो यथाभूतं जानाति पस्सति । 5

८. "यथाभूतं, भिक्खवे, जानतो पस्सतो न चेतनाय करणीयं – 'निब्बिन्दामी' ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं यथाभूतं जानं पस्सं निब्बिन्दति । 10

९. "निब्बिन्नस्स[2], भिक्खवे, न चेतनाय करणीयं – 'विरज्जामी' ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं निब्बिन्नो विरज्जति ।

१०. "विरत्तस्स[3], भिक्खवे, न चेतनाय करणीयं – 'विमुत्तिञाणदस्सनं सच्छिकरोमी' ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं विरत्तो विमुत्तिञाणदस्सनं सच्छिकरोति । 15

११. "इति खो, भिक्खवे, विरागो विमुत्तिञाणदस्सनत्थो विमुत्तिञाणदस्सनानिसंसो, निब्बिदा विरागत्था विरागानिसंसा, यथाभूतञाणदस्सनं निब्बिदत्थं निब्बिदानिसंसं, समाधि यथाभूतञाणदस्सनत्थो यथाभूतञाणदस्सनानिसंसो, सुखं समाधत्थं समाधानिसंसं, पस्सद्धि सुखत्था सुखानिसंसा, पीति पस्सद्धत्था पस्सद्धानिसंसा, पामोज्जं पीतत्थं पीतानिसंसं, अविप्पटिसारो पामोज्जत्थो पामोज्जानिसंसो, कुसलानि सीलानि अविप्पटिसारत्थानि अविप्पटिसारानिसंसानि । इति खो, भिक्खवे, धम्मा धम्मे[4] अभिसन्देन्ति, धम्मा धम्मे परिपूरेन्ति अपारा[5] पारं गमनाया[5]" ति । 20

---

३. पठमउपनिसासुत्तं

१. "दुस्सीलस्स, भिक्खवे, सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति अविप्पटिसारो । अविप्पटिसारे असति अविप्पटिसारविपन्नस्स हतूप- 25

१. पजानामि – सी०, स्या०, रो० । २. निब्बिन्दस्स – सी०, रो० । ३. विरलचित्तस्स – स्या० । ४. च धम्मे – सी०, रो० । ५–५. अपारा पार० – स्या०; अपरा पर० – सी० ।

निसं होति पामोज्जं । पामोज्जे असति पामोज्जविपन्नस्स हतूपनिसा होति पीति । पीतिया असति पीतिविपन्नस्स हतूपनिसा होति पस्सद्धि । (B. 518, R. 314) पस्सद्धिया असति पस्सद्धिविपन्नस्स हतूपनिसं होति सुखं । सुखे असति सुखविपन्नस्स हतूपनिसो होति सम्मासमाधि । सम्मासमाधिम्हि असति सम्मासमाधिविपन्नस्स हतूपनिसं होति यथाभूतञाणदस्सनं । यथाभूतञाणदस्सने असति यथाभूतञाणदस्सनविपन्नस्स हतूपनिसा होति निब्बिदा । निब्बिदाय असति निब्बिदाविपन्नस्स हतूपनिसो होति विरागो । विरागे असति विरागविपन्नस्स हतूपनिसं होति विमुत्तिञाणदस्सनं ।

"सेय्यथापि, भिक्खवे, रुक्खो साखापलासविपन्नो । तस्स पपटिका पि न पारिपूरिं गच्छति, तचो पि ... फेग्गु पि ... सारो पि न पारिपूरिं गच्छति । एवमेव खो, भिक्खवे, दुस्सीलस्स सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति अविप्पटिसारो, अविप्पटिसारे असति अविप्पटिसारविपन्नस्स हतूपनिस होति पामोज्जं ... पे० .. विमुत्तिञाणदस्सनं ।

२. "सीलवतो, भिक्खवे, सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति अविप्पटिसारो, अविप्पटिसारे सति अविप्पटिसारसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति पामोज्जं, पामोज्जे सति पामोज्जसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्ना[1] होति पीति, पीतिया सति पीतिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्ना होति पस्सद्धि, पस्सद्धिया सति पस्सद्धिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति सुखं, सुखे सति सुखसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति सम्मासमाधि, सम्मासमाधिम्हि सति सम्मासमाधिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति यथाभूतञाणदस्सनं, यथाभूतञाणदस्सने सति यथाभूतञाणदस्सनसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्ना होति निब्बिदा, निब्बिदाय सति निब्बिदासम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति विरागो, विरागे सति विरागसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति विमुत्तिञाणदस्सनं ।

"सेय्यथापि, भिक्खवे, रुक्खो साखापलाससम्पन्नो । तस्स पपटिका पि पारिपूरिं गच्छति, तचो पि ... फेग्गु पि ... सारो पि पारिपूरिं गच्छति । एवमेव खो, भिक्खवे, सीलवतो सीलसम्पन्नस्स उपनिस-

---

१. उपनिससम्पन्नं – सी० ।

सम्पन्नो होति अविप्पटिसारो, अविप्पटिसारे सति अविप्पटिसारसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति ...पे०... विमुत्तिञाणदस्सनं'' ति ।

---

४. दुतियउपनिसासुत्तं

१. तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि – "आवुसो भिक्खवे"[1] ति । "आवुसो" ति खो ते भिक्खू आयस्मतो सारिपुत्तस्स पच्चस्सोसुं । आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच – 5

B. 519, R. 315

२. "दुस्सीलस्स, आवुसो, सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति अविप्पटिसारो, अविप्पटिसारे असति अविप्पटिसारविपन्नस्स हतूपनिसं होति पामोज्जं, पामोज्जे असति पामोज्जविपन्नस्स हतूपनिसा होति पीति, पीतिया असति पीतिविपन्नस्स हतूपनिसा होति पस्सद्धि, पस्सद्धिया असति पस्सद्धिविपन्नस्स हतूपनिसं होति सुखं, सुखे असति सुख- 10 विपन्नस्स हतूपनिसो होति सम्मासमाधि, सम्मासमाधिम्हि असति सम्मासमाधिविपन्नस्स हतूपनिसं होति यथाभूतञाणदस्सनं, यथाभूतञाणदस्सने असति यथाभूतञाणदस्सनविपन्नस्स हतूपनिसा होति निब्बिदा, निब्बिदाय असति निब्बिदाविपन्नस्स हतूपनिसो होति विरागो, विरागे असति विरागविपन्नस्स हतूपनिसं होति विमुत्तिञाणदस्सनं । 15

"सेय्यथापि, आवुसो, रुक्खो साखापलासविपन्नो । तस्स पपटिका[2] पि न पारिपूरिं गच्छति, तचो पि ... फेग्गु पि ... सारो पि न पारिपूरिं गच्छति । एवमेव खो, आवुसो, दुस्सीलस्स सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति अविप्पटिसारो, अविप्पटिसारे असति अविप्पटिसारविपन्नस्स हतूपनिसं होति पामोज्जं ...पे०... विमुत्तिञाणदस्सनं । 20

३. "सीलवतो, आवुसो, सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति अविप्पटिसारो, अविप्पटिसारे सति अविप्पटिसारसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति पामोज्जं, पामोज्जे सति पामोज्जसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्ना[3] होति पीति, पीतिया सति पीतिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्ना होति पस्सद्धि, पस्सद्धिया सति पस्सद्धिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति सुखं, सुखे सति 25 सुखसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति सम्मासमाधि, सम्मासमाधिम्हि सति सम्मासमाधिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति यथाभूतञाणदस्सनं,

---

१. भिक्खवो – सी०, स्या०, रो० । २. पप्पटिका – स्या० । ३. उपनिससम्पन्नो – सी०, स्या०, रो० ।

B. 520, R. 316

यथाभूतञाणदस्सने सति यथाभूतञाणदस्सनसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्ना होति निब्बिदा, निब्बिदाय सति निब्बिदासम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति विरागो, विरागे सति विरागसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति विमुत्तिञाणदस्सनं।

"सेय्यथापि, आवुसो, रुक्खो साखापलाससम्पन्नो। तस्स पपटिका पि पारिपूरिं गच्छति, तचो पि ... फेग्गु पि ... सारो पि पारिपूरिं गच्छति। एवमेव खो, आवुसो, सीलवतो सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति अविप्पटिसारो, अविप्पटिसारे सति अविप्पटिसारसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति पामोज्जं ... पे० . विमुत्तिञाणदस्सनं" ति।

५. ततियउपनिसासुत्तं

१. तत्र खो आयस्मा आनन्दो भिक्खू आमन्तेसि ... पे०... एतदवोच – "दुस्सीलस्स, आवुसो, सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति अविप्पटिसारो, अविप्पटिसारे असति अविप्पटिसारविपन्नस्स हतूपनिसं होति पामोज्जं, पामोज्जे असति पामोज्जविपन्नस्स हतूपनिसा होति पीति, पीतिया असति पीतिविपन्नस्स हतूपनिसा होति पस्सद्धि, पस्सद्धिया असति पस्सद्धिविपन्नस्स हतूपनिसं होति सुखं, सुखे असति सुखविपन्नस्स हतूपनिसो[1] होति सम्मासमाधि, सम्मासमाधिम्हि असति सम्मासमाधिविपन्नस्स हतूपनिसं होति यथाभूतञाणदस्सनं, यथाभूतञाणदस्सने असति यथाभूतञाणदस्सनविपन्नस्स हतूपनिसा होति निब्बिदा, निब्बिदाय असति निब्बिदाविपन्नस्स हतूपनिसो होति विरागो, विरागे असति विरागविपन्नस्स हतूपनिसं होति विमुत्तिञाणदस्सनं।

"सेय्यथापि, आवुसो, रुक्खो साखापलासविपन्नो। तस्स पपटिका पि न पारिपूरिं गच्छति, तचो पि ... फेग्गु पि ... सारो पि न पारिपूरिं गच्छति। एवमेव खो, आवुसो, दुस्सीलस्स सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति अविप्पटिसारो, अविप्पटिसारे असति अविप्पटिसारविपन्नस्स हतूपनिसं होति पामोज्जं ... पे०... विमुत्तिञाणदस्सनं।

२. "सीलवतो, आवुसो, सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति अविप्पटिसारो, अविप्पटिसारे सति अविप्पटिसारसम्पन्नस्स उपनिस-

---

१. हतूपनिसा – म०।

सम्पन्नं होति पामोज्जं,. पामोज्जे सति पामोज्जसम्पन्नस्स उपनिस- R. 317
सम्पन्ना होति पीति, पीतिया सति पीतिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्ना होति
पस्सद्धि, पस्सद्धिया सति पस्सद्धिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति सुखं,
सुखे सति सुखसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति सम्मासमाधि, सम्मा- B. 521
समाधिम्हि सति सम्मासमाधिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति यथाभूत- 5
ञाणदस्सनं, यथाभूतञाणदस्सने सति यथाभूतञाणदस्सनसम्पन्नस्स
उपनिससम्पन्ना होति निब्बिदा, निब्बिदाय सति निब्बिदासम्पन्नस्स
उपनिससम्पन्नो होति विरागो, विरागे सति विरागसम्पन्नस्स उपनिस-
सम्पन्नं होति विमुत्तिञाणदस्सनं ।

"सेय्यथापि, आवुसो, रुक्खो साखापलाससम्पन्नो । तस्स पप- 10
टिका पि पारिपूरिं गच्छति, तचो पि ... फेग्गु पि ... सारो पि पारिपूरिं
गच्छति । एवमेव खो, आवुसो, सीलवतो सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो
होति अविप्पटिसारो, अविप्पटिसारे सति अविप्पटिसारसम्पन्नस्स
उपनिससम्पन्नं होति पामोज्जं ... पे० ... विमुत्तिञाणदस्सनं" ति ।

---

६. ब्यसनसुत्तं

१. "यो[1] सो भिक्खु अक्कोसको परिभासको अरियूपवादो 15
सब्रह्मचारीनं, ठानमेतं अवकासो यं सो एकादसन्नं ब्यसनानं अञ्ञतरं
ब्यसनं निगच्छेय्य । कतमेसं एकादसन्नं ? अनधिगतं नाधिगच्छति,
अधिगता परिहायति, सद्धम्मस्स न वोदायन्ति, सद्धम्मेसु वा अधिमानिको
होति, अनभिरतो वा ब्रह्मचरियं चरति, अञ्ञतरं वा सङ्किलिट्ठं आपत्तिं
आपज्जति, सिक्खं वा पच्चक्खाय हीनायावत्तति, गाळ्हं वा रोगातङ्कं 20
फुसति, उम्मादं वा पापुणाति चित्तक्खेपं वा, सम्मूळ्हो कालं करोति,
कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति –
यो सो, भिक्खवे, भिक्खु अक्कोसको परिभासको अरियूपवादो सब्रह्म-
चारीनं, ठानमेतं अवकासो यं सो इमेसं एकादसन्नं ब्यसनानं अञ्ञतरं
ब्यसनं निगच्छेय्य[1] । 25

२. "यो सो, भिक्खवे, भिक्खु अक्कोसको[2] परिभासको अरि-
यूपवादो[2] सब्रह्मचारीनं, अट्ठानमेतं अनवकासो यं सो एकादसन्नं ब्यसनानं

१–१. अयं पाठो सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु न दिस्सति । २–२. अक्कोसक-परिभासको अरियूपवादी – सी०, स्या०, रो० ।

B. 522 अञ्ञतरं ब्यसनं न निगच्छेय्य। कतमेसं एकादसन्नं ? अनधिगतं नाधिगच्छति, अधिगता परिहायति, सद्धम्मस्स न वोदायन्ति[1], सद्धम्मेसु वा अधिमानिको होति, अनभिरतो वा ब्रह्मचरियं चरति, अञ्ञतरं
R. 318 वा सङ्किलिट्ठं आपत्तिं आपज्जति, सिक्खं वा पच्चक्खाय हीनायावत्तति,
5 गाळ्हं वा रोगातङ्कं फुसति, उम्मादं वा पापुणाति चित्तक्खेपं वा[2], सम्मूळ्हो कालं करोति, कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति – यो सो, भिक्खवे, भिक्खु अक्कोसको परिभासको अरियूपवादो सब्रह्मचारीनं, अट्ठानमेतं अनवकासो यं सो इमेसं एकादसन्नं ब्यसनानं अञ्ञतरं ब्यसनं न निगच्छेय्या'' ति।

---

७. सञ्ञासुत्तं

10 १. अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच –

२. "सिया नु खो, भन्ते, भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं[3] पथविसञ्ञी[3] अस्स, न आपस्मिं आपोसञ्ञी
15 अस्स, न तेजस्मिं तेजोसञ्ञी अस्स, न वायस्मिं वायोसञ्ञी अस्स, न आकासानञ्चायतने आकासानञ्चायतनसञ्ञी अस्स, न विञ्ञाणञ्चायतने विञ्ञाणञ्चायतनसञ्ञी अस्स, न आकिञ्चञ्ञायतने आकिञ्चञ्ञायतनसञ्ञी अस्स, न नेवसञ्ञानासञ्ञायतने नेवसञ्ञानासञ्ञायतनसञ्ञी अस्स, न इधलोके इधलोकसञ्ञी अस्स,
20 न परलोके परलोकसञ्ञी अस्स, यं[4] पिदं[4] दिट्ठं सुतं मुतं विञ्ञातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा, तत्रा पि न सञ्ञी अस्स; सञ्ञी च पन अस्सा ति ?

३. "सिया[5], आनन्द, भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ञी अस्स, न आपस्मिं आपोसञ्ञी अस्स, न
25 तेजस्मिं तेजोसञ्ञी अस्स, न वायस्मिं वायोसञ्ञी अस्स, न आकासा-

---

१. वोदायति – सी०, रो०। २. सी०, स्या०, रो०, पोत्थकेसु नत्थि। ३–३. पठवियं पठविसञ्ञी – सी०; पठवियं पठवीसञ्ञी – स्या०, रो०। ४–४. यमिदं – स्या०। ५. यथाकथं सिया – सी०।

नञ्चायतने आकासानञ्चायतनसञ्ञी अस्स, न विञ्ञाणञ्चा-
यतने विञ्ञाणञ्चायतनसञ्ञी अस्स, न आकिञ्चञ्ञायतने आकि-
ञ्चञ्ञायतनसञ्ञी अस्स, न नेवसञ्ञानासञ्ञायतने नेवसञ्ञा-
नासञ्ञायतनसञ्ञी अस्स, न इधलोके इधलोकसञ्ञी अस्स, न B. 523
परलोके परलोकसञ्ञी अस्स, यं पिदं दिट्ठं सुतं मुतं विञ्ञातं पत्तं 5 R. 319
परियेसितं अनुविचरितं मनसा, तत्रा पि न सञ्ञी अस्स; सञ्ञी
च पन अस्सा" ति ।

४. "यथा कथं पन, भन्ते, सिया भिक्खुनो तथारूपो समाधि-
पटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ञी अस्स ... सञ्ञी च पन
अस्सा" ति ? 10

५. "इधानन्द, भिक्खु एवंसञ्ञी होति – 'एतं सन्तं एतं
पणीतं, यदिदं सब्बसङ्खारसमथो सब्बूपधिपटिनिस्सग्गो तण्हाक्खयो
विरागो निरोधो निब्बानं' ति । एवं खो, आनन्द, सिया भिक्खुनो
तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ञी अस्स, न
आपस्मिं आपोसञ्ञी अस्स ... सञ्ञी च पन अस्सा" ति । 15

६. अथ खो आयस्मा आनन्दो भगवतो भासितं अभिनन्दित्वा
अनुमोदित्वा उट्ठायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा येना- R. 320
यस्मा सारिपुत्तो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मता सारिपुत्तेन
सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं
निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो आयस्मन्तं सारिपुत्तं 20
एतदवोच –

७. "सिया नु खो, आवुसो सारिपुत्त, भिक्खुनो तथारूपो B. 524
समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ञी अस्स ... पे० ... सञ्ञी
च[1] पन अस्सा" ति ?

८. "सिया, आवुसो आनन्द, भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटि- 25
लाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ञी अस्स ... पे० ... सञ्ञी च पन
अस्सा" ति ।

९. "यथा कथं पनावुसो सारिपुत्त, सिया भिक्खुनो तथारूपो

---

१. म० पोत्थके नत्थि ।

समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ञी अस्स ...पे०... सञ्ञी च पन अस्सा" ति ?

१०. "इध, आवुसो आनन्द, भिक्खु एवंसञ्ञी होति – 'एतं सन्तं एतं पणीतं, यदिदं सब्बसङ्खारसमथो सब्बूपधिपटिनिस्सग्गो तण्हा-
5 क्खयो विरागो निरोधो निब्बानं' ति । एवं खो, आवुसो आनन्द, सिया भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ञी अस्स ... सञ्ञी च पन अस्सा" ति ।

११. "अच्छरियं, आवुसो, अब्भुतं, आवुसो ! यत्र हि नाम सत्थु चेव[1] सावकस्स च अत्थेन अत्थो[2] ब्यञ्जनेन ब्यञ्जनं संसन्दिस्सति
10 समेस्सति न विग्गय्हिस्सति, यदिदं अग्गपदस्मिं ! इदानाहं, आवुसो,
R. 321 भगवन्तं उपसङ्कमित्वा एतमत्थं अपुच्छिं । भगवा पि मे एतेहि[3] अक्खरेहि[3] एतेहि पदेहि एतेहि ब्यञ्जनेहि एतमत्थं ब्याकासि, सेय्यथापि आयस्मा सारिपुत्तो । अच्छरियं, आवुसो, अब्भुतं, आवुसो, यत्र हि नाम सत्थु चेव सावकस्स च अत्थेन अत्थो ब्यञ्जनेन ब्यञ्जनं संसन्दि-
15 स्सति समेस्सति न विग्गय्हिस्सति, यदिदं अग्गपदस्मिं" ति !

८. मनसिकारसुत्तं

१. अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच –

B. 525 २. "सिया नु खो, भन्ते, भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो
20 यथा न चक्खुं मनसि करेय्य, न रूपं मनसि करेय्य, न सोतं मनसि करेय्य, न सद्दं मनसि करेय्य, न घानं मनसि करेय्य, न गन्धं मनसि करेय्य, न जिव्हं मनसि करेय्य, न रसं मनसि करेय्य, न कायं मनसि करेय्य, न फोट्ठब्बं मनसि करेय्य, न पथविं मनसि करेय्य, न आपं मनसि करेय्य, न तेजं मनसि करेय्य, न वायं मनसि करेय्य, न आकासानञ्चायतनं
25 मनसि करेय्य, न विञ्ञाणञ्चायतनं मनसि करेय्य, न आकिञ्चञ्ञा-यतनं मनसि करेय्य, न नेवसञ्ञानासञ्ञायतनं मनसि करेय्य, न इधलोकं मनसि करेय्य, न परलोकं मनसि करेय्य, यं पिदं दिट्ठं सुतं

१. च – सी०, स्या०, रो० । २. अत्थं – सी०, स्या०, रो० । ३–३. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु न दिस्सति ।

मुतं विञ्ञातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा, तं पि न मनसि करेय्य; मनसि च पन करेय्या" ति ?

३. "सिया, आनन्द, भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा न चक्खुं मनसि करेय्य ... यं पिदं दिट्ठं सुतं मुतं विञ्ञातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा, तं पि न मनसि करेय्य; मनसि च पन करेय्या" ति । R.322 5

४. "यथा कथं पन, भन्ते, सिया भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा न चक्खुं मनसि करेय्य ... यं पिदं दिट्ठं सुतं मुतं विञ्ञातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा, तं पि न मनसि करेय्य; मनसि च पन करेय्या" ति ?

५. "इधानन्द, भिक्खु एवं मनसि करोति – 'एतं सन्तं एतं पणीतं, यदिदं सब्बसङ्खारसमथो सब्बूपधिपटिनिस्सग्गो तण्हाक्खयो विरागो निरोधो निब्बानं' ति । एवं खो, आनन्द, सिया भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा न चक्खुं मनसि करेय्य, न रूपं मनसि करेय्य ...पे०... यं पिदं दिट्ठं सुतं मुतं विञ्ञातं पत्तं परियेसितं अनु- B. 526 विचरितं मनसा, तं पि न मनसि करेय्य; मनसि च पन करेय्या" ति । 10 15

---

९. सद्धसुत्तं

१. एकं समयं भगवा नातिके[1] विहरति गिञ्जकावसथे[2] । R. 323 अथ खो आयस्मा सद्धो[3] येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो आयस्मन्तं सद्धं भगवा एतदवोच –

२. "आजानीयझायितं खो, सद्ध, झाय[4]; मा खळुङ्कझायितं[5] । कथं च, सद्ध[6], खळुङ्कझायितं होति ? अस्सखळुङ्को[7] हि, सद्ध, दोणिया बद्धो[8] 'यवसं[9] यवसं[9]' ति झायति । तं किस्स हेतु ? न हि, सद्ध, अस्सखळुङ्कस्स दोणिया बद्धस्स एवं होति – 'किं नु खो मं अज्ज अस्सदम्मसारथि कारणं कारेस्सति, किमस्साहं पटिकरोमी[10]' ति । सो दोणिया बद्धो 'यवसं 20

१. नाविके – सी०, स्या०; ञातिके – रो० । २. गिञ्झावसथे – सी०; इञ्जकावसथे – स्या० । ३. सन्धो – सी०, स्या०, रो० । ४. झायथ – सी०, रो० । ५. खलुङ्कज्झायितं – सी०; खलुङ्कझायितं – स्या० । ६. सन्ध – सी०, स्या०, रो० । ७. अस्सखलुङ्को – सी०; अस्सखलुङ्को – स्या० । ८. बन्धो – स्या० । ९–९. यवसस्स यवसस्सं – स्या० । १०. पतिकरोमी – सी० ।

यवसं' ति झायति । एवमेव खो, सद्ध, इधेकच्चो पुरिसखळुङ्को अरञ्ञ-
गतो पि रुक्खमूलगतो पि सुञ्ञागारगतो पि कामरागपरियुट्ठितेन चेतसा
विहरति कामरागपरेतेन उप्पन्नस्स च कामरागस्स निस्सरणं यथाभूतं
नप्पजानाति । सो कामरागंयेव अन्तरं[1] कत्वा[1] झायति पज्झायति निज्झा-
5 यति अवज्झायति[2], ब्यापादपरियुट्ठितेन चेतसा विहरति ... थीनमिद्ध-
परियुट्ठितेन चेतसा विहरति ... उद्धच्चकुक्कुच्चपरियुट्ठितेन चेतसा
विहरति ... विचिकिच्छापरियुट्ठितेन चेतसा विहरति विचिकिच्छा-
परेतेन, उप्पन्नाय च विचिकिच्छाय निस्सरणं यथाभूतं नप्पजानाति ।
R. 324 सो विचिकिच्छंयेव अन्तरं कत्वा झायति पज्झायति निज्झायति अवज्झा-
10 यति । सो पथविं पि निस्साय झायति, आपं पि निस्साय झायति, तेजं
पि निस्साय झायति, वायं पि निस्साय झायति, आकासानञ्चायतनं पि
निस्साय झायति, विञ्ञाणञ्चायतनं पि निस्साय झायति, आकिञ्च-
ञ्ञायतनं पि निस्साय झायति, नेवसञ्ञानासञ्ञायतनं पि निस्साय
झायति, इधलोकं पि निस्साय झायति, परलोकं पि निस्साय झायति,
15 यं पिदं दिट्ठं सुतं मुतं विञ्ञातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा,
तं पि निस्साय झायति । एवं खो, सद्ध, पुरिसखळुङ्कझायितं होति ।

B. 527 ३. "कथं च, सद्ध, आजानीयझायितं होति ? भद्रो हि,
सद्ध, अस्साजानीयो दोणिया बद्धो न 'यवसं यवसं' ति झायति । तं
किस्स हेतु ? भद्रस्स हि, सद्ध, अस्साजानीयस्स दोणिया बद्धस्स एवं
20 होति – 'किं नु खो मं अज्ज अस्सदम्मसारथि कारणं कारेस्सति, किम-
स्साहं पटिकरोमी' ति । सो दोणिया बद्धो न 'यवसं यवसं' ति झायति ।
भद्रो हि, सद्ध, अस्साजानीयो यथा इणं यथा बन्धं[3] यथा जानिं यथा कलिं
एवं पतोदस्स अज्झोहरणं समनुपस्सति । एवमेव खो, सद्ध, भद्रो पुरिसा-
जानीयो अरञ्ञगतो पि रुक्खमूलगतो पि सुञ्ञागारगतो पि न काम-
25 रागपरियुट्ठितेन चेतसा विहरति न कामरागपरेतेन, उप्पन्नस्स च काम-
रागस्स निस्सरणं यथाभूतं पजानाति, न ब्यापादपरियुट्ठितेन चेतसा
विहरति ... न थीनमिद्धपरियुट्ठितेन चेतसा विहरति ... न उद्धच्चकुक्कुच्च-
परियुट्ठितेन चेतसा विहरति ... न विचिकिच्छापरियुट्ठितेन चेतसा विहरति
न विचिकिच्छापरेतेन, उप्पन्नाय च विचिकिच्छाय निस्सरणं यथाभूतं

१-१. अनन्तरं करित्वा – स्या०; ० करित्वा – सी०, रो० । २. अपज्झायति – सी० । ३. बद्धं – सी०, रो० ।

पजानाति । सो नेव पथविं निस्साय झायति, न आपं निस्साय झायति, न तेजं निस्साय झायति, न वायं निस्साय झायति, न आकासानञ्चायतनं निस्साय झायति, न विञ्ञाणञ्चायतनं निस्साय झायति, न आकिञ्चञ्ञायतनं निस्साय झायति, न नेवसञ्ञानासञ्ञायतनं निस्साय झायति, न इधलोकं निस्साय झायति, न परलोकं निस्साय झायति, यं 5 R. 325 पिदं दिट्ठं सुतं मुतं विञ्ञातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा, तं पि निस्साय न झायति; झायति च पन । एवं झायिं च पन, सद्ध, भद्रं पुरिसाजानीयं सइन्दा देवा सब्रह्मका सपजापतिका आरका व नमस्सन्ति –

'नमो ते पुरिसाजञ्ञ, नमो ते पुरिसुत्तम ।
यस्स ते नाभिजानाम, यं पि निस्साय झायसी[1]'' ति ।। 10

४. एवं वुत्ते आयस्मा सद्धो भगवन्तं एतदवोच – "कथं झायी पन, भन्ते, भद्रो पुरिसाजानीयो[2] सो नेव पथविं निस्साय झायति, न आपं निस्साय झायति, न तेजं निस्साय झायति, न वायं निस्साय झायति, न आकासानञ्चायतनं निस्साय झायति, न विञ्ञाणञ्चायतनं निस्साय झायति, न आकिञ्चञ्ञायतनं निस्साय झायति, न नेवसञ्ञा- 15 नासञ्ञायतनं निस्साय झायति, न इधलोकं निस्साय झायति, न परलोकं B. 528 निस्साय झायति, यं पिदं दिट्ठं सुतं मुतं विञ्ञातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा, तं पि निस्साय न झायति; झायति च पन ? कथं झायिं च पन, भन्ते, भद्रं पुरिसाजानीयं सइन्दा देवा सब्रह्मका सपजापतिका आरका व नमस्सन्ति – 20

'नमो ते पुरिसाजञ्ञ, नमो ते पुरिसुत्तम ।
यस्स ते नाभिजानाम, यं पि निस्साय झायसी'' ति ।।

५. "इध, सद्ध, भद्रस्स पुरिसाजानीयस्स पथवियं[3] पथविसञ्ञा विभूता होति, आपस्मिं आपोसञ्ञा विभूता होति, तेजस्मिं तेजोसञ्ञा विभूता होति, वायस्मिं वायोसञ्ञा विभूता होति, आकासानञ्चायतने 25 आकासानञ्चायतनसञ्ञा विभूता होति, विञ्ञाणञ्चायतने विञ्ञाणञ्चायतनसञ्ञा विभूता होति, आकिञ्चञ्ञायतने आकिञ्चञ्ञायतनसञ्ञा विभूता होति, नेवसञ्ञानासञ्ञायतने नेवसञ्ञानासञ्ञायतनसञ्ञा विभूता होति, इधलोके इधलोकसञ्ञा विभूता R. 326

१. झायती – स्या० । २. पुरिसाजानीयो झायति – सी०, स्या०, रो० ।
३. पठविया – सी०, स्या०, रो० ।

होति, परलोके परलोकसञ्ञा विभूता होति, यं पिदं दिट्ठं सुतं मुतं विञ्ञातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा, तत्रा पि सञ्ञा विभूता होति। एवं झायी खो, सद्ध, भद्रो पुरिसाजानीयो नेव पथविं निस्साय झायति ...पे०... यं पिदं दिट्ठं सुतं मुतं विञ्ञातं पत्तं परियेसितं अनु-
5 विचरितं मनसा, तं पि निस्साय न झायति; झायति च पन। एवं झायिं च पन, सद्ध, भद्रं पुरिसाजानीयं सइन्दा देवा सब्रह्मका सपजापतिका आरका व नमस्सन्ति –

'नमो ते पुरिसाजञ्ञ, नमो ते पुरिसुत्तम।
यस्स ते नाभिजानाम, यं पि निस्साय झायसी'' ति ॥

---

१०. मोरनिवापसुत्तं

10 १. एकं समयं भगवा राजगहे विहरति मोरनिवापे परिब्बाजकारामे। तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि – "भिक्खवे" ति। "भदन्ते" ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं। भगवा एतदवोच –

२. "तीहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अच्चन्तनिट्ठो होति अच्चन्तयोगक्खेमी अच्चन्तब्रह्मचारी अच्चन्तपरियोसानो सेट्ठो
B. 529 15 देवमनुस्सानं। कतमेहि तीहि? असेखेन सीलक्खन्धेन, असेखेन समाधिक्खन्धेन, असेखेन पञ्ञाक्खन्धेन – इमेहि, खो, भिक्खवे, तीहि
R. 327 धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अच्चन्तनिट्ठो होति अच्चन्तयोगक्खेमी अच्चन्तब्रह्मचारी अच्चन्तपरियोसानो सेट्ठो देवमनुस्सानं।

३. "अपरेहि पि, भिक्खवे, तीहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु
20 अच्चन्तनिट्ठो होति अच्चन्तयोगक्खेमी अच्चन्तब्रह्मचारी अच्चन्तपरियोसानो सेट्ठो देवमनुस्सानं। कतमेहि तीहि? इद्धिपाटिहारियेन, आदेसनापाटिहारियेन, अनुसासनीपाटिहारियेन – इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अच्चन्तनिट्ठो होति, अच्चन्तयोगक्खेमी अच्चन्तब्रह्मचारी अच्चन्तपरियोसानो सेट्ठो देवमनुस्सानं।

25 ४. "अपरेहि पि, भिक्खवे, तीहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अच्चन्तनिट्ठो होति अच्चन्तयोगक्खेमी अच्चन्तब्रह्मचारी अच्चन्तपरियोसानो सेट्ठो देवमनुस्सानं। कतमेहि तीहि? सम्मादिट्ठिया, सम्माञाणेन, सम्माविमुत्तिया – इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि धम्मेहि

समन्नागतो भिक्खु अच्चन्तनिट्ठो होति अच्चन्तयोगक्खेमी अच्चन्त-ब्रह्मचारी अच्चन्तपरियोसानो सेट्ठो देवमनुस्सानं ।

५. "द्वीहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अच्चन्तनिट्ठो होति अच्चन्तयोगक्खेमी अच्चन्तब्रह्मचारी अच्चन्तपरियोसानो सेट्ठो देवमनुस्सानं । कतमेहि द्वीहि ? विज्जाय, चरणेन – इमेहि खो, 5 भिक्खवे, द्वीहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अच्चन्तनिट्ठो होति अच्चन्तयोगक्खेमी अच्चन्तब्रह्मचारी अच्चन्तपरियोसानो सेट्ठो देवमनुस्सानं । ब्रह्मुना पेसा, भिक्खवे, सनङ्कुमारेन गाथा भासिता –

'खत्तियो सेट्ठो जनेतस्मिं, ये गोत्तपटिसारिनो ।
विज्जाचरणसम्पन्नो, सो सेट्ठो देवमानुसे' ति ।। 10

"सा खो पनेसा, भिक्खवे, सनङ्कुमारेन[1] गाथा भासिता[2] सुभासिता, नो दुब्भासिता; अत्थसंहिता, नो अनत्थसंहिता; अनुमता मया । अहं पि, भिक्खवे, एवं वदामि – R. 328

'खत्तियो सेट्ठो जनेतस्मिं, ये गोत्तपटिसारिनो । B. 530
विज्जाचरणसम्पन्नो, सो सेट्ठो देवमानुसे'' ति ।। 15

निस्सयवग्गो[3] पठमो ।

तस्सुद्दानं

किमत्थिया चेतना तयो, उपनिसा ब्यसनेन च ।
द्वे[4] सञ्ञा मनसिकारो[4], सद्धो[5] मोरनिवापकं ति[5] ।।

---

२. अनुस्सतिवग्गो

१. पठममहानामसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सक्केसु विहरति कपिलवत्थुस्मिं निग्रोधारामे । तेन खो पन समयेन सम्बहुला भिक्खू भगवतो चीवरकम्मं करोन्ति – "निट्ठितचीवरो भगवा तेमासच्चयेन चारिकं पक्कमिस्सती" 20 ति । अस्सोसि खो महानामो सक्को – "सम्बहुला किर भिक्खू भगवतो

---

१. ब्रह्मुना सनङ्कुमारेन – सी०, रो० । २ सुगीता नो दुग्गीता – सी०, स्या०, रो० । ३. निस्सायवग्गो – स्या० । ४–४. सञ्ञा मनसिकारा सेखो – सी०, रो०; सञ्ञा मनसिकारो सेक्खो – स्या० । ५–५. मोरनिवापनेन च – सी०, स्या०, मोरनिवापनेन चा ति – रो० ।

चीवरकम्मं करोन्ति – 'निट्ठितचीवरो भगवा तेमासच्चयेन चारिकं पक्कमिस्सती'" ति ।

२. अथ खो महानामो सक्को येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो 5 खो महानामो सक्को भगवन्तं एतदवोच – "सुतं मेतं, भन्ते– 'सम्बहुला किर भिक्खू भगवतो चीवरकम्मं करोन्ति – निट्ठितचीवरो भगवा तेमासच्चयेन चारिकं पक्कमिस्सती' ति । तेसं नो, भन्ते, नानाविहारेहि विहरतं केनस्स[1] विहारेन विहातब्बं" ति ?

R. 329 ३. "साधु साधु, महानाम ! एतं खो, महानाम, तुम्हाकं 10 पतिरूपं कुलपुत्तानं, यं तुम्हे तथागतं उपसङ्कमित्वा पुच्छेय्याथ – 'तेसं नो, भन्ते, नानाविहारेहि विहरतं केनस्स विहारेन विहातब्बं'" ति ? सद्धो खो, महानाम, आराधको होति, नो अस्सद्धो; आरद्धविरियो B. 531 आराधको होति, नो कुसीतो; उपट्ठितस्सति आराधको होति, नो मुट्ठस्सति; समाहितो आराधको होति, नो असमाहितो; पञ्ञवा 15 आराधको होति, नो दुप्पञ्ञो । इमेसु खो त्वं, महानाम, पञ्चसु धम्मेसु पतिट्ठाय छ[2] धम्मे उत्तरि भावेय्यासि ।

४. "इध त्वं, महानाम, तथागतं अनुस्सरेय्यासि – 'इति पि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा' 20 ति । यस्मिं, महानाम, समये अरियसावको तथागतं अनुस्सरति, नेवस्स तस्मिं समये रागपरियुट्ठितं चित्तं होति, न दोसपरियुट्ठितं चित्तं होति, न मोहपरियुट्ठितं चित्तं होति; उजुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति तथागतं आरब्भ । उजुगतचित्तो खो पन, महानाम, अरियसावको लभति अत्थवेदं, लभति धम्मवेदं, लभति 25 धम्मूपसंहितं पामोज्जं । पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स कायो पस्सम्भति, पस्सद्धकायो सुखं वेदियति, सुखिनो चित्तं समाधियति । अयं वुच्चति, महानाम, अरियसावको विसमगताय पजाय समप्पत्तो विहरति, सब्यापज्जाय पजाय अब्यापज्जो विहरति, धम्मसोतसमापन्नो बुद्धानुस्सतिं भावेति ।

१ केन – स्या० । २. पंच – सी० ।

५. "पुन च परं त्वं, महानाम, धम्मं अनुस्सरेय्यासि – 'स्वाक्खातो भगवता धम्मो सन्दिट्ठिको अकालिको एहिपस्सिको ओपनेय्यिको[1] पच्चत्तं वेदितब्बो विञ्ञूही' ति । यस्मिं, महानाम, समये अरियसावको धम्मं अनुस्सरति, नेवस्स तस्मिं समये रागपरियुट्ठितं चित्तं होति, न दोसपरियुट्ठितं चित्तं होति, न मोहपरियुट्ठितं चित्तं होति; उजुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति धम्मं आरब्भ । उजुगतचित्तो खो पन, महानाम, अरियसावको लभति अत्थवेदं, लभति धम्मवेदं, लभति धम्मूपसंहितं पामोज्जं । पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स कायो पस्सम्भति, पस्सद्धकायो सुखं वेदियति, सुखिनो चित्तं समाधियति । अयं वुच्चति, महानाम, अरियसावको विसमगताय पजाय समप्पत्तो विहरति, सब्यापज्झाय पजाय अब्यापज्झो विहरति, धम्मसोतसमापन्नो धम्मानुस्सतिं भावेति ।

६. "पुन च परं त्वं, महानाम, सङ्घं अनुस्सरेय्यासि – 'सुप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो, उजुप्पटिपन्नो[2] भगवतो सावकसङ्घो, ञायप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो, सामीचिप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो, यदिदं चत्तारि पुरिसयुगानि अट्ठ पुरिसपुग्गला, एस भगवतो सावकसङ्घो आहुनेय्यो पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्सा' ति । यस्मिं, महानाम, समये अरियसावको सङ्घं अनुस्सरति, नेवस्स तस्मिं समये रागपरियुट्ठितं चित्तं होति, न दोसपरियुट्ठितं चित्तं होति, न मोहपरियुट्ठितं चित्तं होति; उजुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति सङ्घं आरब्भ । उजुगतचित्तो खो पन, महानाम, अरियसावको लभति अत्थवेदं, लभति धम्मवेदं, लभति धम्मूपसंहितं पामोज्जं । पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स कायो पस्सम्भति, पस्सद्धकायो सुखं वेदियति, सुखिनो चित्तं समाधियति । अयं वुच्चति, महानाम, अरियसावको विसमगताय पजाय समप्पत्तो विहरति, सब्यापज्झाय पजाय अब्यापज्झो विहरति, धम्मसोतसमापन्नो सङ्घानुस्सतिं भावेति ।

७. "पुन च परं त्वं, महानाम, अत्तनो सीलानि अनुस्सरेय्यासि अखण्डानि अच्छिद्दानि असबलानि अकम्मासानि भुजिस्सानि विञ्ञुप्पसत्थानि अपरामट्ठानि समाधिसंवत्तनिकानि । यस्मिं, महानाम, समये

१. ओपनयिको – सी०, स्या०, रो० । २. उजुपटिपन्नो – सी०, स्या०, रो० ।

अरियसावको सीलं अनुस्सरति, नेवस्स तस्मिं समये रागपरियुट्ठितं
R. 331 चित्तं होति, न दोसपरियुट्ठितं चित्तं होति, न मोहपरियुट्ठितं चित्तं
होति; उजुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति सीलं आरब्भ। उजुगत-
चित्तो खो पन, महानाम, अरियसावको लभति अत्थवेदं, लभति धम्मवेदं,
5 लभति धम्मूपसंहितं पामोज्जं। पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स
कायो पस्सम्भति, पस्सद्धकायो सुखं वेदियति, सुखिनो चित्तं
समाधियति। अयं वुच्चति, महानाम, अरियसावको विसमगताय
पजाय समप्पत्तो विहरति, सब्यापज्जाय पजाय अब्यापज्जो विहरति,
धम्मसोतसमापन्नो सीलानुस्सतिं भावेति।

10 ८. "पुन च परं त्वं, महानाम, अत्तनो चागं अनुस्सरेय्यासि –
'लाभा वत मे, सुलद्धं वत मे, योहं मच्छेरमलपरियुट्ठिताय पजाय विगत-
मलमच्छेरेन चेतसा अगारं अज्झावसामि मुत्तचागो पयतपाणि
B. 533 वोस्सग्गरतो याचयोगो दानसंविभागरतो' ति। यस्मिं, महानाम, समये
अरियसावको चागं अनुस्सरति, नेवस्स तस्मिं समये रागपरियुट्ठितं
15 चित्तं होति, न दोसपरियुट्ठितं चित्तं होति, न मोहपरियुट्ठितं चित्तं होति;
उजुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति चागं आरब्भ। उजुगतचित्तो
खो पन, महानाम, अरियसावको लभति अत्थवेदं, लभति धम्मवेदं, लभति
धम्मूपसंहितं पामोज्जं। पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स कायो
पस्सम्भति, पस्सद्धकायो सुखं वेदियति, सुखिनो चित्तं समाधियति।
20 अयं वुच्चति, महानाम, अरियसावको विसमगताय पजाय समप्पत्तो
विहरति, सब्यापज्जाय पजाय अब्यापज्जो विरहति, धम्मसोतसमापन्नो
चागानुस्सतिं भावेति।

९. "पुन च परं त्वं, महानाम, देवता अनुस्सरेय्यासि – 'सन्ति
देवा चातुम्महाराजिका, सन्ति देवा तावतिंसा, सन्ति देवा यामा, सन्ति
25 देवा तुसिता, सन्ति देवा निम्मानरतिनो, सन्ति देवा परनिम्मितवस-
वत्तिनो, सन्ति देवा ब्रह्मकायिका, सन्ति देवा ततुत्तरि। यथारूपाय
R. 332 सद्धाय समन्नागता ता देवता इतो चुता तत्थूपपन्ना, मय्हं पि तथारूपा
सद्धा संविज्जति। यथारूपेन सीलेन समन्नागता ता देवता इतो चुता
तत्थूपपन्ना, मय्हं पि तथारूपं सीलं संविज्जति। यथारूपेन सुतेन समन्ना-
30 गता ता देवता इतो चुता तत्थूपपन्ना, मय्हं पि तथारूपं सुतं संविज्जति।
यथारूपेन चागेन समन्नागता ता देवता इतो चुता तत्थूपपन्ना, मय्हं पि

तथारूपो चागो संविज्जति । यथारूपाय पञ्ञाय समन्नागता ता देवता इतो चुता तत्थूपपन्ना, मय्हं पि तथारूपा पञ्ञा संविज्जती' ति । यस्मिं, महानाम, समये अरियसावको अत्तनो च तासं च देवतानं सद्धं च सीलं च सुतं च चागं च पञ्ञं च अनुस्सरति, नेवस्स तस्मिं समये रागपरि-युट्ठितं चित्तं होति, न दोसपरियुट्ठितं चित्तं होति, न मोहपरियुट्ठितं चित्तं 5 होति; उजुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति देवता आरब्भ । उजुगत-चित्तो खो पन, महानाम, अरियसावको लभति अत्थवेदं, लभति धम्मवेदं, लभति धम्मूपसंहितं पामोज्जं । पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स कायो पस्सम्भति, पस्सद्धकायो सुखं वेदियति, सुखिनो चित्तं समाधियति । अयं वुच्चति, महानाम, अरियसावको विसमगताय पजाय समप्पत्तो 10 B. 334 विहरति, सब्यापज्जाय पजाय अब्यापज्जो विहरति, धम्मसोतसमापन्नो देवतानुस्सतिं भावेती" ति ।

---

२. दुतियमहानामसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सक्केसु विहरति कपिलवत्थुस्मिं निग्रोधा-रामे । तेन खो पन समयेन महानामो सक्को गिलाना वुट्ठितो होति अचिरवुट्ठितो गेलञ्ञा । तेन खो पन समयेन सम्बहुला भिक्खू भगवतो 15 चीवरकम्मं करोन्ति – "निट्ठितचीवरो भगवा तेमासच्चयेन चारिकं पक्कमिस्सती" ति । अस्सोसि खो महानामो सक्को – "सम्बहुला किर भिक्खू भगवतो चीवरकम्मं करोन्ति – 'निट्ठितचीवरो भगवा तेमासच्चयेन चारिकं पक्कमिस्सती'" ति ।

२. अथ खो महानामो सक्को येन भगवा तेनुपसङ्कमि; 20 उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं R. 333 निसिन्नो खो महानामो सक्को भगवन्तं एतदवोच – "सुतं मेतं, भन्ते – 'सम्बहुला किर भिक्खू भगवतो चीवरकम्मं करोन्ति – निट्ठित-चीवरो भगवा तेमासच्चयेन चारिकं पक्कमिस्सती' ति । तेसं नो, भन्ते, नानाविहारेहि विहरतं केनस्स विहारेन विहातब्बं" ति ? 25

३. "साधु साधु, महानाम ! एतं खो, महानाम, तुम्हाकं पतिरूपं कुलपुत्तानं यं तुम्हे तथागतं उपसङ्कमित्वा पुच्छेय्याथ – 'तेसं नो, भन्ते, नानाविहारेहि विहरतं केनस्स विहारेन विहातब्बं' ति ?

सद्धो खो, महानाम, आराधको होति, नो अस्सद्धो; आरद्धविरियो आराधको होति, नो कुसीतो; उपट्ठितस्सति आराधको होति, नो मुट्ठस्सति; समाहितो आराधको होति, नो असमाहितो; पञ्ञवा आराधको होति, नो दुप्पञ्ञो। इमेसु खो त्वं, महानाम, पञ्चसु धम्मेसु पतिट्ठाय
5 छ धम्मे उत्तरि भावेय्यासि।

४. "इध त्वं, महानाम, तथागतं अनुस्सरेय्यासि – 'इति पि सो भगवा ...पे०... सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा' ति। यस्मिं, महानाम, समये अरियसावको तथागतं अनुस्सरति, नेवस्स तस्मिं समये रागपरियुट्ठितं चित्तं होति, न दोसपरियुट्ठितं चित्तं होति, न मोहपरि-
B. 535 10 युट्ठितं चित्तं होति; उजुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति तथागतं आरब्भ। उजुगतचित्तो खो पन, महानाम, अरियसावको लभति अत्थवेदं, लभति धम्मवेदं, लभति धम्मूपसंहितं पामोज्जं। पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स कायो पस्सम्भति, पस्सद्धकायो सुखं वेदियति, सुखिनो चित्तं समाधियति। इमं खो त्वं, महानाम, बुद्धानुस्सतिं गच्छन्तो
15 पि भावेय्यासि, ठितो पि भावेय्यासि, निसिन्नो पि भावेय्यासि, सयानो पि भावेय्यासि, कम्मन्तं अधिट्ठहन्तो पि भावेय्यासि, पुत्तसम्बाधसयनं अज्झावसन्तो पि भावेय्यासि।

R. 334 ५. "पुन च परं त्वं, महानाम, धम्मं अनुस्सरेय्यासि ...पे०... सङ्घं अनुस्सरेय्यासि ..पे०... अत्तनो सीलानि[1] अनुस्सरेय्यासि ...पे०...
20 अत्तनो चागं अनुस्सरेय्यासि ...पे०... देवता अनुस्सरेय्यासि – 'सन्ति देवा चातुम्महाराजिका ...पे०... सन्ति देवा ततुत्तरि। यथारूपाय सद्धाय समन्नागता ता देवता इतो चुता तत्थूपपन्ना, मय्हं पि तथारूपा सद्धा संविज्जति। यथारूपेन सीलेन .. सुतेन ... चागेन ... पञ्ञाय समन्नागता ता देवता इतो चुता तत्थूपपन्ना, मय्हं पि तथारूपा पञ्ञा
25 संविज्जती' ति। यस्मिं, महानाम, समये अरियसावको अत्तनो च तासं च देवतानं सद्धं च सीलं च सुतं च चागं च पञ्ञं च अनुस्सरति, नेवस्स तस्मिं समये रागपरियुट्ठितं चित्तं होति, न दोसपरियुट्ठितं चित्तं होति, न मोहपरियुट्ठितं चित्तं होति; उजुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति देवता आरब्भ। उजुगतचित्तो खो पन, महानाम, अरियसावको लभति

१. सीलं – स्या०, म०।

अत्थवेदं, लभति धम्मवेदं, लभति धम्मूपसंहितं पामोज्जं । पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स कायो पस्सम्भति, पस्सद्धकायो सुखं वेदियति, सुखिनो चित्तं समाधियति । इमं खो त्वं, महानाम, देवतानुस्सतिं गच्छन्तो पि भावेय्यासि, ठितो पि भावेय्यासि, निसिन्नो पि भावेय्यासि, सयानो पि भावेय्यासि, कम्मन्तं अधिट्ठहन्तो पि भावेय्यासि, पुत्तसम्बाध- 5 सयनं अज्झावसन्तो पि भावेय्यासी" ति ।

---

३. नन्दियसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सक्केसु विहरति कपिलवत्थुस्मिं निग्रोधारामे । तेन खो पन समयेन भगवा सावत्थियं वस्सावासं उपगन्तुकामो होति । अस्सोसि खो नन्दियो सक्को – "भगवा किर सावत्थियं वस्सावासं उपगन्तुकामो" ति । अथ खो नन्दियस्स 10 B. 536 सक्कस्स एतदहोसि – "यन्नूनाहं पि सावत्थियं वस्सावासं उपगच्छेय्यं । R. 335 तत्थ कम्मन्तं चेव अधिट्ठहिस्सामि, भगवन्तं च लच्छामि कालेन कालं दस्सनाया" ति ।

२. अथ खो भगवा सावत्थियं वस्सावासं उपगच्छि[1] । नन्दियो पि खो सक्को सावत्थियं वस्सावासं उपगच्छि । तत्थ कम्मन्तं चेव 15 अधिट्ठासि[2], भगवन्तं च लभि[3] कालेन कालं दस्सनाय । तेन खो पन समयेन सम्बहुला भिक्खू भगवतो चीवरकम्मं करोन्ति – "निट्ठितचीवरो भगवा तेमासच्चयेन चारिकं पक्कमिस्सती" ति । अस्सोसि खो नन्दियो सक्को – "सम्बहुला किर भिक्खू भगवतो चीवरकम्मं करोन्ति – 'निट्ठितचीवरो भगवा तेमासच्चयेन चारिकं पक्कमिस्सती'" ति । 20

३. अथ खो नन्दियो सक्को येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो नन्दियो सक्को भगवन्तं एतदवोच – "सुतं मेतं, भन्ते – 'सम्बहुला किर भिक्खू भगवतो चीवरकम्मं करोन्ति – निट्ठित- चीवरो भगवा तेमासच्चयेन चारिकं पक्कमिस्सती' ति । तेसं नो, 25 भन्ते, नानाविहारेहि विहरतं केनस्स विहारेन विहातब्बं" ति ?

४. "साधु साधु, नन्दिय ! एतं खो, नन्दिय, तुम्हाकं पतिरूपं

१. उपगच्छि – सी०, रो० । २. अधिट्ठाय – स्या० । ३. लच्छति – स्या० ।

कुलपुत्तानं, यं तुम्हे तथागतं उपसङ्कमित्वा पुच्छेय्याथ – 'तेसं नो, भन्ते, नानाविहारेहि विहरतं[1] केनस्स विहारेन विहातब्बं' ति ? सद्धो खो, नन्दिय, आराधको होति, नो अस्सद्धो; सीलवा आराधको होति, नो दुस्सीलो; आरद्धविरियो आराधको होति, नो कुसीतो; 5 उपट्ठितस्सति आराधको होति, नो मुट्ठस्सति; समाहितो आराधको होति, नो असमाहितो; पञ्ञवा आराधको होति, नो दुप्पञ्ञो। इमेसु खो ते, नन्दिय, छसु धम्मेसु पतिट्ठाय पञ्चसु धम्मेसु अज्झत्तं सति उपट्ठापेतब्बा[2]।

R. 336 ५. "इध त्वं, नन्दिय, तथागतं अनुस्सरेय्यासि – 'इति पि 10 सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू B. 537 अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि, सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा' ति। इति खो ते, नन्दिय, तथागतं आरब्भ अज्झत्तं सति उपट्ठापेतब्बा।

६. "पुन च परं त्वं, नन्दिय, धम्मं अनुस्सरेय्यासि – 'स्वाक्खातो भगवता धम्मो सन्दिट्ठिको अकालिको एहिपस्सिको ओपनेय्यिको पच्चत्तं 15 वेदितब्बो विञ्ञूही' ति। इति खो ते, नन्दिय, धम्मं आरब्भ अज्झत्तं सति उपट्ठापेतब्बा।

७. "पुन च परं त्वं, नन्दिय, कल्याणमित्ते अनुस्सरेय्यासि – 'लाभा वत मे, सुलद्धं वत मे, यस्स मे कल्याणमित्ता अनुकम्पका अत्थकामा ओवादका अनुसासका[3]' ति। इति खो ते, नन्दिय, कल्याणमित्ते 20 आरब्भ अज्झत्तं सति उपट्ठापेतब्बा।

८. "पुन च परं त्वं, नन्दिय, अत्तनो चागं अनुस्सरेय्यासि – 'लाभा वत मे, सुलद्धं वत मे, योहं मच्छेरमलपरियुट्ठिताय पजाय विगतमलमच्छेरेन चेतसा अगारं अज्झावसामि मुत्तचागो पयतपाणि वोस्सग्गरतो याचयोगो दानसंविभागरतो' ति। इति खो ते, नन्दिय, 25 चागं आरब्भ अज्झत्तं सति उपट्ठापेतब्बा।

९. "पुन च परं त्वं, नन्दिय, देवता अनुस्सरेय्यासि – 'या[4] देवता अतिक्कम्मेव कबळीकाराहारभक्खानं[5] देवतानं[6] सहब्यतं अञ्ञतरं

१ विहरित – रो०। २ उपट्ठपेतब्बा – स्या०, रो०। ३. अनुसासिता – स्या०। ४ या ता – सी०, स्या०, रो०। ५. कवलिकारभक्खान – सी०; कबळीकारभक्खानं – स्या०, रो०। ६. देवानं – सी०, रो०।

मनोमयं कायं उपपन्ना, ता करणीयं अत्तनो न समनुपस्सन्ति कतस्स वा पतिचयं। सेय्यथापि, नन्दिय, भिक्खु असमयविमुत्तो करणीयं अत्तनो न समनुपस्सति कतस्स वा पतिचयं; एवमेव खो, नन्दिय, या ता देवता अतिक्कम्मेव कबळीकाराहारभक्खानं देवतानं सहब्यतं अञ्ञतरं मनोमयं कायं उपपन्ना, ता करणीयं अत्तनो न समनुपस्सन्ति कतस्स वा पतिचयं। इति खो ते, नन्दिय, देवता आरब्भ अज्झत्तं सति उपट्ठापेतब्बा। 5 R. 337

१०. "इमेहि खो, नन्दिय, एकादसहि धम्मेहि समन्नागतो अरियसावको पजहतेव पापके अकुसले धम्मे, न उपादियति। सेय्यथापि, नन्दिय, कुम्भो निकुज्जो[1] वमतेव उदकं, नो वन्तं पच्चावमति[2]; सेय्यथापि 10 वा पन, नन्दिय, सुक्खे तिणदाये अग्गि मुत्तो डहञ्ञेव गच्छति, नो दड्ढं पच्चुदावत्तति; एवमेव खो, नन्दिय, इमेहि एकादसहि धम्मेहि B. 538 समन्नागतो अरियसावको पजहतेव पापके अकुसले धम्मे, न उपादियती" ति।

---

४. सुभूतिसुत्तं

१. अथ खो आयस्मा सुभूति सद्धेन भिक्खुना सद्धिं येन भगवा 15 तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नं खो आयस्मन्तं सुभूतिं भगवा एतदवोच –

२. "को नामायं, सुभूति, भिक्खू" ति?

"सद्धो नामायं, भन्ते, भिक्खु, सुदत्तस्स[3] उपासकस्स पुत्तो, सद्धा अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो" ति। 20

"कच्चि पनायं, सुभूति, सद्धो भिक्खु सुदत्तस्स उपासकस्स पुत्तो सद्धा अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो सन्दिस्सति सद्धापदानेसू" ति?

"एतस्स, भगवा, कालो, एतस्स, सुगत, कालो, यं भगवा सद्धस्स सद्धापदानानि भासेय्य। इदानाहं जानिस्सामि यदि वा अयं भिक्खु 25 सन्दिस्सति सद्धापदानेसु यदि वा नो" ति।

---

१. निक्कुज्जो – सी०, स्या०, रो०। २. पच्चामसति – स्या०; पच्छावमति – सी०।
३. सद्धस्स – सी०, स्या०, रो०।

"तेन हि, सुभूति, सुणाहि, साधुकं मनसि करोहि; भासिस्सामी" ति । "एवं, भन्ते" ति खो आयस्मा सुभूति भगवतो पच्चस्सोसि । भगवा एतदवोच –

R. 338 ३. "इध, सुभूति, भिक्खु सीलवा होति, पातिमोक्खसंवर-
5 संवुतो विहरति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी, समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु । यं पि, सुभूति, भिक्खु सीलवा होति ...पे०... समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु, इदं पि, सुभूति, सद्धस्स सद्धापदानं होति ।

४. "पुन च परं, सुभूति, भिक्खु बहुस्सुतो होति सुतधरो सुत-
10 सन्निचयो; ये ते धम्मा आदिकल्याणा मज्झेकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्थं सब्यञ्जनं केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभिवदन्ति, तथारूपास्स धम्मा बहुस्सुता होन्ति धाता वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता
B. 539 दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा । यं पि, सुभूति, भिक्खु बहुस्सुतो होति ...पे०... दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा, इदं पि, सुभूति, सद्धस्स सद्धापदानं होति ।

15 ५. "पुन च परं, सुभूति, भिक्खु कल्याणमित्तो होति कल्याणसहायो कल्याणसम्पवङ्को । यं पि, सुभूति, भिक्खु कल्याणमित्तो होति कल्याणसहायो कल्याणसम्पवङ्को, इदं पि, सुभूति, सद्धस्स सद्धापदानं होति ।

६. "पुन च परं, सुभूति, भिक्खु सुवचो होति सोवचस्सकरणेहि
20 धम्मेहि समन्नागतो खमो पदक्खिणग्गाही अनुसासनिं । यं पि, सुभूति, भिक्खु सुवचो होति सोवचस्सकरणेहि धम्मेहि समन्नागतो खमो पदक्खिणग्गाही अनुसासनिं, इद पि, सुभूति, सद्धस्स सद्धापदानं होति ।

७. "पुन च परं, सुभूति, भिक्खु यानि तानि सब्रह्मचारीनं उच्चावचानि[1] किङ्करणीयानि तत्र[2] दक्खो होति अनलसो तत्रुपायाय वीमंसाय
25 समन्नागतो अलं कातुं अलं संविधातुं । यं पि, सुभूति, भिक्खु यानि तानि सब्रह्मचारीनं उच्चावचानि किङ्करणीयानि तत्र दक्खो होति अनलसो तत्रुपायाय वीमंसाय समन्नागतो अलं कातुं अलं संविधातुं, इदं पि, सुभूति, सद्धस्स सद्धापदानं होति ।

R. 339 ८. "पुन च परं, सुभूति, भिक्खु धम्मकामो होति पियसमुदा-

१. उच्चावचान – रो० । २. तत्थ – सी०, रो० ।

हारो अभिधम्मे अभिविनये उळारपामोज्जो। यं पि, सुभूति, भिक्खु धम्मकामो होति पियसमुदाहारो अभिधम्मे अभिविनये उळारपामोज्जो, इदं पि, सुभूति, सद्धस्स सद्धापदानं होति।

९. "पुन च परं, सुभूति, भिक्खु आरद्धविरियो विहरति अकुसलानं धम्मानं पहानाय, कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, थामवा दळ्हपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु। यं पि, सुभूति, भिक्खु आरद्धविरियो विहरति अकुसलानं धम्मानं पहानाय कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय थामवा दळ्हपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु, इदं पि, सुभूति, सद्धस्स सद्धापदानं होति।

१०. "पुन च परं, सुभूति, भिक्खु चतुन्नं झानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी। यं पि, सुभूति, भिक्खु चतुन्नं झानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, इदं पि, सुभूति, सद्धस्स सद्धापदानं होति। B. 540

११. "पुन च परं, सुभूति, भिक्खु अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, सेय्यथीदं – एकं पि जातिं द्वे पि जातियो तिस्सो पि जातियो चतस्सो पि जातियो पञ्च पि जातियो दस पि जातियो वीसं पि जातियो तिंसं पि जातियो चत्तारीसं पि जातियो पञ्ञासं पि जातियो जातिसतं पि जातिसहस्सं पि जातिसतसहस्सं पि अनेके पि संवट्टकप्पे अनेके पि विवट्टकप्पे अनेके पि संवट्टविवट्टकप्पे – 'अमुत्रासिं एवंनामो एवंगोत्तो एवंवण्णो एवमाहारो एवंसुखदुक्खप्पटिसंवेदी एवमायुपरियन्तो, सो ततो चुतो अमुत्र उदपादिं; तत्रापासिं एवंनामो एवंगोत्तो एवंवण्णो एवमाहारो एवंसुखदुक्खप्पटिसंवेदी एवमायुपरियन्तो, सो ततो चुतो इधूपपन्नो' ति। इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति। यं पि, सुभूति, भिक्खु अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति ... इदं पि, सुभूति, सद्धस्स सद्धापदानं होति। R. 340

१२. "पुन च परं, सुभूति, भिक्खु दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सति चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति – 'इमे वत भोन्तो सत्ता कायदुच्चरितेन समन्नागता वचीदुच्चरितेन समन्नागता

मनोदुच्चरितेन समन्नागता अरियानं उपवादका मिच्छादिट्ठिका मिच्छादिट्ठिकम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपन्ना। इमे वा पन भोन्तो सत्ता कायसुचरितेन समन्नागता वचीसुचरितेन समन्नागता मनोसुचरितेन समन्नागता अरियानं अनुप-
5 वादका सम्मादिट्ठिका सम्मादिट्ठिकम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपन्ना' ति। इति दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सति चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति। यं पि, सुभूति, भिक्खु दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन ...पे०... यथाकम्मूपगे सत्ते
10 पजानाति, इदं पि, सुभूति, सद्धस्स सद्धापदानं होति।

B. 541 १३. "पुन च परं, सुभूति, भिक्खु आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति। यं पि, सुभूति, भिक्खु आसवानं खया ...पे०... सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति, इदं पि, सुभूति, सद्धस्स सद्धापदानं
15 होती" ति।

१४. एवं वुत्ते आयस्मा सुभूति भगवन्तं एतदवोच – "यानिमानि, भन्ते, भगवता सद्धस्स सद्धापदानानि भासितानि, संविज्जन्ति तानि इमस्स भिक्खुनो, अयं च भिक्खु एतेसु सन्दिस्सति।

"अयं, भन्ते, भिक्खु सीलवा होति, पातिमोक्खसंवरसंवुतो
20 विहरति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी, समादाय
R. 341 सिक्खति सिक्खापदेसु।

"अयं, भन्ते, भिक्खु बहुस्सुतो होति सुतधरो सुतसन्निचयो; ये ते धम्मा आदिकल्याणा मज्झेकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्थं सब्यञ्जनं केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभिवदन्ति, तथारूपास्स
25 धम्मा बहुस्सुता होन्ति धाता वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा।

"अयं, भन्ते, भिक्खु कल्याणमित्तो होति कल्याणसहायो कल्याणसम्पवङ्को।

"अयं, भन्ते, भिक्खु सुवचो होति ...पे०... अनुसासनिं।
30 "अयं, भन्ते, भिक्खु यानि तानि सब्रह्मचारीनं उच्चावचानि

किङ्करणीयानि तत्थ दक्खो होति अनलसो तत्रुपायाय वीमंसाय समन्नागतो अलं कातुं अलं संविधातुं ।

"अयं, भन्ते, भिक्खु धम्मकामो होति पियसमुदाहारो अभिधम्मे अभिविनये उळारपामोज्जो ।

"अयं, भन्ते, भिक्खु आरद्धविरियो विहरति ...पे०... थामवा 5 दळ्हपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु ।

"अयं, भन्ते, भिक्खु चतुन्नं झानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्म-सुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी ।

"अयं, भन्ते, भिक्खु अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, B. 542 सेय्यथीदं – एकं पि जातिं द्वे पि जातियो ...पे०... इति साकारं सउद्देसं 10 अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति ।

"अयं, भन्ते, भिक्खु दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्त-मानुसकेन ...पे०... यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति ।

"अयं, भन्ते, भिक्खु आसवानं खया ...पे०... सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । यानिमानि, भन्ते, भगवता सद्धस्स सद्धापदानानि 15 भासितानि, संविज्जन्ति तानि इमस्स भिक्खुनो, अयं च भिक्खु एतेसु सन्दिस्सती" ति ।

१५. "साधु साधु, सुभूति ! तेन हि त्वं, सुभूति, इमिना च सद्धेन भिक्खुना सद्धिं विहरेय्यासि । यदा च त्वं, सुभूति, आकङ्खेय्यासि तथागतं दस्सनाय, इमिना सद्धेन भिक्खुना सद्धिं उपसङ्कमेय्यासि तथागतं 20 दस्सनाया" ति ।

५. मेत्तासुत्तं

१. "मेत्ताय, भिक्खवे, चेतोविमुत्तिया आसेविताय भाविताय R. 342 बहुलीकताय यानीकताय वत्थुकताय अनुट्ठिताय परिचिताय सुसमा-रद्धाय एकादसानिसंसा पाटिकङ्खा । कतमे एकादस ? सुखं सुपति, सुखं पटिबुज्झति, न पापकं सुपिनं पस्सति, मनुस्सानं पियो होति, 25 अमनुस्सानं पियो होति, देवता रक्खन्ति, नास्स अग्गि वा विसं वा सत्थं वा कमति, तुवटं[1] चित्तं समाधियति, मुखवण्णो विप्पसीदति,

१. तुवट्टं – स्या० ।

असम्मूळ्हो कालं करोति, उत्तरि अप्पटिविज्झन्तो ब्रह्मलोकूपगो होति । मेत्ताय, भिक्खवे, चेतोविमुत्तिया आसेविताय भाविताय बहुलीकताय यानीकताय वत्थुकताय अनुट्ठिताय परिचिताय सुसमारद्धाय इमे एकादसानिसंसा पाटिकङ्खा" ति ।

६. अट्ठकनागरसुत्तं

5 १. एकं समयं आयस्मा आनन्दो वेसालियं विहरति बेलुवगामके[1] । तेन खो पन समयेन दसमो गहपति अट्ठकनागरो पाटलिपुत्तं[2] अनुप्पत्तो होति केनचिदेव करणीयेन । अथ खो दसमो B. 543 गहपति अट्ठकनागरो येन कुक्कुटारामो येन अञ्ञतरो भिक्खु तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा तं भिक्खु एतदवोच –

10 २. "कहं नु खो, भन्ते, आयस्मा आनन्दो एतरहि विहरति ? दस्सनकामा हि मयं, भन्ते, आयस्मन्तं आनन्दं" ति ।

"एसो, गहपति, आयस्मा आनन्दो वेसालियं विहरति बेलुवगामके" ति ।

३. अथ खो दसमो गहपति अट्ठकनागरो पाटलिपुत्ते तं करणीयं 15 तीरेत्वा येन वेसाली वेलुवगामको येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं आनन्दं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । R. 343 एकमन्तं निसिन्नो खो दसमो गहपति अट्ठकनागरो आयस्मन्तं आनन्दं एतदवोच – "अत्थि नु खो, भन्ते आनन्द, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन एकधम्मो सम्मदक्खातो, यत्थ भिक्खुनो अप्प- 20 मत्तस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो अविमुत्तं वा चित्तं विमुच्चति, अपरिक्खीणा वा आसवा परिक्खयं गच्छन्ति, अननुप्पत्तं वा अनुत्तरं योगक्खेमं अनुपापुणाती" ति ?

"अत्थि खो, गहपति, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन एकधम्मो सम्मदक्खातो, यत्थ भिक्खुनो अप्पमत्तस्स 25 आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो अविमुत्तं वा चित्तं विमुच्चति, अपरिक्खीणा वा आसवा परिक्खयं गच्छन्ति, अननुप्पत्तं वा अनुत्तरं योगक्खेमं अनुपापुणाती"ति।

१. वेळुवगामके – स्या०; बेळुवगामके – सी० । २. पाततिपुत्तं – स्या० ।

४. "कतमो पन, भन्ते आनन्द, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन एकधम्मो सम्मदक्खातो, यत्थ भिक्खुनो अप्पमत्तस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो अविमुत्तं वा चित्तं विमुच्चति, अपरिक्खीणा वा आसवा परिक्खयं गच्छन्ति, अननुप्पत्तं वा अनुत्तरं योगक्खेमं अनुपापुणाती" ति ? 5

५. "इध, गहपति, भिक्खु विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्कं सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं झानं उपसम्पज्ज विहरति । सो इति पटिसञ्चिक्खति – 'इदं पि खो पठमं झानं अभिसङ्खतं अभिसञ्चेतयितं' । 'यं खो पन किञ्चि अभिसङ्खतं अभिसञ्चेतयितं, तदनिच्चं निरोधधम्मं' ति पजानाति । सो तत्थ ठितो 10 आसवानं खयं पापुणाति; नो चे आसवानं खयं पापुणाति, तेनेव धम्मरागेन ताय धम्मनन्दिया पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया ओपपातिको होति तत्थ[1] परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका । अयं पि खो, गहपति, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मा- B. 544 सम्बुद्धेन एकधम्मो सम्मदक्खातो, यत्थ भिक्खुनो अप्पमत्तस्स आतापिनो 15 पहितत्तस्स विहरतो अविमुत्तं वा चित्तं विमुच्चति, अपरिक्खीणा वा आसवा परिक्खयं गच्छन्ति, अननुप्पत्तं वा अनुत्तरं योगक्खेमं अनुपापुणाति ।

६. "पुन च परं, गहपति, भिक्खु वितक्कविचारानं वूपसमा R. 344 अज्झत्तं सम्पसादनं चेतसो एकोदिभावं अवितक्कं अविचारं समाधिजं 20 पीतिसुखं दुतियं झानं ... पे० ... ततियं झानं ... पे० ... चतुत्थं झानं उपसम्पज्ज विहरति । सो इति पटिसञ्चिक्खति – 'इदं पि खो चतुत्थं झानं अभिसङ्खतं अभिसञ्चेतयितं' । 'यं खो पन किञ्चि अभिसङ्खतं अभिसञ्चेतयितं तदनिच्चं निरोधधम्मं' ति पजानाति । सो तत्थ ठितो आसवानं खयं पापुणाति; नो चे आसवानं खयं पापुणाति, तेनेव 25 धम्मरागेन ताय धम्मनन्दिया पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया ओपपातिको होति तत्थ परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका । अयं पि खो, गहपति, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन एकधम्मो सम्मदक्खातो, यत्थ भिक्खुनो अप्पमत्तस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो अविमुत्तं वा चित्तं विमुच्चति 30

१. तत्र – सी० ।

अपरिक्खीणा वा आसवा परिक्खयं गच्छन्ति अननुप्पत्तं वा अनुत्तरं योगक्खेमं अनुपापुणाति ।

७. "पुन च परं, गहपति, भिक्खु मेत्तासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहरति तथा दुतियं तथा ततियं तथा चतुत्थं । इति 5 उद्धमधो तिरियं सब्बधि सब्बत्तताय सब्बावन्तं लोकं मेत्तासहगतेन चेतसा एकं[1] दिसं फरित्वा विहरति[1] विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवेरेन अब्यापज्झेन फरित्वा विहरति । सो इति पटिसञ्चिक्खति – 'अयं पि खो मेत्ताचेतोविमुत्ति अभिसङ्खता अभिसञ्चेतयिता' । 'यं खो पन किञ्चि अभिसङ्खतं अभिसञ्चेतयितं तदनिच्चं निरोधधम्मं' 10 ति पजानाति । सो तत्थ ठितो आसवानं खयं पापुणाति; नो चे आसवानं खयं पापुणाति, तेनेव धम्मरागेन ताय धम्मनन्दिया पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया ओपपातिको होति तत्थ परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका । अयं पि खो, गहपति, तेन भगवता जानता R. 345 ...पे०... अननुप्पत्तं वा अनुत्तरं योगक्खेमं अनुपापुणाति ।

15 ८ "पुन च परं, गहपति, भिक्खु करुणासहगतेन चेतसा ...पे०... मुदितासहगतेन चेतसा ...पे०... उपेक्खासहगतेन चेतसा B. 545 एकं दिसं फरित्वा विहरति तथा दुतिय तथा ततियं तथा चतुत्थ । इति उद्धमधो तिरियं सब्बधि सब्बत्तताय सब्बावन्तं लोकं उपेक्खासहगतेन चेतसा विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवेरेन अब्यापज्झेन फरित्वा 20 विहरति । सो इति पटिसञ्चिक्खति – 'अयं पि खो उपेक्खाचेतोविमुत्ति अभिसङ्खता अभिसञ्चेतयिता' । 'य खो पन किञ्चि अभिसङ्खतं अभिसञ्चेतयितं तदनिच्चं निरोधधम्मं' ति पजानाति । सो तत्थ ठितो आसवानं खयं पापुणाति; नो चे आसवानं खयं पापुणाति, तेनेव धम्मरागेन ताय धम्मनन्दिया पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया 25 ओपपातिको होति तत्थ परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका । अयं पि खो, गहपति, तेन भगवता जानता ...पे०... अननुप्पत्तं वा अनुत्तरं योगक्खेमं अनुपापुणाति ।

९. "पुन च परं, गहपति, भिक्खु सब्बसो रूपसञ्ञानं समतिक्कमा पटिघसञ्ञानं अत्थङ्गमा नानत्तसञ्ञानं अमनसिकारा 'अनन्तो

१–१ सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

आकासो' ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । सो इति पटि-
सञ्चिक्खति – 'अयं पि खो आकासानञ्चायतनसमापत्ति अभिसङ्खता
अभिसञ्चेतयिता' । 'यं खो पन किञ्चि अभिसङ्खतं अभिसञ्चेतयितं
तदनिच्चं निरोधधम्मं' ति पजानाति । सो तत्थ ठितो आसवानं खयं
पापुणाति; नो चे आसवानं खयं पापुणाति, तेनेव धम्मरागेन ताय 5 R. 346
धम्मनन्दिया पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया ओप-
पातिको होति तत्थ परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका । अयं
पि खो, गहपति, तेन भगवता जानता ...पे०... अननुप्पत्तं वा अनुत्तरं
योगक्खमं अनुपापुणाति ।

१०. "पुन च परं, गहपति, भिक्खु सब्बसो आकासानञ्चायतनं 10
समतिक्कम्म 'अनन्तं विञ्ञाणं' ति विञ्ञाणञ्चायतनं उपसम्पज्ज
विहरति ...पे०... सब्बसो विञ्ञाणञ्चायतनं समतिक्कम्म 'नत्थि
किञ्ची' ति आकिञ्चञ्ञायतनं उपसम्पज्ज विहरति । सो इति
पटिसञ्चिक्खति – 'अयं पि खो आकिञ्चञ्ञायतनसमापत्ति अभि-
सङ्खता अभिसञ्चेतयिता' । 'यं खो पन किञ्चि अभिसङ्खतं अभि- 15
सञ्चेतयितं तदनिच्चं निरोधधम्मं' ति पजानाति । सो तत्थ ठितो
आसवानं खयं पापुणाति; नो चे आसवानं खयं पापुणाति, तेनेव धम्म-
रागेन ताय धम्मनन्दिया पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया
ओपपातिको होति तत्थ परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका ।
अयं पि खो, गहपति, तेन भगवता जानता ...पे०... अननुप्पत्तं वा 20 B. 546
अनुत्तरं योगक्खेमं अनुपापुणाती" ति ।

११. एवं वुत्ते दसमो गहपति अट्ठकनागरो आयस्मन्तं आनन्दं
एतदवोच – "सेय्यथापि, भन्ते आनन्द, पुरिसो एकं निधिमुखं गवेसन्तो
सकिदेव एकादस निधिमुखानि अधिगच्छेय्य; एवमेव खो अहं, भन्ते, एकं
अमतद्वारं गवेसन्तो सकिदेव एकादस[1] अमतद्वारानि[1] अलत्थं सेवनाय[2] । 25
सेय्यथापि, भन्ते, पुरिसस्स अगारं एकादसद्वारं । सो तस्मिं अगारे R. 347
आदित्ते एकमेकेन पि द्वारेन सक्कुणेय्य अत्तानं सोत्थिं कातुं; एवमेव
खो अहं, भन्ते, इमेसं एकादसन्नं अमतद्वारानं एकमेकेन पि अमतद्वारेन
सक्कुणिस्सामि अत्तानं सोत्थिं कातुं । इमे हि नाम, भन्ते, अञ्ञ-

१. एकादसन्नं अमतद्वारानं – सी०, स्या०, रो० । २. सवनाय – स्या० ।

तित्थिया आचरियस्स आचरियधनं परियेसिस्सन्ति । किं पनाहं आयस्मतो आनन्दस्स पूजं न[1] करिस्सामी[1]" ति !

१२. अथ खो दसमो गहपति अट्ठकनागरो वेसालिकं च पाटलि-पुत्तकं च भिक्खुसङ्घं सन्निपातापेत्वा पणीतेन खादनीयेन भोजनीयेन 5 सहत्था सन्तप्पेसि सम्पवारेसि । एकमेकं च भिक्खुं पच्चेकं दुस्सयुगेन अच्छादेसि, आयस्मन्तं च आनन्दं तिचीवरेन । आयस्मतो आनन्दस्स पञ्चसतं विहारं कारापेसी ति ।

---

७. गोपालसुत्तं

१. "एकादसहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो गोपालको अभब्बो गोगणं[2] परिहरितुं फातिं[3] कातुं[3] । कतमेहि एकादसहि ? इध, 10 भिक्खवे, गोपालको न रूपञ्ञू होति, न लक्खणकुसलो होति, न आसाटिकं हारेता[4] होति, न वणं पटिच्छादेता होति, न धूमं कत्ता होति, न तित्थं जानाति, न पीतं जानाति, न वीथिं जानाति, न गोचरकुसलो होति, अनवसेसदोही च होति, ये ते उसभा गोपितरो गोपरिणायका ते B 547 न अतिरेकपूजाय पूजेता होति । इमेहि खो, भिक्खवे, एकादसहि 15 अङ्गेहि समन्नागतो गोपालको अभब्बो गोगणं परिहरितुं फातिं कातुं ।

२. "एवमेव खो, भिक्खवे, एकादसहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अभब्बो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरूळ्हिं वेपुल्लं आपज्जितुं । R. 348 कतमेहि एकादसहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न रूपञ्ञू होति, न लक्खणकुसलो होति, न आसाटिकं हारेता होति, न वणं पटिच्छादेता 20 होति, न धूमं कत्ता होति, न तित्थं जानाति, न पीतं जानाति, न वीथिं जानाति, न गोचरकुसलो होति, अनवसेसदोही च होति, ये ते भिक्खू थेरा रत्तञ्ञू चिरपब्बजिता सङ्घपितरो सङ्घपरिणायका ते न अतिरेक-पूजाय पूजेता होति ।

३. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु न रूपञ्ञू होति ? इध, 25 भिक्खवे, भिक्खु यं किञ्चि रूपं[5] 'चत्तारि महाभूतानि, चतुन्नं च महाभूतानं उपादायरूपं' ति यथाभूतं नप्पजानाति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु न रूपञ्ञू होति ।

१-१. करिस्सामी - स्या० । २. गोगनं - सी० । ३-३. पाति कत्तुं - सी०; फाति कातुं - स्या०, रो० । ४. साटेता - सी०, स्या०, रो० । ५. रूपं सब्बं तं रूपं - म० ।

४. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु न लक्खणकुसलो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु 'कम्मलक्खणो बालो, कम्मलक्खणो पण्डितो' ति यथाभूतं नप्पजानाति। एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु न लक्खणकुसलो होति।

५. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु न आसाटिकं हारेता होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु उप्पन्नं कामवितक्कं अधिवासेति नप्पजहति न 5 विनोदेति न ब्यन्तीकरोति न अनभावं गमेति, उप्पन्नं ब्यापादवितक्कं ... उप्पन्नं विहिंसावितक्कं ... उप्पन्नुप्पन्ने पापके अकुसले धम्मे अधिवासेति नप्पजहति न विनोदेति न ब्यन्तीकरोति न अनभावं गमेति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु न आसाटिकं हारेता होति ।

६. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु न वणं पटिच्छादेता होति ? 10 इध, भिक्खवे, भिक्खु चक्खुना रूपं दिस्वा निमित्तग्गाही होति अनुब्यञ्जनग्गाही; यत्वाधिकरणमेनं चक्खुन्द्रियं असंवुतं विहरन्तं अभिज्झादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्युं, तस्स संवराय न पटिपज्जति; न रक्खति चक्खुन्द्रियं, चक्खुन्द्रिये संवरं नापज्जति । सोतेन सद्दं सुत्वा ... घानेन गन्धं घायित्वा ... जिव्हाय रसं सायित्वा ... कायेन 15 R. 349 फोट्ठब्बं फुसित्वा ... मनसा धम्मं विञ्ञाय निमित्तग्गाही होति अनु- B. 548 ब्यञ्जनग्गाही; यत्वाधिकरणमेनं मनिन्द्रियं असंवुतं विहरन्तं अभिज्झादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्युं, तस्स संवराय न पटिपज्जति; न रक्खति मनिन्द्रियं, मनिन्द्रिये संवरं नापज्जति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु न वणं पटिच्छादेता होति । 20

७. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु न धूमं कत्ता होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं वित्थारेन परेसं देसेता होति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु न धूमं कत्ता होति ।

८. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु न तित्थं जानाति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु ये ते भिक्खू बहुस्सुता आगतागमा धम्मधरा विनयधरा 25 मातिकाधरा, ते कालेन कालं उपसङ्कमित्वा न परिपुच्छति न परिपञ्हति – 'इदं, भन्ते, कथं, इमस्स को अत्थो' ति ? तस्स ते आयस्मन्तो अविवटं चेव न विवरन्ति, अनुत्तानीकतं च न उत्तानीकरोन्ति, अनेकविहितेसु च कङ्खाठानियेसु[1] धम्मेसु कङ्खं न पटिविनोदेन्ति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु न तित्थं जानाति । 30

१. कङ्खट्ठानियेसु – स्या० ।

९. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु न पीतं जानाति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु तथागतप्पवेदिते धम्मविनये देसियमाने न लभति अत्थवेदं, न लभति धम्मवेदं, न लभति धम्मूपसंहितं पामोज्जं । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु न पीतं जानाति ।

5 १०. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु न वीथिं जानाति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अरियं अट्ठङ्गिकं मग्गं यथाभूतं नप्पजानाति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु न वीथिं जानाति ।

११. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु न गोचरकुसलो होति ?
R. 350 इध, भिक्खवे, भिक्खु चत्तारो सतिपट्ठाने यथाभूतं नप्पजानाति ।
10 एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु न गोचरकुसलो होति ।

१२. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु अनवसेसदोही होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खुं सद्धा गहपतिका अभिहट्ठुं पवारेन्ति चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेहि[1] । तत्र भिक्खु[2] मत्तं न जानाति पटिग्गहणाय । एव खो, भिक्खवे, भिक्खु अनवसेसदोही
15 होति ।

B. 549 १३. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु ये ते भिक्खू थेरा रत्तञ्ञू चिरपब्बजिता सङ्घपितरो सङ्घपरिणायका, ते न अतिरेकपूजाय पूजेता होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु ये ते भिक्खू थेरा रत्तञ्ञू चिरपब्बजिता सङ्घपितरो सङ्घपरिणायका, तेसु न मेत्तं कायकम्मं पच्चुपट्ठापेति आवि
20 चेव रहो च, न मेत्तं वचीकम्मं ... न मेत्तं मनोकम्मं पच्चुपट्ठापेति आवि चेव रहो च । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु ये ते भिक्खू थेरा रत्तञ्ञू चिरपब्बजिता सङ्घपितरो सङ्घपरिणायका, न ते अतिरेकपूजाय पूजेता होति ।

"इमेहि खो, भिक्खवे, एकादसहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु
25 अभब्बो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरूळ्हिं वेपुल्लं आपज्जितुं ।

१४. "एकादसहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो गोपालको भब्बो गोगणं परिहरितुं फातिं कातुं । कतमेहि एकादसहि ? इध, भिक्खवे, गोपालको रूपञ्ञू होति, लक्खणकुसलो होति, आसाटिकं हारेता होति, वणं पटिच्छादेता होति, धूमं कत्ता होति, तित्थं जानाति,

१. ० परिक्खारेन – सी०, स्या०, रो० । २. भिक्खवे भिक्खु – स्या० ।

पीतं जानाति, वीथिं जानाति, गोचरकुसलो होति, सावसेसदोही च होति, ये ते उसभा गोपितरो गोपरिणायका ते अतिरेकपूजाय पूजेता होति – इमेहि खो, भिक्खवे, एकादसहि अङ्गेहि समन्नागतो गोपालको भब्बो गोगणं परिहरितुं फातिं कातुं ।

१५. "एवमेव खो, भिक्खवे, एकादसहि धम्मेहि समन्नागतो 5 भिक्खु भब्बो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरूळ्हिं वेपुल्लं आपज्जितुं । कतमेहि एकादसहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु रूपञ्ञू होति, लक्खण- R. 351 कुसलो होति, आसाटिकं हारेता होति, वणं पटिच्छादेता होति, धूमं कत्ता होति, तित्थं जानाति, पीतं जानाति, वीथिं जानाति, गोचरकुसलो होति, सावसेसदोही च होति, ये ते भिक्खू थेरा रत्तञ्ञू चिरपब्बजिता 10 सङ्घपितरो सङ्घपरिणायका ते अतिरेकपूजाय पूजेता होति ।

१६. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु रूपञ्ञू होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु यं किञ्चि रूपं 'चत्तारि महाभूतानि, चतुन्नं च महा-भूतानं उपादायरूपं' ति यथाभूतं पजानाति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु रूपञ्ञू होति । 15

१७. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु लक्खणकुसलो होति ? इध, B. 550 भिक्खवे, भिक्खु 'कम्मलक्खणो बालो, कम्मलक्खणो पण्डितो' ति यथा-भूतं पजानाति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु लक्खणकुसलो होति ।

१८. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु आसाटिकं हारेता होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु उप्पन्नं कामवितक्कं नाधिवासेति पजहति विनोदेति 20 ब्यन्तीकरोति अनभावं गमेति, उप्पन्नं ब्यापादवितक्कं ... उप्पन्नं विहिंसा-वितक्कं ... उप्पन्नुप्पन्ने पापके अकुसले धम्मे नाधिवासेति पजहति विनोदेति ब्यन्तीकरोति अनभावं गमेति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु आसाटिकं हारेता होति ।

१९. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु वणं पटिच्छादेता होति ? 25 इध, भिक्खवे, भिक्खु चक्खुना रूपं दिस्वा न निमित्तग्गाही होति नानुब्यञ्जनग्गाही; यत्वाधिकरणमेनं चक्खुन्द्रियं असंवुतं विहरन्तं अभिज्झादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्युं, तस्स संवराय पटिपज्जति; रक्खति चक्खुन्द्रियं, चक्खुन्द्रिये संवरं आपज्जति । सोतेन सद्दं सुत्वा ... घानेन गन्धं घायित्वा ... जिव्हाय रसं सायित्वा ... कायेन 30

फोट्ठब्बं फुसित्वा ... मनसा धम्मं विञ्ञाय न निमित्तग्गाही होति नानु-
ब्यञ्जनग्गाही; यत्वाधिकरणमेनं मनिन्द्रियं असंवुतं विहरन्तं अभिज्झा-
R. 352 दोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्युं, तस्स संवराय पटि-
पज्जति; रक्खति मनिन्द्रियं, मनिन्द्रिये संवरं आपज्जति । एवं खो,
5 भिक्खवे, भिक्खु वणं पटिच्छादेता होति ।

२०. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु धूमं कत्ता होति ? इध,
भिक्खवे, भिक्खु यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं वित्थारेन परेसं देसेता
होति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु धूमं कत्ता होति ।

२१. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु तित्थं जानाति ? इध,
10 भिक्खवे, भिक्खु ये ते भिक्खू बहुस्सुता आगतागमा धम्मधरा विनयधरा
मातिकाधरा, ते कालेन कालं उपसङ्कमित्वा परिपुच्छति परिपञ्हति –
'इदं, भन्ते, कथं, इमस्स को अत्थो' ति ? तस्स ते आयस्मन्तो अविवटं
चेव विवरन्ति, अनुत्तानीकतं च उत्तानीकरोन्ति, अनेकविहितेसु च
कङ्खाठानियेसु[1] धम्मेसु कङ्खं पटिविनोदेन्ति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु
15 तित्थं जानाति ।

२२. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु पीतं जानाति ? इध, भिक्खवे,
भिक्खु तथागतप्पवेदिते धम्मविनये देसियमाने लभति अत्थवेदं, लभति
धम्मवेदं, लभति धम्मूपसंहितं पामोज्जं । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु पीतं
जानाति ।

B. 551 20 २३. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु वीथिं जानाति ? इध,
भिक्खवे, भिक्खु अरियं अट्ठङ्गिकं मग्गं यथाभूतं पजानाति । एवं खो,
भिक्खवे, भिक्खु वीथिं जानाति ।

२४. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु गोचरकुसलो होति ? इध,
भिक्खवे, भिक्खु चत्तारो सतिपट्ठाने यथाभूतं पजानाति । एवं खो,
25 भिक्खवे, भिक्खु गोचरकुसलो होति ।

२५. "कथ च, भिक्खवे, भिक्खु सावसेसदोही होति ? इध,
भिक्खवे, भिक्खुं सद्धा गहपतिका अभिहट्ठुं पवारेन्ति चीवरपिण्डपात-
सेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेहि । तत्र भिक्खु मत्तं जानाति
R. 353 पटिग्गहणाय । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु सावसेसदोही होति ।

१. कङ्खाठानीयेसु – सी० ।

२६. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु ये ते भिक्खू थेरा रत्तञ्ञू चिरपब्बजिता सङ्घपितरो सङ्घपरिणायका, ते अतिरेकपूजाय पूजेता होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु ये ते थेरा रत्तञ्ञू चिरपब्बजिता सङ्घपितरो सङ्घपरिणायका, तेसु मेत्तं कायकम्मं पच्चुपट्ठापेति आवि चेव रहो च, मेत्तं वचीकम्मं ... मेत्तं मनोकम्मं पच्चुपट्ठापेति आवि चेव 5 रहो च । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु ये ते भिक्खू थेरा रत्तञ्ञू चिरपब्बजिता सङ्घपितरो सङ्घपरिणायका, ते अतिरेकपूजाय पूजेता होति ।

"इमेहि खो, भिक्खवे, एकादसहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भब्बो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं[1] विरूळ्हिं वेपुल्लं आपज्जितुं" ति ।

---

८. पठमसमाधिसुत्तं

१. अथ खो सम्बहुला भिक्खू येन भगवा तेनुपसङ्कमिंसु; उप- 10 सङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिंसु । एकमन्तं निसिन्ना खो ते भिक्खू भगवन्तं एतदवोचुं –

२. "सिया नु खो, भन्ते, भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ञी अस्स, न आपस्मिं आपोसञ्ञी अस्स, न तेजस्मिं तेजोसञ्ञी अस्स, न वायस्मिं वायोसञ्ञी अस्स, न आकासा- 15 B. 552 नञ्चायतने आकासानञ्चायतनसञ्ञी अस्स, न विञ्ञाणञ्चायतने विञ्ञाणञ्चायतनसञ्ञी अस्स, न आकिञ्चञ्ञायतने आकिञ्चञ्ञायतनसञ्ञी अस्स, न नेवसञ्ञानासञ्ञायतने नेवसञ्ञानासञ्ञायतनसञ्ञी अस्स, न इधलोके इधलोकसञ्ञी अस्स, न परलोके परलोकसञ्ञी अस्स, यं पिदं दिट्ठं सुतं मुतं विञ्ञातं पत्तं परियेसितं 20 अनुविचरितं मनसा तत्रा पि न सञ्ञी अस्स; सञ्ञी च पन अस्सा" ति ?

३. "सिया, भिक्खवे, भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ञी अस्स... पे०... यं पिदं दिट्ठं सुतं मुतं विञ्ञातं R. 354 पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा तत्रा पि न सञ्ञी अस्स; सञ्ञी 25 च पन अस्सा" ति ।

४. "यथा कथं पन, भन्ते, सिया भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ञी अस्स ... पे०... यं पिदं दिट्ठं

१. वुड्ढिं – स्या० ।

सुतं मुतं विञ्ञातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा तत्रा पि न सञ्ञी अस्स; सञ्ञी च पन अस्सा ति" ?

५. "इध, भिक्खवे, भिक्खु एवंसञ्ञी होति – 'एतं सन्तं एतं पणीतं, यदिदं सब्बसङ्खारसमथो सब्बूपधिपटिनिस्सग्गो तण्हक्खयो 5 विरागो निरोधो निब्बानं' ति। एवं खो, भिक्खवे, सिया भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ञी अस्स; न आपस्मिं आपोसञ्ञी अस्स, न तेजस्मिं तेजोसञ्ञी अस्स, न वायस्मिं वायोसञ्ञी अस्स, न आकासानञ्चायतने आकासानञ्चायतनसञ्ञी अस्स, न विञ्ञाणञ्चायतने विञ्ञाणञ्चायतनसञ्ञी अस्स, न 10 आकिञ्चञ्ञायतने आकिञ्चञ्ञायतनसञ्ञी अस्स, न नेवसञ्ञानासञ्ञायतने नेवसञ्ञानासञ्ञायतनसञ्ञी अस्स, न इधलोके इधलोकसञ्ञी अस्स, न परलोके परलोकसञ्ञी अस्स, यं पिदं दिट्ठं सुतं मुतं विञ्ञातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा तत्रा पि न सञ्ञी अस्स; सञ्ञी च पन अस्सा" ति।

९. दुतियसमाधिसुत्तं

15 १ तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि – "भिक्खवो" ति। "भदन्ते" ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं। भगवा एतदवोच –

B. 553 R 355 २. "सिया नु खो भिक्खवे, भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ञी अस्स, न आपस्मिं आपोसञ्ञी अस्स ...पे०. न आकिञ्चञ्ञायतने आकिञ्चञ्ञायतनसञ्ञी 20 अस्स, न नेवसञ्ञानासञ्ञायतने नेवसञ्ञानासञ्ञायतनसञ्ञी अस्स, न इधलोके इधलोकसञ्ञी अस्स, न परलोके परलोकसञ्ञी अस्स, यं पिदं दिट्ठं सुतं मुतं विञ्ञातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा तत्रा पि न सञ्ञी अस्स; सञ्ञी च पन अस्सा" ति ?

३. "भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा भगवंनेत्तिका भगवम्पटि-25 सरणा। साधु वत, भन्ते, भगवन्तंयेव पटिभातु एतस्स भासितस्स अत्थो। भगवतो सुत्वा भिक्खू धारेस्सन्ती" ति।

४. "तेन हि, भिक्खवे, सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी" ति। "एवं, भन्ते" ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं। भगवा एतदवोच –

५. "सिया, भिक्खवे, भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ञी अस्स ... पे०... यं पिदं दिट्ठं सुतं मुतं विञ्ञातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा तत्रा पि न सञ्ञी अस्स; सञ्ञी च पन अस्सा" ति।

६. "यथा कथं पन, भन्ते, सिया भिक्खुनो तथारूपो समाधि- 5 पटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ञी अस्स ... पे०... यं पिदं दिट्ठं सुतं मुतं विञ्ञातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा तत्रा पि न सञ्ञी अस्स; सञ्ञी च पन अस्सा" ति?

७. "इध, भिक्खवे, भिक्खु एवंसञ्ञी होति – 'एतं सन्तं एतं पणीतं, यदिदं सब्बसङ्खारसमथो सब्बूपधिपटिनिस्सग्गो तण्हाक्खयो 10 विरागो निरोधो निब्बानं' ति। एवं खो, भिक्खवे, सिया भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ञी अस्स ...पे०... R. 356 यं पिदं दिट्ठं सुतं मुतं विञ्ञातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा तत्रा पि न सञ्ञी अस्स; सञ्ञी च पन अस्सा" ति।

---

१०. ततियसमाधिसुत्तं

१. अथ खो सम्बहुला भिक्खू येनायस्मा सारिपुत्तो तेनुपसङ्क- 15 मिंसु; उपसङ्कमित्वा आयस्मता सारिपुत्तेन सद्धिं सम्मोदिंसु। सम्मो- B. 554 दनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदिंसु। एकमन्तं निसिन्ना खो ते भिक्खू आयस्मन्तं सारिपुत्तं एतदवोचुं –

२. "सिया नु खो, आवुसो सारिपुत्त, भिक्खुनो तथारूपो समाधि- पटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ञी अस्स ... पे०... यं पिदं दिट्ठं 20 सुतं मुतं विञ्ञातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा तत्रा पि न सञ्ञी अस्स; सञ्ञी च पन अस्सा" ति?

३. "सिया, आवुसो, भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ञी अस्स ... पे०... यं पिदं दिट्ठं सुतं मुतं विञ्ञातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा तत्रा पि न सञ्ञी अस्स; सञ्ञी 25 च पन अस्सा" ति।

४. "यथा कथं पन, आवुसो सारिपुत्त, सिया भिक्खुनो तथा- रूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ञी अस्स ... पे०...

यं पिदं दिट्ठं सुतं मुतं विञ्ञातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा तत्रा पि न सञ्ञी अस्स; सञ्ञी च पन अस्सा'' ति ?

R. 357 ५. "इध, आवुसो, भिक्खु एवंसञ्ञी होति – 'एतं सन्तं एतं पणीतं, यदिदं सब्बसङ्खारसमथो सब्बूपधिपटिनिस्सग्गो तण्हाक्खयो 5 विरागो निरोधो निब्बानं' ति । एवं खो, आवुसो, सिया भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ञी अस्स ...पे०... यं पिदं दिट्ठं सुतं मुतं विञ्ञातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा तत्रा पि न सञ्ञी अस्स; सञ्ञी च पन अस्सा'' ति ।

११. चतुत्थसमाधिसुत्तं

१. तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि – "सिया 10 नु खो, आवुसो, भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ञी अस्स, न आपस्मिं आपोसञ्ञी अस्स, न तेजस्मिं तेजोसञ्ञी अस्स, न वायस्मिं वायोसञ्ञी अस्स, न आकासानञ्चायतने आकासानञ्चायतनसञ्ञी अस्स, न विञ्ञाणञ्चायतने विञ्ञाणञ्चायतनसञ्ञी अस्स, न आकिञ्चञ्ञायतने आकिञ्चञ्ञायतन-15 सञ्ञी अस्स, न नेवसञ्ञानासञ्ञायतने नेवसञ्ञानासञ्ञायतनसञ्ञी अस्स, न इधलोके इधलोकसञ्ञी अस्स, न परलोके परलोकसञ्ञी अस्स, यं पिदं दिट्ठं सुतं मुतं विञ्ञातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा तत्रा पि न सञ्ञी अस्स; सञ्ञी च पन अस्सा'' ति ?

B. 555 २. "दूरतो पि खो मयं, आवुसो, आगच्छेय्याम आयस्मतो 20 सारिपुत्तस्स सन्तिके एतस्स भासितस्स अत्थमञ्ञातुं । साधु वतायस्मन्तंयेव सारिपुत्तं पटिभातु एतस्स भासितस्स अत्थो । आयस्मतो सारिपुत्तस्स सुत्वा भिक्खू धारेस्सन्ती'' ति ।

R. 358 ३. "तेनहावुसो, सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी'' ति । "एवमावुसो'' ति खो ते भिक्खू आयस्मतो सारिपुत्तस्स पच्चस्सोसुं । 25 आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच –

४. "सिया, आवुसो भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ञी अस्स ...पे०... यं पिदं दिट्ठं सुतं मुतं विञ्ञातं

पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा तत्रा पि न सञ्ञी अस्स; सञ्ञी च पन अस्सा" ति ।

५. "यथा कथं पनावुसो[1], सिया भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ञी अस्स ...पे०... यं पिदं दिट्ठं सुतं मुतं विञ्ञातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा तत्रा पि न सञ्ञी अस्स; सञ्ञी च पन अस्सा" ति ? 5

६. "इध, आवुसो, भिक्खु एवंसञ्ञी होति – 'एतं सन्तं एतं पणीतं, यदिदं सब्बसङ्खारसमथो सब्बूपधिपटिनिस्सग्गो तण्हाक्खयो विरागो निरोधो निब्बानं' ति । एवं खो, आवुसो, सिया भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ञी अस्स, न 10 आपस्मिं आपोसञ्ञी अस्स, न तेजस्मिं तेजोसञ्ञी अस्स, न वायस्मिं वायोसञ्ञी अस्स, न आकासानञ्चायतने आकासानञ्चायतनसञ्ञी अस्स, न विञ्ञाणञ्चायतने विञ्ञाणञ्चायतनसञ्ञी अस्स, न आकिञ्चञ्ञायतने आकिञ्चञ्ञायतनसञ्ञी अस्स, न नेवसञ्ञानासञ्ञायतने नेवसञ्ञानासञ्ञायतनसञ्ञी अस्स, न इधलोके इध- 15 लोकसञ्ञी अस्स, न परलोके परलोकसञ्ञी अस्स, यं पिदं दिट्ठं सुतं मुतं विञ्ञातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा तत्रा पि न सञ्ञी अस्स; सञ्ञी च पन अस्सा" ति ।

अनुस्सतिवग्गो दुतियो ।

तस्सुद्दानं

द्वे[2] वुत्ता महानामेन[2], नन्दियेन सुभूतिना[3] । B. 556
मेत्ता अट्ठको[4] गोपालो[4], चत्तारो च समाधिना[5] ति ॥ 20

---o---

३. सामञ्ञवग्गो

१–८. "एकादसहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो गोपालको R. 359 अभब्बो गोगणं परिहरितुं फातिं कातुं । कतमेहि एकादसहि ? इध,

---

१. पनावुसो सारिपुत्त – सी०, स्या०, रो० । २–२. द्वे महानामा च – सी०, स्या०; द्वे महानामा – रो० । ३. सुभूतिना च – सी०, रो० । ४–४. दसमो द्वेव गोपालो – सी०. दसमो गोपालको – स्या०; दसमो चेव गोपालो – रो० । ५. समाधिनो – स्या०, रो० ।

भिक्खवे, गोपालको न रूपञ्ञू होति, न लक्खणकुसलो होति, न आसाटिकं हारेता होति, न वणं पटिच्छादेता होति, न धूमं कत्ता होति, न तित्थं जानाति, न पीतं जानाति, न वीथिं जानाति, न गोचरकुसलो होति, अनवसेसदोही च होति, ये ते उसभा गोपितरो गोपरिणायका ते न अतिरेकपूजाय पूजेता होति – इमेहि खो, भिक्खवे, एकादसहि अङ्गेहि समन्नागतो गोपालको अभब्बो गोगणं परिहरितुं फातिं कातुं ।

"एवमेव खो, भिक्खवे, एकादसहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अभब्बो चक्खुस्मिं अनिच्चानुपस्सी विहरितुं ... पे० ... अभब्बो चक्खुस्मिं दुक्खानुपस्सी विहरितुं ... अभब्बो चक्खुस्मिं अनत्तानुपस्सी विहरितुं ... अभब्बो चक्खुस्मिं खयानुपस्सी विहरितुं ... अभब्बो चक्खुस्मिं वयानुपस्सी विहरितुं ... अभब्बो चक्खुस्मिं विरागानुपस्सी विहरितुं ... अभब्बो चक्खुस्मिं निरोधानुपस्सी विहरितुं ... अभब्बो चक्खुस्मिं पटिनिस्सग्गानुपस्सी विहरितुं" ।

९–४८. सोतस्मिं ... घानस्मिं ... जिव्हाय ... कायस्मिं ... मनस्मिं ... ।

४९–९६. रूपेसु ... सद्देसु ... गन्धेसु ... रसेसु ... फोट्ठब्बेसु ... धम्मेसु ... ।

९७–१४४. चक्खुविञ्ञाणे ... सोतविञ्ञाणे ... घानविञ्ञाणे ... जिव्हाविञ्ञाणे ... कायविञ्ञाणे ... मनोविञ्ञाणे ... ।

१४५–१९२. चक्खुसम्फस्से ... सोतसम्फस्से ... घानसम्फस्से ... जिव्हासम्फस्से ... कायसम्फस्से ... मनोसम्फस्से ... ।

B. 557 १९३–२४०. चक्खुसम्फस्सजाय वेदनाय ... सोतसम्फस्सजाय वेदनाय ... घानसम्फस्सजाय वेदनाय ... जिव्हासम्फस्सजाय वेदनाय ... कायसम्फस्सजाय वेदनाय ... मनोसम्फस्सजाय वेदनाय ... ।

२४१–२८८. रूपसञ्ञाय ... सद्दसञ्ञाय ... गन्धसञ्ञाय ... R. 360 रससञ्ञाय ... फोट्ठब्बसञ्ञाय ... धम्मसञ्ञाय ... ।

२८९–३३६. रूपसञ्चेतनाय ... सद्दसञ्चेतनाय ... गन्धसञ्चेतनाय ... रससञ्चेतनाय ... फोट्ठब्बसञ्चेतनाय ... धम्मसञ्चेतनाय ... ।

३३७–३८४. रूपतण्हाय ... सद्दतण्हाय ... गन्धतण्हाय ... रसतण्हाय ... फोट्ठब्बतण्हाय ... धम्मतण्हाय ... ।

३८५–४३२. रूपवितक्के ... सद्दवितक्के ... गन्धवितक्के ... रसवितक्के ... फोट्ठब्बवितक्के ... धम्मवितक्के ... ।

४३३–४८०. रूपविचारे ... सद्दविचारे ... गन्धविचारे ... 5 रसविचारे ... फोट्ठब्बविचारे ... धम्मविचारे अनिच्चानुपस्सी विहरितुं ... दुक्खानुपस्सी विहरितुं ... अनत्तानुपस्सी विहरितुं ... खयानुपस्सी विहरितुं ... वयानुपस्सी विहरितुं ... विरागानुपस्सी विहरितुं ... निरोधानुपस्सी विहरितुं ... पटिनिस्सग्गानुपस्सी विहरितुं ... पे०... ।

---

४. रागपेय्यालं

१. "रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय एकादस धम्मा भावेतब्बा । 10 कतमे एकादस ? पठमं झानं, दुतियं झानं, ततियं झानं, चतुत्थं झानं, मेत्ताचेतोविमुत्ति, करुणाचेतोविमुत्ति, मुदिताचेतोविमुत्ति, उपेक्खाचेतोविमुत्ति, आकासानञ्चायतनं, विञ्ञाणञ्चायतनं, आकिञ्चञ्ञायतनं – रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय इमे एकादस धम्मा भावेतब्बा" ति । 15

२– १०. "रागस्स, भिक्खवे, परिञ्ञाय ... परिक्खयाय ... पहानाय ... खयाय ... वयाय ... विरागाय ... निरोधाय ... चागाय ... पटिनिस्सग्गाय ... इमे एकादस धम्मा भावेतब्बा" ति ।

११–१७०. "दोसस्स ...पे०... मोहस्स ... कोधस्स ... उपनाहस्स ... मक्खस्स ... पळासस्स ... इस्साय ... मच्छरियस्स ... मायाय ... 20 साठेय्यस्स ... थम्भस्स ... सारम्भस्स ... मानस्स ... अतिमानस्स ... मदस्स ... पमादस्स अभिञ्ञाय ... पे०... परिञ्ञाय ... परिक्खयाय ... पहानाय ... खयाय ... वयाय ... विरागाय ... निरोधाय ... चागाय ... पटिनिस्सग्गाय ... पे०... इमे एकादस धम्मा भावेतब्बा" ति । B. 558, R. 361

इदमवोच भगवा । अत्तमना ते भिक्खू भगवतो भासितं 25 अभिनन्दुं ति ।

रागपेय्यालं निट्ठितं ।

नव सुत्तसहस्सानि, भिय्यो पञ्चसतानि च ।
सत्तपञ्ञास सुत्तन्ता, अङ्गुत्तरसमायुता ति ।।

एकादसकनिपातो निट्ठितो ।

—— :o: ——

अङ्गुत्तरनिकायपालि निट्ठिता ।

अनुक्कमणिका

आ

ब

———o———

गाथायो

———o———

उपमायो

———:०:———

सुद्धिपण्णं

पिट्ठे	पन्तियं	असुद्धपाठो	सुद्धपाठो
१५	४	असवितब्बो	असेवितब्बो
१५	२४	तेनावसो	तेनावुसो
१६	५	असवितब्बो	असेवितब्बो
१६	२६	सेवि–	सेवि-
३४	१३, १८	हीन	हीनं
३५	१	अत्थ	अत्थं
३५	१४	विप्पाटिसारिनो	विप्पटिसारिनो
४७	२७	पन्नोहमस्मि	पन्नोहमस्मि
४९	१८	समापपन्नस्स	समापन्नस्स
१०९	१४	सय्यथीदं	सेय्यथीदं
११३	१६	इम	इमे
११५	२	*तस्सा*	तस्स
११९	१५	थरा	थेरा
१३४	२६	क्कोति	सक्कोति
१३९	५	पनतं	पनेतं
१६१	१८	चोदेतुकामन	चोदेतुकामेन
१६७	१	द्व	द्वे

पिट्ठे	पन्तियं	सुद्धपाठो	असुद्धपाठो
१६३	१०	० असवरं	० असंवरं
१६५	३, १३	एकवीजिस्स	एकबीजिस्स
२३२	(सिरो)	१३२	२३२
२४५	१८	अत्तान	अत्तान
२५७	२६	गतानि	गत्तानि
२८०	१९	मिच्छादिट्ठि-	मिच्छादिट्ठि,
३४४	६	समग्गननन्दी	समग्गनन्दी
३६६	२२	करय्य	करेय्य
३७२	२६	बुद्धानुपस्सति	बुद्धानुस्सति
३८४	१५	बेसाली	वेसाली
"	"	वेलुवगामको	बेलुवगामको
३८६	१८	उपक्खा ०	उपेक्खा ०
,,	१९	अप्पभाणेन	अप्पमाणेन
३८७	६	योगक्खमं	योगक्खेमं
३९६	२१	सारिपुतं	सारिपुत्तं
३९८	१७	रससु	रसेसु

——:०:——

प्रकाशक : भिक्षु जगदीश काश्यप, मन्त्री, पालि प्रकाशन मण्डल,
बिहार, नालन्दा (पटना)

मुद्रक : श्री कृष्णचन्द्र बेरी, विद्यामन्दिर प्रेस प्राइवेट लिमिटेड,
डी० १५/२४, मानमन्दिर, वाराणसी–१.